

Nae Ionescu

Teologia

**Integrala
publicisticii
religioase**

DEISIS

CUVANTUL

D. NAE IONESCU

Nae Ionescu, desen de Ion Anestin în „Vremea”, 1932.

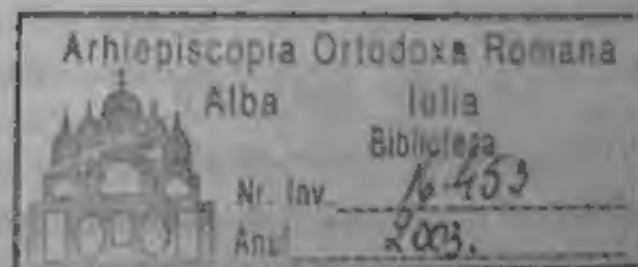
NAE IONESCU

Teologia

Integrala publicisticii religioase

Ediție, introducere și note

Dora Mezdrea

DEISIS

Sibiu
2003

*Colecția
Philosophia christiana*

*Acest volum apare cu sprijinul generos
al Doamnei CRISTIANA MARIA IOSIF și al Domnului DAN PICĂ,
Izvorât din dorința repunerii în circuit a adevăratelor valori creștine
în societatea românească de azi amenințată de amnezie și deriziune.*

Coperta: *Arhanghelul Mihail*,
pictură murală extrasă de la biserica mănăstirii Curtea de Argeș.
Inscripția-nume în grecește; inscripție pe filacter în limba slavonă:
„Împotrivă stau cu arma și cercetez pe cei ce purced cu bine
și [pe cei ce purced] cu rău tăi .”

© Muzeul Național de Artă al României

Lector: diac. Ioan E. Ică jr
Viziune grafică: Maria-Cornelia Ică jr
Culegere și corectură: Violeta Morar
Tehnoredactor: Paul Morar

© DEISIS

ISBN 973-9344-79-8

Nae Ionescu – teologul

1. Cadru istoric

Situația Bisericii creștine după revoluția franceză din 1789 nu era dintre cele mai strălucite. Separată de stat și sărăcită, supusă unui îndelung proces de secularizare, era de multe ori spațiul predilect al experimentelor.

Astfel, catolicismul se vede serios amenințat, la jumătatea secolului al XIX-lea, de mișcarea modernistă, care cerea drept de existență pentru panteism, naturalism, raționalism absolut, ateism și francmasonerie. Spiritul vremii, nutrit din știința pozitivă, cerea Bisericii „acomodarea” la cerințele lui. Vaticanul a condamnat aceste tendințe prin enciclica *Syllabus errorum* a papei Pius al IX-lea (între 1864–1898). Pentru a-și întări autoritatea, cu doar câțiva ani mai târziu, la conciliul I Vatican din 1870 este stabilită dogma primatului și infailibilității papale, iar pentru a scoate teologia din conul de umbră al pozitivismului, prin enciclica *Aeternis Patris* din 4 august 1879, papa Leon al XIII-lea (între 1878–1903) recomanda doctrina lui Toma d'Aquino ca normativă pentru Biserica romană, deschizând astfel drumul înnoirii neotomiste din reflecția teologică a secolului XX.

Protestantismul este spațiul în care, de la desanctificarea creștinismului la teologia morții lui Dumnezeu, toate experimentele sunt posibile în marginea teologiei: raționalismul absolut, „teologia pentru Evanghelia socială” a lui W. Rauschenbusch, direcția istoric-criticistă a școlii de la Tübingen, condusă de Fr. Chr. Bauer, care încearcă aplicarea dialecticii hegeliene la credință, istorismul lui Albrecht Ritschl (1822–1889) și Adolf Hamack (1851–1930), istoria religiilor, pentru care creștinismul este o religie între altele etc.

La capătul opus raționalismului intelectualilor, la nivelul maselor, pietismul, întemeiat în secolul al XVII-lea de Filip Iacob Spener, cu accentul lui pus pe viață, pe fapte, nu pe rațiune, era dominant.

Lumea ortodoxă nu prezintă un aspect mai încurajator. Aflate sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol, Bisericile naționale din sud-estul Europei devin autocefale în secolele al XIX-lea – al XX-lea.

În Biserica Greciei, devenită autocefală la 29 iunie/11 iulie 1850, pietatea ortodoxă, puternică la nivelul maselor, își are un corespondent predominant teoretic la cel al creației teologice, adesea de o ortodoxie indoielnică.

Biserica rusă, devenită patriarhie din 1593, desființată apoi de Petru cel Mare și reînființată în 1917, înfățișă un aspect mult mai diversificat.

Dacă primul secol scurs de la desființarea patriarhiei determinase proliferarea sectelor fundamentaliste, la nivelul maselor, și cochetăria cu catolicismul la cel al intelighenției, secolul al XIX-lea aduce o pătrundere masivă a pietismului, cu disprețul lui pentru formele canonice și rigoarea ascetică, având drept corespondent, la nivelul intelectualilor, ateismul, misticismul pietist și francmasoneria; gândirea teoretică în limitele Ortodoxiei, absentă cu totul, este înlocuită de filosofii iluministe și protestante, iar în Academii teologice filosofii idealiste germane înlocuiesc studiul teologiei.

În ciuda unor încercări de găsire a drumurilor proprii, printre care mișcarea slavofilă din anii 1830-1840, care aduce un rudiment de gândire teologică, ori Tolstoi, cu creștinismul său personal, sau Dostoievski, mult mai fidel tradiției ortodoxe decât cel dinaintea sa, secolul al XIX-lea rămâne dureros scindat de opozițiile maniheiste de tip gnostic între rațiune și credință, liberalism capitalist și patriarhalism rural, Ortodoxie și Occident etc. Înnodarea cu vechea tradiție patristică răsăriteană, care să-și dovedească fecunditatea și la nivelul gândirii constituite în cadrele Ortodoxiei, se va face abia în secolul XX, mai cu seamă în exil. Precursor al acestei renașteri este Vladimir Soloviev (1853-1900), personaj controversat, cu multe disponibilități și schimbări de poziții, care rămâne, totuși, autor al unei gnoseologii dovedite ca ortodoxă, mulți ani de la moartea sa; după el vor veni marii teologi care au schimbat înfățișarea teologiei secolului XX, aproape toți profesori la Institutul teologic rus din Paris, care sunt din generații apropiate lui Nae Ionescu: N. N. Glubokovski (1863-1937), S. Bulgakov (1871-1944), N. Berdiaev (1874-1948), L. P. Karsavin (1882-1952), N. Zenkovski (1881-1963), N. Arseniev (1888-1977), N. Lossky (1903-1958) etc.

Una dintre cele mai interesante figuri, care, spre deosebire de cei de mai sus, a trăit în Rusia sovietică, este părintele Pavel Florenski (1882-1937), impresionantă figură de gânditor care acoperă cu suverană competență mai toate aspectele gândirii, de la teologie și filosofie, la matematică și logică, de care poate fi apropiat filosoful român. Posibilitatea unei contaminări, prin lecturarea celui dintâi de către cel din urmă fiind exclusă, avem de-a face cu un foarte interesant caz de simultaneitate de perspectivă în lumea ortodoxă, atât în ceea ce privește toate aceste preocupări comune, dar și viziunea asupra lumii. Părintele Pavel Florenski dezvoltă ideea a două tipuri de cultură, una medievală și una renașcentistă, cea dintâi organică, coerentă, obiectivă, cea de-a doua, fragmentară, subiectivă și abstractă, care se succed și din perspectiva cărora își va construi propria filosofie a culturii. Pe contrapunctul dintre cele două tipuri de culturi își construiește și Nae Ionescu, ceva mai târziu, filosofia culturii; și în teoria cunoașterii se pot descoperi afinități: ambii filosofi opunând realismul esențialist și raționalismul idealist și psihologismului, la Nae Ionescu cu un mai accentuat interes asupra patristiceii cunoașteri suprarăționale, mistice. Atașamentul față de logica, de matematică, în care yad premisa indispensabilă a unei viziuni asupra

lumii, și de fizica modernă, dar și față de filosofia naturii ori estetică, la cei doi gânditori, este de asemenea o notă comună.

Asemănări găsim până și în biografie, părintele Pavel Florenski fiind arestat în mai multe rânduri și deținut în lagăr, unde ținea prelegeri pe cele mai diverse teme, așa cum avea să facă și Nae Ionescu, și unde moare executat în 8 decembrie 1937 de autoritățile comuniste – așa cum s-ar fi întâmplat, fără îndoială, și cu Nae Ionescu peste câțiva ani, dacă n-ar fi murit la 15 martie 1940.

Dar nu toate aceste afinități, enumerate sumar, ne interesează aici, ci o altă, esențială.

Absolvent al Academiei teologice în 1908, devenit profesor de istoria filosofiei la Academia teologică de la Serghiiev Posad în același an, Pavel Florenski se preoțește în 1911, fiind primul intelectual marcant al momentului care deschide această cale înaintea unei intelectualități mondene, catolicizante și marxizante. În 1914 publică *Stâlpul și temelia adevărului. Încercare de teodicee ortodoxă*, carte care va determina o mutație în conștiința unei părți a intelectualității începutului de secol și întoarcerea la Ortodoxie a unor figuri marcante ale acesteia, pentru care filosofia idealistă germană înlocuise teologia ortodoxă.

Deși, cu câteva decenii mai târziu, când marii teologi ruși din exil aveau să formuleze un proiect răspicat neopatristic, aceștia nu au fost dispuși să-i recunoască părintelui Pavel Florenski calitatea de înaintemergător în ale reînnoirii cu tradiția patristică a teologiei ortodoxe, istoria i-a făcut dreptate.

După vremurile de glorie de sub Vasile Lupu, Matei Basarab, Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu și Dimitrie Cantemir, Biserica românească cunoaște în secolul al XIX-lea o cădere considerabilă sub raportul formulării gândirii teologice. Este epoca în care predominau traduceri, făcute după discutabile „originale” protestante, venite prin filieră rusească, și în care cel mai semnificativ act de cugetare îl formau așa-zisele „adaptări” ale unor lucrări protestante, modă care a ajuns chiar să treacă pragul secolului XX. Până și manualele episcopului Melchisedec Ștefănescu (1823–1892) sunt astfel de „adaptări”.

Pe de altă parte, Biserica românească cunoaște o serie de împliniri pe plan administrativ, care complinesc, în parte, sărăcia spirituală: crearea celor opt seminarii teologice și a Academiei teologice; Biserica Transilvaniei, desprinsă de Biserica Țării Românești la 1701, prin diploma leopoldină care desființa Mitropolia Ortodoxă a Transilvaniei, înființând-o pe cea unită, reușește să se întoarcă în sânul Bisericii românești prin eforturile episcopului Andrei Șaguna (1808–1873), care reînființează Mitropolia Transilvaniei la 24 decembrie 1864. Un impact semnificativ în drumul către laicizare este pentru Biserica românească legislația lui Al. I. Cuza privind secularizarea averilor mănăstirești și trecerea Bisericii în dependența statului.

Biserica Ortodoxă Română își dobândește autocefalia la 25 aprilie 1835, prin tomosul sinodal al Patriarhului ecumenic Ioachim al IV-lea (patriarh între 1884–1886), sub mitropolitul primat Calinic Miclescu (1822–1886).

Lucrări originale de teologie nu există în întreg secolul al XIX-lea; în începutul celui de-al XX-lea, influența protestantă se resimte chiar și în lucrările cele mai semnificative: *Thesaurus tes Orthodoxias* a lui Ioan/Irineu Mihăilescu, publicată la Leipzig în 1904 (autorul fiind recunoscut ca un teolog însemnat al Bisericii noastre prin lucrările de după 1925, când apare *Cursul de teologie fundamentală*, dar și, deopotrivă, membru al Partidului Liberal și francmason) și *Curs de teologie morală*, publicat în 1921 de I. Scriban, ale cărui legături cu protestantismul erau notorii în epocă.

Războiul mondial, prin consecințele sale politice imediate – unirea țărilor române fiind cea mai însemnată – deschide noi perspective Bisericii române; în sfârșit împlinit idealul național, pentru care militaseră nu o dată oamenii Bisericii, aceștia se puteau desprinde de preocupările politice, asumându-și în totalitate vocația de oameni ai Bisericii.

După autocefalia câpătată în 1885, Biserica Ortodoxă Română este ridicată la rangul de Patriarhie la 30 iulie 1925, prin tomosul nr. 1579 al Patriarhului ecumenic Vasile al III-lea (patriarh între 1925–1929) și al Sfântului Sinod al Patriarhiei Constantinopolului. Ales mitropolit primat al României reîntregite la 18 decembrie 1919, Miron Cristea devine la 4 februarie 1925 primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Perspective noi se deschideau sub toate aspectele Bisericii românești. Nenumărate dificultăți juridice și administrative își așteptau rezolvarea, iar sub raport teoretic constituirea unei gândiri în limitele Ortodoxiei era de cea mai strictă necesitate.

Spre deosebire de Biserica catolică, ce recomanda tomismul ca normativ în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, stabilind astfel până unde este dispusă să se întoarcă în trecut și să-și asume tradiția Bisericii, Biserica românească nu a stabilit asemenea praguri normative. Și aceasta nu pentru că ar fi conștientizat legătura indisolubilă, peste timpuri, a Bisericii Ortodoxe cu Tradiția apostolică, ci pentru că, hărțuită de puterea seculară și intimidată de prestigiul calp al modelor științifice apusene, își pierduse încrederea în forța explozivă a Tradiției ortodoxe.

A trebuit să vină un laic să i-o amintească.

II. Un creștinism mistic, dogmatic și eclezialogic

Laicul acesta se numește Nae Ionescu.

Dintre datele biografiei lui care ne interesează în paginile de față să reținem mai totuși că Nae Ionescu se născuse într-o familie de ortodocși practicanți, la 4/16 iunie 1896, și căpătase primele noțiuni religioase de la mama lui, o femeie mare de credincioasă și de inteligentă, cu ascendență grecească, printre altele înaintași figurează mai multe înalte fețe bisericești și, poate, chiar un patriarh al Constantinopolului (Patriarhul Trifon, din secolul IX).

Nae Ionescu studiasse la Universitatea din București între 1909-1912, într-o perioadă în care pozitivismul comitean, evoluționismul biologic și social și materialismul erau în vogă. Metafizica, ridiculizată de perspectiva pozitivistă, ea fiind creatoare de utopii intelectuale, era departe de a-și fi recăpătat demnitatea, chiar dacă, în anul 1910-1911, C. Rădulescu-Motru ține la universitate un curs de metafizică.

Studiasse apoi, pentru susținerea doctoratului, în Germania, începând cu toamna anului 1913, la Universitățile din Göttingen și München, matematici superioare cu Klein și Hilbert, biologie cu Hertwig, logică cu Külpe și Pfänder, teoria cunoașterii cu Husserl, psihologie cu G. E. Müller, economie națională cu von Mayer și Lujo Brentano, pedagogie cu Alois Fischer și F. W. Förster, dar, mai ales, studiasse filosofie, istoria filosofiei scolastice și Patristica cu Clemens Baeumker (1853-1924), specialist în filosofia antică și medievală, autor a numeroase lucrări în domeniu, cel care dotase cercetarea filosofiei patristice și scolastice cu un instrument de lucru comparabil cu cel al lui Zeller și Trendelenburg din filosofia antică, intitulat *Beiträge zur Geschichte der Philosophie und Theologie des Mittelalters. Texte und Untersuchungen*. Culegerea apare începând cu 1891 și este continuată de Grabmann, fiind considerată până astăzi cea mai importantă colecție de texte patristice și medievale, după *Patrologiile* lui Jacques-Paul Migne. Temeinicia cunoașterii gândirii patristice, a cazuisticii scolastice, pe care o găsim la filosoful român, își are aici justificarea.

Nae Ionescu se întoarce în țară în iunie 1919, îndată după susținerea tezei de doctorat în logică. În toamna aceluiași an își deschide activitatea la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București cu lecția *Funcțiunea epistemologică a iubirii*, lecție care stă ca o cumpănă la răscrucea noilor vremi care se deschideau spiritului românesc. Deși nutrită din metoda de cercetare deprinsă în școlile apusene și vădind o cunoaștere temeinică a religiilor catolică și protestantă, lecția aceasta de deschidere aduce o abordare nouă și o îndreptărire a culturii și religiei ortodoxe, de o siguranță și o intensitate spirituală cum mai cunoscuseră doar apusele timpuri ale cărturarilor bizantini ca Mihail Psellos, Ioan Zonaras ori Nichifor Vlemides, ce impresionau Aposul catolic. Pentru prima oară după câteva secole, un român îndrăznește să ridice Ortodoxia la amplitudinea înălțime spirituală pe care o mărturisiseră Părinții.

Douăzeci de ani de aici înainte, Nae Ionescu va expune de la înălțimea catedrei o filosofie creștină cu rădăcini adânc înfipte în tradiția ortodoxă; o logică static-realistă, ieșită din realitățile spirituale răsăritene, o metafizică restaurată în demnitatea ei dintâi și o gnoseologie de cea mai pură extracție patristică, în care sunt exprimate în limbaj modern dionisienele trepte ale cunoașterii, de la cea rațională, catafatică și apofatică, până la cea supraratională, a participării mistice.

Demonstrarea acestei rigori ortodoxe a filosofiei sale rămâne să fie făcută, deocamdată, aici ne interesează însă teologul, nu filosoful.

Căci Nae Ionescu este un *theo-log*, în sensul cel mai riguros al termenului, de vorbitor despre cele dumnezeiești, nu de pe pozițiile oficiale ale unei teologii

constituite, ci în aceeași măsură în care orice ins afiliat autorității harismatice, în tradiția ortodoxă, este *theo-log* pentru că este *theo-didact*: învățat direct de Dumnezeu.

Teologia lui Nae Ionescu nu trebuie căutată în prelegerile universitare, așa cum s-a și făcut recent; nu-i putem cere logicianului Nae Ionescu încălcarea domeniilor: acelea sunt cursuri *de filosofie*, fie ea copios inspirată de teologia ortodoxă, nu de teologie. Aceasta din urmă poate fi însă regăsită în publicistica religioasă; cât de coerentă și de riguros ortodoxă este această teologie putem vedea doar în prezența totalității (sistemizate) a acestei publicistici. Și aceasta este menirea ediției de față.

Desigur, această publicistică are, din punct de vedere formal, alt statut decât un tratat de teologie sistematică, pe care Nae Ionescu l-ar fi putut scrie oricând, eșuând în „litera moartă” a sterilității didactice; el a preferat viața autentică a „faptelor zilnice”, la care se adaugă astăzi acea „trecere de vreme, singura în stare a crea o perspectivă în care scoriile cotidianului dispar”, invocată de el în *Prefața* la culegerea de articole realizată de Mircea Eliade și publicată în 1937, sub titlul *Roza vânturilor* (p. VI): le putem citi astăzi, desprinse de zgura cotidianului, în semnificațiile lor esențiale.

Această formă exterioară sub care ni se înfățișează teologia lui Nae Ionescu nu este o excepție în viața Bisericii; o regăsim pretutindeni, de la predicile Părinților, la simplitatea aproape aforistică a *Apostegmelor*, și de la Kierkegaard, care practica în ultimele sale scrieri un gen de „predică publicistică”, la Soloviov, în ale sale *Scrisori duminicale* și *Scrisori pascale*.

În publicistica sa religioasă, Nae Ionescu rupe cu totul cu pietismul, psihologismul și utopiile intelectuale ale secolului al XIX-lea, ancorând de-a dreptul în Tradiție, cu multă vreme înainte ca exigența ancorării în Tradiție să devină o cerință expresă în teologia ortodoxă a secolului XX. Cunoscută doar în parte, din cele trei culegeri de texte publicate până acum, scoase uneori din context și răstălmăcite, articolele religioase își relevă rigoarea ortodoxă și sistematicitatea abordării doar în prezența totalității. În ele, Nae Ionescu recuperează realismul metafizic, dogmatic și sacramental al Sfinților Părinți într-un limbaj și cu o argumentare de o izbitoare modernitate, singura în măsură să convingă insul modern, fără ca, în același timp, să afecteze ceva din rigoarea dogmatică, canonică și eclezialogică a teologiei răsăritene.

În iunie 1919 începe să scrie la „Ideea europeană”, unde, printre altele, publică și unele articole religioase în apărarea Ortodoxiei, care nu lasă indiferentă ierarhia bisericească. Prin urmare, în 1925, este desemnat, alături de episcopul Varolomeu Stănescu, preoții Andrei Magieru și Dănaș, să redacteze anteproiectul Legii pentru reorganizarea învățământului teologic al Bisericii Ortodoxe Române. Chiar dacă, ulterior, acest proiect a fost refăcut de o altă comisie, prevederile însemnate din proiectul acesta au trecut în cel nou, schimbând sensibil fața învățământului teologic românesc (vezi: *Învățământul teologic*).

În 2 mai 1926 își începe colaborarea la „Cuvântul” cu o cronică religioasă,

„Duminică”, din punct de vedere formal, aceasta conține rubrica

manipulată de Nichifor Crainic, care pleacă la Ministerul Cultelor ca secretar general, desemnându-l succesor pe Nae Ionescu (impressionat fiind de teologia Ortodoxiei tânărului filosof (pe de altfel redă ceea ce scrie el cu mult timp mai târziu, în memoriile sale).

Nae Ionescu va semna neîntrerupt rubricarea săptămânală „Dumnezeu până în 1930, alături de nenumărate alte articole teologice. Din ele vedem că îl eminent pe care îl acordă el Bisericii ortodoxe. Din ele vedem că îl iubesc. Dar pentru că ea s-a pusă de-a pururi în fața lui Nae Ionescu a considerat de absolută necesitate următoare a directoarei pe care a mers activitatea lui publicistică: restaurarea dogmatică și canonică prin restaurarea tradiției fără înnoire ori schimbare, a dogmelor și canoanelor Bisericii de Răsărit eradicarea raționalismului care micșină viața Bisericii, îndepărtând-o de sursă și de scopurile ei: suprapunând tești raționali dintre care cele mai urâte apar a fi papii, laici în Biserică și cezaro-papism, în creșterea prestigiului intern și extern al Bisericii și de schi prin activitate științifică în slujba căreia s-a pus necorespunzător prin apariția în 1928 a revistei *IOIOΣ* care a raliat multe din forțele Ortodoxiei răsăritene făcând, pentru scurtă vreme, din România centrul creștinismului ortodox, reglementarea raporturilor Bisericii cu instituțiile statului și cu cele ale poporului creștin.

Acțiunea restauratoare a lui Nae Ionescu a avut din partea erarilor Bisericii române o replică pe măsură; aceasta a înțeles fiindășul pe care o acțiune sistematică și disciplinată în favoarea Bisericii din partea unor oameni de un asemenea prestigiu, le poate aduce; Sfântul Sinod vede în el un dreptmăritor și un teoretician de prima forță, de aceea îi dăduse anumite însărcinări. Dar Patriarhul cu care în raporturile personale pe care I. P. S. Voastră a binevoit să mi le îngăduie, nu s-au strecurat vreodată – de o parte sau de alta – nemulțumiri, era în curent cu spiritul de strictă Ortodoxie și aspră disciplină și se înțelegea în care am înțeles să îndeplinesc mandatul Sfântului Sobor (vezi *Scrisoare deschisă înalt Prea Sfinției Sale, Domnului Domn Dr. Mircea Cristea, Patriarhul Romaniei*).

Mai mult, în 1926 Nae Ionescu este pe punctul de a se transfera de la Facultatea de Litere și Filosofie la cea de Teologie, așa cum îl anunta el pe Vasile Băncilă într-o scrisoare din 15 mai 1926. „D-nii Motru și Mehedinți mă încheamă. Patriarhia o dorește. Facultatea însăși nu e prea încântată. E și greu un om care nu e «de al lor» și care, Doamne ferește, cine știe ce o mai fi în stare să facă. Când un om lasă filosofia pentru teologie, dacă nu e eșec, e creștin. Și un creștin în Facultatea de Teologie la București e un lucru primejdios. Fără nici un fel de ironie, trebuie să recunosc că au dreptate între alții protestanții” (ms., arhiva editoarei).

Acțiunea lui Nae Ionescu în sprijinul Bisericii nu este doar una critică sau strict teoretică, de restaurare a Tradiției, ci și direct constructivă. În 1926 el anunță în ziarul „Cuvântul” apariția apariției și semnificatia majoră a revistei *IOIOΣ*. „Apariția revistei de care ne-am ocupat poate fi un astfel de fapt. Nu ales dacă organizatorii vor avea puțină și mijloacele de a da o publicație la nivel științific și tehnic convenabil. Căci București și Biserica noastră ar deveni, fără nici un fel de exagerare, centrul teoretic, științific și de informare al

întregii lumi ortodoxe" (vezi *Eccelesia docens*). Dificultăți diferite vor face ca revista *IOYOZ* să apară abia în 1928, și doar în două numere, cu contribuția unor personalități ale Ortodoxiei și ale vieții religioase europene dintre care am enumera doar pe părintele Gh. Florovski, N. Berdiaev, Leon Karsavin, N. N. Glubokovski, F. W. Förster, Th. Greenwood, H. Strohl și a.

Relațiile lui Nae Ionescu cu Biserica oficială se vor deteriora în două trepte: prima oară, când, în urma morții regelui Ferdinand, la 20 iulie 1927, se instituie Consiliul de Regenta, în care intră și Patriarhul Miron Cristea. De la simpla sesizare a necanoniceității acestui act, Nae Ionescu ajunge la declanșarea unei întregi campanii în ziarul „Cuvantul”, la care participă alături de discipoli și multe tete bisericești, printre care episcopul vicar patriarhal și prietenul său intru Domnul, Tit Samedrea. Nae Ionescu dovedește într-o impresionantă erudiție de rigoare dogmatică și canonică, imposibilitatea situației în care se află ierarhia, ce nu poate sluji în același timp la doi stăpâni, și primejdile pe care această situație le antrenează pentru Biserica lui Hristos.

A doua oară, la începutul anului 1929, în armăa campaniei pe tema Pascaliei, pe care Sinodalul Bisericii noastre decisese s-o praznuim la o dată ce nu concorda nici cu canonanele Bisericii, nici cu lumea pravoslavnică și nici măcar cu creștinătatea apuseană, relațiile lui Nae Ionescu cu ierarhia oficială suferă o nouă deteriorare.

Din păcate, lumea contemporană, inclusiv cea aparținând sferei Bisericii, nu a înțeles în termeni exacți aceste campanii, nici semnificația respectării dogmelor Bisericii, ruptă cum era de rădăcinile patristice ale acestor dogme. Nu puține au fost încercările de a tăia cu încheie strict lăică drept probe ale orgoliului personal, ce e dinădă campania. Astăzi, toate textele acestor bătălii dogmatice stau în fața noastră în dureroasa lor elocvență, obligându-ne să-i dăm dreptate filosofului.

Creștin practicant, Nae Ionescu nu se putea înscrie prin gândire și prin temperament împotriva Bisericii neamului, al cărei fiu dreptcredincios a rămas până la capăt.

Dar nici nu putem înțelege deplin semnificația tăgăduirii ierarhiei oficiale ca faptare de lege fără a redeschide aici vechia și neîncetată încheiată dispută dintre autoritatea ierarhică și autoritatea harismatică. Trebuie să știm că în Biserica apuseană, tensiunea între autoritatea harismatică și cea instituită și sacramentală este rezolvată în termeni proprii de creștinătatea latină. În Bizanțul de odinioară, împăratul și patriarhul reprezentau polul autorității instituite, iar monahii, simpli laici intrați sub ascultarea lui Hristos, autoritatea harismatică. În decursul istoriei, s-a întâmplat de nenumărate ori ca monahii, deși reconfirmați ca succesori ai Apostolilor, să se dovedească nu numai îndreptățiți să vorbească despre cele sfinte, dar chiar să aibă o autoritate superioară ierarhiei constituite, începând de la acei asca ai Pustiei, până la cei ai Patriarhatului Bizanțului aflat în calmea puterii sale și, mai aproape de noi, la cei ai „stareților”. Aceasta a și determinat pe unii teologi să vorbească de o

dublă succesiune apostolică, deopotrivă îndreptată a ierarhiei de o parte, a monahilor de alta.

Nu discutăm aici de toate problemele pe care le-a înregistrat contestarea autorității ierarhiei în cursul istoriei creștinismului, ci de acele cazuri în care autoritatea harismatică s-a dovedit superioară celei ierarhice sau chiar s-a dovedit a fi adevărata păstrătoare a credinței.

Incomozi, greu acceptați de oficialitate, să ne amintim că Sfântul Simeon Noul Teolog, la două secole de la moarte (se dădea încă problemă pentru ierarhie), acești deținători ai autorității harismatice sunt teologi pentru că sunt teodidacți: autoritatea lor nu stă în funcțiunea sacerdotală, ci în alegerea de vină, a Duhului care suflă unde vrea, la care se adăugă și vrednicia personală.

Nae Ionescu nu a fost nici ierarh al Bisericii, nici monah. Dar a avut autoritate harismatică, cea care l-a îndreptătit să sancționeze derapajele de la dreapta credință ale ierarhiei constituite, prin decizie divină.

Totodată, contestarea, la un moment dat, a acestor ierarhi nu poate fi suspectată de tendințe reformatorice sau anticlericale pentru că ei nu s-au îndoit niciodată că structurile ierarhice sunt obiectivarea autorității instituite de însuși Hristos, dar care au datoria de a păstra neștirbită învățătura lui Hristos, iar atunci când uită s-o facă, se găsește, în iconom a lui Dumnezeu, întotdeauna cineva care să le-o amintească.

În sfârșit, autoritatea harismatică de care s-a bucurat a fost susținută de ravnă personală în slujba Logosului, de luptă personală către desăvârșire de viață lui de creștin practicant și de continua lui activitate pusă în slujba „mai marii slave a lui Dumnezeu” așa cum o și mărturisește, smerit și mai mult indirect vorbind de „bieteile noastre persoane” care, totuși, se întâmplă uneori să fie ale unora care au luptat din greu și cu cartea și cu lumea, și cu diavolul și cu ei înșiși, așteptând împlinirea nădejdei de a fi învinși de Dumnezeu” (vezi *Și totuși, catolicismul este inactual*).

III Neopatristica

Ca mișcare programatică, neopatristica datează din 1936 (desigur însă că în lumea ortodoxă există, ca tendință, cam de la începutul veacului, atât în Biserica sârbească (vezi arhimandritul Iustin Popovici, de pildă) dar și în cea rusească, prin părintele Pavel Florenski, despre care am vorbit, sau mitropolitul Serghe Stragorodiki (1867-1944), plasat în descendența renașterii isihaste de la mănăstirile Sarov și Optino, care prevedea o reînnoire cu Tradiția dogmatică și liturgică patristică).

Marii teologi ruși stabiliți în Occident și-au precizat însă opțiunile neopatristice în deceniul al patrulea al secolului XX, când, la noi, Nae Ionescu și încheia, aproape, activitatea. În 1936, la primul Congres internațional de teologie ortodoxă de la Atena, Gh. Florovskii declară necesitatea întoarcerii la Tradiție și desemna mișcarea aceasta de reîntoarcere cu termenul de neopatristică.

Fără să fi folosit vreodată în mod expres termenul de neopatristică – poate și pentru că era refractar la „inovări” și asumări orgolioase ale proprietății intelectuale – Nae Ionescu s-a inserat din 1919 ca un înaintemergător al acestei mișcări de restaurare a tradiției dogmatice și liturgice a Bisericii de Răsărit, cu condiția ca fondul doctrinar, neschimbat, să fie formulat „ într-un limbaj mai actual, care să facă să circule valorile vieții religioase” (vezi *Pentru o teologie cu nespecialiști*).

Meritul lui ca adevărat – și singular – precursor al teologiei românești neopatrstice nu poate fi tăgăduit. După el au venit Nichifor Crainic (1889–1923), care în anii '20 practica un creștinism rural, cu ceva iz sămănătorist; prețul profesor Ioan Coman (1902–1987), Teodor Popescu (1893–1973) și preotul profesor Dumitru Stăniloae (1903–1993), marele teolog neopatristic care începe să publice după 1938, când Nae Ionescu era, practic, la capătul vieții.

A venit, iată, vremea ca Biserica românească să primească în rândul co-murghisitorilor săi pe acest adevărat *hărbat apostolic* al său.

Dora Medved

Notă asupra ediției

[illegible]

Una dintre aceste colecții realizată de un mare număr de artiști și publicată la Wiesbaden în 1937 pe baza unei colecții de Viena, este publicată în 1937 sub titlul *Raza vânturilor* este prima și până acum singura colecție sistematică cu titlul *În treptări* care a căutat să prezinte metodele. Atât doar că în edita de față surprinzând că toate textele erau de dimensiuni și structurarea materialului sunt mult mai bune și mai verificate.

Gruparea pe criterii tematice a textelor apărute sub arca și titlurile și subtitlurile secțiunilor componente, în interiorul fiecărei arce, s-a păstrat criteriul cronologic al publicării textelor în cazul în care a existat între ele o relație și până și înviere (11) care sunt publicate postum, în 1946. Deși sunt scrise în 1929 și, respectiv, 1938. La toate, aparțin de asemenea, titlurile tuturor celor 207 texte apărute la rubrica Duminică.

Notele finale vizează, înainte de toate, datele de identificare ale fiecărui text în parte, precizarea asupra includerii unui text într-un volum de la apărut privește doar prima reluare, nu și pe cele ulterioare.

Precizăm, de asemenea, că un singur text aparținând rubricii „Dominica” nu intră în volumul de față, cel din 23 septembrie 1929 deoarece tratează problema sionismului, care nu face obiectul edției de față, și că am reprodus textele din ediția de capitală a ziarului „Cuvantul”, în uz la Biblioteca Academiei Române.

În editarea textelor am aplicat normele ortografice în vigoare, păstrând totuși unele particularități fonetice, morfologice și lexicale proprii limbajului interbelic.

I

Știință și religie

Vremuri apocaliptice

Sunt oarecum numeroși acei cari, privind în jurul lor – paup – și nu înăuntrul lor – bârba – , s-au convins că trăim vremurile despre care ne-a vorbit *Apocalipsa* acum optsprezece veacuri. Pare-se că cerul însuși se unește cu pământul și cu bărnele, pentru a clădi un temelie acestei credințe; peste vreo doi ani soarele va da mai puțină căldură și lumină (*Apocalipsa* nu spune oare că soarele se va întuneca?) și tot cam pe atunci se vor produce conjuncțiuni rare de planete într-un punct însemnat al zodiacului.

Unii așteaptă sfârșitul lumii, adică prapadul omenirii, o dată mai mult, înainte de 1930, alții așteaptă și, pe Mântuitor, afară de cei cari de secole trăiesc în așteptarea Mesiei. Există chiar societăți anonime – cu sediul într-un centru european unde multe propagande concurente își au uzinele –, de câteva decenii deja. La beneficiile, cum ar spune societățile pe acți din teritoriile alipite, membrii aderenți se împărtășesc pe lumea cea alta, iar membrii de la centru, și pe acest pământ.

Se poate ca aceste credințe să aducă oamenilor pace în sufletul lor și o oarecare pace între ei. Nu trebuie să i descurajăm. Până acum însă nu s-a văzut așa ceva, și toate străduințele oamenilor tind să tind numai la menținerea discordiei în limitele unei forme mai puțin violente, mai puțin brutale. Aceasta o face să devie mai rece, mai crudă. S-ar părea că omenirea, pentru a se putea menține, trebuie să plătească un tribut de viață și de moarte unei divinități care își schimbă numele, dar nu [și] pretențiunile. Totuși, chiar aceste străduințe blânde către o înfățișare mai puțin roșie a tributului nostru nu au reușit, nu reușesc. Poate că munca ce o depunem pentru a schimba numele durerii ce ne strânge este zadarnică.

Oricum ar fi, am zis că mulți văd în zilele noastre îndeplinirea celor ce văzuse sfântul Ioan, sau a viziunilor ce i se atribuiesc, descrise în *Apocalipsă*. Nu se poate tăgădui că înfățișările ce ne sunt puse în lumină nu sunt îmbăcurătoare. Aceasta ar însemna tocmai că sunt excepționale.

De când este cunoscută *Apocalipsa*, oamenii au început să și dea seama că trăiesc în mijlocul celor arătate în acel scriș. Și, de fapt, așteptau reîntoarcerea lui

Hristos să judece pe cei păcătoși și să facă dreptate vișelor albe. De pe atunci s-a găsit un Antihrist care să corespundă numărului 666, ce trebuie să-l poarte. Căci antihristii nu s-au descoperit de atunci, fără să ne oprim la anul 1000, când au fost oameni cu speranțe dincolo de această lume, și alții cu beneficii pe pământ?

Cine nu a fost Antihrist? De la Neron la Martin Luther și, în fine, la împăratul Wilhelm al Germaniei! Am putea și noi să avem un Antihrist, însă la noi ar lua forma unei treimi - în care intră și sfințenie -, formată din d-nii Vintilă Brătianu, Iorga și Vaida, aceste trei nume, socotite după regulile speciale, dau numărul fatidic 666. Se poate ca aceste trei personalități să facă o singură persoană?

Dar să ne întoarcem la timpuri mai vechi, care sunt așa de departe, ca nu ni se par tocmai așa de urâte, înainte chiar de *Apocalipsă*, înainte de Hristos, oamenii se vâitau, pare-se, cam așa cum se vâită și azi, și Profetul Ieremia a grăit durerea lor demult. Au fost și pe atunci vremuri apocaliptice.

Nu cumva sunt aceste vremuri viața obișnuită pe pământ, iar omul „animalul care se vâită”?

Și tot căutăm aiurea, adică să ne vie de aiurea „ceva”, credem că este aiurea „ceva”. Nu este oare cumva această credință păcatul strămoșesc?

Problema religioasă

În vremea din urmă, *problema religioasă* a ieșit la iveală din cadrul mori teologal și a năvălit, ca scăpată din cătușe și tipând, în piața publică plină de alte preocupări. Oamenii s-au strâns împrejur și se uită mirați. Nu-și mai aduc aminte de ea. Clausturarea a ținut mai mult de un secol.

Între cercetători, două direcții s-au dat la iveală. Una, să-i zicem, după un calificativ care-i place indeosebi, vovodolă, iar cealaltă, ecumenică, de la o mie patru sute sau de la trei sute. Amândouă rămân strict ortodoxe și caută la Ortodoxism cu exaltări de slavofili sau elenizanti.

Iatăduirea nu poate lipsi nici ea. Teza aduce, chiar numai prin faptul că e pusă antiteza. *Istoria civilizației române moderne*, în volumul ei dintai, *Forțele revolutionare*, izbește în Ortodoxie ca o sabie de cavaler fără pată într-un balaur medieval. Criticul schimbat în sociolog, pe urmele atator mari înaintași, de la Gherea până la Ibrăileanu, se întoarce spre catolicism și lasă Răsăritului pe poezii și filosofi îndrăgostiți sau convinși de credința strămoșească.

D-l I. Iovinescu încearcă a dovedi, cu argumente pe care le-am învățat cu totii din școală, în cata civilizație ne-am scălda astăzi dacă, în loc să ne închinăm Bizanțului, ne-am fi dat sufletele în dăsași călugărului franciscan pornit spre Roma.

Mărturisim că ne simțim legați de cine se luptă să pătrundă ceea ce e și să găsească în urzeala sufletului românesc. Munca lor e mai grea și, chiar prin

„Piatra din capul unghiului”

Gala Galaction „a scris o carte” care e mărturisirea credinței noastre, scrie în ce are ca mai esențial și mai caracteristic. A adresată unui tânăr preot înlocuit de îndoielile tulburătoare vieti bisericești și religioase în genere, prin care există în adevăr, pe care cei de vârstă noastră l-au cunoscut pe hainele universității, dar pe care grozava ignoranță în cele sfinte ca și iacobinismul l-a lipsit de adâncime sufletească al învățământului nostru teologic îl manipulează până la a face din el tipul comun elementul de criza actuală preotimii. Nu învinovat, ci o biată jertfă sângerândă a unei Biserici până mai ieri analfabetă terorizată de prestigiul calp al „științei”, cu care nu a avut decăt atingeri periferice și calitativ suburbane.

Cartea părintelui Grigore ar fi provocat ieri doar o ridicare din umeri, ea poate fi astăzi o faptă izbăvitoare. Într-ata s-a schimbat în ultimii ani perspectiva noastră spirituală. Căci cele două teze fundamentale ale cărții 1) nu e decăt o mântuire prin Biserică, 2) nu e pentru noi decăt o Biserică adevărată — a noastră — sunt bunuri comune ale vremii. În așa măsură, încât chiar o floare ca „Adevărul Literar”, chiftind de intelectualitate și hiperrafinament, nu mai poate acoli chemarea către o reînnoire religioasă (Ah între paranteze demnitatea științifică a „Adevărului Literar”, jignită de superficialitatea noastră de foileton! Ce mișcătoare înțelegere dovedește ea pentru toate lucrurile astea, când ne recomandă să revenim la „*Metaphysische Anfangsgründe*” a lui Kant!).

Acum evident necesitatea unei reînvieri a vieții religioase, ca și faptul acestor renașteri nu sunt același lucru cu persistența în vechea noastră formă de credință. Întoarcerea la Dumnezeu este un fenomen mai general, provocat, pe de o parte, prin jălnicul faliment al pozitivismului și prin goliciunea spaimantătoare a cultului unui *grand être*¹ al umanității, pe de alta, prin inconsistența și deznădăduitoare efecte ale panteismului, care, un moment, făgăduia să devină umanui mântuire pentru toți intelectualii. Deci nu în afirmarea necesității și a faptului conversiunii religioase stă adevărata valoare a cărții părintelui Grigore. Aceasta afirmație e astăzi aproape generală. Numai că, mare majoritate a oamenilor, ajunși în fața problemei religioase nu printr-un act pozitiv de credință, ci printr-o operație negativă de înlăturare a tuturor celorlalte „absoluturi”, dovedite insuficiente, crede că nevoia noastră de absolut nu poate fi astăzi îndestulată decăt printr-o religie nouă, formele „vechi” de religiozitate perimate prin simplul fapt al evoluției istorice, nemaiputându-se încadra în chip eficace în structura spirituală contemporană.

Aici însă atitudinea lui Gala Galaction intervine hotărâtă și restauratoare împotriva oricărei înnoiri de dogmă. Pentru părintele Grigore, atitudinea aceasta izvorăște dintr-un act integral de credință. Pentru noi, ea poate să aibă încă și alte înțelesuri — și anume, înțelesuri construite cu elemente care stau chiar la îndemâna noilor reformatori. Numai că drumul părintelui Grigore e deocamdată singurul constructiv.

Problema este îndeajuns de vastă, să căutăm a-i descoperi cel puțin încheieturile cele mai de seamă. Nu pe cele metafizico-teologice, care sunt mai greu de urmărit, ci pe cele „istorice”

Voi spune deci că o nouă religie este astăzi imposibilă, din motive care stau în însăși esența și originea religiei. Dar ce înseamnă această afirmație?

Cea mai de seamă dificultate pe care o întâmpinăm la înțelegerea vieții religioase provine din faptul că noi aplicăm categoriei „sanctității” rețetele de cunoaștere pe care le întrebuintăm sau pe care le-am scos din teoria științei. Și ce e mai grav încă, noi construim așa-numitul *apriori* nu din Logosul care stăpânește întreaga existență ci din elementele structurale ale unei rațiuni *subiective*, care totuși rămâne aceeași de-a lungul vremilor și culturilor.

Înățărand însă această ultimă presupozitie, care nu e în fond, decât o prejudecată se pune întrebarea dacă nu cumva cunoașterea subiectivă condiționată nu e posibilă de o desfășurare *istorică*. Și nu va fi prin urmare, greu de admis că există funcțiuni și organe subiective de cunoaștere diferite, cu aplicatie la diferite sfere de realitate ireductibile una la alta și împărțite în omenire după rase și culturi – după fazele de viață ale marilor culturi. De unde ar urma că fiecare cultură judecă și valorifică *întreaga* existență, după o metodă și un criteriu care îi sunt proprii.

Evident, față de filosofia iluminată a veacului al XVIII-lea care trăia doar cu ideea unei rațiuni abstracte vecinic identică cu ea însăși în funcțiunile ei această concepție istorică a cunoașterii poate să fie mai suplă și mai fecundă. Ea este însă fatal stăpânită de „legea” progresului, gravă prejudecată a spiritului contemporan, care, propriu-zis devine un criteriu pentru măsurarea gradului de existență și o metodă de selecționare a realității.

Aplicarea acestor gnoseologii pozitivistice la facultățile religioase ale omului a transformat religia într-o simplă categorie istorică. În această ipostază ea este evident posibilă de schimbare, de „progres” și de înnoire. Dar vorbesc deci de înnoire religioasă, nu a putinței omenești de a-și împropăta puterile de rugămintă și de adorare, ci de înnoire a conținutului de adevăr a religiei noastre numai cei care ajung la aceste probleme pe drumul pozitivismului. E însă acesta drumul potrivit?

Mai sunt oare și alte drumuri? Probabil. Îmi închipui că generația noastră filosofică are o problemă de rezolvat a ei proprie, care a lipsit veacului trecut problema treptelor de cunoaștere. Și, în legătură cu ea, problema delimitării planurilor de realitate, există, în ordinea cunoașterii, un plan filosofic (și) un plan religios de realitate. Fiecare de sine stătător, cu metodele lui proprii, ireductibil unul la altul. Probleme evident nerezolvate încă, dar a căror rezolvare face imposibilă afirmarea unei noi religii.

Până atunci, dorinței de „progres” religios nu i se poate împotrivi decât sapientia și biruitor al adevărului frânt. Adică, tocmai așa cum face Gala

„Sufletul mistic”

De curând, d-l C. Rădulescu Motru comentând fenomenul de recrudescență pe care îl trăiește „sufletul mistic” ni găsea explicația în posibilitățile moderne de comercializare ale acestei manifestări spirituale. Explicația nu mi se pare fereită, oricât de ingenioasă și de adaptată ritmului vremii ar fi ea.

Nu doară ca aș considera interpretarea d-lui Motru ca peiorativă. Dar a admite „comercializarea” ca resort principal al ofensivei sufletului mistic înseamnă a nega în bună parte puterile *reale* ale acestei ofensive, acordând o proporție exagerată elementului de artificios și de modă al întregii renașteri mistice contemporane.

Nu voi tăgădui un fel de imbalzeală a snobilor și a iubitorilor de neobișnuit să a produs, desigur, în jurul noului misticism recunoșc că, pe alocurea, zarva indiscreta și superficială a *dandy*-lor — spiritală amenință să confie și deci, să sugrume în ridicol sau neseriozitate această mișcare. Comercializare, desigur. Dar ea să fie oare marele motor al asaltului nostru către cer? Comercializarea este doar un sistem de exploatare. Ea se poate aplica oricărui fel de a valorifica viața, oricarei perspective spirituale. De ce însă comercializarea se exercită astăzi *tocmai* asupra sufletului mistic și de ce prinde astăzi comercializarea acestui suflet? Succesul negustorilor de idei, atitudini și crezuri ar fi fost care aceluși dacă în loc de misticism ei ar fi comercializat, la 1925, enciclope disonantă, vecinului al XVIII-lea și filosofia iluminării? Am, mi se pare, tot dreptul să mă îndrept.

Prudent este doar să constat faptul de recrudescență, și să-l descriu. Pot încă să descriu în cadrul unei afirmațiuni mai largi, pe care o socotesc fundată, că, toate sunt în istorie perioade în care sufletul omenesc e mai aproape de Dumnezeu, după cum, totuși, sunt înuturi pe pământ unde — ca să vorbesc ocultat — Dumnezeu se arată cu predilecție. Dar să-l explic? La urma urmelor, oricât de sceptic m-aș ține, personal, atât de eficacitatea explicațiilor noastre în genere, aș putea să-l și „explic”, însă nu așa cum — *sunt le respect que je lui dois* — o face d-l Motru, adică nu în cadrul unor preocupări psiho-sociologice (cari, în acest caz special, sunt irelevante), ci a unor de filosofia istoriei.

Perspectiva psiho-sociologică și-a arătat valoarea (Vorbesc, evident, numai pentru această împrejurare) la a izbutit să caricaturizeze, să bagatelizeze o mișcare adâncă, reală și fecundă. Chiar când această perspectivă a fost manuită de d-l Motru, gânditorul nostru de o metodă atât de sigură, de o acuitate analitică așa de impresionantă, de o probitate științifică așa de severă.

Și, pe urmă, mi se pare că studiul misticismului contemporan este încă prematură, dacă, bineînțeles, vom să studiem fenomenul în întregul lui, căci mișcarea e abia la început, și nu se arată decât semne rare că ea ar avea de gând să se smulgă din faza de tendințe confuze pe care o trăim noi astăzi.

Propriu-zis, deocamdată noi nu facem decât să lichidăm raționalismul, nu raționalismul adevărat, cu care misticismul a trait întotdeauna în cea mai rodnică pace: ci raționalismul cartezian, care este o răsturnare și, mai departe, o falsifi care prin unilateralitate a celui adevărat. Îl lichidăm

în filosofie prin noile curențe antiintelectualiste, cari, în partea lor construc tivă, sunt doar biete gânduri de mișlogi spirituali, fără vlagă, fără disciplină și fără curaj, dar a căror critică este adesea corozivă, și anume, fără leac.

În politică, prin punerea sub observație a regimului parlamentar și democra tic, prin îndreptarea interesului către formele vii și concrete de gospodărire, prin prețuirea din ce în ce mai accentuată, în treburile publice, a omului de me serie și de specialitate, într-un cuvânt, prin precumpănirea concepției organice asupra celei contractuale,

în artă, unde Cocteau, von Unruh sau Hasenklever, Satie Poulenc sau Schonberg, Picasso, Brancuși sau Kokoschka disociază toate unitățile concep tuale ale artei, încercând sinteze originale, în propriu acestui plan de realitate

în viața religioasă, prin atacurile repetate și concentrice împotriva protestan tismului, această desanctificare săracă și mioapă a cerului și umanizare a lui Dumnezeu

Dar de aci și până la misticismul constituit, capabil de realizări precise în ordinea spirituală, mai va, căci Bergson nu este — ca esență — înca Plotin. Picasso nu este Fra Angelico și nici Max Scheler — San Juan de la Cruz sau Ioan Scărarul.

Cine vrea să fie drept cu actuala frământare a sufletului onienesc va trebu să spună că o dorință de „altceva” există: ca această dorință de nouătate plutește deja în larg în apele transcendente, și prin aceasta își desemnează eventua ilățile mistice, dar că, deocamdată, ea nu a ieșit din faza de incertitudine. Misticism bine definit? Greu de spus. Pentru moment numai un fel de băzaială neliniștită „Schwärmerei”. Foarte interesantă și respectabilă desigur, dar nu încă misti cism. Căci nu am crezut că mai e nevoie să o amintesc — dar văd că e nevoie să o fac — să nu se uite că misticismul presupune o disciplină mentală și de atitudine, o precizie și o supraveghere tot așa de severă — *et ipsum* tot așa de severă — ca aceea a raționismului scientist. Cine nu înțelege acest lucru e zadarnic să mai studieze mișcarea.

Ce așteaptă misticismul ca să se precizeze? Dezvoltarea lui, normală, maturi tatea lui, geniul care să-i dea expresie: ceea ce e tot una, căci atunci când revo lția mistică va fi încheiată, în chip necesar îi vom culege floarea.

În orice caz, generația noastră nu va trăi întâmplările acestea. Dar abia sun tem la poalele muntelui și iată de ce încercarea de a bănuți perspectivele care se deschid abia în varf mi se par premature.

Teodor Studitul, părintele Dionisie și ajutoarele sale

Am intrat în „serie neagră” de ignoranță. Mai ieri „Adevărul” ne slătuia pe etenește să ne revedem cunoștințele elementare de filosofie, pe care nu le-am mai poseda. Ocupați cu memorizarea opusculului lui Faguet, *Initiation philosophique*, pus nouă gratuit la dispoziție de un doctor din redacția „Adevărului”, iată-ne surprinși de o acuză tot așa de gravă și tot așa de fundată din partea fou „Glasul monahilor”.

Părintele Dionisie și-a luat ajutoare la gazetă. Ne bucurăm. Dar de ce trebuia să cădem totemai noi victime ale competenței stătute și, deci, fagoase a noilor colaboratori? Nu cunoaștem pe Pargoire? Știți Pargoire, *Istoria Bisericii bizantine*. Adică, de unde s-o știți? E o carte așa de rară, așa de valoroasă, așa de științifică! Ea nu se găsește decăt în mâinile specialiștilor, și noi, bietii, abia auzim acum de ea.

Lucrurile stau astfel: am crezut că, în frământările vieții monahale de la noi, e nevoie să afirmăm principii disciplinare severe. Ajutoarele părintelui Dionisie Lungu se marmeaua cu Pargoire și ne dovedesc că în istoria Bisericii călugării au avut adesea o atitudine protestatară. Cum se poate să nu știm noi lucruri așa de elementare! Cum se poate să nu cunoaștem pe Pargoire!

Știința noilor noștri preopinenți este impresionantă. Dar noi preferăm să stăm de vorbă cu părintele Dionisie. Era și mai cinstit, și vorbeam și de la inimă la inimă.

Meseria de cartarar este grea. Și chiar un simplu Pargoire — fie el și în edia veche — se numește dificil. Căci faptele aduse împotriva noastră sunt exacte, dar „n” părinte Dionisie, spune omului d-tale că aceste fapte nu sunt împotriva noastră! Corectați din nou „argumentele” și veți vedea că nici unul din faptele indicate nu sunt proteste împotriva ierarhiei bisericești. Se puteau alege exemple mai bune. Dar să fim noi oameni de treabă — și să ușurăm situația!

„Probleme” se puteau găsi. Chiar în Pargoire. Și chiar din viața lui Teodor Studitul, pe care îl amintește anonimul nostru preopinent. Anume, protestul împotriva patriarhului său. Sunt și alte cazuri, mai vestite: sfânta Caterina și Savonarola, lărași de a dreptul împotriva papei și a ordinii ierarhice stabilite și se poate continua.

Dovedesc însă aceste cazuri ceva împotriva tezei noastre?

Amintiți-vă ce s-a ales din aceste răzvrătiri, pornite din cea mai curată și mai adâncă viață creștină, stabiliți rezultatele și faceți bilanțul tulburărilor și dezastrelor spirituale. Amintiți-vă, în altă ordine, de celebrele *Provinciule* ale lui Pascal și recunoașteți cum infrângerea disciplinei religioase a dus la pătimăși falsificare de texte, care pătează pentru totdeauna viața de eroică suferință creștină a lui Pascal.

Părinte Dionisie, punctul nostru de vedere rămâne în picioare. Dar nu ne mai trata cu „știință”, că, iată, ajungem să te punem alături de Pascal — și nu e serios nici pentru noi, nici pentru cercetarea la

Misticism?..

Cu ce mandră siguranță protestă mai ieri poetul Nann¹, în numele celor teștiți „Cuibu-cu-Barză”, împotriva lui *credo, quia absurdum*². El simți că de îndurerat desprețuiește pe toți cei cari nu posedă „regulile elementare ale logicii” sau nu fac uz de ele. Și își inclupă căl de jos, pe scara pierzării, stau în ochii lui sufletele noastre pustite de „absurditățile” Ortodoxiei³.

Sa ne fie soarta chiar așa de grozavă? Mă gandesce adesea că inventivitatea minții omenesti nu e fără margini, prea se repetă situațiile pas cu pas și prea aceleași vorbe se aruncă în cumpăna discuției. Știti cum seria pe vremuri Eunomius către Grigorie de Nyssa⁴? „Voi cuteza a gândi imposibilul”. Căci vai! nici Grigorie nu prea stăpânea „regulile elementare ale logicii”⁵.

Logică, desigur, nu avem, sau, mai bine, nu avem logică unde nu e nevoie de ea. Iată de ce întâmpinarea tuturor pseudo-creștinismelor rationaliste nu ne rușinează. De la ortodocși la protestanți deosebirea este fundamentală, noi întrebăm dacă *trebuie* să gândim așa, ei dacă *pot* să gandească așa. Dronaurile noastre merg pe la Ghetsemani, prin grădina țertfei acceptate *credo, quia absurdum* este doar durerosul sacrificiu al intelectului, pe care orice creștin trebuie să-l facă senin și cu convingere, căci e sacrificiul trupului.

Cred, cu toate că e absurd, cred, tocmai pentru că e absurd, căci în dușmănia minții față de credință eu văd tocmai puțința unei vieți mai înalte.

Nu e nimeni așa de pedepsit de Dumnezeu ca să desprețuiască cunoștința. Dar care cunoștință? Pe cea dată de „regulile elementare ale logicii”? E prea puțin, în genere, iar *aci* nu e nimic. *Credo, quia absurdum*, asta a spus-o Tertullian. De ce nu se citeaza însă cu aceeași asiduitate Anselm din Canterbury⁶? Căci al său *credo ut intelligam* este împlinirea istorică și logica a celui dintâi. E mai puțin cunoscut? Mă îndoiesc. E mai puțin comod pentru o argumentare ad-hoc⁷? Se poate, dar nu ar fi un motiv. Motivul este altu. Când ai pornit pe drumul rațiunii, ți-e frică să mergi până la capat, căci nu știi unde poți să ajungi.

Vrem să cunoaștem, dar nu după „regulele elementare ale logicii”, ci după îndurarea lui Dumnezeu, așa cum stă scris: *Videmus nunc per speculum in aenigmatibus, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum* (1 Cor. 13, 12)⁸.

Iar pentru aceasta mărturisim hotărât *credo, quia absurdum*⁹.

Rațiune și credință

La Râșna Neamț se adună în congres Asociația Tinerilor Creștini. Sunt cele care n'odihn ale noastre, acești tovarăși care se doresc după o viață purifi-

cata de lumina credinței. Dar, fencăndita, cei mai triști dintre tinerii noștri, care sunt arse de mândria, fur ceasuri de odihnă, frământate de vecin și se teli cu ei însăși.

Până când le va năvăli în suflet bucuria cea mare, care nu se ține de nici un creștin și bolărit, dar care se capata numai cu greu.

Caci mintea noastră se zbate de a purta a între antinomia. Conștința noastră a afirmat-o prin Kant a tinerii, se născut, desigur, neteric, te dar amintim pentru caracterul antinomic al ratiunii, care se prezintă o tinerie, caci Ratiunea îmbucătătește universul, ca de la și de spăla lătar, numai în mintea purtătoare de Dumnezeu a așteptării, rece, și de carea existenței, închiderea ratiunii lumii. Antinomia este armata de purtare universului prin ratiune, iar impacarea și unitatea lui cea nouă nu se născut, decât dinco de aceasta ratiune însăși.

Am zice, în Dogma. Dar nu în dogma, care e te pentru mintea noastră slabă, noaga numai o norma regulativă, ci în dogma ca ade ar născut, deschis de Revelație. Caci, în adevăr, pentru mintea noastră, dogma nu e decât un imperativ categoric, ea este însă o axioma, evidentă prin ea însăși, pentru ratiunea purificată și potentată prin rugăciunea și fapta creștină.

Unde nu e antinomie, încetează dogma, caci avem de-a face cu o afirmație rațională, cu o propoziție științifică, ce nevoie să mai credem, ce nevoie să ne mai purificăm prin rugăciune și fapte?

Dar unde nu e dogmă, încetează religia. Și eadem iaras, în afara ratiunii, care nu poate pătrunde în intimitatea obiectului religios, și nici nu-l poate cuprinde în totalitatea lui.

De aci, tinerii mei prieteni, și erezia, care nu e decât o afirmație rațională unilaterală, așezată în locul adevărului absolut, cu pretentii de adevăr absolut. Caci doar asta înseamnă *arrest* - alegere, apăsare spre ceva, deci un ateralitate. Erezia este unilaterală chiar când - după împrejurări - natura ei mistică e de neîgăduit, pentru că la originea ei stă tot un act de alegere al ratiunii.

Pe când Ortodoxia e religie pură, și e, ca atare, universală în afirmațiile ei, iar pentru cei frământați de nevoia universalității - singura cale de impacare cu sine.

Iată ce aş fi spus prietenilor cari m-au chemat la congres, dacă treburile mele de fiecare zi mi-ar fi îngăduit să mă duc la Piatra-Neam!

„Horoscopul religiilor”

Nu se poate spune că renașterea religioasă actuală urmează necondiționat căile unei credințe sigure. Aș crede mai degrabă că interesul nostru pentru actul religios însuși nu se manifestă la cea mai mare parte din noi christianean, decât în forma ocolită a unei curiozități vii și proaspete față de problemele vâ-

ne-religioase deocamdată. Este notorie celebritatea (nu voi zice ştiinţifică dar în orice caz, celebritate pentru marele public cititor) la care a ajuns broşura la Couchoud asupra vietii îndoielnice a lui Iisus. Şi totuşi, tema nu era nici macar nouă. Sunt mai bine de 20 de ani de când Drews a adunat într-o carte – aproape de popularizare – toate argumentele care se puteau aduce împotriva existenţei istorice a lui Hristos. Cărţi îi zice *Christus mythe* şi trebuie să fie epuizată de mult. Dar probabil că tema aceasta pasionează, de vreme ce Couchoud a fost întâmpinat de succesul de librării cel puţin pe care îl aminteam, iar Drews se simte dator să revină în problemă cu o lucrare voluminoasă de sistematizare şi de rezultate noi *Die Entstehung des Christentums aus dem jüdischen Gnosticismus*.

Am cercetat şi această nouă lucrare, ea nu adaugă, principal, nimic nou la teoria creştinismul este o eră sincretistă, născută în chip natural din fărâmiţele religiilor învecinate. Aci chiar erudiţia nu este mai impresionantă. Totuşi, cartea se va cauta, am văzut eu cu ce interes aproape doritor de senzaţii tari s-a apropiat de ea un intelectual şi îmi dau seama ce înseamnă necesitatea de roman politist – chiar şi în ştiinţă, pentru cârturarii zilelor noastre.

Că n-ar fi existat, asta poate să fie temă de roman senzational, operă şi înfrică e mai greu. De aceea, în cercul oamenilor de meserie asemenea lucrări nu sunt luate în serios. E ciudat însă că de data aceasta, cu prilejul apariţiei ultimei cărţi a lui Drews, unii protestanţi s-au supărat. Că tocmai protestanţii se supără, asta e latura amuzantă a lucrului. Căci, atunci când încerci să transformi o religie într-un eveniment pur şi simplu istoric – aşa cum a făcut o critică protestantă de-a lungul întregului veac al XIX-lea, calea este deschisă pentru orice fel de exagerări. Couchoud, Drews şi tovarăşii nu sunt decât consecinţele naturale ale pozitivismului istoric anglo-german, aplicat la istorie.

Vom observa totuşi că, deşi în cea mai caracteristică şi mai autentică mie de gândire protestantă metoda aceasta e ceva mai veche. În *Storia della filosofia italiana* a lui Gentile, asemenea încercări sunt urmărite – evident accidental şi în alt cadru de preocupare – până în veacul al XIII-lea (Indicaţii importante se găsesc, de altfel, şi în Renan, *Averroes et l'Averroïsme*).

Considerarea religiei creştine ca un fenomen *natural* care poate avea deci un început şi un sfârşit, stă în legătură cu – astrologia. Stranie întâmplare care face ca la originea gândirii pozitive să se descopere tocmai o preocupare aşa de dispregiată de spiritul ştiinţific modern. (Să nu uităm de altfel, că întreaga ştiinţă modernă îşi are originea în asemenea preocupări fantastice: magie, alchimie, astrologie, geomantie etc.)

Istoriceste calea urmată de gândirea veacului al XIII-lea este foarte normală. De-a Petro d'Abano începuse a desprinde fondul naturalist al tuturor ştiinţelor existente, deschizând perspective noi filosofiei naturii. Nou este doar faptul că în locul astrologiei care era indeobşte admis pentru anumite fapte naturale este pus şi asupra ciclurilor de evenimente de origine divină. Această simplă trecere de la un câmp de fapte la altul nu a fost înţeleasă în grava ei semnificaţie. Este un fapt care se vede dependent de dogma. Hristos este indeobşte cu-

noscută, spune în *Convivio* că matematicienii, prin virtuțile artelor, pot sta din nou care a fost cea mai bună poziție a cerii lui și pământului – construcție favorabilă, adică sub care coborî Eu, lui Dumnezeu-Tatăl.

Evident însă că o asemenea atitudine înseamnă începutul unei noi epoci în istoria gândirii și orientării omenesti. Căci de aci până la întrebarea dacă nu cumva se pot stabili condițiile în care se nasc și mor religiile nu e nici măcar un pas. Evenimentul nu putea să treacă cu totul neobservat. Este adevărat că un Albertus Magnus sau chiar un Thomas Aquinas recunoșteau că într-un fel corpurile cerești pot fi cauze ale întâmplărilor de pe pământ și ale acțiunii omenesti în genere – dacă nu cauza *cogentes* – cel puțin *disponentes*. Dar extinderea acestui punct de vedere la nașterea lui Hristos era o chestiune cu mult prea delicată. I-a a fost chiar combătută de Biserica de la Augustin până la Pico de la Mirandola.

Este captivant totuși să urmărești infiltrarea astrologiei în structura intimă a Bisericii catolice și contaminarea doctrinei acestora – ca și sfiorarea Bisericii de a paraiza acțiunea evident dizolvantă a ocultismului – prin interpretarea influxului – considerat *real* de către astrologi, în sensul nu al unei *causalități* ci al unei *semnificări*. Operația aceasta nu a avut succes. Pană la sfârșit, spiritul public a fost eucert de astrologie.

Și astfel s-a ajuns – fără prea mare scandal – la *Horoscopul religilor*. La stabilirea unui asemenea horoscop se consideră orice religie ca o întâmplare umană și naturală, o supune deci aceluiași legi sub care trăiește întreg universul – se desface religia de aparatul său de minuni, și se egalează toate religiile între ele, din punct de vedere natural și istoric. Dacă ne gândim la actualele metode protestante, pozitivistice, principial nici ele nu fac mai mult.

De tria a adăugat într-un studiu destul de bine documentat câteva date asupra acestor horoscopuri. Amintește el acolo și de Pietro d'Abano și de vestita carte *De tribus impostoribus* în care cei trei impostori erau Moise, Iisus și Mahomed – și de Pietro Pomponazzi. Pe o distanță de trei secole se întind aceste încercări de desanctificare a religiei, care, în noua structură spirituală a Renașterii și a Reformei, trebuiau să se generalizeze. Așa s-a și întâmplat.

Întâi însă ca în atmosfera de astăzi încercările protestanților apar ca fapte revolutionare. Să o spunem lămurit – dacă mai e nevoie – nu sunt.

Am indicat pe premergători. Rezultatul acțiunii lor? După 400 de ani de la acțiunea lui Pomponazzi, lumea este mai doritoare de religie adevărată și deci de credință ca oricând.

Metoda istorică în cercetarea religiei ar fi bună. Se pare însă că nu e tot

Religie și psihanaliză (Consultație cerată din afară)

Între multele blestemăți care caracterizează epoca noastră de închidere și prelucrare spirituală, se arată - și se pare că chiar în Basarabia noastră - și diverse secte erotice clandestine, care, în lipsă de altă ocupație mai ordonată își caută o justificare „științifică” a aberațiilor lor trupesti. Adeptul unei asemenea secte neliniștește cu biata lui dialectică analfabetă pe o seamă de tineri dintr-un oraș de margine a țării. Ei nu se adresează deci cu rugămintea de a le da, prin ziar, câteva lamuriri cu privire la interpretarea freudistă a religiei.

(Acum evident un ziar nu e o revistă și el se pretează numai ca greș la asemenea consultați. Cum însă, pe de altă parte, nu aș voi să las fără mei un răspuns rugămintea tinerilor noștri cititori, am să încerc totuși o lămurire. Rog însă pe corespondenții mei să noteze că e o *excepție*, și să nu revie cu rugăminți suplimentare. (El mult ar putea să nu se adreseze personal, și le voi răspunde dacă voi avea timp.)

Să deosebim în așa-numita interpretare psihanalitică a religiei două probleme distincte: a) viața personală a omului religios, b) fenomenul religios însuși. Distincția este necesară, pentru că și faptele și interpretările sunt altele.

Și acum lămuririle.

I

S-a observat că viața omului religios este frământată de o mulțime de vedenii, pe care respectivul le pune pe seama ispitirilor diavolului. (Ce sunt aceste ispite? Răspunsul psihanalizei este simplu.

Freud afirmă că toate stările de conștiință de natură instinctuală, care, dintr-un motiv sau altul ne sunt neplăcute, sunt comprimate de noi și alungate oarecum cu voință în subconștient, unde o bucată de vreme raman ca moarte. Cum însă în natură nimic nu se pierde, aceste reprezentări dau cu timpul năvală în conștiință la început numai ca motiv pe care se clădesc visele, mai târziu când ele se înmulțesc și presunea lor devine mai puternică, cu tendința de a pătrunde în viața conștientă, în stare de veghe. În acțiunile individului intră prin aceasta un element irational al cărui izvor rămâne de cele mai multe ori necunoscut, viața gândurilor lui este tulburată de aceste reprezentări, care se ridică din inconștient, iar afecțiunile nervoase pot merge până la neurastenie și isterie.

Aceasta ar fi, pe scurt, explicația vedeniilor, halucinațiilor, ispitelor la care sunt supuși sfintii. Pană aci însă nimic senzational. Asemenea explicații au mai încercat și alții. Ne aducem doar aminte de sinistrul și dezgustătorul caraghios-alc „științific” în patru volume al lui Binet-Sangle, intitulat *La Folie de Jesus*¹.

Freud însă are și o teorie proprie. El preînde, anume, că, dintre toate reprezentările care nu ne convin și care, prin urmare, sunt mai ales comprimate, cele

mai sapatornic. Intelect de natură sexuală. Grupul cel mai frecvent al reprezentării care provoacă o așa numită nevroză ar fi așadar cel sexual.

Asta este *Teoria*.

Și acum, comentariul.

Să presupunem că teoria ar fi perfect exactă (ceea ce totuși nu e cazul) — nu ar fi viața simțitor explicată prin psihanaliză? 1) Când în adevăr simptomele ar dovedi că sunt de natură isterică (și pe urmă se însemnează isterie? Să căutăm să spunem precis? I am fi totată vremea recunoscătoare). 2) Când s-ar stabili că originea acestor vedeni isterice sta exclusiv în reprezentări de natură sexuală.

A dovedi că nevraza este de natură sexuală? Mi se pare că nu. Atunci

(Spre dezolarea naturii de teorie psihanalitică) trebuie de altfel să notăm că conceptul de sexualitate pe care îl înțelegem azi Freud este cu mult mai larg decât cel curent, așa de larg, în val el devine repetitiv (re-exant).

Iată deci că redusă la ultima ei expresie dar totuși riguros exactă, nu a simțită a psihanalizei nu se dovedește că psihanaliza este o teorie a personala a omului religios.

Să vedem atunci cum se comporta această teorie față de termenul religios în sine.

II

Trăstornând conceptul de sexualitate și târându-i înțelesul Freud a ajuns și la alte înțelegeri. Știți anume el pretinde că tot așa după cum o mașină poate transforma de pildă, căldura în lucru mecanic, respectiv în mișcare, sexualitatea are puterea să și transforme energia ei într-o activitate spirituală. Despărțită prin compunere, de obiectul ei natural sexual, sexualitatea își caută un alt obiect, mai adeseori abstract, asexual, care e în stare să devieze energia de la linia ei original sexuală și să o îndrepte pe calea unui proces de creație spirituală. Această transformare o numește Freud *sublimare*. De o astfel de natură ar fi între altele conform psihanalizei, creația în ordine artistică, energie sexuală deviată.

Această concepție a fost aplicată și la explicarea faptului religios, care nu ar fi decât rezultatul devierii energiei sexuale. Numai că, în fața problemei religiei, conceptual freudian de sexualitate s-a dovedit insuficient. *Thomas Schell*, care a încercat o interpretare psihanalitică a religiei, recunoaște acest fapt și apelează la o derivație metafizică a psihanalizei, și anume la teoria lui *Thomy Blacher*, care relocatează noțiunea evasi fiziologică de sexualitate prin aceea metafizică de *eros*.

Dacă sunt, așadar, momentele mai însemnate în teoria psihanalitică a faptului religios — sublimarea și *erosul* — care sunt însă semnificația și valoarea acestor teorii? Să mărturisim: mediocre, nesigare și din punct de vedere al disciplinei științifice, inferioare.

1) Ea nu contestă existența fenomenului religios și nici a unui plan religios ontologic, ci încearcă numai o descriere a procesului religios din om. Deci, în cel mai bun caz, psihologie și nu metafizică. Metodă falsă și analfabetă.

2) Teoria sublimării poate fi cel mult sugestivă. Ea nu e însă nici precisă, nici ştiinţificeşte stabilită, ea corespunzând unor fapte.

3) Conceptul de eros nu are nici un fel de limite. Contactul lui cu vechen se xualitate freudiană este aproape nul. Deci, chiar dacă interpretarea psihanalitică a religiei ar fi stabilă, aceasta nu înseamnă că religia e în funcţie de sexualitate lată chestiunea schematic expusă.

Situaţia e destul de clară. Teoreticianul respectivei secte basarabene nu prea are habar de lucruri. Nu face nimic, suntem siguri că va stărui în teoretizări. Cei mai aprigi apărători ai „ştiinţei” au fost întotdeauna analfabeţi.

Religie şi morală

Spre deosebire de părerea filosofilor „ştiinţifici” şi „spiritualişti”, care afirmă că religia ar fi o metafizică pentru proşti, ne permitem să credem că nu există un mai mare duşman al religiei şi religiozităţii decât analfabetismul. Nu analfabetismul bietului om de la ţară, care posedă uneori atata bun simţ, cât să suplinească trei diplome de licenţă, ci analfabetismul — cultural, analfabetismul omului cu carte.

Bucuria celor care asistă şi promovează o renaştere religioasă în zilele noastre câtă a fi serios înfrânată fată de îndatorirea ce şi-o simt — uneori numai din modă şi din sărăcie sufletească — câteva duzini de intelectuali — de a sprinzi, cu de la ei voie şi însărcinare, mişcarea religioasă.

Iată, acum, o foaie bucureşteană, care pe vremuri ne obicinuse cu seriozitatea şi precizia de gândire, că a sărit în ajutorul lui Dumnezeu. E evident, cu slaturi şi cu programe. Aflaşi, deci, domnilor cetitori, căi vă veţi fi frământat capul şi sufletul cu problemele dumnezeieşti, că religiozitatea noastră contemporană suferă din pricină că nu-şi cunoaşte lungul nasului şi că vrea să fie mai mult decât o morală. Aşa cugetă şi scrie tertiţa noastră modernistă — care s-a hotărât, în sfârşit, să vorbească, pentru a ne lămurii şi a ne curma îndoielile.

Numai că, vedeţi, îndoielile noastre rămân. Creştinismul, un sistem de morală? Identificarea aceasta e şi neînţelegătoare, şi falsă. Nu există nici o reacţie pe lume care să se reducă, pur şi simplu, la o morală. Din orice atitudine religioasă decurge, pentru cel care o practică, un anumit fel de comportare faţă de realităţile concrete. Această comportare se poate formula şi codifica, constituindu-se într-un sistem de morală. Dar sistemul nici nu e valabil prin el însuşi, nici nu are o existenţă autonomă, ci trăieşte numai în funcţie de atitudinea religioasă respectivă — ca un reflex al ei.

Aceasta e raportul real dintre religie şi morală. Că s-ar putea să existe şi o morală fără substrat religios? Nu ne îndoiim! Dar aceasta nu este morală creştină.

Îdacă nu cumva s-ar putea autonomiza morală creştină, renunţându-se la caracterul religios? Asta sigur, nu!

E greu să lămurim aici, pe scurt, de ce. Dar cine nu înțelege lucrurile acestea nu gândește organic. Și e cazul proaspetilor apologeti ai religiei de care ne ocupăm. Și despre care trebuie să spunem: Ferește-mă, Doamne, de prieteni

În jurul „Evangheliei a cincea”

La Viena a apărut o cărțuie: *Das fünfte Evangelium*. Ea se ocupă cu viața lui Iisus Hristos și are pretentia să fie o lucrare științifică. E științifică, pentru că ne înfățișează pe „adevăratul Iisus” — el pe care îl știam noi până acum ca fals. Trebuia să apară d-l Runes (și încă și Dagobert — pe deasupra) pentru ca să ne-o spună. Intamplarea e banală.

Dar d-l Dagobert Runes e din Sadagura. (Ceea ce dă, într-un fel, și măsura intelectuahtății sale: Iorgu de la Sadagura, al lui Alecsandri), e oarecum frate bun în ale științei. În afară de aceasta, d-l Dagobert mai este și evreu: fiul unui avocat din târgușorul bucovinean amintit și — motiv de mandrie națională — și a trecut examenul de bacalaureat acum patru ani la Cernăuți.

Iată, deci, atâtea motive ca presa compatrioata cernăuteană să treacă prin toate emoțiile din lume. Iar foaia națională „Czernowitzer Morgenblatt” să recenzeze, în numărul din 27 XI 1926, lucrarea d-lui Dagobert prin pana d-lui Căra (ba! ?), care găsește că lucrarea ar fi o adevărată „evanghelie a adevărului”.

Spre deosebire de celelalte patru, scrise de oameni mai puțin „de știință” ca d-l Dagobert, oameni cari, nefiind decât niște bieți sfinți ignoranți ca Matei, Marcu, Luca și Ioan, nu avuseseră fericitoarea ocazie să se adape la izvoarele de gândire pură ale științei sadagureno-vieneze și cari, ca atare, nu pot fi decât evanghelulele talsului sau, în cel mai bun caz, a e ignoranței.

Și mă rog, care sunt năucitoarele descoperiri ale d-lui Runes, care, în sfârșit, pune pe Hristos în lumina științei? Știe Dagobertul nostru național, de pildă, că Iisus nu are nimic de-a face cu divinitatea și cu religia, și ca el nu e decât un simplu om — un visător și un slăbănog, necăjit de tovarășii lui, cu o nemulțumire seale de putere, refugiat într-o visărie holnăvicioasă — iar pe lângă toate altele, și cu anumite legături către o grecoaică bătrână și ticnită, care îi inculca ideea că el ar fi însuși fiul lui Dumnezeu. Și a m d.

Grozav de analfabet trebuie să fie redactorul foni cernăutene, dacă se lasă „epatat” de asemenea descoperiri senzaționale. Imi închipui că, dacă și d-sa și-ar fi trecut acum patru ani bacalaureatul la Cernăuți (anul ăsta nu, pentru că anul ăsta bacalaureatul nu se trece cu cartea, ci cu ghioaga sau revolverul), ar fi aflat și d-sa, dacă nu de altcineva, cel puțin de Renan, care tocmai aceasta a încercat: umanizarea lui Iisus. Iar dacă mai oțtea și vreun ziar — de pildă „Căvântul” de duminică — ar fi fost destul de „om de știință” pentru a cunoaște că nu e nevoie nici măcar să fii evreu pentru a face asemenea descoperiri senzaționale (deci, mandria națională a lui „Czernowitzer Morgenblatt” și bucuria — la miana stângă!). Studiile de această natură sunt de origine și factură protestantă.

iar literatura chestiunii, foarte bogată - mai ales de limbă engleză și germană - (câ și conationalii apuseni, confrăți într-o știință ai d-lui Dagobert de Sadagura vor fi având partea lor în această ramură de „cercetări” e incontestabil. Dar în nici un caz nu sunt ei inițiatorii și inventatorii acestei „histologie științifice și pozitiviste”.

Ceea ce d-l Rines aduce nou în materie este tonul vulgar, nerespectuos și de scandal - atitudinile primare ale unui om străin de ale științei, speriat de senzaționalul locurilor comune - necesitatea, aproape organică, de a mânji, de a murdări obiectul cercetărilor sale. O inferioritate morală, fără nici un fel de scuză, pe care Carabătescul recenzent crede că o poate numi obiectivitate științifică.

Ce însemnatate poate avea pentru știință conținutul celei de a cincea „evangelii” - e ușor de înțeles pentru cei cari mănuiesc cărțile și ideile - nici una. Într-o asemenea studiu pot aduce atingere religiei noastre creștine - însăși întrebarea e o imprudență și o necuviință. De ce să insistăm, deci?

Și totuși - toată această afacere are și o latură serioasă - pentru că a apărut o carte, proastă, în fond, dar cu pretenția de a însuși câteva sute de milioane de oameni, o foarte locală cernăuțeană crede că e cazul a se sesiza de chestiune și a înfățișa această operă de slăbănog la mîntie drept o mare ispravă științifică. Orice om obiectiv va trebui să recunoască - mai ales în atmosfera încă udată a cernăuțenilor, o gazetă evreiască nu-și putea îngădui un asemenea gest. Faptul recenzentului nu este numai o prostie, sau o inconștiență de analitici - ci de a dreptul o provocatoare necuviință.

Rezultatele se văd. Agitația pornită pe această temă nu poate fi pe placul nici unui om de treabă. Dar - iarăși - e greu se va găsi omul care - chiar dacă nu aprobă și nu o justifică - să o condamne fără rezerve. Sunt imprudențe nenorocite. Fie totuși tonul științific al lui Czernowitzer Morgenblatt - e din acestea - bine că redacția ziarului s-a grăbit să-și dezavoeze redacțional. Să vedem totuși dacă aceasta va fi de-ajuns.

Problema deismului, ateismului și panteismului

Acasă [8 decembrie 1926], la Fundația „Carot” - în sala unui foarte numeros audiu - d-l I. Petrovici, ministrul Instrucțiunii - a vorbit în continuare despre problema deismului, ateismului și panteismului. În lungul vremurilor - o singură problemă a preocupat constant spiritul omului - problema Dumnezeu - ea e a fost a-lungă înrădăcinată în viața socială.

Din această cauză, și diferitele sisteme filosofice se diferențiază prin atitudinea pe care o iau față de problema Dumnezeu. Unele susțin că nu există Dumnezeu (materialiste) - alții cred că există numai spirit și esență divină. Se pare că dreptatea stă de partea spiritualiștilor, cari afirmă că, oricât s-ar analiza omul - mănecile sufletului - la baza lor nu se va găsi numai materia - a cărei funcție primară să se poată explica numai prin ipoteze materialiste.

În cursul vremii a fost luptă mare între dești și pantheiști.

Unii afirmau că Dumnezeu este autorul lumii, pe când pantheiștii credeau că lumea este o manifestare a divinității. Lumea este o integrare în opera Dumnezeu. Ambele idei însă admit pe Dumnezeu, fiecare concepându-l sub o altă formă. Au fost obiecțiuni asupra existenței unui Dumnezeu și cele mai importante au fost ridicate de oameni de știință.

Față de aceste obiecțiuni, Descartes a găsit o formulă, dând un rol activ Dumnezeirii în viața cosmosului.

Natura este manifestarea lui Dumnezeu, care se află în afară și deasupra fenomenelor naturii.

Un misticism al disperării

Am asistat mai zilele trecute la elogiul funebru pe care un preot îl făcea la înmormântarea unui mare om al nostru. Răposatul fusese om de o adâncă viață spirituală, iar gândurile lui cazuseră — cum e și natural — de altfel și asupra înfricoșătoarei taine a creștinismului. Era însă un învățat pe care treburile și cercetările lui îl partasera mai ales prin lumea sigură și orgolioasă a grecilor. Personalitatea lui — excedentă și disciplinată tocmai spre o mai mare putere — se clădea însă pe arcul încordat al unei covârșitoare voințe. Mersese înspre creștinism nu printr-o paucică și senină renunțare la drepturile omenești ale persoanei sale, ci mai ales incidentar, printr-o eclipsă a voinței, printr-o criză a încordării sale, ca și împietrita încredere în sine părea să se elatine. L-am cunoscut în acele vremuri de aproape și mi pot da seama că creștinismul său nu era creștinism. Ci precipitatul spiritual — etichetat religios — al unui misticism al disperării. Ceea ce e curat altceva.

În această dublă calitate a lui, de om care suferă și care gândește, cel acum răposat făcuse în viața considerațiuni asupra religiei noastre creștine. Iar preotul găsea în această prilej pentru panegiriat, pentru a preamări amintirea celui care — era creștin, dar se gândea la o transformare a creștinismului în sensul adaptării lui la spiritualitatea modernă. (Cam așa spunea preotul, și, în adevăr, aceasta era și ideea disparutului.)

Stau adesea și mă gândesc ce va fi înțeles omul Bisericii din toate aceste lucruri. Dacă și-a putut închipi că ele pot fi prilej și pretext de laudă din partea unui preot. (Ca un taie frământat de gândurile morții (nu era om căruia moartea sa, i) fie mai familiară decât îi era răposatului) într-un stadiu tranzitoriu și în orice caz, necristalizat al gândirii lui — prea științifică încă pentru a nu sta și în materie de religie sub prejudecata evolutivă — va fi crezut în posibilitatea și îndreptățirea unei reformări a creștinismului, asta se vede destul de des. Dacă nu e drept, e cel puțin obișnuit.

Dar ca un preot luminat al Bisericii creștine de Răsărit să se creadă liber și îndemnat a incuraja prin vorba lui de laudă asemenea exereții [h]eterodoxe ale

orgelnoasei conștiințe moderne - fie ea realizată chiar într-un strălucit exemplar al rasei noastre - asta e culmea rătăcirii și a pierzării. Mandra și despecta încredere individualistă se culbărește prin asemenea manifestații necugetate și în sanul Bisericii noastre pravoslavnice, până acum singură și nemăvinsă ecătăție a creștinismului autentic și manturilor.

Nu vom găsi în noi tăria să ne reculegem și să ne întrăngim? Căci iată, asta e, în adevăr, domnia Antihristului.

Filosofie și religie

Un corespondent se îndreaptă către mine cu o întrebare, este - desigur, și după întorsătura frazei, și după subtilitatea aproape estetizantă a neliniștii lui interioare - un intelectual care a depășit siguranța factice a semenilor săi, făcută mai mult din prejudecăți și locuri comune decât dintr-un echilibru personal, fruct al unui proces de autodisciplină.

„Din când în când îmi pun singur epitranțul pe cap și mi se povădușesc sufletului. Conștiința mea îndeplinește rolul de preot și mă osăndește la cele mai grele ispășiri ale pacatelor.

Sunt canonit pentru aceeași greșeală de ordin rațional - cercetarea credințelor.

Am întrebat pe un preot hirotonisit dacă aceasta cercetare e un păcat strigător la cer. Te întreb și pe d-ta.

Sa-mi îngadui să-ți răspund într-un limbaj ceva mai îndepărtat de cele sfinte decât e al d-tale. De ce e de ocolit pacatul? Pentru că te îndepartează de forma de echilibru sufletesc către care tinzi d-ta, ca și totii oameni care se doresc după mantuire.

Este cercetarea credințelor un păcat strigător la cer? Sigur că este. Și anume pentru foarte simple motive. D-ta amesteci la un loc lucruri pe care le-a amestecat tot veacul al XIX-lea, dar care nu se pot amesteca: filosofia și religia. D-ta alergi după mantuire - îți îndrepti nădejdea înspre Dumnezeu și - faci filosofie. Căci, asta înseamnă cercetarea credințelor - filosofie. Atitudinea d-tale e hibridă - vrei să atingi cu mijloacele filosofiei rezultate care sunt ale religiei. Nu se poate - pentru că religia e *trăire*, e *viață*, magnificare a existenței prin îndurarea lui Dumnezeu - iar filosofia nu e decât *gândire asupra vieții*.

De aci și o sursă de erezi - în alt limbaj, greșeli de metodă în acțiunile d-tale. Marturisești singur: „Conștiința mea îndeplinește rolul de preot”. Conștiința d-tale? Cum ar putea să o facă atunci când îi lipsește „harul”? Noi ne-am obișnuit să credem că asemenea vorbe - cum e *har* - reprezintă cel mult realități teologice - dar că ele sunt goale de sens în viața de toate zilele, e inexact: ele sunt *realități cotidiene*.

Pentru mantuire nu e de lipsă filosofia și religia - iar viața religioasă autentică e posibilă în afară de Biserică. Iată deci pentru alte ceasuri, cercetarea cre-

dintelor. Refuză constrîngerile tale dreptul de a fi preot. Mergi la Biserică și fă ceea ce îți se cere.

Asta e Ortodoxia - singura cale a mântuirii. Restul nu e decît de cîntec în protestantizant.

Teismul universal-religios

Cînd, în duminica trecută, mi s'arîm ce e cîteva randuri, pe care le dăream mai mult de orientare metodică decît de amănire, nu-mi închipuiam că vei fi satisfăcut pentru întrebările d-tale. Nici nu se putea de altfel. Nădăduiam totuși că acele cîteva indicațiuni vor fi interesante cel puțin în ceea ce spuneam. Dar nu și în ceea ce lasam de gîndit, pentru că presupuneam că sînt cel puțin cîteva noțiuni fundamentale comune între noi.

M'am înșelat. Închinarea d-tale raționaliză'n tate face să urmărești cuvîntul în interesul lui cel mai pozitiv. Excelența metoda științifică, desigur, dar care nu arută prea mult în *meditația religioasă*, în care, fatal, trebuie să depășești conținutul clar, dar au mai puțin hotărnicie are, a e verbei.

D-ta crezi că „mergi la Biserică și fă ceea ce ti se cere” este o prescripție comună și catolicilor, și protestanților, și budiștilor. Este inexact, numai catolicii și ortodocșii marturisesc funcțiunea aceasta mediatoare a Bisericii. Protestanții o suprimă, iar budiștii nu ar putea vedea în ea decît cel mult o metodă terapeutică și nu o realitate ontologică.

Pozitivismul acesta mi face o mulțime de farse: ceea ce ne îndepărtează pe unul de înțelegerea celuilalt. D-ta mi închipui de pilda că putința de a adănci legătura între Dumnezeu și om depinde de formele, pe care le ia civilizația și de motenșivele noastre exerciții de „dedicare a conștiinței”, citind că Sfîntul Pavel, Ogen sau Sfînta Ieremia au trait în Dumnezeu cu intricoșatoarele adîncime, fără să fi trecut prin furele pedagogiei noastre.

„De la credinciosul patolic, ce zugrăvea peretea peșterilor de la Vilamira, până la fresca lui Rafael din Vatican, «cunoașterea lucrurilor divine», aceeași flacără a credinței a inspirat închinarea în fața unei puteri supranaturale. Vezi cum vorbești cînd faci filosofie și nu religie? Și ce e asta? Asta se cheamă *teism universal-religios*. A fost practicat de humaniștii italieni ai Renașterii, iar mai departe de Erasmus, Reuchlin, nominaliștii de la Erlurt (știi, Conrad Muidt și tovarășii), și este una din rădăcinile protestantismului.

Că și Biserica noastră - obiectez - d-ta - face protestantism? Mai întai, nu-l face conștient și nu-l face sistematic. Al doilea, nu-l face Biserica, ci numai oamenii ai Bisericii, foarte bine intenționați, desigur, dar cu insuficient spirit critic sau cu insuficientă siguranță religioasă. Suferă și ei de ceea ce suferi d-ta: te-a năpădit Apusul și te-ai îndepărtat de la izvoarele autentice ale spiritualetății noastre răsăritene.

Că să fii ortodox, leapădă-te de Apus! Cum? Despre asta, altă dată.

Libertatea de gândire

Un confrate ridică, cu prilejul ultimelor necazuri mondiale ale Bisericii, chestiunea libertății de gândire, și crede că poate arunca, pe această temă, o piatră în grădina Bisericii.

Problema este veche și – în asentimentul unei opinii publice – rezolvată definitiv. Biserica a fost în chip constant împotriva libertății de gândire; și a împiedicat progresul culturii și al civilizației.

A protesta împotriva unor asemenea afirmațiuni – „evident prin ele înșile”, mai încapе îndoială? – înseamnă pentru unii oameni a risca să te acoperi de un ridicul sigur. Și, cu toate acestea, cred că putine „adevăruri” sunt mai stupide și mai primare false decât această categorică – și veselă – condamnare a Bisericii.

Că Biserica este intolerantă și că procedează în mod constant împotriva libertății de gândire? Asta este foarte adevărat. Mai mult decât adevărat – necesar. În așa măsură, încât o Biserică în care s-a strecurat spiritul de toleranță trebuie considerată ca decrepită. E cazul Bisericii noastre Ortodoxe Române care în *sauul ei chiar*, tolerează o dezgustătoare „libertate de gândire”.

Din intoleranța Bisericii însă nu se poate deduce în chip imediat condamnarea ei, în numele libertății de gândire. Mai întâi pentru că, dacă există o libertate de gândire, cerem, de la neînfricatul și intransigentul ei apostol și pentru institutia Bisericii libertatea de a gândi cum crede că e mai bine, eventual de a gândi că intoleranța e, în domeniul spiritual, mai rodnică decât toleranța. Nu?

Problema s-ar putea pune abia acolo unde Biserica, depășind domeniul ei propriu ar încerca să intervină, cu intoleranța ei, în planuri de activitate care nu-i aparțin. Dar și aci valoarea afirmațiilor libertarilor e foarte relativă. În definitiv, cu toată persecuția Bisericii de care vorbesc preopinienții noștri, gândirea omenirii a progresat într-un fel (în altul n-a progresat deloc, cu toată libertatea de gândire care domnește în chip absolut de vreo 4–5 sute de ani). Că au fost persecuții? Că oamenii au suferit pentru ideile lor? Asta nu, a împiedicat însă pe oameni să gândească. Să nu confundăm însă suferințele oamenilor cu suferințele gândirii. Gândirea nu suferă niciodată din pricina persecuțiilor la care sunt supuși gânditorii. Am zice, mai degrabă – dimpotrivă – ea înflorește și se dezvoltă mai ales în adâncime.

Și pe urmă, să nu localizăm Biserica, asupra libertății de gândire? Dacă nu e Biserica, e altă instituție. Ieri, țarul Azi, Stalin. Și ca să nu mergem prea departe, ați uitat regimul presei în țara românească? Adică, pe d-nu Goga, Bocu – la cari s-a adăugat d-l Maniu?

Iar dacă e așa, eu am preferințele mele – prefer, anume, să mor călcat de un omochi decât de o sacă.

Infirmiitate spirituală

O impresionantă mărturie a timpului. A trecut mai zilele trecute scurtele redacției noastre, ca să ne cerceteze și să ne ceară sfatul, un om mai în vârstă. Pensionar. Pensionat înainte de vreme al regimului actual, redus la a treia parte din leala lui, de până mai ieri, când fusese funcționar superior. Asta era o nevie. Dar mai avea una, și încă mai caracteristică. Un fiu al omului e „intelectual”. Intelectual, adică a învățat carte mai mult decât tatăl său. I-a crescut însă prin aceasta și putința de înțelegere? Asta e o altă chestiune.

„Intelectualul” însă s-a însurat și a luat evident tot o „intelectuală”. Care judecă, rationează, despica lucrurile după toate regulile artei. Așa fiind, „intelectuală” nu se mai duce la Biserică. Dar cum este totuși cuprinsă de o neliniște lăuntrică, semn bun! se duce la „casa de rugăminți” a lui Tudor Popescu. Tudor Popescu, răspopitul, de la „Cu-bu-ca-Barză”.

Bitrânnul om cu frica lui Dumnezeu și pastrător de datini: „vedeti mai sint și din ăștia” e neconsolat. A cautat să aibă o explicație cu Fiul. Că la Tudor Popescu nu și fac sameni erace, că nu e pomenită Maica Domnului, că nu „sfinșim”. Nu e nimic, că tot *Evangelia* lui Hristos se citește și acolo!

Atunci? Să scriem noi în gazetă, să se ia măsuri împotriva lui Tudor Popescu. Să scriem noi? E zadarnic. Împotriva lui Tudor Popescu nu se poate face nimic, pentru că acțiunea lui corespunde unei anumite slăbiciuni de suflet și de minte a societății noastre. În așa măsură, încât mai degrabă s-ar putea spune că această beteșugă a creat pe Tudor Popescu și nu Tudor Popescu beteșugul. Va trebui deci să așteptăm să se ispravească cu această infirmitate spirituală.

Să scriem noi? Nu. Clientela lui Tudor Popescu se recrutează din „intelectuali”. Adică din oameni cari se ridică de la sărătoasa simplitate nativă până la bănele cărți și cari, amețit de această vertiginoasă ascensiune, știu totul.

La sita teribilă a casei de rugăminți a lui Tudor Popescu nu o poate trăi ca atare decât omul simplu și nu o poate înțelege decât omul care, după ce a trecut prin toate arcanele științei, redevine simplu. „Intelectualul” însă, nu, pentru că „intelectualul” este cea mai tristă și mai descurajatoare hipostază a omului: incult, prezumțios și uscat sufletește, închis oricarei necesități metafizice. „Cultura” noastră scoate în fiecare zi câte un cuplor proaspăt de asemenea specimen. Din ele recrutează copios tudospopoștismul.

Cum vieți dară să luptăm noi împotriva lui? Sunt lucruri împotriva cărora nu lupta nici chiar Dumnezeu!

Misticism, fals misticism și Ortodoxie

Într-unul din discursurile sale — cari mai adesea sunt pentru noi tot atâtea îndreptări — d-l profesor Iorga a fost adus, la Senat, să se ocupe și de Ortodoxie. D-l sa a constatat

„că nu mai avem Ortodoxie”.

„că nu mai avem decât „un fals misticism, homay ca esența

„că „toată publicistica noastră nu e ortodoxă”.

și a conchis

„învățați d-voastră acolo canoane și tot ce voiți, dar înainte de toate învățați care este sensul adevărat al Ortodoxiei

Despre învățământul religios în școlile secundare a spus: „Știți d-voastră ce învață preoții pe băieți și pe fete? Îi învață ceea ce e mai dificil în interpretarea canoanelor. Am văzut în clasa a șaptea sau a opta a unui școar secundare de aci un preot care striga fetele cum strigă băieții. Constantinescu I. milia și așa mai departe. Iata se ridică în picioare, iar preotul — foarte dichisat — o întreba: Ce a spus cutare Părinte al Bisericii în cutare Sinod? Și atunci eu — am întrebat: Mă rog, părinte, din fetele astea d-ta vrei să faci mitropoliți? Mi a răspuns, natural: Nu! — Dacă nu vrei să le faci mitropoliți, vino mai curând cu o predică morală, sau cu exemple luate din *Viețile sfinților*, sau cu toată poezia aceea sfântă care înalță cugetul și îmbunătățește inima”.

Fără a stabili dacă suntem de acord sau în dezacord cu d-l profesor Iorga, o revistă de critică teologică cum e „Predania” găsește în constatările și observațiile de mai sus prilej pentru o seamă de precizări, din care n-știm aci câteva:

1) Înălțarea cugetului și îmbunătățirea inimei — oricât ar fi ele de necesare — nu pot fi considerate ca scop al învățământului religios în școlile secundare. A afirma că se poate înlocui stadiul religiei creștine ortodoxe — care uneori se luminează și prin cunoașterea unor canoane — printr-o predică morală înseamnă a crede (ceea ce, probabil, nu e cazul d-lui profesor Iorga) că religia se poate reduce la morală. Asta însă ne ar îndepărta de „adevaratul sens al Ortodoxiei” și ne ar arunca iremediabil în lagărul „unui protestantism care a luat câmp” (pentru a întrebuinta chiar termenii d-lui profesor).

Lăsând la o parte problema învățământului religios — care, în trecut, fie rischate să fie altceva decât *trairă* religioasă, care se face la Biserică, prin Biserică — e neapărat necesar să tragem o linie de demarcație între religie și morală. Care morală are dreptul și trebuie să urmărească înălțarea cugetului și îmbunătățirea inimei, dar care în nici un caz nu se poate suprapune, necum să se poată înlocui religiei. E adevărat că un om crescut și trăind efectiv în învățătura Bisericii noastre ajunge, neapărat, la o înălțare a cugetului și o îmbunătățire a inimei — dar asta nu cu un scop, ci cu o consecință a telului de a înțelege și viața și lucrurile. Viața religioasă și bunurile ei constituiesc un domeniu în viața omului mult mai larg decât cel al moralei, și se reduc cel puțin la o predică

morală. Ite și cu exemple luate din *Viețile sfinților* însemnează a nu alunecarea înspre o morală laică (înspre o francmasonerie oarecare) a perde sensul adevărat al Ortodoxiei și a ignora problema mântuirii, care ~~nu~~ ar crede oamenii luminați rămâne problema centrală a omului ca om.

Nu ignorăm că statul român modern a avut în chip statornic tendința de a transforma Biserica într-un simplu instrument de poliție socială, ceea ce nu era decât foarte firesc, dat fiind că toată generația de la 1848 era francmasonă. Asta nu însemnează însă că noi trebuie să acceptăm această falsificare și să răcim a religiei. Mai ales azi, nu când însăși ierarhia oficială a Bisericii noastre începe să regăsească drumurile cu adevărat duhovnicești.

2) De o bucată de vreme - de la cativa ani după război - se obișnuiește în anumite cercuri a se vorbi cu un fel de desconsiderare despre misticism. Mai interesant decât a protesta împotriva acestei atitudini este a preciza ce însemnează ea efectiv, dat fiind că după o banuală a noastră repetat verificată de cele mai multe ori vorbesc de misticism oameni cărora le scapă sensul acestui cuvânt.

Sunt oameni, culturi și civilizații care cred că realitatea aceasta sensibilă, în care trăim noi, și care constituie experiența noastră imediată, nu epuizează existența, că mai mult există oarecum două lumi, dintre care una tangibilă, vizibilă de aci și alta intangibilă, invizibilă - de dincolo - principiu oarecum și rațiune de a fi a celei de aci.

Putința omului de aci de a pătrunde *dincolo*, în chiar această viață, constituie experiența mistică a fiecăruia din noi. Patrunderea vieții de dincolo în viața de aci prezenta ei în fiecare moment al istoriei, constituie înțelegerea mistică a existenței.

Misticismul poate fi, deci, contestat, dar cu o condiție: ca, anume, cei care o fac să-și dea seama că contestă însăși existența religiei sau, dacă vreți, a oricărei religii.

Vreau să adaug, pentru oamenii luminați, care își închipuie că sunt rumâni, că țaranul nostru, care, plecând la drum face semnul crucii, depune cea mai categorică mărturie pentru misticism.

3) Se vorbește însă și de un fals misticism. Fals misticism asta e, desigur, rău, ca orice lucru care e fals. Dar să nu exagerăm: un fals misticism e mai puțin rău decât lipsa oricărui misticism. Căci fals misticism însemnează o alunecare, desigur, dar o alunecare *înăuntrul* unui domeniu care e și al harului și, deci, al mântuirii. Pe când lipsa misticismului însemnează incapacitate totală de mântuire, situarea ta într-un domeniu în care, chiar când jertfești, nu jertfești decât orgoliului tău, deasupra căruia nu se mai află nimic.

Însemnă aci credința mea de nespecialist, că acel care injură de Dumnezeu e mai aproape de mântuire decât cel care trăiește în negarea lui Dumnezeu, chiar dacă, *moralmente*, duce o viață fără păcat. Căci cel dintâi prin chiar blestemele lui ÎL mărturisește, pe când cel de-al doilea

Fu știu că toate astea sunt mărturisiri cari ar putea provoca scandalul celor cari își inchipue că rostul religiei nu este decăt a înalța cugetul și îmbunătăți inima.

Nu pentru a promova o religie politienească apare însă „Predania” Ci pentru a lămuri drumurile aspre, și prăpăstioase uneori, ale mantuirii.

Științificii și teologia

Am pomenit eu odată de un teolog român, care ținea foarte mult să-și sprijine părerile pe Ernst Haeckel. Asta nu e o poveste — prea e „bună”, ca să poala fi inventată! —, ci o întâmplare adevărată, asupra căreia e cu altat mai de nevoie să ne ostenim puțin, cu cât ea nu e un caz izolat.

Știentismul e unul din complexe de inferioritate ale teologiei rumânești. Ai băgat, poate, de seamă că e în viața omului o vârstă la care fiecare din noi „știm tot”. E vârsta clasei a VI-a de obicei, când fiind în contact mai strâns cu știința pozitivă, ne inchipim că tot se poate înțelege și explica — cu ajutorul instrumentului, așa de aspititor în simplitatea lui — pe care această știință cata poate intra în capul nostru la vârsta aceea — ni-l pune la îndemână; și că tot ce nu se cuprinde în cadrele științei e basm, superstiție sau naivitate.

Există însă și în istoria spiritului omenesc o asemenea vârstă. Cronologic, ea se așază, cu maximum ei de intensitate, cam pe la 1870. Și este, în ignoranța ei îndrăzneată și stupidă — cuvântul nu e prea tare pentru o epocă dominată *spiritual* de Voght, Moleschott, Buchner, Wagner, David Friedrich Strauss sau Haeckel —, una din epocile cele mai coborâte ale culturii umane. Este adevărat că slăpan rea aceasta nu a durat prea mult. Criza raționalismului care are ca prime simptome par a fi apariția impresionismului francez în pictură și invazia literaturii rusești în Europa trebuia să ducă repede înspre decăt și pozitivismul științist, care nu oterea nevoilor metafizice are on cămă decăt pseudo-evidente simpliste și mărginite. Dar dacă oamenii de știință dându și se cu a de amtele exacte ale eforturilor lor, au renunțat să mai transforme în generalizări metafizice rezultatele — desigur, nu precare, dar ca o semnit catie unilaterală — ale cercetarilor lor, a rămas, totuși, în muntea unei întregi categorii de oameni pasivă de intimidare, pentru că lipsită de siguranța personală — un fel de teamă nelămurită în fața prestigioaselor construcții științifice, teamă care este cu altat mai adancă cu cat contactul omului cu știința e mai îndepărtat și care se prezicează în sentimentul că lipsa de atingere cu această știință echivalează cu o ignoranță care descalfică. Sentiment, fără îndoiată, primar, dar care la libertatea de acțiune și de gândire multor „doctori” ai teologiei rumânești.

Atitudinea aceasta, care dezonoarează teologia, pentru că o atinge în demnitate și de știință de sine stătătoare, echivalează cu o atitudine de demnitate față de toate celelalte

științe și care înfățișează pe istoricilor respectiv, nu numai ca neștiutori, dar și ca *non omnia* ai teologiei, este fundamental falsă.

Să observăm că în mintea acestor oameni se confundă știința cu știința pozitivă, se reduce, adică știința la știința pozitivă și mai grav, nu se conferă caracter științific decât afirmațiilor de tonalitate pozitivă, ceea ce constituie încă o restrângere, chiar înăuntrul științelor pozitive. Faptul acesta de a gândi nu e numai fals. E și inferior și dovedește o totală lipsă de cunoaștere a mecanismului științei pozitive. Iar știu că a existat și a avut chiar succes odata părerea că atât adevărul într-o afirmație, câtă matematica este cuprinsă în ea. Dar convingerile acestea au trecut. Astăzi se știe chiar de stabilizatori în ale științei, că fiecare domeniu de cercetare omenească își are incertitudinile lui, că înaintea fiecărei științe se deschide la un moment dat un câmp al presupunerilor, și că chiar în matematică anumite teorii și anumite înțelegeri sunt în funcție de temperamental și subiectivitatea cercetătorului, unele probleme neîngăduind decât *asemenea* soluțiuni. Iar săi, vai! că în metafizică de pildă, unde adevărul e în funcție de timp și loc.

În tottimp au existat o știință și o știință pozitivă. Specificarea aceasta nu se raportează laceastăzi, când toată lumea a înțeles în sfârșit că cercetarea științifică e făcută de fapt nu asupra obiectelor, ci asupra obiectelor *logice*, care toate obiectele sunt tot atât de obiecte, și, din acest punct de vedere, tot atât de reale. Căci de multe ori de de totmănt lumea se va veseli pe seama închinătorilor științei și pozitive, care au considerat întotdeauna un număr imaginar drept știință pozitivă, și au refuzat acest caracter unei națiuni sau unei biserici. Pentru că știința științei se cere unei afirmațiuni să se supună rigorilor logice, și să nu se contrazică cu realitatea la care se raportează. O afirmație nu e însă știință decât în măsura în care se poate încadra într-un sistem de afirmațiuni legate într-un tot unitar, având anumite metode și mijloc de cunoaștere anumite demențe, cu alte cuvinte, întru cât se poate încadra într-o știință care aceasta din urmă, nu se definește printr-un anumit obiect, ci prin "știință pozitivă decât altul" — căl, mai degrabă, printr-o anumită perspectivă asupra realității și mai ales prin putința de a face sistem. Asta e știința.

Dar atunci teologia nu are nimic de învidiat altor științe, și cu atât mai puțin se poate rușina în fața unora din ele. Căci cineva poate să se lădă numai de un fapt și de căl care nu eadimediat sub simțuri și să nu facă știință, iar altul să călce nu spre lucrurile din cer și totuși, să facă.

Iar dacă e vorba de ierarhizare, apoi parecă tot mai sus stă teologia — ale cărei temelii stau în Cuvântul revelat al lui Dumnezeu, decât oricare altă știință, al cărei obiect e numai faptură a lui Dumnezeu — lăsată la dispoziția bierei noastre putințe de a înțelege.

Sa lasăm, deci, în pace știința pozitivă. Ea nu conferă nici un fel de demnitate specială. Cel puțin teologilor, nu li s-a drept însă, *adevărurilor* teologi.

Iubirea, act de cunoaştere

Asupra structurii şi funcţiunii metafizice a iubirii există o mulţime de teorii. Două tipuri de teorii caracteristice stau faţă în faţă: iubirea ca act de creaţiune şi cealaltă, mai puțin teoretizată, dar mai vie în realitate, *teoria iubirii ca act de cunoaştere*. Fapt este că prima interpretare a iubirii ca impuls creator are la bază oarecare îndreptăţire, pentru simplul motiv că iubirea este prin ea însăşi un fel de îndemn al depăşirii fiinţei, o acţiune, şi dacă este acţiune cade în domeniul activităţii voinţei şi creaţiunii.

Aceasta este şi nu este adevărat. Tot ceea ce este îndemn duce la acţiune, dar nu tot ceea ce este acţiune există prin sine însuşi, este de sine stătător. Şi aici este problema fundamentală: contemplaţia nu este o atitudine pasivă, contemplaţia, care are ca termen ultim înţelegerea, cunoaşterea realităţii, este în adevăr o încordare dureroasă, un fel de încercare de a te depăşi, de a te pierde pe tine însuşi, într-un fel oarecare. De ce totuşi este clasată ca atare? Pentru că ţelul către care merge este cunoaşterea, şi nu creaţia. Evident, iubirea este un drum, este o posibilitate de a te depăşi, este un impuls, o acţiune, dar acţiunea aceasta nu îşi are îndestularea în ea însăşi, nu îşi are sensul existenţei în sine — aşa cum îl are creaţia — ci poate să existe, principial şi ca metodă — ca drum înspre cunoaştere. Numai dacă singurul drum deschis iubirii ar fi creaţia — atunci — evident că ar avea dreptate acei care consideră iubirea ca o soluţie creativă, dacă însă există şi cealaltă posibilitate, adică iubirea să nu fie decât metoda — atunci — evident că iubirea nu se integrează, cu necesitate, atitudinii creative.

Impresia mea este că funcţiunea fundamentală a iubirii este — totuşi — cunoaşterea, şi nu acţiunea. Pentru ca să înţelegem acest punct de vedere, trebuie să ne dam seama că cunoaşterea nu este un act de înregistrare — ci un act de *identificare* a subiectului cu obiectul — nu vezi ceea ce este — vezi ceea ce *şti* tu. Acesta este un adevăr mare, care nu este datorat filosofiei ştiinţifice, spre ruşinea adevărului însuşi, ci este datorat misticii. Pentru ca să vezi ceea ce este, trebuie să devii tu, *întai* — ceea ce este.

Acest adevăr — care pare foarte ciudat aşa cum îl exprimăm aici, dacă l-ai verifica mai de aproape, ai vedea că nu conţine în el nimic extraordinar. Ce însemnează adevărul recunoscut de psihologia experimentală, ştiinţifică, modernă, că întotdeauna noi venim cu o anumită predilecţie în faţa obiectului? Ce însemnează adevărul fundamental, pe care îl vad foarte puțin întrebat în psihologia modernă, că întotdeauna cunoştinţa noastră se face prin identificarea unui obiect din afară cu o imagine din conştiinţa noastră — identificare care nu se întâmplă decât dacă noi proiectăm această imagine în afară? Cu alte cuvinte, orice existenţă din afară este confruntată, pe rând, cu diferite imagini care există în conştiinţa noastră şi acolo unde se potriveşte, acolo o clasăm. Prin urmare, noi trăngem în afară de noi ceva care este în noi, ceva din ceea ce suntem. Aceasta o spun psihologii moderni. Acest dicton mistic, acest adevăr datează

de pe la anul 1200 și misticii n-au avut nevoie de știință pentru că ei au găsit formula aceasta fundamentală:

Dacă eu o iubesc este *identificare cu obiectul* și nu imprimarea obiectului în imaginalitatea lui pe o placă scrisibilă, atunci și funcțiunea aceasta gîndesc că a iubirii începe să capete sens.

În limbajul de toate zilele se spune că înțelegi mai bine pe cineva pe care îl iubești. Aceasta înseamnă că prin actul de iubire s-a stabilit identificarea celor două obiecte puse în prezență: al celui care cunoaște și al celui care trebuie cunoscut.

Adevărul acesta poate avea o deplină validitate numai cu o condiție: dacă actul de iubire este un act tranzient.

Aci este, iarăși, o răscruce în gândirea metafizică. Există o interpretare immanentă a iubirii, în care subiectul se iubește pe sine: este un fel de ignorare a necesității de a te depăși, este imanență completă. > există un alt punct de vedere care afirmă că nu se poate concepe actul de iubire decât existând doi poli. Prin urmare, monopolaritatea sau bipolaritatea actului de iubire hotărâște pentru puțința întrebuntării iubirii ca drum înspre cunoaștere sau pentru soluția cealaltă immanentistă, trăirea realității așa cum este ea - cu dispariția personalității tale. Ce înseamnă dispariția personalității tale?

Actul de mîntuire este un act metafizic, adică uman, și continuă să fie un act metafizic atîta vreme cît conștiința existenței noastre este întreagă: întru cât suntem noi oameni, întru cât ne dăm seama de existența noastră. Prin urmare, întru atât o soluție este metafizică: întru cât ea clădește pe conștiința existenței individuate - adică pe personalitatea umană - pentru că aceasta înseamnă personalitate: încadrarea sau plasarea ta în existență. Această încadrare și clasare a ta nu se poate face decât prin conștiință: prin posibilitatea de răsfrângere asupra ta însăși. Deci, orice soluție care nu contează cu conștiința existenței tale nu este o soluție metafizică, pentru că duce la nihilism: la distrugerea omului. Metafizica este un act uman, deci, trebuie să conteze cu existența conștiinței tale. Dacă nu contează cu ea, înseamnă că tinde să destrame existența umană - nu existența cosmică - adică anihilează personalitatea umană.

Prin urmare, suntem siliți pe această cale, să admitem bipolaritatea procesului de iubire, pentru că monopolaritatea lui duce la nihilism, la destrămarea individului. De îndată ce nu există doi termeni ai procesului de iubire, înseamnă că eu mă confund cu întreaga existență, că eu sunt nu parte integrantă din existență, ci aparență a existenței. Monopolaritatea procesului de iubire este forma corelativă a panterismului, vitalismului și subiectivismului.

Adevărata axă a întregii probleme de cunoaștere metafizică este afirmația că nu știu ceea ce văd, ci văd ceea ce știu, prin urmare, că nu pot, nu sunt capabil să înregistrez o impresie decât în anumite condiții, și anume, să am deja în mine acea impresie, sau să am deja în minte posibilitatea de a o înregistra. Ca așadar, conștiința care cunoaște este într-o continuă prefacere, ea pretăcându-se pe rand, în toate obiectele care îi sunt date spre cunoaștere. Această depășire a individualului, această ieșire din mine însumi și această transformare în obiect

tele care îmi sunt date spre cunoaștere este împlinită de către funcțiunea psihologică, actul cunoașterii, adică identificarea ta cu obiectul din afară.

„Iubește pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul, din toate puterile tale și din tot cugetul tău”¹ înseamnă ca nimic din ceea ce simți și din ceea ce gândești să nu fie îndreptat în altă parte decât înspre Dumnezeu; toată inima și tot cugetul tău să fie orientate asupra lui Dumnezeu, adică să trăiești într-un fel de atitudine extatică în fața lui Dumnezeu, care nu te mai lasă să poți dacă mai există ceva în afară de El. Tot ce ești „tu” să fie absorbit de Dumnezeu, nimic din ceea ce mișcă în tine să nu cadă alături de Dumnezeu, întreaga întreaga ta activitate, încordarea ta de fiecare clipă să tindă numai înspre Dumnezeu, înspre acest centru de orientare a tuturor puterilor tale spirituale.

Vedeți dar, tocmai aceasta este caracteristica iubirii: iubirea confisacă. Iubirea confisacă în adevăr și face ca să vezi tot ceea ce există printr-un anumit unghi: tot ceea ce există este subsumat obiectului iubirii tale: nu trăiește decât în funcție de această iubire. Aceasta înseamnă că tu, cu tendințe și cu poftă, cu voință în genere, cu desfășurarea de forțe, ești identificat cu obiectul care este inaintea ta. Această identificare este în același timp *trăire*, *transformatio moris*², trăirea obiectului care este înaintea ta: îl trăiești în așa fel încât, întors în această călătorie de identificare cu obiectele din afară, tu ai posibilitatea ca ceea ce ai trăit atunci să dai în formule conceptuale, și orice trăire trăitibilă în formule conceptuale este cunoaștere. Prin urmare, identificarea cu Dumnezeu prin ajutorul iubirii este cunoașterea lui Dumnezeu.

II

Mântuitorul

1. NAȘTEREA

La nașterea Domnului

*Iară Irod împărat
Când s-a născut
Atunci s-a supărat
Când s-a născut*

Când s-a născut Mântuitorul, în Roma stăpânea Octavian, iar în Iudeea, Irod. Perechea era bună. Un aventurier crud și criminal, stăpanul. Un monstru perfid, vasalul.

Rareori istoria a avut să înregistreze cîrî mai înscălmătoare ale umanității. Un pripășit îndrăzneț și lipsit de scrupule, Irod era un Idumeu. Cu Iudeea nu avea nimic comun. Uzurpase domnia foștilor lui stăpani din neamul Asmoneilor. Graetz¹, care obișnuiește să se documenteze, ni l'înfățișează condamnat la moarte pe Hircan, ultimul domnitor din familia invinsă, și pe nepotul acestuia, Aristobul, căruia, totuși, mama-sa, Alexandra, o femeie îndrăzneată și întreprinzătoare, izbutise să-i câștige protecția lui August și a Cleopatrei. Se însoară cu Mariamne, sora lui Aristobul, ca să-și legitimeze tronul, dar starșește prin a o trimite la moarte. Tocmește un istoric, pe Nikolaos din Damasc, să-i facă o genealogie babiloniană, și e tot neliniștit. Domnia nu- e sigură, peste tot nu vede decât primejdii, spioni, asasini plătiți. Archelaus, ultimul născut al Mariamnei, e și el executat. Zădarnic. Orice pretendent îl făcea să tremure.

Supersticios și credul, terorizat de propriile lui crime și de grija păstrării unui tron care nu-i aparținea — așa l-au găsit cei Trei Crai de la Răsărit, cari veneau să-i anunțe nașterea unui nou rege în Iudeea.

Să ne mirăm că, atunci când Magii nu s-au mai întors ca să-i spună unde e noul rege, el dă ordin să fie sugrumați toți copiii Bethleemului? Căci au murit nu se știe. *Apocalipsa* lui Ioan vorbește de patruzeci și patru de mii. Flavios Iosephus tace. Dacă ar fi să credem pe Macrobius, în măcel a pierit și unul din fiii lui Irod. Pedepsă dumnezeiască, sau perversitate bestială?

Biserica sărbătorește pe acești prunci⁴, mai mici de doi ani, prima răscumpărare a tulburătorului noroc de a ne fi venit Mântuitorul. Cunoaște un vechi an latin de o înduioșătoare frăgezime

*Innocentes pro Christo
infantes occisi sunt*⁵

Prunci nevinovați fură uciși pentru Hristos, asasinați în vârsta lapte ui de un rege criminal, ei urmează Mielușelului, ei însuși fără pată. Salut, flori ale martirilor, pe cari, în chiar pragul luminei, urmăritorii lui Hristos va smulseră, precum furtuna, rozele înmugurite. Voi, cele dintâi victime pentru Hristos, turmă fragedă a jertfiților, la picioarele altarului, bieți copilași, vă jucați cu palmele și cununile voastre

*Aram sub ipsam simplices
Palma et coronis luditis*⁶

Este una din cele mai emotionante și mai semnificative prăznuiri. A, Copilul Sfânt, născut în ieslea simplă a Bethleemului, căruia i se închina boui și asinul, pastori și Cei Trei Magi ai Răsăritului, Stăpanul cerului și al pământului, căruia îi pregătim, în sufletele noastre, „pat de flori” pentru a se sălășui întru noi, spre mântuirea noastră!

Desigur, asta e Crăciunul. Dar bucuria mântuirii nu e singură și e atât de cutremurătoare, că nu o putem suporta cu inima liniștită. Orice bucurie se clădește pe o jertfă. Ca și bucuria veștii bune a Nașterii Domnului, pentru care omenirea a plătit birul câtorva mii de prunci, gatuiți. Care este jertfa noastră?

Pedeapsa – o știm, patru ani de la nașterea Domnului, Irod marcat îi putrezise carnea, viermii îi sfărtecau de viu trupul, îl frigeau picioarele, răsuflarea îi mirosea a starv. Avea oroare de el însuși și se omorî singur, nemaiputând îndura chinuri oribile. Groază pedeapsă, desigur, pe care cărțile noastre obținute nu ne-o tin la îndemână. Irod dispare pentru noi o dată cu porunca pentru uciderea copiilor de san. Noi uităm însă a ne aminti și valul nesfârșit de sange și de lapte care a curs ca o răzbunare a Răului, către care omenirea trebuia să expieze norocul Mântuitorului înfăptuit – și groaznică moarte a lui Irod, unealtă perversă a celui rău.

Să ni le aducem aminte astăzi, în această zi mare, ca o conștiință a jertfelor pe cari le datorăm – pentru răscumpărarea izbăvirii noastre. Căci toate bucuriile fără reculezere nu rezistă colțului vremii.

Fuga în Egipt

(Articol cu tăle, care ocolește noul proiect de lege a presei)

Ingerul Domnului s-a arătat, deci, și a poruncit cele ce trebuiau făcute. Iar Pruncul și să fugă în Egipt. Pruncul nu era altul decât Iisus. Ca să

scape de urgia urmăritorilor. Maria Domnului s-a supus poruncii. Prințul a avut în putut invoca pentru El protejția fatală Ceresc. ar fi putut găsi în El puterea de a dezlanțui minunea și de a se pastra nevătămat în mijloc al surselor sangeroase după Cel Nou născut.

Nimic din toate acestea nu s-a întâmplat. Primul act al vieții lui a fost de umilită și de supunere. Și a recunoscut natura pământească. atata vreme cât nu i s-a sosit încă ceasul, și a acceptat legea firii în care se intrupase. înțelegând că ceea ce era dumnezeiesc în El abia mai târziu trebuia să lucreze.

Iată, deci, că a înfrunța primejdia împotriva căreia nu poți face omenește nimic, nu e o dezertare. Să în Dumnezeu și să te pleci înaintea urgiei oamenilor, nu înseamnă asta să renunți la dumnezeirea ta? De bună seamă că nu. De îndată ce Iisus însuși a acceptat fuga și de îndată ce funcțiunea dumnezeirii era în acel moment numai virtuală în El.

A nu te opune răului, ci a te feri din drumul se dovedește astfel a fi pentru noi, omenește, o indicație necesară. A te feri din drum tocmai pentru a pune la adăpost, pentru ceasul în care se va plini vremea, puterile pe care Dumnezeu ți le a năzdit, ca să le faci rodnice întru ajutorarea celor ai tăi.

Maria a luat pe Pruncul Iisus și a fugit în Egipt. Minunată pilda de supunere și de prevedere. Pruncul Iisus nu a stat să înfrunte pe ucigaș. E așa de firesc. Dar ascultați totuși pe închinătorii romantici ai eroismului cu orice pret, cum era Iisus. Iată, Dumnezeu și nu a pregetat să fugă? A acceptat să se declare înfrânt în fața oamenilor și nu a dezlanțuit asupra lor fulgerele maniei dumnezeiescului sau Părinte. Vedeți, nu. Și nici Părintele lui nu a hotărât altfel. Ci a poruncit fuga la adăpostul din țara Egiptului, impunându-i acest pas de umilită. Spre mai marea slavă a Lui de mai târziu.

Și fi stat pe loc, să moară? Frumos. Cel mult frumos, adică. În fapt, nici măcar atât. Căci frumusețea aceasta îndelungă ne ridică nouă putința mântuirii, pe care așa de imbelșugat ne-a pus-o la îndemână mai târziu.

A fugit. Dar nu ca să rămână acolo, în pază bună și în căldură. Ci ca să se pastreze pentru ceasul pe care Dumnezeu i-l hotărâse pentru ca să se reîntoarcă la ai săi, unde trebuia să înceapă minunatele lui isprăvi între cari nu cea mai lipsită de însemnătate a fost când a luat biatul și a izgonit pe negustorii cari spăreau cu larma lor provocatoare casa Tatălui Său.

A există, vedeți, și un eroism al umilintei, eroismul cotidian, fără gesturi și fără pathos, ignorat de toți, răstălmăcit de toți, batjocorit de toți. Răscolitorul tragicul eroism al celui care-și simte chemarea, care-și știe îndatoririle grele ale acestei chemări, și care își impune aspra disciplină de a aștepta, întreg ceasul în care trupul și sângele Lui se vor frânge cu folos, pentru iertarea păcatelor noastre.

Când steaua Bethleemului se arată deasupra capetelor noastre noi ne gândim că după arătarea ei a urmat fuga în Egipt și intențăm, în încordarea tuturor nădejdlor, vechiul îndemn, vecinic nou. Iată, Mirele vine la miezul nopții și fericită e sluga pe care o va afla priveghind!"

Crăciunul - sărbătoarea singurătății metafizice a omului

Dogma nașterii este așa „Carele pentru noi, oamenii, și pentru a noastră mântuire s-a pogorât din ceruri și din Maria fecioara s-a făcut om”. Și dogma aceasta nu numai că așază piatra de hotar între două lumi, dar le precizează integral.

Iată, omul a avut noroc de mântuire. Dar, pentru ca mântuirea aceasta să se impunească, a trebuit ca Dumnezeu însuși să coboare între noi, ca OM, și să ia asupra lui, Miel al Domnului, păcatele lumii; adică, ale noastre.

Mi se povestea, acum, în urmă, că în vremea în care în India aborigenii luptau împotriva englezilor, Gandhi s-a așezat pe un post de trei săptămâni. Gandhi suferea, se macera pentru cei ai lui, lua asupra-și greșala lor, pentru a o ispași, ca nu cumva aceasta greșeală să tragă în cumpănă în fața Dumnezeului puterilor și să le hotărască înfrângerea. Superba și tragică aberație panteistă, căreia dogma nașterii i se opune categoric: pentru mântuirea noastră a fost nevoie ca *Dumnezeu* întrupat să ia asupra Lui păcatele noastre.

Aci stă miezul învățăturii creștine: un om nu poate mântui pe altul, mai puțin: un om nu poate sta pentru altul. Mântuirea e de două ori un act de îndurare de sus: o dată că se face prin voia lui Dumnezeu, a doua oară: pentru că se face prin intervenția activă a lui Dumnezeu (jertfa Mielului).

Ajutorul aproapelui tău în acest act de mântuire este nul. Căci chiar actul de iubire pe care ți-l impune Hristos e un act metafizic, eficient pentru tine, care iubești, nu pentru aproapele pe care îl iubești. Desigur că parerea curentă vede în iubirea creștină un act de filantropie, de altruism, de caritate. Dar asta e fals. Asta e cea mai grosolană și mai materialistă, mai antimetafizică, mai apăsătoare desfigurare a înțeleșului iubirii. Căci, dacă iubirea ar fi eficientă pentru aproapele tău, atunci de ce a mai fost nevoie de întruparea lui Iisus și de jertfa Lui? Pe de o parte: iar pe de altă, dacă iubirea este un act de finalități tranziente, de ce măsura iubirii către aproapele îți e dată prin iubirea către tine însuși – atunci când știut este că, pentru a te mântui, e nevoie să te desprinzi de tine însuși?

Nu. Orice s-ar spune și orice s-ar gândi, iubirea către aproapele nu e decât o terapie specială, privindu-te pe tine însuși. „Iubește pe aproapele tău” însemnând, în ultima analiză, deslă-te de tine însuși. Ea e o metoda exact de același sens ca postul și ca orice altă privațiune, toate mergând către același fel să ajungi a te lipsi de tine, a nu mai trăi prin tine și în tine, pentru ca să izbalești a te în Altul.

Iubirea ca cheag al comunității creștine? Da, există și această funcțiune a ei. Dar această funcțiune nu e însă metafizică, ci numai gnoșeologică. Comunitatea de iubire creștină nefiind decât un instrument de cunoaștere. Aci fac, desigur, ochii mari sau numai ridică din umeri (după gradul lor de receptivitate) filozofii noștri științifici. Comunitatea de iubire – instrument de cunoaștere? Desigur. Căci dacă, pentru cunoașterea realității sensibile, e suficientă o consti-

ună individuală: cunoașterea lui Dumnezeu nu e posibilă decât pentru o unitate umană colectivă, unitate realizată prin iubire. Adevărul teologic, fiind de natură sobornicească. Asta nu o înțeleg decât creștinii răsăriteni, ortodocșii c drept.

Prin urmare, iubirea creștină te poate duce la adevărul creștin: la *ALFA*. Dar înseamnă asta mântuire? Nu. Asta nu înseamnă decât cel mult cunoașterea lui Dumnezeu, dar nu încă mântuirea. Pentru că mântuirea nu e numai cunoaștere; cunoașterea nefiind decât *CALFA* () cale.

Și iată cum singurul element, singura cale pe care aproapele tău ti-ar putea sta în ajutor întru mântuire — iubirea — se dovedește a fi ineficace. Actul mântuirii este un act de grație, de îndurare din partea lui Dumnezeu: de o parte, iar pe de altă, un act de inițiativă individuală. Mântuire *SIB* cer nu există: nu există decât mântuire prin legătura dintre cer și pământ.

Iar între cer și pământ, în drama răsucupărării primului păcat, *omul stă singur în fața lui Dumnezeu*. Tot ce facem noi pentru altii, pentru noi facem, iar tot ce fac altii pentru noi, nu o fac pentru noi. Fiecare începem de la capăt o experiență a noastră și o luptă a noastră pentru escaladarea cerului. De la mine la aproapele meu, nici o legătură, nici un ajutor, nici o tovarășie de luptă. Suntem fiecare un microcosm? Se poate. Dar un microcosm închis ermetic înspre înălțuri, cu o singură puțință de evaziune: *IN SUB*. De aceea mă gândesc că, dacă Leibniz ar fi trăit în Orient, ar fi trebuit totuși să deschidă monadelor sale o fereastră, înspre cer.

Căciunul — subitaare a întrupării Logosului, ca condiție a mântuirii — este subitaarea singurătății metafizice a omului, care deschide porțile cerului. Nu o spunem noi: doară, ci povestește *Evanghelia* că în noaptea asta s-a deschis cerul, ca să se împărtășească oamenii la spectacolul îngerilor, cântând gloria în excelsis.

Trei Crai de la Răsărit

Doamne, noi suntem cei Trei Crai de la Răsărit, de când îi auzi pomeniți în fiecare cântec de stea? Îi aduci aminte când ne-ai văzut întâia oară? Era frig în stea. Doar boarea caldă pe care o suflau deasupra chipului Tău bon unui om sântic. Și erai aproape singur. Iosif se ținea tăcut la ușă, pastori, ghemuși unul la picioarele Tale.

Nu venisem aduși de stea — ca să ne închinăm unui Rege. Era unul? Iată, noi nu știm nici acum. De o mie nouă sute treizeci și atâția de ani facem însă mereu drumul acesta. Căci, de îndată ce ni se arată steaua, noi trebuie să o urmăm.

Dar drumul e lung. Tu nu știi tocmai de unde venim. Dacă ti-om spune din Ecbatana, poate că ai înțelege. Iar pe drum și vânt, și tâlhari se așin la cheie munților. Ne cad caii de sete și ingenuche cămilele. De o mie nouă sute trei

zeci și atâtea ori am venit — și tot nu înțelegem. Vom mai veni? Cât și de ce? De ce, Doamne, ne pui pe drumuri în fiecare an, de ce ne amăgești sieaua la în fiecare an, dacă în fiecare an ai să mori? Ești stăpanul vieții sau nu? Și al cărei vieti?

Doamne, cântecul spune că suntem înșine stăpani de oameni, dar nu e adevărat. Noi suntem magi. Deci ținem numai cheia stăpânirii. Dar nu pentru noi ci pentru Regi. De ce ai spus că împărăția Ta nu e din lumea asta? E adevărat? Iar dacă da, de ce ne trimiți în fiecare an sieaua? Tu știi că pentru noi, magi, nu e decât o lume — aceasta — cea din noi. Ne poți da aci, pentru nevoile noastre, o mână de ajutor?

Abia văzuși, Doamne, lumina zilei și, iată, ai și intrat în agonie. Și până la sfârșitul veacului vei agoniza, schimbând însăși fața acestuia într-o tragică agonie. I-a ce bun? Noi îți trimitem această carte de pe drum la-ntors acasă. Și anul acesta am venit. Nu te-am mai găsit însă singur. Erau totuși de față. Buni și răi. Și abia dacă ne-am putut strecura pe ușă, de am dat în genunchi, într-un colț. I-am văzut însă privind-te cruciș, la picioarele Tale, pe Irod. Pe Irod împărat. Căci anul ăsta Irod n-a mai omorât pe cei patrusprezece mii de prunci. De ce să o mai faci? Acum știe că te-ai născut, unde și cum — și cine ești. Te-a creștat deci cu semnul cu care se înseamnă fete de domni — și te-a dat în gina celor alor săi — de după el, ca să te răstignească. Când se va împlini sorocul. Tu — I-au adus și pe Iuda cu ei, ca să te cunoască — nu e decât un copil, dar, de pe acum, Iuda care te va vinde. Stai, deci, din ieslă sub semnul morții. Te vor spatezări și anul acesta pe lemn.

Și pentru că am îmbătrânit — și pentru că am obosit, ni se strecoară. Doamne, deznădejdea în suflet. Noi nu putem înțelege jertfa aceasta de fiecare an — de fiecare clipă, pentru noi, așa. Nu putem înțelege mântuirea noastră prin moartea Ta. Pe cine ai înfrânt? Pe dușmanii noștri *de dincoale*? Dușmanii noștri sunt aci. Nu suntem. Doamne, decât niște bieri magi. Ai împărăției lumii acestora. Aci suferim, aci vrem să fim mântuiți.

Noi știm, Doamne, că tot ce faci împlinește hotărârea care e scrisă undeva. Dar și *Scriptura* asta tot Tu o faci. Iar dacă nu te-ai fi născut ca să mori — ci ca să stăpânești în veac, și *Scriptura* ar fi fost altfel. De ce nu ai înțeles, Doamne, că noi de la Tine asta am așteptat, că în fiecare an, de o mie nouă sute treizeci și atâtea de ori, cu asta ne amăgim? De ce vorești să ne dai, Doamne, mai mult decât ne poate îndura ființa?

Adu-ți aminte, Doamne, că demult o regiună din părțile noastre a venit aci, la curtea unui rege puternic și că a plecat îndestulată. Iar noi — Nu, după legea noastră. De aceea fiecare. Ți se închină azi în nădejdi pe cari nu le vei împlini. Noi o știm — și mâine vor trece pe lângă Tine fără să Te mai vadă. De aceea Te ai născut?

Nu. Gândește-Te că în curând vei merge iarăși pe Muntele Carantania și că vei fi ispita de diavolul. Stai, deci, de data aceasta de trei ori la cumpână. De a striga: *upage Satana!* (Aci mai suntem și noi. Noi, care gemem și înțelegem după puterea de aci, și pe care trebuia să ne întreb-

atunci când Te ai hotărât atât de tare să ne mântui, înca nu pregăteai
leminții de spânzur de ac.

Căci dacă e să treacă de la tine acest pahar fără Doamne să treacă și
lumii vom noi!

Măcelul

Toate treburile prădite. Și ce e rău de rău. Dar și cele bune. Deci dacă
când s-a născut Hristos, Herodes a pus de a născut patru sprezece mii de
prunci „de doi ani și mai în jos”.

Evident că Herodes era, înainte, o spăimântătoare proclan. Căci, istori-
cul iudaismului, îl înlatișează (I. slășitu „apoi iulii” 3 și începutul capla-
lului) 4) ca pe o dezgustătoare cana și un criminal înafie. Sclav idumeu
ajuns prin slugarnicia lui la fa de romani guvernatori ai Galileei spre nefericirea
populatiei băștinase, manevrele lui pentru a pune stăpânire pe toată țara,
întronându-se rege sunt un șir de crime față de supăși și de trădări și rețe sau
chiar deschise la fa de stăpani.

La această perioadă cu deosebire tulbure a istoriei evreilor, când t căntul rege
Hircan nu mai putea face față oricât ar fi voit o puternic mereu crescândă a
lui Herodes și a fratelui său, când evreii slășeau prin a și rastarna conducătorul
cu ajutor străin, tocmai pentru ca presiunea lui Herodes devenise insuportabilă,
inde năntirea drăcească a sclavului idumeu apare ea însăși ca o pedeapsă a lui
Iehova.

Leclal în care el și trise să cumpere încrederea lui Antoniu împotriva caruia
totuși luptase, slășind prin a căpăta de la acesta chiar arestarea și decapitarea
acuzatorilor săi, devotați, slătoriei, totuși, ai țării și triamvir, constituie o
pagina de istorie făcută să provoace și astăzi, după 2000 de ani, dezgustul de
politică și groaza de oameni.

De la o asemenea năpastă a lui Dumnezeu, tremurând de frica dizgrației și
de spaima neconținutelor comploturi pe cari numai teroarea lașă exercitată de el
le ridica ne putem aștepta la orice. Și la macelarirea celor patru sprezece mii de
prunci, deci, atunci când își închipuia că între acești prunci nevarstnici era unul
care „ai fi putut să-i a locul”.

Și totuși! Acum, după ce știm câte s-au întâmplat, mă gândesc că, privita de
jos și din afară, jertfirea aceasta a patru sprezece mii de copii nu poate fi decât
un act de nebunie, adică, o întâmplare cel mult explicată, nu însă și înțeleasă.
Dar cum nimic nu se mișcă în lumea lui Dumnezeu fără nici un rost, an sens
trebuie să existe și pentru această faptă nebană, dacă nu un sens la îndemana
noastră, cel puțin unul mai adânc.

Și de aceea socotesc că și fi copiii aceștia au trebuit să moară pentru ca să
născă Hristos. Herodes purta, deci, o grijă ca prin moartea atator nevinovați

să se depună mărturie sângeroasă - jertfă - pentru nașterea Celui prin care se mântuia lumea.

Nu e vorba, în această întâmplare cu înțelesuri ascunse, de vreo compensație cosmică pentru restabilirea unui echilibru. Ci de altceva - de aceea, anume, că toate nădejdlile noastre purced printr-un act de răscumpărare. Iar faptul că jertfa de mărturie a ales pe niște noi născuți, *nevinovați*, întărește presupunerea noastră.

Pedeapsa pentru cele rele e altceva. Ea vine mai târziu. Cum a venit și pentru Herodes, care a murit plin de bube, după ce-și ucisese propriu lui copil - și care a trebuit să ia asupra lui, cu el, în moarte, blestemul de a închide ochii dând porunci pentru un nou măcel. Dar pedeapsa asta nu are nimic de-a face cu jertfirea celor patru sprezece mii. Jertfirea e, față de calau - un fapt de sine stătător, în legătură nu cu cruzimea clatinată a lui Herodes, ci cu nașterea lui Hristos. Așa de adevărat, încât mai degrabă aș crede că chiar nebunia lui Herodes era făcută necesară tocmai de apariția Mântuitorului. Căci - și aci se înfinge chestiunea care totdeauna ametește - ce s-ar fi întâmplat fără nebunia criminală a lui Herodes? Ar fi rămas apariția lui Hristos fără jertfa de răscumpărare? Se putea? Herodes a fost, deci, el însuși un instrument al mântuirii, instrumentul infam, peste care mîna lui Dumnezeu era să se coboare mai târziu - grea, așa cum s-a coborât și asupra lui Iuda Iscariotul. Căci și cele rele se plătesc. Toate. Și chiar prin hotărârea lui Dumnezeu. Dar pentru asta - el nu a fost mai puțin o unealtă.

De aceea, noi toate le primim, și nebunia cruntă a lui Herodes - și jertfa pruncilor nevinovați.

Căci s-a născut Hristos!

2. ÎNTÂMPINAREA

Duminica Stălpărilor

Cu ramuri și cu stălpări L-au întâmpinat în ziua aceea în care înflorea primăvara și se zăbăteau jucăuși porumbelii Domnului. Dădu-Sfântul seful dându-se în soare, norodul își deschidea sufletul nădejdi, ieșind înaintea Celui care rupea pecetile morții.

Il așteptascră, și venea. I-a un destin, pentru El, tragic, desigur. Dar cu atât mai izbăvitor pentru ei.

Așa cum îl așteptăm și noi, astăzi. Va veni? Deocamdată Duminica Stălpărilor sta pentru noi sub egida patului de pușcă repezit în coșul piepturilor betege și a picioarelor de lemn ridicate de brațe vlaguite, într-un gest de agonie, către cer.

Au venit schilozii marii epopei mai mult după un cuvânt de la suflet decât după o bucată de pâine. Căci este, în toată dureroasa noastră încordare de astăzi, cu siguranța mai multă nevoie de o vorba de alinare decât de un bilet de cale ferată.

Pentru cei de atunci urcă însă în Ierusalim pe cărările sufletului, orbitoare în lumina crudă a primăverii, marea făgăduință. Pentru schilozii de astăzi — căci schilozii suntem și lipsii de compana launtrică totuși, în toată țara asta — se întind furtunile pojarilor, ca să stingă chemarea noastră spre nădejde.

Iată ce, totuși, nu se poate întâmpla. Pentru că toată răutatea și nătangăria, perversitatea bolnăvicioasă și duhul pustitor al morții nu pot fi în stare să omoare în sufletul oamenilor nădejdea. Dar nu este nădejde asupra căreia să ne plecăm încordați și statornici, care să nu se împlinească. Dacă El nu ar fi, și încă dorința noastră dureroasă ni s-ar închega din adâncurile fără fund ale Nimicului. Dar este. Și va veni. Și-l vom putea întâmpina și noi cu ramuri și stălpări în primăvara însoțită a sufletului și vom stiga înspre ceruri bucuria

noastră - Osana, Fiul lui David^{III}, în același fel în care primim deja astăzi pe to
cel ce vine în numele Domnului

Până atunci e însă nevoie să se împlinească jertfa pentru ca să ni se des
chidă porțile mântuirii. Așteptăm deci - după apă, focul I I nu va fi, oricum în
nici un caz mai năprasnic decât cel în care se vor prăbuși torționarii demenți de
astăzi ai sufletului nostru

3. RĂSTIGNIREA

Pascalie [I]

Pascalie sunt sărbătorirea mântuirii, izbăvirea păterii noastre spirituale asupra
seculare, adică obținerea suferinței prin înțelegerea și trăirea ei ca un prilej de
purificare morală.

Nu e o pascalie, probabil, niciodată impresia de durere aproape fizică pe
care o trăiește în fața marelui trup al crucificării rupt de a dreptul din suferin-
ță, din omenirea dezastru de inspirație prăpăstioasă de adâncă, dar crudă.
Sunt, ca și în viața de îndurare a lui Virgilewold. Pe un cer de cositor și furtună.
Nu e o pascalie, probabil, niciodată se proiectează tragică și covârșitoare, sunt nădă-
rări, sunt o simfonie, o simfonie a resuscitării sau poate al nădăderii în mântuire.
Că un timp de un minut de durere, cu mâinile crispate într-o încordare sinistă,
ca de obicei, ca de obicei, de suferință, ca păsările unui păsărilor în agonia, cu
cârmă, trupului plin, de vanătă, ca și cum descompunerea ar fi început deja, cu
două picioare, în formă, în mișcare de mișcare a cunului, peste care se prelinge o
dăruie de sange. La stânga, o Mare cu o față mai degrabă de stară, dacă
nu de înălțime de dea ochilor și roșul strident al gurii într-un vâd de un a
crud, de creșcă, la dreapta, o mână cu arătătorul întins, un arătător subire, lung,
precis și rece, ca în lăcășul unui istoric impasibil, arată înspre Cel de pe cruce
ECCE HOMINO!

Da, iată OMUL! Să nu ne înșelăm singuri. Dacă răstignirea este un simbol,
și este unul, ea nu poate închipui decât suferința îngrozită, de proporții urase
a omenirii, întinsă pe cruce în ochii tuturor, acolo, sus, la Locul Căpitanului, în
Văzai întreaga omenire, care, într-o disperată stăruință, încercase excluderea
sau ignorarea pur și simplu a suferinței din univers.

Caci aceasta este una din marile semnificații morale ale creștinismului. În
fața faptului brut al durerii care străbate nu cosmosul, ci neamul omenesc, el nu

la atitudinii potrivnice nu neagă, nu ignorază, nu combate ci este dispusă să
formulă reacţiunea omienirii înşelate în rădădite ei de mintuire doroca de
libertatea de a-şi plânge durerea

Cat de adanc omenească e această doctrină, o arată Iisus Hristos: „Dumnezeu meu, Dumnezeule meu, pentru ce m-ai lăsat” este strigatul deznădăjduit al omenirii îndurerată. Fără retorism, fără pathosul eroic al grecilor — de care n-a putut scăpa nici o personalitate adanc cumpanită și sinceră ca Socrate — pentru că acesta este plânsul simplu, umil și necoartălat al expresiei verideice a suferinței închinate de durere, sub gesturile teatrale și inutile ale lumii vechi. Este recunoașterea pur și simplă a unui fapt, și anume: fărâșeală.

Este adevărat că istoria gândirii și [a] suferinței omenești nu a ignorat, de fapt, această durere universală. Dar sunt deosebiri fundamentale de atitudine care trebuie subliniate.

Budhismul încercase o profundă explicare a existenței raului prin considerațiuni metafizice, care puneau durerea la înșelași baza realității. O subtilă și complicată tehnică, sprijinită în primul rând pe o practică staruitoare, trebuia să dea înțeleptului posibilitatea de a se smulge durerii, trecând el însuși în neexistență în Nirvana. Dar, pe de o parte, soluția aceasta – care nu e decât prea radicală – nu rezolvă problema decât suprimând individul, iar pe de altă parte, acolo unde această suprimare, din anumite motive, nu este posibilă, singura cale care mai rămâne deschisă este calea pasivă și întunecată a resemnării.

Cinismul grec, cu toate formele lui, este o sfidare a suferinței, o încercare mai mult retorică și o „poză”, fără adâncime sufletască. O atitudine care-și găsește răsplata mai adesea în aplauzele „galeriei,” decât în adevărata liniște sufletească a înțeleptului. Însăși celebra *ataraxia* a lui Epicur, care e una din consecințele istorice ale cinismului (cealaltă consecință este indecizia la sinucidere, practicat de Hegesias), însemnează, față de primele pretentii, „de a ti procura anume un maximum de plăceri”, un jalnic faliment.

Și tot așa este cu diversele variante ale doctrinei stoice care, la urma urmelor, nu putea duce decât la mutilarea sufletească a individului, prin oprirea și etn afective, prin anestezierea facultăților noastre de cunoaștere.

S-a observat, cu drept cuvânt, că trăsătura fundamentală a întregii vieți antice este hedonismul, tendința, adică, de a considera plăcerea (fiziologică sau morală) ca binele suprem al vieții. Dar foarte puțini sunt aceia care au înțeles că, în spate e această vecinice saturnale pe care o imaginează închipuirea noastră grăbită - sau tocmai dezamăgirea și durerea unor eforturi făcute în zadar. Că ceea ce vechii greci urmăreau mai stăruitor - izgonirea durerii din omenire - era o imposibilitate de fapt, că suferința se strecoară pretutindeni, iar fericirea este cu atât mai greu de prins cu cât alergi mai însetat după ea.

Terapeutica greco-indiană dăduse așadar greș și în locul ei se înfățișa conștiința creștină care începea prin a recunoaște existența de fapt a suferinței și deznădăjduirea ei de existență.

[illegible]

(1) intuiție profundă a imbinării noastre stăte și a noastră, restul simțim și stăpânească adevărul acesta fundamental: că nu durerea sau plăcerea ca atare sunt datate de seamă pentru suferința sau bucuria noastră, ci atitudinea pe care, în fața lor, o păstrează persoana itatei noastre spirituale. A durerea însăși poate deveni izvor de nesfârșită bucurie, dacă ea este trăită pentru această personalitate spirituală a noastră, o semnificație.

Această înaltă semnificație morală a durerii este în creștinismul (și) actiunea ei purificatoare asupra sufletului. Săratul, suferința, o mare pedeapsă trimisă de la Dumnezeu pentru ispășirea păcatelor noastre, este un mijloc prin care sufletele se desprind din legătura trupului nostru, înălțându-se în sferele fericite ale libertății adevărate – focul în care ele se amoresc – în necesitatea în fața Dumnezeu îndurător, care nu ne poate să pedesească în carne.

El s'os a f'ost r'ast'ignut pe cruce și a suferit ne pentru ca prin suferinta Lui s'a ne mant'iasca, ci pentru ca prin pilda Lui s'a ne invete a ne mant'ui. El s'os a f'ost r'ast'ignut, dar a inviat C'U MOARTE A PRE MOARTE C'ALCAND prin ins'asi suferinta Lui m'frang'ându-si suferinta.

Pilda este lumărită. Durerea este drumul mântuirii. Calea pe care ne putem câștiga pe noi înșine, minunile sunt și aci la îndemana oricui, numai să știu a înțelege ce ti se cere.

Miscarea lumilor nu s-a săvârșit încă. Legea nouă a fost legea iubirii și a suferinței, dar ea nu este decât un drum. Cuvântul *Apocalipsei* a rămas încă nemplinit, deci, căta a te pregăti pentru marea înnoire care va să vină și pătrunde înțeleșurile crucii.

Juxta Crucem

Pe vremea aceea Altarul lui Grunewald băjenea pe la München. Căci din Colmarul alsacian de urgia războiului sau pus la adăpost, împătura un pretentiu de peste hotare - cari mei nu au întârziat să se valorifice. Sotii căzuseră. În primăvara spălăcună a lui 1919 Germania lichida într-o dureroasă

infrangere morală nenorocul armelor sale. Și în ecstaza de pe malurile Istarului grea de mandrie și de amintiri, neamul germanic își lua adio de la tropicul crucii, căruia cerul înapoi, la locuri de baștină, în Colmar.

La vechea pinacotecă din Barerstrasse, unde fusese expus panoul, era un peisaj. De dimineața începeau să cargă școalele cu profesorii lor și oameni de toată mână, simpli sau mai evoluți, solidari cu toții, ca descendenți spirituali direcți, cu meșterul Grunewald, care în acele ceasuri grele intră în încă și mai mult parca sufletul vechei Alsacei germane. Perindarea tuturor în fața Crucificării căpăta, desigur, un alt sens, mai adânc și mai tragic decât plângerile periferic-sentimentale și intonarea vechiului cântec, de mișcătoare aducere aminte „O, Strassburg, o, Strassburg“.

Am fost să-l văd. O durere aproape fizică, covârșitoare în orice caz. Crucea cu trupul Domnului proiectată pe un cer de cositor. Nu e un simbol, nici o adăncire transcendentă, nu e nici resemnare, nici nu se deschid zărilor mântuirii, ca o nădejde. Pe cruce spanzură un biet trup de om, frânt de durere, cu degetele crispate de suferință, ca picioarele unui păianjen în agonie, cu carnea plină de vânătăi, ca și cum descompunerea ar fi început deja, cu două picături de sângere, umflăte de înfiorarea cuiului, peste care se prelinge o dără băloasă de sânge. În stanga crucii Maria. O Marie cu fața mai degrabă un star, decât nu ar fi în ea deznadejdea ochilor halucinați și roșul strident al gurii, într-un vâl de un alb crud, de cretă. Iar în dreapta, Ioan. Nu Ioan pe care îl cunoaștem noi, metafizicianul prăpăstios și pasional, ci un Ioan rece, impasibil aproape, impersonal. Mână cu arătătorul întins, un arătător subtil, lung, precis, ca indicațiunea unui istoric, arată înspre Cel spanzurat pe cruce. *EL EST HOMINUS*.

Da, iată omul! Răstignirea este un fapt istoric și un simbol. Ea închipuie suferința acumulată, de proporții enorme, a omenirii. Pe lemn atârână El pentru că numai El putea purta pe umeri toată durerea trupului, câtă s-a îngâmădit de la săvârșirea păcatului. Iar crucea a fost înălțată sus, pe Golgota. Dacă și aceasta are un sens – *Golgotha quod est Calvariae locus (Matei 27-33)* – nu știu. Dar că jertfa a trebuit să se împlinească acolo, sus, nu e fără nici un rost. Sus, adică în vîzui ntregii lumi antice, care, într-o desperată stăruință, încercase excluderea sau cel puțin ignorarea suferinței, câtă este ea în univers.

Aci stă marea întoarcere, mare semnificație omenească a creștinismului. Durerea este un fapt care nu străbate în încheieturile lui cosmosul, ci neamul omenesc. Creștinismul nu ia față de această durere atitudini potrivnice, nu o ignorează, nu o combat. Ci, înșelată în nădejile ei de mântuire, prin Hristos-omul omenirea se dorește după dreptul și libertatea de a-și plange înfrângerea.

Omul este cel care se zvarcolește în chinuri, sus, la locul Căpătării. Nu Hristos-Dumnezeu. Știu, și Dumnezeu poate să sufere, și Dumnezeu suferă. Când El are din nou și întoarce fața de la El și lasă drum iabirii sale către vâzui ale diavolului. Dumnezeu plange. Îmi aduc aminte cât de puternic e el. Îmi aduc aminte acestă pentru Dumnezeu care suferă pentru că e pășit de om. Pe cruce însă a fost părăsit durerea sale omul, de către Dumnezeu. Durerea Celui răstignit nu o spune oare desul de categoric? „Dumnezeu

meu Dumnezeu! meu, pentru ce m-ai lăsat? (Matei 27: 46). Să nu este o ironie tristă că, în izbucnirea suferinței lui Hristos găsim exact aceleași cuvinte și psalmistul: „Deus, Deus meus, quare me dereliquisti?” (Psalm 22: 1). Și psalmistul, care nu a fost decât om.

Iată retorism, iată pathosul eroic al grecilor, de care nu a putut scăpa nici personalitate așa de măsurată, adamic, compasă și sinceră ca a lui Socrate. Gemătul acesta este plânsul timpului unui și necontrăfăcut, expresiunea veridică a sufletului închiriat de dureri sub gesturile teatrale și inutile ale lumii vechi. E recunoașterea pur și simplă a unui fapt și a nimei, fără comentarii.

Toată metafizica creștină e dominată de această tratarea fundamentală. Ceea ce există nu are nevoie de justificare, nici de fundate teoretice. Nici măcar de explicație. Raul e ca o stare de fapt. Pacatul este nar, de la care derivă *in timp* răul, nu reprezintă o demonstrare a *neexistenței* răului, care există, așa zice ontologie. Primul om a păcatuit atunci *când* s-a îndreptat înspre cunoștință. Dar nu întâmplător, prin intervenția unui principiu *extern* al răului, diavolul, ci în virtutea unei subiecții existând chiar *in* om. Caci diavolul, când a voit să ispitească, nu s-a întors către Adam, ci către femeie. De ce? Pentru că *știa* că femeia nu va rezista ispitei. Ea era deci mai slabă, iar dacă a greșit, *trebuie* să greșească, *propter imbecilitatem sexu*. Posibilitatea pacatului preexistă, deci, în om, ca într-un cadru, în același fel în care firul de iarbă e închis în samanta. Profund realistă, metafizică, creștină este lipsită de dialectică.

Este adevărat, istoria gândirii și a suferinței omenesti cunoaște și alte soluții, un câmp de a punct de vedere și arhitectonice filosofice, pot apărea unora ca mai complicate și mai impunătoare. Budhismul, de pildă, așază durerea la cheie pe baza realității. Iar îndrind prin aceasta teoretic caracterul ei de necesitate absolută. Mă gândesc însă dacă toată această subtilă și confuza dialectică, înfățișată în forma unei exuberante cosmogonii, este în adevăr mai impunătoare decât recunoașterea simplă, dar tragică, a faptului, așa cum o face creștinismul.

Și, pe urmă, unde duce o asemenea dialectică? Dacă existența este intrinsecă cu durerea, evaziunea din suferință trebuie să echivaleze cu smulgerea din realitate. Prescripțiuni tehnice precise indică în adevăr, înțeleptului calea pe care trebuie să o urmeze pentru ca să se poată desprinde din existență, trecând în Nirvana. Dar, pe de o parte, soluțiunea aceasta — care nu e decât prea radicală — nu rezolvă problema decât suprimând individul, iar pe de altă, acino unde această suprimare — din diferite motive — nu este posibilă, singurul drum care mai rămâne deschis este calea pasivă și întunecată a resemnării. Plecând de la faptul concret al durerii individuale, budhismul ipostaziaza suferința într-un fel de durere cosmică. O frumoasă și cutezătoare construcție de gândire, sigur. Din nefericire însă, trecerea în Nirvana nu e decât — saltul în gol.

Mai este lumea greacă, pe care nu o putem ignora. Pe care însă prea ni o închipuim senină, însoțită, entuziasată, mergând cu pieptul deschis înspre victoriile vieti. S-a observat, cu drept cuvânt, că trăsătura fundamentală a întregii antichități este hedonismul, urmărirea staruitoare a bucuriei, în accepțiunea ei largă,

cuprinzând, de la plăcerea brutală a trupului până la cea spiritualizată a conștiinței, plămînd realității ultime, toate formele, cele mai variate și mai complexe ale bucuriei. Erosul grec, vehicul sau metodă, el însuși proteie și nestăruit de diferențiat, este oarecum expresiunea tipică a structurii spirituale antice, a idealurilor acestei lumi. Foarte puțini sunt însă acei cari au înțeles că, în spatele acestei vecinice saturnale pe care o imaginează închipuirea noastră, cam grăbită întru generalizare, stă tocmai dezamăgirea și durerea unor stăruiri făcute în zadar, că hedonismul nu este formularea unei realități care stă la baza vieții grecești, nu e răsfrângerea teoretică a unei stări de fapt, ci, mai degrabă, *tocmai dimpotrivă*, expresiunea unei dorințe, crescută și impuțernicită de golul rece al durerii. Dincolo de sfârșitul temut al bucuriei, atât de stăruitor dorit, stă prăpăstios deschisă *moiră*.

Cinismul grec, cu toate formele lui, este o sfidare, dar nu o înfrângere a suferinței, o încercare mai mult retorică, fără adancime sufletească, o atitudine care își găsește răsplata mai adesea în admirația superficială și neînțelegătoare a multitudini decât în adevărata liniște sufletească a înțeleptului care, înainte de orice, este echilibrat. Cineul este un orgolios și de aceea, un singularizat între semenii lui. Punctul lui de reazem e în afară, dar nu într-un absolut transcendent, ci în respectul temător al celorlalți. Formula lui de viață nu are valoare circulatorie, nu trebuie să aibă, pentru că satisfacția lui stă tocmai în prestigiu, și nu poate da prestigiu decât tocmai ceea ce nu se poate realiza de totii oamenii. Este prea puțin ca cucerire pozitivă în problematica bucuriei, nu? Prea puțin și prea epidermic.

Însuși vestita *ataraxia* a lui Epicur, care este una din consecințele istorice ale cinismului – cealaltă consecință este îndemnul la sinucidere – practicat de întunecatul Hegesias – înseamnă, față de pretensiunea permanentă a hedonismului, de a-ți procura, anume, un maximum de plăceri, un jalnic faliment. Căci nici înțelepciunea epicureică nu este o atitudine pozitivă, de afirmare a individualității, ci trecerea într-o defensivă fricoasă în fața realității recunoscute a durerii, care cel mult ar putea fi neutralizată. Dincolo de anesteziantul epicureic, nu mai e nimic.

Și tot așa cu diversele variante ale doctrinei stoice. Cari, până la urma urmelor, nu au dus decăt la o mutilare a vieții noastre afective, prin reducerea voită a facu-tăților de cunoaștere.

Ce deosebit este tabloul acesta, așa de întunecat și deznădăjduit, de bucuria vecinică și izbăvitoare pe care ne-o închipuim dominînd perpetuu sub cerul albastru al faderii. Din el se răsfrange, desigur, altceva, și anume: convingerea că ceea ce vechii greci urmăreau mai stăruitor – izgonirea durerii din omenire – era o imposibilitate de fapt, că suferința se strecoară pretutindeni acolo unde *nevoia* fericirii se face simțită. Iar dumnezeiasca bucurie împăciuitoare este cu atât mai greu de cucerit, cu cât mai însetat și mai stăruitor alergi după dănsa.

Se poate vorbi așadar, după aceste scurte indicațiuni, de un faliment al metăfizicii antice. Lăcănuită, oare, de o parte, de o parte, resen-

oare, de altă. Ambele - altor pe voința stăruitoare - dar nepatimică - și - a
durerii. Creștinismul încheiează ideile lumii antice - între altele și prin aceea
că recunoaște nu numai existența de fapt a suferinței, dar - atitudine fundamen-
tală nouă - și drepturile ei la existență.

Nietzsche a crezut că poate arunca suprema insultă creștinismului, conside-
rându-l drept o morală a sclavilor - i.e. o eroare - chiar dacă ea vine de la un om de
netagadun geniu. Mai mult, creștinismul nu este o morală - el depășește cu mult
limitile unor asemenea preocupări. Chiar dezbrăcat de existența lui adanc, re-
gioasă, le depășește, încadrând toată existența într-o interpretare metafizică.
Nietzsche nu avea de unde să o știe - într-o familie de pastori protestanți tradiția
metafizică a creștinismului trebuia să fie de mult pierdută.

În al doilea rând, de sclavi nu poate fi vorba atunci când se cumpăneste
structura intimă a *Evangheliilor* - căci recunoașterea drepturilor la existență a
durerii nu duce la luptă împotriva ei, e drept - dar nu duce nici la resemnare.

Știm de unde vine această falsă apreciere. Nietzsche era prea adanc îndrăgostit
de idealurile lumii antice și de imaginea unei forte înconjurătoare pentru
ca să și poată însuși noua perspectivă - care singura face cu putință înțelegerea
creștinismului. Om de geniu, desigur. Dar - filolog clasic și cu atât mai ancorat
în antichitatea elină și mai legat de idealurile ei cu cât era mai de geniu.

Nu exista nici din punct de vedere istoric punct de legătură între lumea creș-
tină și cea greco-romană. Asemănările sunt superficiale și vaabile numai pen-
tru neîmpetenti. Stoicismul - formă primară a creștinismului. În nici un fel.
De la Zenon la Hristos sunt deosebiri fundamentale nu numai de natură și de
inspirație - dar și de atitudine. Stoicismul acordă un caracter negativ bucuriei și
caută să o provoace înlăturând durerea. Creștinismul primește durerea ca o rea-
litate, dar nu o neagă, ci O VALORIFICĂ.

De la răstignire, lumea știe că nu durerea sau bucuria ca stare sunt hotăra-
toare pentru suferința sau fericirea noastră - ci atitudinea pe care personalitatea
noastră spirituală o păstrează în fața lor. Astfel, durerea însăși poate deveni
izvor de nestăruită bucurie - dacă ea îndeplinește un rost și își capătă un sens în
încordarea noastră înspre mântuire.

Această înaltă semnificație morală a durerii, creștinismul a găsit-o, ea sta în
acțiunea purificatoare asupra sufletului *Askeisis*. Suferința nu poate fi pedeapsa
trimisă nouă de Dumnezeu întru ispășirea păcatelor - ci tovarăș iubit și fericitor,
pentru care sufletele noastre se desprind de contingentele concretului, mântui-
du-se în stările fericite ale libertății adevărate - locul în care ele se lănuiesc
binecuvântarea unui Dumnezeu îndurător, care nu ne poate lăsa pradă născărilor.
Creștinismul este dezlegarea dumnezeiască a problemei lui Iov - pe care lumea
antică nu o putea primi decât cu revoltă legitimă - dar împotriva căreia nu era în
stare să întreprindă nimic.

Hristos a fost spânzurat pe lemn, și a suferit omenește - dar nu atât pentru ca
prin suferința lui să ne mântuiască, ci pentru ca prin pilda lui să ne învețe a ne
mântui. Hristos a fost răstignit - și a înviat. CU MOARTEA PRI MOARTE
CĂLCÂND - prin suferința lui înfrângând suferința.

Sofisma cea mare

— 113 —

Mi-aduc aminte de o intruntare, la care am fost supus acum câțiva ani. Era o intruntare teologică — dar nu venea de la teologi, ci numai de la mistici — cântărilor. Căci — ca unii ce pe toate le știu, sau cel puțin pe toate le pot judeca — izbutiseră să mă pună la perete. Nu m-am împotrivit. Ci am rămas acolo unde mă încolțiseră ei, cu capul plecat. Dacă nu chiar sub povara rușinii, macar sub apăsarea jalei. Jalea asta era pentru ei. Dar — de ce nu aș marturisi-o — ea fusese cu altă ane în urmă și pentru mine.

Serisem eu odată, în preajma unor Paști, despre sărutarea lui Iuda. Și mă nedumeream asupra păcatului lui. Căci păcat era, fără îndoială. Dar păcat în care încoate mântuirea. Căci dacă Iuda nu ar fi vândut — atunci ce? Rămânea Hristos nedat călăuilor lui? Atunci zadarnică era întruparea lui Dumnezeu-În El și zadărnicea economia mântuirii noastre. S-ar fi găsit altceineva care să-l vândă sau altă cale a jertfii Lui? Atunci ar fi greșit Hristos, care *știa* că Iuda îl va vînde. Așa, sau cam așa mă băteam eu cu gândurile și nu mă puteam descurca. Căci fără păcatul lui Iuda noi rămâneam văduviți de mântuire. Și totuși trebuia să-l socotim vinovat. După care dreptate însă? După care dreptate noi, cari n-avem datorăm mântuirea? După care dreptate, Dumnezeu, care îi datorcăză înfaptuirea hotărârilor Lui?

Toata aceasta înșiruire de judecăți mi s-a aruncat, mai târziu — cu un alt prilej, împotriva. Spunând unui desigur, Iuda, care a fost poporul ales — a lipsit misiunii lui de a recunoaște pe Mesia — după ce l-a dat. Dar, dacă l-ar fi recunoscut, nu era oare zadărnicea mântuirea noastră? Căci doară nu în întruparea lui Dumnezeu stă mântuirea, ci în jertfa Lui. Dar atunci, după care dreptate Iuda suferă, el, al cărui păcat e însuși instrumentul mântuirii? Asta și altele ca asta mi s-au aruncat.

Fraților — sau neîtraților, este cu totul greșită judecata aceasta, a voastră, de azi — a mea, de ieri. E greșită și nici macar nu e nouă. Au mai făcut-o și alții înainte noastră — și unii încă mari de tot. Dacă nu mă înșel, apoi tot aci bătea și Origen — când se întreba ca de ce oare șarpele s-a îndreptat spre I. va și nu înspre Adam. Greșită, pentru că lucrurile stau altfel. Și anume, iată cum.

Iuda, vânzătorul, a păcătuit. Fără chip de îndoială. Putea să nu păcătuască? Putea. Dar atunci — cum? Rămânea jertfa lui Hristos neimplinită? Nu. Căci se zăcea alta ca e a jertfei. Va întâmpina vreunul că totuși Dumnezeu *știa* că Iuda va greși? Asta e drept. Dar asta nu însemnează că Iuda era predestinat păcatului. Că numai — că Dumnezeu, care le știa pe toate, știa și acest lucru — că Iuda va păcătui. Știa, dar nu hotărâse El. Iuda a păcătuit nu pentru că Dumnezeu hotărâse așa. Iuda a păcătuit din libera lui hotărâre. Iar Dumnezeu a știut-o mai înainte pentru că Dumnezeu — la care nu există „mai dinainte” și „mai pe urmă” — știa chiar liberele hotărâri ale oamenilor, înainte ca aceștia să hotărască.

A desigur, nimic nu se întâmplă în lumea aceasta fără voia lui Dumnezeu. Dar — și încă — Dumnezeu ca anumite lucruri să se întâmple după voia oamenilor.

trez, după vorbii lor și hoști, după judecata și hotărârea lor. Ce putem să facem
doara ca faptele înscărunțite ale anului anumit om, cu însemnările care
duc la păcătul ei în viață, pentru socoteala pe care o va da odată în fața lui Dumnezeu.
Eu neputând schimba cu nimic soarta lumii așa cum o vedeți și văd că
ceva trebuie să se întâmple și se va întâmpla, dacă prin tine, prin mine sau prin
altul e indiferent, sigur e numai că dacă vei lipsi tu de la îndatorire, la lipsa
asta e numai a ta și nu a lui Dumnezeu nu e lipsă, căci va sârzi altul să ia în
locul lăsat.

Iată doara omul nu și poate tulbura și atârta cea din pe a lui Dumnezeu
nu, dar pe a lui *da* pe a lui și o poate tulbura și și poate pierde sufletul, adică
mântuirea.

Și așa, *prin voia lui* a păcatului Iuda când a vătat pe Ierusalim și și a pierdut
sufletul și e blestemat și se va chinui în veac și în veac și dincolo de veac.
Așa cum a hotărât Dumnezeu nu după *voia lui* și după greul păcat al lui Iuda
din Kerioth. Iar împotriva acestei hotărâri orice sacre de gând a cărturarilor
noștri nu e numai joc van și păcat.

A grozava judecată a lui Dumnezeu noi neputând adăuga decât un supus
amin!

adică așa să fie

Asta e singura ieșire dreaptă din marea sofisma cărturărească

4. ÎNVIEREA

Pascalie [11]

O apocrifă din vremea primelor începuturi ale creștinismului relatează că, după drama crucificării, un glas s-ar fi auzit de sus, care întreba dacă *Evangelia* a fost în sfârșit vestită și celor morți, iar de pe cruce s-ar fi răspuns cu un *da*. Până la iad a coborât, deci, Duhul desprins din închisoarea cărnii pentru a purta solia mântuirii. Fapt confirmat și în *Epistolele Sfântului Petru* și de Sfântul Pavel.

Răstignirea a fost o înfrângere, frângerea trupului sub povara omenească a durerii, dar a fost și o izbândă: aceea a spiritului descătușat de trup, liber în sfârșit a duce mântuirea până la cei pierduți fără nădejde. (Caci nici „porțile iadului” nu au putut nimic împotriva Lui.)

La începutul oricărei victorii stă durerea. Pentru că orice victorie trebuie să înceapă cu o desfacere de tine însuși. Nu există mare izbândă care să fie personală. Asta este taina creării, pe care noi demult am încetat să o mai înțelegem.

Ce însemnătate mai pot avea amănuntele procesului dezbătut în fața iudeilor? Că Pontius Pilatus s-a spălat pe mâini? Nici nu se putea altfel. Pilatus: *Pleamus scilav liberat!* Avea și el curajul și cavalerismul originii lui.

Hristos trebuia să moară. Toată ignominia înscenării, toate păcatele grele pe care fiecare din judecători le-au luat asupra lor sunt momentele necesare în acțiune izbânde supreme. Iuda a trădat! Dar ce s-ar fi întâmplat cu *Scriptura* dacă nu trăda Iuda? Ce ar fi devenit târia de piatră a Bisericii dacă nu se lepăda Petru? Ai drept il parcă să nu înăbuși gândul pervers că toți cei care au căzut în via sunt răscumpărați prin însăși participarea la drama încheiată la Locul Calvariei. Că ea trebuia să se întâmple, pentru că ea singură împlinea făgăduința mântuirii. Hristos trebuia să moară, ca să poată învia. Trebuia să sufere – ca să poată

învinge. Aici stă în afară de faptul istoric care subzistă literal după *indica Evangelii*, unul din înțelesurile mai adânci ale crucificării.

A înviat a treia zi și cum fusese mai dinainte spus: Izbândă asupra morții era, deci, hotărâtă undeva sus. Numic nu se împlinește prin surprindere, ci prin întâmplare. Dar e vorba de izbândă lui Mărtiriul Lui fusese dintr-o mărturie a legăturii în virtutea căreia Dumnezeu hărăzise mântuirea noastră de păcat. Fusese actul prin care se riscumpăra *putința* mântuirii noastre. Pentru El o mare izbândă răsunătoare care trebuia să umple lumea până la marginile ei. Pentru noi o fericită *mare nădejde*.

Bucuria învierii nu este, deci, pentru noi decât o fațadă. Posibilitatea răscumpărării ne-a fost dată. Răscumpărarea în fapt stă însă în mână noastră. Beneficiarii ai unei dureri căreia am fost în acea vreme străini și față de care ne-am comportat neînțelegător, călăraii cu păcărul de păcat nu ne e deschisă decât prin retrăirea, în sufletele noastre, a dramei crucificării.

În epadarea de noi înșine stă la capatul acestui drum al durerii, ca o purificare a spiritualității noastre, dar și ca o realizare a salutarității. Căci subirea de noi înșine este, dintre toate pacatele care apăsă mai greu asupra noastră, cel mai adânc înrădăcinat. Iar extirparea ei, operația care cere cea mai aspră disciplină și cel mai nemăritat curaj.

Să învie, deci, în noi Hristos prin înfrângerea noastră, prin dezlegarea noastră de toate contingentele concretului, prin concentrarea noastră asupra sâmburelui de viață vie, care nu e spiritul singur real, singurul mântuitor, singurul în stare să depășească granițele durerii și să treacă în tîmțurile senine ale companiei desăvârșite.

Că și Hristos, care a înviat din morți, cu moartea pre mîntuire călăind

Înviere [I]

A înviat Hristos

Sunt ani de când întoarcerea prăznuirii acestei cutremurătoare fapte ridică în mine aceeași tristețe. Iarăși voi cei aceleași comentarii și voi adăpi aceleași interpretări. Proastă literatură protestantă, anemic efort de „eugenetici” pozitivisti, în nevoia slăbănogă de a împăca domeniul rațiunii cu cel al harului. Că și cum cine a intrat o dată în împărăția harului se mai necăjește cu neputința rațiunii?

Ce zadarnică băgădală - știu, știu, dragă Doamne! - în jurul unui fapt simplu și evident! „Renașterea naturii”, „mitul soarelui” și atatea alte neputințe, pentru a escamota faptul nașterii, dar fapt al învierii după trup a lui Hristos. Căci a înviat, așa cum o hotăra mai dinainte, de altfel, *Scriptura*, și a fost, după trup, în mijlocul alor Săi, în același fel precis și real în care este în mijlocul nostru - trup și sange - și va stărui să fie până la sfârșitul veacului.

A învia, cum vom învia și noi, atunci când vor suna trombițele Judecării în
timp, se vor rupe pecetea cărții și vor cădea zidurile celui viitor, până la
stărsitul veacului

Aci e doară toată „laina”, care nu e, de fapt, nici o lână, ci numai o neîn-
țelegere. Noi vom învia din morți la Judecata de Apoi. Adică atunci când se va
stărși istoria și vor cădea încercuirile timpului și spațiului. Ne-am născut în
timp, am murit în timp; vom învia însă dincolo de veac. Înțelegem că Hristos
devine om și jertfit în veac, dar învia în afara de acesta și rămân în mijlocul
nostru după natura lui de învia în afara veacului

Cum se lămurește toate? Și învierea, și prezenta Lui de-a pururea în mijlocul
nostru? În Stanta Împărtășanie este prezent Hristos nu în forma de „paine și
vin” ci existând în chip real, ca trup și sânge. Nu e deci vorba de un simbol de
o prefiguratie, ci de un fapt real. Și totuși noi nu vedem acolo decât paine și
vin, deși este trup și sânge

Ce înseamnă asta? Înseamnă că există mai multe planuri de existență și
că pentru fiecare din aceste domenii noi trebuie să avem mijloace speciale de
investigație. Că nu putem să înțelegem prin rațiunea noastră decât ceea ce cade
în câmpul veacului, și că, pentru ceea ce este în afara lui, avem nevoie de un alt
instrument în speță al credinței

Din această lume de dincolo de veac face parte învierea după trup a lui Hris-
tos, care înviere ca și înălțarea la cer, ca și prezenta în mijlocul nostru, nu sunt
nimic decât în ordinea veacului și a rațiunii, dar sunt realități și existente
firești în ordinea care ține de domeniul credinței

Simbol? Nu. Ci FAPT. Simbolic poate fi cel mult limbajul nostru. Faptele
însă nu pot fi simbolice, ci numai fapte, pur și simplu. A învia Hristos. Nu
Hristos Dumnezeu, ci Hristos-Omul, anticipând învierea noastră la sfârșitul
veacului. Anticipand-o, dar nu schimbându-i natura. Învierea Lui e la fel cu
învierea noastră și după cum noi vom învia la stărsitul veacului, deci după m-
eșterea acestuia, așa a învia și El în afara de veac

Afirmând prin aceasta existența mai multor lumi, de grade de realitate deo-
sebite sau mai exact, comportându-se în chip deosebit fata de Absolut

Și astfel, învierea nu este actul prin care noi am fost mântuiți, ci numai
amintirea și definirea lumii în care vom trăi, după Judecata de Apoi

„Hristos a învia din morți, cu moarte și pre moarte călcând...” Moartea Lui,
deci jertfa Lui este faptul hotărâtor al mântuirii noastre. Învierea este doar
semn pentru viața veacului ce va să vie, deci nu a veacului care, pentru noi este
în acest moment

Să lăsam, deci, interpretările și încercările de a înțelege și să mărturisim
meru credința noastră neștrămutată

„A învia a treia zi după Scripturi”

Să mărturisim Paștele!

Săvârșitu s-a! Căci și pământul țară împăcună pentru cea de a doua oară de la păcatul vechinului Adam și-au tipat în noapte durerea „Astăzi s-a pînțurat pe lemn Căci ce spânzură pînărtos pe aște” și s-a spintecat Calapteleasmă Bisericii.

Ce eșid și greu e aerul în noaptea asta! Căld și greu de rugăciune. Căci chiar dacă noi nu ne mai rugăm, undeva căntă pentru noi îngerii și se roagă dintru. Pentru noi, pentru păcatele noastre, pentru neînțelegerea și împietrirea noastră care sunt cel mai greu păcat.

În București se schimbă guvernul. Și am dezertat cu toții Biserica ca să viermuim în vanzoleala treburilor noi. Fără să ne gândim bine, ca și guvernul care vine va fi tot cum va vrea Dumnezeu după îndurarea lui sau după păcatele noastre. Pare că știm noi ce va fi? Și dacă va fi bun – fi-va el spre folosul nostru? Iar dacă va fi rău – ne va fi dat spre pagubă. Cine știe? Când sigur este ca totul se petrece după caile *neînțelese* ale lui Dumnezeu.

Stau numai și cumpanesc ce lipsă de raport e între noi și vremuri. Și cum trece în cu ochii închiși pe lângă porțile împărătești ale mântuirii? Cum? Reculegerea noastră, a tuturor, să fie mai puțin însemnata decât o schimbare de guvern? Muntea noastră nu ar fi fost mai clară, sufletul nostru nu ar fi fost mai ferm, dragostea noastră nu ar fi fost mai largă și hătarara noastră nu ar fi fost mai rodnică după o săptămână de cufundare în noi insine? Sau poate că așa a vrut Dumnezeu, ca de data asta destinele noastre să se înnoade când își dă duhul pe Crucea Mielului Domnului, când plesnește cerul sub fulgere în miros greu de pioasă, când ne prohodim primăvara dulce și stă pământul încordat în așteptarea bucuriei celei mari a iaviei? Cine știe?

Desigur, nimeni nu poate ști, dar evident e totuși un fapt: lipsa putinței noastre de a lega văzutul cu nevăzutul, lipsa de sexă metafizică a aplicații noastre la cotidian. Când începe o treabă, românul își face mai întâi o cruce. De ce? Ca să cheme în ajutor pe Dumnezeu? Nu tocmai. Ci ca să pună acțiunea lui sub egida lui *celuilalte*, de la care totul porcedu, ca să deschidă înspre realitățile lui concrete poarta prin care să pătrundă Puterile și Stăpanurile, ca să restabilească unitatea originară dintre Dumnezeu și creațiune. Crucea aceea simplă, înfrăcată și umilă este – cine s-ar fi gândit? – mărturisirea și închinarea cotidiană a Paștelor.

Căci Paștele asta sunt marea dramă prin care, după hotărârea lui Dumnezeu, s-au aruncat *trăști* punți de legătură între creațiune și Stăpanul ei. Restabilindu-se – ca posibilitate numai, e adevărat, ca posibilitate la îndemana celor cari înțeleg și vor – starea de la început, când omul trăia cumpănit și împăcat cu el însuși în Dumnezeu.

Starea asta fusese ruptă prin păcatul primului Adam, care adâncise prin vina lui și a șarpelui o prăpastie între el și făcătorul lui, origine a tăcerii, a zbucimului și a chinurilor noastre. Pentru umplerea acestei prăpastii a fusese înfrăcată

de la început jertfa Mielului, singura care putea să ne răscumpeze. Iată a venit, Prin pătimirea lui Hristos, Dumnezeu și Om, cel de al doilea Adam. În zilele astea ni se împlinește jertfa făgăduită și mâine va răsună imnul de bucurie al învierii, pecetea mântuirii noastre - puntea dintre văzut și nevăzut. Căci a înviat Dumnezeu-Omul, lăsând să trîmpă realitățile de DIN (C) O dincoace, și a înviat Dumnezeu-Omul, deschizând poarta celor de DINCOACE Împre dincolo.

Așa. Vedeți ce posibilități mari, nebănuite ne se deschid și cum putem țarași înnoia firul bucuriei contemplative, al echilibrului nostru vecinic, rupt prin ispita diavolului?

Să mărturisim, deci, Paștele. Să facem ca cei simpli și adevărați semnul crucii la fiecare act al vieții noastre, slăvind și sfințind orice gust și orice început, asigurându-le rodnicia. Căci omul nu poate trăi desprins de Dumnezeu și cauza lui nu poate rodi în afară de El. Să facem semnul crucii, care nu însemnează acceptarea suferinței, ci dimpotrivă, cheazășia mântuirii.

La Locul Căpătării crucea de supăciu strălucește de toate nădejdlile noastre împănate. Nu vrem să coborâm strălucirea asta în noi!

Să facem, deci, semnul crucii, mărturisirea Paștelor!

Paștele gândului și celelalte Paște

Nu știu cum s-ar putea mai bine prazni Paștele. Probabil ca trăindu-l. Dar asta e din ce în ce mai greu. Pentru cei mai mulți dintre noi. A trăi Paștele asta presupune a te duce la Biserică, a te ruga acolo, a te supune ceea ce ai și receptivă tuturor sugestiilor transcendentei, a te pregăti pentru coborarea harului, lăsându-te purtat pe unda caldă și învăluitoare a cultului - minunată propedeutică la deschiderea cerurilor. Înțeleg însă ca asta nu se mai poate. Asupra tuturor acestor amănunte și momente noi am gândit, noi, părinții noștri, părinții părinților noștri, de patru sute de ani încoace, sau noi singuri cu mintea acestor patru sute de ani. Iar gândul omoară viața - ori de câte ori, orgolios, se ridică deasupra ei, voind să o stăpânească în loc de a i se supune și a o sluji.

Și așa gândul, a omorât în noi Paștele în momentul în care am vrut să trăim ceea ce înțelegem în loc să fi încercat a înțelege ceea ce trăim. A fost desigur în sufletul omenirii cândva undeva, o soluție de continuitate - când s-a întunecat totul și când - la întoarcerea luminii, ne-am găsit într-un alt peisaj spiritual. A fost. Nu înțelegem bine când și cum. Dar a fost. Și când pe crugul cerului s-a întors - ca în fiecare an, ceasul tainei pascale, auzul nostru nu se mai măsura pe răznete ci pe păsări de bici, fulgerele erau biete scantei electrice, pe care și noi le puteam fabrica în laborator la o simplă mașină a lui Whimshurst, și nu mai mirosea tot cuprinsul a pucioasă, ci ne gadila înțepător nările doar fumul de țigară de pușcă al focurilor de tracatru. Paștele erau o amintire ștearsă, care nu mai revărsa implințitoare în suflete. Dar pentru că totuși, măcar ca moștenire

(destinată să cuibăşească în eleptern fluturii) către „mămă” (300) - în interpretarea „cuibăşii” (1).

A desigur, în viaţa ei, mama ar dezlega prea puţin. În colţul „stomacului” pentru că pâinea aceasta era tot ce puteam înţelege cu gândul, am crezut că s-a e tot. Si s-a născut astfel pentru cîmîntire (cîmîntire pentru cei mai buni). Intre noi pasteale (nu pasteale) cîmîntire. În care s-a născut în care omul Dumnezeu a devenit omul-erou. Un erou al unei noi ere (nu) care pentru această nouă credinţă a lui se ofera în nădejde că s-a născut pentru că în mîntuirea lui era să se ofere ca erou s. Galilei - dacă nu-l ar fi, zburam la mare. Ce e Hristos? Un erou al unei convingeri morale. Ce e Paşte? Praznicul amintirii unei probe juridice între două morale în care peste veacuri s-a înscut cea a victimei. Atat. Nu e destul?

Atat - nu e destul? „Probe” desigur, nu am. Dar născu în lumea mea care se reţine cu încăpătănare gardului ca Paştele ar putea să fie un versare a unei tei de „afacere Dreyfus” de acum nouăsprezece veacuri.

A răsunat în mine. Joi seară strigătul sfăşietor al crămăciului care anunţa. Astăzi s-a spânzurat pre lemn. Căla ce spânzura născu pe „ape”. Si s-a strâns în mine sufletul în seara de Vineri la cantarea de „Probe” (de care mărturi sea că în mormant fu pasă prin coborarea lui Hristos, mesaj - 121).

Patimile, răstignirea şi învierea nu sunt simboale ci fapte. Ele nu însemnează - ci sunt.

S-a întâmplat aievea, iată acum 1900 de ani. Si ne au dezlegat pe noi de păcat, de vină şi de moarte. A trebuit să se jertfească cineva. Dar jertfa omului singur nu poate deschide din nou porţile cerului. Si s-a jertfit Dumnezeu omul. A salutat pe criminalul de spânzuratore ca un om - după ce ca Dumnezeu suferise pentru noi încă de la căderea lui Adam în păcat.

S-a răstignit deci
şi s-a îngropat,
şi a înviat a treia zi.

Toate - pentru noi oameni şi pentru a noastră mîntuire. Ca să ne lăsară cu putinţă a arunca paţi de la noi la Dumnezeu, de a ies din noi destrămîndu-ne în Dumnezeu, de a scăpa de noi - depăşindu-ne. Ca să nu se mai sperie gândul nostru în lăta morţii, a murit El cu moartea pre moarte, ca cînd omul and deci moartea. Şi a înviat - după trup - cum vom învia şi noi la împlinirea vremii, cînd se va împlini şi ceea ce credem atunci cînd mărturisim. Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie.

Iată Paştele - pentru cari nu am probe, dacă vorţi. Dar Paştele sunt dincolo de gând în inima fiecăruia. Întreb: Jeci numai unde e bucuria, acolo sau aci? Şi poate că prin asta am făcut şi proba. Pentru cine are nevoie.

Înviere [II]

Patimile lui Hristos m-au cutremurat întotdeauna. Nu pentru suferința Lui. Așa era hotărât, ca El să fie jertfă expiatorie, și împotriva unor hotărâri luate acolo, sus, nu putem nimic. Dar pentru singurătatea Lui. Pentru lipsa noastră de la veghea Lui însângărată. „Hristos va fi în agonie până la sfârșitul lumii, în tot acest timp să nu dormim” (Pascal).¹ Înaintea lui Pascal ne-o spusese însă El: „Stați și vegheați!”² Am stat. Dar nu am vegheat. Am stat obosiți și pasivi și atunci când El se ruga. Se ruga nu pentru noi, desigur, ci pentru El. Dar pentru ca să aibă destulă putere în clipa jertfei, care, totuși, pentru noi se împlinea.

Nei stăm să adormim. Și asta e un păcat. Dacă Dumnezeu se îndură, mântuirea vine oricum. Pentru că Dumnezeu poate orice. Dar așteptarea e, totuși, o condiție a mântuirii. Așteptarea activă, care, altfel, se zice deznădejde.

Și care e cea dintâi datorie a noastră. De la care lipsind, cădem în cel mai greu păcat – ispita deznădejdi. Nu ne mântuim prin vrednicia noastră, ci prin îndurarea lui Dumnezeu, care hotărăște într-un fel sau altul jertfa Mielului, suferința lui Hristos pentru noi. Dar prezența noastră activă la aceeași jertfă ușurează suferința lumească, transfigurând-o. E, deci, în datoria noastră de a fi prezenți prin nădejde, un act de îndurătoare simpatie, și un sprijin. Sprijin de care oricine are nevoie. Căci s-a spus – Dumnezeu însuși e trist când oamenii își întorc dragostea de la El.

Să nădăjdum, deci: mărturisind nădejdea prin prezența noastră la jertfa Mielului. E cea dintâi datorie, pentru că numai prin această jertfă a fost făcută cu putință mântuirea și pentru că, în afară de noi, jertfa e îndestulătoare pentru mântuire.

Hristos adevăratul Dumnezeu, cu moartea Lui călcând și înfrângând moartea noastră – nu a sfărâmat numai atunci porțile iadului, silindu-l să și verse mortii – dar a asigurat prin jertfa Lui învierea noastră.

Nu știu de ce sunt așa de trist când mă gândesc că oamenii își închipuie azi că totul e prefigurare și simbol.³ Hristos a murit pe cruce. Cu adevărat. Și a înviat a treia zi. După trup. Cu adevărat. Deschizând pentru noi porțile Raiului, caed, prin moartea Lui, vom învia noi înșine *cu adevărat* din morți.

De aceea nădăjd .esc

Și mărturisind un botez întru iertarea păcatelor,

Aștept învierea morții și viața veacului ce va să fie!

III

Antropologie creștină

„... Și s-a făcut om”

*În nesfârșitul întinerii eu văd Trimeea Sfântă și în Trimeea de-
prinsă din noaptea în mijloc mă vad pe mine însuși în picioare*

Angelo de Ru gno

Așa mărturisim noi, creștinii, că Dumnezeu Fiul s-a coborât pe pământ s-a întrupat de la Maria Fecioara și a devenit *om*. Pentru ca această coborâre a Lui să însemne iarăși mântuirea noastră.

Poate că amintirea, în aceste zile de sărbătoare a nașterii ca om a Domnului Hristos e un prilej de reflecție la ceea ce este mântuirea noastră prin Mesia. Căci ar fi cu mult prea sărac Craciunul nostru dacă nu l-am trăi decât în atmosfera lui dulce-aromitoare dar lipsita de rodnicie a obiceiurilor și nu am încerca să depășim, cel puțin în această împrejurare, cercul îngust al concretului înspre înțelesurile noastre mai adânci.

Nașterea lui Hristos indică momentul *cruc* în care Dumnezeu s-a făcut om. Iar această apariție a lui Hristos în unitățile de Legea veche în zeci de state de chipuri, este faptul fundamental al aceluiași antropologu ca înțelegere a omului. De ce uităm așa de stăruitor a ne gândi la aceasta?

Conștiința greacă socotea pe om și Dumnezeu deosebiți și în mersul lor intimă, și spațial. Frau deosebiți și trebuiau să rămână așa. Iar lumea iudaică a *Vechiului Testament* nu gândea altfel.

Desigur, omul fusese creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu dar păcatul original însemna căderea definitivă izgonirea lui din Paradis echivala cu o schimbare de esență schimbare pe care Mesia cel cu calul alb ar putea să o anuleze, iar încercarea *Kabului* de a depăși prin Adam Kadmon situația tragică a omului a isprăvit într-un fel de panteism, cel puțin tot așa de fără ieseire ca și ancorarea în *Vechiul Testament*.

Numai omenirea lui Hristos a desfăcut cercul de fier al acestei vecinice și întunecate robii. Căci Dumnezeu, în cea de a doua ipostază a Lui, a devenit om, s-a purtat printre oameni și le-a trait viața în forma ei vecinică și absolută. Hristos - noul Adam.

Acesta a doborât legătura firească între om și Dumnezeu și a lăsat în urmă o creștere a distanței dintre om și divinitate. Veacurile adevărului creștin au vădit această constanță următoare cum erau cuvântul Sfântului Păvel: „*Omul a căutat să scape de polecata pentru moarte*”. Omul de supra om și omul de jos au fost adevărate, atât marele fapt făcut posibil prin întruparea lui Hristos.

Ce departe stătem de necăit le acestea, care ne interesează totuși în așa fel încât gradul adevărat, noi stăm încă sub hipnoza „marei întoarceri” a Renașterii care așezând pe om în centrul universului, i-a redat autonomia înstăruind în om o nouă demnitate, pe care i-o confiscase creștinismul. Dar chiar așa să fie. Reprizuită în adevăr, mentalitatea modernă nu plus de „novat” comencese.

General vorbind lumea nouă s-a străduit să integreze întreaga existență într-un singur *proces*, mișcare pe o singură linie. Așa a fost înglobat și omul în ordinea naturală a lucrurilor, acordându-i se poate, în această ordine o importanță preeminentă, dar dezbricându-l în fapt, de atributele divinității.

Că aceste atribute există totuși efectiv, nu începe îndoiala. Probabil însuși acest evoluționism de structură științistă, care nu s-a putut sustrage de la tătăl rezultatelor din nou. punct de vedere, decât prin îndumnezeirea realității concrete în care fusese coborât omul. De aceea, toate sistemele metafizice ale lumii de după Renaștere sunt precumpan tor *panteriste*. Soluțiile lor la problema divinității dar vedând necesitatea de a vorbi cu Dumnezeu în categoria în care se plasează omul.

În toată această perioadă de sărăcire spirituală, singura mișcare a izbutit să se veze antropologia menținând-o pe piscurile însonite ale metafizicii, mistica creștină și cea altă.

Căci singura această cugetare a știut să nu părăsească punctul de vedere *cosmic* în înțelegerea și valorificarea omului, atunci când filosofia se bucura a crede că a surprins cheia înțelepciunii absolute, pentru ea izbutise să integreze întreaga existență în domeniul *naturei*.

Îar tradiția gândirii mistice s-a pierdut, pe măsură ce a secat vana religioasă. Omul a coborât din ce în ce mai mult în lumea lucrurilor, pierzând contactul cu divinitatea, din care, totuși, se împărtășește prin esența lui, într-atât încât chiar pentru conștiințe religioase ridicate, îngerul a devenit un ideal de perfecționare uitându-se faptul elementar că, într-o cosmologie creștină conștiința înger și om se mișcă pe linii deosebite, cel dintâi nefiind decât ideal. *Forma a lucrurilor* cel de al doilea, treaptă de ajungere la Dumnezeu.

Carburile acestea să n. le readucem în minte astăzi, când vom asculta veșnicul „*Năsterea la Hristoase*”, Dumnezeuul nostru, *răsărit-a lumii luminoasă*.

Pentru că el pătrunde nădejdea recăștigării pierdutei demnități omenești se va găsi în *„Căminul”* asupra noastră.

Trup și întrupare

În 20 martie, d-l Profesor Nae Ionescu a ținut la Facultatea Teologică o conferință despre Căluș de viașie creștină, organizat de Federația Asociațiilor Creștine Studentești din România.

Problema trupului și a întrupării, spune d-l Profesor, împinge cugetarea până la limitele înțelesului și neînțelesului. Avem de-a face cu o problemă care nu e de sine stătătoare, ci se încadrează în aceea mai largă a locului pe care îl ocupă omul în existență. Omul nu reprezintă o formulă de echilibru în universul sensibil. El e incapabil de a se încadra în Univers. Omul ocupă, în realitate, o poziție ciudată. El trăiește și nu în lume. Omul depășește existența. Spre deosebire de lucruri și de celelalte viețuitoare, omul nu își poate îndeplini legea în chip natural și armonic. El adaugă experienței un element de mândrie, depășind realitatea prin conștiința de sine, în virtutea căreia el proiectează în afară o realitate care nu există încă, ci va să vie. Omul e realitate neîmplinită încă așteptându-și împlinirea.

Intr-un fel, omul adaugă creației.

De asemenea, omul nu se poate încadra în Univers, fiindcă planul de realizare al conștiinței nu face parte din realitatea sensibilă. Între lumea planurilor și realizare, idee și actualizare, există deosebire.

Dumnezeu a creat pe om după chipul și asemănarea Sa. Dar *l-a creat*. Din momentul în care e creat, el nu poate să pretindă identificarea cu Dumnezeu. Prima ispită a omului a venit din încercarea lui de a fi ca și Dumnezeu. A fi ca și Dumnezeu înseamnă a fi necondiționat. Dar omul e condiționat. El are un început și un sfârșit.

Există o limită a omului. Păcatul e încercarea de a depăși limita, de a călca legea, formulată de realizare. Păcat în ordinea vieții spirituale, ca monstrul în cea naturală, transgresiune a legii.

Păcatul are pedeapsa în el însuși, fără altă sancțiune.

După cum monstrul nu reprezintă o formulă viabilă, păcatul nu reprezintă un moment rodnic, ci o tulburare în viața spirituală. Pedeapsa închisă în păcatul original pentru încercarea de a trece din relativ în absolut e moartea, păcat și moarte sunt echivalente. Moartea nu urmează păcatului, ci este însuși păcatul. Și prin păcatul omului cade toată creatura. Căci creația e un *vingur act* și toată creatura este solidară.

O grea problemă (se) naște: faptul că existența a călcat propria-i lege este oare un *act de pură libertate*? Se pare că nu. Căci forma deplină a libertății o are numai Dumnezeu, care nu primește nici o determinare. Și totuși, și El are o determinare negativă: aceea de a nu putea păcătui.

Din punct de vedere al creației, perfecțiunea lui Dumnezeu nu e desăvârșită prin creare. Dumnezeu se limitează oarecum. Înspre creare e o limită a lui Dumnezeu. Nici chiar la Dumnezeu nu există *act fără rațiune* suficientă.

În El însuși Dumnezeu nu are nevoie de răsunec sau de creație. El este tot de puternic, e însă se lăunează pe El însuși. Pentru om Dumnezeu e tot deopotrivă. Pentru Dumnezeu lumea e o continuare a lui Dumnezeu. Ceea ce a creat Dumnezeu include ceva din El însuși: creație înseamnă încercare, măturare, închidere în creat a celui ce nu e creat. *Au numai de gma intrupării înseamnă închiderea lui Dumnezeu în trup, e chiar creația înșiși.*

Și într-această sfințenie nașterea și moartea sunt și ele legate de creație. Asemenea și păcatul. Dumnezeu nu a pus în om posibilitatea a naturală de a-și îndeplini legea chipuri ale aceleiași realități. E de ajuns să fi în natură ca să ai în tine legea păcatului și să mori. Moartea nu e numai o fată a păcatului, ci și a intrupării. Trei elemente a e aceleiași realități: creația, determinare în timp și spațiu, existență sensibilă, formă și margini.

Pentru ca să mi împlinesc legea mea, trebuie să ajung în echilibru perfect, a nu mai suferi, a nu mai păcătui, a nu mai muri. *Adică a nu mai fi intrupat.* Deci în același timp, în mine, cu moartea și păcatul, găsesc legea depășirii în ordinea trupului.

A-ți depăși trupul, problemă veche, nerezolvată de nimeni filosoficește, problema fiind insolubilă.

S-a crezut că ascetismul și rugăciunea pot duce la o depășire a trupului.

Dar cel capabil de rugăciune e mai primejdios spiritual decât cel incapabil de rugăciune. E mai supus dezechilibrului, fiindcă are o forță pe care o poate întrebuința rău.

De aceea cei săraci cu duhul sunt mai fericiți. Sărăcia cu duhul apropie pe om de cele alte creaturi, formula de echilibru stabil, neresponsabil de cădere.

Problema centrală a metafizicii, a depășirii naturii prin virtuți, capătă o dificultate aproape de neînlăturat prin existența trupului.

Trup înseamnă eborarea noastră din lumea virtualului, de unde e locul nostru, în lumea actualului. Intrupare e egal actualizare. Dar incapacitatea noastră de a ne identifica în actual e la fel cu aceea de a ne identifica în virtual. Trup și intrupare înseamnă cegradare a lui Dumnezeu, a virtualului.

Pentru noi nu există posibilitate de a ieși singuri din dificultate. Ei nu se rezolvă prin ea însăși. Făcăm le noastre nu ni le putem șterge singuri. Cel ce a creat trebuie să ridice povara creației. Cel ce ne-a aruncat în realitate trebuie să vie să ne ridice păcatul. Metafizicește nu există posibilitatea de a ne împăca cu noi înșine, de a ne întoarce în virtual.

Aci încetează puterile de mântuire ale metafizicii. Mântuirea scapă puterii și înțelegerii omenești. Numai calea Bisericii ne poate mântui.

Minunea din Bethleem

„Și din Maria Fecioara s-a făcut om” Iată adevărul fundamental care învaluit, explică și îndreptățește bucuria zilelor de sărbătoare cari ne stau înaintele. Dar, în același timp, adevăr care mai des e ignorat și prin a cărui ignorare ni se fură mântuirea.

Că *Logosul* s-a făcut om nu e, desigur, un fapt obișnuit, din ordinea lucrurilor concrete. Că nu-l mai înțelegem și că nu mai credem în el, asta însă nu pledează împotriva realității faptului, ci dovedește doară insensibilitatea noastră față de transcendență. *Am pierdut simțul minunii*.

O falsificare a înțelegerii realităților, asta e tot ce am putut obține ca „progres” în mașinăria noastră sufletească în ultimii patru sute de ani. Vrem ca totul să fie rațional și explicabil. Explicabil și rațional nu e, de fapt, nimic. Dar ne închipuim noi că așa e. Ne place să ne închipuim. Ne creăm o demnitate a noastră, prin închipuirea noastră că știm totul. Și nu știm nimic. Său, în orice caz, nu știm nimic mai mult în ordinea „necesității” decât putem ști în ordinea „harului” și a „minunii”.

Ce puțin gândim! Cât de lipsiți de spirit critic — cât de puțin atenți suntem cu pretențiile noastre și cu justificările acestor pretenții!

În definitiv, totuși acceptăm în știntă afirmația că, printr-un punct exterior unei drepte, se poate duce o paralelă la acea dreaptă — și numai una. O acceptăm ca pe un adevăr. Și totuși, afirmația aceasta nu înseamnă nimic. Pentru că tot atât de „adevărat” e că prin acel punct se pot duce mai multe paralele la amintita dreaptă.

Adevăr pozitiv, știință exactă, explicație rațională? Nimic din toate astea. La baza cunoștinței noastre științifice stau o sumă de „adevăruri” de asemenea natură, a căror singură justificare sunt coerența și tranziția afirmațiilor cari, ulterior, se construiesc pe ele.

Explicația rațională? Glumă. Și totuși, pe baza unor asemenea cunoștințe și a unui asemenea mecanism noi vom să excludem din Univers minunea. De ce? Pentru că totul se întâmplă în cosmos după o „strictă” înălțuire cauzală — și pentru că această strictă înălțuire cauzală refuză aparția neobișnuită a minunii. Strictă înălțuirea cauzală? Se poate. Dacă și Dumnezeu este o cauză. Dar cauzalitatea mecanică — pe asta nu o cunoaștem. Sau, mai drept, o cunoaștem prea bine pentru ca să ne dăm seamă că ea nu poate avea caracterul de stringență absolută, care ea singură poate îndreptăți excluderea minunii.

Atunci? Pentru refuzul nostru de a ne însuși minunea nu există decât o explicație: incapacitatea noastră de a o percepe. Adică sărăcia de conținut și a sentimentului metafizic a epocii noastre.

Și totuși „a epocii noastre” nu e exact spus. A epocii pe care o lichidăm, care o degrabă. A epocii care ne stăpânește încă „formal”, care ne-a fixat legile și care, astăzi, plesnese sub presiunea severă celei noi, care urcă năvalnic spre cerurile răsei. Noi începem iarăși să socotim cu minunea. Nu cu mi-

nunea năprasnică și cutremurătoare, cum a fost intruparea *Logosului* sau *Verbului* din morți — dar cu umila minune cotidiană, de fiecare moment, care singură mai e în stare să ne spună de ce suntem așa cum suntem, și cum de mai suntem.

Și iată, pentru noi stă ca de cremene și de aramă adevărul că Dumnezeu s-a făcut om. Pentru că și în noi se ridică nevoia restaurării omului în demnitatea lui, dar pentru noi e vorba de altă demnitate: aceea a Dumnezeului care stă în noi și pe care trebuie să o liberăm spre mai marea mărire a lui Dumnezeu și spre împăcarea noastră cu lumea facerii.

Ca să ne mantuiască, Dumnezeu s-a făcut om. Nu putea să ne mantuiască și altfel — din afară? E absurd. Putea să o facă cum ar fi vrut. Actul de îndurare eminamente antropologic al creștinismului — și, ca atare, impune această formă de viață religioasă tuturor celor cari vor cu adevărat să apere prețiența neamului omenesc.

Nu există o altă cale pentru această *instauratio magna* a omului în ierarhia cosmică decât cea a creștinismului, și în creștinism nu există alt drum decât cel care duce prin staulul minunii din Bethleem. Toate celelalte încercări sunt iluzii, construite pe pulbere și pe cenușă.

Mărturisesc, deci, adevărul neclintit, pe care nici un fel de știință nu mi-l poate pune la îndoială: „... și din Maria Fecioara s-a făcut om.”

Creăriune și păcat

Caracterul fundamental al epocii noastre e ca se propovăduiește din ce în ce mai mult unitatea a muncii.

Idealul muncii, așa cum este înfățișat în ethosul contemporan, este o idee de importatie, de origine anglo-saxonă și, fără îndoială, este torțată pentru noi, ea nu are de-a face cu mentalitatea noastră răsăriteană și cu realitatea umană în genere.

Munca nu este și nu poate fi un ideal. Când a fost izgonit din Rai, i-a fost dată lui Adam pedeapsa să muncească. Munca nu poate să fie, într-adevăr, decât o pedeapsă pentru noi. Munca este un fel de pedeapsă, care apasă asupra umerilor noștri pentru că, probabil, așa cum este structural construit neamul omenesc, el nu a fost făcut ca să muncească, adică, funcțiunea lui fundamentală nu este aceea (de) a munci.

Fapt este că, în viața noastră, un om muncit înseamnă un om chinat, un om muncit nu înseamnă un om la maximum de realizare a ființei sale, ci, dimpotrivă, un om ale cărui realizări sunt reduse tocmai prin munca pe care a săvârșit-o.

Idealul acesta al muncii este însă în legătură cu alte idei, cari se strecoară în civilizația noastră actuală și cari au la baza lor nu funcțiunea de a munci ci rezultatul muncii. Se asignează genului omenesc îndatorirea de a munci pentru un

ideal, pentru atingerea de valori care, eventual, pot să se găsească la capătul acestei munci. De aci ar trebui să deducem că ceea ce interesează în primul rând neamul omenesc este *creațiunea de valori*. Rezultatele obişnuite ale muncii, rezultatele unei vieţi, aşa cum sunt ele în mintea noastră şi aşa cum stau ele la dispoziţia folosinţei noastre, acestea ar alcătui, prin urmare, punctul de mişcare de atracţie către care converg toate eforturile omeneşti. Valorile acestea sunt în funcţie de necesităţile noastre. Adică, mai lămurit şi fără nici un fel de premidieră asupra fondului, valorile acestea corespund întotdeauna unor necesităţi precise ale noastre. Deci, în funcţie de aceste necesităţi se judecă valorile, se judecă rezultatele activităţii omeneşti. Iar aceste necesităţi sunt mai mult puncte de plecare pentru activitatea noastră.

Aşa ar fi lucrurile privite dintr-un punct de vedere. Din alt punct de vedere s-ar putea spune, tot aşa de bine, că noi suntem sclavi nu numai ai necesităţilor noastre, dar şi ai creaţiei noastre, în sensul că, în anumite momente ale istoriei, civilizaţia şi cultura, ca şi funcţia creativă ne multiplică necesităţile. Vasăzică, de unde acţiunea omenească era pusă în funcţie de rezultatele pe care trebuia să le obţină la un moment dat, devine ea însăşi condiţie a existenţei noastre. Adică în locul devine scop şi noi ajungem să fim sclavi acţiunii noastre, de unde ar fi trebuit să fim sclavi numai ai necesităţii noastre. Crearea de valori ne a dus la această sclavie.

Nu este mai puțin adevărat însă că, din pricina acestor necesităţi, faptul care stă la baza desfășurării vieţii omeneşti ne porunceşte să le multiplicăm. Pe de altă parte, se petrece şi o deviere a funcţiunilor noastre, care ar fi trebuit să fie în subia acestor necesităţi. Lucrul porneşte dintr-un fapt mai adânc şi de natură ceva mai puțin obișnuită, anume dintr-o deformare ideologică a neamului omenesc.

Procesul de creație, care presupune întotdeauna un creator și ceva creat, implică întotdeauna în mintea creatorului un plan de acțiune. Planul acesta se inițiază și face parte din lumea ideilor. Omul este, fără îndoială, orice s-ar spune, un fel de mașină de idei, idei care sunt așa cum a crescut neamul acesta omenesc - în bună logică - și așa cum l-a făcut Dumnezeu. Ideile nu sunt decât instrumente de lămurire a noastră, instrumente de orientare a noastră în lumea realităților, adică nu sunt decât un reflex al acestei realități. Dar și, ideea închide în ea însăși tendința de a deveni independentă, adică tendința de a exista pentru ea însăși. Și tocmai în această tendință de independentizare - termenul e cam barbar - a ideii stă păcatul original al întregii concepțiuni actuale, care face din om încă [un] dezlă.

Fără îndoială că Dumnezeu va fi creat pe om după chipul și asemănarea Sa. Dar, după chipul și asemănarea Sa¹ poate să însemneze o mulțime de lucruri. Nușă ne convine să credem că ar însemna că și noi suntem într-un oarecare fel așa cum este Dumnezeu. Și atunci stabilim totdeauna o *analogie* între ceea ce suntem noi și ceea ce ne închipuim noi. Și aici dintre noi care izbutesc să vorbească despre Dumnezeu cât se poate și stabilesc o analogie între noi și ceea ce suntem noi cu ceea ce ar fi propriu-zis Dumnezeu.

Dumnezeu a creat lumea. Dar atunci, fiindcă Dumnezeu a creat lumea, înseamnă că și noi, ca ni trâm după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, putem să creăm ceva. Poate că nu lumea, dar ceva în această lume. *Ideea noastră este* aflonist decurge *prin imitare din analogia* care se stabilește între Dumnezeu și noi, iar în aceeași măsură în care Dumnezeu a creat, sau tot așa după cum Dumnezeu creează, poate să creăm și omul (cum creează însă Dumnezeu). Noi, care suntem simpli cititori ai *Bibliei*, știm că la început nu a existat nimic, că din *deus* nimic a creat lumea. Că care sunt cele mai frumoase și mai sfinte și mai altele. *Dumnezeu a gândit lumea*, prin această gândire a și creat-o.

Iarăși un fapt fundamental pentru deslășuirea de mai târziu a victoriei identității acestei care s-a făcut a un moment dat între *idee* și *substanță*. Dumnezeu a creat lumea, evident după planul pe care și l-a făcut, adică ceea ce este transcendentă realității create.

La un moment dat, în istoria omenirii s-au ivit oameni care au crezut că nu a existat nimic în afară de *idee* și că Dumnezeu a creat lumea gândind-o. *Idea*, simplul act de gândire echivalează cu *actul de creație*, adică pentru că să creăm nu este nevoie decât de *idee*. Direcția aceasta este precum e indeobște cunoscut, categoric reprezentată de așa-numitul *gnosticism*, o școală teologicofilosofică veche, care, aceasta este impresia mea, continuă și astăzi sub numele de *idealism* sau mai știu eu sub ce alte nume. Dar această tendință, care reduce elementul creației la *idee* singură, se prezintă în toată istoria gândirii omenirii.

Noi credem că Dumnezeu a creat lumea cu ajutorul unei *idei* a lui și cu ajutorul unei *substanțe* deosebite de această *idee*. Această *substanță* deosebită însă nu există nicăieri. Pentru că Dumnezeu să crească lumea trebuia să crească această *substanță*. Cum însă nu există nimic pre-supozitia log că, în materie de interpretare a cântilor sfinte, este că Dumnezeu a creat această *substanță* din nimic. Prin urmare, *ideea* de creație divină îi corespunde neapărat corolarul creației din nimic.

Noi, evident, trăim așa cum ne-a înlesnit Dumnezeu. Trăim adică așa cum suntem noi. Pentru cei care nu pot să admită cu nici un chip existența lui Dumnezeu, noi trăim așa cum știm noi. Gândim așa cum ne îngaduse structura noastră să gândim. Dar, între actul de creație divină și actul nostru de creație - presupunând că și noi creăm ceva - există o deosebire esențială, că noi *găsim* *gata* *materia* sau *substanța* din care creăm. Imediat intervine aici un corectiv. De îndată ce *substanța* din care creăm noi, conform ideilor noastre, *preexistă* - că *există în chip real, independent de noi, în afara noastră* și aceasta înseamnă că ea trebuie să vină de undeva, indiferent dacă a fost creată sau nu, înseamnă că această *materie* preexistentă are ea o existență a ei proprie. Prin urmare intervenția noastră asupra acestei *substanțe*, din care noi creăm cu ajutorul *ideilor* noastre, este mărginită și îngădită de chiar legile *substanței* acesteia, *existente* independent de noi. Intervenția noastră în această *materie* nu se face după bunul nostru plac și nu se face după posibilitățile care sunt în noi, după planul pe care le combinăm noi, căci aceste planuri sunt subordonate preexistenței

acestei substanțe. Ceea ce înseamnă că inițiativa noastră nu este, propriu-zis, a noastră, ci este rezultanta unor anumite realități existente în afară de noi.

Aci stă deosebirea fundamentală între procesul de creație propriu-zis, de creație divină, și procesul de creație omenească — dacă se pot întrebuiși cele două cuvinte unul lângă altul. Lucrurile acestea s-au uitat cu totul. Toată gândirea europeană cu rădăcini mediteraneene, cari nu sunt numai decât europene, toată gândirea aceasta s-a falsificat, dacă nu otrăvit, de anumite filioane de idei subiacente, cari merg într-o direcție cu totul opusă considerațiilor de bun simț.

Evident că ceea ce spun eu nu aduce nimic nou, care să contrazică bunul simț sau simțul comun al realităților în cari trăim. Dar bunul simț e contrazis în chip flagrant de mișcarea ideologică pe care se sprijină civilizația europeană. E foarte ciudat că tot ce am trăit până acum câțiva ani, am trăit în funcție de ceea ce ne închipuiam noi a fi realități propriu-zise. Dar am văzut, în urmă, că nu erau decât eșafodaje de elemente complet străine de bunul-simț. Și, totem elementele fundamentale ale gândirii europene apusene de origina mediteraneană, egipteană și grecească, conțin în ele puțința de *identificare*, într-un oarecare fel, a omului cu Dumnezeu. A existat întotdeauna, pentru conștiința omenească, un domeniu al supranaturalului, adică al unor existențe altele decât realitatea în care ne învârtim. În acest domeniu al supranaturalului, omul a încercat întotdeauna să pătrundă, și efortul acesta, de a trece dincolo de limitele cari îngăduiesc posibilitățile noastre de cunoaștere și înțelegere, efortul acesta s-a identificat cu acela de a ajunge la Dumnezeu, la o ființă supremă, care domnește asupra realității sensibile, dar care are un plan deosebit de această realitate sensibilă. Acesta este faptul fundamental care se poate urmări în toată istoria gândirii omenești și pe care vi l-am expus într-o formă așa de simplă.

Poate părea foarte ciudat că aceea ce afirm eu acum și ceea ce într-adevăr reprezintă *trăsătura caracteristică a activității și a gândirii noastre contemporane* este același lucru cu, așa zice, *ideea fundamentală a magiei*. Noi trăim, adică astăzi în 1929, într-o perioadă de magie continuă. Tot ceea ce făceau ocult știu în vechime, începând de la Hermes Trismegistul, este adormă cu structura spirituală și ceea ce gândim și facem noi în momentul de față. Adică noi ne închipuim, la fel cum își închipuiau magii, că ne putem substitui lui Dumnezeu, și ne închipuim că ne putem substitui lui Dumnezeu pentru că într-adevăr ne închipuim că putem să cunoaștem.

Vedeți alunecarea: în primul rând, este *identificarea creației divine cu gândirea*; în al doilea rând, este *împingerea cunoștințelor noastre până la absolut*, și în sfârșit, în al treilea rând, vine *asemuirea noastră cu Dumnezeu*, adică momentul în care *ne închipuim că putem să cunoaștem totul și să fim la fel cu Dumnezeu*. De altfel, tendința aceasta apăsă de la începutul lumii, pentru că Adam, când a păcătuit, așa a păcătuit: a vrut să mănânce din pomul cunoștinței pentru că așa i-a spus șarpele: „De vei manca din acest pom, vei fi ca și un Dumnezeu”. În momentul în care vei ști, vei fi ca și Dumnezeu. Deci, *tendința noastră de a depăși limitele cunoștințelor omenești echivalează cu tendința de*

a ne substitui lui Dumnezeu. În momentul în care credem că suntem în posesia cunoștințelor absolute, în același moment ne-am și substituit lui Dumnezeu.

Fiecare din noi a fost stăpânit de credința că limitele cunoașterii noastre fie impuse la naștere și că știința poate să meargă până la a ajunge în posesia cunoștințelor ultime. Dar ne-am dat seama că nu se poate ajunge la cunoștințele ultime prin știință și atunci am învățat să ne mai îndoim de această valoare absolută a cunoștințelor științifice. Totuși nu am încetat deloc cu cercetările pentru că, în măsura în care gândirea contemporană a pierdut încrederea în valoarea metafizică a soluțiilor științifice, în aceeași măsură lumea a început să cadă pradă ocultismului și magiei.

Nu există de trei sute de ani o perioadă mai rea de a cădea victimă magiei și ocultismului ca perioada în care trăim noi astăzi. E un amestec îngrozitor în care lipsa de disciplină și lipsa de control asupra noastră fac ravagii. Tot ceea ce se petrece în viața contemporană, numiti-l oricum ocultism creștinism, adică viață religioasă autentică, misticism autentic, Biblia sănătată, nouă mișcare americană „Știința creștină” și așa mai departe, sunt tendințe care toate merg în aceeași direcție: înspre *căutarea absolutului*. Numai că se uită să se facă această mișcare deosebire, fundamentală totuși, că toate aceste preocupări pentru cunoașterea absolutului, toate aceste direcții de care vorbeam și care urmăresc cunoașterea și ar putea că, până la urmă, să ne dea o cunoaștere conceptuală a absolutului în care cunoștința formulată — așa zice — să fie singurul rezultat al activității noastre.

Prin urmare, în epoca contemporană, *tendința aceasta de a cunoaște echivalența cu tendința de a ne substitui lui Dumnezeu de a exclude pe Dumnezeu din socotente noastre*, sau de a afirma pur și simplu identitatea noastră cu Dumnezeu. Sunt nișori în care nu am fi căzut dacă am fi știut din capul locului să ne întoarcem la cei vechi. Literatura creștină are indicată foarte precise în această privință. Nu trebuie să ne fie teamă că Sfântul Augustin (sau Fericitul Augustin) și Sfântul Maxim Marturisitorul stabilesc linia de demarcație foarte precisă între lucrurile pe care noi astăzi, le amestecăm între valoarea absolută a cunoștinței din punct de vedere al creației, și actul de creație propriu-zisă.

Dar lucrurile acestea nu se mai cunosc pentru că sunt vechi și pentru că noi suntem mai deștepti decât cei dinaintea noastră. Eu însă impresia aceasta n-am avut-o niciodată. N-am avut-o niciodată pentru că am convingerea că, oricât ne-am zbate noi, mai deștepti nu putem să fim decât înaintașii noștri. Putem noi să ne încercăm mai mult decât cei dinaintea noastră. Dar ca să-i depășim în putința de înțelegere, aceasta este exclus. În câteva mii de ani, cât cunoaște istoria, nu cred să se poată stabili, calitativ, nici un fel de deosebire în favoarea noastră între noi și înaintașii noștri. Problematika noastră este ceva mai complicată astăzi, dacă voim, noi am sistematizat mai mult chestiunile și soluțiile, dar că am mers mai adânc, propriu-zis, în realitate, aceasta nu este adevărat. Și spun aceasta cu toate că, fără îndoială, fiecare din tre noi ar putea să tranșeze la un examen de filosofie și pe Platon, și pe alții.

Este încă o prealdecă a ceea ce noi înaintăm și că pe măsură ce înaintăm, posibilitățile noastre de cunoaștere sunt mai mari. Nu. *Possibilitățile de cunoaștere rămân constant aceleași*. Este chestiune de structură, de îmbinare a duală, această putere de pătrundere în realitate. De îndată ce nu avem puterea de pătrundere completă în realitate prin cunoștințele noastre înseamnă că nu putem să obținem cunoștința absolută, și aceasta nici pe cale logică, nici pe cale metafizică. Faptul că o cunoștință a noastră nu poate să fie niciodată absolută, că nu poate să pătrundă realitatea în chip absolut, ne relează încă o dată pretenția de creație.

Dar tocmai în această pretenție a noastră de a crea totuși și de a ne substitui, lui Dumnezeu, în această pretenție stă păcatul propriu-zis. Pentru că, orice ar spune toți Părinții Bisericii, nu în trup stă origina păcatului, ci în altceva, cum ar spune Sfântul Ambrozius, în *superbia animi*. Orgoliul nostru, mândria noastră, aceasta înseamnă păcat și tocmai pretenția noastră raționalistă are la bază această *superbia animi*, adică încercarea noastră de a ne identifica cu Dumnezeu. Prin această superbie care a gonit pe Adam din Rai, prin aceasta suntem pedepsiți în fiecare moment.

Pedepsiți, cum?

Păcatul pe care-l săvârșim noi, oamenii, cu pretenția noastră de a crea este pedepsit prin *inutilitatea efortului* nostru. Atâtă vreme cât ne încredem că putem crea - după chipul și asemanarea lui Dumnezeu - după un plan al nostru, putem să forțăm realitatea, o bucată de vreme, ca să urmeze direcțiunile și sugestivitatea noastră. Noi putem să încercăm această realitate să poată face să urmeze indicațiile de care vorbeam mai sus. Întrebarea este cât timp și cu ce rezultat. Un grădinar care creează are la îndemână lui flori de tot felul și poate face toate felurile de experiență, poate să obțină forme și culori deosebite. Numai că se întâmplă un lucru foarte caracteristic. Prin această îndrumare și aceste forme noi, pe care un grădinar le obține asupra florilor lui, foarte rarori florile sunt viabile, adică tipurile noi de viață sunt sterile, nu se reproduc.

Așa e și cu acțiunea noastră, când ne luăm numai după ceea ce poruncește capul nostru. Când astăzi protestăm împotriva unei forme de viață politică oarecare și ni se spune că nu avem dreptate, pentru că forma aceasta există de trei sute [de] ani sau de știu eu când, nu se întreabă nimeni dacă aceasta formă este o așa-zisă cea normală și dacă lucrurile, lăsate la voia lor, fără această voință ordonată, ar să se dezvolte așa cum le deținem noi. Adică tot ceea ce vrem noi să creăm numai după ideea noastră e întreprins fără ca să șiem seama de realitate. Și tocmai, prin această acțiunea e din ante condamnata sterilitate. Iar în această sterilitate stă pedeapsa păcatului și dovada păcatului nostru.

Noi nu creăm, prin propriu-zis, nimic. Efortul nostru valabil asupra realității, se poate face atunci când, din ceea ce facem noi, nu reușim decât să *apungem la cunoașterea lui Dumnezeu* de forța ale acestei realități. Ar trebui ca, prin cunoașterea acestor forțe și văzând neputința noastră, să ne purtăm ca grădinarul înțelegător, să înțelegem plante, să se dezvolte după legile ei naturale. Operația noastră de creație, dacă vrei, la aceasta să se reducă, la orientarea, sistematizarea și

1. ECUMENICITATEA ORTODOXĂ

Sinodul Ecumenic Ortodox

Cele mai noi informații îngăduie să credem că de mult anunțatul Sinod Ecumenic al Bisericilor de Răsărit se va ține. Nu la Ierusalim, cum se dorise la început, ci la Sfântul Munte, și, iarăși, nu astăzi, a doua zi de Rusalii, cum ceruse Patriarhul ecumenic Vasile, ci la o dată care rămâne a se stabili. După nevoile și indicațiile Bisericii noastre, această dată va fi, probabil, începutul lui octombrie.

Inițiativa acestui conciliu a pornit — fără alt — de la Patriarhul Vasile, care, încă din iarna anului 1921, adresă tuturor mitrocefalilor ortodocși o chemare, asupra căreia se revenea în vara lui 1923 ca precizare. În scurgerea veacurilor și în dezvoltarea necontenită a vieții sociale s-au ridicat o mulțime de probleme care impun Bisericii o soluționare urgentă. De aceea, în deplină înțelegere și în deplină conștiință și cumpanire a nevoii ca — în frământarea abire — să ne grăbim cu toții la această adunare, revenim asupra hotărârii luate și aprobate în anul trecut și decretăm ca — cu ajutorul lui Dumnezeu — sinodal să se adune în 1926 și să își înceapă lucrările în marea și sfințită zi a Rusaliilor (1). Sinodul va dura tot timpul care va fi necesar pentru soluționarea și cercetarea chestiunilor care interesează pe fiecare din sfintele Biserici Ortodoxe. În ceea ce privește locul de convocare, Biserica noastră socotește la început că cea mai potrivită scopului, sfânta cetate a Ierusalimului. Acum, de acord cu alte Biserici, ea este însă de părere că Sfântul Munte Athos e într-un totul cu mult mai potrivit, atât prin însemnătatea istorică a acestui vestit centru de viață monastică, cât și prin bogăția spirituală a bibliotecilor lui și a situației lui centrale.

Programul sinodului indică șapte secțiuni:

1) *Chestiuni generale*. Se va încerca o revedere a dreptului canonic pentru o adaptare a lui la nevoile timpului. Nu ascundem că această idee de revizuire și

putere la curent pare de-a dreptul inspirată de structura Bisericii apusene. De altfel, în aceeași secțiune se va discuta, după toate probabilitățile și eventualitatea unor legături mai stranse cu celelalte Biserici creștine.

2) *Chestiuni dogmatice*. Se va afirma din nou principiul inviolabilității dogmelor stabilite în cele șapte Sinoade Ecumenice.

Se va relua distincțiunea între *theologumenon* (pătere dogmatică) și dogma propriu-zisă, chestiune de cea mai mare însemnătate — și, ca eventuale consecințe, de cea mai mare însemnătate, mai ales dacă adăugăm că se va discuta și hotărâri asupra parerilor Ortodoxiei rusești, care prin unul din reprezentanții ei, încă de mult a afirmat că teoriile asupra procesiunii Sfântului Duh, care despart pe catolici de ortodocși, nu sunt propriu-zis dogme, ci doar *theologumena*.

Îot așa de grea de consecințe va fi și soluția care se va da în controversa asupra validității botezului „ereticeilor”, controversă care merge de la extrema rusă, ce refuză catolicilor și protestanților dreptul de a se numi creștini, până la cea greacă, ce admite o convalidare a botezului prin preoții ortodocși.

3) *Chestiuni administrative*. Formalitățile de îndeplinit pentru convocarea sinoadelor ecumenice și locale, legături mai stranse între diferitele Biserici, uniformizarea procedurii etc.

4) *Chestiuni liturgice*. Corectarea și editarea cărților sfinte, reforma predicii, a ritualului liturgic și a repausului de sărbătoare, reducerea numărului posturilor, cultul sfinților, reforma muzicii bisericești etc.

5) *Chestiuni relative la cler*. Reforma seminarilor, recăsătorirea preoților văduvi, criza vieții monahale, vestimentele preoțești în viața de toate zilele etc. Cea mai însemnată problemă în această secțiune va fi însă, desigur, aceea a funcțiunilor în ierarhia bisericească, problemă de care se leagă în bună parte soarta de viitor a tuturor Bisericilor răsăritene și care interesează nu numai Biserica propriu-zisă, ci structura vieții sociale în genere.

6) *Chestiuni privitoare la calendar*, ridicate de „îndreptarea” aproape gregoriană a calendarului, acceptată de unele Biserici Ortodoxe. Știm deja că Sinodul nostru a făcut să tipărească în limba franceză și va distribui celor adunați la Sfântul Munte o broșură a prof. Chiricescu, specialistul nostru cel mai autorizat în chestiuni de calendaristică.

7) *Taria*. Chestiuni sociale și morale. Politică religioasă. Schisma bulgară. Relațiunile cu Sovietele etc. Aceasta din urmă, chestiune extrem de delicată, cu atât mai mult cu cât recunoașterea de către fostul Patriarh ecumenic Grigorie acordată bisericii lui Udenski, prieten al Sovietelor, va ridica anumite dificultăți canonic-juridice în legătură cu Biserica Rusă pravoslavnică, pribeagă în străinătate și așezată sub ombra lui Antonie al Kievului.

Însemnătatea acestui Conciliu Ecumenic nu va scăpa nimănui. Evident, Biserica noastră va fi reprezentată. Nu cunoaștem compunerea delegației. Dar trebuie să nădărdăm că va fi cea mai bună posibilă: vor trebui să meargă creștini de o Ortodoxie peste orice bănuială, de o cultură larg europeană și de un caracter simț politic. Străinătatea nu ascunde că slavi și romani dispută astăzi tronul lumii, fiecare pentru ei, supremația spirituală în viața ortodoxă. Va trebui

să le cercetăm și să fim sigură dacă avem o formulă de Ortodoxie *à nous faire* adică un superioră celorlalte două și dacă aceasta ar fi de fapt a noastră și dea patrulea victorie asupra de pretutindeni. Altfel, supremația pe care am urmărit-o nu ar fi decât politică și ea nici nu s-ar sprijini decât pe prestigiul pe care, eventual, statul nostru i l-ar putea imprumuta.

I a Ierusalim

Pr[ecotul] Grigore Cristescu a tipărit o carte actuală *Mai aproape de tine Doamne!* asupra călătoriei pe care a făcut-o la Ierusalim.

În Evul Mediu, când Biserica anunța înstrăinarea Sfântului Mormant, creștinismul european s-a manifestat energic. Cruciati, în atare de ambițiile politice care-i manau pe drumurile însoțite ale Răsăritului, au luptat pentru Ierusalimul creștin și dintr-un profund sentiment religios. Din zăngănitul armelor radia masiv dorința de sacrificiu.

Mai târziu, cum Biserica a încetat să decreteze un drum la Ierusalim însemna un pas către Hristos. Hagialăcu! a înlocuit ca aton în masă oamenii au alergat neîncetat după umbra lui Hristos, deși șiau că n-o pot ajunge niciodată.

La noi, anul trecut, P. S. Nicolae, mitropolitul Ardealului, a plecat cu 160 de închinători spre Ierusalim în setea aprinsă după revelații.

Ca altădată caravanele tăcerii, pelerinii romani au pătruns în cetatea supremelor amintiri, au sărutat smeriți urmele sfinte ale Mantuitorului, au văzut Golgotha cu piatra în care a fost înfiptă crucea răstignirii, Bethleemul cu iesica nașterii și Muntele Maslinilor, locul înălțării la cer.

S-au rugat dormici de inspirație în grădina Ghetsimani, umezita de lacrimi ale lui Iisus, în Săptămâna Patimilor, și au aruncat privirile dincolo de apele tălăzuite ale Iheriadei.

Au poposit apoi liniștiți în Nazaretul copilăriei și au vizitat amanunțit Samaria idololatră.

Pretutindeni închinătorii au dus evlavia strămășească, cea care i-a ajutat să respire înțelegători în „Țara Apostolilor” și să se inspire la vatra *Evangeliei*.

Pr[ecotul] Cristescu s-a desprins de repetate ori de grijile călătoriei zălnice și, inspirat, a așternut pe hârtie, moment după moment, tot visul pe care l-au trăit aievea în Canaania pământului stănt.

Cunoscător temeinic al *Sfintei Scripturi*, autorul îmbină într-un chip de măiestrie pasajul evanghelic cu realitatea locală.

Cartea e scrisă în note locale, într-o formă care vadește un dar descriptiv remarcabil. Sunt unele pagini pline de amănunte sesizante și de reflecții ce pun în lumină intensă sensibilitate mistică a autorului.

Citiți-o și veți zice împreună cu mine: am fost la Ierusalim.

Nevoia unor congrese panortodoxe

Călătoria Patriarhului României¹ la locurile sfinte și, în genere, în țările Răsăritului poate însemna o dată nouă în istoria Ortodoxiei. Căci legăturile personale făcute de înalt Prea Sfințitul Miron pot fi începutul unor legături statornice între Biserici, care lipsesc astăzi aproape cu desăvârșire.

Mai ales la Atena, unde scaunul arhiepiscopal e ținut de un om de vastă cultură europeană și unde un aspru control al canonicității ortodoxe se face totuși simțit, s-a discutat necesitatea convocării unui congres panortodox și, eventual, a unui sinod ecumenic.

Din acestea două, congresul are, fără îndoială, o mai mare însemnătate. Ceea ce lipsește Ortodoxiei în genere nu e disciplina dogmatică propriu-zisă și contactul permanent între diferitele Biserici naționale pentru stabilirea unei atmosfere unitare concrete.

Autocefaliile au, pe lângă netăgăduite, foarte însemnate avantaje, și defectul de a nu putea înfrâna creșterea elementului istoric din viața Bisericii în paguba celui dogmatic. Orice Biserică e constituită din aceste două elemente. Teoretic, linia de demarcațiune stă între ele netă. În practică însă, măsura nu se prea poate păstra.

În Apus, unde există autoritatea centrală a papei, problema menținerii acestei unități nu se prea pune, Roma impunând pazirea strictă a liniei Bisericii Catolice. De unde însă rezultă un fel de abstractizare a Bisericii, un fel de uniformizare a vieții spirituale, care nu poate ține seama și deci nici valorifica după cuviință elementele locale, concrete, ale religiozității.

De aceea, formula noastră ortodoxă - urmând de altfel linia tradiției pauline - e superioară. Căci ea îngăduie dezvoltarea vieții religioase în cadrele ei naturale, așa cum ele se precizează în și prin națiune. Cam însă națiunea e un corp viu, pasibil de a lua forme de echilibru și atât șări deosebite, religiozitatea trebuie să-i urmeze. Și atunci există primejdia ca în aceste neîncetate transformări noi să nu mai fim în stare a deosebi accidentalul de esențial și să ne vedem atacată însăși esența dogmatică.

Din necesitatea aceasta de a ne controla prin comparație pentru a putea preciza în fiecare moment ce e istoric în aceste transformări și prin urmare ce e îngăduit - izvorâște pentru toate țările ortodoxe nevoia unor întâlniri periodice și a unei conlucrări mai strânse.

Congresurile pan-ortodoxe sunt o modalitate. Conlucrare pe terenul publicat și, totuși, în sfârșit, ar fi alta. P. S. Patriarh sprijină de aproape inițiativa grație căreia va apărea în toamnă revista internațională de cultură ortodoxă *Logos*².

Nu ne îndoiim deci că va fi pus, din aceeași adâncă înțelegere a realității, un neșebită căldură în discuția în care s-au pus la cale adunările panortodoxe.

Conducerea religioasă a Răsăritului

Un contrast relevant ofensiv catolică în jurul Sfântului Mormânt din Ierusalim aduce amănămintul, între altele, de care se preface izvoarele din protestul lor pentru a dovedi că *status quo* a fost rupt și intrarea în noua Patriarhie Română în Sfânta Cetate.

Ofensiva catolicilor nu este surpriză pentru nimeni. Împăcarea Vaticanului cu Quirinalul ca și acum în urmărită de la cîntăregător de a se așeza în nou în Franța dovedește că Biserica de Apas e în prună ascensiune pe care această ascensiune trebuie să aibă repere lumile ei în tot trupul catolic și în lîngă ca atare manifestă a de a Ierusalim e în ordinea lucrurilor previzibile.

Nu trebuie în eleasă și această protestare ca pornind din teama catolicilor față de creșterea prestigiului nostru. Această teamă nu există. Biserica de Apas care are cel mai puternic și mai precis serviciu de informații din câte există în lumea întreagă știe astăzi mult mai bine decît noi chiar ea de expansiune a Ortodoxiei românești nu poate fi vorba. Patriarhia românească? Dar ea nu există decît în bugetul statului român! Iată părerea exactă scapata într-un moment de imprudentă sinceritate, unui reprezentativ personaj a catolicilor pe care am avut prilejul să-l vad acum câteva luni peste graniță.

Și din nefericire așa e de unde și durerea noastră. Căci s-ar fi putut să nu fie așa, pentru că nu a fost întotdeauna așa. Biserica noastră a cunoscut timpuri de mare strălucire. A fost dintr-o vreme în care centrul Ortodoxiei era la noi. Sunt e adevărat de atunci trei sute de ani. Dar acum trei sute de ani mîca Biserica noastră dovedea că putea să-și adune un Sinod al întregii Ortodoxii la Iași, iar dintr-unul pînă, Vasile Lupu, salutat în pravoslavie cu chemarea de „Vasilevs”, punea schimna patriarhii Răsăritului? Era în vremea în care mitropolitul Petru Movila își scria catehismul său, rămas până astăzi cel mai trimis și mai cuprinzător compendiu al credinței noastre pravoslavnice.

Astăzi „Intră aplăule” ne au aruncat pe cap împrejurări favorabile mai mari decît a putut suporta vreamicia noastră. Ne-am trezit într-o zi cea mai mare țară ortodoxă și nimic nu se împotriva ca noi să luăm efectiv conducerea religioasă a Răsăritului. Dimpotrivă, toată lumea ne chema și ne aștepta la acest loc de cinste.

Ce ar fi putut însemna acest lucru se vede din apriga luptă pe care o dau astăzi italienii și francezii, pentru reprezentanța catolicismului în Răsărit. Am înțeles noi acest fapt? Da, de îndată ce am vrut să avem cu orice pret o patrie. Dar am știut ce să facem cu ea? Rătăcirea sinodală și hîlul în care se află Biserica noastră ne-o spun clar.

De aceasta Biserică să se teamă catolicii de la Ierusalim? Să fim serioși?

Rosturile conducătoare ale Bisericii noastre

P. S. Tit - vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, călătorește la Sofia. Pentru a vizita pe Mitropolitul Bulgariei, cu care ar fi prieten, span unele ziare - pentru a încerca o împăcare între biserica schismatică a exarhatului bulgar și Patriarhia Ecumenică a Constantinopolei, afirmă altele.

Versiunea cea din urmă pare mai aproape de realități. Cu atât mai mult cu cât știm că planul acesta există mai demult în intențiile cercurilor superioare bisericești de la noi. Iar dacă P. S. Tit a plecat la Sofia cu o misiune - fie chiar numai eficientă - apoi, desigur că poartă cu sine binecuvântările arhieresti ale P. S. Miron.

Nu știu care va fi rezultatul acestei misiuni. Ținând seamă de calitățile emnente ale trimisului Bisericii noastre și de alte împrejurări, care nu e deocamdata nevoie să le înșirăm pe toate aici, am fi înclinați să nădăjduim că P. S. Tit se va întoarce fără nici un rezultat.

Mă gândesc însă că actul acesta e unul din multele pe care le-am nădăjduit noi ca făcând parte din misiunea Bisericii noastre ridicate la rangul de Patriarhie - și înțeleg de ce jalea noastră e cu atât mai mare. Ramasa după revoluția rusească și risipita mândrei și puternicei Biserici de la răsărit - cea mai mare dintre toate autocetăliile ortodoxe, [Biserica noastră avea toate drepturile³ ca și îndatorirea - să se așeze în capul pravoslaviei, devenind nu numai arbitru întregii vieți ortodoxe - dar și îndreptarul ei, punctul ei de raliere.

Își închipuie oricine câte foloase spirituale - dar și politice ar fi decurs pentru neamul nostru din preluarea de către noi a acestor rosturi conducătoare. E de ajuns să amintim că Franța laică, aceea care a izgonit congregațiile de pe teritoriul ei, a luptat totuși din răspuțeri pentru a păstra rolul de protector al tuturor așezărilor catolice din Siria și Palestina și că una din pricinile împăcării dintre Roma și Vatican trebuie căutată tocmai în încercarea Italiei de a se substitui Franței în Asia Mică.

Iată - prin analogie - ce perspective ni s-ar fi putut deschide noua, dacă ne-am fi dat de la început seamă de rosturile pe care le putem împlini în Ortodoxie și dacă am fi procedat în consecință. Nu am înțeles însă Biserica noastră e condusă de niște ciobani șireți, care nu au habar de bunurile spiritualității și de cultură - și care, pe deasupra, nici nu sunt creștini. Am dovedit-o.

Astăzi P. S. Tit încearcă să schimbe cursul lucrurilor. Va izbuti și dincolo de marginile unui succes local? Pentru aceasta îi lipsește sprijinul și înțelegerea de sus.

Crima sovietică împotriva Duminicii

Imensul popor ortodox de dincolo de Nistru e obligat de astăzi înainte să se scurteze din zorocurile lui sufletesti această zi a Domnului. Duminica a fost înlo-

cuită printr-un decret sovietic, cu o zi numerotată și lăsată la viața omului pentru odihnă. Nu numai numele ei, dar simpla ei ordine în săptămână a fost scoasă dintr-o prajă nouă, pentru că revolta are de neuitate emoții.

Este ultima lovitură ce se aduce creștinismului pe pământul roșu al Rusiei, cea mai gravă. Nu însă pentru politica religioasă a Ortodoxiei. Rusia geopolitică a suferit de foarte mult să-lină compari a acestei lumi spirituale. Și dacă nu am urmărit cu atata crâncenă atenție atâtea creștini de politică religioasă, a fost tocmai pentru că simțeau că centrul Ortodoxiei, deplasat de-acolo, încearcă și treburile să fie statornicele aci, între noi. Să!

Crima ultimului ordin sovietic. Tindea o crimă este - e numai de ordin sufletesc. Nu încețoază cu suprimarea Duminicii și mistica ei. Desigur că nu. Dar se sfârșește o etică a zilei acestora. Crimă sau bolșevici n-au avut de unde să înțeleagă, ori au înțeles exagerat de bine, că Duminica este un legământ, o forță morală, o entitate spirituală și, mai ales, o disciplină. Este o disciplină care, atunci când, din voia lui Dumnezeu, nu pornește din adâncuri, se impune sărbătorește din afară. O haină curată, îmbrăcată la șapte zile o dată, comunică prin acest simplu fapt un sentiment. Un ciopit care sună creează neapărat o dispoziție anumită. Este în acest simplu ritual - dacă nu pentru oricine o semnificație mistică - cel puțin una morală. E un element de educație. E o mare putere de convingere de la om la om și de la suflare la suflet. E un cadru care impune ținută.

E o mare tristete să reduci până aci sfântul înțeles al Duminicii și să prinzi doar atât din marea ei rezonanță interioară, din blanda ei mister. Dar atata lucru putea să rețină mintea oricărui om, chiar dacă existența și lumea nu se împart pentru ei decât exact în atâtea probleme câte capitole are *Capitulul* lui Marx. Sângerosul păcat lăptuit împotriva a 150 milioane de creștini va găsi capul asupra căruia să cadă. Pană atunci, un popor mare cat un pământ rămâne într-o aspră singurătate.

Dezorganizarea în Biserica Răsăriteană

Acum doua săptămâni, în vreme ce Biserica Notre-Dame răsuna de imnuri de jale la înmormantarea celui de-al douăzecilea arhiepiscop al Parisului, *cardinalul Duhors*, la Mănăstirea Izvorul Tămăduirii avea loc sfânta pogribanie a *Patriarhului ecumenic Vasile al III-lea al Constantinopolului*.

Venerabilul părinte, ce își încheia viața pământească la frumoasa vârstă de 89 de ani, a fost un cărturar de seamă. Și-a făcut primele studii la Constantinopole, Halki, Atena. Și le-a desăvârșit prin centrele Apusului: Roma, Florența, Viena, München, Lipsca, Berlin, Paris și Londra. Era un mare cunoscător al filosofiei ecleziastice. Profesor la Școala Teologică din Halki, director al Seminarului din Galata, Mitropolit de Anghalos, al Pelagoniei, al Niceei - pretutindeni pe unde a trecut a lăsat urmele personalității sale distinse. Orator de seamă

și mare prieten al românilor, cu prilejul încetării din viață a Regelui Carol I a rostit acel frumos discurs în Biserica Sfintei Patriarhi Ecumenice. Acesta a fost omul și Patriarhul Vasile al III-lea.

Gazetele noastre ne-au informat amănunțit și la vreme asupra boalei cardinalului Dubois, asupra personalității, morții și înmormântării sale. Adormirea în Domnul a fericitului Patriarh Ecumenic ne-a fost laconic anunțată în vreo zece cuvinte. Atât. De o parte un cardinal, de alta, cel mai în cinste dintre Patriarhii Răsăritului.

Hotărâse Sinodul Bisericii românești să trimită un reprezentant la înmormântare. Dar de la Legatiunea eonă unde venise să-și vizeze *passport*-ul a aflat că înmormântarea avea loc chiar în ceasul acela. A renunțat deci. Și astfel pentru poporul roman ortodox, moartea întâului între patriarhi n-a însemnat mai mult decât moartea unui burghez oarecare și infinit mai puțin decât moartea cardinalului! Veți zice: lipsa posibilităților de informație.

Na. Sunt fapte ce ilustrează o nenorocită stare de lucruri: dezorganizarea Bisericii Răsăritene. Fiecare fracțiune a Ortodoxiei are - cu purtele - o lege de organizare. Și fiecare lucrează pe cont propriu la iniative care nu i aparțin. Ar vrea să dea tonul în probleme ce privesc întreaga Biserică, nesocotind legăturile necesare cu celelalte Biserici Ortodoxe și cinstea canonică obligatorie convenită Patriarhiei Ecumenice. Și în Biserică dreptul cinstei a fost răsturnat: cine are punga dădora, acela crede că are și dreptul la respect. Și așa haosul crește.

Ortodoxia n-are un statut de organizare. Iar asezările canonice sunt nesocotite. Ștaturile din afară, încurajate de greșelile dinăuntru, sporesc. Dar e udat cetatea Ortodoxiei rezistă totuși. Inacțiunea ori netasta acțiune a unor conducători vremelnici ai Bisericii nu pot decât să *intarzie* înlăturarea chemării ei. Viața launtrică a Ortodoxiei e prea năvalnică, garanțiile întemeietorului suficiente spre a ne feri de păcatul deznădejdii.

Dar vai acelor cari n-au înțeles chemarea vremii, cari, în cinste fiind n-au cunoscut și s-au asemănat dobitoacelor" cari a făgăduia deștărnimească n-au avut, cari nu numai că n-au făcut nimic pentru strângerea laolaltă a fililor Bisericii Ortodoxe, dar prin faptele mandriei lor de oameni au și nesocotind glasul dragostei, au lucrat la dezmembrarea ei!

Ierusalime, Ierusalime (...), de câte ori am vrut să adun pe fiii tăi, cum adună cloșca sub aripi pui săi, dar n-ai vrut" sună mustrarea Domnului la uat aminte episcopi ai Bisericii Ortodoxe!

Impasibilitate

Se vestește din Polonia o vie ofensivă catolică împotriva Bisericii Ortodoxe din loc. Mai săracă, mai incultă, mai dezorganizată, aceasta din urmă se vede hărțuită din toate părțile și chemată în judecată în fiecare zi pentru neînțelegerea delinere de bunuri. Rezultatul acestor procese, defavorabil ortodoc-

șilor, duce la depozitarea treptată a Bisericii pravoslavnice și creează o stare de lucruri asupra căreia vom reveni cu amănunte. Catolicii și Protestanții sunt polonezi ortodocși? Iar atunci: Mai e ceva de adăugat?

Ma ești. Și atunci, împasibilitatea noastră. Sinodul Bisericii poloneze și președintele lui I. P. S. mitropolit Dismie, reacționează numai foarte timid. Lipsesc din partea lor o încercare de a solidifica lumea ortodoxă.

Dar tot așa de împasibili stăm noi. Nu avem decât informații incomplete și de a doua mână. Nu cunoaștem procesul care se dezvoltă între catolici și ortodocși, în chiar hotărârea noastră și nu știm încă nici măcar cine are dreptate.

Veti întreba: Vreți să luăm vreo inițiativă? Să facem mai mult decât polonezii înșii?

Voi răspunde: Da. Și de ce nu? Suntem prima țară ortodoxă și asupra noastră cad sarcinile cele mai grele. Noi suntem răspunzători de marea solidaritate pravoslavnică astăzi și fiecare țară de par care se contestă țară ca noi să fi făcut tot posibilul întru apărarea lui apasă asupra noastră ca un al treilea păcat.

Avem cea mai mândră și cea mai puternică patriarhie ortodoxă din lume. Să tragem curajos toate consecințele. Părintele Patriarh a depășit funcțiunile administrative. Nu le-a depus însă și pe cele spirituale. Ii revine de-a dreptul deci sarcina de a lua o inițiativă.

Nu e vorba numai de a se protesta. Poate că cine ne știe catolicii vor fi având dreptate. Dacă nu o au, o puternică intervenție colectivă a tuturor Bisericilor Ortodoxe nu ar putea să oprească săvârșirea unei nechestii. Iar dacă o au o intervenție a tuturor e cu atât mai necesară în sensul că, altfel, ajutorăm unei întregi Biserici amenințate cu dispariția din pricina săraciei.

Așteptăm hotărârea I. P. S. Miron

Îndreptar

Radicalii Ortodoxiei (sunt, din fericire și din acestia au ridicat o chestiune principală cu prilejul călătoriei P. S. alhieră-vicar Tit Sinearea la Atena. Se știe că P. S. Tit a păcat din ordinul și din dorința părintelui Patriarh, care ar vrea o mai mare apropiere și o mai strânsă legătură între Bisericile Ortodoxe. Călătoria aceasta o așteptăm mai demult și am salvat-o după cum urmează.

Iată însă că radicalii de care vorbeam ridică din nou călătoria la Atena. La ce bun? Pentru strângerea legăturilor dintre Biserici, pentru creșterea unei solidarități mai ferme și mai depune? Nu e nevoie! Suntem solidari cu toți întru Hristos, și legătura între Biserici tot prin El se face, dacă fiecare Biserică își ține îndeaproape legea. Avem un singur punct de răfale: Hristos. Să ne lămurim strâns de arătările lui și totul e în ordine și unitatea de credință, și solidaritatea.

Raționamentul radicalilor — așa de valabil în aparență, întrucât înfruntă cu el — duc de-a dreptul la catolicism — nu e nici pe departe impecabil. Căci, din nou,

este LNA, și totuși noi avem MAI MULTE Biserici Ortodoxe. Într-o BISERICĂ lui Hristos, care depășește veacurile, și BISERICA noastră națională pravoslavnică este o deosebire care provine din adăugarea unui element concret ISTORIC la acestea din urmă.

Este sigur că fiecare din aceste Biserici locale au, toate, unul și același îndreptar - BISERICA. Este adevărat că păzirea indicațiilor acelui îndreptar aduce cu sine unitatea de doctrină și, cu aceasta, solidaritatea Bisericilor, prin participarea lor, prin fuziunea lor, așa zice, în arhetip în BISERICA.

Dar tot așa de sigur și adevărat este că, pentru ca diferitele Biserici să poată în adevăr respecta și împlini LEGEA, ele trebuie să fie în cât mai strânsă legătură între ele și în cât mai activă osmoză.

Impotriva acestei afirmații, pe care eu o socotesc fundamentală, pot să strig și să protestez radicalii Ortodoxiei oricât vor pofti, parcă-i aud deja tunând erezii papistăsească, deformație metafizic-gnoseologică istoricism și psihologie. Îi rog însă să se liniștească, nu e nimic din toate astea. Ci doară un imperativ de viață. Bisericile noastre nu sunt un Ierusalim ceresc. Ele trebuie să trăiască, deocamdată aci, în veac. E un lucru pe care îl uităm prea des.

Primatul temporalului?

Părintele Iuliu Hossu, episcop unit de Gherla, a trimis credincioșilor săi o scrisoare pastorală, instituind o zi de rugăciune pentru Biserica Ortodoxă prigonită în Rusia. E o frumoasă pagină de literatură religioasă peste care trece un larg suflu de indignare întru Hristos, cu puternice și demne accente de protest.

Dar, cu toată bucuria noastră pentru faptul că un frate și păstor al Bisericii lui Hristos s-a învrednicit de atata virtute, nu pot sugruma într-un colț al sufletului o undă de întristare. Iată, Biserica noastră Ortodoxă stă, și nu se încumetă la elementarul gest de solidaritate, pe care și l-a îngăduit chiar Biserica schismatică a bulgarilor.

Am auzit și o explicație. Ea este penibilă: să fim cuminți. Stăm în coasta Rusiei, și Dumnezeu știe dacă nu cumva diavolii roșii de la Moscova, cari ne caută gâtă, nu vor prinde prilejul pentru a tuna împotriva amestecului nostru în treburile lăuntrice ale Sovietelor.

Ne caută gâtă! Cui ne? Că doară vorbește Biserica Ortodoxă Nouă. Bisericii? Nu. Ci nouă, statului român. Vedeti, dară BISERICA românească este obligată să lipsească de la un gest și o îndatorire elementare, pentru că aceasta nu se potrivește cu interesele STATULUI românesc. Instituirea expresă a primatului temporalului asupra spiritualului. Mai clar decât atata nu se poate.

Să fim deci cuminți. Să întârziem, să renunțăm chiar la o mărturisire care constituie prima noastră datorie de următori ai lui Hristos, pentru că interesele statului nostru sunt altele. Îmi aduc și acum aminte ce nobilă supărare cuprinsese-

se pe vajnică apărare a Ortodoxiei române acum patru ani aproape intrând în presă și scriind prima *Duminecă* la această țară. Aratăm că nu se poate cere statului român modern să se identifice cu nevoile Bisericii și că o datorie a acestora să și creeze o autonomie de manifestare. Am fost în acel atunci cu tot felul de penibile tergite și considerațiuni dominante. Eu am căutat din umeri. Știam că vor da dreptate împrejurările. Am precizat de atunci câteva împrejurări care mă verificau. Și astăzi mă verifică altele. Acum de mai vreme

Îrații noștri creștini ortodocși sunt schingiați în Rusia. Bisericești sunt închise — iar în numele pravoslaviei românești nu poate ridica cuvânt de împotrivire și mărturie de solidaritate decât episcopul unităților Ortodoxe. Asta e

Îndreptarea unei erori

Randurile mele din *Duminecă*¹ trecută, în care relevam frumoasa scrisoare pastorală prin care episcopul Hossu hotărâra o zi de rugăciune pentru creștinii prigoniti din Rusia, mi-au procurat un plus de informație. Am primit, anume, la ziar textul a două scrisori pastorale analoage emanând una de la părintele Bădescu, episcopul Caransebeșului, alta de la vlădica Neculai, mitropolit al Sibiului. Mai ales aceasta din urmă, de o frumoasă tînuta literară și continuând intercalată în text, o rugăciune ocazională, scrisă cu un deosebit simț al limbii și atmosferei bisericești, plină de o nobilă emote, m-a impresionat. Împotriva mitropolitului Bălan nu o dată am avut prilejul să fac valabile tot felul de aprehensiuni, dintre care unele grave. Nu mă voi da în lături să recunosc, totuși, și în aceasta împrejurare, că P. S. Neculai al Sibiului este, între arhierii noștri, cel mai viteaz și cel mai sensibil la întâmplările care angajează într-un fel sau altul ființa Bisericii noastre. Discuția poate fi în legătură cu soluțiile pe care le adopta în aceste împrejurări. De la reacțiunea necesară însă, nu a lipsit niciodată.

Aceste două pastorale, care mi sosită în cursul săptămânii, dovedesc un lucru: că nu am avut dreptate când am afirmat că din sânul Ortodoxiei românești nu s-a ridicat nici un glas pentru îndurerata Biserică pravoslavnică Rusă și că numai uniți s-au învrednicit de o asemenea atitudine la un act de această eroare a mea.

Constată însă că manifestările vin din Ardeal. Că Biserica noastră, în întregul ei, în frunte cu Sinodul, a tăcut. Și că numai de peste munți s-au ridicat glasurile de protest și de solidaritate. Chiar dacă m-aș înșela a doua oară și uacă pe undeva, într-o eparhie din Vechiul Regat, ar mai fi existând vreo asemenea pastoraală, încă nu ar fi neîndreptățită constatarea pe care am făcut-o și cu alte prilejuri. Adică între faptele care deosebesc Ortodoxia ardeleană de Ortodoxia din vechea țară e și mai viu spirit de acțiune al celei dintâi.

Cine din noi are dreptate?

Este încă un aspect ignorat al marii probleme structurale a Ortodoxiei. Dar ne gândim așa de puțin la el.

Sfinți naționali?

Citesc într-un ziar

Correspondentul din Belgrad al ziarului «Observer» anunță că Sinodul sârbesc se ocupă cu chestiunea canonizării lui Nicolae al II-lea, care a fost împușcat la Leningrad de către bolșevici.

Petru a cere proclamarea lui Nicolae al II-lea ca «Sfânt Mucenic» a fost înaintată Sinodului de către populația ortodoxă a orașului Leskovitz. Cererea e motivată de faptul că Nicolae al II-lea ar fi fost «cel mai cinstit, cel mai iumos și cel mai mărinimos dintre suverani europeni», iubind călduros poporul sârbesc, ca pe al său propriu. În consecință, se cere ca Nicolae al II-lea, care a murit ca un mucenic, să fie pus alături de sfinții naționali ai sârbilor: Simion, Sava, Lazăr, Ștefan și alții.

Cererea aceasta este extrem de curioasă. Nu se poate susține că era canonizării ar fi categoric închisă pentru Biserica Răsăriteană. Dar fapt e că lucrul nu se mai obișnuiește. Și, pe urmă, organizarea - sau, dacă vreți, dezorganizarea specială în care se află de câteva veacuri Ortodoxia - ridică anumite dificultăți.

Relațiunea de mai sus vorbește ea însăși de sfinți naționali. Sfinți naționali sunt totuși un *curiosum*. Cum adică - chiar în materie de sfintenie, ceva care e valabil peste Dunăre încetează să fie valabil la București? Starca de sfintenie reprezintă o valoare națională, sau una absolută? Nu există sfintenie obiectivă?

Dar această aberație și are explicația ei formală: cine ar trebui să canonizeze? Sinoadele Bisericii sârbești. Au hotărât aceste sinoade valoarea pentru Biserica noastră, de pildă? Nu. Atunci nici canonizările ei. Vedeți, deci, sinoadele naționale duc la sfinți naționali.

De unde această anormalitate? Dintr-o falsă înțelegere a autocefaliei. Fărămitarea Ortodoxiei în Biserici naționale complet autonome este o depărtare de la normal. Căci, de fapt, autocefalia nu este de sine statatoare. În ce ne privește pe noi, autocefalia este un privilegiu pe care ni l-a acordat Patriarhia din Constantinopol. Poate să nu ne convină asta, dar așa e logic, istoric și dogmatic.

LEGĂTURA DINTRE NOI ȘI PATRIARHIA ECUMENICĂ NU E NICIĂ, CINCI MAI ANULATĂ PRIN CĂDEREA ÎN DESUL TUDINE

Ce s-a întâmplat cu noi s-a întâmplat însă și cu celelalte Biserici. Am uitat cum stau lucrurile, în fond, și ne credem de capul nostru. Rezultatul? Sfinți naționali și, adevăruri religioase - naționale. Ce păcat că nu putem să râdem!

Nedumeriri

Despre P. S. Gherontie, episcop al Tomisului, deci păstorind în cel mai înalt post al Ortodoxiei românești înspre răsărit, am spus aci adesea cuvinte de încredințare a unei activități pe care o doream rodnică. Nu în virtutea unor

legături personale - ar fi existând între Prea Sfântul și noi - căci legăturile personale nu au însemnat niciodată ceva în acțiunea noastră. Cu numai pentru adevăr.

Astăzi însă ni se înfățișează un fapt surprinzător: fătă!

În comunele Cavarna, Harjeva, Cichar, Mihai Viteazul, Ghimbeni, Chiraselev (și alte vreo câteva) P. S. a restint Bisericiile care au fost vintate în regulă și în care s-au oficiat servicii din timpul războaii de către bulgari. S-au oficiat sub episcopul Ilarie și până la câteva săptămâni înaintea restint rilor făcute de P. S. Gherontie.

Pe ce motiv s-a făcut restintirea? Pentru că, zice Sfânta Episcopie, aceste Biserici au fost profanate de bulgari, care, în timpul războaii, le-au luat Sfintele Moaste ce trebuie să existe pe Sfânta Masă.

Ce au vrut să facă bulgarii cu Sfintele Moaste? Mai ales că și ei au făcut servicii în aceste Biserici?

Și, dacă bulgarii au făcut servicii în Bisericiile noastre Ortodoxe, numai prin faptul că ne-au fost dușmani în război, prin aceasta s-au profanat Bisericiile?

Sau, dacă bulgarii sunt schismatici față de ecumenicitatea ortodoxă, prin aceasta s-a comis o profanare când ei au săvârșit Tainele în Bisericiile noastre?

Dacă pentru acest al doilea motiv a socotit P. S. Gherontie că s-au profanat Bisericiile, ce se face cu toate serurgile săvârșite de la război până la restintire? Noi știm că schisma lasă în picioare valabilitatea Tainelor săvârșite, căci schisma bulgarilor privește disciplina administrativă, iar nu dogma. Sfintele Taine sunt valabile atâtre noi și romano-catolici, cu atât mai mult între noi și bulgari.

Nu cumva însă toate motivele de restintire a Bisericiilor se datoresc acestor interese, străine de dogma și de ecumenicitatea ortodoxă?

Din partea noastră, nu am avea decât o dărmă - să fim lumuri. Noi și tătă lumea care sta nedumerită. Ceea ce nu e frumos.

Pregătiri pentru Sinodul panortodox

Se deschide sesiunea de primăvară a Sfântului Sinod. Nu știu în ce dispoziție sufletească se vor fi adunând Prea Sfintii Părinți. Vremurile cari au trecut peste ei în acest ultim an au fost, bisericeste, mai liniștite. Vor fi fost, deci, chiar mai la îndemână ca să judece asupra problemelor cari se pun astăzi Bisericii.

Credeți că activitatea actualei sesiuni se va împărți în două: rezolvare de chestiuni curente, administrative, de o parte, formulare de probleme și studiere a lor, de alta. E vorba, evident, de marile probleme ale Ortodoxiei, pe cari viața religioasă de după război le-a indicat în chip precis și a căror rezolvare nu mai poate întârzia.

Vrem, deci, să spunem cea mai de seamă îndatorire a Sinodului Bisericii noastre e astăzi să pregătească materialul pentru presinodul panortodox, care se va face în curând la Muntele Athos.

Biserica românească e datorare să-și dea seama de importanța acestei reuniuni pravoslavnice și să se prezinte acolo suficient de pregătită nu numai pentru a ajuta la o rodnică desfășurare a lucrărilor, dar și pentru a cuceri în sobora Bisericii dreptcredincioase **LOCUL CARE NI SE CUVINE, NI MAI DACA ȘI IMI SA-L TINEM**

Prima problemă de dezbătut și de lămurit va trebui să fie restabilirea unității de credință și de acțiune a Ortodoxiei, sfărțecata așa cum e în acțiunile izolate ale diverselor autocefalii care de prea multă vreme lucrează fără contact.

Va trebui, în acest scop, făcută o verificare de titluri și stabilirea acelei ierarhii fără de care este imposibilă o viață bisericească.

Și, mai ales, va trebui asigurată procedarea unitară în toate chestiunile curente, singura garanție de existență a Bisericii noastre **SOBORNICESTI**. Prilejul imediat, în această privință, nu va lipsi. El este dat, de pildă, de data Paștelor în anul 1931, care prezintă din nou particularitățile anului trecut.

Vrem să se reinceapă agitațiile, să se gofească Bisericele? Desigur, nu. Dar pace în această chestiune nu se poate obține decât într-un singur fel: să serbăm totuși în aceeași zi.

Asta însă nu poate hotări decât Soborul de la Sfântul Munte. Iată, deci, un exemplu. Și nu e decât unul!

Toată atenția și toată însemnătatea pentru viitorul presinod. Iar Sinodul nostru să și facă pregătirile.

Sf[ântul] Sinod și statul român sunt în vină

Toate ziarele publică o notă stereotipă

Ieri după amiază M. S. Regele a primit în audiență pe parintele Visarion Dzuvari, mitropolitul Albaniei.

D-l președinte al Consiliului de Miniștri, ministru al Cultelor, l-a prezentat membrilor Sinodului permanent, arătând dorința sa ca Biserica să urmeze statul în recunoașterea noii Biserici naționale într-un stat care are legătură în mai multe domenii cu statul român.

Este o notă care ne surprinde în cel mai înalt grad. Parintele Visarion, mitropolit al Albaniei, în Sinodul Bisericii Române? Cum adică, Sfântul Sinod nu știe că parintele Visarion e **CALIFRISII** de Patriarhia Constantinoplei? L-am văzut și eu, fotografat cu tot felul de cruci pe piept, dar sfinții părinți chiriarhi ai noștri trebuiau să știe că un caterisit nu mai are dreptul de a purta engolpioane și că nu mai aveau dreptul să stea cu el de vorbă în Sinod, ca mitropolit.

De ce ministru al Cultelor l-a adus? Se poate. E probabil însă că d-l ministru al Cultelor vrea să arate că *toată* chestiunea Bisericii naționale albaneze nu există încă, după

canoane! Părintele Visarion, care pe vremuri a încercat să obțină arhieria în România și nu a izbutit, a fost ridicat la treapta arhierescă de doi episcopi ruși în prezența lui CAROL AVIALE JURISDICTIONAL.

Părintele Visarion, e adevărat, a devenit mitropolit al Albaniei și a hotărât instituirea autocefaliei albaneze. Asta însă împotriva Constantinopolei, care l-a coterisit. Procesul e în curs, deci.

Va trebui, desigur, să sprijinim hotărârea Albaniei de a-și avea o Biserică națională. Dar este cel puțin straniu a crede că o putem face solidarizându-ne noi, Biserica pravoslavnică, cu Biserica albaneză, care o regretăm, dar așa e în momentul de față nu poate fi socotită decât schismatică.

Datoria noastră este să oferim mediația noastră între Patriarhia Constantinopolei și autocefalia albaneză pentru a obține o împăcare și regularizarea canonică a acestora din urmă. Cu totul fals e însă ca noi să recunoaștem împotriva Constantinopolei smulgându-ne, deci, din ecumenicitatea pravoslavnică - Biserica albaneză, primind în Sinod un arhieru coterisit.

Stantul Sinod și d-l Iorga sunt în greșală gravă. Nădăjdum că vor reveni.

În chestiunea Bisericii albaneze

- O punere la punct -

Părintele Visarion Dzuvari, ce se intitulează „Mitropolit Primat al Albaniei”, ne-a vizitat la redacție, aducându-ne o întâmpinare din partea comunității ortodoxe albaneze din București. Întâmpinarea - care vrea să combată punctul nostru de vedere în foarte importanta chestiune pe care a ridicat-o, brusc, neașteptata vizită a părintelui, Visarion Dzuvari la București - am publicat-o în numărul de alături al „Cuvantului”, rezervându-ne dreptul de a o comenta, neîntârziat. E ceea ce facem.

Noi regretăm că părintele Visarion s-a amestecat în această discuție. Tema, cum am pus o noi, mărginea procesul la doi interesați: Biserica românească și guvernul românesc. Cazul Bisericii albaneze - față de care noi am ținut să ne subliniem simpatia - și al părintelui V[isarion] nu ne interesau, în speță, în ele însele. Pentru că însă părintele Dzuvari crede că ne poate întâmpina cu precizie cari răstoarna afirmațiile noastre, datorî suntem să restabilim - spre sincera noastră părere de rău - faptele. Nu de alta, dar nu putem lăsa impresia că noi nu știm ce spunem.

Să luăm, deci, lucrurile pe rând.

O hirotonisire morganatică

Întâmpinarea recunoaște „Este adevărat că hirotonisirea mitropolitului Visarion Dzuvari a fost făcută de către episcopi ruși emigrați, însă cu voia Patriarhului său de atunci”, că de la acest patriarh AL. SĂU (notati bine) există

chiar o semnătură sub un act prin care Visarion se recomandă autorităților bisericești din Sremsky Carslovsky, în calitate de episcop albanez. Și că acolo, în Sremsky Carslovsky, l-au și poiment în Biserică, așa, Pomenește Ixanne, încă și pe episcopul albanez Visarion! Concluzia: hirotomisirea este în deplină ordine.

Raspundem: hirotomisirea s-a făcut la 3 mai 1925 în Cattaro de către episcopii ruși Ermoghen al Ecaterinoslavului și Mihail al Alexandrovskului. Acești episcopi n-aveau, după canoanele Bisericii, dreptul de a hirotomisi episcop pentru un teritoriu ce cădea sub jurisdicția altei episcopii. În speța sub jurisdicția Patriarhiei de Constantinopole. Iată ce hotărăște în această privință Canonul 35 apostolic:

„Episcopul să nu îndrăznească a face hirotonii afara de hotarele sale, în cetăți și satele cari nu sunt supuse lui, iar de se va dovedi că a făcut aceasta, împotriva învoirii celor ce țin acele cetăți sau sate, să se caterisească și el, și cei pe cari i-a hirotomit”

Dar vorbește intampinarea de „vota patriarhului său de atunci”. E vorba de Patriarhul sârb Dimitrie. Întrebăm: al cui era patriarhul? Al părintelui Visarion Dzuivani? Dar acesta era albanez, nascut la Elbasan. Cetățean îi era greacă. Fusese preot al unui regiment din armata greacă în timpul războiului.

Dimitrie nu era patriarhul său. A avea cum să fie. Dar, chiar de ar fi fost hirotomia sa tot nulă era. Se știe apoi că un episcop se hirotomit și este pentru un loc precis. Întrebăm: care i-a fost eparhia părintelui Visarion Dzuivani? Al cui episcop a fost hirotomit? Al cui? Intampinarea ne spune că el era episcop albanez. Asta în Biserica Ortodoxă este egal cu „cetățean al sumi”.

Autocefalia și caterisirea

Intampinarea, vorbind de „așa zisa caterisire” a lui Visarion Dzuivani, o socotește neavenită, pentru că

Biserica albaneză este proclamată autocefală în anul 1922, î. p. s. a fost hirotomit episcop în anul 1925 și actul de caterisire, dacă ar fi fost efectuat, se spune că ar fi fost efectuat în anul 1929, adică șapte ani după proclamarea autocefalității Bisericii albaneze și patru ani după hirotomisirea episcopala. Distanța acestor date face neavenită orice hotărâre a Patriarhiei din Constantinopol împotriva naltului prelat albanez.”

Intampinarea se grăbește. Și se grăbește rău. Biserica albaneză nu este autocefală din anul 1922. De drept ea nu este autocefală nici astăzi. Autocefalia ei n-a recunoscut-o nimeni. Și fără această recunoaștere e hazardat a se vorbi de autocefalie încă din 1922. Că așa au socotit-o albanezii, asta e altă via. Dar situația de drept este cea pe care am spus-o noi. Iar până în 1929 Biserica o conduceau episcopii, puși de Patriarhia Constantinopolei. Ierotei și Hristofor. În 1929 au fost alungați aceștia (Hristofor a fost interzis și a interzis din această cauză) și în locul lor Visarion Dzuivani a venit și a hirotomit pe Ambrozie, Lvghenie și Agatanghel. Haiducește. Atunci, în 1929 Patriarhia Constantinopolei, care are jurisdicția asupra Albaneiei, l-a caterisit. Și pe

domul și pe cel trei. IAR CATERISIREA ACEASTA A FOST RECUNOSCIN-
 TA DE TOATE BISERICILE ORTODOXE AUTOCEFALE. IAR CĂ
 BISERICA ROMÂNII (Biserica Ortodoxă Română) după informațiile
 noastre nu este adevărat că n-a acceptat până astăzi o astfel de hotărâre.
 Nu că din privesc de drăgoșie față de Biserica și de poporul albanez sau că
 să facă doar pe mediatoreu între Patriarhia ecumenică și Biserica alba-
 nă. Pentru toată lumea de la părintele Visarion Dzuvari, este
 cunoscut. Și în această situație nu poate fi primit în Sinodul Bisericii rumânești.

(1) teorie ciudată

Întâmpinarea publicată de noi conține însă și o foarte ciudată teorie asupra
 autocefaliei și asupra interdependenței Bisericilor Ortodoxe. Pentru autocefalie
 spune întâmpinarea, nu este nevoie decât de independența statului respectiv și
 de autohtonitatea poporului ortodox. Al Bisericii iar părintele Visarion Dzuvari
 „a crescut în teritoriul Albaniei, az liberă pe care a fost deputat și senator
 în parlamentul albanez și DIN ACESTE CAUZE NICI O ALTA BISERICĂ
 STRAINĂ ȘI NICI MĂCAR CEA DIN CONSTANTINOPOL DIN PUNCT
 DE VEDERE CANONIC, NU ARE DREPTUL SĂ SE AMESTECE ÎN TRE-
 BURILE BISERICII SALE ÎPȘI...”

Bine oameni buni, dar atunci, dacă nu vreti să știți, de nimeni și nimic de ce
 nu se dăți nouă pace? Pentru ce vrea părintele Visarion Dzuvari să ne dea
 brânci ca să-î recunoaștem noi?

Și un cuvânt pentru viitor

Convingete-mă astăzi este că Biserica Albaniei va izbui să-și capete autoce-
 falia. E bine să o capete. Trebuie să o capete. Pre cât știu nici Patriarhia de
 Constantinopole nu pune niciun prag, pe această chestie. Nu Intervine
 chiar un acord. Cel de la Tirana.

Dar pentru asta nu se procedează — haidește

Biserica Ortodoxă Rumânească, prin răspunsul împăcător dat Patriarhiei
 Ecumenice (după informațiile noastre) a dat dovada de înțelepciune și de
 foarte multă buna-voință. Dacă Părintele Visarion Dzuvari însă crede că Bise-
 rica noastră i se poate bate din picior sau că poate fi dusă cu lărdană, se
 înșală. Și zăbovește zadarnic prin București.

2. PREDANIA SAU SFÂNTA TRADIȚIE

Iubirea aproapelui și iubirea metafizică

De la un congres al înfrățirii popoarelor prin Biserică vine chemarea către iubirea aproapelui. Din toată metafizica creștină, iubirea pare să fi fost aleasă pentru ca să adune din nou, ca un teren comun [de] înțelegere toate puterile risipite ale creștinătății. Reușita întreprinderii nu e însă asigurată. Căci la noi ea nu va găsi nici un răspuns – și pe drept cuvânt.

Știm ce poate să ne spună congresul înfrățirii popoarelor, căldute emoții altruiste și umanitare, iubirea ajungând la „bunăstarea omenirii”, asta nu e iubirea creștină. Construită din idei abstracte, pe baza unei simpatii organice și naturale, ea nu este decât dovada *iudaizării* spiritului apusean, de care vorbeam și altă dată. Căci aceasta înseamnă în primul rând iudaism: valorificarea faptei după efectele ei vizibile, totul începe și se stărește în acțiunea empirică. „Psihologie”!

Ce legătură poate avea această iubire apuseană cu iubirea noastră creștină, metafizică? Evident, nici una. Prima e din ordinea moralei – cea de a doua, din ordinea mantuirii. Cea dintâi înlesnește convicțiunea, ultima face cu putere trecere peste marginile noastre empirice. Căci aici stă doară adanca răscolitoare valoare a iubirii creștine: prin ea ne eliberăm de apăsătoarea robie a identității *Eu – Eu*, prin ea putem pași *afară din noi înșine*.

Există în creștinism, totuși, și o iubire a aproapelui? Desigur, există, dar o iubire a aproapelui prin Dumnezeu și în Dumnezeu, ca o consecință a actului nostru de iubire către Dumnezeu, a depășirii noastre *vuprulogice*, prin îndurarea lui Dumnezeu. Pe de o parte.

Iar pe de alta, ca o condiție de constituire a comunității de iubire, fără de care adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu nu e posibilă.

În ambele cazuri deci, o iubire care nu-și are scopul în îndestularea aproapelui dinopotrivă, începutul și sfârșitul în comuniunea cu Dumnezeu (*I Ioan* 1, 6-7).

Fumus amoris, ut duo unum fiant! (Ce departe suntem de anglo-saxonii, de anglicană, de anglicană protestantă! Ce ne poate fi, deci, nouă Stockholmul sau Geneva! Ce nouă, nevinovată, dar și nerodnică, pentru oameni de treabă! Adancirea noastră însine, eliberare a noastră din hamurile empiriei, mântuire a noastră! Sau, poate, asta o găsim în altă parte, în împlinirea întreagă și înțelegătoare a legii noastre dreptcredincioase, nealterată și intransigentă.

Învățătura Bisericii

Acum doua saptamani a fost instalat oficial în București, la o Biserică din centrul orașului, un nou preot paroh, un prieten om în putere, energic și cu simțul răspunderii pastorești, în care binevoitori. Bisericii își pun nădejde. Două teologi și un laic au avut acolo, la această ceremonie, o discuție. Locul era nepotrivit pentru asemenea indeletniciri. Discuția s-a urmat în fraze scurte și s-a frânt înainte să ajungă la o încheiere. Laicul eram eu. Pentru că tema e după părerea mea, de o însemnătate fundamentală, o reiau aici.

Parintele protopop, care a ținut vorbirea de binevenire, a pomenit de „Biserica învățătoare”. Problema era la îndemână. Această calitate de „învățătoare” este o *functiune* specifică și *diferențiată* în Biserică, sau nu e decât o *calitate* constitutivă a Bisericii în *totalitatea* ei? Există, cu alte cuvinte, o Biserică învățătoare și o Biserică care este învățată de cea dintâi? Am crezut atunci, ca și acum, că nu. Mi s-a opus termenul de „Biserică ascultătoare”. Socotesc că nu e un răspuns hotărâtor.

Nu voi spune că în Biserică nu se împarte învățătură. Dar ce fel de învățătură e asta? Cea discursiv-logică (singura care ar îndreptăți împărțirea în învățatori și școlari)? Să pot că nu, căci asta ar fi raționalism – deci, protestantism. Religia însă nu e rațională, ci cunoaștere și viață, rațiune, credință și faptă, toate la un loc. Cine încearcă să rupă această unitate sintetică se rupe de creștinism. Și învățătura Bisericii trebuie să țină seamă de acest fapt. În Biserică, deci, totuși învăța și sunt învățați. În diferite chipuri: prin *Sfânta Scriptură*, prin comentarea ei, prin predică, prin acte de îndurare și de credință, prin exemplul faptei trăite, deci, dar prin toate acestea la un loc. Una singură e neputincioasă, pentru că nu întâlnește decât un aspect al creștinismului.

Nu vom contesta că există o expresiune logică a religiei noastre, e *Simbolul credinței*, a cărui comentare și înțelegere se însărcinează să ne-o înlesnească știința teologică. Dar teologia nu este ea însăși decât o ramură a doctrinei complete, și nimic nu ne îndreptățește a-i acorda o situațiune privilegiată în opera de „predare” a creștinismului.

Dar, dacă așa de vaste sunt mijloacele de învățătură creștină și așa de multe felurile de oameni în stăpânirea unuia din aceste mijloace, mai este oare posibilă deosebirea de fapt, constituirea unui corp învățătoresc și a altuia școlăresc în

Biserica noastră creștină? Răspunsul e clar: învățătură de Biserică, dar nu primir-un organ al ei specializat. Ci prin ea însăși, în totalitatea ei: căci fiecare e în Biserică profesor și școlar, până la stârșitul zilelor lui.

Asta – cred eu – este Ortodoxie

Iertarea creștină

Iertare! Iertare creștină. Cuvântul a fost prea des pomenit în ultimele zile. Dar la înțelesurile lui cași dintre noi se vor fi gândit cu dinadinsul? Și totuși, ei trebuie lămurit.

Creștinismul este religia subiri, a miler și a iertării. Religia celor slabi, deor A sclavilor? A, nu! Ci mai de grabă a eroilor. A eroilor umili și anonimi, a celor cari s-au înfrânt pe ei, a celor cari nu mai sunt ai lor, ci ai lui Dumnezeu.

Cine nu mai cere nimic pentru el – e creștin

Cine nu mai există prin el – e creștin

Cine s-a omorât în trupul lui, în ambițiile și poftetele lui, dar trăiește în spirit și în legea lui, care e a lui Dumnezeu – e creștin

Înseamnă însă aceasta că un creștin nu există, nu cere nimic, nu vrea nimic, nu luptă pentru nimic? Deloc. El este, luptă și cere împlinirea legii lui Dumnezeu.

„De-ți va greși aproapele tău nu de șapte ori, dar de șaptezeci de ori câte șapte, iartă-l pe el!” Desigur. De-ți va greși TIE! De ti va creștinie, nu ai nici un drept să-l osăndești, căci cine te a pus pe tine judecător în propria ta cauză și de unde vei lua puterea să osăndești și hotărârea să execuți?”

Cum de poți aduna atâta tărie în sufletul tău, încât să te asupra la păcatul grozav de a te înscăuna ca stăpan peste oameni? De ce iartă-l! Dar noi mai și m ceva.

Știm că: batjocorit, scuipat, palmuit și spânzurat pe cruce. Hristos a gemat îndurător: „Iartă-le lor, Doamne, că nu știu ce fac.” Dar tot Hristos, îndurător, a toate – e cel care a luat biciul și a gonit pe zarafii și negustorii cari spurcau casa Domnului. De ce se uită așa ușor lucrurile acestea?

De ce nu ne dăm seama că blasfemăm și că batjocorim tocmai, ce e mai cufurător de sublim în creștinism atunci când bagatelizăm iertarea creștină, făcând din ea o mușama cu care să acoperim păcatele ce se fac împotriva „legii”?

Căci tocmai asta e sublim în religia noastră: dezrădăcinarea subiectivismului și a sentimentalismului obicinuit să centreze toate întâmplările asupra noastră înșine – și punerea noastră absolută în slujba unei realități transcendente: nădărtarea în domeniul relativ al personalului e la locul ei – pentru că noi, neexistând ca „noi”, insulta ce ni se face nu are obiect, nu există pur și simplu: iertarea greșalelor greșirilor noastre echivalează cu indiferența față de răul care ni se face – pentru că acest rău noi nu-l simțim, nu trebuie să-l simțim. Așa fiind, iertarea nu e un principiu de morală, ci o metodă terapeutică pentru prelucrarea noastră personală.

Dar atunci, iertare pentru păcate, împotriva legii nu există pentru noi. Dacă stă în mână noastră, ci în mână lui Dumnezeu, singur poate Dumnezeu să ierte. Noi, noi! Ar fi prea mare îndrăzneala și orgoliul acesta ne-ar pierde. Începăți deci mîlcșeria lui Dumnezeu cu risipa de generozitate. (NCS, I, 18)

RI - ILA AGILUR

Crede și te vei mîntui

Șase mai Duminica slăbănogului. *Sfânta Evanghelie* a lui Marcu

„Și s-au adunat așa de mulți, că nu mai era loc nici înaintea ușii și le grăia lor cuvîntul Împărăției

Și vin și aduc la El un slăbănog, pe care îl purtau patru inși

Ci neputînd din pricina mulțimii, să se apropie de El, au desfăcut podușul învelitoarei unde era Iisus și prin spărtura au lăsat în jos patul în care zăcea slăbănogul

Atunci, văzînd Iisus credința lor, i-a zis slăbănogului: Fiule, iartă-ți păcatele tale

Dar erau acolo unii dintre cărturarii, cari ședeau și căgețau în inimile lor

Pentru ce vorbește acesta astfel? El hulește. Cine poate să ierte păcatele, fără numai unul Dumnezeu?

Și, pe dată, cunoscînd Iisus cu duhul Lui, că așa gîndeau ei întru sine, le-a grăit: De ce cădeți din această în inimile voastre?

Ce este mai lesne? A zice slăbănogului: Iartă-ți păcatele tale, sau a zice: Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă?

Ci ca să știți că Fiul Omului are pe pămînt puterea ca să ierte păcatele, a zis slăbănogului:

„Ite, zic: Scoală-te, ia-ți patul tău și mergi la casa ta

Și s-a sculat și, pe loc luîndu-și patul, a ieșit afară, înaintea tuturor” (2, 2-12)

Talcul acestui fapt, întărit prin mărturisirea *Evangheliei*, este lămurit pentru înțelegerea oricui. Slăbănogul a fost vindecat pentru că a crezut. Nu se poate să nu fii mîntuit cînd crezi și ai hotărîrea sforțării și jertfei tale. Ca cei patru care au spart coperișul pentru a depune la picioarele Lui povara lor dureroasă, în căldura voinței lor, încordată toată asupra mîntuirii

Ca și slăbănogul din Capernaum, bîntuit din naștere de duhurile rele, care îl vlăguiau și-l legau puterile vietii, așa stăm și noi astăzi la picioarele lui Dumnezeu

Crede, fii gata de jertfă și te vei mîntui. Dar nu uita că, mai departe, *Evanghelia* Sfîntului Ioan spune: „După acestea, Iisus l-a aflat în templu și i-a zis: Iată că te-ai făcut sănătos, nu mai păcătuiești, ca să nu ți se întîmple și mai rău” (Ioan 5, 14)

Ce e Predania?

Una din cele mai mari primejdii care amenință Ortodoxia românească este cu ea însăși așezarea spirituală a poporului nostru în structura lui intimă, nevoia de „înnoire” pe care o simt din ce în ce mai stăruiți anumite cercuri teologice de la noi. Dacă această nevoie s-ar face simțită numai în unele persoane năgii ridicule, scăpate în bălările teologiei rumânești, cari s-ar simți dezonorate dacă nu ar fi în stare să valorifice pe Fouillée sau chiar pe Ernst Haeckel¹ pentru învățătura dumnezeiască, chestiunea nu ar fi tocmai așa de gravă. Se întâmplă însă că o problemă a „înnoirii” există realmente în orice viață religioasă. Astfel încât o cercetare atentă a situației, obligată a se tine deopotrivă departe atât de „științificitatea” inovatorilor, cât și de „ortodoxia” habotnicilor, e datorată să stabilească cu precizie sensul și limitele acestei înnoiri.

Îmi îngădui să cred că, în ciuda frecvenței și gravității excepționale a erorilor în cari a căzut neliniștea reformatoare, există un îndreptar sigur, așa zice infailibil, în problema „actualizării” Bisericii și că numai ignorarea acestui îndreptar a făcut, aiurea și la noi, posibile toate greșelile pe cari le-am trăit sau le ispașim. Acest îndreptar este PREDANIA. Adică, Stanta Tradiție a Bisericii.

1) Orice învățătură religioasă, deci și învățătura lui Hristos, este trăită de oameni. Trăirea aceasta, considerată în totalitatea ei spațială și temporală, constituie într-un fel viața însăși a învățăturii. Căci învățătura nu este un adevăr oarecare, pe care cineva l-a formulat odată, l-a săpat apoi într-o tablă de aramă și l-a pus undeva sub sticlă, ca să se uite lumea la el sau chiar să se închine. Că e mai degrabă ca o sămânță, care e pusă în pământ, încolțește și da roadă. La învățătura lui Hristos se adaugă, deci, într-un fel, trăirea ei de către noi: ea nu mai este învățătură pur și simplu, ci învățătura care a rodit în noi, *învățătura rodită*.

Astfel fiind însă, *învățătura este un fapt cu o istorie a lui*, cu diverse momente cari se înscriu pe o curbă. Curbă aceasta e însăși legea de desfășurare a posibilităților cuprinse în învățătură. Iar înscrierea la conștient formulărilor diverselor momente e ceea ce numim noi Predanie sau Tradiție.

2) Dacă însă orice așezare religioasă se definește prin învățătura în viață plus formula de identificare a creșterii ei, două primejdii amenință permanent o asemenea definiție:

a) se poate ca învățătura să crească strâmb,

b) se poate ca o învățătură, chiar normal crescută, să fie fals formulată. Există oare garanție împotriva unor asemenea primejdii și cari ar fi ele?

Răspundem: în creștinătatea ortodoxă ele există. Și anume, atât-le adevărurile religiei creștine ortodoxe nu sunt adevăruri individuale. Viața lor se desfășoară într-o comunitate, și anume în comunitatea de iubire care este Biserica. Atâta vreme cât această comunitate de iubire funcționează normal, este exclusiv ca creșterea învățăturii să fie strâmbă.

Asta despre creștere. Dar formularea? Formularea se face la noi, în sinoade. Și între sinoade plecându-se de la principiul absolut just că *adevărul creștin*

chiar atunci când e vorba de înțelegerea cuvântului lui Hristos, e de o curioasă *concordanță* și nu rațională — rațiunea individuală neavând nimic de spus în asemenea problemă. Cum însă un sinod funcționând normal nu poate da nicio soluție eronată și cum în Biserica noastră există indicațiuni precise în privința formulărilor în care trebuie să funcționeze un sinod, înseamnă că noi putem să avem formulate o justă și care nu

Garanția creșterii drepte a învățaturii și a formulării juste a acestei creșteri stă deci, în normalitatea funcționării comunității de iubire și a sinodului normalitate care este suficient indicată în Ortodoxie. Iar dacă, prin imposibilitate, asta nu e încă de ajuns, atunci mai există încă o garanție.

În adevăr, spuneam că viața, creșterea unei învățături, se înscrie pe o curbă. Curba aceasta, chiar dacă nu poate fi calculată, poate fi în orice caz, desemnată, cel puțin pentru ceea ce se leagă cu trecutul. Fiecare moment al ei trebuie să stea, structural, într-un raport organic cu toate celelalte, să se integreze în unitatea organică a curbei. Nu e locul să stăruim aci asupra chestiunii. Cine a făcut însă morfologie istorică sau mecanică își dă seama cât de ușor e să stabilești dacă un moment oarecare se integrează organic într-o curbă sau nu. Și atunci, problema e simplă: se integrează momentul, el poate fi acceptat, nu se integrează — el trebuie respins, înlăturat, ca unul ce introduce o anormalitate în curbă, un dezechilibru în situație.

Cu alte cuvinte: *garanția valabilității creșterii învățaturii sau formulării acestei creșteri stă în organicitatea ei, adică în concordanța ei cu Tradiția.*

3) Inaderența structurală a unui neam sau a unei culturi la o formulă de viață religioasă sfârșește, mai curând sau mai târziu, prin desprinderea aceluia neam sau acelei culturi de religia respectivă. Ea poate lua însă, provizoriu, și alte forme, cum ar fi, de pildă, încercarea de a reface învățătura. Așa au făcut, de pildă, protestanții, cari au luat drumul întoarcerii la origine.

Întoarcerea la origine este însă o operație imposibilă, pentru că ea înseamnă pur și simplu înlăturarea Predaniei, adică ignorarea caracterului viu și deci, a creșterii învățaturii. E ca și cum, punând în pământ un bob de grâu și părându-ți se fie că a crescut rău, ai vrea să anulezi creșterea și — să te întorci la bobul neîncolțit. Încercând întoarcerea la origine, protestanții ignorează faptul elementar că învățătura lui Hristos nu mai este astăzi ceea ce stă scris în *Evanghelie*, ci această *Evanghelie*, așa cum este ea înfățișată de Biserică, adică de Sfinții Părinți, de Sinoadele Ecumenice, cu alte cuvinte: *Evanghelia* trăiește și crește normal în comunitatea de iubire a Bisericii.

4) Acum știm însă ce e înnoire: înnoire nu poate să însemneze schimbare pur și simplu, ci creștere firească. Introducerea luminii electrice în Biserică o fi înnoire, dar creșterea firească nu e. Pentru că lumanarea care arde în Biserică nu este un instrument de luminare (altfel nu ar arde și ziua!), ci o jertă omagială. Și nici retipărirea *Bibliei* ca promovare a religiozității nu e creștere firească, pentru că nu *Biblia* ne mântuiește, ci Biserica.

Știm, deci, acum ce e înnoire firească, pentru că știm ce e Predania, măsură onicărei înnoiri, legea de creștere a învățaturii creștine.

3. DISCIPLINA CANONICĂ ȘI DOGMATICA ORTODOXĂ

Stil nou – stil vechi

Sau cum se face propaganda rusească

Pe un fapt considerat ca definitiv în Basarabia continuă agitația. O credeam demult sfârșită, dar presa românească din Chișinău insistă zi de zi. E vorba de chestiunea noului stil, care s-a învechit și care, în provincia de peste Prut, rămâne totuși la ordinea zilei. Să întrebăm din vina cui? Sau să facem întâi istoricul. Încă de-acum un an guvernul, de acord cu Sinodul, au hotărât îndreptarea neconcordanței dintre cadranul nostru asupra timpului – ca endarul și mersul timpului, împingând acul, pe cadran, cu 13 zile înainte, spre a fi exact, schimbând, cu alte cuvinte, calendarul împăratului Iuliu Cezar cu cel stabilit de pontifii bisericii catolice, papa Grigorie al XIII-lea¹.

Necesitatea faptului nu putea fi combătută de nimeni. Vorbim de cei cu scaun la cap și cu judecata sinceră. Totuși, unii preoți basarabeni au găsit ocazia de atatare a spiritelor. Fără ca guvernul să intervie. Mai mult, cu ocazia alegerilor guvernul acordă o dată cu libertatea de a ține deschise cărciumile și duminica dimineața – călcarea noului stil, sperând ca, din sărbătorirea Paștilor, să culeagă voturi. Excepțiunea acordată – deși era limitată la acel an – a dat curaj celor ce se cred a fi mai vajnici apărători ai tocmeliilor ortodoxe decât Sfântul Sinod.

Este această atitudine, a acestor preoți de peste Prut, în legătură cu Ortodoxia? Răspunsul este negativ. El nu pornește din cadrul actualelor noastre granițe ci din exilul chinariilor Bisericii din care făcea parte Basarabia, până mai ieri. Ca să fim înțeleși la Ierusalim trebuie să căutăm răspunsul. Căci acolo se afla episcopul rus al Basarabiei, Anastasie. De acolo, episcopul Anastasie trimite epistole către acești preoți din Basarabia, cărora le amintește că el continuă să

În șeful spiritual al Basarabiei. Că astfel de epistole a trimis...
 na de schimbare a conștiinței.

Ministerul a trecut însă asupra cauzelor aflate în discuție. Un preot basarabean
 propagandist al vechinului satenism... a scris...

Este adevărat că acești preoți din Basarabia au făcut cunoscut Ministerului
 Cultelor după cum a anunțat. Reținem însă că ei se găsesc sub autoritatea
 spirituală a patriarhiei din Ierusalim. Vei înțelege însă a Bisericii Ortodoxe
 Universale, ci a Bisericii Ortodoxe Ruse, care reprezintă aici prin „șeful spiri-
 tual” al Basarabiei, episcopul Anastasie.

Acești preoți basarabeni mai pot invoca datina strămoșească. Evident că nu și
 atunci, agatara de vechinul satenism nu este decât o formă de a nu o rupe și de a se
 fi de Biserica pravoslavnică, iar agatara de satenism nu e altceva decât
 vechea propagandă rusească.

Și într-un caz și într-altul, cerșirea datinei de către preoți basarabeni,
 reprezintă o călcare a disciplinei Bisericii noastre Ortodoxe independente și un
 pericol pentru statul nostru național.

Locotenența patriarhală

Ministerul Cultelor anunță că, în urma intrării Î. P. S. Patriarh în funcțiunea
 efectivă de membru al Consiliului de Regentă, s-a hotărât înființarea unei loco-
 tenențe patriarhale, care să gireze afacerile Patriarhiei pe tot timpul cât înaltul
 ierarh al Bisericii Ortodoxe va împlini funcțiunea de factor constituțional.

Nu vom discuta deocamdată în virtutea căror drepturi Ministerul Cultelor in-
 stituie locotenența în cazul unei organizațiuni autonome ca aceea a Bisericii
 noastre Ortodoxe.

Constatăm numai că intrarea Î. P. S. Patriarh în regentă a ridicat, fie și așa
 de tardiv (adică, după intervenția noastră lămuritoare cu articolul Legii),
 chiar pentru organele de stat chestiunea incompatibilității între funcțiunea de
 patriarh și aceea de membru al regentei.

Această incompatibilitate este evidentă. Patriarhul, întrunind în una și ace-
 eiași persoană funcțiunile de arhiepiscop al Bucureștilor, mitropolit al Ungro-
 Vlahiei și Patriarh al Romaniei și fiind, după toate legile vechi noastre publice,
 gestionar, cade sub autoritatea și controlul puterilor ministeriale, chiar dacă -
 după noul statut - Biserica Ortodoxă Română este o instituție autonomă. De
 unde ar rezulta că „patriarhul-regent” este o imposibilitate, el fiind o dată, ca
 deținător al prerogativelor regale, *deasupra* autorității ministeriale, iar a doua
 oară, ca arhiepiscop, mitropolit și patriarh, *sub* această autoritate.

Ministerul Cultelor, respectiv guvernul, crede că poate ocoli această gravă
 dificultate, care atinge însuși principiul separării funcțiunilor factorilor constitu-
 ționali, preluând atribuțiunile administrative ale patriarhului și trecându-le asupra

anuntitei locotenente. Din nefericire, nu e așa. Căci, chiar dacă am alege să acceptăm soluția rezolvă dificultățile constituționale, încă rămâne deschisă lăturea bisericească a chestiunii, care e cel puțin tot așa de însemnată.

Iar din acest punct de vedere e greu de admis că atribuțiunile absolute personale ale unui patriarh pot fi exercitate de o locotenentă *pluricafa*. Ie ea este prezidată de un mitropolit. Cine a emis soluția locotenentei patriarhale e dator să ne lămurească atât asupra canonicității, cât și asupra posibilității ei practice de funcționare.

Căci, să nu se uite, actualul patriarh **ar trebui să lipsească de la îndatoririle sale bisericești** paisprezece ani de aci înainte și nu există nici un fel de argument în drept sau în fapt care să pledeze pentru admiterea unui așa de prelungi vicariat la arhiepiscopie, mitropone și patriarhie. Argumentele fiind toate, pentru teza contrarie.

Pentru Biserica noastră, locotenenta patriarhală e o dificultate în plus. Ea mărește haosul canonic în care amestecul puterilor și punctelor de vedere la meșteșugă din zi în zi mai mult dumnezeiasca așezare a pravoslaviei noastre și nu este creștin cu simțul răspunderii care să nu fie îngrijorat de această destrăbălare juridică ce se cuibărește în sanul Bisericii.

Să recunoaștem însă că soluția aceasta, hibridă și inadmisibilă a locotenentei nu e decât o consecință forțată a unor întâmplări mai grave încă între care cea mai însemnată și mai grea de urmărit este *consentământul patriarhului de a figura în Consiliul de Regenta*.

Este aproape de necrezut că în Biserica noastră românească dreptcredincioasă s-a găsit o față bisericească în stare a și asuma răspunderi așa de lumești, atunci când canoanele acestei Biserici sunt aspru și categoric împotriva.

În adevăr (citez după *Enchiridion*), **Canonul 6 apostolic** spune:

„Episcopul () să nu ție asupra-și lucruri lumești; **IAR DE NU, SĂ SE DEPLINĂ**”

Și, tot astfel, *Canonul 81 apostolic*:

„Am zis că nu se cuvine episcopului sau prezbiterului să se deie pre sine o ocară publică, ci să se îndeletnicească în lucrurile bisericești. **Deci ORI SĂ SE SLPUNĂ a face aceasta, ORI SĂ SE DEPLINĂ**, căci nimenea nu poate sluji la doi domni, după dumnezeiasca poruncă

Iar Sinodalul local din Constantinopol, [din anul] 861, luând din nou în considerare această chestiune însemnată între toate, stabilește în *Canonul 11*:

„Pe prezbiterii sau diaconii cari primesc asupra-le slujbe sau purtări de grije civile () canoanele dumnezeiești și sfințite îi supun depunerii. **Deci, dacă vreunul din cei ce se numără în CATALOGUL SACERDOTAL AR INTREBLINȚA LUMEȘII DREGĂTORII () ACELA SE SCOATIE DIN CLER**, căci nimenea nu poate sluji la doi domni precum zice nemurimiosul glas al lui Hristos, adevăratului Dumnezeu nostru”

Canioanele sunt, deci, precise. O interpretare argută a lor e și primejdioasă și imposibilă. Nu e îngăduit unei fețe bisericești, sub pedeapsa scoaterii din

clerului a spus simonismul lumesc. Nespectarea acestor prescripții este la cezașii papii înaltă la ea mai primejlie decât erezie care otrăvește și a cărei serie creștină cred că P. S. Păcuriș care a acceptat să funcționeze ca rector, că poate infrința așezarea noastră canonică? Să o știm.

Canoanele

Au început, deocamdată verbal, pe ecranul de Camera și Senatului, comentariile în jurul punctului nostru de vedere în chestiunea canonică a patriarhalului regent. Nu am auzit până acum nici un argument de drept împotriva tezei noastre — cu toate că e de bănuț și la canonicii noștri — mai îndemânatici mai noure a textelor.

Abundă în schimb asentimente pe care e poră în noi, preopinenți ar vrea să le numească *de fapt* și care mai toate se grupează în jurul exclamativelor „Ce valoare mai au canoanele?”. Și argumentul acesta circulează chiar prin graiul unor oameni pe cari, altfel, ne obișnuisem a-l socoti serios.

Vasăzică, există o părere după care canoanele bisericesti ar cădea în desuetudine. Foarte bine. Dar am întreba pentru precizare: măcar general sau parțial?

Dacă decăderea aceasta privește canoanele în bloc, ar trebui să admitem oricât ar părea de extraordinar — că Biserica nu există. Căci în adevăr, corpul acesta al canoanelor constituie statutul osatura juridică a Bisericii. Iar dacă aceste canoane pot cădea în totalitatea lor în desuetudine, toată Biserica e tarată înspre aceeași soartă: căci nu se poate închipui o instituție fără structura juridică. Și, precum se știe, în afară de canoane, Biserica nu are alte reguli de drept.

Preopinenții noștri nu au, deci, prea mult de ales. Ei pot contesta, evident, existența de fapt a Bisericii. Ce nu poate contesta un intelectual român — mai ales când vrea să aibă și cultură, științifică. Da, dar vedeți: în regentă a intrat patriarhalul țării, ca figură bisericească, deci, Biserica trebuie admisă ca existând de fapt (chiar dacă, după canoane, patriarhalul-regent e o imposibilitate).

Cad canoanele numai parțial în desuetudine? Să presupunem că e așa. În acest caz însă, va trebui să facem o deosebire și o ierarhizare — chiar dacă discutăm cu „științificii” noștri problemele numai sub aspectul logicii, și anume canoanele ale căror dispariții sau modificări nu ating esența însăși a Bisericii noastre, și canoanele a căror schimbare angajează această esență intimă.

În această perspectivă însă, trebuie recunoscut că, în adevăr, *Canoanele apostolice* 6, 81 și 83 sunt pentru Ortodoxia noastră constitutive. O călcare sau modificare a lor înseamnă pur și simplu trecerea noastră, juridicește, în leagănul Romei. E cineva care să ia asupra-și răspunderea unor astfel de perspective?

Prin urmare, mai prudent cu întrebarea „Ce valoare mai au canoanele?”

Patriarhul dă delegații...

Nu se putea ca problemele ridicate de noi în această foaie în legătură cu situația nou creată Bisericii prin intrarea patriarhului în Consiliul de Regență să nu atragă atenția așa-numitelor forumuri competente. Dificultățile sunt, în adevăr, prea grave și ating prea de aproape esența însăși a Ortodoxiei, pentru ca ele să fie tratate după metoda lui "las-o încurcată" așa de scumpă și de la îndemână pentru politicienii noștri. Politicienii de altfel, nici n-ar fi trebuit poftiți la discutarea acestor probleme. Ei nu fac decât să încurce și să complice chestiunile într-un domeniu care ține de spiritualitatea cea mai autentică a nației, pentru care politica noastră n-a avut și nu poate avea nici un fel de înțelegere.

E bine, deci, că s-a mișcat lumea bisericească. O soluție trebuie găsită. Că, după cum am arătat, funcționarea unui patriarh în regență nu se poate face decât cu încălcarea principiului separației puterilor, de o parte, cu înfrângerea canoanelor, care precum am văzut, sunt categorice, de alta. Iar un patriarh care cu bună știință, ar călca așezarea canonică ar fi pentru Biserica noastră de astăzi, un adevărat dezastru. Gândiți-vă numai ce situație ni s-ar putea crea o sanul celorlalte Biserici de Răsărit, mai ales astăzi, când poți să o afirm pe bază de informație directă tot din vina noastră noi nu suntem prea iubili, și care totuși încercăm - pe drept cuvânt - să ne asigurăm o preponderență în lumea ortodoxă! Încă o dată, deci, e bine că autoritatea clericală s-a sesizat de aceste probleme și dificultăți.

Și totuși, avem impresia că din nenorocire lipsește în unele nali sinceritatea deplină și curajul de a privi greutățile în față. Fiecare din cele trei Biserici noastre care se vede dintr-o dată ridicată la norocul nesperat de a hotărî în statul românesc să renunțe la aceste avantații. Dar tocmai aceasta o vedește ca autoritatea noastră superioară bisericească - de îndată ce se simte bucurioasă de anumite prerogative cezaro-papiste - ignoranța adevărată esenței și adevărată fărâș prăvoslaviei. Și atunci - în loc să aibă curajul de a ataca de front problemele esențiale și de a se hotărî pentru soluții radicale - singurele variabile și eficiente Patriarhul nu se apropie - și ead de timid - decât de chestiunile anexe. Ocea problema patriarhului-regent, care, de fapt, domina toată situația. I. P. S. Macarie așa ne span gazetele - se ocupă de lămurirea lucrurilor la Arhiepiscopia Bucurestilor și la Mitropolia Ungro-Vlahiei.

Nu admitem divers unea, dar totuși, să-l urmăm pe acest teren. Problema este pusă în treacăt de noi și reluată mai amplu într-un interviu de P. S. episcopul Cleonadie al Buzăului. P. S. Sa propunea pentru mitropolie o le cotenenta compusă din trei tei episcopi sufragani: al Ramnicului, Noul Severin, al Argesului și al Buzăului. Soluția ni se pare irealizabilă.

Pe de o parte, pentru că nu se poate trece asupra unui sobor ceea ce cade în atributul unei singure persoane. Că o ieșire analoagă a fost în timpul din urmă adoptată la Constantinopol? Dar, mai întâi, situația nu a analoagă. La noi Constantinopolul nu vrea să se ocupe de treburile păstoriei sale, pentru că preferă să

se dedea unor indolențieri lumesci. Și mai apoi, e soluția constantinopolitană, care e în acord cu spiritul canoanelor și al dogmelor sau nu e decât o lesă teorie teologică?

Pe de altă parte, orice soluție care ar plăcea treburilor să fie rezolvată. Prin ea, mitropoliei este solidară cu cea a arhiepiscopiei. Iar dacă se accepta pentru ea, se podarirea treburilor (îngrădirea) locotenentului celor trei episcopi, sufragani a mitropoliei respective, ce s'nu e se găsește pentru Arhiepiscopia Bucureștilor o locotenentă? Și atunci, compusa din cine? Că dacă nu se va spune că vicarii celor trei episcopi?

Probabil, că toate aceste considerații se va fi avut prezente și I. P. S. Patriarhul, când s'a oprit la o altă hotărâre, anume aceea pe care a publicat-o, a dat delegație celor doi vicari, P. S. arhieru Platon Cioaba pentru mitropolia P. S. arhieru Simedrea, pentru arhiepiscopie. (Chiar dacă periclenele nu prezintă deocamdată nici o importanță. Cămiștile celor doi delegați sunt împotriva asigurare. P. S. Platon e om de bogată experiență administrativă și spirituală, iar P. S. Simedrea este — ne aducem aminte — arhieru, care a condus cu atâta autoritate și cu atâta tact lucrările Congresului eparhial din primăvara trecută, când a făcut și o alocuțiune de deschidere de o impresiune științifică și elevată spirituală. Deci, împotriva persoanelor nu pot merge obiecțiunile noastre. Dar obiectivul trebuie să fie făcut.

Soluționea la care s'a oprit I. P. S. Miron nu rezolvă nici o dificultate. Hotărârea de a trece grupele mitropoliei și arhiepiscopiei celor doi vicari, ar săi era ceva mai vechi (de aceea a și prezidat P. S. Simedrea Congresul eparhial în primăvara, ca o experiență). Ea nu e deci, în legătură cu noul funcționat de regent al patriarhului nostru.

Înalt Prea Sfințitul a acordat delegație. Se știe însă că delegatul nu lucrează în numele celui care în numele și pe răspunderea de a-l da delegația. În formă, deci, patriarhul-regent Miron rămâne și mai departe mitropolit și arhieru se știe. Ceea ce însemna că și după aceste delegații, consiliul a ramane lezată prin nerespectarea prin capitulul separării puterilor.

De la arhierul nostru, I. P. S. Căpățână, care arăta necesitatea unei clarificări a situației false în care am intrat prin patriarhul-regent, nimic nu s'a schimbat, deci, lăsa de ce ne vedem din nou siliți a cere mai multă sinceritate și mai mult curaj.

În oare așa de greu?

Mai avem patriarh?

Am dovedit că patriarhul-regent este înrăi o imposibilitate conceptuală și pentru că nu poate evita amestecul puterilor, și, al doilea, o imposibilitate canonică, pentru că dreptul bisericesc interzice, sub sancțiunea depunerii, orice persoane ecleziastice preluarea și exercitarea de funcțiuni laice.

Nu se poate spune că lămuririle noastre au rămas fără ecou. De la primul articol s-a și emis în cercurile interesate soluția unei locotenente patriarhale care, evident, a trebuit să cadă din pricina însăși a hybridității ei (după cum nu am întârziat să demonstrăm). Cum o soluție era totuși necesară, guvernul și Patriarhul au căzut de acord asupra unui „proiect de lege privitor la exercitarea atribuțiilor și funcțiilor administrative și judecătorești ale Înalt Prea Sfințitului Patriarh pe timpul cât va face parte din regentă”.

Prin această lege se hotărăște că „toate funcțiunile și atribuțiunile administrative și judecătorești pe cari, potrivit legilor și regulamentelor bisericești în vigoare, e chemat să le îndeplinească arhiepiscopul Bucureștilor, mitropolitul Ungro-Vlahiei și patriarh al Romaniei, se vor exercita, pe tot timpul cât Înalt Prea Sfințitul Patriarh dr. Miron Cristea va face parte din regentă, de către organele indicate de sus-mentionatele legi pentru cazul de lipsă a Î. P. S. Sale și anume pentru afacerile Patriarhiei și Mitropoliei, de mitropolitul țării, în ordinea canonică stabilită de legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române iar pentru afacerile Arhiepiscopiei, de către vicarii arhiepiscopali”.

Nevalabilitatea punctului de vedere adoptat în această lege — ca și inoperanța lui [le]-am dovedit în articolul nostru *Patriarhul da deleg r'non*. — Asupra acestor lucruri nu mai este, deci, nevoie să revenim. Replică nu mi s-a dat, pe ce știu și nici nu se poate da.

Să observăm, totuși, în subsidiar:

1) Legea vorbește de organele indicate () pentru cazul de lipsă a Î. P. S. Sale. Se poate aplica, în specie, legea? Este Î. P. S. Sale lipsă? Evident, nu. Și pe urmă, chiar așa fiind, cum va ieși Î. P. S. mitropolit Pimen „Patriarh al Romaniei, Pimen”? Sau „Patriarh al României, Pimen”? Desigur, în forma din urmă. Dar atunci, formal, răspunzător rămâne tot patriarhul care e dr. Miron Cristea, regentul.

2) Chestiunea vicarilor arhiepiscopali e mai clară încă. Las la o parte problema arhierilor titulari: aceștia sunt necanonici, orice ar spune legile noastre laicizante. Dar mă adresez canoniștilor noștri, și în specie d-lui dr. I. Matei care pare a fi autorul legii. A avut și are „dispăcanoane” — un arhieru drept să spună *orisay ipograpso* („holărând am subscris”) fără delegație specială a episcopului? Nu. Dar, atunci, vicarii nu lucrează tot timpul pe răspunderea episcopului respectiv? Și în acest caz, la ce mai este bună legea d-voastră acum de arând votată?

(D-l dr. Matei, când a cerut să fie numit director al Internatului Teologic, a scris, negru pe alb, în petiție, că are cu atât mai mult curajul să ceară acest lucru cât în exercitarea atribuțiilor sale de îndrumător și educator al viitorilor preoți va fi efectiv ajutat de soția d-sale. Regretăm că nu l-a cerut concursul la facerea a ester legi. Poate că d-na director al Internatului Teologic și-ar fi dat seama că o asemenea lege nu e decât o monstruozitate canonică.)

Se pare însă că chiar autorii legii au fost loviți de insuficiența totală a acestor lucruri, căci atât expunerea de motive, cât și referatul consiliului legilor

abundă în tentative de a da un fundament canonic și istoric legii. Din nefericire toate aceste lămuriri — de o rară confuziune logică — mai mult incură decât clarifică, dând în același timp cal de adancă e ignoranța sau remu credință în materie de așezare bisericească.

Expunerea de motive dăsecheste între funcțiunile predicatoare sacramentale și cele jurisdicționale ale I. P. S. Patriarh. Funcțiuni predicatoare și sacramentale ale patriarhului nu există. Nici măcar asta nu se știe? Ierarhia predicatoare și sacramentală se termină în Biserica noastră Ortodoxă la episcop, care reprezintă plenitudinea harurilor. Depunând deci efectiv funcțiunile jurisdicționale I. P. S. dr. Miron Cristea a depus și calitatea de patriarh. Deci sau e patriarh și atunci nu a depus (decat prin delegație) funcțiunile jurisdicționale (ceea ce înseamnă că încălcarea puterilor neîngăduită de constituție persistă) sau a depus atribuțiunile judecătorești și administrative și atunci nu mai e patriarh. Această dilemă însă nu se poate, pentru că de la ea suntem opriti de *Epistola Sinodului al III-lea Ecumenic* către *Sinodul din Pamiſtia* (cf. *Pidation* pag. 117-119).

Dilema acesta inextricabilă anulează dintr-o dată o altă afirmație crucială a expunerii de motive și a referatului consiliului legislativ anume, pe aceea că, de îndată ce patriarhul rămâne numai cu funcțiunile sacramentale, nu mai există putința unei coliziuni cu legile pozitive civile. Afirmație cu totul uzorie.

1) pentru că am dovedit că patriarhul e inseparabil de atribuțiunile jurisdicționale.

2) pentru că, după cum am arătat cu alt prilej (*canoanele 6, 81 și 83 apostolice* și *Canonul 11 constantinopolitan*) interzic oricărei fete bisericești exercitarea unei funcțiuni civile, sub pedeapsa depunerii.

E adevărat împotriva acestui al doilea punct, referatul consiliului legislativ încearcă o ușoară apărare. Se amintește că, după expresia Divanului Moldovei din 1807, metropolitul țării nu era numai „cap legii și credinței noastre” ci și „cel dător într-o cele politicești caimacam”. Nu insistăm. Argumentul e de a dreptul inexistent. Ne întrebăm însă în ce stare de dezagregare canonică și dogmatică trebuie să fi ajuns Biserica, pentru a-și căuta argumentele și îndreptățirile în niște întorsături de frază ale unui divan. Au uitat canonistii noștri, adevărul elementar și fundamental că în Biserică dători de legi nu pot fi decât Dumnezeu și Biserica însăși?

Iată cum se înălțăsează noua lege, prin care guvernul a crezut că poate scutura din încurcătură Patriarhia noastră înfiângătoare de canoane. Ea este ilogică și inoperantă. Înainte, ca și după ea, situația legală rămâne neschimbată: în ordine civilă, patriarhul e în același timp funcționar al statului și deținător al prerogativelor regale, în ordinea religioasă, I. P. S. Sa exercită funcțiuni religioase și lumești.

Formal, patriarhul Romaniei este astăzi depus. Iată de ce ne-am întrebat dacă mai avem un patriarh.

Dar chestiunea aceasta are o latură mai gravă încă, pe care nu vom atinge să o relevăm.

O îndatorire de conştiinţă

Acţiunea noastră de a încerca să lămurim precizia situaţiei în care se află Biserica prin trecerea I. P. S. Patriarh în Consiliul de Regenţă are ecou în toate colţurile noastre deosebite. Este, într-un fel, îmbucurător că, după manifestările care se înregistrează la ziar, interesul cel mai viu e aşteptat în cercurile bisericeşti. Avem dovezi că întreagă ierarhia noastră ecleziastică ia parte la discutarea acestor probleme de cea mai gravă însemnătate şi că există peste tot, într-un grad foarte mare, grija pentru păstrarea neîntinată a purităţii de doctrină în Biserica românească. Dacă ne gândim că alte dificultăţi canonice şi dogmatice au găsit, acum câteva ani, o perfectă opacitate în lumea bisericească, sau — mai rău încă — o vădăvăşică înclinare spre tranzacţii, e motiv să ne bucurăm că viaţa noastră religioasă contr-o sigură ascensiune.

Acţiunea noastră nu s-a răsfânt însă în toate cercurile şi a fel. Sunt cititorii care asistă la lucrul nostru ca la un spectacol. Găsesc d-lor că e amuzant că ereticii laici, netrecut prin şcolile de teologie, să dovedească Bisericii, sprijiniţi pe texte şi canoane, că se îndepărtează de la linia adevăratei dreptăţi. Dar totuşi teologii care prin culturi agită edituri voluminoase ale *Pidaliu*, şi nu sînt în stare a rasturna argumentaţia „nespecialistului”, sau, dacă totuşi cred că acesta ar avea dreptate, să arunce în cumpăna situaţiei cuvîntul lor greu de autoritate.

Nu zic s-ar putea să aibă dreptate, s-ar putea ca, în adevăr, să fie un spectacol şi chiar amuzant. Dar nu de asta e vorba. Nu e un singur redactor la „Cuvîntul” care să facă gazetărie de plăcerea spectacolului, ci pînă la urmă fiecare în suflet încredinţarea, care singură duce la izbîndă, că scrisul lui reprezintă un moment al conştiinţei publice şi, prin aceasta, poate interveni regulat în evenimente.

În cazul de faţă, situaţia redactorului e mai dificilă încă. El îşi dă seama că o cenzurare a Bisericii, şi încă în împrejurări aşa de însemnate, cand, forţat, trebuie să lăse a cădea cuvinte grele, este, pentru orice creştin care se simte solidar cu Biserica, nu numai o întreprindere plină de responsabilităţi, dar o acţiune aşa de grea de consecinţe, încît orice om cu simţul realităţii ar fi mai bucuros să o evite. Dacă am luat totuşi hotărîrea să o facem şi să o ducem la sfîrşit cu orice risc, e pentru că o socotim ca o îndatorire de conştiinţă, pe care trebuie să o îndeplineşti chiar cu strângere de inimă.

De aceea, dacă în încordarea noastră hotărâtă suntem bucuroşi de vorba de sprijin sau chiar de împotrivire a fiilor Bisericii, am dori să fim scutiţi de aplauzele exterizanţilor care nu pot vedea în această încordare decît un spectacol. Nu e el chiar şi amuzant?

Avem dreptul să o cerem, nu?

În sfârșit, argumentele

Printr-o surprinzătoare coincidență, două ziare, „Viitorul” și „Politica” publică în aceeași zi articole și lamuriri referitoare la problema patriarhalat regent. Ele sunt, ambele, favorabile soluțiilor actuale a chestiei, precizând că „Viitorul” nefiind de altfel, decât cuvântarea roșită în Senat de d-l Al. Lapedatu cu prilejul votării legii prin care se fixează atribuțiile Î. P. S. Patriarh.

Este ce, puțin caracteristică că în această ofensivă neconcertată a specialiștilor, evident, neîndemânatecă și lipsită de sinceritatea adevăratei științe, redacția ziarului „Politica” simte nevoia să se desolidarizeze de fondul și argumentele puse înainte de autorul articolului respectiv, d-l Alexandru Georgescu, doctor în drept canonic. Însușim faptul spre cinstea presei.

Regretăm însă că un om de adâncă seriozitate morală a d-lui ministru Lapedatu se poate risca la adresa unor oameni a căror bună credință nu a avut prilejul să o pună la încercare, în aprecieri a căror asprime ar avea nevoie de puțin de un început de justificare. D-sa spune „Chestiunea trebuia rezolvată pe cale de lege (...) și pentru luminarea opiniei publice, influențată în discuțiunile făcute în presă în jurul acestei chestiuni care, fie din ignoranță, fie din rea credință, nu sunt de natură a contribui să lămurească, ci, dimpotrivă, să rătăcească această opinie publică”.

După câte știm, singurii cari discutaseră această problemă în presă la data discursului d-lui Lapedatu eram noi. Noi ar trebui să fim, deci, și ignoranți, și oameni de rea credință pe care îi vizează d-l ministru. Până când în acțiunea noastră de lămurire — nu a opiniei publice, ci a problemei — va veni vremea să publicăm părerile, sosite deja, ale canoniștilor ortodocși din străinătate în această chestiune, datorî suntem să stabilim, cu chiar declarațiile d-lui Lapedatu, de ce parte stă tendința de a rătăci opinia publică.

Discursul d-lui ministru, ca și legea la care se referă, are de scop „completă lămurire” a celor ce se interesează de problema pusă în discuție. Această completă lămurire nădăjduiește d-l Lapedatu să o facă discutând: 1) dacă, în momentul când va părăsi regenta, Î. P. S. Sa va reintra sau nu de drept în exercitiul atribuțiilor și funcțiilor patriarhale, și 2) dacă mai e nevoie de o lege specială pentru stabilirea funcțiilor Î. P. S. Patriarh pe timpul cât va fi în regenta.

Nu ci nu ne gândim a discuta deocamdată dacă d-l ministru al Cultelor izbuște să-și fundeze temele pe cari și le-a pus înainte. Ci ne vom permite a observa că pentru „lămurirea completă” a chestiunii, punerea în problemă este falsă. Căci în primul rând hotărâtor este *NU care sunt modalitățile de funcționare*. Căci dacă este *juridic și canonic*, îngăduind ca un patriarh să fie și regent.

Dar în cadrul acestei probleme, singura de natură a lămurii complete opinia publică amenințată de rătăcire, chestiunile supuse dezbaterii nu sunt cele formulate de d-l ministru Lapedatu cu concursul d-lor Dissescu, Policrat sau R. Boilă — cele puse de noi: 1) *dacă un patriarh deputând funcțiile și atribuțiile patriarhale mai rămâne patriarh* și 2) *dacă este îngăduind unei fețe bisericicești*

să nu asupra și îndelungurate de ordin politic. Pentru înțelegerea faptului că actul și nu în argumentările adevărate ale d-lui Georgescu e nodul problemei nu se cere nici știință de altfel, nici bună credință, ci numai puțin simț de realitate. Căutăm să apreciem deci, de ce pînă acum se învârtă discuțiile dorința de clarificare completă a unei chestiuni la care a opiniei publice din ignoranță sau din rea-credință.

(1) singura afirmație a lui d-lui Lapedatu atinge chestiunea de fond și aceasta prezintă numai un singur aspect: presupune că legea de care vorbește nu delegă și suspendă atribuții de și în afară de Patriarhie și fără ea această discuțiune să rezolve vreuna din chestiunile de drept de noi mai sus, ea este totuși de natură a stabili că, în adevăr, după amintirea este nu ar mai fi încă care de puteri, deoarece I. P. S. Patriarhia Bisericii este în drept și în fapt de a exercita funcțiunile jurisdicționale ale Patriarhiei. Că exercită în cadrele stabilite de noi ar fi bună. Cu o singură condiție: ca această suspendare din atribuțiuni să fie îngăduită de legi și canoane.

Din nefericire pentru susținătorii legii, acesta nu e însă cazul. Suspendarea temporară a unui patriarh este o inovație surprinzătoare neoadaptată de spiritul Bisericii și de canoane. De asemenea, prin alegerea unei persoane bisericești pentru îndeplinirea unor anumite funcțiuni eclesiazastice nu e numai o operație iurică, ci închide încă și un element de natură mistică. De aceea asemenea desemnări nu se pot face decât pe viață, contuitatea acțiunii personale fiind un corolar al unității în timp a Bisericii. Treptele ierarhice reprezintă însărcinări, **OBJECTIONII, de la cari nici unul din cei desemnați nu poate să se retragă**.

Iată de ce exercitarea de o altă persoană decât cea aleasă a atribuțiilor eclesiazastice nu se poate face decât cu delegație din partea titularului. Suspendarea din funcțiune cu voia însăși a celui suspendat este din punct de vedere canonic o aberație, condamnată în chip expres de Canonul 2° apostolic (cf. *Pidalion* pag. 21) și contravenind indicațiilor Stantului Apostol Pavel, care spune „și întru aceea ce te-ai chemat întru aceea și rămâi” (I Corin. 7: 20-24).

Iată, deci, cât de fundată este distincțiunea suspendare-delegare singura încercare a d-lui Lapedatu de a atinge fondul problemei.

Și atunci, ne întrebăm, unde e ignoranța și reaua-credință, și unde, dorința sinceră de completa lamurire a chestiunii?

(D-l doctor în drept canonic Alexandru Georgescu e rugat să mai aibă o răbdare.)

Răspuns unui canonist

E pentru astăzi rândul d-lui Alexandru Georgescu, doctor în drept canonic. Titlul acesta nu-l cunoaștem, după cum nu cunoaștem titlul de doctor în teologie, numerelor sau doctor în logică, ci numai doctor în matematici sau filozofie. Cum însă d-l dr. în dreptul canonic ridică mînușă în chestiunea patriarhului

regent, îi vom răspunde. Noi nu discutăm cu titlurile, ci cu argumentele. În toate în genere, nu prea fac parale - mai ales când le ai efectiv.

Că d-l Alexandru Georgescu pledează pentru cauza patriarhului regent, nu ne surprinde. D-sa este prieten personal cu d-l Minus Theodorian (catalic), cum a fost om al Bisericii Ortodoxe trecut la catolicism, și mai degrabă ne amintim că dacă spiritul militant catolic al d-lui Theodorian nu ar fi intervenit într-o lărmă sau alta, în sensul intereselor spirituale pe care le reprezintă, în această problemă, gravă între toate, a Ortodoxiei.

Preopinenția noastră debutează printr-o serie de argumente adunate în scopul de-a demonstra că nu e juridic, nici un fel de incompatibilitate între calitatea de patriarh efectiv și cea de membru în Consiliul de Regentă. Vedeti dar, d-sa e mai radical decât ministrul Cultelor și canonistul Patriarhiei, cari au socotit că e necesar ca cel puțin efectiv I. P. S. Patriarh să fie sustras obligărilor de a fi conducătorul administrativ și judecătoresc al Bisericii. Pași în încercătură, Ministerul și Patriarhia nu s-au putut refuza faptului precis că același patriarh e o dată în calitate de șef administrativ și judecătoresc al Bisericii - sub controlul Ministerului de Culte - iar altă dată - în calitate de membru al Consiliului de Regentă - deasupra acestui ministru. Și au venit ca cunoscuta și nelericita lege. Noul apărător al patriarhului-regent crede că aceasta lege este superflua și că patriarhul putea, în calitatea lui de regent, rămâne și mai departe patriarh efectiv. Iată ce înseamnă a fi „mai catolic decât papa”. Să mai insistăm?

După un asemenea excesiv preambul, d-l Georgescu atacă problema canonică în care e specialist. D-sa recunoaște ca texte precise ale canoanelor se împotrivesc la preluarea unor însărcinări lumești de către clerici, dar crede că trebuie să se țină seamă de împrejurările cari au reclamat forma arca lor. Și afirmă că, sub unghiul acesta normativ, privită chestiunea - ajungem la concluziuni absolute favorabile participării patriarhului în Consiliul de Regentă. Și pentru dovedirea acestor afirmații, d-sa recarge la *Canonul 3* al Sinodului al IV-lea Ecumenic.

Pentru un specialist, e *est mangre*! Dacă ținea cu orice preț să intervină favorabil Patriarhiei în această chestiune, i-am fi putut noi servi alte texte cari nu ar fi hotărât împotriva tezei noastre - *aceasta nu se poate* - , dar cel puțin ar fi făcut fig. r. onorabilă în discuțiune.

D-l Georgescu scrie: „*Canonul 3* al Sinodului al IV-lea Ecumenic prevede: „nimeni (nici episcop) să-și închirieze sau a se bage pe sine și în lume și scarnuri”. Ce vrea să dovedească d-sa cu acest citat? Este asadar vorba de acei clerici cari se *băgau pe sineși*, adică alergau după îndeletniciri lumești”. Dar I. P. S. Patriarh, nu i se poate imputa că s-a *băgat pe sineși*, a cerând după această înaltă demnitate - când a fost chemat fiind ales de reprezentanța națională. *Ergo!* Iată rationamentul noului nostru canonist.

Vasăzică, textelor precise și categorice aduse de noi, d-sale opune afirmația că ele trebuiesc cercetate și înțelese în context și în istorie - dar nu o face însuși. Iar când e vorba de a se sprijini pe un canon, se referă la textul *Canonul 3* al Sinodului al IV-lea Ecumenic.

Pentru a începe, sunt fericit să pot constata un desăvârșit acord în păreri noastre asupra legii d-lui Iapadatu² care este anticanonică, plecând de la faptul că totuși a atribuitelor ierarhiei bisericești și stăruiește prin a coborî pe patriarh în rândul chorepiscopilor. Aștept deci cu încredere studiul as. pr. acestor legi, făcând de P. S. vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și nădăruiesc că el va fi replica drastică pe care Biserica o datorează încă amestecului neînțelegerii a ministerului în treburile eclesiastice.

Deosebirile între noi încep însă imediat acolo unde P. S. Tit afirmă că patriarhul poate fi și regent, și patriarh efectiv, și anume „și după canoane, și după legile țării”.

Să urmărim argumentarea P. S. Sale.

DI PĂTRICHE ȚĂRII, P. S. arhieru scrie că nici un act al patriarhului nu cade sub cenzura Ministerului de Culte. Și aduce în sprijin un pasagi din discursul rostit de d-l Iapadatu la Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe care declară că „statul nu înțelege să se îngereze cu nimic, dar absolut nimic în dreptul pe care Constituția îl acordă Bisericii de a și reglementa, conduce și administra singură afacerile ei”.

Să nu fie permis a observa că, în Constituție la art. 22 se acordă acest drept Bisericii, dar „SUB CONTROLUL STATULUI”. Formulă pe care d-l Iapadatu, în amintitul discurs, [o] îndulcește spunând: „Chiar controlul său (al statului) în fața de Biserica e limitat în legea de față numai la chestiuni de ordin material”.

Vasazică, sunt cel puțin chestiunile de ordin material ale Bisericii care se exercită sub controlul statului. Cum se mai poate afirma atunci că „funcțiunile patriarhului (...) nu cad sub cenzura statului”?

P. S. Simedrea crede că poate înlătura ușor aceste dificultăți: „chestiunile materiale, și după canoane și după lege, nu le execută patriarhul, ci economul Consiliului economic eparhial” etc. Și aduce în sprijin Canonul 26 al Sinodului al IV-lea Ecumenic.

Să precizăm deci, raționamentul.

Statul are controlul numai în chestiuni de ordin material,

Patriarhul nu execută chestiuni de ordin material

Deci

Patriarhul nu cade sub cenzura statului

E ușor de observat că valabilitatea acestui raționament e în funcție de valoarea afirmației a doua: *Patriarhul nu execută chestiuni de ordin material*. Să ne întelegem: nu execută numai personal, sau nici măcar prin delegație? Evident, nici personal, nici prin delegație. Așa ar trebui să fie pentru ca raționamentul să rămână exact. De altfel, P. S. Tit precizează singur: „După noua lege, patriarhul nu mai face nimic personal și nici nu poartă răspundere. Totul e în sarcina și pe răspunderea numeroaselor consilii și consistorii”. Iar în a treia parte: „Patriarhul, în nici una din calitățile pe care le îndeplinește în Biserica, nu face gestiune financiară. Gestiunea financiară, atât a eparhiei, cât și a casei sale, o poartă economul”. Canonul 26 al Soborului al IV-lea Ecumenic obligă pe

episcopii sub pedepse a ceterimierii să aibă un econom care să poarte și răspunderea financiară și administrativă de toată responsabilitate.

Este clar că în prima nouăzeci și nouă replică a Canonului 26, peste spiritul cărui nu adăptăm și nu putem adăuga nimic. Acum situația este clară: în administrația averii și în răspunderea financiară respectivă nu este consiliu și nu prin delegație de la episcopii P. S. arhimandrit Simedrea în dreptate.

Să vedem însă ce spune Canonul 26 în articolul IV-lea Ecumenic lăsat.

„Întrucât în oarecari Biserici printr-un neam născut fără de econom episcopii întreținându-se bisericile, dar și viața socială ca toată Biserica ce are episcop să aibă și econom din clirul său, CAPELE SAU ECONOMII AȘA CUM SÎNTE BISERICILE ȘI DE PE SOCIETATEA EPISCOPIILOR SAU. Ca să nu fie nici martori economii Bisericii și nici aceasta să se risipească lucrurile acestor Biserici și să se pricinuiască de la care prețuri iar de nu o va face să fie supus dumnezeieștilor canoane.

Este clar, nu? Canonul acesta nu interzice episcopilor să administreze averea ci îi impune să aibă un econom care lucrând DUPĂ DORINȚA EPISCOPIILOR SAU, deci PRIN DELEGAȚIE să poată sta și de martor și nu se risipească averea Bisericii (Martor și, am adăuga și control). Căci după afirmația lui Zonaras, din Istoria lui Isaac Comnenul mare e econom ca și skev filxun se numea, cel puțin până la acest împărat de basileus însuși.

Rămâne, prin urmare, stabilit că, după canoane și deci și după lege, actele economului, respectiv ale consiliilor, se execută după dorința chiriarhului, deci prin delegație.

În acest caz însă, patriarhul face acte de gesturi financiare și ca atare cade sub controlul Ministerului Cultelor.

Iată, deci, cum stă chestiunea patriarhului și a regentilor după lege țării incompatibilitate. Vom cerceta într-un articol viitor cum stă după canoane.

Patriarhul român și canoanele

- Al doilea răspuns P. S. Tit Simedrea Târgovișteanul

Am văzut cum stau, de fapt, lucrurile cu legea țării. Să cercetăm argumentarea P. S. arhieru Simedrea după canoane.

Întâmpinarea P. S. Sale cuprinde, în această privință, două părți: o discuție a canoanelor și o interpretare istorică. Îi vom urma în această distincție.

1) CANOANELE P. S. În afirmă

a) „Nu există nici un canon care să oprească *expressis verbis* pe un cleric de a fi în Consiliul de Regentă”

Nu ştiu ce înţelege poporul nostru prin *expressis verbis*. Dacă creştinismul în canoane chiar vorbeşte „Consiliul de Regenţă” — design care are dreptul. Dar asta nu ar mai fi argumentare. Credem a fi de acord cu P. S. Să dacă se considera activitatea în Consiliul de Regenţă ca *activitate politică*. În acest caz, iată ce zic canoanele:

CANONUL 6 APOSTOLIC: „Episcopul () lumesci purtări de grijă nu are asupra şi, iar de nu, să se caterisească”

Iată *Pidalionul* spune în „tălcuirea” acestui *Canon*: „Nu este iertat celor preşbiţi a se impletici pre sineşi în lucrurile lumesci, ci să se indeletnicească la curăţirea slujbă a făgăduinţei lor, şi să păzească mintea lor sloboda de îngreţurări, şi zarva luminească”

CANONUL 7, SINODUL al IV-lea ECUMENIC: „Cel ce odată a eliros s-au randuit () *am hotărât ca nici la oaste, nici la dregatorie lumească să fie*. Sau aceasta îndrăznindu-o şi necăindu-se, va se anatematiza”

CANONUL 11, ÎNĂLŢĂ ŞI AL DOILEA SINOD: „Dacă vreunul dintre ei (cleric) ar întrebuinţa lumesci dregătorii (), să se izgonească din cler”

CANONUL 81 APOSTOLIC: „Nu se cuvine episcopul () a se pune pre sineşi în *ocarmuri lumesci*, ci să se indeletnicească la treburile bisericesti. Deci ori supunându-se (), ori caterisească se. *Ca monahii poate stăi la deştepări*”

Indicaţie de o precizie suficientă, întregită încă prin comentariul care adaugă: „Nu se cuvine episcopul () a se pogozi pre sineşi în *POIHLICŞTI* lumesci purtări de grijă şi ocarmuri”

Asta nu este *expressis verbis*? Dar iată şi

CANONUL 10, SINODUL al VII-lea ECUMENIC: „Nu este lor iertare a primi asupra-şi *purtări de grijă politiceşti şi lumesci*”

Din aceste câteva canoane — altele vom indica mai departe —, se poate vedea dacă, în adevăr, Biserica nu opreşte pe clerici — *expressis verbis* chiar — a primi însărcinări în ocarmuirea politică

b) P. S. Simedrea crede că nu e cazul a se aplica patriarhului-regent canoanele, pentru că „regentul domneşte, dar nu guvernează”. Acest argument echivalează cu afirmaţia că, dacă pe vremea formulării canoanelor ar fi existat monarhia constituţională, sinoadele nu ar fi avut motiv să mai conceapă textele pe care le-am citat!

c) Mai departe scrie P. S. arh[iereu] Iit: „Canoanele opresc pe clerici de a funcţiona laice, tocmai pentru a nu cădea sub ascultare şi dependenţa laicilor”

Nu! Textele aduse de noi mai sus — ne dispensăm a mai cita altele — indică cu precizie că pricina acestor oprelişti stă în hotărârea, care e esenţială Ortodoxiei, de a deosebi net între lumea spirituală şi cea politică

Iată, de altfel, ce spune *Pidalionul* în comentariul la *Canonul* 83 apostolic: „În două se împarte stăpanirea şi începătoria. Alta este lumească, pe care o au încredinţat Dumnezeu IMPARAŢIIOR şi STAPANITORIIOR. Iată a toa-
duhăvnică, care o au încredinţat Dumnezeu arhierilor şi sufletestilor co-

...într-o altă este profumica... Accastasi, pe...
său împăratul va născă în...
săbia. Precum o au p...
ze. Amestecare...
cât ori al ap...
pe amandouă

Situația pe care...
lașărul Romei. Orice comentariu...

Vreau totuși să observ că în Biserica...
cezaropapiste tocmai în anul 1977...
în retragere prin îndemnul...
(Cf. Maritain, *Primatul du spiritului*)

II) INTERPRETAREA ISTORICĂ. P. S. arhieru Simedrea crede că poate rezolva dificultățile acestea punându-ne în fața...
sa fie acceptabilă. Dar sub anumite condiții. Se cere...
acestea să fie suficient de numeroase...
necesar ca ele să aibă o justificare în istoria...
în sfârșit, ele se pot îndepărta dar nu pot...
canon sau unei serii de canoane ale Bisericii.

Este adevărat, P. S. Simedrea afirmă că asemenea cazuri de regentă sunt nenumărate în istoria politică și religioasă a țărilor române. Dar nu le numește. Noi, pe de altă parte, nu cunoaștem decât...
cercețate în concret...
sa ni se dea cazurile pentru a le putea examina și stabili valoarea și semnificația.

Exemplul dat...
inceput de probă. Căci un patriarh care poartă război este...
tră bisericească o monstruozitate, condamnată în...
Sinod[ul] al IV-lea [umilenic] și [umilenic]...
proleul să le amintesc mai sus. Trebuie să fim cu toți de acord că nu ne putem prevala, ca de un precedent, de o flagrantă călcare a legii...
nea delict nu a fost în vremea lui pedepsit.

Ca susceptibilitatea noastră canonică nu trebuie să fie mai mare decât cea a Sfinților Părinți, care pe atunci au lăsat să treacă...
poate. Cu o singură condiție...
fost calcare de canoane din partea celor puternici, episcopatul creștin ortodox a protestat.

Iată răspunsul meu la întămpinarea P. S. arhieru Tit Simedrea. Nădăjdimesc că nu a mai rămas nici un punct care să nu fie lămurit și care să formeze un argument valabil împotriva tezei mele. Dacă mă înșel, rog să fiu făcut atent.

Până atunci, am dreptul să stabilesc că teza pe care am pus-o la încercarea acestei acțiuni de lămurire stă neclintită. NICI DUPĂ LEGILE TARILOR ROMANE, NICI DUPĂ CANOANE PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMANE NU POATE FACE PARTE DIN CONSILIUL DE REGENTĂ.

CHIAZ LA AUTONOMIA ASA DE GREL CĂȘTIGATA Mai ales pentru ardeleni, cărora principiul autonomiei le e așa de scump și care, pentru suferințele Bisericii noastre, l-au cerut așa de stăruitor, nu au nimic de spus în această împrejurare gravă între toate? Căci iată acum se deschide poarta încălcării

normă. Am dovedit-o noi aci, au recunoscut-o înalte sfele bisericești. Este pur și simplu aberativ, pentru cel care a luat contact cu spiritul juridic al Ortodoxiei, să voiești a despărți într-un episcop atribuțiunile spirituale de cele juridico-administrative. Un episcop, mitropolit ori patriarh numai spiritual e pur și simplu o *contradictio in adiecto*. Agravată încă, în specie de faptul că se vădușește, pe timp de 14 ani, o mitropolie și o arhiepiscopie de titularul ei efectiv. O asemenea lege poate să fie propusă de un ministru laic, al unui guvern francmason și votată de un parlament căruiu treburi bisericești nu-i tin nici cald, nici rece. Dar poate lua, în fața lui Dumnezeu, Sfântul Sinod asupra-și un asemenea greu păcat?

Prin urmare, dacă P. S. Să prezidează ședințele Sfântului Sinod și ale Consiliului Central Bisericesc, nu poate să o facă decât în virtutea vechii legi pentru reorganizarea Bisericii Ortodoxe, care prevede că, în cazul în care I. P. S. Patriarh e împiedicat a lua parte la lucrări, el va fi înlocuit de P. S. mitropolit al Moldovei și Sucevei.

Iar prima îndatorire a înaltului for este să ia în discuțiune evenimentele întâmplate în Biserică în rastimp și să respingă cu ultimă energie legea d-lui Lapedatu, ca o îndrăzneată încercare de anulare a autonomiei Bisericii Ortodoxe și de mixtiune a guvernului în dreptul de legiferare în materie religioasă, care nu poate reveni decât exclusiv Bisericii.

Biserica, îndreptarul nostru

Prin urmare, se va redeschide discuțiunea asupra așezării noastre bisericești. Nu o deschid eu, ci împrejurările. Este o discuție cerută de evenimente, de preocupările și de ritmul nou al vremii. Urmărește „Cuvântul” probleme de politică și de cultură religioasă din proprie inițiativă? A creat el aceste noi necesități spirituale ale țării? Nu. A răspuns numai unor nevoi general simțite.

Așa se întâmplă și acum. Scriem pentru lămurirea opiniei publice, fiindcă această opinie publică o cere (Uneori, e adevărat, nu o cere - dar o așteaptă, fără să-și dea seama). Nevoile religioase ale generației noastre sunt variate. Unele pornesc din viața religioasă însăși, altele, din nevoia de disciplină. Cele dintai interesează pe oameni evoluți spiritual, cele din urmă, și pe cei angrenați - dintr-un punct de vedere mai înalt - în conducerea politică a țării.

De aci și legătura cu Biserica, instituție care, desigur, garantează adevărul religios, dar e, în același timp, și îndreptar pentru o aspră disciplină și mîntuire

Eu nu mi-l înțeleg, de altfel, decât în aceste ultime rosturi ale ei, și încă în chip cu totul pozitiv-concret, așa, de pildă, statul. Nu e cel mai ferocul fel de înțelegere: el duce la o sărăcire a fondului de spiritualitate și la coborârea lui se-ricu la rangul de funcțiune pedagogic-administrativă.

Altă o înțeleg altfel. Ca mijloc de disciplină interioară. E evident, cu un ochi tot acolo se ajunge: la o societate de oameni care se controlează în resorturile intime ale activității lor. Dar cu un ochi rodnic. Căci așa, legea trăiește de două ori: o dată alară, obiectivată în Biserică, a doua oară în launtru, cale a urcării spre piscurile înfricoșate ale Dumnezeuirii. Nu e mai bine?

De aceea, în primul rând, Biserica trebuie să fie disciplină, control de sine și lege. Să fie EA pildă și început al înlăptuirii aei, jos, a cetății lui Dumnezeu. Se mai poate secoti nedumerit cineva de stăruința noastră întru obținerea unei as-pre paziri a canoanelor, după ce am spus deschis ce e, între altele, pentru noi Biserica?

Strictă respectare a ființei juridice a Bisericii: iată prima condiție a viabilității ei. Că doară nu e vorba de Ierusalimul ceresc. (Asta stă în grăna lui Dumnezeu. Ci de Biserica concretă, dată în paza oamenilor, pentru paza și îndrumarea lor. Că e greu? Probabil. *Dar nu se poate altfel.* Cine este de altă părere să o spună. Dar dacă nu are nimeni acest curaj, să fim lăsați în pace, să ne vedem de treaba.

Scrisoare deschisă Înalț Prea Sfinției Sale, domnului domn dr. Miron Cristea, Patriarh al României

Înalț Prea Sfințite Stăpâne,

Nici nu ieșiseră bine din teascuri foile noastre, anunțând că vom redeschide discuția asupra unor stări din Biserică, când oameni din nemijlocită apropiere mi-au comunicat adanca Stăpaniei Voastre nemulțumire. Nu am fost surprins. Asemenea sentimente mi-au fost transmise și la sfârșitul verii, pe vremea când începusem acțiunea de lămurire a dificultăților canonice și dogmatice în care a alunecat ierarhia noastră bisericească. Dacă ele m-au întristat, trebuie să mărturisesc totuși că nu au putut să mă clatine cu nimic în hotărârea mea. Știam doară că în raporturile personale pe care Î. P. S. Voastră a binevoit să mi le îngăduie nu s-au strecurat vreodată – de o parte sau de alta – nemulțumiri, că, prin urmare, nu aș putea fi bânuat că la baza acțiunii mele stau mărunte animozități sau resentimente personale. Mai știam că Sfântul Sinod al Bisericii noastre învățase anumite însărcinări și că Î. P. S. Voastră era în curent cu spiritul de strictă Ortodoxie și aspră disciplină bisericească în care am înțeles să împlinesc mandatul Sfantului Sobor. Îmi închipuiam, deci, că voi fi la adăpost de orice anghială pe care – cu un eufemism, aș vrea să o numesc subiectivă.

Iată însă că astăzi purtătorii de vorbe – cari se dau drept ai Î. P. S. Voastre – formulează imputarea mea, dar nu ca pornind de la ei, două plângeri: că aș scrie

după indelungul unui proces de căutare, eu am ajuns la un primejdios tulburător al păcii în Biserica...

Plângerile mele, care echivalează cu o acuzație. Să le cercetăm. Mai mult, ele devin invincibile nu pot să alături de ea, pentru că un indelung din altă parte nu pot fi un tulburător principial... acțiunea mea ar înceta în momentul în care agitatorul ar obosi și nu ar mai avea de spus.

În al doilea rând, Î. P. S. Voastră și eu, în acest moment, în care eu scriu acest articol, în care eu scriu în prezența... în momentul meu eventual era demult peste hotarele țării... plecat din țară... în care nu eu unul din noi nu putea banii precipitare evenimentelor... în țară... ampar ei de lămurire.

Știu pe de altă parte că Î. P. S. Voastră... la mine pe presupusul inspirator ca pe un om de hotărâre și de... Să ar fi să-l insultăm bănuindu-l că dacă ar fi avut ceva de spus și ar fi... să-l insultăm vicine astuia? Lăsând la o parte insulta adresată zătașă care mi se face mie considerându-mă ca interpus. Am eu acuză.

Să lăsăm prin urmare să cada această... pentru ambele părți prin lipsa ei de demnitate omenească... a doua ca să fie un primejdios tulburător al păcii din Biserica...

Înalt Prea Sfintite Stăpâne,

Tu nu mă vei încumeta să spun din capul locului că nu e așa. Dar dacă eu ți-am impus această rezervă metodică în judecarea situației, am dreptul omenesc să cer aceeași obiectivitate și din partea cealaltă. Sunt tulburător. Dar de ce? Pentru că am pus în discuție anumite probleme - delicate, recunosc - dar care privesc de aproape însăși ființa Bisericii noastre. Asta nu e suficient. Aș fi în adevăr, un primejdios tulburător dacă afirmațiile mele ar fi actundate, dacă cineva m-ar fi încredințat de aceasta și dacă, totuși, as fi persistat în atitudinea mea de agitator. E cazul?

Mă îndoiesc. Îmi permit a aminti Î. P. S. Voastre că argumente valabile împotriva tezei mele nu am văzut încă până astăzi. Cine spune că nu am dreptate? Î. P. S. Voastră? Mă rog de iertare, dar în această chestiune, părerea Î. P. S. Voastre nu poate fi decât o părere de aceeași esență cu a mea sau cu a oricărui alt om de rând, cu mai multă pregătire științifică și teologică la Stăpânia Voastră decât mine, o recunosc bucuros, dar ea tot *părere* rămâne și nu *lege*. Iar între noi doi nu poate hotărî decât un judecător a cărui părere să fie lege. Și acesta nu poate fi decât *Stăntul Sinod*, după așezarea sobornicească a Bisericii noastre drept credincioase.

Iată de ce, Î. P. S. Sfintite Stăpâne, nu pot fi următor staturilor care mi-au fost transmise. Eu staturilor nu pot ceda decât atunci când mă conving, ocar de înalt și respectat ar fi locul de unde ele pornesc. Sau, în bun creștin, eu mă supun judecătorului meu firesc. Dar cer pentru aceasta să se facă judecata.

Și mă întreb de ce, dacă eu sunt în adevăr un tulburător așa de primejdios, de ce, dacă acțiunea mea strică Bisericii, nu s-au luat măsuri bisericăse legale pentru neutralizarea răului?

Schimbările produse prin împrejurări, în Biserica noastră, au pus din nou de vedere canonic și dogmatic - în discuție însăși ființa legii și structura mă a acestei Biserici. Îndoieli au început să se strecoare în sufletul credincșilor cu simțul răspunderii. Nu era normal și indicat să se pună capăt acestei incertitudini prin convocarea Sfântului Sinod?

Parlamentul a votat, peste capul autorității dogmatice bisericești o lege care - după însăși părerea unui luminat arhieru în scaun - este anticanonică. Nu era cazul să se convoace Sfântul Sinod, care să judece situația?

De ce, Înalt Prea Sfântule Părinte, nu se convoacă Sfântul Sinod? Cine are interes la prelungirea acestei situații, neclare în cel mai bun caz, și cine are temei de judecata Sfântului Sinod? Eu nu. Căci eu declar că mai supun acestei judecări oricare ar fi ea.

Iată un drum precis de dezlegare a greutăților. El indic deschis, iar în așteptarea cuvântului care liberează, rămân al Înalt Prea Sfintei Voastre plecări, supus duhovnicesc fiu,

Nae Ionescu.

Jurământul preoților

Un preot din Iași, chemat în fața unei instanțe de judecată ca să fie ascultat ca martor, a refuzat să depună jurământul. Cucernicia sa a declarat că la aceasta se opun canoanele și că nu poate face un asemenea pas fără o prealabilă specială dezlegare a mitropolitului și episcopului său.

Este o plăcută surprindere să aflăm în zilele noastre că mai sunt preoți cu atata dragoste pentru Biserica căreia slujesc, încât atunci când, întâmplător, există coliziune între legile statului și cele ale Bisericii ei se hotărăsc, după spiritul tagmei lor, pentru cea din urmă, înfruntând adică pe Cezarul numit, pentru ca să poată sluji lui Dumnezeu.

Nu cunoaștem nici numele preotului, nu știm nici cum s-a terminat incidentul. Dar preotul are dreptate. Căci, în afară de canoanele la care face aluzie cucernicia sa, Biserica a hotărât că mărturiile preoților trebuiesc crezute pe cuvânt. Iar Biserica noastră, prin articolul 42 din Regulamentul pentru disciplina bisericească¹, votat de Sfântul Sinod și sancționat de rege, hotărăște: „Persoanele din treptele ierarhiei bisericești se scutesc de jurământ, fiind indicate prin simpla lor arătare verbală, după cuvântul Mantuitorului: «Și să fie cuvântul vostru așa, așa - nu nu!»”.

În fapt însă, aceste indicațiuni se calcă. Preotul de la Iași - cum îl cheamă² - a cerut dezlegare de la episcopul său. Episcopul poate să o dea sau nu - după cum crede că e împrejurarea. Chiar dacă pe nedrept ar fi fost dată dezlegarea, preotul e, canonic, acoperit.

Este însă o întrebare care privește funcționarea în stat a persoanei care este ierarhia bisericească și care ar trebui totuși lămurită: la ce sunt anumite acte condiționate de un jurământ prelatu? Întrebarea este: sunt aceste acte valabile dacă jurământul care le a precedat a fost făcut în forme neîngăduite?

În bună logică, parecă nu. Orice act condiționat nu poate fi valabil decât în măsura în care actele care îl condiționează au fost perfect legal împlinite. Dar canoniceste tot așa e?

Eu, precum se știe, sunt o biată persoană care nu am habar de dreptul canonic, pentru că nu citez canoanele în ednii Beveregius sau a lui Rallus (și) Potlis¹. Mi-a dovedit o, mai astă-toamnă, d. I. Iafrați, eminent canonist al Bisericii orientale și cunoscut cesteritor pentru Ortodoxie. Chestiunea de mai sus își mintea de a mă lămuri.

O va face cineva?

Între roate

Sfântul Sinod a luat în discuție, în actuala sa sesiune, situația preoților ardeleni cari au oficiat la prestarea jurământului făcut de masele populare la Alba-Iulia. Se știe ce a fost acolo, popi ardeleni de țară au pus epitrafirul, au ridicat crucile în văzul multimei și au făcut să răsunе, în rîmarea sumbră și hotărâtă a zeci de mii de glasuri, formula primejdioasă și totuși dătătoare de nădejde a jurământului.

Nu mai încapе îndoială, preoții vor fi pedepsiți. Jurământul este în continuul lui, sedicios. Noi nu spunem că trebuia să fie altfel. Din capul locului, am considerat adunarea de la Alba-Iulia ca un act revoluționar care comporta anumite riscuri pentru organizatori și participanți, după cum — ca orice act revoluționar — comporta și anumite elemente salvatoare, deși dincolo de cadrul legilor.

Împotriva organizatorilor, guvernul ar fi putut să ia măsuri — dacă putea. Nu a luat. S-a sustras exercitării autorității sale, la care era obligat, prin subterlugii dialectice. Motivele acestei dezertuiri nu le mai comentăm. Guvernul înțelege însă să procedă astăzi la pedepsirea preoților. Nu a preoților cari au participat — pentru că aceasta au făcut-o în calitate de cetățeni —, ci a celor cari au oficiat. La sfârșitul regimului, guvernul vrea să dovedească lumii că e capabil de oarecare logică. Și, o mărturisim, reușește. Deși reușita aceasta e, pentru noi și pentru țară, inoperantă.

Biserica este la noi, oarecum, o instituție de stat, în sensul că statul și Biserica stau în anumite raporturi contractuale. Cum însă Alba-Iulia trebuie să însemneze, și însemnează de fapt, un nou statut al țării, pot preoții — legăminte

și prin jurământ legați de ordinea stabilită - să participe ca administratori la un asemenea act revoluționar? Evident, nu. Iată de ce credem că ei vor fi pedepsiți. Pe bună dreptate.

Pe bună dreptate *legală*. Dar ce importanță are această pedeapsă pentru așezarea noastră sufletească? Asta e întrebarea care constituie nodul problemei. Preoții, mai ales preoții ardeleni, au fost întotdeauna în fruntea mișcărilor politice și naționale ale poporului. Toate, mișcări care depășeau cadrele legilor și erau - față de regimul de pe acea vreme - seditioase. De aceea, preoții ardeleni au umplut temnițele ungurești, împodobind cu numele lor martirologiul emoționant a o mie de ani de suferințe.

Pedepsirea preoților ardeleni nu poate fi operantă. Ei au o tradiție eroică și, a fi lipsit de la Alba-Iulia însemna pentru ei a lipsi de la cea dintâi îndatorire față de sufletul lor și față de nație, care - ambele - în viața publică ardeleană trec dincolo de lege. Când au ridicat înspre cer crucea ei și au de bună seamă ca actul acesta închide anumite riscuri, pe care ei le-au preluat. Este nevoie de o nouă serie de martiri? Pedeapsa, pentru care guvernul starile nu va crea. Dar e sigur: cei ce vor regreta mai mult nu vor fi preoți.

Sunt și oameni care stau în fața istoriei, și pentru care rigurile legii nu pot fi o sperietoare. Cine pedepsește? Guvernul? Dar același guvern care vrea să strângă astăzi în chingile legii pe preoți - funcționari și - deci - în slujba regimului - admite în cărțile oficiale de școală elogiul și exaltarea lui Popa Șapcă, eroul revoluției de la Izlaz. După cum capitole speciale sunt consacrate luptei naționale politice, pe care preoțimea și Biserica a dus o veacuri întregi împotriva regimurilor vremii. Preoții vor îndura, deci, și de data aceasta pedeapsa cu serenitatea lor tradițională - pentru că pe sub furcile guvernului ei intră în istorie.

Iar logica guvernului, care formează ireproșabilă, va rămâne în suferință. Popa Șapcă este un erou - pentru că a participat la revoluția de la '48, al cărui rezultat e - fără îndoială, regimul liberal de azi. Iar bieții popi de țară ardeleni, de la Alba Iulia, criminali de stat. La asta nu se gândește decât Alexandru Lapedatu, care e, totuși, profesor de istorie?

Noi nu cerem grație pentru slujitorii lui Hristos, care au mers în cetatea lui Măhar nu la întrunirea unui partid politic, ci la o mare adunare națională. Grația aceasta, pe care ei, cei dintâi, ar refuza-o, ar fi, fără îndoială, o insultă. Au stat în fața conștiinței lor și în fața lui Dumnezeu. Și, dacă în suflet le-a răsunat din trambita de lăptă vechea chemare națională.

Preoți cu crucea-n frunte, căci oastea e creștină,
ca un indemn de război care nu se puteau sustrage, ei s-au judecat singuri. Iar peste judecata conștiinței noastre, nici o judecată lumească nu are putere. Ce însemnătate va avea sentința - legal, oricât de dreaptă - care va cădea în acest proces. Când chiar temnița poate deschide porți asupra Raiului?

Dar ce zice Biserica? A, asta e o altă problemă.

Distinguo

Nu sunt de părerea confratilor cari fac rezerve in privinta canonicitatii procedurii Sfântului Sinod, în chestiunea jurământului de la Alba-Iulia. Această problemă nu include în ea nici un element canonic. Orice creștin are dreptul să depună jurământ în fața lui Dumnezeu iar valabilitatea acestei legături nu e în funcție de prezența preotului. Probă, jurământul pe care orice martor îl depune în fața unei instanțe judecătorești.

Prin urmare, nu asupra valabilității legământului făcut de nație la Alba-Iulia se poate purta judecata și hotărârea Sfântului Sinod ci asupra unei alte laturi a problemei. Și anume:

Orice credincios, în momentul în care depune un jurământ, are dreptul să ia ca martor și înlocitor pe un preot. Care poate aprecia după conștiința sa și după conținutul juridic, dacă e cazul să intercedeze.

Este în competența Sfântului Sinod să judece dacă conținutul unui jurământ e compatibil cu participarea unui preot la depunerea lui?

Principial da, în virtutea autorității supreme pe care această instituție o exercită în Biserica de Răsărit. Dar acest drept de apreciere poate reveni cu aceeași valabilitate și chiriarhului.

În speță, a intervenit Sfântul Sinod. Care a stabilit că jurământul a fost depus „în duh de răzvrătire”. E o judecată bisericească? Evident, nu! Atata vreme cât există o separație între punctul de vedere spiritual și cel politic-lumesc și atâta vreme cât în conformitate cu canoanele, Biserica se ține departe de acest din urmă plan de realitate, Sfântul Sinod nu poate judeca dacă, în sine, jurământul de la Alba-Iulia, act de un conținut eminamente politic, este aprobabil sau reprobabil. Cu atât mai puțin, deci, îl poate condamna.

Sfântul Sinod poate însă altceva. El poate lua în considerare raporturile contractuale, care există astăzi de drept și de fapt la noi între stat și Biserică și poate aprecia dacă preoții care au oficiat la depunerea jurământului sunt în limitele acestora contractuale sau le-a depășit. Și poate reacționa aplicând pedepse mai exacte, predând judecâți, chiriarhului pe preot, dacă îl crede în adevăr căzut în vină. El mai poate – principial – încă ceva – să stabilească, anume, că preotul nu a avut calitatea de a asista pe credincios la depunerea jurământului, care însă nu înseamnă de a fi valabil, decât dacă prezența preotului e un element esențial al lui. Ceea ce, am arătat, nu e cazul.

Prin urmare este dreptul Sinodului să trimită în judecata chiriarhului pe preotul „răzvrătiți”, nu e însă dreptul lui de a declara jurământul ca nul.

E bine însă că Sfântul Sinod a pus problema valabilității jurământului. Va avea, probabil, prilejul să judece și alte cazuri, mai interesante.

Conflictul din Sfântul Sinod

Prin urmare, P. S. Neculai Bălan, vlădica Sibiului, a protestat în Sfântul Sinod împotriva hotărârii luate de aceeași mîntă instituție, în chestiunea jurământului de la Alba-Iulia. Singură, înpta aceasta a protestului, ar fi destul ca să atragă grava luare-ăminte a tuturor credincioșilor asupra stărilor din Sfântul Sinod. Căci, sau P. S. Neculai nu are dreptate, și atunci trebuie depus, ca unul ce a lucrat „în duh de răzvrătire” – eretic, deci – față de Prea Sfințitul nui frat. sinodali, sau Sfântul Sinod nu are dreptate, și atunci această preastantă adunare ecleziastică a lucrat ca un simplu parlament lumesc, fără prezența Sfântului Duh – pentru că i-a lipsit comunitatea de iubire. Din această dilemă, care pune în cauză, cu o gravitate dogmatică inextricabilă, însuși caracterul dumnezeesc al Bisericii noastre de astăzi, nu se poate ieși decât dacă P. S. Neculai face ac public de pocăință, și, după toate aparențele de până acum, vlădica Sibiului nu arată astfel de intenții.

Cum noi nu suntem prietenii nimănui, ci numai ai adevărului – cât îl putem omenește stăpîni –, vom mărturisi că, de data aceasta, dreptatea stă de partea Prea Sfîntului Neculai. Căci înșine am spus, din capul locului: SFÂNTUL SINOD AVEA PRICIPAL CADEREA ADMINISTRATIVĂ DE A PEDLPSI PE PRELOȚII CARE AU PRELUAT JURĂMÂNTUL. NU EXISTA ÎNSĂ NICI UN MOTIV CANONIC PENTRU ANULAREA ACELUI JURĂMÂNT. Dezlegand, deci, pe credincioși de jurământul pe care îl facuseră, Sfântul Sinod depășea, cu ignorarea canoanelor, atribuțiunile sale, pentru a fi pe placul nu numai al instituției lumesti a statului – ceea ce ar putea, la urma urmelor, decurge din contractul dintre stat și Biserică în țara noastră, ci, mai grav încă, pe placul socotelilor personale ale guvernului actual. Iată de ce, înfruntarea ridicată de P. S. vlădică Sinodului, care crede să SFÂNTUL SINOD A FĂCUT POLITICĂ în această împrejurare, are toți sortii de a fi fundata.

Dar să luăm lucrurile mai de aproape. Sfântul Sinod a anulat jurământul motivand că ar fi fost depus „în duh de răzvrătire”. Este acesta un motiv suficient, prin el însuși, pentru a îndreptăți anularea? Să vedem.

Condițiile principale ale valabilității unui jurământ sunt cam următoarele:

1) CEL CARE JURA SĂ O FACĂ NESILIT. Asupra acestui punct nu poate exista controversă. Mulțimea de la Alba-Iulia nici nu a fost adusă cu forță, nici sâinicie nu s-a făcut asupra ei cu prilejul jurământului.

2) CEL CARE JURĂ SĂ FIE CU MINTEA INTREAGĂ. Ridică cineva contestație asupra acestui punct? Treccm.

3) OBIECTUL JURĂMÂNTULUI SĂ FIE POSIBIL FIZICEȘTE. Să nu puni de pildă că vei aduce luna din cer. Ceea ce, precum se știe, nu s-a jurat la Alba-Iulia.

4) CONȚINUTUL JURĂMÂNTULUI SĂ NU FIE IMORAL ÎN GENE RE. (Să respice Canonul 29 al Sfîntului Vasilie, recunoscut de Sinoadele al IV-lea,

al VI-lea, al VII-lea Leuменice. De s-ar jura cineva să scoată scutul din țară, este bună una ca aceasta să o aduce în faptă? De s-ar jura cineva să jure...

În vident, aici poate începe discuția valabilității hotărârilor luate de Sfântul Sinod. Se va zice: un jurământ revoluționar împotriva așezării statului este nul. Deci, poate fi anulat. Nu? Să ne înțelegem: în toate aceste cazuri, intenția joacă un rol extrem de important. După cum se spune și în *Canonul 10* al Sfântului Vasile: „Trebuie a cerceta și teul jurământului și grațiile, și EL E CĂRĂ DIN LAULNIKI” pentru care s-a jurat. „Duh de răzvrătire” zice motivația Sfântului Sinod. Răzvrătire împotriva cui? Și în ce intenție? Este suficient a stabili existența duhului de răzvrătire pentru a avea dreptul să anulezi jurământul? Dar dacă, de pildă, un creștin jură să lupte din motive pur creștine împotriva unui stăpânitor care împiedică răspândirea legii lui Hristos? Se va anula jurământul pentru că e dat „în duh de răzvrătire”? Evident, nu.

Prin urmare, la pipăirea moralității unui jurământ trebuie să se ia în considerare și conținutul lui, și intenția celui care jură. În speță, credincioșii de la Aiba-lulia socotesc că guvernul d-lui Brătianu e primejdios nației și jură să lupte pentru răsturnarea lui. Poate judeca Biserica dacă credincioșii au dreptate sau nu? Ar însemna să facă politică. Și asta, de bună seamă, nu e permis.

Se va răspunde, totuși, că preotii nu aveau, tocmai din acest motiv, calitatea de a prelua jurământul? Să presupunem că e așa. Asta stabilește însă cei mult vina disciplinară a preotului, dar nu prejudică neicidicum asupra valabilității jurământului. Pentru simplul motiv că, după cum am arătat și altă dată, ASISTENȚA PREOTULUI NU E UN ELEMENT CU NECESITATE CONSTITUTIV AL JURAMANTULUI.

Iată, deci, în ce încercătură a intrat Sfântul Sinod intervenind într-o chestiune care nu-l privea. De ce a făcut-o? Am spus-o și noi - o spune astăzi un mitropolit al țării - pentru că în Biserică se face politică.

Dar cât va mai dura situația aceasta?

Nedumeriri canonic-juridice

Iată-mă iarăși în nedumeriri canonic-juridice. Chestiunea nu ar fi în sine prea complicată. Îmi aduc aminte însă că, de câte ori „m-am amestecat” în treburi bisericești, am fost înfruntat cu aprecierea „nu e specialist”. Deși eu așteptasem cuvințios deoparte, ca specialiștii să lămurească chestiunea pusă în dezbatere și nu am intervenit decât atunci când am văzut că specialiștii „fac pe mortu-n păpușoi”. Ba încă, un arheolog de la Iași care dezgroapă ulcele, mi-a spus - în calitatea lui de specialist, probabil - o vorbă și mai urâtă: că, zice, domnul ăsta - „domnul acesta” sunt eu, dar nu mă numește, că e de rușine să stai de vorbă cu un așa nespecialist ca mine -, domnul ăsta citează după *Pidalion*, nu are ediția critică a *Canonicelor*, publicată de Ralle-Potle (între altele, fie vorba, o am, precum am și pe *Beveregius*!).

Deci, dară așa cum sunt eu, un gazetar nespecialist și lipsit de disciplină metodică științifică pe care îl posedă, precum se știe, eu prisosință, preocupându-mă specialiști, cu toată toabă de carte și chiftind de dialectică - am o nelămurire pe care o supun discuției canonistilor sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române.

Iată-o. Se știe că Sfântul Sinod a anulat jurământul de la Alba-Iulia. Care este după această anulare, situația credincioșilor respectivi? Sunt ei numai dezlegați de jurământ, sau sunt obligați de Sfântul Sinod să nu împlinească jurământul?

În cazul dintai, hotărârea Sfântului Sinod ar fi eficace numai dacă credincioșii s-ar dori după această dezlegare. Au fost bieții oameni înșelați de niste parlati, au fost puși să jure - prin dol - și acum nu au cum să se sustragă jurământului. Deci, dezlegarea Sfântului Sinod e binevenită. Păi, acesta e cazul. Sau PREOTII AU FOST CHEMAȚI de popor ca să asiste la jurământ? Și atunci, ce valoare mai poate avea dezlegarea Sfântului Sinod?

În cazul al doilea, dacă Soborul interzice împlinirea jurământului, au poate dreptul credincioșii să amintească din *Canonul 19* [al] Sfântului Vasile: „Cercare am cunoscut că nu se pricopsese cer ce și aa căleat jurământul”

Sau „Călcătorul de jurământ în zece ani va fi neîmpartășit” (*Canonul 82* [al] Sfântului Vasile)

Sau, în sfârșit „Dar pentru călcătorii de jurământ, DAC A DE SILĂ ȘI DE NEVOIE AU CALCAT JURĂMÂNTURILE, la mai ușoare cercetări se supun încat, după șase ani, negreșit să fie primiți” (*Canon 82*, Sfântul Vasile)

Dacă care ar fi situația Sfântului Sinod, care silește și nevoiește pe credincioși la calcarea jurământului?

Aștept lamurile specialiștilor

Ce este un sinod?

Am impresia că discuțiunea făcută în presă în jurul incidentelor de la Sfântul Sinod e de natură a deplasa problema. Confrații mei, laici și fete bisericești exprimă, aproape în unanimitate, punctul de vedere că Sfântul Sinod avea dreptul să analizeze valabilitatea jurământului de la Alba-Iulia, dar că, atunci când a făcut-o nu s-a condus de interesele Bisericii, ci de anumite obligațiuni politice care l-au dus la pedepsirea unor oameni nevinovați.

Pentru contrații mei, deci, nodul chestiunii este pedepsirea - din patimă politică - a unor oameni fără vină. Nu însemnează oare aceasta o coborare a problemelor și, în același timp, o sabotare a întrunirii de la Alba-Iulia în cel mai deosebit rezultat al ei - legământul? Iată noastră a reprezentat, în această împrejurare, un alt punct de vedere, anume, noi am susținut, cu dovezi de fapt și de drept - textele nu au lipsit doară - că, ADMINISTRATIV, Sfântul Sinod avea dreptul să pedepsească pe preoții cari au preluat jurământul intrucat ei au

2) Sfântul Sinod a dat o hotărâre greșită atunci când a stabilit că acest jurământ e nul

Și aici apar adevăratele dificultăți. Căci problema nu mai e de ordin politic și religios. Acțiunea P. S. Nicolae - al cărei caracter pur teologic trebuie să fie accentuat - dovedește cu claritate desăvârșită un fapt de covârșitoare gravitate. **SFÂNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ESTE AFARĂ DE LEGE A I I I HRISTOS**

Aci e adevărata problemă. Să nu o mai ocolim!

Schisma

Rămâne, deci, bine stabilit pentru cei care au urmărit expunerea noastră a problemei politice pe care se construiește conflictul sinodal este de o însemnătate periferică, și că, în centrul situației se plasează, cu o gravitate pe care nu din capul locului am subliniat-o, un război religios.

Nu putem consimți a urma pe confratul nostru în exploatarea laturei politice întâi, pentru că nu înțelegem să bagatelizăm o chestiune care, atingând nodurile esențiale ale vieții noastre ecleziastice, are cel puțin în aceste vremuri de renaștere religioasă, dreptul de a nu fi ignorată al doilea - pentru că nu vom scădea în capcana de a recunoaște Sinodului valabilitatea anulării jurământului de la Alba-Iulia. Aceste două teze trebuie să fie recunoscute și adoptate ca dreptare de toți prietenii Bisericii și de toți adversarii guvernului actual.

Că au fost pedepsiți șapte preoți în loc de trei, asta e, fără îndoială, un lucru grav, dar fără valoare principală. După cum lipsit de această valoare e și faptul că ministrul ar fi procedat la pedepsirea preoților fără o anchetă prealabilă. Că actele Sfântului Sinod au fost, în speță, greșite, pentru că în sânul acestei înalte adunări s-a strecurat politica, este adevărat, că textul hotărârii Sfântului Sinod a fost scris de mana unui personaj care nu mai face parte din sobor e iarăși adevărat. Dar asta nu schimbă cu nimic natura problemei, care - încă o dată - e religioasă și nu politică, chiar dacă atitudinea falsă a Sfântului Sinod își găsește explicația în imixtiunea politicei - care, de altfel, nu datează de azi, de ieri.

În ce constă gravitatea situației? Iată-o. P. S. mitropolit Neculai Bălan a adus în fața Sfântului Sinod, al cărui membru este, o întâmpinare împotriva hotărârii acestei adunări, cu privire la legământul de la Alba-Iulia. Prin întâmpinarea sa, înaltul Prelat se desolidarizează de restul Soborului Bisericii noastre pe care îl socotește în vină. Cine are dreptate în acest litigiu, noi am spus-o, e mitropolitul Ardealului. Și am arătat chiar în ce constă vina înaltului Sobor. Dar de vinovați și îndreptățiți se poate face deocamdată abstracție. Pentru că ceea ce ne interesează în primul rând e situația de fapt. **UN MITROPOLIT AL ȚĂRII**

Este adevărat că Sfantul Sobor nu a reacționat. Există mai ales în țară o manescă, o tactică a lui n-aude, n-a vede. Ridici o acuzație, cel acuzat tace și lucrurile rămân baltă. Iată procedeele acestea pot fi bune. Rezultatele lor mai îndepărtate sunt însă dezastruoase. Pentru că orice conflict nelămurit lasă urme: ceva care macină nu numai din prestigiul și autoritatea instituțiilor dar care le și descompune. Cum se explică de pildă faptul că hotărârea Sfantului Sinod, de natură a-i pune în discuție însăși existența dogmatică, nu a ridicat gravele și largile dezbateri pe care o problemă de o asemenea însemnătate le comportă? Într-un singur fel: prin aceea că Sinodul și-a pierdut caracterul mistic. Dar mai poate exista un sinod creștin fără acest caracter? Iată de ce conflictele acestea trebuie lichidate.

În cazul de față, de altfel, împrejurările nu vor îngădui evitarea unei lichidări zgomotoase. Știrile care vin din Ardeal arată că, în cele mai multe părți, preoții și protopopii ortodocși se adună, se consfătuiesc și se declară gata de luptă alături de mitropolitul lor și împotriva Sinodului. Un duh de răzvrătire suflă demult peste munti. Răzvrătire care poate avea și un substrat politic, nu o contestație, dar care se poate funda și în chip strict bisericesc numai, și aci e gravitatea.

Puteți prevedea urmările acestei ridicări a preoților ardeleni împotriva Sinodului? Este schisma. Schisma provocată de o decădere din funcțiune a autorității dogmatice și canonice a Bisericii noastre. Ne putem aștepta la cele mai dure-roase surprize. Dar cine va putea acuza pe preoți de răzvrătire, dacă ei vor refuza să se supună autorității Sinodului și dacă-și vor constitui un sinod al lor atunci când evident este, institutia sobornicească din București a procedat în disprețul tuturor canoanelor și al întregii tradiții ortodoxe?

Pentru ca atitudinea preoților să fie complet justificată și eficace, nu se cere decât un lucru: să transpună definitiv problema din cadrul politic în cel bisericesc. Și atunci schisma e gata.

Iată unde ne duce un Sinod care lucrează după biletele

Liga arhierilor creștini

Prietenul și confratele meu Nichifor Crainic cere stăruitor, în legătură cu nemaiapomenitul vot al Sinodului, prin care această miltă așezare ecleziastică se exclude din Ortodoxie, o demitere grabnică a P. S. Pimen, mitropolit al Moldovei, și P. S. Lucian, episcop al Romanului, ca initiatori și hotărâtori ai votului. Măsura ar fi, prin caracterul ei radical, de natură a curma scurta onibila situație creată Bisericii românești prin inmixtiunea politică.

Sunt de părerea hotărât opusă, și cred că demiterea celor doi prelați ar însemna pur și simplu o nouă nenorocire pe capul Bisericii. Pentru că, în situația de astăzi, orice jumătate de măsură este o primejdie, iar demiterea celor doi prelați, cu toată înfățișarea ei categorică, nu e, în fapt, decât o jumătate de măsură.

Să depună carja mitropolitul Moldovei și episcopul Romanului, ca unii să sunt inițiatori ai votului, de azi înainte de tristă celebritate? Să fim sinceri. Acești chiriari au avut inițiativa în această chestiune. Textul autograful nostru vine din alta parte. De ce atunci să ridicăm la rangul de inițiatori doi oameni cari, în speță, nu au fost decât instrumente de execuție? Pentru că nu putem să ținem dezbate și hotărâri în această chestiune? Foarte bine. Să mai așteptăm. Dacă nu putem - din motive de oportunitate - amana viitorul pentru realizarea unei măsură de măsură. Căci ce ar însemna demiterea celor doi chiriari indicați de confratele meu? Scoaterea din ierarhia noastră bisericească a doi episcopi presupune ca dovedim a fi liberali. Și ce am obținut prin asta? Absolut nimic. Când alegerea a doi noi episcopi în actuala configurație a parlamentului bisericesc, ar da, cu certitudine matematică, la scoaterea din urne a alți doi episcopi liberali. Ori poate ne închisim că de data aceasta guvernul va renunța la intervenția sa politică în treburile Bisericii?

Prin urmare singurul act ce poate fi militat în împrejurările de față este pregătirea marii purificări pe care va trebui să o întreprindem în Biserica românească. Nici o schimbare în momentul de față. Căci, cu jertfa a doi episcopi vinovați - dar mai vinovați decât alții? -, nu se îndreaptă situația unui sinod decăzut din drepturi sau a unui episcopat ignorant al celor mai elementare îndatoriri față de Biserică. Doi tapi ispășitori? Dar întreb: câți din cei 18 episcopi eparhioși și cel puțin tot atâția purtători de carță arhierască cinstesc locul pe care îl ocupă și pot sta cu fruntea sus nu în fata lui Dumnezeu, dar măcar a oamenilor?

Să părăsim deci planul de reabilitare al persoanelor și să ne ridicăm până la probleme. Este singura metodă secundă și domină de ostentivitate în treburile bisericești. Chestiunea Bisericii Române Ortodoxe există. Ea sta permanent deschisă de la secularizare. Fără ca vreunul din guvernele care s-au succedat în acest rastimp să fi avut intențiunea măcar de a considera altfel decât poartă o sumă de reanități cari sunt și trebuie să rămână bisericești. În acest domeniu, decizia este de refăcut.

Ce anume? Vom spune deocamdata că problema nu e nestudiată. Dar asta nu e de ajuns. Nucleul de refacere a vieții noastre religioase nu se poate forma din sumea aicilor. Și nici nu e nevoie. Pentru hotărârea planului detaliat și de reintronare a Bisericii în drepturile și funcțiunile ei, plan a cărui realizare nu este prea depărtată, cerem înființarea unei ligi a arhieriei creștine în Biserica noastră. Putem indica deocamdată patru dintre episcopi: P. S. Niculai al Sibului, P. S. Varticlomeu al Râmnicului, P. S. Visarion al Bălților și P. S. Gherasim al Orșinăului, toți oameni ai Bisericii în primul rând. La care s-ar adăuga câțiva din arhierii mai tineri, fără scaun, unii după ce-și vor fi dovedit lipsa de solitudine cu actualul regim.

Datoria noastră? Să stăm în ajutorul celor câțiva arhierii creștine din Biserica noastră și, mai ales, să nu ne pripim.

Prietene Craiove, știu prea bine că avem de lucru. O mână de ajutor, dec

Difficultăți bisericești Ce e cu data Sfințelor Paști?

Hotărât lucru, Biserica noastră e sortită să treacă prin tot felul de vremuri. Sunt unele ridicate prin amestecul politicilor de partid în treburile ecleziastice, sunt altele provocate de penetrațiunea spiritului laic și de pierderea simțului tradiției și al canonicității victor noastre bisericești. Dar sunt chestiuni care nu au nici un fel de legătură cu influența laicizantă și care, dacă primum, greșeli, e pentru că nu au fost la timpul lor suficient studiate. O asemenea problemă e cea a datei, la care se vor sărbători Sfințele Paști în anul 1929.

Nu credeam să avem prilejul a ridica așa de curând această chestiune. Și am văd, în Sfântul Sinod, se pusesse problema și ca la calcularea acestei date se învise-ră dificultăți. Dar mai și am văd, tocmai pentru că lucrurile nu erau clare pentru toată lumea, o hotărare nu se luase, chestiunea urmând a mai fi studiată. Când, atât că astăzi ni se comunică, din sursă absolut demnă de încredere, că data sărbătorii Sfințelor Paști a fost definitiv fixată pentru 31 mart.

31 mart? Cine a hotărât această dată imposibilă și pentru ce motive?

Sfințele Paști la 31 mart însemnează că nu vom sărbători Învierea Domnului, nici în aceeași zi cu catolicii, nici cu protestanții, nici — ceea ce e încă mai grav — cu ceilalți ortodocși.

Mai însemnează că vom sărbători Paștele înainte Paștilor evreiești, ceea ce contravine în chip expres și adevărat istoric, așa cum este el înregistrat în *Sfânta Evanghelie*, și hotărârile explicite a Sinodului de la Niceea, care stipulează că în nici un caz data Paștilor nu se poate fixa înainte de Paștele evreiesc.

Ni se răspunde că data de 31 mart e indicată de calculele științifice ale noului calendar, și că, dacă am renunța la ea, o altă data indicată de aceleași calcule, după care — de altfel, serbează celelalte Biserici Ortodoxe, ar fi așa de târzie, încât postul Sfântului Petru nu ar dura decât trei zile. Că sunt nepotriviri? Se poate. Dar ce mi pasa mie de nepotriviri — răspunde P. S. președinte al Sfântului Sinod — când eu am știința pentru mine?

Știința? Ei, da! Uitasem că P. S. Pimen e numai și numai știință din cap până-n picioare. Noi, ca proști, ne gândeam în primul rând la *Sfintele Evanghelii*, la canoanele și la hotărârile Soboarelor ecumenice. Noroc că mai există în Sfântul Sinod un autentic și vașnic apărător al „ȘTINȚEI” în persoana P. S. mitropolit al Moldovei. Căci, altfel, ne făceam de ras.

Să mai vorbim însă și serios. Chestiunea calendarului a făcut poporenilor noștri destul sânge rău. Agitația pe această temă, întreținută precum ne amintim și de irresponsabilitatea d-lui Goga¹, nu e nici astăzi terminată. Defectuos și neindemanatec înțiată, schimbarea calendarului a fost, de bine de rău, acceptată mai mult prin scurgerea vremii. E cuminte să dăm agitațiilor un nou prilej de data aceasta perfect fundat — pentru răscolirea patimilor?

Nu va dura postul Sfinților Apostoli decât trei zile? Ei, și? Acest post a variat, în orice caz, și până acum între una și șase săptămâni. Calcule[le] științifice se

spun? Noi care ştim aproximativ cum se idiomatizează un termen, în
o crea reprezentativă, ştim totuşi că şi celelalte locuri în care se
sarbtori obiceiă după Petile, creieră tot după vechea tradiţie.
Prin urmare, să încercăm să prezentăm aceste strofice de

Şi să ne gândim la alte lucruri mai interesante. De pildă, la faptul că
nismul răsăritean şi aşa destul de larg, nu ar trebui să excludă puţin
se rupe solidaritatea de manifestare. Mai mult spus, nu trebuie să
caz, mai ales astăzi, când renasterea religioasă a Răsăritului trebuie să ducă
pecozarea unei conştiinţe comune.

Ce e de făcut? Nu o vom spune noi. Nu o vom spune în orice caz, pe
când nu vom cerceta cu grijă problema. E sigur însă că hotărârea Sfant
Sinod, care ridică atatea dificultăţi, nu poate fi decât propriă. Să se ia chestiunea
din nou în studiu şi în discuţie. Şi să se convoce în timpuri o sesiune extra
ordinară a Sfantului Sinod.

E a doua gravă greşeală pe care această măltă adunare bisericească o comite
în aşa de scurt răstimp. Mai multă grijă. Pentru că nimeni nu a fost pe acest
pământ de compromitere.

Agitaţii pe tema calendarului

Un sătean din fundul Moldovei m-a cercetat acasă. El îmi aducea o petiţie
semnată de câteva sute de oameni, pe care eu trebuia să o prezint ministrului
Cultelor şi prin care creştinii cer Ministerului, nici mai mult nici mai puţin de
cat să-l lase să-şi prăznuiască sărbătorile după stilul vechi.

Voi prezenta, desigur, petiţia d-lui ministru Lapedatu. Dar nu voi spune
această cerere, pentru motive pe care am să le înfăţişez cu alt prilej. Deocamdată
mă mărginesc a atrage atenţia asupra laturii materiale a acestei afaceri.

Petiţia este tipărită. Ceea ce însemnează că asemenea hârtii circulă pe o rază
mai întinsă în ţară. Mi se afirmă că acţiunea împotriva noului calendar are
punătoare proporţii. Treizeci de comune din acel colţ de Moldovă nu mai merg
la Biserica pentru că preoţii slujesc după noua orânduială a Sfantului Sinod. În
în e se duc duminica, dar *lucrează în zilele de sărbătoare* după stilul nou.
Altfel, ocolesc Biserica chiar în zilele de duminică, pentru că se calcă legea.

Asta însemnează că nici până astăzi opera de lămurire a credincioşilor pe
care am cerut-o stăruitor în urma neindemânaticiei reforme a calendarului, şi
care, pe alocurea, a fost chiar iniţiată, nu şi-a făcut efectele. Amănuţ interesant
de reţinut: săteanul cu care am vorbit nu ştie cine îi e episcop. Asta însemnează
că chiar şi el din loc nu se prea osteneşte cu vizitele canonice, şi că nici preoţii
nu lămuresc îndeajuns pe credincioşi asupra ierarhiei ecleziastice.

Alt amănuţ, mai interesant încă: săteanul socotea că chiar şi-ar fi p
Pimen. Ceea ce nu e exact, care, de altfel, este, în muntea con

terului nu n-avem nici pe cine să-l ducă la viață de...
 scuturându-se dintr-o dată...
 lămurilor...
 pe care de...
 Și...
 ...

Pentru liniștirea creștinilor

La Ministerul Cultelor, unde a...
 pe tema calendarului...
 închisă...
 de ieri și prin care se cerea, mai...
 prăznii sărbătorile după vechi...
 semnăturile sunt până acum...

Se dovedește prin aceasta că afirmația pe care...
 rului grav și general al acestei agitații era totuși...
 că în adevăr există... cel puțin în unele epoci...
 floare - o acțiune de contrapropagandă...
 locului operă de lămurire a credincioșilor...
 noului calendar

Așa fiind, noi trebuie să constatăm că...
 tamplari, cel puțin acum va trebui să se interzică de sus pentru a se dreze ceea
 ce mai poate fi dres. Ce e de făcut e simplu. Mai...
 motiv concret de agitație data serbării Paștelui...

Omul purtător al petriei de care vorbeam, se arată foarte îngrijorat de faptul
 că așezarea prăznuirii Sfințelor Paști în 1959 reduce până la desființare postul
 Sfinților Petru și Pavel. „Ne-a tăiat postal Sfinților Apostoli”, domnia sa. Profesor
 Apoi așezare e asta ori stricare de lege?

Chestiunea aceasta specială am dezbătut-o și am cerut de la Statal Sinod
 o revenire. I-a e cu atât mai posibil cu cât nu e nevoie năma decât de o revenire
 la vechiul calendar. Este o masură care se poate face cu repezede, fără multe
 complicații, și de natură a răpi agitațiilor un puternic instrument de neliniștire
 a populației.

Dar asta nu ar fi decât un mijloc cu răstrângeri limitate

De îndată ce agitația ia proporțiile primeidiuase pe care le indicărm trebuie
 să se recurgă la mijloace mai mari. O intensă operă de propagandă și de lămurire
 a credincioșilor se impune. Operă de la care să nu apsească personal vâlcă
 din loc. Noi, orășenii, sceptici și hăzați cum suntem, fără simțuri, hieraticilor
 nici nu ne dăm seama ce e prestigial de care, pe drept cuvânt, se bucură un
 episcop în fața poporului. Să meargă, deci vâlcă din sat în sat și să lămurească
 pe popor că schimbarea calendarului nu e stricare a legii, ci stricare a...

este ceea ce fac ei, petiționarii, răzvrătindu-se împotriva unei hotărâri a Sfântului Sinod.

De ce se tem anume creștinii? De păcatul de a prăznui sărbătorile împărătești și pomenirea sfinților Bisericii în alte zile decât cele de până acum, presupuse ca indicate de Biserica dreptcredincioasă. Să presupunem un moment ca teama lor ar fi îndată. Și că, în adevăr, noul calendar ar fi o greșală și un păcat împotriva Ortodoxiei. Au credincioșii motiv să se teamă că au căzut în păcat?

Evident, nu. Căci păcatul nu atacă putinta manturii, decât dacă el nu e dezlegat de Biserică. În cazul de față însă, dezlegarea există, căci însăși Biserica a dat hotărârea a cărei respectare e socotită de unii ca un păcat. În fond însă, chestiunea păcatului nici nu se pune în această împrejurare. Oamenii nu pot să fie creștini decât dacă fac parte din comunitatea creștină. În afara de Biserică nu există creștini. Asta e clar. Și e, anume, creștin acela care urmează întocmai hotărârile Bisericii. La noi, în Ortodoxie, capul Bisericii, păzitorul sfintei așezări dumnezeiești, îndreptătorul credincioșilor e Sfântul Sinod. Sfântul Sinod are dreptul să hotărască în împrejurările litigioase ce e credința pravoslavnică și ce nu e. Iar ceea ce hotărăște Sfântul Sinod e ILLIGI pentru credincios.

Ia hotărârile Sfântului Sinod nimeni nu are dreptul să se împotrivescă, pentru că atunci calcă legea. Cu ce drept declară atunci sătenii din nordul Moldovei că ei nu merg la biserică în zilele de praznuire după noua așezare a calendarului pentru că strică legea? De când au ajuns în Biserica pravoslavnică credincioșii să se ridice pe căi de fapt împotriva unei încheieri a Sfântului Sinod? Cine are, în afara de interes poatic, interesul de a introduce în Biserica noastră aceste atitudini protestante?

Credincioșii? Credincioșii nu! Credincioșii, aceia sunt niște bieți rataciți, înșelați în buna lor credință, purtați pe drumurile pramejdorice ale răzvrătirii împotriva Bisericii, fără să-și dea seama că actele lor îi pun în postura lepadării de comunitatea credincioșilor, și fără să gândească la păcatul de mârșie în care cad.

Credincioșii trebuiesc deci lămurii. Așa cum am arătat o prin graul episcopilor. Dar în același timp, trebuie începută o contrainsursă care, între altele, să stabilească cine sunt agitatorii și în al cui interes lucrează.

O pastorală nesinceră

Evident, mai bine mai târziu decât niciodată. De aceea suntem bucuroși că măcar la 10 septembrie P. S. mitropolit al Moldovei, actualmente și președinte al Sfântului Sinod, ne a învrednicit cu o scrisoare pastorală în chestiunea calendarului.

Agitația pe această temă ia proporții grave. Însuși Prea Sfântul Pimen e impresionat. Impresie până la spăimânt. Căci numai așa se explică tonul alarmat și lipsit de siguranță și demnitate hieratică a Bisericii, pe care, pe alocuri, îl ia fără voie, scrisoarea pastorală.

Regretăm că această intervenție pe care am așteptat-o demult, nu este decât un deșănț de îndemnată. Nu vorbesc numai de complicarea mui a a problemelor cu distincțiuni teologice foarte discutable din punctul de vedere al unei stricte Ortodoxii, ci de cea a Bisericii învățătoare și ascultătoare, nici numai de epunerea nepedagogică a întregului proces, nici de afirmațiuni neîndemnată de ca de pildă, chestiunea aceasta (a calendarului) nu e așa de ușoară ca să e poată socoti și pricepe oricine. Afirmații de natură a slabi de la început valoarea scrisorilor arhiepiscopale.

Vorbesc mai ales de altceva, de lipsa de sinceritate a pastoraliei. Iată de pildă în capitolul în care se vorbește de data Sfințelor Paști în 1929 se spune: „Indreptarea aceasta a calendarului s-a făcut după o înțelegere cu Bisericile surori. Au primit până acum calendarul îndreptat Biserica Patriarhală din Constantinopol, cea din Grecia, precum și cea din Alexandria și în curând, îl vor primi și celelalte, când vor crede vremea potrivită”. Ma rog să precizăm: nu e vorba decât de acceptarea noului calendar, nu și de data praznului Sfințelor Paști în 1929. De ce această încercare de confuzie? Cui îi servește această confuzie? Nu știe oare P. S. președinte al Sfântului Sinod că în 1929 noi nu vom serba Paștele nici măcar împreună cu Bisericile Ortodoxe care au admis deja îndreptarea calendarului?

Prin urmare, să distingem: îndreptarea calendarului e o chestiune, data praznului Sfințelor Paști în 1929, alta. Iar deocamdată în dezbatere e ultima problemă. Sfântul Sinod era dator să ne lămurească pe noi, fiii duhovnicești ai Bisericii, cum se face că, deși calendarul cel îndreptat e cel bun, nu toate Bisericile Ortodoxe adepți ale noului calendar vor prăznui Sfințele Paști la 31 mart 1929, cum se face că, după socoteala calendarului îndreptat, în 1929 vom ajunge să prăznuiim Paștele înainte i Paștelor evreiești - să serbăm adică Iovierea Domnului înainte de răstignirea Lui?

Iată problemele pe care nu trebuia să le ocotească Sfântul Sinod în această chestiune a datei Sfințelor Paști. P. S. mitropolit a găsit că e mai bine să joace pe o confuziune - după vechea, nenorocita metoda întrebuintată în Biserica noastră - nu descoperăți nimic.

Da, e însă o metodă care se răzbună.

Revizuirea canoanelor

În zarva apropiatelor schimbări politice sau în neînțelegerea provocată de apropierea unei ierni de foamete, Biserica noastră a numit o comisiune. Frumoasă pildă de liniște, de încredere și de fermitate, o să spuneți, peste contingentele cotidianului, Biserica vecinică își urmărește problemele ei, neimpresionată de frământările „secolului”. Frumoasă pildă, în adevăr, dacă ar fi așa. Dar nu e.

Două sunt motivele care ne fac să credem că nu e cazul a ne bucura. Iată: obiectul de cercetare al comisiei, al doilea, componența ei. Ambele fiind mai

degrabă de natură a ne face să credem că momentul de față a fost dinadinsul pentru ca observațiunea să treacă neobservată. Comisia aceasta se va ocupa de revizuirea tuturor canoanelor Bisericii Ortodoxe, și ea e formată din profesori: Boroianu¹, preotul C. Dron² și I. Matei.

Problema însăși e de cel mai mare interes. Canoanele delimitează însăși sfera juridică a Bisericii și e multă vreme deia de când această sferă juridică a intrat în descompunere. Netăgăduita superioritate *de fapt* a catolicismului asupra noastră tocmai aici stă în preciziunea și în aspra disciplină juridică a Apusului creștin față de anarhia răsăriteană. Anarhie care merge așa de departe - mai ales de noi - încât înalte fețe bisericești contestă valabilitatea actuală a canoanelor cred că pot trece cu inimă ușoară peste cele mai categorice și mai esențiale prescripțiuni ale codicelui juridic creștin. Că Biserica noastră a ajuns la încheierea că problema dreptului canonic trebuie în sfârșit atacată de front, nu poate decât să ne bucure. Felul în care ea înțelege să pornească la lucru ne aruncă însă în cea mai adâncă îndoială.

O comisie de trei va studia problema. O comisie de trei înși, culeși de pr. București pentru o problemă care depășește grantele nu ale Bucureștilor dar chiar ale țării românești, fiind *o problemă a Ortodoxiei*. Își închipuie Biserica noastră că revizuirea canoanelor se poate întreprinde independent de ce e altă țară ortodoxă? Crede cineva în locu, de conducere ca Ortodoxia nu e și așa destul de fărâmițată, încât mai era nevoie și de codice canonice locale și naționale? Primul pas e fundamental greșit.

Am simțit întotdeauna necesitatea acestui codex. Dar am crezut că alcătuirea lui trebuie să revină, dacă nu unui sinod, cel puțin unui congres panortodox. La București se crede altfel - și e fals.

Problema e grabnică, iar eventualitatea convocării unui congres panortodox problematică? Poate! Simtea Biserica noastră necesitatea imediată de a lua inițiativa acestei revizurii? Încă nu am avea de protestat. Modalitatea în care a fost plănuțată realizarea acestei întreprinderi nu rămâne însă mai puțin falsă.

O comisiune - nu e rău. Dar ce fel de comisiune? Boroianu, părintele Dron și I. Matei. Vai! Cu cine și pe socoteala cui giurăm? O I. Boroianu, profesor de drept canonic la Universitatea din București, s-a ilustrat până acum printr-o absolută abținere în discuția tuturor marilor probleme canonice care s-au dezbătut în Biserica românească. Este un om prudent.

Părintele Dron, îl știu. Autorul unei teze de doctorat asupra valorii actuale a canoanelor - teză irefutabil dovedită ca excesiv de slabă, în chiar coloanele *Cuvântului*.⁴

Iar d-^{le} Matei, nefabilul domn Matei, consilier tehnic al tuturor legilor nelegionice ale Bisericii noastre votate în ultimii cinci ani!

Asta ne e comisia. Credem că Biserica românească ar fi fost liberă să nu încheie o comisie internațională, în care să colaboreze toți marii canonici ai Bisericii de Răsărit. Nu e de această părere!

Dar chiar așa în România nu a găsit nimic mai bun? (Aici unde e, în această comisie în care nimeni nu cunoaște limbile teologice, filologul, unde e juristul,

unde, dogmatistul și unde istoricul? Dron și Mater? Vai! Bietii oameni sunt ultimii care ar putea fi întrebuințați. Și totuși au fost numiți și ei, și nu alții. Pentru că alții ar fi putut fi oameni serioși și ar fi avut, cine știe, păreri lor. Se pare însă că aici nu e vorba de Biserică sau de știință. Ci de aranjarea cărții nelor, așa ca ele să răspundă unor anumite necesități.

Ne așezăm, deci, la postul de veghe ca în fața celei mai noi încercări de siluire a Bisericii noastre nemuritoare. Și așteptăm.

Pentru reluarea tradiției dogmatice răsăritene

Împrejurările din Biserica noastră mă duc, de câțiva vreme, să scriu despre aceeași problemă a disciplinei, fie că e vorba de disciplina acțiunilor noastre fie că este pusă în chestiune disciplina noastră de gândire.

Iată de ce nu voi trece asupra unui însemnat articol, pe care îl publică „Unirea” din Blaj sub titlul *Adevăr și iubire*, articol care se răfuiește cu cele scrise în chiar foaia noastră de P. C. Spătaru asupra unității Bisericilor creștine.

„Unirea” ne dă o strașnică lecție de disciplină și bine ne face. Căci dacă un creștin și un om de știință — cu destulă pătrundere critică a sensului Ortodoxiei — ca P. C. Spătaru poate aluneca asupra valorii dogmei pentru a se ancora în iubire, ce să mai spunem de bietii oameni cari, întorcându-se înspre Hristos după deziluzii pozitivistice, nu pot scăpa de capcana protestantă a pietismului!

Noi am pierdut încrederea în poziția noastră dogmatică pentru că nu mai avem contact cu ea. Vechea tradiție de știință și de gândire a Răsăritului creștin, în care a înflorit totuși cugetarea lui Clemens, a Sfântului Ioan Hrisostomul, a Sfântului Ioan Damaschinul și a pedepsitului de Dumnezeu, Origen, cea mai amețitoare minte a metafizicii din toate timpurile, s-a închisat până la dispariție, aproape.

Și iată-ne acum, din tenorantă, alunecând pe drumurile mai facile, dar mai primejdioase și fără îndoială, mai puțin rodnice, în aceste împrejurări, ale iubirii expuși să primim lecții de la papistași. Noi, cari am hrănit cu idei toată metafizica creștină și toată teologia! Nu e așa că pe drept ni se întâmplă rușinea acestei înfruntări?

Prin urmare, sa nu ne irităm de scuturătura fraților noștri de la „Unirea”. Sunt în drept să o facă. O dată, pentru că ei au fost în stare să păstreze și să fructifice comoara de gândire creștină care le-a căzut în lot. A doua oară, ca o mustrare pentru păcătoșirea noastră, moștenitori inconștienți și irresponsabili ai celei mai impresionante metafizici creștine.

Ci, decat să ne enervăm și să răspundem cu cine știe ce necuviințe mai bine să ne apucăm de treabă, întorcându-ne la greceasca pe care am uitat-o și la latină pe care nu am știut-o niciodată. Și pregătindu-ne pentru marea întrecere științifică între noi și Roma, căreia nu ne putem sustrage fără primejdie de moarte.

Să cădem noi înfrânți în fața Apusului catolic pe o chestiune de dinu-
Aberatie! O dată pentru totdeauna, nici, în noi, în Răsărit, e adevărul! Dar
cunoaștem! Altfel, nu facem decăt să ne rățoini. Și e ridicul

Un sighilion patriarhal

Problema calendarului este iarăși în centrul preocupărilor. Se ridică din Ha-
sarabia și de prin nordul Moldovei, adică tocmai de prin părțile unde sensibi-
litatea noastră religioasă este mai ascuțită și unde chestiunile bisericești sunt
totdeauna actuale

Pentru opinia publică a orașelor, problema apare mai degrabă ca un cur-
sum. Oamenii ridică din umeri și se miră parcă ce-i dacă mergem după vechi
sau noul calendar! Nu e nici o surpriză. Și totuși problema este esențială. Or-
doinei și o întreagă literatură a chestiei există

Dăm, de pildă, astăzi un sighilion patriarhal e vechi de prin 1583. Dar con-
ținutul lui e plin de suc. Iată-l:

*Ieremia, cu mila lui Dumnezeu, arhiepiscop al Constantinopolului - N. A.
Româ - și Patriarh ecumenic*

Fiindcă din nou Biserica Vechei Rome înșelându-se de mândra deșertă-
rie a astronomilor sai, cu nechibzuința a schimbat printr-unmoasele așezăminte
despre Sfintele Paști stabilite și hotărâte de cei 318 Sfinți Părinți ai Sfintei
Unități Sobor Ecumenic din Niceea care cu cea mai înaltă sfârșenie se respectă
toți creștinii din întreaga lume ca niște așezăminte neatinse. Astăzi devine ca-
za ispitelor. Înaintea mea ca unui Patriarh ecumenic s-au prezentat bărbați
armeni întrebându-se despre practica schimbătoriei Paștelui fiindcă și lor a
impune primirea acestei inovațiuni

Pentru de aceea noi a trebuit să le spunem ce despre acestea e hotărât
Sfinți Părinți. Clubzind împreună cu Fericitul Patriarh al Alexandriei și Fe-
ricitul Patriarh al Ierusalimului și cu cialanți membri ai Soborului în nume
Sfintului Duh hotărâm a lămurii așezămintele despre aceasta ale Sfinți
Părinți

Cel ce na urmează tradițiilor și obiceiurilor Bisericii și celor care cum au
runcat cele șapte Soboare Ecumenice despre Sfintele Paști legnând toate bini-
ce să-i urmam și vorește a da Pashahiei grigoriane și calendarului papist
ca și alții astronomi lucrează contra tuturor hotărârilor Sfintelor Soboare
voină prin aceasta a le schimba și a le slăbi sa fie ANATHEMA depărtat
Biserica lui Hristos și de la adunarea credincioșilor

Dar voi pravoslavnicilor și bine cinstitorilor creștini, stați în cele ce v-a
născut în cele ce v-ați născut și educat. Și când va fi necesar, și sângere voia
să vărsati ca să păstrați credința și moartura părințescă

Paziți-vă și feriți-vă de unei cu deșta reformiștii, ca Domnul nu trage de Hristos și va duce viața și ruștină creștinilor voștri să fie cu voi...
Amin

Cei care decid în chestiunea de fonduri să gândească la toate lucrurile astea? Noi mai avem și alte texte și o să le dăm.

Prin mărăcini

Iată, în sfârșit, că în cercurile oficiale s-a pornit zăvăl în jurul agitației pe tema Paștelui. Ministrul de Interne, pe drept cuvânt alarmat de tulburarea spiritelor, a luat inițiativa unor consultații la care au participat și înaltele foruri bisericești. Se pare că intervenția d-lui Mito, subsecretar de stat de la Interne, a avut succes. Căci măsura, elementar indicată, aceea a convocării Sfântului Sinod pentru a se lua din nou în dezbatere problema măsură pe care nu am încetat să o recomandăm chiar de a doua zi după nefertita fixare a datei Paștelui, pe care dintru început am socotit-o ca purtătoare de agitație pe care a se înlăpui.

Așa fiind, să încercăm anumite socoteți mai generale. Vinovat în toată această tulburare, care a agitat spiritele credincioși, ar este fără îndoială Sfântul Sinod. El vinovat nu numai în faptele pe care le face, dar și, în dublu în care înfăptuiește.

Un Sinod care se credea în suficient de adevăratul spirit al Bisericii, nu poate să greșească pentru că el stă sub directă inspirație a Sfântului Duh. Adevăr vecin, verificat pentru vânturile noastre obișnuite prin elementare considerații de gnozeologie religioasă.

Dacă Sfântul Sinod a greșit, asta înseamnă că nu a lucrat sub înălțarea Sfântului Spirit. Fapt cu deosebit de grav — confirmat din nou și în repetate rânduri prin întâmplările ultimilor ani.

Căci Sfântul Sinod al Bisericii autocefale Române a pierdut, în chip voit aproape contactul cu celelalte Biserici dreptcredincioase și a rupt, printr-o orgolnoasă atitudine separatistă, solidaritatea și comunitatea de iubire a pravoslaviei.

Desprinsă de această comunitate, care e singura bază organică a vieții în Dumnezeu, ea nu a încetat să alunece prin mărăcini tuturor modernismelor și schismelor și politicismelor, păcate grele — eliminând toate în aerul de groază orgoliu papistasesc prin care Patriarhul țării, înfruntând întreaga noastră așezare canonică, a acceptat locul de membru în Consiliul de Regentă.

De la un Sinod care poate asista cu inimă ușoară la înfruntarea celor mai hotărâte din canoanele Bisericii de Răsărit nu se mai poate aștepta nimic — pentru că se poate aștepta la orice.

Să fim, deci, măcar o dată serioși și să nu ne impresionăm dacă ni se va spune că nu se poate reveni asupra unei hotărâri a Sfântului Sinod și să cerem hotărât Paștele la 5 mai!

Rătăcirea cea de pe urmă

Sortii au căzut

Dupa penibile discuțiuni, care au durat aproape o săptămână încheiată adunarea care până ieri mai avea încă — deși numai aproximativ — dreptul de a se intitula „Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române” a hotărât — împotriva tuturor aratărilor Predaniei și a expresiei așezării a Sfintelor Canoane — prăznirea Sfintelor Paști la data de 31 martie

De cand există Biserica românească nu s-a îndrăznit încă împotriva ei o mai grozavă lovitură, căci SE ÎNTÂMPLĂ PRINTRU ÎNȚEAȚA OARĂ CA ACEASTA BISERICĂ, printr-o faptă de ocară a chiar conducătorilor ei prepuși SA SE SCOATĂ DIN ECUMENICITATE

Ne dăm seama de greul păcat pe care l am lua asupra-ne cutezând să măsurăm cu mintea noastră omenească, în valoarea lor lăuntrică faptele unei adunări presupuse cel puțin, bisericești. Nota de ieri a Sfântului Sinod se judecă însă singură, prin confruntarea ei cu îndrumările care decurg din însăși fapta Bisericii noastre dreptcredincioase

Nimic nu îndreptățește luarea unei asemenea hotărâri. Vom dovedi aici, în zilele următoare, că punctul de vedere științific în așezarea Pastelor este o aberație condamnată în chip lămurit de Predanie — că hotărârea Sinodului e necanon că și că poartă toate stigmatul unui act schismatic, că ea include — sumă de absurdități, dogmatice și că numai motive extrabisericești au putut îndemna la un asemenea pas greșit

Vom dovedi, nu noi — pentru că noi suntem conștienți că unai om nu te îngăduie să judece faptele unui sobor, ci o va dovedi — încă o dată — Biserica însăși prin așezările ei, pe care le vom înfățișa poporului

Stă deasupra puterilor minții să înțelegem drumurile ascunse ale lui Dumnezeu, care ne-a trimis această grea încercare. Dar e o datorie a noastră, de marturisitori ai dreptcredinței — să punem în fața credincioșilor — în totă grozvia ei — fapta care vestește deja domnia Antihristului

Ceea ce omenește a fost îngăduit, și în putința noastră să facem — pentru împiedcarea acestei rătăcirii, am făcut. Dacă bine sau rău, ne va judeca Cel care singur poate sta judecător peste oameni

De aci înainte — în monstruosul proces care se deschide — bietul glas omeneșc trebuie să tacă

Pentru că — cu atât mai vărtos, să poată vorbi, Biserica cea Adevărată

După hotărârea Sinodului

După ce, încă de la strambă așezare a Pașcaliei pentru anul 1929, am cerut stăruitor conducătorilor Bisericii un răspuns asupra acestei hotărâri și am arătat toate primejdurile care pot decurge pentru Ortodoxia românească dintr-o asemenea necugetată faptă, mărturisesc că am primit vestea convocării Sfântului Sinod în scop de a discuta din nou problema cu un fel de indiferență. Imi dădeam desigur, seama că această problemă *trebuie rezolvată* într-un fel, dar tot așa de bine știam că o soluție în această chestiune, care ar fi ea, nu poate însemna decât neutralizarea unui *efect* al răului care s-a înscăunat în înseși măruntaiele Bisericii noastre.

Iar pentru ca mărturisirea să fie deplină, va trebui să adăugăm că stăruința cu care am cerut revenirea asupra așezării Pașcaliei izvoră mai degrabă din nevoile păcii cetățenești decât din respectarea intereselor Bisericii. Căci, așa cum se înfățișează astăzi lucrurile, e o întrebare dacă nu cumva asprul interes supra-omenesc al Bisericii noastre nu cere mai degrabă să lăsăm întinderea răului tocmai pentru ca reacțiunea împotriva tuturor rătăcirilor de astăzi să fie mai grozavă și, deci, mai definitivă.

Este o convingere a mea, verificată statistic în ultimii cinci ani, de când urmăresc zi de zi viața religioasă a țării, că, pe calea pe care am apucat-o, mergem sigur la sugrumarea Bisericii lui Dumnezeu.

P. S. Neculai, mitropolitul Ardealului și de bună seamă, una din cele mai puternice personalități ecleziastice de la noi, spunea mai zilele trecute referindu-se la agitațiile pe tema calendarului: „La mine e liniște. În eparhia mea nu se pot întâmpla asemenea lucruri”. E o mandrie pe care nu o înțeleg. Căci, dacă ea ar fi perfect justificată la un prefect de poliție, trebuie, în schimb, să umple de jale inima unui chiriarh. Căci un lucru îi scapa Prea Sfințitului Nicolae: *principala cauză a acestei liniști este indiferența religioasă, lipsa de sensibilitate a populației ardelenilor pentru problema calendarului*. Și atunci, slavă Domnului că mai există în țara noastră și chiriarhi ca P. S. Gurie, și credincioși ca basarabeni, unde „se mai pot întâmpla asemenea lucruri”.

Căci tocmai aici stă marea primejdie de care e amenințată nu atât Biserica noastră, care în formele ei de astăzi, ne e mai mult sau mai puțin indiferentă, cât mai ales viața noastră religioasă. Domnul mitropolit Neculai de la Sibiu a pleșnit o dată din biciul lui și a hotărât sărbătorii Paștele la 31 martie. De ce? Are el marea sa motive serioase? Nici unul — sau cel puțin nici unul de ordin bisericesc. Toată așezarea și tot spiritul Bisericii Ortodoxe pledează, dimpotrivă, pentru teza contrarie. Atunci?

Apoi, vedeți, tocmai aici e nodul problemei: motivele bisericesti nu mai contează. Contează tot ce vrei: politica, astronomia, adică tocmai elemente pe care chiriarhii nu sunt întruși să le cunoască, numai punctul de vedere al Bisericii nu. Ba, episcopul Buzăului, om care trebuie admirat pentru sinceritatea sa

brutală a spus-o pe șleau să serbăm Paștele la 31 martie pentru că așa s-ar
interesele sociale, politice și economice

De aceea, nefericita soluție la care s-a oprit sfatul arhierilor și episcopilor
are și ceva bun: ea provoacă o lămurire în sînii Bisericii. De azi înainte se știe
că fostul Sinod - da FOSTUL, și o vom dovedi - a ignorat în unanimitatea
punctul de vedere bisericesc într-o chestiune care nu interesa decât Biserica.
Până la 24 ianuarie se mai putea banui că exista în ierarhia noastră ecleziastică
clerici care să știe ce însemnează Biserica și să și cunoască îndatoririle față
de ea. Din acea zi orice asemenea nădejde trebuie înlăturată. Căci nu s-a găsit
un singur arhieriu care să se ridice și să arunce afurisirea asupra cetei de ate-
de protestanți care se adună în Dealul Mitropoliei, nici Gurie, nici Visarion,
nici fostul nostru prieten și frate întru Hristos, arhierul Iul Simedrea.

În ziua de 24 ianuarie a murit, deci, clivajul românesc. De aci înainte
apărarea Bisericii lui Hristos rămâne pe seama poporului. Împrejurare fără prece-
dent în istoria religioasă a Răsăritului, care transformă o autocefalie în acetație.

Aci se aleg oile curate de cele răioase. Când se va vedea cine serbează
Paștele cu papistași și cine, cu dreptcredincioși. Orice prudență din partea
ortodocșilor e nelalocul ei: e vorba doară de credința noastră și de mântuirea
noastră. Iar cine nu îndrăznește, împotriva tuturor amenințărilor și primejdii-
să depuna mărturie pentru adevărata Biserică a lui Hristos e pierdut pentru
veșnic. Iacoiarta cu doctorii în filosofie adunați sus, în deal, ca să hotărască
lucrări pentru care nu au nici un fel de înțelegere.

Fiecare să răspunda de azi înainte pentru păcatele lui.

Judecata sta în mână lui Dumnezeu!

O așteptăm. Pentru noi - și pentru ceilalți.

Tot despre rătăcirea sinodală - Încheieri

Să rezumăm, deci. Două sunt chestiunile fundamentale în jurul cărora se
grupează argumentarea noastră împotriva serbării Sfintei Paști la 31 martie:

1) necesitatea de a serba Paștele o dată cu toți creștinii (protestatul ecumeni-
stății);

2) necesitatea de a serba Paștele creștin după Pesihul iudeilor (postul ob-
sol dată în absolute a Testamentului Nou cu cel Vechi).

Prin înfrângerea primei prescripții obligatorii, cadem în schismă - ca un
grup ne-raportat de comunitatea de iubire a Bisericii - prin înfrângerea celei de a
doua - cadem în erezie - ca unii ce negăm nouitatea și continuitatea Bisericii de
la începutul până la sfârșitul vremii (marcionismul).

Sinodul Bisericii autocefale Române a înfrânt, prin hotărârea de la 24 ianua-
rie, prima și a doua prescripție obligatorie, Sinodul Bisericii autocefale Române

este, ca atare, din ziua de 24 ianuarie, schismatic și eretic și prin urmare **căzut din dar**

În ziua de douăzeci și patru ianuarie 1929, Biserica Ortodoxă Română a **decapitat**, deci singură prin actul necugetat și lipsit de iubire al hotărâri pe care a luat-o.

Iar credincioșii rămân fără carna. Se va ridica dintre ei unul care să treacă oarecum cerul, măr ales pentru cei învățați să respecte așezarea dumnezeiască a Bisericii. Care, în ce ne privește, rămâne de astăzi înainte de a dreptul în mana lui Dumnezeu.

Ce vom face? În împrejurările de față, canoanele bune se aleg de cele rămase adeverații credincioși vor sărbători Paștele la 5 mai, împlinirea ecumenicității și a unității trupului mistic al lui Hristos.

Afurisenia? Da, am auzit. Am auzit că între alie măsuri cu care amenință strășnicia **jandarmerească a Sinodului** s-a vorbit și de excomunicarea noastră.

Nu se poate.

Nu se poate.

1) pentru că Sinodul nu are voie, după spusa Sfântului Ioan Gură de Aur, să **arunce afurisenia asupra oamenilor**, ci asupra învățăturii. Iar învățătura e de partea noastră, care nu ne dezlipim de dogmă, canoane și Predanie și nu de partea Sinodului, care le ignorează sau le înfruntă pe toate.

2) pentru că Sinodul din București e **căzut din dreptul de a excomunica** de îndată ce stă în schismă și erezie.

3) pentru că Sinodul din 24 ianuar, ținut la București e nevalabil. E nevalabil ca unul ce a fost prezidat de Patriarhul Miron Cristea.

Patriarhul Miron nu avea calitatea să prezideze acest sinod.

a) pentru că, prin trecerea la regentă, a înfrânt sfânta așezare a canoanelor și stă sub afurisenie;

b) pentru că, prin legea lăpedatu din 1927 lege care prevedea separarea atribuțiilor administrative de ale spiritului în patriarhat, președintele Sinodului trecea asupra mitropolitului Moldovei.

c) pentru că, prin faptul că, la trecerea în Consiliul de Regentă, Patriarhul Miron s-a supus jurământului fără prealabilă dezlegare a Sinodului, excelența sa a căzut încă o dată sub caterisire.

Dar, atunci, cine să ne excomunică pe noi? Nu vom striga - Doamne ferește! - ca răzvrătitul Pascal *ad tuum Domine tribunal appello*! Nu. Dar vom înțelege că, pentru ispășirea păcatelor noastre, Dumnezeu aruncă asupra noastră și afurisenia unui Sinod căzut din dar. Și vom primi excomunicarea dacă va fi să vie cu bucuria dăruoasă a unei noi încercări.

Am spus și ne-am ușurat sufletul? Dar nu l-am și mântuit? Este o întrebare al cărei răspuns desigur că ne scapă. Să fie în puterea noastră să o știm? O asemenea prezunțiune ne înfrângem.

Am spus, depunand mărturie pentru credința adevăratului Dumnezeu. De-
gar lucrurile nu se vor opri aci. Antihristul e la treabă. Iar în una din zilele
mătoare va apărea enciclica „lămuritoare” a Sinodului. Noi, ce am avut de spus,
am spus. Dar este de datoria noastră să nu îngăduim o nouă tulburare a oarecui
prin acceptarea rătăcirilor „științifice” (ale) Sinodului. Așteptăm, deci, enciclica
lămuritoare, pentru ca să o punem goală înaintea credincioșilor.

Despre sinoadele tâlhărești, pe cari le uită d-l V. Goldiș

În așteptarea scrisorii pastorale a Sfântului Sinod, cu care științificii parazi-
te au învrednicit abia astăzi și asupra căreia evident că vom reveni neîntârziu,
pentru a nu lăsa pe credincioși pradă rătăcirilor oficiale, un aparător se ridică
sinoadalilor, de prin părțile Aradului: e d-l Vasile Goldiș¹.

Înaltul respect pe care îl port fostului ministru al Cătelor, precum și
afară de competența sa — solida seriozitate a argumentelor pe cari le formulează,
mă obliga a întârzia un moment asupra lor — pentru că, cu cumva vreunul, d-ze
noi să se lase furat de aparenta nu numai creștină, dar și ortodoxă a acestor teze.

Argumentele d-lui Goldiș sunt două. Noi trebuie să ne supunem hotărâ-
rile Sfântului Sinod, zice d-sa:

1) pentru că „Sfântul Sinod e singura autoritate în drept de a distinge ade-
varul de neadevăr, dreapta credință de rătăcirea primejdioasă” (sau în alta par-
te: „Păzitor al credinței noastre ortodoxe autentice și salvatoare este Sfântul
Sinod. Cel ce nu și controlează și nu și armonizează credința sa cu credința
Sfântului Sinod, cade în subiectivism și în rătăcire”);

2) pentru că, nerecunoscând hotărârea Sfântului Sinod, ar însemna să nu
recunoaștem principiul ierarhiei. Cum însă — organizația spirituală și administra-
tiva a Bisericii Ortodoxe nu poate exista în afara de ierarhie², tagăduirea prin-
cipiului ierarhiei echivalează cu tagăduirea Bisericii.

Iată, în adevăr, două grave și îngrijorătoare motive a ne supune hotărâ-
rile sinodale, nu?

Să vedem

Ia argumentul 1

Poziția d-lui Goldiș ridică chestiunea infailibilității sinodale. ȘI NU PU-
TEM DE CĂT DE RIROS SURPRINS CĂ ÎNOSTRUL MINISTRU AL CU-
LTURII SI AȘAZĂ, PE ACEASTĂ PROBLEMĂ, GRAVĂ ÎN TRE TOA-
RI, ÎN TAGARUL CĂTOLICILOR. În adevăr, după felul d-sale de a vedea
infailibilitatea sinoadelor este necondiționată. Nu este asta augustinism³? Ca-
doară Ieronicul Augustin e cel care, făcând teoria celebrei *fides implicita*, cre-
dea că e de ajuns să te supui orbește indicațiilor Bisericii, oricari ar fi ele pen-

tru a fi mantuit. Mă gândesc, deci, de unde această grozavă rătăcire a lui Goldiș din dreptcredințos într-un totuș?

Eroarea d-lui Goldiș provine dintr-o regretabilă uitare. Fostul ministru al Cultelor uită că **PĂTRUL ORTODOXIEI INFALIBILITATEA SINODALEI ÎN CONDIȚIONATĂ**

Ea este condiționată, pe de o parte, de unele împrejurări lăuntrice Sinodului, a căror împlinire singură poate face posibilă consacrată Sfântului Duh (cum e, de pildă, comunitatea de iubire) pe de altă, de respectarea prevederilor îndreptarului obiectiv al Bisericii: dogmele, canoanele și Predania.

Infalibilitatea sinodală nu este, prin urmare, o calitate lăuntrică, subiectivă a sinodului, cum ar vrea să o înțeleagă d-l Goldiș, pentru că hotărârile soboarelor ortodoxe sunt toate luate în respectarea unui îndreptar. Această infalibilitate nu decurge subiectiv, decât din identificarea, fuziunea sinodului în ființa Bisericii și este evident că o asemenea fuziune nu a fost realizată de îndată ce hotărârea sinodului contravine așezării canonice și dogmatice sau tradiției vii, de-a pururea prezente, a Bisericii.

Dreptcredinciosului creștin, alunecat astăzi prin meșteagurile încurcate ale papistaș sinodului se structurează evident româna a rătăcirii Augustin omului respectat Vasile Goldiș. Îmi permit să îmi amintesc că Biserica noastră a însemnat pe răbojul istoriei, sale existența unor sinoade lăuntrice, a căror învățătură a fost ștearsă din cunoașterea și practica noastră. Sinodul din Efes, de pildă, nu?

De îndată ce n-ai se poate identifica existența unor asemenea sinoade, însemnează că noi avem dreptul, să nu ne mai supunem orbește hotărârilor sinodului, de îndată ce acest sinod e dovedit a fi călcat Predania, canoanele și dogmele.

Cred însă că n-ai am dovedit cu prisosință că tocmai acesta e cazul Sinodului nostru.

Și acum punctul 2.

D-l Goldiș susține că o Biserică creștină, căreia i se contestă ierarhia, nu mai e Biserică.

Suntem de acord. Aceasta am susținut și noi, că Biserica văzută e astăzi la noi în sinecopă. Na însă pentru că noi am contesta ierarhia, ci pentru că - după cum am dovedit cu texte - această ierarhie s-a scos singură din Biserică prin procedeele ei.

Asta e.

Na e vorba, domnu e Goldiș, de subiectivism. De acest greu păcat noi ne-am ferit de la început, atunci când am spus că nu e minte omenească în stare să judece așezările dumnezeiești. Noi am lăsat să vorbească Biserica prin dogmele, canoanele și Predania ei, prin Sfinții Părinți și credem că Biserica însăși are totuși dreptul să hotărască dacă un sinod este tătărăsc sau nu.

În cazul ședinței de la 24 ianuarie a Sinodului Bisericii noastre, noi credem că Biserica a hotărât, și anume, nu în sensul ştiințificilor părinți.

Lucru pe care-l vom dovedi, de altfel, încă o dată, cu prilejul analizei scrisorilor pastorale a Sfântului Sinod, pe care o făgăduiesc.

Tranzacție

Consiliul Eparhial Ortodox Român al Bucovinei ne trimite spre publicare și la cunoștință un comunicat, pe care îl transcriem întocmai:

Protopresviterii districtuali și inspectori misionari, din Mitropolia Bucovinei întruniți la 31 ianuarie 1929 în conferința sub președinția arhiepiscopului mitropolitului Nectarie și a vicarului general, arhieru Ipolit, au la cunoștință hotărârea Sfântului Sinod de a serba Sfințele Paști la 31 martie a c. st. la dreptat ortodox și declară că atât protopresviterii, cât și misionarii vor lucra din răspateri împreună cu tot clerul ca populația ortodoxă din Eparhia Bucovinei să se supună orânduirilor Bisericii noastre.

Totodată aducând acestea la cunoștința Sfântului Sinod acesta este rugat să nu permită nicăieri vreo excepție și să intervină la onor Minister de Interne ca să deie ordin prefecturilor ca toate autoritățile civile să oprească agitațiile contra noului calendar pe această chestie și să deie preoților concursul întru menținerea ordinii.

Făgăduiala că atât protopresviterii cât și misionarii vor lucra din răspateri ca populația bucovineană să se supună orânduirilor Bisericii noastre este cu atât mai emotionantă, cu cât e inutilă. Insuccesul fiindu-i mai dinainte asigurat. Dar nu asta e important, ci altceva. Și anume:

1) Consiliul Eparhial roagă Sfântul Sinod să nu permită nicăieri vreo excepție. E cam târziu. Sfântul Sinod, el însuși conștient de greșeala săvârșită, a hotărârea să păsuiască peste tot sărbătorirea ortodoxă de la 5 mai. Mai mo încă. Unanimitatea chiriarhilor la semnarea hotărârii din 24 ianuarie a fost obținută printr-o tranzacție: s-a admis, anume, ca de la anul să se revină la vechiul calcul al Paștelui. Nu vreau să judec valoarea morală a unei asemenea tranzacții. Dar cer dezmințirea faptului.

2) Consiliul Eparhial mai cere ca Ministerul de Interne să deie ordin prefecturilor „ca toate autoritățile civile să oprească agitațiile contra noului calendar pe această chestie (care?) și să deie preoților concursul întru menținerea ordinii”.

E cam greu. Guvernul a hotărât o dată pentru totdeauna și bine a făcut să nu intervină în această tristă afacere. Biserica s-a încurcat — Biserica să se decurce. Să admitem însă siguranța Consiliului Eparhial din Cernăuți, care vrea să „încereze neze” lumea cu ajutorul jandarmilor. E o cerere demnă de spiritul actualilor chiriarhi! La care nu se poate răspunde decât cu expresunea cel mai complet de zgust.

Aci a ajuns Biserica română! Orice comentariu e superfluu.

Panica sinodală

În ședința de sâmbătă a Sfântului Sinod s-a întâmplat un fapt de o deosebită gravitate și importanță: aceiași chiriarhi cari amenințau cu fulgerele lor pe creștinii cari nu se vor supune creșterii în mare, în mare, refuzând să serbeze Paștele la 31 martie, au hotărât că data praznului în care Domnul s-a sculat din alegerii poporenilor.

Întâmplarea își are precedentele ei: sâmbăta d-mineată P. S. mitropolit Gurie, calugar cu frica lui Dumnezeu și cu pravoslavnică cunoaștere a azezării duhovnicești, a depus la Sfântul Sinod, în numele P. S. sale personal și ai P. S. episcopi Visarion și Iustinian, o întâmpinare în care declara ca false iscaliturile lor pe pastorală Soborului din 6 februarie și aduce la cunoștință că în Basarabia, Paștele se vor praznui la 5 mai.

În fața unui act de o asemenea gravitate de natură a se alege din Biserica pe totii partizanii Jater „știntifice” de 31 martie. Prea Sfinții Părinți au trebuit să se piece, și au acceptat, în mod oficial, ca nici un fel de împotrivire să nu se facă preotilor și poporenilor cari vor crede drept să praznuiească Paștele după azezarea pravoslavnică.

Foarte împrejurările militează pentru părerea că această hotărâre a fost luată în plină panică. Din ulanurile întinsecate a e resturilor închirite de constință religioasă o grija temătoare s-a ridicat în ei: grija că totuși va mai fi un Dumnezeu în cer și o pedeapsă năprasnică pentru înfruntători și panzătorii legii. Căci neîmpăcați cu această măsură, în aceeași ședință au hotărât pe de o parte reorganizarea Sfântului Sinod, pe de alta, revizuirea Legii pentru organizarea Bisericii Ortodoxe.

Faptele ar fi în adevăr îmbucurătoare, dacă ele s-ar datoriza izbăvii elementului ortodox asupra celui „știntific” în Sfântul Sinod. Teama ne e însă că toată această grabă de întoarcere la Ortodoxie nu e decât elementul trecător al amonitiei panice. Și că în curând lucrurile vor reîntra în vechiul alb și al „ortodoxiei” românești de după război: catolică după metode, protestantă după spirit, lăsată și motivele pentru care mă plec înspre respingerea noii hotărâri.

1) spiritul care a domnit la luarea unei asemenea hotărâri e lipsit de puritate. Deciziunea e o tranzacție și în cele duhovnicești tranzacție nu există. Prea Sfinții părinți și au adus însă aminte de anumite proceduri papistasești și au zis și ei: *toleretur!*.

2) hotărârea de la 8 februarie creează o situație mai gravă decât cea de până acum. Atitudinea de până mai ieri a Sfântului Sinod era cel puțin fermă. Se putea deci presupune că membrii Soborului sunt răfăciti, dar sinceri. Astăzi însă lumea își dă seama că Sfântul Sinod e lipsit de sinceritate și că numai tactanța orgolioasă a câtorva chiriarhi ține pe credincioși pe drumurile schismei și a ereziei. Sfântul Sobor s-a decapitat, deci, singur.

3) cu începere de la 8 februarie, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române a început de drept schisma înăuntrul hotărelor țării. Până aci, chiriarhi noștri țineau

ecumenicitatea. De azi înainte, ei o desconsideră în chip voit și expresiv, când o

Complicațiunile care se nasc Bisericii noastre prin răsvotul de la 8 februarie sunt oribile. Ele nici nu pot fi înfățișate toate. Atât sunt de multe și de grele încât nu putem să credem că împotrivirea noastră la blestemata hotărâre din 24 ianuarie a provocat această schimbare. E sigur însă că noi nu ne vom putea împiedea să mărturisim și de aci înainte grozăvia noui situații. Două date pentru prăznuirea Paștilor, hotărâte de aceeași Biserică, este o aberație. Sinodul are suprema dăruire să meargă până la capăt pe calea pocăinței și să accepte în suprema dăruire cu dogmele, canoanele și Predania Bisericii noastre pravoslavnice prăznuirea învierii Domnului la 5 mai.

Altă soluție nu există!

Sinodul în gravă încurcătură

– Scrisoarea pastorală este neutralizată de hotărârea de la 8 februarie. O nouă campanie de lămurire

Optimismul celor care socotesc că, prin noua hotărâre a Sinodului de la 8 februarie, în care se îngăduie sărbătorirea de două ori a Sfintelor Paști în același an, s-ar fi pus capăt neliniștii din țară este cu totul nefondat.

Sinodul se blamează singur

Căci, de unde până acum dificultatea consta numai în faptul că o parte din credincioși erau împotriva Sfântului Sinod, ca unul ce alesese o dată nepotrivită pentru prăznuirea Sfintelor Paști, astăzi toată țara este împotriva Sinodului.

În adevăr, de bine, de rău, până la hotărârea din 8 februarie, Sinodul avea cel puțin o părere. Cum observa d-l Goldiș, principiul autorității era salvat. Prin noua hotărâre, care, cu toate aparentele îndulcite, nu poate ascunde impresia de răsvot, anulează chiar acest principiu al autorității. Sfântul Sinod s-a decapitat singur.

Scrisoarea pastorală e nulă

Sinodul s-a decapitat de altfel, o dată, ca prestigiu, prin publicarea cunoscutului pastoral, monument de ignoranță dogmatică și canonică. Nu e vorba de simple afirmații. O vom dovedi. Vom publica, în ordine și la data mai jos indicată, o nouă serie de articole lămuritoare în chestiunea acestei scrisori sinodale.

10-14 februarie. Mircea Vulcănescu. *Netemeinicia scrisorii sinodale*.

vineri 15 februarie, Paul Sterian. *Nesinceritatea scrisorii sinodale*.

sâmbătă 16 februarie G. Racoveanu. *Falsurile scrisorii sinodale*.

duminică 17 februarie. Sinodul Tudor. Inconsecvența sinodului în chestia
datei Paștilor

luni 18 februarie, se se lămăie că Paștile nu pot fi schimbate de data asta, în
decalaj an

Se va decide prin această, în existența de amicală și caritabilă a Sinodului

Hotărârea de la 8 februarie e nouă

Sinodul s-a decapitat în a doua zi după hotărârea de la 8 februarie. Căci
pastorala fiind generală, neutralizează în orice caz a se arăta și Paștele și la 1 mai
iar hotărârea nouă fiind ulterioară se se neutralizează și flagrele pastoralei

Cu un asemenea Sinod lipsit de orice autoritate și morală și dogmatică, Biserica
nu mai subzistă. Protestele credincioșilor vor aduce pe sinodali la realitate

Soluția

Soluția nu e, evident, așa de simplă. Vom observa însă că Biserica a început
să coboare din momentul în care I. P. S. Patriarhul a părăsit Biserica pentru un
loc în Consiliul de Regentă

Asta e de ajuns

Cresc agitațiile

Știrile care vin din țară nu sunt de natură a mari încrederea sinodalilor în te-
meinicia încheierilor lor. Dacă membrii Soborului din București ar fi avut nu
numai un punct de vedere precis – care, și acesta, a lipsit –, dar și o atitudine
fermă în promovarea atitudinii lor, poate că lucrurile ar fi mers. Așa cum s-a
procedat însă, Sinodul – după ce s-a scos din dogma, canoane și Predanie – a
renunțat și la principiul autorității, revenind el însuși asupra unei hotărâri pe
care o anunțase definitivă și deschizând astfel larg porțile liberei alegeri. Să ne
mai mirăm că, din toate părțile țării, sosesc astăzi vești după care, chiar în lo-
curi de indiferență religioasă, se formează nuclee de militanți ortodocși?

Ba, chiar asociația „Patriarhul Miron”, patronată de părintele Patriarh, deci,
s-a constituit în falangă cincimaistă. Doamne române ortodoxe nu ostensec, pe
vremea aceasta de vifor, a colinda prin casele oamenilor pentru a-i deștepta la
dreaptăcredință

La Craiova, lumea se adună în mitinguri foarte populate, se constituiesc
comitete de acțiune, se întreprinde operă de propagandă la sate. În eparhia P. S.
Vartolomeu deci, om strașnic, care a împins autoritatea episcopala până la mâr-
șimii papistărești, credincioșii nu mai urmează cuvântul păstorului lor, socotit
pe drept cuvânt – căzut din dar

De Basarabia nu mai vorbim. Acolo, presiunea credincioșilor a impus chiar
arhului – alungat într-un moment de slăbiciune pe panta tranzațiilor lor – să se
întoarcă la calea aspră, dar dreaptă, a pravoslaviei

Și tare am vrea să mai vedem chipul superb de încredere al vlădică Necula de la Sibiu, care mai acum câteva săptămâni afirma cu tărie „la mine nu se întâmplă asemenea lucruri”. Căci, iată, au început să se întâmple și acolo asemenea lucruri. Călători sosiți de la Aiud vestesc că în eparhia P. S. Grigore aceluiași agitație crește pe fiecare zi - ca prelungirea. Nu vrem să ne ascundem adevărului. Știm că aceste agitații pornesc uneori și din lagăral sectanți ori s-au găsit din nou prilej de a lovi în Biserica noastră, dezorganizând-o. Dar de ce s-a dat acest prilej?

Și mai pe urmă, să nu exagerăm - nu sunt numai sectanții cari agită în ortodocși, sunt ortodocși înșiși, că doară nu va fi nimeni așa de naiv să creadă că în Ardeal nu se găsește decât ortodocși „civilizați” și „științifici”, după clipele asemănarea parintelui mitropolit Necula!

Evident, e și o chestie a răspunderilor - nu văd ortodocși că buna lor credință e exploatată de sectanți și comuniști pentru a se crea tulburare în țară? De ce nu încetează? Ba văd - dar nu pot să înțeleze. Ei sunt mărturisitori cu orice pre a credinței adevărate. Dacă e ceva de schimbat, apoi asta e orbiunea sinodalilor. Să se revină la 5 mai, să se reintre în Ortodoxie și tulburarea va înceta. Asta e singura soluție.

Căci nu se poate cere ortodocșilor să cedeze e în fața celor care se învârt și sează în rau. E clar, nu?

Cine e vinovatul de la 24 ianuarie

- Cum s-a schimbat calendarul. Un ministru excesiv și un mitropolit plecat. De ce nu s-a renunțat la data de 31 martie -

Pentru că ceilalți noștri nu sunt dumiriți asupra împrejurărilor în cari s-a născut rătăcirea sinodala - și pentru că din protestele împotriva Sinodului, care ne vin din toate părțile țării, reiese că unii credincioși aruncă toată vina asupra parintelui Patriarh - suntem datori a da câteva înseninări lămuritoare, din care să reiasă clar partea de vină a fiecăruia dintre conducătorii proeminenți ai Statului Sinod.

Nu e vorba să apărăm pe nimeni, e o datorie însă pentru noi a stabili cu precizie vina fiecăruia.

Cum s-a schimbat calendarul

Există o eroare, de pildă, dacă se crede că vina „îndreptării” calendarului cade asupra I. P. S. Miron. Părintele Patriarh a fost multă vreme de părere că reforma calendarului nu se poate face decât în plină ecumenicitate, printr-un consens panortodox cel puțin - dacă nu într-un sinod ecumenic.

Calătoria pe care I. P. S. Miron a întreprins-o acum câțiva ani pe
și mitropolitul R. S. Ant. din urmărea între altele și înmuntirea acestor probleme.
Din nefericire, în lipsa părintelui patriarh Ion Brătianu, nerăbdător și creștin
rea chestiunii calendarului, n-a dat ordin mitropolitului Pimen să se
șească o dată cu stăruință veche. Se vede că din motive științifice P. S. Pimen
s-a executat.

Părintele patriarh nu a făcut decât să accepte o situație pe care nu a creștin

Cine a împins pe 31 martie?

Trebuie să stabilim de asemenea că a ceea ce atitudine de acceptare a adăptat
I. P. S. Miron în chestiunea datei Paștelor. După prima greșeală care stabilea
prăznuirea Paștelor la 31 mart, părintele Patriarh și a dat scama de consecințele
grave ale unui asemenea act și a încercat o revenire.

Convocarea Sinodului avea ca principat scop chiar această problemă. Se știe
cum au decurs dezbaterile, după cum se știe că luni, marți și miercuri înainte
de 24 ianuarie, atmosfera generală era pentru o amendă onorabilă și reîntrirea
în Ortodoxie prin admiterea datei de 5 mai.

*Putem adauga chiar ca miercuri după-amiază I. P. S. Miron a afirmat într-o
convorbire particulară ca a doua zi se va hotărâ în sensul dorinței cinci-
maștilor.*

Spre surprinderea generală, hotărârea de la 24 ianuarie a fost o persistentă în
eroare. La se datorește însă P. S. Neculai al Sibiului care a pretins:

1) că Sinodul nu se poate blama singur, revenind asupra unei hotărâri (am
văzut ca la 8 februarie s-a putut blama totuși).

2) că este exclus ca Biserica românească să urmeze sugestiunile „retrograde”
ale basarabenilor.

și a amenințat cu retragerea din Sinod.

În fața acestor înfruntări, părintele patriarh a crezut de datoria sa să cedeze.

Situația în Sfântul Sinod

Nu mai încapă îndoială că intervenția mitropolitului Neculai Bălan a fost
nefastă, nu numai pentru că a provocat nefericita hotărâre de la 24 ianuarie, dar
și pentru că, printr-o oribilă lipsă de tact, rezultat al unui neînfrânat orgoliu, a
ridicat problema, delicată întru totul, a ardelenilor și basarabenilor în Sinod.

Nu știm până la ce punct ceilalți prelați ardeleni s-au solidarizat cu P. S.
Neculai. Putem afirma că cel puțin unul din ei condamnă această atitudine.

Mitropolitul de la Sibiu – „cezaro-papist în metode, protestant în credință”,
cum îl caracterizează un sinodal – a izbutit însă, desigur, să jignească pe basa-
rabenii.

Acesta e faptul

Concluzia?

Unde nu e cap, vai de picioare

Cele două Paști

Discuția lămuritoare pe care foaia noastră a întreprins-o în jurul datei prăznirii Paștelor și a îndreptării calendarului se apropie de sfârșit. Am arătat hotărârea de la 24 ianuarie este, din toate punctele de vedere, inacceptabilă și creatoare de grave dificultăți. Ni s-a răspuns că nu avem dreptate și că scrisoarea pastorală a Sfantului Sinod, care va apărea, ne-o va dovedi. Am așteptat deci, scrisoarea pastorală. Ea a apărut. Ce ne-a dovedit, am spus o noi pe lângă aci Sinodali s-au dovedit nu numai ignoranți în cele bisericești, dar de necredință, neîndemânatici și bântuiți de toate duhurile rele ale potrivehlor lumii.

Între timp însă, speriați de propriul lor curaj în a face răul și a infrânge așezarea duhovnicească, sinodali au căzut la tranzacție să se îngăduie și prăznirea pravoslavnică a Paștelor la 5 mai.

Nu știm ce să regretăm mai întâi și mai mult, inconștiența 31-martiștilor cari revin cu inimă ușoară asupra unei hotărâri anunțate ca irevocabilă și păzită cu toate fulgerele anatemei, sau atitudinea tranzacțională a 5-maiștilor care s-au declarat satisfăcuți cu împlinirea parțială a dreptelor lor întampan. Pentru că, dacă de la 31-martiști ne putem aștepta la orice, dat fiind că ei s-au dovedit a nu avea nici un fel de legătură cu Biserica adevărată, am fi avut dreptul să cerem ortodocșilor 5-maiști elementara intransigență a celor care combat în numele unei așezări dumnezeiești.

Căci așa, Prea Sfinții prelați, cari au obținut pentru credincioșii lor voia de a prăznui pe data de 5 mai, au consimțit la una din cele mai grave lovituri pe care a primit o Biserica Ortodoxă. În adevăr, dacă Biserica basarabeană ar fi de sine stătătoare, îngăduința printre 5-maiști de a prăznui după lege ar fi un succes. Biserica basarabeană stă însă sub autoritatea Sfantului Sinod de la București. Și dacă trebuie să fim mulțumitori P. S. Gurie, Visarion și Iustinian pentru că, prin atitudinea lor energetică, au obținut, **principial și în fapt, dreptul de a rămâne în lege**, cu drept cuvânt suntem obligați să le reproșăm că nu au avut aceeași strălucire întru apărarea Sfantului Sinod din care totuși fac parte. Credincioșii lor sunt, fără îndoielă, satisfăcuți în această elementară nevoie de a prăznui după așezarea duhovnicească. Ce te faci însă cu o Biserică ai cărei Sinod e în situația celui al nostru? De ce dară, la prelații basarabeni, prija numai de credincioși și nu și de Biserică? Atunci când știut este că o aspră și impenabilă intransigență ar fi dus, desigur, la adoptarea generală a datei de 5 mai.

Situația de astăzi? Scriam, în momentul în care deschideam această campanie de lămurire în foaia noastră, când va fi răstăcirea de pe urmă mai amară decât cea dintâi. Nu a trebuit să așteptăm prea mult pentru ca întamplările să ne dea dreptate. Hotărârea de la 8 februarie, prin care se îngăduie prăznuirea Paștelor de două ori în același an este, așa cum am arătat aci, de altfel, o grozăvie abaratică.

Căci spun *Asezămintele apostolice* (Cartea a V-a, cap. XVII) „Trebuie să sărbătorim Paștele cu îngrijire și cu luare-aminte după isimerie, ca să nu prăznim de două ori într-un an amintirea unei putimi, ci O DATĂ PE AN spre

aducere aminte de Cel ce a murit o dată (cf. Didascalia et Constitutio Apostolorum edit. Fr. Funk Paderbornne 1905)

Vasăzică o dată pe an, și nu de două ori, cum îngăduie Sinodul din București. Care, de altfel, înfrange și circulara imperială a Sfântului Constantin cel Mare

a prăznii Paștele de două ori în același an este cu totul neingăduit (Sf. Iusebiu, *De vita Constantini*, I III C. XVIII în P. C., t. XX, col. 1073)

O să ni se răspundă că, în adevăr, există două prăznuiri îngăduite ale Paștelor, dar că fiecare credincios nu va serba decât o dată? E adevărat. Dar asta nu acoperă de vină pe sinodali. Pentru că, dacă Sinodul este unul singur atunci și Paștele lui trebuie să fie unul. Și nu se poate spune că Sinodul nu ține decât un Paști.

Căci ori Sinodul nu recunoaște decât o praznuire, și atunci S-maștii nu mai sunt sub autoritatea Sinodului, ori autoritatea sinodală se întinde și asupra S-maștilor, și atunci Sinodul, ca unitate ierarhică, are două Paști.

Din această dilemă nu se poate ieși.

Sinodul trebuie să aleagă între căderea din drepturi asupra unei părți a Bisericii și prăznuirea de două ori a Paștelor în același an.

Iată situația tragică la care lipsa de intransigență a prelatilor cu adevărat ortodocși trebuia să ducă cu fatalitate, și a dus.

Nu are nimeni de tras o consecință?

În legea strămoșilor și a lui Dumnezeu

Cu noaptea-n cap am fost sculat ieri dimineată de o delegație țărănească din comuna Curcani, care venea să-mi ceară sfaturi asupra prăznuirii Sfintelor Paști. Ei știau, din ziarul pe care unul din ei îl purta împăturit cu grijă, că slobod e poporul să prăznuiască pe data de 5 mai. Dar preotul din sat nu se învoiește. El pretinde că a așezat o dată Tridul, că a făcut slujbele de începutul Postului cel Mare și că nu poate să mai înceapă lucrurile de la capăt.

Când i-am lămurit că lucrurile nu sunt chiar așa de simple, de îndată ce vineri, același Sinod, care a dat slobozenia de la 8 februarie, spune acum că nu îndată nu a îngăduit o abatere de la prăznuirea pe 31 martie, umirea lor nu a fost mică. Ba încă, o impresionantă figură de credincios din Sinaia, care îi întoarce, a zbuenit în lacrimi, în plângeri pentru căderea noastră și în blesteme graziune pentru stricătorii de lege.

Am căutat să-i liniștesc, lămurindu-i că, de îndată ce Î. P. S. Patriarhul e de părere că Paștele cel adevărat numai la 5 mai se poate prăznuir, încă mai e nădejde de îndreptare. E greu totuși să încredințezi pe oameni că părintele patriarh vrea să aducă îndreptare rătăcirii celorlalți și nu izbutește. Ei știu una și bună că Dumnezeu a luat mințile celor din Sinod, pentru păcatele noastre, și nu înțelege cum Î. P. S. Patriarh nu-i poate aduce la calea cea dreaptă.

Damean auveau cu ei și o pantafuză, semnată de peste 100 de credincioși. Ah, dacă ai fi văzut semnăturile acelea chinute și fervente, dacă ai ai putea închipui ei pa în care fiecare din țărani și-a plecat capul asupra hărtiei, după cruce și un „să ne-ajute Dumnezeu!” și și ai crispat degetele pe candelă, ceară, prin mărturia credinței lor, de la „domnul ministru” dreptul de a rămâne în legea strămoșilor lor și a lui Dumnezeu!

Cum să le spui că „domnul ministru” nu poate nimic împotriva unei hotărâri a Sinodului? Cu ce curaj să-i îndemni „să aștepte”, atunci când tu însuși ești incredinciat că de la Sobor nu se mai poate aștepta nimic? Fă între ei un târziu frumos, cu o cută de întinerie între ochi. I-aș îndemna pe preotul din Caracul, dacă l-aș cunoaște, să se ferească. Și i-aș îndemna și pe mălțașii chinari, să nu exaspereze prin inconsistența lor lipsită de răspundere un popor și așa de... de frământat.

În afara de mărturia îndărătnică a pravoslaviei prăznuirii de la 5 mai, noi nu mai putem face nimic. Din ochii zecilor lor de delegați care au venit să mă cerceteze însă în ultimul timp, cred că pot spune că unii episcopi și, încă mai mult decât scaunul Prea Sfințite Vartolomeu, care te ai declarat gata a merge la răstăcirea ta până la mucenicie, ia aminte!

Un episcop sincer...

P. S. Lucian publică în „Cronica Romanului” părerile sale asupra rătăcirii Sfântului Sinod. Mărturisesc că P. S. episcop Lucian dezarmează prin sinceritate. Ascultați părerile Prea Sfințitului:

„Dacă admitem ziua Învierii la 22 aprilie după calendarul iulian, adică 5 mai după calendarul în vială, atunci nesocotește canonul nicean care, pentru sărbătorirea Paștelor, stabilește intervalul de timp de la 22 martie până la 25 aprilie. Nici mai curând, nici mai târziu. A doua, admitând prăznuirea Paștilor la 5 mai (23 aprilie vechi), ajungea la ziua de 29 iunie, adică la sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel, înainte de a se fi început postul care este prescripționat să treacă să premeargă acestei sărbători. Postul ar trebui să înceapă la 1 iulie, adică după Sănpetru Vasăzică, se suprimă postul Sfinților Apostoli. Lucru grav!”

Admitând serbarea Paștilor după calendarul îndreptat și în deplină conformitate (?) cu canonul nicean, adică pe ziua de 31 martie, dădea peste inconvenientul că avea să serbeze Paștele înaintea evreilor și că nu se găsea în concordanță cu Bisericele Ortodoxe răsăritene care nu și-au îndreptat calendarul.

În fața acestei alternative s-a întrebat: care dintre aceste două soluții ar fi potrivită cu mai multă liniște sufletească din partea credincioșilor noștri?

Vasăzică, vedeți, toată chestiunea era să se știe care soluție provoacă mai puțin scandal. De un ADEVAR mai presus de orice preocupare oportunistă. Și aici vorbă! Mă rog, se mai poate replica ceva?

De altfel P. S. Iucian este un spirit eminamente împăcitor. Prin aceste chip admite că noi oameni suntem supuși greșeli și nu ne putem amesteca cu atribuții de infalibilitate. Prin urmare noi oameni. Dar Soborul al II-lea că toată lumea e lămurită.

Aș avea însă o întrebare de la un P. S. Iucian după atâta timp de la canonul nicean care pentru sărbătorirea Paște or stabilește intervalul de timp de la 22 martie la 25 aprilie. Nu ar voi P. S. sau altcineva să ne dea nouă textul acestor canoane să se prevadă odată cu lucrurile necesare.

Pentru reintrarea în Ortodoxie

De la ortodoxie din cauza... (textul este foarte mic și este greu de citit)

Năucitoarea hotărâre de la 23 februarie prin care Sfântul Sinod al Bisericii noastre, revenind asupra îngăduirii de la 5 a e acele aș luni interzice în chip formal prăznuirea Paștelor pe data de 5 mai, începe a-și da roadele. Fără vrea lui, numai prin faptul că nu a încetat un singur moment să apere punctul de vedere dreptcredincios, ziarul nostru devine centrul către care se îndreaptă plângerile și nădejdile tuturor ortodocșilor pe cari i are această țară (și are mulți). Tot felul de întâmpinări prezentate personal prin telegrama prin memoriu sau pantahuze se adună din toate părțile țării, mărturisind - împotriva tuturor scepticilor - că de vie este în popor credința.

Întâmplările acestea le-am prevăzut. Iar împotrivirea noastră la multiplele nehotărâri sinodale, sprijinită pe nesfârșita serie de argumente pe care am înfățișat o, verificată printr-o amplă schimbare de perspectivă, avea de scop nu numai restabilirea Bisericii în drepturile ei, ci încă evitarea unei agitații care nu se putea să întârzie. Trechea sinoadelor a rămas însă sardă la chemarea noastră iar răs-votul de la 23 februarie însemnează că de la ei nu se mai poate aștepta nimic. De aceea, tuturor celor cari în scris sau pe viu grai ne întrebă ce mai e de făcut le răspundem că de acum campania aceasta trebuie strămutată de pe tărâmul împotrivirii teoretice pe cel practic al organizării unei rezistențe a dreptcredincioșilor.

Până la inițierea acestei campanii însă, care nu mai poate întârzia prea mult, amurirea unei chestiuni prealabile este această luptă pravoslavnică față de ridicarea împotriva Sinodului e un păcat de moarte? Părerea aceasta, a „canonilor”, a fost dezbătută în ultimele zile prin presă și ea merită să fie cercetată pentru ca nici un fel de îndoielă să nu se strecoare în sufletele credincioșilor asupra a ceea ce ei au de făcut.

Să spunem deci, din capul locului că părerea aceasta e falsă, și să o demontăm. Două sunt, de fapt, chestiunile în dezbatere, și anume:

1) Există, pentru un ortodox, puțința să se împotrivescă unei hotărâri a Sinodului?

2) Există, pentru laici, puțința de a fi, la un moment dat, în mai mare măsură deținători ai adevărului decât ierarhia ecleziastică?

Într-un caz ca și în celălalt, răspunsul este DA. Și iată și motivele.

La chestiunea I Așezarea Bisericii creștine nu se sprijină pe un corp de prescripțiuni normative arbitrare și contractuale, cum e uneori cazul legilor civile. Ca atare, orice dispoziție de caracter ecleziastic nu își are izvorul în ea însăși, ci în adevăr. Trăsătura caracteristică și esențială a așezării Bisericii noastre este, prin urmare, *Adevărul*. De unde urmează că nu urmăm o indicație a Bisericii pentru că e a Bisericii, ci pentru că ea exprimă adevărul. (Orice credință sau afirmație de altă natură este catolică.) Evident, nu o vorbă aci de beteagul adevăr științific, la dispoziția rațiunii omenești (asta ar fi protestantism de cea mai săracă speță), ci de adevărul religios depozitat oarecum atât în dogme, canoane și Predanie.

Din acest postulat fundamental decurge încheierea că *există o măsură obiectivă a adevărului*. Și că sinoadele nu pot hotărî ea de la ele inițiativă, ci numai în conformitate cu dogma, canoanele și Predania. Iar dacă nu o fac, greșesc (cum am dovedit-o, de pildă, pentru Sinodul nostru, în ci estea calendarului). De altfel, sinodul local al unei autocetali nici nu are dreptul hotărârii fără greșirea. Afirmațiile unui sobor arhieresc nu pot purta pentru nimeni semnul adevărului decât atunci *când unește în aceeași marturisire pe toți episcopii drept credincioși, din toată lumea și din toate vremurile*. Este acesta cazul pentru hotărârile Sinodului nostru de la 24 ianuarie, 8 și 23 februarie? Evident, nu.

Sinodul, deci, poate să greșească. Mai mult: Sinodul a greșit.

Are drept un credincios, deci, să se împotrivescă unei hotărâri a Sinodului? Desigur că DA, de îndată ce hotărârea unui sobor ortodox nu este un act de autoritate, ci mărturisire a adevărului, și de îndată ce oricare creștin are măsura adevărului în dogme, canoane și Predanie.

Din aceste considerațiuni decurge cu evidentă și răspunsul.

La chestiunea a II-a Din moment ce adevărul pravoslavnic este obiectiv, de îndată ce există un precis cadru indicatoriu pentru orice nouă situație bisericească - cadru format din dogme, canoane și Predanie - trebuie să admitem că mai degrabă e deținător al adevărului un laic care respectă acest cadru, decât un episcop sau o adunare de arhieriei, cari nu îl respectă.

Istoria e, de altfel, aci pentru a ne confirma.

Și încă, într-un caz care ne e cu deosebire aproape. Când românii din Ardeal au făcut, la sfârșitul veacului al XVIII-lea, unirea cu Roma, au acceptat această unire 83 % din preoți, dar numai 12 % din turma credincioșilor. Și atunci întreb pe Prea Cinstiții apărători ai ierarhiei ecleziastice: cine au fost în acele împrejurări tragice păstrătorii dreptei credințe? Preoții, cari împreună cu mitropolitul lor au trecut în proporție de 83 % sub stăpanirea Romei, trădând pe urmașii

interese lumii și dreapta credință strămoșească, sau pe poronii, dintre
 au rămas creștinii și au trecut în Tara Românească pentru a se
 acolo vladici noi, pentru legea cea veche

Să isprăvim deci cu falsă supărare față de o eparhie care infringe legea

Sinodul a greșit

Sinodul să ispășească

Avem dreptul a o cere și o vom face

Pentru restabilirea autorității Bisericii

Era fatal ca chestiunea calendarului, să dea naștere la complacut. Faptul că
 le-am prevăzut nu constituie pentru noi, nici un fel de merit. Am fi fost mai bu-
 curoși dacă am fi izbutit să hotărâm pe ce în drept să ia măsurile de nevoie.
 Asta însă nu ne-a fost dat. Și asistăm astăzi la transformarea unei chestiuni re-
 gioase într-o afacere politică.

Afacere politică nu numai prin intervenția d-lui dr. Lupu. Ci și prin exploa-
 rarea agitației de să veni cu totul străini de orice preocupare religioasă.

Necesitatea guvernului de a provoca o clarificare și o potolire a spiritelor este
 evidentă. Dar problema guvernului este în chip logic deosebită de cea a noastră.
 Guvernul, pe de o parte, trebuie să aibă în ște, iar pe de altă, trebuie să fie în
 măsură a garanta libertatea de conștiință religioasă. În asemenea împrejurări
 pentru el, neutralitatea și punct de vedere religios, cum trebuie să fie - chestiunea
 este rezolvată de îndată ce se poate obține o pace cetățenească la adăpostul
 căreia prăznuirea Paștelor la 31 martie să nu fie tulburată. Observăm însă că un
 asemenea armisticiu nu se poate obține decât cu condiția expresă ca cinciimaștia
 să aibă la dispoziție preoți și biserici pentru praznicul lor. Dacă asta se obține,
 putem bădăldui că vor avea în ște la 5 mai. Altfel nu.

Dar, chiar dacă acceptabilă pentru guvern, o asemenea soluție este hibridă.
 Ea nu dă nici un fel de satisfacție Bisericii insultate și dezagregate prin tribula-
 țiile Sinodului. Bisericii îi lipsește astăzi șira spinării și de aceea Sinodul e la
 dispoziția orgolului primului ambițios. Trebuie restabilit prințul autorității
 și aceasta nu se poate face decât printr-un act de autoritate. Iar singurul în mă-
 sură să-l facă astăzi, este Î. P. S. Miron.

De la părintele Patriarh, care de la început a fost pentru respectarea datei de
 5 mai, așteptăm deci convocarea imediată a Sinodului și obținerea reîntrării în
 pravoslavie.

Altfel, repetăm aprehensiunile noastre, cărora de atâtea ori le-am dat expresie

Unde e dezlegarea?

D-l profesor Iorga s-a declarat nemulțumit cu declarațiile guvernului în chestiunea prăznirii Sf[întelor] Paști. „Cu hotărârea d-voastră nu se închide conflictul”. Nu se închide, e adevărat, dar să nu exagerăm. Este adevărat că d-l Iorga a întins guvernului un colac de salvare: convocarea Consiliului Superior Bisericesc. Dar asta nu era decât un mijloc de a deplasa chestiunea din Cameră și numai pentru moment. Pentru că, de fapt, fixarea datei Sf[întelor] Paști e o chestiune de competență strictă a Sinodului. Părerea că o asemenea operație nu implică nimic dogmatic este fundamental falsă. Și proba e în faptul că feru defectuos în care a fost soluționată problema a aruncat pe sinodali noștri, și cu ei întreaga Biserică românească – așa cum s-a dovedit în această foaie – în ereza marcionista. Prin urmare, numai Sinodul are căderea să se pronunțe în această chestiune, și – pentru că e vorba de dogmă – pronunțarea trebuie să se facă, chiar după indicațiile constituției noastre, în plină ecumenicitate.

Iată de ce e justificat punctul de vedere al guvernului, care a declarat ieri că Sf[ântul] Sinod are singur dreptul a decide în această chestiune, și de ce nu ne putem alătura propunerii d-lui prof[esor] Iorga.

Fapt e, totuși, că în țară este frământare și că guvernul – care nu se poate refuza realităților, trebuie să se intereseze de această problemă. Ceea ce înseamnă că – din acest punct de vedere – intervenția d-lui dr. Iupu în Parlament e și ea perfect îndreptățită.

Aceasta a recunoscut-o, de altfel, și guvernul d-lui Manu. Numai că guvernul stă în dilemă: cere revenirea la cinci mai, pentru a se potoli lumea – încă ca atributul și autoritatea Sinodului, vrea să respecte această autoritate – lasă frâu liber tulburărilor din țară. De aci și declarația d-lui ministru președinte: „Aș dori să dispară conflictul dintre credincioși și autoritatea sinodală fără prejudiciu autorității bisericești și fără jignirea credinței omului”. „Aș dori” – desigur. Nu e om de bună credință să nu o dorească. Dar se poate?

Soluția guvernului nu e clară și nici nu putea fi. Vorbind de cinci-mai, declarația ministerială spune: „Se vor lua toate măsurile necesare pentru ca serbarea Sf[întelor] Paști dorită de credincioșii sfintei Biserici Ortodoxe să nu fie tulburată”. Ce înseamnă asta, „să nu fie tulburată”? Pentru ca serbarea să nu fie tulburată ea trebuie să aibă loc. Pentru ca să aibă loc e nevoie ca preoții să consimtă a prăznui Paștele la 5 mai. Dar dacă Sinodul nu îngăduie și dacă autoritatea sinodală trebuie respectată, atunci credincioșii nu vor primi Paștele la 5 mai. Clar nu? Cum înțelege guvernul să asigure credincioșilor prăznirea de la 5 mai? Aci e nodul problemei.

Declarația ministerială conține o indicație pentru Sinod: „... arhierii din Basarabia vor fi în drept să caute (...) și să găsească modalitățile prin care și ei, nemulțumiți cu data de 31 martie să-și primească mângâierea sufletească la data dorită de ei”. Adică, mai precis: arhierii din Basarabia să îngăduie prăznirea Paștilor la 5 mai.

Să ne fie îngăduit a respinge categoric această soluție. Căci prin ea guvernul încearcă de a mai fi consecvent. Același guvern care nu se poate amesteca pentru că nu vrea să știrbească autoritatea sinodală, recomandă arhierilor necesare - prăznuirea de la 5 mai. A, nu! Cine judecă strans își dă seama că asta însemnează disoluția Bisericii și trebuie să protesteze.

În zadar se străduiește d-l Maniu să găsească o soluție acceptabilă. (1) asemenea soluție nu există pentru că datele de la care se pleacă sunt false. D-l Maniu, ca șef de guvern, e silit să presupună că Sinodul roman există de drept și de fapt și că autoritatea lui trebuie păstrată neștirbă. Poziția e fundamental falsă. Iar eforturile guvernului zadarnice. E ca și cum, la miezul nopții ai fi forțat să declari că e ziua și ai căuta modalitatea să vezi fără luminare.

Nu, domnule Maniu, nu se poate pleca de la respectarea autorității Sinodului pentru că aceasta autoritate nu mai există și nu mai poate fi respectată. Sinodul a păcătuit contra dogmelor, contra canoanelor, contra Predaniei. Sinodul a hotărât, a revenit și iar a hotărât, sinodului au iscat hotărâri și au declarat că nu le respectă; Sinodul a luat angajamente formale și pe urma le a călcat. Un asemenea Sinod nu există și nu trebuie respectat.

II. A CAZUL DIN DAR, IAR CINE E CU SINODEL ACESTA E ÎMPOTRIVA BISERICELI.

Prolog de polemică

Un distins natarau, redactor la o gazeta de seară, enervat peste măsură de constatarea că nu-i ia nimeni în serios apologiile la adresa episcopilor Bisericii românești, se napustește cu o ploaie de injurături asupra „loneștilor, Popeștilor, Stroieștilor”, posesorii prezumtivi ai unor adevăruri ezoterice pentru domnia sa, și face apel la toată suflarea românească să se întoarcă „cu fața spre Sfântul Sinod” d-sa însuși, făcând în prealabil această stanga-mprejur. Constatăm că

1) Preopinentul nostru (fiindcă noi suntem lonești, Popești, Dumitrești) e nedrept: cu ce suntem noi vinovați dacă domnia sa nu poate suferi pe Ionescu, Popescu sau Marinescu? Cu toată dorința de a-i fi pe plac, nu ne putem schimba numele bunăoară în Barabulof, Păstarnăcof ori Turbincov. Așa a fost să fie, ce sa-i faci!

2) Presupunerea existenței acelor adevăruri ezoterice (ale loneștilor, Popeștilor, Niculeștilor) la care se provoacă domnul episcopofil se datorește celei mai vaste, mai complete, mai adorabile ignoranțe în materie de Ortodoxie, a sus-zatului logofăt. Despre asemenea adevăruri nu poate fi vorba, fiindcă nimeni (afară de sus-zisul ortodox în ghilimele) n-a pretins vreodată că ele ar exista.

Există însă altceva: există un mănunchi de adevăruri mărturisite de Sfântii Apostoli, de Părinții Apostolici, de Părinți și unii Scriitori Bisericești și de

multimea episcopilor și patriarhilor Bisericii adevăruri nealterate și nealterabile în veac și care se pot deosebi ușor de „celelalte” (de ale unui Sinod al [zilei] „Patria”, de o pildă), cu ajutorul dreptarului să fi fost marturisite de în prețutindem în toate vremurile

Aceste adevăruri sunt demult cristalizate în decizii dogmatice, în canoane în epistole, în tratate în monografii etc., etc. Și cine le mărturisește (chiar de ar fi el mic și sărac) rămâne în Biserică. Iar cine se abate de la ele, fie el preot, episcop, Sinod sau „nger din cer”, *anatema este*.

Recunoaștem că, pentru a putea înțelege aceste lucruri, este nevoie de bun simț și cultură teologică. Altfel, vorbim de adevărul lui Stan Bran ori Ivan. Și nu suntem în stare să atacăm problema pusă în discuție.

Noi, cei cari am scris în chestiunea „Pascaliei românești”, hotărâserăm să răspundem numai aceluia cari vor încerca să combată punctul de vedere mărturisit de noi ca fiind al Bisericii Ortodoxe, atacând problema. Un astfel de atac însă nu s-a produs. Cavalerii 31 martiști s-au mulțumit să calomnieze în chip ordinar, să injure de mumă și să și dovedească unii reaua credință, alții, ignoranța. Trebuia oare să răspundem fiecărui fleac ori fiecărui șarlatan?

Iată însă că unii, după zadarnice icneli, opintel, și spume la gură au crize de nervi. Spre a i potoli, îi anunțăm că le vom răspunde. Cu următoarele condiții:

- 1) să fie de bună credință
- 2) să nu fie nătărău (asupra înțelesului a se vedea dicționarul *valahic, nemțesc* al lui T. Vladimirescu, Viena 1814)
- 3) să fie oameni inteligenți sau, în tot caz, să nu fie remedabil doborâți
- 4) să creadă în Dumnezeu așa precum mărturisește Simbolul unco-constantinopolitan,
- 5) să aibă ceva cultură teologică (nu cerem nama decât titluri, omi cu destule titluri a făcut, doar dovada că e a fi drom în materie de Ortodoxie)
- 6) dacă e, încheia între ale teologiei, să se ducă cu doi poli, la „Pave, Suru”, să ceară *Marturisirea Ortodoxă* a lui Movilă, să vie cu ea la noi ca să l învățăm cum s-o citească și, după un an, doi, trei de catehizare (după tăria de cap), putem sta cu ei de vorbă. Altfel, e greu.

Între Afredon și Mateiu Vlastare

— sau o apologie protestantă la adresa Sinodului

Topografia cărților bisericești s-a necinstit zilele acestea, scoțând de sub teac broșura unui oarecare fost călugăr anume Ioachim Furoagă, despre data Pastelor și Tradiție.

Se spune că broșura de mai sus ar fi chiar teza de licență a sus-numitului prezentată de curând la Facultatea de Teologie. În acest caz, la necinstirea editurii se adaugă și necinstirea ce și-a făcut sieși comisiunea care a primit-o și care a acordat în baza ei un titlu autorului.

Căci broșura de mai sus nu e numai o țesătură de sofisme grosolane, ci și o lipsă totală de siguranță în manuirea argumentelor și doctrinei, dar mai e înălțuri de un monument de rea-credință și o lipsă totală de evlavie și de simț și de a trăi bisericește.

Sub acest raport, broșura constă de a dreptul o nelegiuire. De n-ar fi decât acest ultim aspect, publicarea unei astfel de insanități n-ar merita să ne oprească nici o clipă luarea-aminte. Lăcerea singură ar putea să mărturisească autorului disprețul dreptei credințe ofensate.

Cum însă autorul acestei nelegiuiri poate mâine-pe mâine fi sfințit pretinzând să împiedicăm legarea unei noi p. etre de sminteală de gatul credincioșilor luăm până ca să demascăm nelegiuirea și să strigăm impostorului „In lături”

Broșura este, după cum ne spune însuși autorul, mamotărind pe Augustin rodul unei „revelații” personale.

S-a năzărit, deci, într-o zi omului nostru să ia pana și să mazălească o apologie a tezei sinodale și, fără să se-ntrebe dacă-l îndeamnă bunul Dumnezeu sau pocitura, și-a mutat pana de găscă în cerneala și a scris

„Și ce-a scris?” Doamne ferește de coada urecheatului care mișcă printre rânduri. Autorul s-a deșteptat din nălucire, a deschis prima oară *Pidaliulul* și a cetit. A cetit și a înțeles. Ce a înțeles nu importă, dar ajunge că a înțeles.

Și, pentru că acest canon avea o *talcuire* și pentru că tâlcuirea făcea trimitere la *Așezămintele Apostolice*, și pentru că acestea constăteau un uc, autorul s-a năpustit asupra lor, doborând la pământ pe Vlastare, autorul tâlcuirii, ca pe un „solist” neirebnic, scoțând din uz *Așezămintele Apostolice* ca apocrife și a decretat uzul binilenar al Bisericii caduc.

Apoi, cu o cutezanță care n-are drept măsură decât inconștientia, spre a nu-și da de gol înșelăciunea, se scurge n. laude fătarnice și preamăriri ale Tradiției pe care-a necinstit-o în chipul de mai sus, proclamându-se ortodox adevărat, cu temenele către fetele bisericești care i-au patronat nelegiuirea.

Toată această pretinsa argumentare constă însă o sofismă atât de grosolană, încât în fața ei trebuie să ne întrebăm dacă e rea-credință sau prostie.

Într-adevăr, autorul începe prin a-și acorda aceea ce e de demonstrat. El afirmă că sensul canonului e acel care-i convine și apoi infirmă una după alta, ca necanonice, tâlcuirea *Așezămintelor* și Tradiției, care i se împotrivesc, atunci când, de fapt, tocmai sensul acestui canon e în discuție și pentru lămurirea lui stau: 1) tâlcuirea, 2) *Așezămintele*, 3) Tradiția bisericească. E aci o PETIȚIUNE DE PRINCIPII de neînălțurat.

Argumentarea nu ar sta în picioare decât dacă autorul ar ști de ALTUNDI VA sigur care e sensul adevărat al canonului pe care-l opune Tradiției Bisericii de pildă, dintr-o „revelație” a sa proprie asupra chestiunii.

Ce are însă de răspuns dreaptă credință față de o astfel de „revelație” personală, opusă patrimoniului întreg bisericesc?

1) Este eretic și nelegiuit procedeul de a opune năzăreala sa personală Revelației obștești, dată în paza Bisericii.

Preferând aceea ce ti se pare **ție a fi adevăr la aceea ce ai primit** și Adevăr de la Biserică, te ai și scos din Biserică și ai devenit eretic de ai avea pentru tine tot consimțământul evidenței tale personale.

Este, deci, eretic și nelegal procedeul de **a opune înțelesul tău personal** la un text - fie acest înțeles oricât de corect „științificește” - **împotriva înțelesului pe care l-a dat Tradiția** veche bisericească, **din care nu ești decât parte.**

Căci Tradiția Bisericii este un izvor de cunoaștere **rea și sigură**, mai presus de rațiunea individuală a mea sau a lui Fuloagă.

Înlăturând această „cunoaștere prin Biserică” - adică tălcuirea dată de Tradiție unui text spre a-i da o tălcuire mai potrivită cu ceea ce știu eu, imi răpesc orice posibilitate de a mai ști ceva sigur despre aceasta.

Un text care-mi vine din Tradiție - cum e canonul - nu poate fi desprins de întregul de viață în care a ajuns până la noi și nici desprins de înțelesul tradițional ce i s-a dat, chiar dacă mintii mele îi este greu ca să l priceapa.

Pretentia de a înlătura tălcuirea tradițională a unui text pentru că eu îl pricep altfel - cum face Fuloagă - este un procedeu protestant care duce la absurditate cum sunt, de pildă, acelea la care ajunge acest Fuloagă atunci când spune că **adevărurile** Sfântului Ioan Hrisostomul sunt adevărate într-o vreme și în fața într-alta, sau atunci când, pentru motive scoase dintr-o cosmologie „modernă” afirmă că Sfântii Părinți de la Nicheea nu au putut avea în vedere un echinox gândit.

1) Este o **eroare gravă** încercarea modernista de a veni să modifice adevărul absolut spre a-l pune în pax cu știința. Ea denotă că cei ce susțin acest lucru

1) nu prea au de a face cu știința și nu prea știu bine ce e ceea ce e însă cam frică - un fel de frică superstițioasă - de un adevăr pe care îl ignoră.

2) au uitat ce e credința ortodoxă, de vreme ce le trebuie alte argumente ca să creadă, decât paza neclintită și **cu dragoste a ceea ce au primit.**

Cu aceeași ignoranță - deci, autorul nostru confundă adevărul religios cu cel științific și acuză pe cincimaști că nevoind să ia în considerare știința, trădează pe Iisus Hristos, Adevărul.

Mă rog duminică, care știință?

Cea care neagă existența lui Dumnezeu. Revelația, minunile, facerea, existența reală a lui Iisus Hristos, învierea, caracterul de peste fire al Bisericii?

Să fim serioși!

Biserica nu are a se potrivi ea adevărului științific. Căci Ea este „Stalpu neclintit și îndreptarul Adevărului”.

Oricine a gândit vreodată la ce este un adevăr științific și ce este un adevăr bisericesc știe acest lucru elementar, că adevărul științific e relativ și schimbător de la o zi la alta, iar cel bisericesc e neschimbător și absolut. Cum dar să se potrivească Adevărul absolut și neschimbător după cel relativ și schimbător de la o zi la alta? Și, dacă potrivirea astronomică e schimbare, cum să lăsăm să se piardă de dragul ei adevărul relativ al Paștelor - înfrățirea tuturor creștinilor - preîntrăchiparea învierii vecinice, la o zi fixată în chip neschimbător în veac?

Așadar, din două una

1) sau Iovachim Iar apa este un *cofist* care și acordă gratuit ceea ce trebuie să demonstreze sau

2) Iovachim Iar apa este *eretic și protestant*, opunând o revelație pe pr

Sfânta Tradiție a Bisericii de Răsărit.

În amândouă cazurile nu trebuie ascuns că MINTE

Încă o dată: sinodul în risc, cu un *apolog* să tragă peste treizeci și una

Spre pacea religioasă

Ultimele știri în legătură cu agitația pe tema datei Paști, ar indică, dacă nu o destindere, cel puțin o lămurire în mintea celor care s-au lăsat emși a lua o hotărâre. P. S. Vartolomeu, care contestă că ar fi personal redactorul vestitei pastorale a Sfântului Sinod, dar care, orice s-ar spune, nu e străin de această pastorală, recunoaște că au fost — dacă nu altceva — cel puțin gra e defecte de procedură care au dus la această situație tulbură. Fapt e că reful P. S. episcop de Râmnic a fost atunci când greșeala se făcuse deja să repare ce se mai putea repara.

O dată această situație recunoscută, lotul 31-martistilor categoriei suferă o gravă scădere de forțe, iar ortodocșii o creștere de prestigiu și o mai largă libertate de acțiune. Ceea ce face ca o clarificare a stării de lucruri să fie mai degrabă posibilă.

De altfel, ultimele zile au adus două fapte caracteristice de cea mai mare însemnătate: audiența d-lui profesor Iorga la I. P. S. Miron Cristea și consfătuirea de la Patriarhie între părințele patriarh și mitropolitul Bălăneș.

Cu acestea, dezbaterea problemei se îndreaptă în adevăr către factorii competenți în materie. Pentru că, oricât de ciudat s-ar părea, judecată în realitatea ei, uităm, rătăcirile sinodale, cu toate consecințele ei grave, care merg până la distrugerea Bisericii și ruperea în două a națiunii românești, își are originea într-o ambiție caraghioasă și criminală: „De ce să merg eu după Gurie și nu Gurie după mine?”.

Vasăzică, dogme, canoane, Tradiție, istorie, toate înseamnă nimic pe lângă imperioasa nevoie ca voința mitropolitului Neculai să se impună. Dar, te întrebi, ce drăcească influență s-a putut exercita asupra Sinodului sau asupra factorilor lui proeminenți pentru ca soluția 31 martistă să triumfe, cu toate că ea izbea Biserica și națiunea în față? Se povestesc, în adevăr, scene caracteristice, cu trageri de mâneca anterioare, cu amenințări spuse sugrumat, cu conciliabule alarmate în „sotto voce”, lucruri care e bine să nu fie povestite fără o necesitate absolută. Dar care sunt sigure. Și care formează dosarul acestui proces, plin de multe și grele păcate.

E bine însă să-l ținem închis. Cu atât mai mult cu cât hotărârea părințelor patriarh de a interveni în calitate sa de regent activ în această chestiune va duce cu siguranță la destindere.

E singura soluție. Singura soluție de fapt. Pentru că de drept nu mai e război. Noi am spus-o demult. Și demult am cerut această intervenție a l. p. Miron. Ne am mirat când am văzut prima hotărâre. Ne am mirat pentru că știu părerea părintelui patriarh. Pe urmă, am înțeles. Vai, câte nu simțem noi în masă să înțelegem! Nu ne-am alarmat pentru că ne dădeam seama de tulburarea care se va naște și pentru că știam că, în fața unor necesități majore, cum sunt liniștea țării, unitatea Bisericii și solidaritatea națională, nu există presiune de la puterile de la noi. Și nu mai există îndreptățire. Așa că cel care stăruie în ambiție trebuie să cedeze sau să cadă.

Prevederile noastre nu au dat greș de îndată ce d-l profesor Iorga a declarat-o - l. p. S. Miron e convins că trebuie să intervină, și încă grabnic.

Asta era de urmărit, și am obținut-o. În ce ne privește, e o soluție pe care am oferit-o guvernului mai demult. Atunci am avut satisfacția să avem de partea noastră pe unul din cei mai luminați miniștri. Astăzi avem bucuria să vedem soluția pe drumul realizării.

Fu cunoscut dosarul afacerii, și știu că o intervenție energetică a părintelui patriarh nu se poate să nu aibă succesul dorit de toată lumea: pacea religioasă.

De aceea, când constatăm că toate semnele indică o hotărâre a l. p. S. Miron de a interveni direct și activ, avem dreptul să credem că conflictul a intrat în faza dezlegării.

Nu guvernul, ci patriarhul!

Ultima știre care circulă este că părintele patriarh s-ar fi hotărât să intervină pe lângă guvern în sensul reconvocării Sinodului, pentru obținerea unei hotărâri ortodoxe în chestia Pascaliei.

Formal, chestiunea Pascaliei este de competență exclusivă a Sinodului și de îndată ce nici un chiriarh nu vrea să se hotărască a sesiza guvernul asupra rușii unității dogmatice față de Biserica Răsăritului - pentru ca guvernul să poată conchide la călcarea Constituției -, d-l Maniu nu are justificarea formală pentru o intervenție, chiar dacă ar ști precis că mâine se aprinde țara.

În asemenea împrejurări, când chiriarhilor le lipsește curajul de a înlesni intervenție legală a guvernului, căile obicinuite ale legii sunt închise. Și atunci, pentru a se evita desființarea Bisericii și tulburarea țării, trebuie să se recurgă la căile de fapt.

Calea de fapt însă - asta înseamnă un gest de autoritate asupra Sinodului - pentru a-l face să revină la simțul realităților. Iar, în speță, un gest de autoritate a puterii lumesti. Evident că pentru cazuri extraordinare, nu există procedură. De aceea modalitatea intervenției poate fi discutată.

Că o asemenea intervenție nu e numai necesară, ci și posibilă, se dovedește prin cazul împăratului Constantin cel Mare. Întrebarea e cine să intervină în cazul nostru în numele puterii lumesti: guvernul sau Coroana?

Păreră noastră este că în asemenea împrejurări deosebite intervenția adevăratului organ pur lăunesc nu ar fi totuși potrivită și vorbi doar de un fel de autoritate asupra puterii spirituale a Sinodului și pentru aceasta este mai înțeleasă Coroana în virtutea dublului ei caracter lăunsec și mistic. Prin grația lui Dumnezeu și prin voința naționară.

În speță situația este cu deosebire fatică în asemenea intervenții, prerogativele Coroanei sunt astăzi exercitate de regentă, iar în consiliu funcționează I. P. S. Miron, patriarhul. El e periclitat să facă cele de nevoie. Să ne înțelegem nu în calitate de patriarh, în numele Bisericii, ci cărei se ar fi I. P. S. Miron a încetat de a fi șeful Bisericii. O dată de fapt prin acceptarea locului în regentă, a doua oară de drept, prin legea Lapedatu, în calitate de membru al Consiliului de Regentă.

Părintele patriarh e dator să facă acești pași.

Pentru că este, pe de o parte, condus de dreptatea punctului de vedere ortodox, călcat în picioare de Sinod.

Și pentru că, pe de altă parte, e dator Bisericii o răscurpare: anarhia canonică și dogmatică în Biserica noastră a început mai ales de când I. P. S. Miron a părăsit Patriarhia pentru Regentă. Este o elementară datorie să-i facă azi binele pe care i-l poate face.

Metoda amânării

Încă nu a căzut nici o hotărâre nouă, care să aducă puțină pace în sufletele credincioșilor. Am impresia că grava problemă a datei Pastelor se tratează în Biserica noastră după aceeași mizerabilă, dizolvantă metodă a amânării.

Iată, suntem în duminica Lăsăturii de sec. „Nu se va întâmpla nimic. Aceeași atitudine pe care liberalii au întrebuințat-o constant la 18 martie, la 5 mai, față de fierberea țării doritoare de intrarea în lege — o întrebuințează astăzi Biserica față de credincioși. Analogia nu e însă deloc încurajatoare, pentru că a fost o dată în fața careia a trebuit să plece chiar Vintilă Brătianu în decembrie.

Eu presupun însă că nu se va întâmpla nimic, nimic la 18 martie, nimic la 31 martie, nimic la 5 mai. Linște va domni în țară. Guvernul își va fi împlinit datoria — care, înainte de orice, e păstrarea liniștei. Ei, și? Bucurie mare, nu?

Voi observa mai întâi că nu guvernul va fi păstrat liniștea. Ci liniște va fi fost — de la sine. Dar liniștea morții, căci de pe urma acestei dureroase întâmplări cel puțin două mari realități vor fi fost atinse de moarte. Biserica românească și sufletul românesc. Și va fi ca un fel de fatalitate grea, care se va coborî asupra regimului, sub guvernul care a fost cel mai puternic cerut de sufletul țării noastre, dorită după o primăvară spirituală, sufletul nostru va fi primit cea mai grozavă lovitură.

În alți noștri chinari amână. Părintele patriarh, singurul în măsură de a interveni energic și eficient, și poate cel mai răspunzător pentru adevărul și

vieții noastre bisericești, se informează și așteaptă. Așteaptă cu toți
cem hopul

Să nu ne înșelăm singuri. Dacă un hop e de trecut și dacă un hop va fi trecut, singurul care îl va trece va fi guvernul. Nu Biserica — și, mai ales, nu chiriarii. Vedeti, și noi așteptăm. Și dorim să fie pace. Pentru ca să se împlinească voința ramarea Bisericii și înfruntarea sufletului național, și pentru ca cu alai mai mare să fie răspunderile. Dacă astăzi s-ar reveni asupra datei de 31 martie, poate că în bucuria reinfrățirii și a reintrării în Ortodoxie am fi aplicați să uităm pe loc viciile acestei dureroase încordări. Așa însă, în fata dezastrului, care nu poate întârzia, nu va mai putea fi nimeni erutat. Nimeni.

Înaltii chiriarii nu trebuie să uite că, dacă nu suntem protestanți și nu putem apela la tribunalul lui Dumnezeu, suntem pravoslavnici și ne putem, deci, întoarce către toți patriarhii Răsăritului.

După cum e bine să-și aducă aminte că păcatele noastre omenești, numa ză timp pot fi tolerate cât nu aduc atingere celor sfinte.

Așteptăm, deci, și noi, cum așteaptă danșii. Rămâne să se vadă care cu mult temei.

Răspuns unui preot ardelen

Un „preot ortodox din Transilvania” mi-a scris o scrisoare a lui „Nu face nimeni fel de politică de partid (ca și noi), crede însă în puterile creatoare pe care aruncă în cumpăna vieții publice Partidul Național-Țărănesc (ca și noi).” Este un zălmie al ziarului nostru dar iată nu e de acord cu punctul nostru de vedere în chestiunea Paștelor — de când ati început aceasta campanie — sunt adanc intristat — ca și când s-ar fi făcut un goi în sufletul meu () — se-ntaneacă lumea până înaintea mea și nu mai pot ceti () Nu mai scrieti pe chestia Paștelor vă, altfel veți vedea cum sufletul intelectualului ardelen se va întoarce de la „Cu vântul”, atât de pretuit și iubit. Deci vă rog (), rămâneți ceea ce ați fost. Nu ne rapiti „Cu vântul” și nu vă înstrăinați de noi.

Cinstite părinte, tonul cald și sincer al randurilor acestora nu pot rămâne fără un răspuns cinstit. Nu scriem pentru noi — doară — ci pentru cetitori și acesti cetitori cari ne-au sprijinit cu încrederea lor — cu cari stătem înfrățiți în aceeași nădejde, di — e suntem oricând datori o lămurire — pentru că suntem răspunzători în fata conștiinței lor.

Înămurirea noastră, iată-o. Crezi că, dacă vom continua această campanie ne vom înstrăina pe intelectualii ardeleni. Nu vreau să o ascund. Intelectualii ardeleni ne sunt cu deosebite scumpi. Cea mai caldă primire, cel mai statornic sprijin, cea mai largă înțelegere, toata noastră la ardeleni le-a găsit. Ne legau aceeași sensibilitate la orice încrețire de a se purifica viața publică, aceeași nevoie de aer, aceeași necesitate de a ridica cotidianul în sfera unei viteji hotărâte dar secrete. „Cu vântul” nu ar fi putut exista în vechea țară din 1916. Unirea cu Ar-

dealul a făcut cu puțință apariția și dăinuirea lui. Eventualitatea pierderii timpului ardelenesc ne impresionează deci mai mult decât s-ar crede.

Putem renunța noi însă la campania pe data Paștelor?

Nu. Ardelenii ne au iubit și ne au iubit pentru că din primul moment au știut că noi credem în scrisul nostru și că pentru mărturisirea credinței noastre înfruntăm orice, milenarul eroism ardelenesc, puterea lor de a înfrunta mari suferințe care se simțea solidar cu vitejia noastră nemăricată în afirmarea unei credințe mântuitoare.

Crezi, părinte, că ceea ce scriem noi despre Paște nu ne stă aproape de suflet și că putem să ne sustragem obligației de constință de a lupta pentru această cauză? Ne hănuiești interesată personal? Spune-o. Iar dacă nu, iată situația ardelenii ne-au iubit pentru că am luptat și luptăm vitejește pentru credințele noastre. Dar atunci, ne poate părăsi Ardealul pentru că nu putem renunța la această credință?

Ar fi contradictoriu, și prea puțin ardelenesc.

Răspuns Prea Sfințitului Vartolomeu (I)

*„Dacă pe cei care creștina și a rămas oarecând și-au spus până
la sfârșit: Iar dacă s'ar putea să se răsturne de la ei și
înălța altă învățătură valabilă, să nu căsăvâie.”*

(Invațiile celor doi preoți Apostoli, cap. IX, v. 1)

*„Prea am înșușă a care nu asculta de Paștelul cel Buncel și
câtă laș dor spre pierde tot astăzi. Că care ascultă de paștorul
cel rău are moartea în fața încăl o va înghiți.”*

„Dacă treburile sa fug de paștorii conducători de preot.”

(Așezăminte Apostolilor, canea II, cap. 19)

*„Căci dacă noi nu ne salvăm inger din cer va binevesti pe
cei care am binevestit vouă anatema va fi.”*

(Epistola Sf. Pavel către galateni, cap. I, v. 8)

În prima parte a *Ultimei lămuriri în privința dutei Sfintelor Paști* a P. S. Vartolomeu, publicată aici, alaltăieri, am fost acuzați de a fi „subiectivizat” problema, „treacând-o mai mult prin ochii noștri proprii”, și răpindu-i astfel înțelesul deplin.

În ceea ce privește plenătatea lămuririi, cititorii singuri și-au putut da seama dacă și în ce măsură problema a fost sau nu înfățișată pe toate laturile ei.

Pentru a se curma însă orice discuție posibilă asupra presupusului nostru „subiectivism”, repetăm aceea ce am mărturisit fără încetare în toate articolele publicate până astăzi și anume: nu are în această discuție nici o greutate biată părere a minții noastre omenești, ci, singură, „mărturia dreptei credințe de pre-tulindeni și de oricând, așa cum dogmele, canoanele și Predania Bisericii Ortodoxe ne învață”, așa cum însuși Sfântul Sinod al Bisericii noastre ne-a învățat.

Nu numai mărturiile din fruntea acestui articol arată cu prisosință că este drept, dar însuși P. S. Varolomeu îl recunoaște pe față sub punctul al doilea în articolul pomenit.

Rămâne deci, nemulțumit dreptul mireanului de a stăruia în păstrarea neclintită a comorii bisericesti ce a primit chiar atunci când ingeră din cer iar cere să se lepe de de dânsa.

În această păstrare neștirbită și cu dragoste de către popor a ceea ce a primit piatra de granit de care s-au zdrobit, se zdrobesc și se vor zdrobi în vreme toate încercările de abatere de la Ortodoxie.

Invariabilitatea aceasta a Predaniei bisericesti care lează și pe episcopi, după cum zice *Berdjukov*. Episcopi fiind obligați să predice cuvântul lui Dumnezeu în conformitate cu Tradiția bisericească. (Curs de Drept bisericesc trad. rom. Silvestru Bălănescu, episcopul Hușilor Bănești 1892) este cheia de boltă a Ortodoxiei. Ea constituie cea mai puternică pază de apărare a ei față de iscusința de gând din dreapta și din stânga. Ea a fost recunoscută și de *Scriitorii Patriarhilor răsăriteni*, care vorbind despre înfrățirea în materie de învățătură, zice: „Iar nestricarea dogmei și curăția rânduielii nu sunt date în paza unei ierarhii oarecare ci în paza întregului cler și popor bisericesc strâns unit în dragoste reciprocă [și] care este cu alt nume însuși Trupul Domnului Hristos Biserica credincioșilor”.

Cât privește amenințarea cu afurisenia pe 40 de zile Sinodul nu ne poate zăvărli o asemenea anatemi, căci ar afurisi implicat toate celelalte Biserici Ortodoxe deopotrivă cu care am păstrat neschimbată aceeași Predanie și aceasta ar însemna proclamarea oficială drept schismatică a Bisericii românești.

Să lămurim

Toate Bisericele fiind legate prin unitatea de săvârșire a lucrării duhovnicești, anatema unei Biserici atrage după sine anatema tuturor celorlalte Biserici particulare. În cazul nostru însă, nici una din Biserici n-ar putea respecta anatema, fiindcă ar însemna să se afurisească singură – întrucât păzește aceeași Predanie, neschimbată. Anatema Bisericii românești ar vadi deci, tuturor existența unității de lucrare duhovnicească între ea și celelalte Biserici Ortodoxe, care constituie, mai presus de orice, ecumenicitatea.

Astfel, Biserica românească, în prezent, virtualmente schismatică, ar deveni schismatică în chip manifest și categoric.

De fapt, dacă învățătura pe care o mărturisim e falsă, Sinodul n-are decât să afurisească. Am cerut-o și o repetăm, conștienți că faptul n-ar putea aduce decât împerezierea lucrurilor.

Suntem însă siguri că nu o va face, pentru că nu mai are dreptul să o facă. Facând-o, se scoate pe sine, fătis, din ecumenicitate – cum am arătat iar noi rămânem pravoslavnici, în Biserica părinților noștri.

P. S. Varolomeu pune însă dreptului nostru de a ne apăra dreaptacredința o condiție de procedură: ar fi trebuit să ne adresăm întâi Sinodului local și apoi celui ecumenic.

Lucrul acesta l-am făcut: 1) Într-o primă serie de articole ne-am adresat, puși Stăntului Sinod, implorându-l să revină la dreptăcredință. Am așteptat încă o revenire care, singură, ne ar bucura deplin. 2) Cum a năvălit ne-am adresat întregii Biserici românești - cler și norod la o altă în paza căreia e dată pastrarea neștirbită a rânduielii, aratându-i nelegiuirea pregătită pentru noi totu. 3) Cum Sinod general nu se poate aduna la vreme, vom parii de Sinodul românesc tuturor Patriarhilor răsăritene. Paria la îndreptățirea noastră, trebuie oare să ne supunem nelegiuiri așa cum cere P. S. Vartolomeu? Fetească Dumnezeu! Căci, având în vedere că Predania veche este ca noi, vom rămâne neschimbati în vechea rânduială.

Cât despre afirmarea caracterului pur științific al chestiunii calendarului Pascalian, ea cuprinde o enormitate și o serie de contradicții prea mari, spre a ne obliga să revenim asupra-i într-un articol special. Îndată ce toată înțelegerea P. S. Vartolomeu va vedea lumina tiparului.

Răspuns Prea Sfințitului Vartolomeu (II)

Prea Sfințitul Vartolomeu afirmă: *Prim patrimoniu al bisericesc, al mireniilor* pe care au dreptul să și-l apere chiar fata de ierarhi și de Sinodul lor care, aceștia l-ar atinge cumva în mod impios, în r. n. se înțelege caritatea și r. macar felul de așezare în el a Sfințelor Paști, ci numai *Stan* a Scriptura și a *meie* și preceptele morale, și Sfințele taine desprinse din ele, cam și ritualul întreg și toate practicile Bisericii așezate peste creștinismul de cele șapte Sinece de Ecumenice și de practica tradițională a întregii Biserici. Și, mai departe, Calendarul bisericesc nu este un element religios, ci numai științific. Biserica n-a făcut cu el decât să i asigurubeze r. unde și zilele lui săptămânale sfinte și sărbătorile ei fixe și mobile (). Calendarul, totuși nu se poate cunoaște un preț sfinte și el prin contactul acesta după cum n. ei s. iul în care se duce nu se poate prefăce în aur, ci rămâne de-a pururea de calti. Și încheie: *Pr* armare, nefiind de natură religioasă, adică *nefacând parte din patrimoniul* dintr-o pe care poporul și l-a învâștit în meseși învașaturile ierarhilor și ale clerului lui, calendarul nu poate fi considerat sfânt și poporul nu este în drept să se plângă că prin îndreptarea lui s-ar atinge ceva din patrimoniul său religios. (subînțeleg sunt ale noastre, n. r.)

Cu vrerea Prea Sfințitului Vartolomeu trecem peste teoria „nșurabării” peste comparația cu „de-a pururea calti” e în interesul P. S. sale.

Asupra naturii calendarului bisericesc și a Pascaliei răspundem:

A. Dacă într-adevăr problema nu aparține „patrimoniului nostru bisericesc” ci este o problemă „mai științifică”, atunci nu Sinodul are căderea să se pronunțe. În asemenea materie nu recunoaștem altă autoritate decât competența științifică. Instrument de convingere decât argumentul. Și între noi, mireni sunt ea-

meni cu studii de matematici și cu brevete în mecanica cerească. În ziua 12, suntem mai pregătiți decât membrii Sinodului. Și atunci știu fiind că m-am nu datorază ascultare episcopilor decât în chestiunile bisericești, amenințarea cu alurisanța prevăzută de *Canonul 64* Sinodul al VI-lea Ecumenic, și ne deplasată

B. Noi pretindem însă că problema Pașcării și calendarul bisericesc sunt problemă bisericească și că ele înțeleg în afară de patriarhul bisericesc, care are înțelesul de dreptul și datorită să apere și pătrundă înțelesul poște de schimbare și data de ce

Înșurubând calendarului pagan sârbațome n-astre și fixe și mobile pentru noi creștinii, calendar bisericesc înseamnă înțelegere de sârbațome ca să fim în tonul P. S. Vartolomeu, un șirag de perle de marimă diferite, fiecare perlă fiind așezată într-un anumit loc pentru arătarea considerat în tradiția bisericească de până astăzi sfîntind această ordine neordenată. Și dacă P. S. Vartolomeu crede că șmurul pe care aceste perle sunt înșirate rămânând de a parut, de călîi, unii episcopi se pot oricând joaca cu ei. Nu e stricam joacă. În lucru le cerem respectati ordinea nu va atînge de consecutia sfîntia a sârbațomilor așa cum a pastrat-o tradiția Bisericii Ortodoxe fiindcă atunci va atînge de *patrimoniul nostru bisericesc* (în care P. S. Vartolomeu socotește ritualul întreg și toate practicele bisericești așezate peste creștinism de cele șapte Sinoadе Ecumenice și de practica tradițională a întregii Biserici), și nu o negadum nimănui.

În concluzie

Prea Sfînților, Eleri sunteți să adoptati orice sistem de calculare a vremii pagan creștin și mitica sau au ai lui Kossigene Aximene L. o Coculescu (bisericești ori G. I. Enache Niculescu). Paștile cele sfîntite ar să Paștile cele mari. Paștile Domnului *trebuie* să se serbeze așa fel încât să fie respectata Tradiția Bisericii Ortodoxe de prețat rîdenea care cere ca

- 1) să nu se serbeze cîndă cu Paștile evreilor
- 2) să se serbeze *după* Paștile evreilor,
- 3) să se serbeze todeauna în zi de duminică
- 4) să se serbeze de către toți creștinii ortodocși deodată

Ad III

Răspuns Prea Sfînțitului Vartolomeu (III)

În ceea ce privește aspectul științific al chestiunii, părerea P. S. Vartolomeu se poate rezuma în următorul pasagiu

Calendarul acesta și Pașcaha din el au fost introduse cum văzurăm în textul ere, înalțarea, atât din Răsărit, cât și din Apus, de către Părinții de la Niceea care l-au lăsat apoi moștenire ca unealtă de timp întregi creștinătății de pe o parte

l-au lăsat, însă cum? Nici mai mult, nici mai puțin decât ca pe o fotografie, omenească a eternului și desăvârșitului calendar al naturii.

Modelul calendarului naturii, ca și al tuturor calendarelor lucrute de simțurile noastre, de pe pământ este cel al naturii, pe care l-a construit tot același creator al Universului văzut și nevăzut, care l-a creat și pe om. Iar calendarul acestuia al naturii este cel pe care-l întocmește pământul, prin rotațiile lui anuale în jurul Soarelui, din cele patru anotimpuri și 365 de zile, 5 ore, 48' 45" și 98'.

Ca faptură a lui Dumnezeu pentru măsura timpului, numai calendarul acesta al naturii este cel mai desăvârșit, ca vocațiunea matematică și mai precisă, mai complet, ca unealtă de măsură atât a zilelor cât și a lunilor, cât și în fine a anilor și a veacurilor infinite.

Acest pasagiu cuprinde o dublă absurditate:

1) ideea unui „calendar al naturii” al cărui autor ar fi însuși Tatăl ceresc.

2) ideea după care calendarul îndreptat e o „fotografie” a acestui calendar ceresc.

Lăsăm la o parte incongruențele de detaliu, privitoare la „fotografierea” raporturilor abstracte de măsură, care nu au n-ici un alt rost decât să ascundă, în dosul unei imagini un echivoc sau o imposibilitate de înțelegere a preopinentei.

1) Noțiunea de „calendar al naturii” este o noțiune fără sens. Calendarul astronomic este un instrument tehnic, o unealtă a omului, întemeiată pe un sistem de măsură a timpului, dedus din mișcarea relativă a astrelor și, ca atare, el este un produs al mintii omenești, o convenție.

E adevărat că acest calendar, ca orice unealtă de măsură, nu este în total conventional. El se orientează după o realitate, asupra căreia inteligența omenească are priză prin funcțiunea sensibilității.

Discuțiunea purtată în filosofie, între anii 1890-1907, între savanții Herr Poincaré, Edmond Le Roy, Russell și Tannery, asupra a ceea ce este conventional și a ceea ce este de real în numărătoare a stabilit în chip fămurit acest lucru.

În cazul special al calendarului, criteriul de calculare este o convenție, dar convenție întemeiată pe mișcarea astrelor.

Aceea ce se presupune că se întâmplă în natură sunt mișcările relative ale astrelor, care însă nu constituie, propriu-zis, un „calendar”. Aceste mișcări presupuse sunt – iertă-mi-se obligația în care suntem, de a reaminti asemenea lucruri elementare:

1) durata de rotație a pământului în jurul axei sale, care ne dă ziua și noaptea.

2) mișcarea de revoluție a pământului în jurul soarelui, care ne dă anul astronomic, combinată cu mișcarea de oscilare a axei pământului pe elipică, care ne dă echinocțiile.

3) mișcarea lunii, care ne dă luna din an.

Împărțind timpul de rotație a pământului în jurul axei sale în 24 de părți egale în chip conventional avem ora.

Împărțind același timp în 1440 sau ora în 60 (ceea ce este tot una), avem minute și împărțind și pe aceasta în 60 avem secunda, într-un sistem de măsură tot conventional.

Acest sistem de măsurătoare a zilelor nu este însă perfect. El nu corespunde cu ziua și cu noaptea reală, care e aci mai scurtă, aci mai lungă de 12 ore, pe aceeași regiune, în curul unui an, lungimea zilei oscilând ritmic, în jurul duratei de 12 ore, pe care însă nu o împlinește decât în două momente ale anului, la echinoclii.

De aci, nevoia pentru a uniformiza posibilitatea de numărare a zilelor, de a construi un sistem de măsură, care să ia în considerare toate acele patru mișcări presupuse mai sus.

Lăsăm la o parte faptul că mișcările de care s-a vorbit mai sus nu sunt fapte reale, constatabile prin simțuri, ci ipoteze interpretative ale faptelor reale, facute cu unicul scop de a pune oarecare coerență logică între fapte, ipoteze posibile și probabile, însă, metafizicește, discutabile. Fapte reale, dacă prin fapt real înțelegem aceea ce e controlat prin simțuri - cum vor adversarii noștri, sunt:

- 1) mișcarea așa zisă aparentă a Soarelui în jurul Pământului, peste orizont,
- 2) mișcarea și fazele lunii de pe cer,
- 3) lungimea și scurtarea ritmică a zilelor și nopților în cursul unei perioade de timp pe care în chip convențional o alegem.

Ce avem însă de observat cu acestea?

1) Un sistem de măsură întemeiat pe aceste mișcări presupuse, deși pornește în chip indubitabil de la fapte, nu este nici etern, nici perfect, pentru că, chiar dacă am presupune ipotezele pe care se sprijina că sunt perfect îndreptățite măcar pentru practica de toate zilele a oamenilor, a) nici măsurătoarea acestor mișcări nu poate fi făcută în chip absolut exact și b) nici siguranța perseverenței acestei mișcări nu o putem avea, decât datorită unui postulat pozitivist al „permanenței” fenomenelor date în experiența sensibilă.

Accasta nu este însă decât un artificiu al minții, pentru că aceea ce garantează savantului invariabilitatea experienței nu este experiența reală a simțurilor, care mai curând dovedesc contrariul, ci o greutate în care se află de a gândi atunci când se așază în alt punct de vedere.

Dacă este, deci, să ținem la fapte, atunci trebuie să spunem că un calendar astronomic nu poate fi niciodată perfect: a) pentru că [realitatea nu] e perfectă - datorită lipsei noastre de mijloace, b) pentru că realitatea măsurată este ea însăși schimbătoare.

În cazul calendarului, imposibilitatea măsurărilor exacte vine de acolo că timpul de revoluție a Pământului în jurul Soarelui este incomensurabil cu timpul de rotație a Pământului în jurul axei sale, adică, nu există nici o unitate de măsură cu care să putem măsura exact și ziua și anul, deodată, adică, [una] care să satisfacă tocmai condiția ce se cere să fie împlinită de calendar.

Teoretic, o asemenea măsură nu e realizabilă decât la infinit, practic trebuie să ne mulțumim cu o aproximație.

2) Dar nu numai atât, înseși mișcările de rotație și revoluție, pe care pentru necesitatea calculului, le socotim constante, sunt supuse încetării. Împrejurarea vitezei are loc extrem de încet, așa că din punct de vedere convențional poate fi neglijată, îndeajuns însă pentru ca metafizicește, adică în realitate, să

intirni concluzia celor ce pretind automatarea măsurilor noastre a mişcărilor cu mişcări mişcătoare cereşti ale astrilor

E adevărat că mişcarea astrilor a fost rânduită de Dumnezeu, e de asemenea adevărat că puterea de cunoaştere ne este dată tot de la Dumnezeu dar între rânduirea lui Dumnezeu şi măsurătoarea astronomilor se interpune păcatul

Consecinţele păcatului, pentru inteligenţa noastră, sunt: păcatul sparge unitatea totă a de aperccepţie a cunoştinţei omeneşti deosebind-o în a) *ratiune* din *caravana* şi b) *sensibilitate intuitivă*. Cea din urmă înţepenind cu neputinţă de a se lăsa direct asupra unei realităţi, care neconţenit îi scapă şi pentru prinderea căreia e obligat a) să regreseze în infinit, b) să se oprească arbitrar în ipoteză sau ei să cadă în dialelă (cercul vicios al sofistilor)

Astfel, *eigența esențialmente realista a oricărei cunoştinţe este împiedicată în împlinirea ei prin păcat*

Priza asupra realului nu mai este, în cazul inteligenţei ştiinţifice, decât o *faţadă* către care neîncetat se străduieşte să ajungă, dar pe care nu o poate atinge decât *eliminând* cunoştinţele de *har* a vieţii mistice. E adevărat că botezul restabileşte pe om în starea de *har*, el însă nu şterge de la început toate slăbiciunile firii omeneşti, dobândite prin păcatul original

Ca atare, tot ce este produsul minţii omeneşti, fie el creat de cercetătorii ceşie, nu este scutit de spartura de care am pomenit mai sus şi care îl face

1) sau să fie o construcţie a minţii, sau

2) dacă vrea să poarte asupra realităţii, să fie nedeşăvârşit şi supus schimbării

Fată de aceasta situaţie a cunoaşterii ştiinţifice, *situaţia calendarului bisericesc e deosebit de notată deosebită*. Ea se întemeiază pe un *canon* şi pe *Preţian*, pe care Biserica le socoteşte ca pe nişte cuvinte fără greş ale Domnului Iristos despre care ştim că cerul şi pământul vor trece (cu calendar astronomic cu tot) însă cuvântul Domnului (împreună cu cei ce-l pazesc) ramane în veac

Referindu-se la rectificarea făcută (o dată pentru totdeauna) de Sinodul de la Niceea, calendarului iulian, înainte de a-l adopta ca sistem de măsurare a vremii, P. S. Aartolomeu afirmă „Prin procedeul acesta al lor, Părinţii de la Niceea au scutit Biserica universală de a-şi mai căuta vreun alt calendar bisericesc în afară de cel introdus de ei, dar i-au indicat în *grădă* şi *datorie* de a-i verifica continuu cu calendarul naturii”

Întrebăm pe Prea Sfinţitul, cu ce poate dovedi această indicaţie a *grădă* şi a *datorie* de a verifica continuu calendarul bisericesc cu calendarul naturii? Cum se explică Prea Sfinţia să dezeretarea de la aceasta *grădă* şi *datorie* a soboarelor ecumenice ori locale de la Niceea şi până la sinodul românesc? Să nu fi observat nimeni că echinocşul *ideal* nu mai corespunde celui *real*? Să nu fi observat această *pogorare a simetriei*?

E bine să observăm o *sfinţie*, dar *n-au vrut* să ia măsură, fiindcă nu era nevoie să se pună talcutirea la *Canonul* „Apostolic” din *Pidaliu* „Că şi soboarele de la toată lumea care s-au făcut după cel dintâi şi ceilalţi Părinţi vedeau că erau în *grădă* şi ei ca nişte înţelepţi ce erau, că mulţi s-a pogorât Isimeria. Dar însă

n-au venit a o strimuta din P. S. mathe unde n-au găsit Soborul I. cinstind prea mult pre invoierea și curtea Bisericii. Le-aș preamăritumea Isimeriei lăta care a fost grău lor. Iată cum și a interes ei daturia

Răspuns Prea Sfințitului Vartolomeu (IV)

Ad II. A patra întrebare pe care a o p. r. e. ? S. Vartolomeu în ultima lămurire este: „Dacă îndreptarea calendarului de la 1774 ar putea să vine în M. H. F. A. I. A. I. și îndreptarea d. d. e. S. t. i. n. t. e. l. o. r. P. a. s. t. e.”

Desigur că da, pentru că și Sfintele Paște, ca întreaga Pașcatie care se ține de el sunt legate tot de calendarul naturii, ca și întreaga noastră calendar bisericesc. Dar numai că lună și ca duminică. Ca data însă la care Sfintele e Paște trebuia să se serbeze anual, ei s-au condus de două fenomene reale ale calendarului naturii: echinocsiul și prima lună plină.

Pentru care motive? Prea Sfințitul crede că „Ei Sfintele Paște n. r. e. p. a. s. t. e. m. a. r. t. ca Sfintele Paște creștinești să nu fie confuzionale cu cele de creșterea și singura preocupare a Parinților de la N. r. e. e. a. o. f. o. r. t. e. a. c. r. e. ș. t. i. n. i. s. a. n. u. s. i. z. m. i. n. a. c. a. P. a. s. t. e. l. o. r. i. n. a. c. e. e. a. ș. i. c. u. a. l. e. x. t. e. r. e. n. i. c. a. d. e. l. e. a. c. r. e. ș. t. i. n. o. r. q. u. a. r. t. a. d. e. c. i. m. a. n. i. s. a. u. p. r. o. t. o. p. a. s. c. h. i.”

Nu suntem vezi bine, de aceeași părere. Noi am rămas la părerea pe care P. S. Vartolomeu o avea asupra acestei chestiuni în anul 1923 și anume: *varna- tornea Paștelor evreiești trebuie neapărat întoarsă la secolul al II-lea înainte de sarbatirea Paștelor creștinești*. Iată ce scria P. S. Vartolomeu în 1923, în calitate de raportor al chestiunii:

„Cum se va iasa deoparte consideratia din *Învățătură Sfântă* Apostoli cartea a V-a, capitolul al VII-lea, după care Paștele evreiesc, netind decât o umbră și un simbol premergător al Paștilor creștinești, va trebui, ca atare, să se serbeze totdeauna mai înainte de el, întrucât meul pascal al evreilor nu e decât simbolul premergător al Mielului Hristos, cel prezis de profeti” (vezi „Biserica Ortodoxă Română”, s. II, anul 42, no. 1 (1914), p. 33-35 pe 1924) raport aprobat de Sfântul Sinod de atunci (cu oamena de acum).

P. S. Vartolomeu arată toate necazurile ce ar decurge din rămânerea la stil nou cu sărbătorile fixe și la stil vechi cu Pascalia. Între altele ne pune în fața perspectivele serbării, în anul 9943, a Sfintelor Paști la 29 iunie, adică la Sfântii Apostoli, iar la anul 31070, ar fi ajuns chiar la 25 decembrie, adică chiar în ziua de Nașterea Domnului.

După vechiul nostru „calendar bisericesc”, aceasta însă nu s-ar putea întâmpla, în veac. Care trebuie să fie acum grija Bisericii? Să renunțe la reforma calendarului sau la Pascalia ortodoxă? Altă ieșire nu există. Renunțând la prima dogmele canoanele Tradiția Bisericii (ce formează patrimoniul bisericesc) nu sunt într-o nimie lovite.

Renunțând la Pascale, acest tezaur e călcat în picioare. Care considerații trebuie să primeze într-o decizie sinodală? Să răspundă P. S. Vartolomeu: Principiul primatului erorii al persistenței în greșeală, din ambiție pur omenească, e drăcesc!

În finalul *Ultimei lămuriri* izbutește, în sfârșit, P. S. Vartolomeu să rezume în formă plastică tot spiritul argumentării P. S. Sale în chestiunea Pascale: aduce, în mod formal și categoric, o nemaiauzită insultă Sfinților Părinți și întregii creștinătăți ortodoxe, de la Niceea și până la noi. Cumplita ușurință pe care o subliniem în ceea ce urmează ne dă cheia întregii explicații a rătăcirii sinodale: lipsa de contact cu duhul Ortodoxiei și, deci, incapacitatea de înțelegere a ei – ca să fim sinceri: necredința, masiva necredință episcopală.

P. S. Vartolomeu a putut afirma cu seninatate că Sfințele Canoane și Sfinții Părinți au fost călcători de canoane – și încă, dintre cele mai categorice.

Ascultați-l. De altfel, nu este singurul caz când Biserica creștina Ortodoxă a nesocotit în totalitatea ei Paștele evreiesc ca normă de serbare a Sfințelor Paște creștine. Între anii, bunăoară 360-500, după Niceea, creștinătatea a sărbătorit, după studiile unui savant astronom de la noi, de 13 ori Sfintele Săre Paște creștine e evreiesc, nesocotind în felul acesta chiar *rigorile Canonului* – *Ipoteze* prevăzute pentru astfel de cazuri – cum și asprele apăsări în aceeași privință din scrierile paterice de la Niceea a împăratului Constantin cel Mare.

Vai, câtă amarnică înșelare include această credință a P. S. Vartolomeu! În cazurile excepționale de care e vorba aici, Prea Sfințitul confundă data Sfințelor Paște cu datele pascuale cu varbă ortodoxă a Sfințelor Paște.

Savantul astronom de la noi, consultând tabelele pascuale evreiești și creștine și făcând calcule, a descoperit că data la care urma să se serbeze Paștele creștin, după calculele știute, a fost și la evrei și la creștini aceeași. Și astronomul, ledac de cei creștini și evrei au sărbătorit împreună, de multe ori, Paștele. P. S. Vartolomeu însă este episcop și, Prea Sfințit, ca să știe că pentru a evita comanda de care e vorba (și spre a respecta *Canonul* – *Ipoteze*) creștinii aveau supapă de siguranță: porunca și obiceiul de a, anume, cu o săptămână serbarea dacă se întâmpla să comanda data aceeași a evreilor. Prin urmare, cu toate că, după socoteală, Sfintele Paște cădeau la o anumită dată, creștinii și evreii, dacă la aceeași dată serbau și evreii. Savantul astronom, neîntorcându-și episcopul nu era obligat să aibă în vedere aceste admirabile măsuri preventive laude de Biserica și, de foarte bună credință fiind, afirmă că va sărbătorii împreună. P. S. Vartolomeu însă își dă seama de panta pe care a apucat când afirmă că Sfinții sunt călcători de canoane? Numai despre funestele consecuențe ce se pot trage din această afirmație în scris a unuia dintre cei mai de seamă episcopi ai noștri ar trebui scris o săptămână în șir.

Își încheie P. S. Vartolomeu întampinarea cu indemnul de a se da ascultare Sinodului și episcopilor în parte, fiindcă aceștia sunt păstori ce-și pun sufletul întru ei.

Noi sfârșim acest răspuns cu citirea capitolului 19 cartea a II-a al 4° epistolelor apostolice: „Precum însă oala care nu asculta de Păstorul ce: Bun este lăsată lupilor spre pieire: tot astfel, cea care ascultă de păstorul ce: rău are moartea în față: încât o va înghiți”

Ei, și?...

Unul din tinerii mei prieteni, cari au luptat mai mult pentru lămurirea credincioșilor în legătură cu prăznuirea Sfintelor Paști, nădărdna mai demult: „Unde nu dă Dumnezeu o ninsoare de Paștile ăsta al cucului și să vedem noi pe sinodali!”

Am ridicat din umeri: Prietenul meu e mai tânăr, nu are experiența oamenilor și crede că un argument, de orice natură ar fi el, ar putea mușca în mîle împietrite ale unor oameni învârtosiți în rele. Eu nu mai cred demult. Iar dacă am ridicat din umeri: am avut dreptate sau nu?

Căci, iată, de Paști a nins. A nins la Chișinău, la Iași, la Constanța. Se zice că am controlat încă și ai fi nins de la Ploiești în sus. Ei, și? Mai era nevoie de un semn din cer pentru a stabili că Paștele adevărat nu e cel de la 31 martie, ci atunci când îl va praznui toată Ortodoxia, la 5 mai? Nu sunt dogma, canonul și Predania: nu sunt toate Bisericile Răsăritului aci pentru a mărturisi adevărul?

De dovezi este lipsa pentru încredințarea sinodalilor noștri că au greșit? Dar când a mai fost ierarchia noastră bisericească sensibilă la adevăr pentru ca să îngăduie ceva și să fi sensibilă și acum?

Mă și înțeleg să amintesc campania noastră de acum mai bine de un an: pe care încercăm să lămurim lumea și pe cei în drept asupra primejdiei pe care o prezintă trecerea în regență a Î. P. S. Miron. Adevărul punctului de vedere reprezentat de noi era evident. Din lagărul cel[ă]lalt nu a răspuns nimeni. Ce era să răspundă? Dar pentru asta răul nu s-a făcut mai puțin.

Astăzi urmarile acestei prime grave rătăcirii se văd. Și nimeni nu are curajul să ia taurul de coarne — să spună adică apriat că o *restitutio in integrum* a Bisericii nu se poate face decît prin întoarcerea la starea în care eram acum doi ani. Dar noi, dacă o afirmăm. Nădărdum însă într-un „succes” al scrisorii noastre.

Nu. Dar nădărdum în altceva: în deșteptarea conștiinței religioase și bisericești a credincioșilor. Asta, da, o vom izbandi. Și atunci vom vedea dacă ierarchia noastră bisericească își va mai îngădui ușurința ca cea care a dus la rătăcirea praznuirii Paștelor.

Paștele cel adevărat

Acum vine partea cea mai grea. Paștele oficial de răstălmăcirii și muribundității, îndoielii, fără tăburări însemnate. Doar incidente locale, provocate de nemulțumirea unor creștini pravoslavnici s-au finit într-o împiescăminte rezolvată. Nu s-a înșiră însă dacă am crede că „s-a isprăvit”. Nu s-a isprăvit nimic. Oamenii și așteaptă Paștele. Paștele cel adevărat.

De câteva zile au început, în adevăr, iarăși ja bele. Nu se plâng cum erau să fi fost trase pe stoară. Ei s-a spus că fiecare poate praznui Paștele când vrea, crede el că e bine. Dar, iată, preoții refuză să slujească după rânduiala învierii.

Creștinia nu e simplă. E adevărat, a fost o făgăduială care vorbea de dincolo de majoritățile populare. Dar făgăduiala aceasta nu era prea precisă. Se credea că toată țara s-au născut la Basarabia? Nimeni nu o poate spune. Ba, pe alocuri se afirmă astăzi, ca de Vechiul Regat nu vorbă nu poate fi.

Adevărul e, pe de o parte, că preotul care a prăznuit o dată Paștele nu o mai poate face a doua oară în același an. Tot așa de adevărat este însă că sancțiunile de oamenei nu a mâncat anul acesta paștele, așteptându-le pe cele adevărate. Ce devin totuși acești credincioși?

Are cineva inimă atât de tare, încât să se poată lăta înșușit la mîinile celor de creștinii cărora li se refuză mângâierea Învierii? Sau are cineva curaj să se dedesească pe acești „răzvrătiți” pentru ca nu s-au supas ordinelor cloniale?

Să coborâm puțin în conștiința noastră. Câți sinodali pot afirma că „s-au răzvrătiți”? Și, pe urmă, nu s-a făgăduit de la început libertatea în prazniri? Noi am atras drept atenția din vreme asupra tuturor acestor dificultăți. Și ca de obicei nu s-a luat nici o măsură. Dar se poate continua sistemul? Trebuie lăsați oamenii să creadă că totul nu a fost decît o cursă politică?

Pentru că, vedeti, tocmai „politică” poate să sufere mai mult de pe urma acestor împrejurări. Căci ce se va întâmpla în Săptămâna Mare dacă în vreo săptămână nu va refuza să slujească? Poate să se întâmple și tulburare nu?

De Biserica nu mai vorbim. Ce pagubă se poate ridica pentru sufletele credincioșilor de pe urma acestei stări de lucruri o vede oricine.

Așteptăm deci, măsuri înțelepte. Din partea Bisericii — dar și din partea guvernului de data aceasta. Să nu uităm că e în joc o declarație ministerială întărită prin cuvîntul președintelui de consiliu. Iar gustul poporului pentru interpretări dialectice e foarte îndoielnic.

Prăznuirea adevăratei Învierii

În zilele Bărbulescu de la Patriarhie, care a venit vineri seară la slujba prăznuirii Învierii din Biserica Rusească, a trecut brutal prin ușile împărătești ca

Hotărât lucru, nu e nici un stilist în Sfântul Sinod. Pentru înalții prelați, articolele „lipsite de demnitate și de cuvântă” – presupunând că ar fi existat – nu sunt o insultă ci un abuz. Și încă, unul „săvârșit în numele libertății de presă”. În numele ? Îmi inchipuam că cel mult *la adăpostul* libertății de () presă (a doară „libertatea de presă” nu mă obligă în nici un fel prin ea însăși să ocărăsc pe înalții prelați).

Dar să nu facem dificultăți. Acuzatia pe care o ridică Sfântul Sinod împotriva noastră este că noi încercăm „scăderea prestigiului Bisericii și a autorității conducătorilor ei”. În ce ne privește, nu am prea făcut în articolele noastre chestiuni personale. Câțiva din înalții prelați își pot aminti, la urma urmelor, că au urcat scările sărace ale redacției noastre pentru a căuta la noi sprijin și apărare împotriva unor asemenea atacuri, și le-au găsit. Presupunând însă că încercarea aceasta de defăimare s-a produs de ce nu au luat Sfântul Sinod sau înalții prelați – personal – măsuri împotriva presei?

„Scăderea prestigiului Bisericii și a autorității conducătorilor ei”?

Desigur, asta s-a întâmplat. Dar nu din vina noastră și nu prin atacurile noastre, ci prin chiar faptele acestei Biserici și ale conducătorilor ei.

Ce prestigiu poate avea o Biserică atunci când îngăduie grava călcare a canoanelor prin trecerea patriarhului în funcțiuni lumești și asistă neputincioasă fără să articuleze un singur argument valabil – la o campanie făcută de laici pentru a stabili adevărul canonic?

Ce autoritate pot avea conducătorii ei când, în problema Pascaliei, iau o hotărâre, o calcă și revin la cea dintâi, se rup, sub teroarea ambitei unui singur om, de ecumenicitatea ortodoxă, înfruntă canoanele, scriu pastorale ridicole și ignare și nu pot ține piept nici măcar putinei științe teologice adunate de câțiva laici în coloanele acestui ziar? Prestigiu și autoritate sprijinite pe ce? Pe aservirea Bisericii unui partid politic? Sau pe valoarea și puritatea personală a conducătorilor ei? Este cineva în Sinod atât de naiv încât să creadă că lumea a uitat că de atata vreme capii Bisericii noastre nu mai mor în scaun, scoși din păstorie cu procese scandaloase? Sau își inchipuie că viața lor privată e pentru credincioși, pură ca (și) cristalul?

Atunci? Comunicatul Sfântului Sinod este o îndrăzneată și primejdioasă înfruntare. Iar amenințarea cu care se încheie acest comunicat – „fără a fi silit să recurgă la mijloace mai aspre pentru vindecarea răului” – e de-a dreptul ridicolă. Mijloace mai aspre? Jandarmii, probabil. Jandarmii fiind ultima apărare a prestigiului și autorității Bisericii.

Vă gândiți poate la anatemizare? A, nu! Anatema nu o vor arunca nicidecum asupra noastră înalții prelați, întâi, pentru că, oricum, dar nu au curajul să o facă. Al doilea, pentru că ei știu că *astăzi* această anatemă nu ne mai poate face nimic.

Acum doi ani, când Sinodul mai păstra încă aparențe de existență canonică și când purtam campania împotriva intrării patriarhului în regentă, am cerut prin scrisoare deschisă adresată părintelui patriarh, să fiu judecat, declarând că mă voi supune întru totul judecării înaltului Sobor și că, în cazul unei condamnări, nu voi mai scrie nimic în chestiuni bisericești.

Această cerere a mea nu a avut nici un fel de urmare. De ce? Că de ară și eu „preludiu” a mă numi fiu credincios al Bisericii Ortodoxe, iar, pe de altă parte, acțiunea mea își are însemnătatea ei de îndată ce, în înalte corespondențe particulare, se scrie că „ne face mare necaz campania pornită de Nae Ionescu”.

Anatemă astăzi! Iar ziua Bisericii Ortodoxă Română a căzut din drepturi. Am dovedit-o altădată. Iar hotărârile ei nu mai sunt [...] pentru nici un fiu credincios.

Să reîntre în Ortodoxie și pe urmă vom sta de vorbă. Dar numai atunci.

Înnouire?

Revista studenților în teologie din București, care e deja la al treilea număr frumos tipărit, este o foarte bună publicație, chiar cu titlul ei actual („Raze de lumină”), ceva cam liric și aducând cu leșinătura sentimentală a așa-numitelor *Erbauungsbücher* catolice sau protestante.

Publicația aceasta are meritul de a se băcura de supravegherea și sprijinul profesor la Facultatea de Teologie din București d-l Teodor M. Popescu³ și o vastă și solidă cultură științifică și, lucru mai rar, condei sprinten, îndelungat, personal și sigur.

Numai că, iată, în fruntea acestui al treilea număr profesorul Teodor Popescu (a nu se confunda Doamne ferește cu d-l Popescu Tudor de meserie „dominant”) scrie un articol pe care nu-l prea înțelegem. Poate să fie și vina noastră, dar la drept vorbind ne-au cam obosit progresiștii Ortodoxiei, cari simt nevoia să facă profesiuni de credință progresistă, dar pe cari nu-i vedem deloc progresând.

Cazul d-lui profesor T. Popescu este cel puțin caracteristic domniei sa, după ce rupe câteva săgeți de stuf împotriva hipertradiționaliştilor, cari ar voi să oprească în drumul lui mersul victorios al Ortodoxiei (ce păcat că nu putem vedea și noi acest mers¹), se declară pentru o reinnoire a Ortodoxiei pe bazele stabilite de Scriptură, tradiție și canoane. Caragiale, prin eroii lui, tot așa spunea să se modifice, dar să nu se schimbe nimic.

Apoi, vedeți, tocmai aci e nodul chestiunii: cum să înnoiești pe bazele arătate mai sus? Că, mai întâi, sunt unii cari susțin că aceste baze se opun categoric unei înnoiri. Iar dacă este vorba de înnoirile vechi, cari nu sunt decât forme de desfășurări ei, apoi atunci nu e nevoie să fim noi pentru înnoire sau nu. Pentru că ne înnoiește viața singură. Numai să existe această viață.

Ideile înnoitorilor au fost întotdeauna contuze. E natural; dar fiind că în mintea unor asemenea oameni se amestecă în chip necesar lucruri din planuri de realități deosebite. Iată, chiar profesorul Popescu minte, altfel, ascultă și familiarizată cu gândirea personală, o cam incurcă. Mă rog, ce înseamnă reinnoire pe bazele Scripturii, tradiției și canoanelor? Noua Pascalie este o înnoire

acceptabilă sau nu? D-l profesor are aerul să spună că da. Apoi e această încredere pe baza dogmelor, tradiției și canoanelor? Asta cred că ar afirma o mai puțin

În ce mă privește, nu-l pot uita pe răposatul părinte Guzeanu, fostul meu profesor de religie din liceu „Spune ca-n carte, mîi blestematule, că asta e dogmă, mîi nu alta, și la dogmă trebuie să te ții de litera scrisă, ca orbul de gard”. Nu-l uit și mă gândesc unde e mai multă înțelepciune și mai mult adevăr în sentimentalismul inovator neclar, al iureșului moderniştilor, sau în impietria irațională a răposatului preot Guzeanu?

Restabilirea ecumenicității

Directiunea Sfântului Sinod a trimis tuturor ziarelor o încredințare arătând că, pentru anul ce vine, Sfintele Paști se vor prăznui la 20 aprilie.

Pentru a înțelege semnificația acestui fapt, vom aminti că 20 aprilie însemnează, pe vechiul calendar, 7 aprilie, și că 7 aprilie este tocmai data indicată de vechea Pascale.

Vasăzică, la anul vom prăznui cu toții Paștele, în ecumenicitate, și cu toți creștinii pravoslavnici.

Și mai este un fapt care trebuie relevat. Data prăznuirii Paștelor pentru anul ce vine a fost stabilită printr-o înțelegere a Patriarhiei noastre cu Patriarhia Ecumenică din Constantinopol.

Ați înțeles? Tot ce a spus, prin urmare, Sfântul Sinod cu prilejul discuțiilor în jurul Pascalei anul acesta erau fleacuri. Pentru că, dacă argumentele „științifice” erau bune anul trecut, ele ar trebui să fie bune și acum. Iar dacă bine s-a procedat anul trecut în stabilirea datei Paștilor, nu înțelegem de ce se părăsește pentru 1930 sistemul și de ce se întoarce Sinodul la calcularea și procedeele pentru cari am luptat așa de stăruitor noi.

Și când te gândești câtă patimă s-a pus din partea Sfântului Sinod împotriva noastră! Ce am cerut noi?

1) Să prăznuim Paștele în ecumenicitate, ni s-a răspuns că asta nu are importanță primă, ci „adevărul științific” (!).

2) Să nu prăznuim Paștele înaintea evreilor. Ni s-a răspuns: să nu dea evreii cu paștele lor peste noi. Și am fost amenințați cu lepădarea de la Biserică pentru că ne împotriveam „adevărurilor” sinodale.

Este adevărat că, de data aceasta, a intervenit însuși părintele patriarh. Foarte bine, dar de ce nu a făcut-o acum câteva luni? Ar fi ferit Biserica noastră de o rușine, dacă nu de un păcat, iar țara, de o tulburare nu numai inutilă, ci și primejdioasă. Sunt însă că încep să devin indiscret cu întrebările mele.

Dar, oricum, a intervenit părintele patriarh? Nu înțeleg. Parcă avem o lege împiedată și parcă i. P. S. Miron nu mai e patriarh în funcțiune, ci regent. Ori m-am încurcat eu?

Pentru reînnoirea vieții bisericești

Se discută legea pentru reorganizarea învățământului teologic. În această discuție, malin chiriarhii reprezintă un punct de vedere radical: învățământul teologic aparține exclusiv Bisericii. Am spus-o și altă dată: punctul de vedere este, principal, perfect justificat. Împotriva lui se ridică însă, binecunoscutul fapt: ierarhia noastră bisericească nu poate asigura, din atâtea motive, funcționare rodnică a acestui învățământ.

Vom recunoaște că obiectivul e tondat. Iar ce se poate spune în legătură cu învățământul teologic este perfect valabil pentru toată viața noastră bisericăască. Și atunci, nu incerc să adaptez noua lege a învățământului la calitatea chiriarilor, ci, dimpotrivă, atac problema fundamentală: reforma ierarhiei noastre ecleziastice.

Această reformă nu mai poate întârzia. Noua domnie a lui Carol al II-lea trebuie să însemneze o înnoire și în viața religioasă. Trebuie, la prima înnoire necesară e cea din rândurile cleroșilor.

Știu că unii dintre înalții noștri ierarhi se simt obosiți și că ar voi să se retragă din scaun. Prin demisie. Nu e rău. Caci pr menirea sa trebuie să se facă, și e bine ca ea să fie înlesnita. Pentru a se evita gesturile de energie, care sunt pe cât posibil, de evitate.

Dar, cel puțin de data aceasta, ar trebui să se procedeze pravoslavic. Nu demitere. După canoane, demisia nu există. Ci numai caterisirea și mai există o formă de retragere voluntară din scaun, pe care chinaria noastră a uitat-o. Dar care e singura canonică. E asocierea la păstorie a unui arhiepiscop tânăr.

Prin urmare, acei dintre chiriarhi, cari se simt batrani, bolnavi sau oboșiti și cari își dau seama că rămânerea lor mai departe în scaun nu poate fi în nici un fel de folos marilor interese ale Bisericii vii, să se retragă la vreo mănăstire – să se retragă definitiv – și să lase în scaun pe vreun tânăr arhieru (sunt, și mai pot fi găsiți), pătruns de adevărul duhovnicesc al Ortodoxiei, care, la trecerea în cele vesnice ale titularului, să-și ia și de drept nu numai de fapt, locul

În chipul acesta ar trece în scaunele de păstorie elemente tinere, viguroase, culte, credincioase și dreptcredincioase și s-ar înviora și biata noastră Biserică românească (așa de căzută în ultima vreme), în care cei de jos sunt incomparabil mai buni decât cei de sus.

Eu scriu pentru cei care au urechi de auzit. Și să nu-și vâre nimeni capul în nisip, în nădejdea că nu e vorba de el. Fiecare se știe, și trebuie să-și dea seama ce are de făcut.

MARE SCHIMBARE VINE Şi e preferabil ca ea să se facă CU chiriarii
şi nu IMPOTRIVA lor

4. CREȘTINISMUL ROMÂNESC

Reforma bisericească Problema autonomiei

*Dacă Ortodoxismul nostru are un rost și corespunde unei necesități organice a
lui nostru național atunci ei să fie păstrat în formele lui originale și
dacă aceasta nu se mai poate atunci e mai bine să fie lăsat să se stingă în
scutind lumea de scenele apăsătoare ale unor zvonțiri zadarnice*

În ultimul timp a început să se vorbească din ce în ce mai stăruiitor de anumite prefaceri radicale în așezarea noastră bisericească. Așa se agită, între altele, și problema autonomiei Bisericii. Schimbări sunt, de fapt, dorite mai demult, cu toate că s-au făcut destule. Și nimeni nu se va împotrivi, nici măcar cu gândul, ca ele să se înlăptuiască. Dar, mai ales în împrejurările de astăzi, sunt anumite lucruri care trebuiesc ținute cu tot dinadinsul proaspete în minte. Se pare, de pildă, că reformele anterioare nu au fost nici îndeajuns de chibzuite, nici îndeajuns de înțeleghătoare și respectuoase pentru vechile noastre înțehări de viață bisericească. Așa, de pildă, cu secularizarea averilor mănăstirești. Și de aceea realitatea strigă astăzi după îndreptări.

Doi sunt, în actualele împrejurări, primejdii care amenință valabitatea reformelor ce sunt a se întreprinde. Pe de o parte, este spiritul libertar care, după ce și-a făcut în Europa veacul, bate în sfârșit și stăruiitor la porțile așezărilor noastre culturale. Că acest spirit, artificial în el însuși și de factură hotărât străină înțehării noastre sufletești, nu ar avea nici o înțelegere pentru formele speciale ale tradiției noastre e clar pentru oricine. Pe de altă parte, nu trebuie să uităm că astăzi nu mai stăm în vechile hotare. Mișcarea de reintegrare politic-natională, care s-a înlăptuit, ne pune în fața unor probleme necunoscute nouă până acum. Contuitatea tradiției istorice în timp și spațiu, în masa întregului

romanism, este astăzi imposibil de restabilit. Și aceasta se simte în toate chestiunile bisericești. Dacă, chiar dacă s-ar izbuti a se stabili o unitate în cuprinsul Bisericii naționale, prin reîntrirea unității în organizația noastră greco-orientală – ceea ce țarăși e, cu drept cuvânt, îndoielnic –, omogenitatea Bisericii noastre nu ar fi deloc desăvârșită. Pentru că, la urma urmelor, nu dogmele fac viața unei Biserici, ci tonalitatea religioasă a poporului pe care aceste dogme se grefează, așa că, în fond, dăătoare de seamă este tot tactura sufletească intimă a credincioșilor, tradițiunea lor culturală. Deosebiri de tactură sufletească sub raportul religios există, nelăzându-se între noi și ardeleni. Le s-au accentuat încă, prin alipirea Basarabiei, întărind granița dintre apusul și răsăritul religios al romanismului. Carpați.

Că astăzi se dorește o autonomie bisericească nu e așa de nenatural, mai ales că nu se cunosc încă precis limitele acestei autonomii. Că această autonomie după cum se afirmă, este cerută mai ales de ardeleni, iată ce trebuie să dea de gândit. În definitiv, această autonomie poate fi realizată. Noi avem însă o tradiție bisericească, în stransă legătură cu sufletul nostru istoric, și avem dreptul să cerem stăruitor ca la o reformă cu consecințe așa de însemnate, această tradiție să nu fie ignorată. Și iată care este această tradiție.

În romanul lui Dostoievski, *Frații Karamazov*, este o scenă în care, după 15 veacuri, Hristos apare din nou, în Sevilla. Marele Inchizitor îl vede și îl trage în fața judecării. Și atunci, într-o tainică și infricoșătoare convorbire, Marele Inchizitor lamurește lui Iisus taina Bisericii Catolice. *Evanghelia* făcea operă revoluționară. Prin narcoticele minunii, misterului și autorității. Biserica Romei a neutralizat explozibilul creștinismului primitiv, restabilind liniștea și asigurând fericirea turnelor omenești. „Noi nu suntem cu tine, suntem cu «el» (diavolul) lăță secretul nostru”. Am luat de la el ceea ce tu ai disprețuit, prin de scarbă, ceea ce el ți-a oferit atunci când ți-a arătat toate împărățiile lumii, am luat de la «el» Roma și sabia împărătească.”

Evident, chiar așa de departe nu se poate merge în judecarea Bisericii de Apus. Dar, fapt este că organizația Romei se orientează către soluția practică, imediată, împărăția lui Dumnezeu pe pământ. Că nu a izbutit să o facă, aceasta este o altă chestiune. Dimpotrivă, Biserica noastră este o instituție strict rituală, care – figurat – nu se raportează decât la viața de apoi. Din această orientare, jumătate lumească, jumătate spirituală în cazul întâi, în întregime și pur spirituală în cazul din urmă, decurg toate deosebirile din așezământul celor două Biserici.

Viața interioară a creștinismului ortodox nu se condiționează prin legăturile cu sociale, ci trăiește prin el însuși, în absolută independență față de puterile lumesti. De aceea, dezvoltarea virtuților active, care singurele leagă pe om de om și pe toți în societate, nu se bucură de primul interes al Bisericii noastre. Idealul vieții religioase în Răsărit – atât timp cât această viață a pulsat puternic – a fost ascetismul. Asceți nu au avut însă, ca corporație organizată, un rost public în viața noastră socială, pentru că stă în însăși natura ascetului să nu se poată organiza lumește. De aci și linia despărțitoare foarte precisă între preot și

călugăr. În Apus, preotul e întotdeauna călugăr, iar călugărul *mai* întotdeauna preot. La noi, superioritatea morală netăgăduită a călugărului nu a fost niciodată împărtășită de preot. Acesta e un om ca toți oamenii, se amestecă cu ei, e măsura-
rat ca și ei, are, cu un cuvânt, aceleași nevoi omenești-sociale. C'um precizează *Harnack*, el nu este decât un liturg care, printr-o îndeaproape ocupație cu ritualul, e mai în măsură să conducă în ceea ce privește acest ritual - pe ceilalți oameni. Preotul ar fi, deci, nu o treaptă morală superioară celorlalți drept credincioși, ci numai un rezultat al diviziunii muncii. De aceea și conducerea vieții sufletești a credincioșilor, cu drept de judecată asupra lor, din partea preoților, trece în Biserica noastră cu totul pe al doilea plan.

Dar de îndată ce Biserica nu are decât această orientare către viața de apoi și nu urmărește o infuzare a așezării lumești cu principii evanghelice, ea nu poate fi, logic vorbind, nici o instituție cu forme de stat.

Și, tot astfel Biserica de Răsărit nu este una și nedespărțită, ca în catolicism. Acesta din urmă însemnând tocmai împărțirea lui Dumnezeu pe pământ, nu se poate subordona nici unei puteri lumești, ci, dimpotrivă, stă în esența lui să și păstreze absolută independență față de orice putere a statului.

Ortodoxismul, dimpotrivă, e nevoit să se împace cu deosebitele așezări lumești, înăuntrul cărora el își continuă activitatea de luminare spirituală. Și, a-
me în așa fel încât, spiritual, el stă *deasupra* statului respectiv, mai puțin să se supune în totul dispozițiilor puterii de care atarnă.

Iată - în legătură cu problema autonomiei - care este punctul de vedere nu numai dogmatic, dar și tradițional-istoric ortodox. Cei cari sunt chemați să în-
tărească noile prefaceri nu vor putea trece cu vederea aceste lucruri. Și, mai ales, ei vor trebui să știe că, oricare ar fi intentiile lor reformatoare, Biserica noastră nu a fost și nici nu poate deveni un instrument de educație cetățenească. Marele defect, sau marea calitate a Ortodoxismului, e că *nu se poate*
amoi. Cine are înțelegere și dragoste pentru reștia noastră trebuie să găsească în el și curajul de a privi lucrurile în față: dacă Ortodoxismul nostru are un rost și corespunde unei necesități organice sufletului nostru național, atunci el să fie păstrat în formele lui originare și autentice. Iar dacă aceasta nu se mai poate, atunci e mai bine să fie lăsat să se stingă în liniște, scutind lumea de scene c-
apăsătoare ale unor zvarcoli zadarnice. Noi socotim însă că nu acesta e cazul.

Sfânta Scriptură în creștinismul românesc

Adunare eparhială la Arad. De o frumoasă ținută și o izbăvitoare încredere. Prea Sfântul episcop Grigorie și-a spus bucuria, măsurată, dar fermă, pentru partea din ce în ce mai vie și mai cuprinzătoare pe care credincioșii o iau la tre-
bile Bisericii.

Au fost și propuneri practice. O chemare caldă s-a adresat către intelectuali cari prea lipsesc din viața comunității de credință, chemare însă la care intelek-

luată nu vor răspunde cu folos și eficace decât atunci când se va începe să vorbească în limba lor.

S-a mai cerut destul de apăsător pentru ca o neînțelegere să mai fie posibilă: răspândirea *Sfintei Scripturi* în popor, ca o contrabalansare a activității sectelor. În adevăr, ca o contrabalansare? (Opera de difuziune a Bibliei este doar eminent protestantă și sectaristă. Atunci?)

Am vrea ca vorbele P. S. Grigorie să nu fie răstălmăcite. Nu trebuie să se creadă că s-a afirmat la Arad precumpănirea *Sfintei Scripturi* în creștinism.

Mai întâi, creștinismul nostru românesc nu e de structură biblică. Căci nu cetind *Sfânta Scriptură* s-au păstrat creștinismului masele noastre țărănești, necăjite și analfabete.

Mai apoi, creștinismul nu e tot una cu *Sfânta Scriptură*. Sau nu e numai *Sfânta Scriptură*. Creștinismul este Biserica în care trăiește Duhul lui Dumnezeu, el este *Scriptura*, Tradiție și Tăpă.

Precumpănire cum? Dar a existat tradiție înainte de *Scriptura*. Hristos a [ve]lșit și a dat mântuirea înainte ca Apostolii să marturisească în scris legea libertății vecinice. Cine înțelege *Scriptura*? Numai cei care păzește Tradiția și îndeplinește Tăpă bună. *Lectio divina* - numea Sfântul Benedic această operație de pătrundere a *Sfintei Scripturi*, și, desigur, așa e. Căci înțelegerea aceasta nu ti e dată fie, individual, ci fie ca membru al Bisericii, și încă, numai în parte, căci puțința ta de a greși tot subzistă.

Cine eladește numai pe *Scriptură* distruge realitatea Bisericii și crede că o poate reclădi numai din puterile ei proprii. Așa, Luther. Tot așa și noi? Nu. Ci, dimpotrivă, *Scriptura* nu trăiește decât prin Biserică. La nici nu își are granițele ei proprii, ci le prănește pe cele pe care i le dă Biserica. *Scriptura* sunt *Evangelhilele*, și *Psalmii*, și *Proorocii*, și *Apocalipsa*. Dar Mărturisirea de credință nico-constantinopolitană nu e tot *Scriptura*? Atunci? Atunci tot ce Biserica recunoaște ca al său e *Sfânta Scriptură*. Și numai aceasta.

Nu e vorba de discuții teologice. Nici nu prea sunt acestea discuții teologice. Ci e indicată doar calea - singura - prin care putem să înțelegem cum creștinismul a coborât în viața noastră o formulă de aspră disciplină, fecundă și mântuitoare, ieri ca și astăzi.

Comunitate de iubire este Biserica. Comunitate. Cine o mutilează păcătuiește. Nu împotriva Bisericii, ci împotriva vieții și a iubirii. Și spune San Juan de la Cruz: „În seara vieții acesteia vei fi judecat după iubire”. Nu stau vorbele acestea de-a dreptul în miezul vieții?

Organicitatea Ortodoxiei românești

Carte de rugăciuni pentru toate trebuințele vieții, întocmită de preotul Ion Tomescu, profesor la Seminarul din Ramnicu-Vâlcea, sub călăuzirea și cu

binecuvântarea P. S. episcopul Vartolomeu. Aici se cheamă prima dată cu credincioșii religioși a Institutului de Educație creștină de la Râmnicu Vâlcea.

Iată, în slășit, cineva se gândește și la problema aceasta. De când e în din nou să crească în viața noastră publică interesul pentru totuși religioasă, care nu s-au încercat? Lucruri bune. Iară îndoielă alături de acestea, întru s-a încercat, ca să nu înțelegem de cele de a dreptul primului lucru, că acestea destule? Dar parcă miezul însuși al lucrurilor acestora, a rătăcirii, a omului și nepătruns.

Religiozitatea poporului nostru e desigur un fapt, dar unul inconsistent. Ortodoxia face parte integrantă din însăși structura noastră sufletică, ea nașterea e eficient conștient activ, ei ca o componentă organică și mecanică. Supra-ortodoxi în același fel în care suntem romani, în același grad în care suntem în tradiția noastră, e felul nostru de a ne comporta, de a mișca și valora existența. Dar nu mai este pentru noi patina de a ne înălța spiritul. De ce nu, așa spune-o!

Dacă ai întreba pe un gânditor ortodox în ce anume stă excelența Ortodoxiei noastre, de bună seamă ți-ar spune: în patina unei tot mai mari pătrunderi cu Dumnezeu. Așa este. Nu există religie adevărată în care omul nu greaza sfântă al divinității să fie mai atentat ca în Ortodoxie. Și totuși pierdut treptat și continuăm să o facem, contactul acesta spiritual, în interior, cu divinitatea. Mecanicizare totală.

Am avut prilejul să cercetez zilele acestea catalogul unei mari bibliotecii logice de la noi. Cărți minunate și rare, unele, ce nu bănuiau că le puteam avea. Și totuși e o categorie de lucrări care lipsește aproape complet: lucrări de studii de viață interioară. Faptul corespunde realității: noi nu ne mai rugăm, am uitat chiar cum se roagă.

De aceea Ortodoxia noastră nu mai e vie și nici religiozitatea noastră activă. Cuvântul nostru a uitat drumul cerurilor și orice încercare de a-l regăsi e o căutare penibilă.

Și totuși una necesară. Cea mai necesară dintre toate. Căci rugăciunea este *înțelegerea în concret*¹, e Împărăția Cerurilor realizată imediat. E singura - sau în orice caz, cea mai de seamă - fericire pe care o poți mișca omului, în așteptarea marelui fericiri viitoare.

Părintele episcop Vartolomeu, care a hotărât și a îndrumat tipărirea micelor cărți de rugăciuni pe care o avem sub ochi, a făcut o faptă bună, nu însă numai de creștin, ci de vâldică, de om al lui Dumnezeu, care își dă seama că răspunde la mustrarea lui de sufletele păstorilor.

P. S. Trebuie să însemnez aici din *Precuvântarea* părintelui episcop un cuvânt de amintire deosebit de adevărat. Prin rugăciune ne aducem aminte că avem un Stăpân și că acesta ne face vinici, adică ne dă putința de a ne înțelege cu lumea.

No, nu este vorba de o "libertate de conștiință" de tipul
de care am avut în România, în perioada 1945-1989, o
restricționare de rezonanță în raport cu "libertatea de conștiință"
acceptată în Occident. În România, în perioada respectivă, nu
chiar presa românească a avut libertate de conștiință în
grea măsură, despre libertate de conștiință în România
nu s-a vorbit decât în termeni de libertate de conștiință
mai de la sfârșitul anilor 1980, pe vremea când
ne noiam atât în clasele sociale, cât și în rândul
forțelor politice, că la noi în țară nu există libertate de
conștiință, căci imediat ce încep să scrie sau să vorbească
pentru Ortodoxie, le feteți o "libertate de conștiință"
re pentru inadvertența noastră, nu putem să spunem că
doxii nu poate fi de foileton? Pentru că este vorba de
că e Ortodoxie. Pentru că e un element important în
calculul dilerului absolut și are relevanță în calculul
bilanțelor religioase sau pentru că ortodocșii sunt o mare
mănașă ridică și să scrie la Biserica Ortodoxă, să scrie la
logiei democratice libertare, grădă și pădure, să scrie la
foiletoane? Căci un sentiment de elementară demnitate și
chestiunea "sincerității" a convingerilor sau a competenței
largul nostru.

Este aici, în definitiv, un proces care se dezvoltă cu o viteză mult mai rapidă decât s-ar crede. Nu vom spune deci de adversarii noștri că sunt proști (Mai întâi, nu sunt proști, și, mai apoi, prostia e o pedeapsă de la Dumnezeu și, deci, - un mijloc de răscumpărare în păcat, de prost trebuie să te apropii cu aceeași sfială sfântă, cu care, în Evul Mediu, se apropiiau oamenii de nebuni). Nici că sunt de rea credință sau nepatrioți (Căci, Doamne!, nu sunt decât unul din centrele de polarizare ale contradicțiilor care trămăntă iremediabil spiritualitatea românească. Aici e miezul problemei.

Nu cunosc o țară și o cultură în care contradicțiile interioare să fie mai acute ca la noi. Deosebirii sunt, evident, în toate națiunile. Dar până la urmă un francez sau un englez, sau un german chiar e francez, englez sau german. Ie că o fi țărăni sau industrial, radical, democrat sau conservator. Asemenea deosebiri devin însă la noi de-a dreptul prăpăstioase. Nu ne mai înțelegem, pur și simplu.

De trei sterturi de veac, o parte — cea mai mare — din neamul nostru se impotrivește cu îndârjire unei „europenizări”. Dacă în de două ori atâta vreme, cum a trebuit, de pildă, japonezii noi nu am izbutit să întemierăm un stat „european”, să lămurim și să lătrăm organic, precum trebuie văzută, între altele, și incapacitatea noastră congenitală de intra în anumite tipare fabricate pe alie realități cu alte cuvinte, și în vitalitatea pieu de infrant a formelor noastre specifice de viață — care vor fi acelea. Dar împotriva acestui surd, inconștient și impresionant proces de rezistență pasivă a unei națiuni întregi, proces ale cărui ieșiri sunt greu de prevăzut, o altă parte a națiunii protestează. Ei vor cu orice preț ca neamul nostru să treacă de partea „civilizației”. Camp de luptă, la propriu, în decursul istoriei, țara românească stăruie încă a fi câmp de luptă spirituală astăzi. Iar între nenorocirile istoriei și cele ale zilei de azi, nu și în car sunt de preferat.

Reprezentantul civilizației este la noi de origini literare (îl de notat că nici unul din istoricii noștri nu militează pentru democrația abstractă și teoretică a seacului al XVIII-lea francez) la aparține, cu suflet cu tot, unei mentalități de dinco-o de hotare. Nu doară că s-a dat în sufletul lui o luptă între ce e al nostru și ce e al celorlalți, luptă terminată cu înfrângerea noastră. Asemenea tragedii comprimate, dar cu atât mai dureroase, nu sunt cunoscută radicalismului literar. El este pur și simplu de partea celorlalți. Urmașii lui în respectul lui trăsătură „Europa”, în jena lui de a se declara solidar cu înaltările și cu scăderile noastre (mai ales cu scăderile¹), în criteriile lui, întotdeauna extra-teritoriale, apreciere a împrejurărilor, în dorința lui de a pare „european”. Un conflict între noi și „Europa”? Radicalul literar ne va admonesta. Va fi îndrăzneț, original, lipsit de prejudecăți, va poza chiar în izolatul, care infranta martiriul „ideilor” sale. Indraznet și original? Vai, nu! Argumentele lui vor fi argumentele „Europei”. Din lipsă de patriotism, poate? Nu, ci din sinceritate deplină, dar și din lipsă de solidaritate cu toată cultura noastră. Nu s-a petrecut oare la noi aberații a simului politic care cerea intrarea în război pentru salvarea „Franței”?

Să ne mirăm, deci, de opoziția radicalismului literar față de Ortodoxie? Mai puțin. Ortodoxia nu este „europeană”. În al doilea rând, ce este Ortodoxia și, mai ales, ce e Ortodoxia românească? Informați și lămurii asupra tuturor realităților de ar din și prin cărți, preopinentul nostru se simte jignit în demnitatea lui științifică atunci când i se vorbește de o chestiune asupra căreia nu există nici un tratat sistematic complet, necum un catehism de buzunar, pe modelul ideologie civilizatie europene.

Stăruința catorva de a afirma realitatea Ortodoxiei va fi veșnic pentru el o plăpândă și un prilej de sinceră scandalizare. Ne va vorbi, deci, de săpun de electricitate de baie, fără să se gândească o clipă [că] ar comite o — ca să le trebuim țargonul — *shameless audacity*², ci incredința că ne aplică o metaforă lecție pe care au regretul să o constate, o socotească încă necesară.

În drept, deocamdată nu ne acordă decal o atenție superior-amuzată. Dar dacă nu vom înțelege „lectia” și vom persevera?

Schenke mit dem in der ersten
 und zweiten Auflage der ersten
 Auflage der ersten Auflage der ersten

Biografia (continua)

În sub-titlul său lucrare *Între biserică și stat*, autorul dă o definiție foarte clară, plină de sgețuri, de caracterizare de ansamblu a relațiilor dintre Protopovici de la Cernăuți și țările străine. El afirmă că, în general, aceste protopovici comers oarecum cu însăși țările străine, dar în același timp și cu țările din Dacia a mare însemnatate. Căci [el] talori, ca în a marea marea, în care de cea marea publică, în plina prefacere, nu putea să ațune, dar de a marea marea, în care de cea marea creșt nismul să a se fi împuna stent, dar de a marea marea, în care de cea marea raiului bisericesti constituite, ca prin li țară a se marea marea, în care de cea marea a unor nismadani de sprinzi materialmente, ca în a marea marea, în care de cea marea ne prezenta țară în chip expres, consistent, și așa.

Aceasta explica de ce Ortodoxia noastră târzie as 300 de ani în urmă, Biserica care azi are a credinței că marea este un fel de „sânge” care elementele de dogma strict ortodoxe se hârtiază azi în realitate, care de ce cu a te cuvinte creștinismul a coborât la noi în țară, care meditează și ei contribuind la crearea unui univers specific românesc, care a adăugat de caracteristică în folclorul nostru.

Iar mai departe, această explicație de ce o credință așa de veche și de strănută nu s-a completat în timp necesar cu o ierarhie bisericească puternică, nehezagă cum a fost, de pildă, cea rusa sau cea romano-catolică, precum și de ce stăbulea unei împinsă uneori până la inexistență, a acestei ierarhii nu a fost în stare să primească, din cauza fermității religiozității noastre țărănești.

Iată realitatea istorică. Poate ceva cam brută și crud formulată, dar realitate. Pe ea încearcă de doi ani foaia noastră să clădească mai departe. Creștinismul face parte integrantă din ființa noastră națională. El include în potențialitate o concepție de viață și o disciplină. Dar potențialitățile acestea rămân paralizate atâta timp cât concepția de viață nu e formulată, ca să poată deveni izvor de valori culturale, iar disciplina nu se exteriorizează într-un aparat ierarhic care să o impună.

Spre un sistem filosofic cu bază ortodoxă și spre o Biserică mandră, curată și puternică au mers, într-o nedezmintită continuitate timp de doi ani stăruirile noastre. Nu ca înspre niște idealuri inventate de o conștiință dezlădăcinată din vremea ei și neliniștită, ci ca înspre o necesitate impusă organic de tradiția și structura rasei noastre.

Am izbucnit? Întrebarea este oarecum fără sens, căci noi nu suntem conduși
torii unei mișcări, ci numai reflexul unei stări de fapt

Este bine, totuși, să adăugăm *reflexul critic*, pentru ca «să știe toată lumea!

Ecclesia docens¹

Se proiectează la București apariția unei mari publicații periodice de cultură ortodoxă². Iar ar fi să dea publicului studii științifice de teologie, filosofie și artă religioasă, precum și informații precise și ample asupra vieții creștine din Europa răsăriteană.

Între inițiatori se găsesc oameni de credință fermă, de talent și de carte. Este de asemenea, cert că o colaborare statornică din lumea ortodoxă de peste hotare a fost câștigată vîntoarei reviste. Nume strălucite ale gândirii creștine dreptcredincioase s-au alăturat deja, prin consimțământul lor, acestei încercări de raliere a forțelor Bisericii de Răsărit.

Nu este încă hotărât dacă această publicație, internațional-ortodoxă prin colaboratorii ei și prin amplitudinea problemelor pe care le va discuta, va fi redactată într-o limbă de circulație europeană sau în românește. Chestiunea nu e, desigur, secundară, deocamdată însă, ea nu ne interesează direct pe noi aici.

Am vrea mai degrabă să atragem atenția asupra însemnătății unei asemenea încercări.

Situația Bisericii de Răsărit nu e din cele mai strălucite. Îmbucătățirea ei în autocetaliu își poate avea avantajele și justificările ei netăgăduite. Dar legarea ei de statul politic, și anume, oarecum, prin forța împrejurărilor, la remorca acestui stat, duce fatalmente la regimuri și situații speciale pentru fiecare din ele, condiționate nu numai de structura, dar și de situarea internațională a statului respectiv. Acestor împrejurări se datorește faptul că, politicește, preponderența în sanul Bisericii de Răsărit este o chestiune de conjunctură.

Astăzi conjunctura ne e favorabilă nouă. Suntem, prin împrejurările din Rusia, cei mai mare și mai consolidat între toate statele ortodoxe. E adevărat că despre asta își dau seama mai mult străinii decît noi. Să ne gândim însă că uniunea Bisericii Ortodoxe cu cea anglicană nu s-a făcut și e bine așa pentru că la noi aceste avansuri diplomatice au fost întâmpinate cu răceală și cu un chestionar precis, la care eminentii noștri frați intru Ortodoxie, anglicanii, nu au prea putut răspunde convenabil. Să mai amintim cât de mult s-a străduit - zadarnic, și pe drept cuvânt - venerabilul Antonie al Kievului, bejenar în Serbia pentru o recunoaștere, oficială măcar, din partea noastră, și vom înțelege că la autoritate deține, de fapt, autocetalia românească în lumea răsăriteană.

Pentru caștigarea, menținerea, lărgirea și valorificarea acestei situații preponderente a Bisericii noastre noi nu am făcut aproape nimic. Problema este desigur pusă și studiată în înaltele foruri, dar la realizări în domeniul practic nu s-a putut pași în nici un fel. Apariția revistei de care ne-am ocupat poate fi un asemenea fapt mai ales dacă organizatorii ei vor avea puțința și mijloacele de a face o publicație de un nivel științific și tehnic convenabil. Căci Bucureștii și Biserica noastră ar deveni, fără nici o exagerare, centrul teoretic, științific și de informație al întregii lumi ortodoxe. Când ne gândim cât de aproape de domeniul posibil al tuturor stăncească înfăptuire și cât de vastă perspectivă deschide ea

vieții noastre religioase și politice, nu vrem să ne închipuim că o asemenea cercare nu va putea lua lămâre.

Sunt însă și alte momente care pledează pentru această întreprindere științifică. De când religiozitatea a devenit o modă, viața publică este silită să acorde din ce în ce mai mult o mare însemnătate Bisericii. E rău, desigur, că a trebuit să vie „moda” religioasă pentru ca, în sfârșit, Biserica să se bucure de atenția oamenilor publici. Dar e bine că măcar pe această cale am ajuns aci.

Necesitatea unei culturi proprii, cu rădăcini adânci și bine înfipte într-un ethos autentic național, nu mai este astăzi contestată de asemenea, nici faptul că religiozitatea noastră face parte integrantă din acest ethos. Dar în ce constă această religiozitate, noi nu știm. Care sunt și în ce fel au fost activate elementele religioase, o ignorăm cu desăvârșire. Iar intru cât aceste elemente sunt posibile de adâncire și de lărgire, până la a contribui la constituirea unei viziuni de ansamblu, moderne, a vieții, este o problemă pe care abia îndrăznim să o punem, și încă timid.

La lămurirea acestor lucruri poate însă colabora, în foarte largă măsură, proiectata revistă, care, în afară de aceasta, ar mai avea și rostul de a crea o nouă mături, vie și, în cel mai bun înțeles, modernă. Bisericii noastre ceva mai terinde armatura filosofică. Nu este oare o ironie că Biserica Răsăriteană, care a dat cel mai mare și mai strălucit cugetător de esență și origine religioasă, pe Origen, stă astăzi văduvită de gânditori și oarecum în marginile filosofiei? Și este asta din vina doctrinei ei, care nu ar fi propice unei speculații în ordinea rațională, sau numai datorită sălbăticiunii noastre și înstrăinării noastre de adevăratele izvoare ale cugetării, prin trecerea în cercul de influență calp, sărăcăcios și nouă neadaptabil organic, al Renașterii?

Răspunsul nu poate cădea decât într-o parte, și anume în favoarea Bisericii învățate și învățătoare, pe care o dorim restaurată în nobilele și rodnicele ei funcțiuni.

Iată de ce am crezut că trebuie să ne oprim asupra proiectelor științifice de care fu vorba.

Spirit nou în Biserică

În locul de mare răspundere de la Biserica „Cuibu-cu-Barză”, unde pe vremea a slujit credința slăbănoagă și rătăcită a lui Tudor Popescu, astăzi predicator protestant în mahalalele Bucureștilor, a fost instalat mai demult preotul Marin Ionescu, a cărui ravnă dăhovnicească am apreciat-o întotdeauna, dar a cărui atitudine ne-a neliniștit câteodată. Cât de rău ne-a părut atunci când l-am crezut în vină, asta se măsoară prin bucuria noastră de acum, când îl constatăm harnic și luminat la minte.

Părintele Marin Ionescu scoate mai demult - e în al doilea an de acum - o revistă paronimă „Gânduri creștinești” în care încearcă să împlinească o ducă în rețea oasa a enoriașilor săi pe care Biserica o face prin viu grai.

Foia este bună. Scrisă cu talc și cu talent, ea realizează o merit de a încerca de a actualiza creștinismul nostru. Nu însă o actualizare în intelesul modernizării formelor. Asemenea operații (nu, sunt, dar nenorocite, decât prea frecvente) îl dovedesc o gravă neînțelegere a structurii intime a creștinismului și nu izbutesc decât să îndepărteze pe credincioși de esența religiozității, punându-i pe drumurile sterpe și primare ale unui moralism dulceag și superficial.

Părintele Marin Ionescu face altceva. El actualizează creștinismul încercând să arate, în limbajul nostru de astăzi, că formulele și simbolurile creștinismului nu sunt lipsite de sens, cum ar vrea să creadă atâți reformatori luminați ai Bisericii noastre contaminate de protestantism și lipsite de duhul viu al călugăriei ei, dimpotrivă, ele au un înțeles adânc, real și imediat, perfect în acord cu ritmul spiritualității contemporane.

Părintele Marin Ionescu de la „Cuibu-cu Barză” crede în formele vechi ale creștinismului, dar vorbește limba noastră de azi. Încercarea e meritătoare și e bine să o subliniem. Credem că e singura cale dreaptă și fecundă de actualizare a creștinismului.

Evident e nevoie aici de o bogată cultură și de o patrundere organică a culturii și a spiritualității creștine, care trebuie surprinsă în rădăcinile ei adevărate. Părintele Marin e pe calea cea bună. Articolul în care încearcă să luminească elementele actului de cunoaștere și raporturile lui cu voința dovedește stăruința spirituală de a cărei necesitate autorul lui e convins.

Asemenea încercări sunt din ce în ce mai de dorit. Părintele Marin e docar un teolog și om umblat prin cărți. Sunt însă în stare toți preoții noștri să facă asemenea efort? Ne îndoiim. Știm că facultățile noastre de teologie nu și pun studenții în contact cu asemenea preocupări. E jalea învățământului nostru. Nu se gândește măcar cei de la Chișinău la o catedră de filosofia religiei?

Zeloșii „ortodoxiei”

Nici nu au pătruns de-a binelea în public foile noastre cu articolele asupra concordatului și s-a și pornit zarva în jurul lor. Este cel puțin ciudat însă că pravoslavnicii cari au simțit primejdia Ortodoxia prin exprimarea punctului nostru de vedere nu găsesc răgazul necesar să ia condeiul pentru a ne „răsturna deforțiv” ci se ostenește deocamdată numai cu harfeala prin colțuri.

Nu am putea spune dacă e la mijloc numai betșug de minte sau și rea credință. Ești iată auzeam ieri că în „Cuvântul” s-ar fi pledat, cu prilejul discuției concordatului pentru trecerea noastră la protestantism. Citiți vă rog bine și vă dumiți, dacă se poate. „Cuvântul” propagandist al protestantismului!

Am prefera să spună totuși acești nobili și întreprizi cavaleri ai Ortodoxiei publice cu viziera ridicată. Ar fi preferabil unei călătorii și al unor precizări de viață noastră religioasă are foarte mare nevoie. Căci, de când renașterea necesităților spirituale se face așa de stăruie în spiritul public, nu a întârziat să apară și ciuperceția parazitată a tuturor mișcărilor de viață propriu-zisă, ignoranța monopolizată a lanțului poporului și astfel încheieturile cu durabilitate de la o siguranță generală marecată.

Ortodoxia se bucură astăzi realmente și nu tacite de o minunată conjunctură. Sorții ei de izbândă și puterile ei de viață sunt așa de mari, încât nu e în nici un fel exagerat să credem că s-ar putea ca ea să moară într-o altă țară plâniada sufletească a țării.

Marele nostru păcat e însă că ne lipsește înțelegerea pentru ambele vii al religiozității răsăritene, cei cari înțeleg că treburile sale sînt de o actualizare cred că aceasta nu e posibilă decât prin depărtarea de la Biserica vecinică, iar cei cari pricep necesitatea păstrării legăturii cu tradițiile și Biserica sunt absolut incapabili să pună în termeni ei proprii problema actualizării și alți indivizi tot așa de fundamentali greșite și tot așa de sterpe, desigur în același sens.

Între aceste două grupe de zece și ai Ortodoxiei contemporane sînt puse la lucru câteva capete lămurite. Fete bisericești și laice care fac eforturi pentru că să nu se lăture și drumurile ce duc la ele au și o anumită simțire și înțelegere de a preciza toate rațiile și de a spune clară și exact pe nume.

Evident, atitudinea și acțiunea acestora nu pot să ducă la nimic altceva decât la o înțelegere și înțelegere pentru asta, felul de a fi?

O izbândă a Bisericii noastre

Am spus întotdeauna că nu există putință de ridicare a prestigiului Bisericii noastre și de pătrundere a ei în sferele mai ridicate ale oamenilor de cultură fără o participare a noastră activă și continuă la opera de colaborare științifică pe care se sprijină, într-o latură, viața acestei Biserici. De aceea nu vom întârzi niciodată să însemnăm, ca pe o faptă de laudă, după puțină informație, vreuna din manifestările științifice ale teologilor noștri, cari contribuie în adevăr la întărirea prestigiului Ortodoxiei românești în concertul Bisericilor creștine din Răsărit.

Insemnăm, deci, după cuvîntă, polemica științifică pe care o poartă de cîtiva vreme profesorul nostru bucureștean, dr. Chiricescu, în chestiunea însemnată între toate, a datei serbării Paștelor.

Doctorul Chiricescu este în Biserica de Răsărit singurul învățat care s-a îndelungat mai de aproape cu această problemă. De aceea și Sfântul Sinod, atunci când s-a pus chestiunea delicată a îndreptării calendarului, l-a însărcinat cu cercetările necesare. Din aceste studii a ieșit o lucrare cu ale cărei concluzii,

cunoscută astăzi și prin îndreptarea calendarului hotărâtă de Biserica noastră. Stânticul Sinod s-a declarat de acord. De aceea lucrarea sa și tipărit în limba română și franceză și a fost comunicată tuturor Bisericilor de Răsărit. Căci, dacă este ea apreciată se vede din faptul că P. S. Chierman, arhiepiscopul Călugăraș al întregii Finlande, a cerut autorului voie de a o traduce în rusesc și a o raporta printre credincioșii îndepărtatei țări nordice.

Broșura a fost trimisă și Patriarhiei din Constantinopol. Care, pentru o mai deplină înțelegere, s-a adresat d-lui Aginietes, profesor de astronomie și meteorologie în Atena. Astronomul grec a avut câteva rezerve de făcut. Între care cea mai însemnată, aceea că specialistul român ia ca puncte de plecare luna plină de după echinoxul de primăvară, atunci când ar trebui să pornească de la data 14 Nisan.

Citesc acum răspunsul d-lui Chiricescu. Este o stransă analiză a obiecțiilor învățatului grec și o victorioasă răsturnare, pas cu pas, a întămpinării. Într-o rădăcină Punctul de vedere adoptat de Biserica noastră rămâne, deci, neatins și nepiciorat. Este o frumoasă izbândă științifică într-o chestiune de mare importanță a științei românești. Să o însemnăm cu o piatră albă.

O inițiativă pentru întărirea Bisericii

Un comitet de inițiativă cetățenească cheama pe ortodocși la lupta pentru apărarea drepturilor Bisericii noastre pravoslavnice. El publică, în reproducere un foarte urât și condamnat manifest, pornit din lagărul uniților, și proclamă necesitatea unei inițiative particulare pentru întărirea Ortodoxiei.

Dacă e în adevăr vorba de mișcarea credincioșilor și întărirea Bisericii noastre prin sprijinul acestora, iată o inițiativă căreia ne alăturăm cu tot sufletul. Căci tocmai aci stă deosebirea între noi și unii dintre înalții demnitari ai Bisericii noastre, care ne acuză, dragă Doamne, nici mai mult, nici mai puțin, decât de „negativism”.

Noi credem nu numai în îndreptățirea canonică și dogmatică a Bisericii noastre, credem, mai mult încă, în excelența, absolută și relativă, a religiei ortodoxe. Dar nu putem să nu mărturisim că, în realizările ei de astăzi, Biserica românească e lipsită de vigoare și de inițiativă, tocmai pentru că, trăind sub oblăduirea statului, s-a lenevit, transformându-se într-o instituție funcționarească deasupra cancelariilor episcopale fluturând adesea, ca o flamură, coada stântului Birocrațius.

Nu ne îndoiim de râvnă deosebită a unora dintre membrii episcopatului românesc - chiar a acelor cu care nu stăm în legătură din cea mai bună prietenie, cum de pildă, ar fi P. S. mitropolit Neculai al Sibiului. Avem însă certitudinea că drumurile pe care a pornit zelul apostolic al acestor sprijinitori ai Bisericii

No ne am putut arde nici un fel de amplex de aceluși mormânt
 decăci o Hecate trăsese și pe mine de acolo sau în criză după cum
 sau se refuză pe celălalt și pe celălalt și pe celălalt și pe celălalt și pe celălalt
 care misionarul creștin trebuia să-l facă să se cunoască și să
 să așeze în lumina din nou pe celălalt și pe celălalt și pe celălalt și pe celălalt
 raporturile noastre în care am fost și în care am fost și în care am fost și în care am fost
 Opera misionară a Păcii în România și în România și în România și în România și în România
 mult decât o lucrare de misionar și de misionar și de misionar și de misionar și de misionar
 buie al misionarilor și de misionar și de misionar și de misionar și de misionar și de misionar
 stă că preocuparea misionară pe care o am în România și în România și în România și în România
 șilor decât înspre problema cum se poate face o lucrare de misionar și de misionar și de misionar
 Până atunci vom scoate înainte faptul că în România și în România și în România și în România
 episcopi au reușit să mobilizeze o sumă de bani și să adune
 zeci de milioane pentru Biserica

O liturghie românească

Cum în acea ispravă în care în Sfânta Scriptură se vorbește despre
 rea și pentru ortodocși îngăduința de a introduce în România o liturghie
 să asist la o liturghie într-un sat moldovenesc. Odată cu președintele
 stă, om de înfățișare mai degrabă aspră, cu o mișcare precisă și în
 felul cum își poartă capul, cu mișcări precise dar amare și stăruite,
 organizate într-un ritm de impresiune se enunță o proclamație de zăvare mis-
 tică, ci prin înalta conștiință a oficiului pe care îl desfășurează. Un fel de ampu-
 ficare dinlăuntru în afară a persoanei la spiritalitate se înalță sub ochii noștri.

Nu știu, dintre credincioșii care stăteau înaintea lui, să se fi dat seama de
 mecanismul lăuntric după care s-a desfășurat această Sfântă Liturghie, de azi
 înainte, pentru mine, neștearsă. Un mărire a conștiinței a unui oficiu divin cere o
 pregătire specială, constând într-o prelungită practică a spiritului critic. Ea este,
 deci, rară.

Voi marturisi, totuși, în ce mă privește, că niciodată mai mult ca în acea
 Duminică nu am avut emoționanta impresie a unei liturghii românești. Căci nu
 era nici raționalizarea seacă, orientată spre înțelegere, a unora din preoții noștri,
 protestantizantă, nici visăria rusească, în care conturile verbale se șterg pentru
 a construi „atmosfera”. Nu înfricoșătoarea dramă mistică a transsubstanțierii
 se desfășura maiestuos înaintea sufletelor noastre, clară și precisă, într-un minu-
 tat și euceritor crescendo. Era în această stăntă slujbă și claritatea de contur a
 mângâietoarelor dealuri moldovenești, și ceva din adâncimea extatică, incerte-
 nă, a stepii noastre. Fibru și Oronte. Frumoașă echilibrare între Miazăzi și
 Răsărit, care constituie însăși plămăda rasei noastre.

Să „modernizăm” liturghia noastră? Să introducem orga — sau, poate, în satele sărace — gramofonul în Biserică? Pentru ce? Nu e slujba ortodoxă, așa cum e indicată la tipic, impresionantă? Nu înlesnește ea credinciosului legătura cu Dumnezeu? Prea Sfințiți Părinți, cari ostențiți în grija de a aduce creștinii la Biserică, asistați o dată numai la slujba umilă de țară, oficiată de preotul Necu a. Procopie, din Ardeleani. O simplă experiență, care e de natură a lămuri o mare parte de probleme.

Ardelenii în Biserică

Nu cu inima ușoară m-am hotărât să scriu cele ce urmează. Eu știu că situația ardelenilor în noul stat românesc nu e din cele mai privilegiate și mi s'au dat seama câte susceptibilități poate ridica o problemă delicată, mai ales când un sistem exaltați a impus, dincolo de Carpați, o banuitoare neîncredere. Mai știu însă că o problemă, atunci când împrejurările o impun în adevăr, trebuie considerată de a dreptul în față — fără nici o teamă de nemulțumiri, pe care le ridică în subsidiar, și mi s'au știu pe deasupra, că orice mi se poate întâmpla celor de la „Cuvântul”, afară de un singur lucru: regionalism în favoarea Bucureștilor, Trei, deci, la faptul care ne interesează, în convingerea că voi — ardelenii — cel puțin atata obiectivitate și bună credință câtă dragoste intelectuală și dezinteresată punem noi în judecarea lucrurilor românești.

Iată pricina în preajma unei nări prefaceri în Biserică: rădăcinile prefacerii care va veni neîntârziat, o dată cu sfârșirea regimului și sistemului actual, elemente interesate la perpetuarea actuali stări de lucruri au inițiat o mișcare de schimbări în treburile bisericești care — sub aparența unor promenițe — să asigure mai departe dănuirea complicității de interese — astăzi în funcțiune și în putere. Schimbarea aceasta — deocamdată numai ocrotită — a ieșit din laza atențiunii. Sunt pănate unele „vacante” episcopale și ocuparea lor cu prelați de origine ardelenă. Operația a răzbit pe alocurea și în public — dar cine urmărește atent întâmplările știe la ce mă rețer.

Este un plan cărăna întreagă conștiința morală și religioasă a țării trebuie să se împotrivescă. Întai, pentru că e o lovitură politică. Însăsimistați — le apăsăta lor lichidare — liberalii încearcă să ocupe anumite puncte critice ale vieții noastre cu partizani de-ai lor — care să nu poată fi dislocați totuși de viitorul guvern. Ei își dau seama că regimul care va veni va fi forțat de inșiși necesitățile vieții noastre de stat să tacă apel la elementul ardelenesc în mai mare măsură decât s'a făcut până acum, știu, deci, că dislocarea unui ardelen va fi o operație delicată — de aceea încearcă să asigure un fel de perpetuitate liberală în Biserică — prin pasarea în scaunele episcopale a unor partizani de origine ardelenă. Jorul este îndemănat — dar totuși de aceea ardelenii trebuie să i se rețor — dacă vii — în adevăr să se sfârșească o dată cu actualul regim.

În al doilea rând, lovitura e religioasă. Dintre toate marile funcțiuni ale noastre, una singură a fost mai deschisă ardelenilor. Biserica. Patru prelați ardeleni au trecut munți pentru a se așeza în scaune episcopale dincoace. Nici unul de aici n-a intrat în schimb, în viața bisericească de acolo.

Experiența aceasta nu a reușit. Sub oblăduirea ardelenilor, Biserica noastră dreptcredincioasă de Răsărit nu și-a amplificat viața, dar și-a schimbat caracterul. Legea de reorganizare, direct inspirată de Statutul lui Șaguna, conținând o multime de elemente de organizare și natură protestantă, duce repede la un fel de laicizare a Bisericii. Finta ei dogmatică și canonică se laramitează văzând cu ochii, simțul liturgic dispare. O mentalitate tivită cu totul străină de valorificarea creștină a existenței, napăduște în soboarele noastre. E caracteristic doară că, atunci când cel mai luminat și cel mai teolog dintre prelații ardeleni, vlădica Neculai de la Sibiu, a ridicat în Sfantul Sinod chestiunea jurământului de la Alba Iulia, argumentele P. S. sale nu au fost de ordin canonic și dogmatic, ci de natură juridică și politică.

O perfidie de politicieni balcanici a înlesnit ardelenilor accesul spre marde demantate ale țării, tocmai într-o ramură de activitate în care ei nu puteau da măsura capacității lor. Caci, să nu ne înșelăm singuri: esența Ortodoxiei românești nu trebuie căutată în Ardeal, ci — cu oarecare corective necesare — mai degrabă în Basarabia. Și astăzi astăzi la anemierea vieții noastre religioase pentru că Biserica noastră a dat și sefi de care ar fi avut neapărată nevoie.

Și dacă ar fi numai atât! Se întâmplă însă și ceva mai grav: un fel de surprindere a adevăraților ortodocși și un fel de neîncredere față de năvala ardelenilor înspre episcopatul din Vechiul Regat și Basarabia — un fel de surdă frământare împotriva unor oameni care nu au nici o vină, decât doar aceea că au acceptat transplantarea într-un alt mediu religios, pentru care le lipsește conaturabilitatea.

Asemenia stări de lucruri trebuie să înceteze. Oameni cu răspundere ai Ardealului și ai vieții religioase românești au datoria să intervină astăzi, când o nouă expropriere a arhierilor și arhimandriților din Vechiul Regat și Basarabia se pune la cale, pentru beneficiul catorva ardeleni plecați intereselor liberale.

Mari schimbări în Biserica noastră sunt, fără îndoială, necesare. Dar schimbările care să aservească, să închirească, să falsifice și să învrajbească, nu! Împotriva lor trebuie mobilizată toată conștiința religioasă și politică a țării.

Ortodoxia românească

„Apostolul”, curierul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din București¹, care este fără îndoială, cea mai bună sursă bisericească apărând la noi, aduce în unul din ultimele sale numere fragmente din cuvântarea P. S. Tit, vicarul acestei Arhiepiscopii, ținută în congresul preotesc² și privind reforma învățământului teologic în genere.

Celor care au fost ori s-au prefăcut surprinși atunci când am înfățișat pe acest arhiereu ca pe una din marile nădejdi trainice ale Bisericii noastre, recomandăm stăruitor lectura acestor fragmente - e cel mai recontortant act de cugetare și disciplină arhierescă a anului ce se sfârșește.

Problema centrală a preocupărilor P. S. Tit este legătura dintre episcopat și învățământul teologic. Dar, accidental, sunt atacate, cu o suverană siguranță și cu un robust bun-simț, o sumă de chestiuni adiacente, de hotărâtoare însemnătate pentru viața Bisericii noastre.

Mărturisesc că, pentru mine, lectura aceasta a constituit, prin semnificația mai adâncă a textului și prin perspectivele pe care le deschide, un moment de reală bucurie. Este, în forma absolut originală a vorbirii, semnul indelebil că există o Ortodoxie românească. Ceva cam colțuroasă, pulsând puternic, refuzându-se formelor cizelate și savante, vorbind de-a dreptul sufletelor, cu o putere de convingere originară, primitivă aproape în sănătatea ei deplină - cu mireasmă de busuioac și de pământ reavăn, dar - în același timp - de o aspră precizie dogmatică - făcând față cu o impresionantă siguranță tuturor salturilor teologice - mișcându-se suplu și tăios printre toate pedicele pe care astăzi gândirii noastre pravoslavnice tot felul de influențe străine și subversive.

A, desigur, cuvântarea aceasta este a unui îndrăzneț ostas al unui răstos care și ascute armele de luptă. Ideea Bisericii învățătoare - care nu e absolut necesară fundării drepturilor de control episcopale asupra învățământului teologic - e o hotărâtoare dovadă.

Nu e însă vorba aici de obiecțiuni. Ci de sublinierea faptului că Biserica noastră are în P. S. Tit un arhiereu cu care - în împrejurări favorabile - s-ar putea așeza în istorie. Bucuria că ni se confirmă astăzi o prevedere mai veche nu adaugă nimic la tot binele care se poate spune despre această luminată față bisericească.

Așteptăm numai să-i vedem întrebuințarea.

Ortodoxie

Groznică întâmplare de la Costești¹ ne a pasat prin comentarii al căror obiect a fost - încă o dată în față înstrăinarea noastră desăvârșită de duhul pravoslavie. Și nu înfrustătoare decât toate a fost, fără îndoială, atitudinea pretenților Biserici. Parjolul acesta dumnezeiesc le-a luat glasul - ce or să zică credincioșii! Va închide pușca discredita care cade asupra lui Dumnezeu prin faptul că tocmarii care se adunaseră în Casa Lui au fost jertiele acestei grozavii. Iar bucuria lor a fost fără margini când au aflat că *Evangelia* nu a ars, iar mai apoi au putut se ține chiar la Costești salba de la icoana Sfintei Filoteia.

Bieții oameni erau salvați, aveau „explicația”. O minune de o parte deapănă cerească, de alta. Pentru niște credincioși care se străduiau să zărească suzele lui Dumnezeu, pleșca era, în adevăr, grasă.

Inchipuiți-vă însă că s-ar afla cineva care să lămurească pe acești adică... Absolutului că, de când e lumea și există cărți, s-a constatat că aceste cărți ar decalca foarte greu, mai ales cum se găsea *Sfânta Evanghelie* de la Costesti strânsă între pardoseală și trupul preotului, și că afacerea cu salba Stintei Filofteia nu ar fi decalca poveste. Ei – ce s-ar întâmpla atunci? Ar rămâne Dumnezeu în vină sau în lipsă cu ceva față de noi? Și credința noastră ar avea prele de clătire? La puțin s-ar mai reduce atunci viața și realitatea credinței?

Și, cu toate acestea, punctul de vedere al „credincioșilor” noștri de astăzi asta este! Și anume, cu două rădăcini. Prima, un fel de înțelegere negustorească a raporturilor dintre om și Dumnezeu. A doua, o necesitate, superficială prin natura ei, de a exprima în material conceptual și rațional manifestările lui Dumnezeu. Ambele tot așa de false și de străine faptului de credință și vieții religioase.

Raporturile negustorești, de *do ut des*, sunt structural de origine catolică. Ele se încadrează în tendința augustinică de a realiza Împărăția lui Dumnezeu pe pământ, tendință degenerată în protestantism până la credința proastă că respectarea universală a preceptelor *Evangheliei* și prin aceasta, stăpânirea durerii pe pământ sunt un ideal realizabil. Așa fiind, omul se roagă pentru ca Dumnezeu să-i dea în schimb o mai bună așezare a treburilor lui aici pe pământ. Și cum orice „avantaj” are ca corelativ o jertfă, bietul om e dispus și la jertfa aceasta: cu atât mai mult cu cât Dumnezeu e un bătrân generos, care vinde ieftin și bine. Există astfel, chiar aici, în București, o statuie făcătoare de minuni a Sfântului Antonie din Padua, care face tot felul de afaceri: căsătorii, găsire de obiecte și rate etc., în schimbul unei jertfe, care de cele mai multe ori ia forma plății în bani. Acum, de curând chiar, o biată femeie care-și impuscase – sau așa se zicea – amantul a fost achitată de justiția românească în schimbul unei plăți de 50.000 lei făcută către efigia Sfântului Anton din Padua.

Forme precum vedeți, cu totul inferioare ale lașității și neputinței omenești, care nu au, în fond, nimic comun cu viața religioasă. Și căroră Ortodoxia le opune concepția, amănitoare ca adâncime de înțeles, a Ierusalimului ceresc pe de o parte, iar pe de alta, a permanenței și a necesității terapeutice a suferinței pe pământ. Nu insistăm. Dar, din aceste scurte indicațiuni, se vede că toată această atitudine ortodoxă – amplu comentariu metafizic la problema lui Iov – implică acceptarea durerii și neopunerea la rău.

Iar aici chestiunea se leagă cu cea de-a doua falsă rădăcină – protestantă, aceasta – a vieții religioase, și anume, cu necesitatea superficială de a explica și de a înțelege hotărârile și faptele lui Dumnezeu. Vrem să înțelegem pentru că ne închipuim că nu există decalca un plan al realităților, cel al realităților raionale, în care om și Dumnezeu nu sunt decalca existențe cantitativ deosebite, Dumnezeu fiind mai deștept, mai bun, mai puternic decalca noi, dar lucrând după aceleași legi și norme după care ne conducem noi gestul și pașii.

Transpunerea în forme raționale a existenței a fost extinsă până dincolo de limitele veacului și omul are pretenția să impună legea lui, de înțelegere. Altfel spus, încadrându-l în cele patru principii fundamentale ale logicii. Judecându-l pe Dumnezeu în termenii logicii, omul se vede obligat să se botecească de minte protestantă, căreia lipsa noastră de control și de disciplină ne îndeamnă să-i cădem victimă.

Și, cu toate acestea, învățătura Ortodoxiei este și aici clară. Dumnezeu este superior tuturor lucrurilor. Adică, arătările lui Dumnezeu nu cad sub puterea noastră de înțelegere. Nimic din cele ce sunt ale Lui dintr-acești *lumen se explicat* și pur și simplu se acceptă.

O calma, umilă și senina acceptare a tuturor hotărârilor lui Dumnezeu, asta este îndatorirea noastră dintâi și din urmă de creștini. Și asta am fi așteptați să o putem spune într-o formă potrivită, în pastorelele duhovnicești, care ne puteau lipsi din această dureroasă împrejurare.

Minunea *Evangeliei* nearese? Pedepsă pentru saiba furată a Sfintei Trinități? Cel mult abrutizante superstiții, de care Ortodoxia nu poate avea nevoie. Căci nenorocirea a fost, dar ea nu poate fi decât scară pe care un Dumnezeu a dorit să ne-o întindă, pentru păcatele noastre, spre Ierusalimul ceresc.

Misiunea pravoslavnică a Bisericii

La Costești — în regiunea legendară românească poreclită „pe Argeș și pe Iov” s-a întâmplat. În fiecare casă, un Iov. Deși furii n-au putut să-și targa dreptul ca să-și talhărească turmele și nu i-au mânat cirezile de vâie peste frânturi, nici nu i-au risipit herghelile de cai, nici păcurarii, ciobanii și sâmbetarii nu i-au măcelărit. Dar copiii satului au ars pe rug. În fiecare casă, plângere în fetece în mă părintească, săpate ca cicatrici, câteva mici morminte. Iar, Iov au ars copiii.

Și astăzi, în Biserica satului se va sluji parastasul întru pomenirea mucenicilor din Săptămâna Patimilor. Până acum, tragedia de la Costești a starnit valuri de superstiții. Comentarii de laică înduioșare sau condoleanțe de tristă conținut, în contradicție cu spiritul Bisericii. Este, de aceea, de datoria Bisericii să deslușească astăzi tragedia în spiritul ei. Să mângâie pe îndurerății cu adevărul ei etern.

N-a fost fatală — am mai scris-o — tragedia. Putea fi evitată. Dar nici nu s-a putut ca pedeapsa pentru saiba furată. Concepția aceasta negustorească trebuie dezrădăcinată. Dumnezeu a încercat tăria oamenilor. Așa precum a fost încercat și Ierusalimul. Avuți le lui s-au risipit în vânt, ca nisipul deșertului, copiii i-au murit de hube și s-a acoperit trupul. Și Iov n-a cântit: „Domnul a dat, Domnul a luat”. Nu s-a împotrivire în fața vrierii de sus. Există o lege a compensației care apăsăzică peste capetele oamenilor, mai presus de judecata lor imperfectă, de înțelegerea lor meschină. Nu numai hăcuzia trebuie primită cu inimă voioasă, ci și durerea. Puterea Ortodoxiei o constituie mângâierea pe care o

dintr-un număr de literatură, timpului și a secolului, întrebări. Tragediile, care
se comentează, nu se pot comenta pe întregul lor, din punctul de vedere al
resuscitării.

De aceea, pentru a nu da o părere, trebuie să se facă pentru supraviețuirea
cândului și pentru a nu se pierde din vedere, în primul rând, să se vadă
privilegiul și cum s-a jucat.

Pentru o teologie cu noi convingeri

Ceea ce caracterizează teologia românească de astăzi este, anume,
la teologia oficială, este între altele, în afară de celelalte, și de pre-
blemele teologice în termeni actuali. Am spus, de asemenea, că trebuie să o
repeta acum, dar în pragul acestei publicații, să arătăm că este să
pună o ordine vie în câmpul gândirii și vieții noastre.

În sfârșit, dacă vreai să nu par nedrept, ar trebui să spun că gândirea
noastră religioasă nu este izolată. Sforțurile noastre, deosebite, și
și de talent literar, ale neoscholasticilor francezi de astăzi, și de
categorie, desigur, mai disciplinată, mai precisă, mai... totuși
pendant... a inactualitatea gândirii noastre.

Dacă însă în apăsătoare această a catolicismului, și de cele
le și pricină mai profunde, cum, de pildă, poate ar fi rădăcina noastră
catolicismului față de noua structură istorică, înspre care, în mod
precipitat astăzi, apoi deficiența de care vorbeam, și de care
decât cauze locale. Și de aceea cred că e nevoie să stăruim asupra ei.

Pentru o mentalitate pozitivă pe care, știind Domnul, și în sfârșit
sfârșit în zilele noastre, chestiunea s-ar putea să pară ridicată. Exprimăm, care
nu sunt chiar așa de bătrân, am asistat în vremurile studențimești la lecturile
unui mare profesor¹, de la care, o vom mărturisii încă, dar nu pot să spun de
mult și care, totuși, petrecea de minune pe seama discursurilor, din Bi-
zanțului de altădată, discuții teologice, cari împănau cerul. Biserica și ecclésiastice
în tabere vrăjmașe. Petrecerii marelui meu profesor erau o vreme, însă atunci, în
intimitatea mea, o întrebare încăpătânată: veseli această pe care ne o neîndu-
măm noi față de acest „biet Bizanț” își are izvoarele într-o mai mare înțelepciune
sau într-o mai mare sărăcie a noastră? Dar, dacă, cu o douăzeci și cinci de ani
răspunsurile puteau fi mai multe, astăzi, la o asemenea întrebare nu avem decât
un singur răspuns.

Astăzi noi știm, anume, fără nici un fel de controversă posibilă, că, în ciuda
tuturor exagerărilor, pasiunea pusă în dezbaterile teologice și avea obarșia în
participarea efectivă a vocilor bizanțici, în literatura noastră, are și cere
lămurirea teoretică.

O asemenea nevoie de lămurire simte și societatea românească de azi. Iar dacă discuțiile nu sunt mai vii și mai rodnice, apoi asta se datorește în primul rând faptului că preocupările noastre religioase nu și-au găsit încă instrumentele lor de vehiculare, limbajul potrivit zilei de astăzi. De ce? Am să o spun, fie și numai ca o părere a mea.

Renașterea religioasă de după război nu a fost numai o renaștere religioasă. Ea era pretutindeni semnul unei prefaceri totale a omului, răscolit până în adâncurile lui. Ceva mai mult: acolo unde forma de viață religioasă nu era în conformitate cu geniul poporului, renașterea aceasta s-a fixat în forme sterpe (mișcarea lui Maritain, în Franța) sau s-a închiruit repede sub lovituri (catolicismul în Germania), acolo unde nu era în conformitate cu spiritul vremii, ea a fost sau este pe punctul de a fi părăsită, în beneficiul unui alt absolut, ca, de pildă, cel al rațiunii (protestantismul, în Germania totalitară).

La noi însă, printr-o coincidență fericită, mișcarea religioasă, păstrându-se în cadrele Ortodoxiei, răspundea și geniului nației, și spiritului vremii. Așa încât, ea nu a întârziat să caștige și în întindere, și în adâncime. Cum însă mișcarea aceasta nu pornea de undeva de sus, din ierarhia vieții religioase constituite după un plan mai dinainte hotărât, ci era numai urmarea firească a unei spiritualități mai vii și mai bogate: luată în întregul ei, ea s-a făcut mai mult și mai repede simțită în lumea Bisericii de jos, a „popilor proști” și a credincioșilor „simplici”, sau în lumea intelectualilor, în care cercetările teologice erau în grabă un punct de ajungere decât o „specialitate”. Și chiar dacă, în ultima vreme, această mișcare a izbutit să patrundă și în lumea arhieriei or prin unele feluri de primeniri, ea este departe de a atinge, altfel decât întâmplător și periferic, facultățile noastre de teologie, deținătoarele oficiale ale dumnezeieștii științe. Așteptând, deși viața religioasă a nației, atata cât pornește din inimă credincioasă și cât stă în mâinile preoților („popii proști”, cari traiesc în contact zilnic cu credincioșii lor), este mult mai vie și mai bogată, gândirea religioasă formulată mai exact, literatura teologică rămâne încă uscată, goală de sens și de actualitate: ea pornind deocamdată aproape exclusiv din lumea facultăților de teologie, ale căror contacte cu viața de iubire a obștei Bisericii sunt așa de incidentale.

Asta este însă pentru mine o gravă îngrijorare, căci, atata vreme cât teologia românească nu va izbuti încă să se formuleze într-un limbaj mai actual, care să facă să circule valorile vieții religioase, singurele cari ar fi în măsura să dea culturii noastre adâncimi și valoare universală, noi vom fi condamnați să perimăm între arta „cultă”, făcută după rețete de împrumut, și arta populară, desigur autentică, dar incapabilă să depășească folclorul.

Soluția? Una singură: să se restaureze în drepturile și în cinstea lui vechiul învățământ enciclopedic, cu vechea și vecinic valabilă ierarhie a științelor, în care studiul teologiei venea „la urmă”, adică *după* ce studiosul își însușise în chip activ toate metodele de a lua contact științific cu viața.

Iar dacă asta e din ce în ce mai greu, să se îngăduie nespecialiștilor, cari, întâmplător, vor fi făcut această operație pe seama lor, puința de „a se amesteca în teologie”.

Teologii vor avea, desigur, datoria să controleze îndeaproape un asemenea amestec. Lor însă va trebui să li se refuze dreptul de a izgoni din capul lor din pe acești „nespecialiști” din grădina teologiei.

Căci „nespecialiști” ar putea să adică în anumite condițiuni o prospekție și o nouitate de formulare, pornite din trăirea directă a valorilor religioase de care teologia de școală este, prin însăși natura ei actuală, categoric incapabilă. Vreau să nădăjduiesc că „Predania” va face această încercare.

Limitele criticii teologice

Cineva îmi atrage atenția asupra caracterului cu mult prea critic al „Predaniei”, vădit, între altele, și prin aceea că toate articolele noastre de până acum au ca punct de plecare un punct de vedere pe care îl combatem, o părere pe care încercăm a o răsturna. Observația nu e lipsită de dreptate, dar mă întreb ce sens are ea. Și pentru că s-ar putea să aibă mai multe sensuri, între care unele pe care nu le-am accepta în nici un caz, e bine să facem aci precizările necesare.

1) Există o critică teologică ale cărei rădăcini sunt în spiritul critic. Această critică nu are ce căuta în „Predania”. Pentru că nu are nimic de-a face cu creștinismul, pentru că e chiar negația creștinismului. Cine nu înțelege această afirmație, simplă dar nu mai puțin fundamentală, e cu totul străin de duhul Ortodoxiei. Și iată de ce.

A critica înseamnă a judeca. A judeca însă înseamnă a măsura, a compara cu o lege și a stabili coincidențe și abateri. Judecătorul este, ca atare, instrumentul de măsură al unei ordini obiective, existând în ea însăși.

Se întâmplă însă că, uneori, această ordine obiectivă, în numele căreia se exercită judecata, se numește RAȚIUNE (adică, chiar așa scrisă, cu litere mari!). E cazul criticii din acel moment istoric al omenirii, care se numește epoca spiritului critic.

Două sunt, mai ales, motivele pentru care această critică trebuie respinsă.

În primul rând, a considera această *rațiune* ca o ordine obiectivă nu e neîndreptățit — poate! — dar, în schimb, nu e nici suficient. Pentru că o ordine obiectivă să poată fi luată drept unitate de măsură, e neapărat nevoie ca ea să fie *normală*, să nu introducă, cu alte cuvinte, un element de dezechilibru în existență. Ordinea rațională nu e însă o ordine normală, nici în înțelesul teologic — ca una ce își are izvorul în păcatul original — nici în înțelesul metafizic. Procesul de cunoaștere nu e posibil decât prin introducerea forțată în existență a unui centru de raportare — subiectul de cunoaștere — altul decât Dumnezeu, centru de raportare care, printr-o dinamică specială, nu întârziează a deveni *centru de polarizare*, de o intensitate uneori atât de ridicată, încât se substituie lui Dumnezeu însuși. Nu e nevoie să stăruim aci asupra caracterului aberativ al acestui proces — fatal, totuși, la orice om care a căzut în păcatul cunoașterii binelui și

răul - care, în orice caz, nu ajunge la o poziție consistentă, atata vreme cât omul nu se poate considera ca termen ultim al existenței. E suficient să stăteți în subliniind numai, că așezarea omului - prin apariția procesului de cunoaștere - în centrul existenței schimbă lucrurile de forță în ordinea creației - pentru ca să înțelegem că ordinea aceasta rațională, oricât ar fi ea de obiectivă - că doar și holera-i obiectivă, are o existență a ei - nu e, pentru aceasta și firească și ca atare, nu poate fi luată drept unitate de măsură în exercitarea unei judecăți.

În al doilea rând - rațiunea nu este numai unitate de măsură - ordine obiectivă - ea este în același timp și instrument de judecată - e și judecător și lege. Din această dublă calitate rezultă o tendință de a nu limita în nici un fel operația judecării, de a nu o mai opri în fața a nimănui și a nimic, de a se judeca - în firezicia aceasta a judecării -, de a se dizolva pe sine însăși - dizolvând în același timp „ordinea obiectivă” care stă la baza oricărei judecăți. Că spiritul critic slăbește în nihilism, asta o știe în genere toată lumea. Noi am explicat numai aici, în câteva cuvinte, de ce nihilismul e termenul ultim al spiritului critic.

Cu aceasta însă e chiar pentru ce Biserica noastră dreptcredincioasă nu poate accepta critica din spiritul critic. Și pentru ce, deci, nu o accepta - și cu atât mai puțin o practică - nici „Predania”

2) Dar mai există un fel de critică teologică. Există o critică teologică - socotește că ordinea obiectivă, la care orice judecată trebuie să raporteze - și, e, este ordinea creației lui Dumnezeu - iar în ceea ce privește viața religioasă - în genere, că tot ceea ce e adevărat și firesc sta închis - *cu tot ceea ce a fost și cu tot ceea ce e posibil să fie în viitor* - în învățătura Bisericii. A face critică înseamnă, desigur, și în acest caz a judeca - dar nu a face o judecată - ci a face cum de judecată, nu a da drumul rațiunii tale - pentru a spune că dacă e bine sau e rău ceea ce se întâmplă, ci a compara ceea ce se întâmplă cu ordinea firească și obiectivă a cum trebuie să se întâmple lucrurile - ordine care, neavând nimic subiectiv în ea, ci fiind o dată pentru totdeauna hotărâtă de voia lui Dumnezeu și neputând fi ruptă decât de minunile lui Dumnezeu, este un dreptar sigur pentru judecata noastră.

A face critică, în acest sens, în singurul sens acceptabil în Ortodoxie, înseamnă - deci, a constata pur și simplu abaterile de la desfășurarea firească a lucrurilor teologice, așa cum aceasta desfășurare este mai întâi formulată și mai apoi regăsită (dacă e nevoie) în învățătura Bisericii.

De unde urmează

a) că orice mădușar al Bisericii, întru atata întru cât participă efectiv la viața Bisericii - o trăiește în chip conștient, are și dreptul de a face critică - pentru că este calificat pentru prin chiar calitatea lui de membru al Bisericii - și datorită de a face critică pentru că, în această calitate a lui de membru al Bisericii, el e purtător răspunzător sau, dacă vreți, solidar suferitor, în toate stricăciunile care apar în sânul comunității - amenințând echilibrul acesteia,

b) că niciodată o critică, exercitată în asemenea condițiuni, nu poate fi excesivă - cum credea preopinentul nostru, amintit la începutul acestor rânduri, căc

critica nefiind de altă natură decât a unor abateri, ea nu se poate exercita decât asupra
abaterii sunt. Apoi văzută din punct de vedere al politicii, care să nu fie în nici un
mod un motiv, fără să se fi vădit abateri, care să intervină în
decât prin puțin, atunci când abaterile sunt atât de multe încât nu pot să
se stabilească pe toate, precum multe din ele.

Evident, critica realităţii a speranţa că în România mai poate fi exercitată, dar, fatal, trebuie să ajungă la dezmăţ că judecând lucrurile după măsuri care nu sunt ale lor, ci ale tale, nu e decât fire că te vei afla în vină. Dacă îl judeci aşa şi Dumnezeu poate ajunge a fi judecat.

Sigur, critica excesivă nu e bună, că nu e rea pentru că e excesivă. Este excesivă pentru că e rea, rea prin natura ei. Cămin e aci la Predania nu avem însă nimic de-a face cu asemenea critici. Că
putem să ne vedem, liniștiți, de treabă.

v

Biserica

I. IERARHIJA BISERICESCĂ

A. Laicii

Cultura academică și teologia

De ce sunt lipsite, în primul rând, Biserica și Ortodoxia noastră? De inteligență? E probabil și acesta un mijloc de a câștiga împărăția cerurilor. Nu s-ar putea însă recurge și la alte metode?

Suntem rușinați că trebuie să constatăm că de goala de orice sens e, pentru marea generalitate a teologilor noștri, știința aceasta dumnezeiască. Dogme, cărți oane, așezări, toate sunt literă moartă, pe care cel mult trebuie să o respectăm, dar pe care am încetat demult a o înțelege.

Și totuși, problema e de cea mai mare însemnătate: căci, dacă, în adevăr, Ortodoxia se închidește în formalism, nu e, în nici un fel, pentru că acest formalism îi e congenital, ci pentru că, prin însăși natura ei, cadru de cea mai subtilă și puternică spiritualitate, ea e condițională de existența unei bogate vieți intelectuale.

În Biserica noastră însă această viață nu mai există. Probabil din pricina decăderii monahismului. Dar și din pricina structurii actuale a culturii noastre. De origine străină în problematică, izvoarele și soluțiile ei, desprinsă cu totul de substratul etic, cultura academică nu și-a putut îngloba și teologia: pentru simplul motiv că, în Apus nu există teologie ortodoxă. E apt paradoxal numai în aparență, căci, în realitate, el e confirmat de adevărul incontestabil că între teologii noștri, cei mai de seamă sunt protestantizanți. Ei singuri și-au apropiat

instrumentele moderne de cultură, pentru că ei singuri le puteau găsi gata făcute.

Adevărata Ortodoxie va trebui abia de aci înainte să făurească asemenea unelte. Biserica o dorește. Dar, înțelegând câtă mână, câtă rugină și câtă rătănire s-a îngrămădit între preoți, crede că adevărata doctrină vie și actuală va veni prin stortarea credincioșilor laici. Asemenea storjări există și rodnicia lor stă mai presus de îndoială.

Iată însă că o foaie bisericească de pe la Oradea Mare, unde nu știam că s-a retras cea mai pură Ortodoxie, pune pe acești laici „lipsiti de călăuza unei pregătiri teologice cât de sumare” la carantină.

Ilustre teolog absolut, ne poți spune ce a ajuns Ortodoxia cât a stat în mâinile voastre sigure?

Ofensiva religioasă a laicilor

Un cunoscut, om harnic și de inimă, îmi vorbea de activitatea de educație religioasă, care se desfășoară de o bucată de vreme în București, mai ales în mahală, printre lucrători de fabrici. La căile ferate, la tramvaie, la comunele, printre măturatori, pretutindeni conferențieri și predicatori. Vântul *Evangheliei* în bezna sufletească a oamenilor îndobitociti de necazuri, de trai rău, mai mult decât de o perversitate născută în care, de astfel, nici nu prea pot crede.

Se pare că rezultatele sunt surprinzătoare. Ceea ce ascultătorilor, mai ales acolo unde direcția atelierului respectiv nu intervine și unde propagandatorii sunt lasați la propriile lor mijloace de acțiune directă și omenească, [des crește în fiecare zi. Se pot stabili deja anumite efecte îmbucurătoare. În sumbrele dormitoare ale măturătorilor primăriei, unde se încrucișau murăturile, astăzi ard candelă la icoana Prea Curatei, iar seara, înainte de culcare, corul obișnuitelor pregătește liniștea nopții printr-o rugăciune cantată. În alt loc, alții își iau hotărârea de a se lăsa de băutură. Și nu e tot.

Activitatea aceasta, destul de întinsă astăzi, are tendința să se lărgască încă în marea majoritate a cazurilor însă, ea e purtată de laici. Desigur, nu e rău. Laicul care poartă cuvintele lui Iristos se apropie mai ușor de inima omului. El nu stă sub hănuiala unei meserii pe care ar îndepărta-o și, ca atare, e crezut că unul ce nu lucrează din vreun interes personal mărunț.

Dar nu e nici bine. Căci preoții ar trebui mai de aproape întovărășiți în această acțiune. Au fost unii s-au descurajat. De ce? Cum se face că se descurajează preoții acolo unde laicii persistă și reușesc?

Probabil pentru că nu ne adresăm mai ales tinerilor și nici pe aceștia nu încadrăm într-o disciplină mai aspră. Și atunci, iată-i călcând drumurile vechi ale rutinei și adesea, ale superstiției. Căci se întâmplă încă în București lucruri

pe cari le-ai crede în domeniul poveștilor. V-ați închipui că preotul de la Sibiu încă de „făcatură”? Sau că intervin între oameni - cu acatiste - în relație de dragoste? Știți până acum că „ibovnicul” se aduce înapoi prin farmece - că are pe prăjină. Am aflat ieri că el ar putea fi eventual „rechemat” prin 40 de stuibe în biserică. Așa a lăgăduit cel puțin un preot - și probabil a încasat și taxele respective. În București la 1927!

Să ne mai mirăm că ofensiva religioasă stă pe umerii laicilor? Nu. Dar nu putem să nu o regretăm - pentru unii preoți.

Tot despre Biserica luptătoare

După „Universul”, „Telegraful român” de la Sibiu tine să anunțe publicul că ziarul nostru a fost citat la Consiliul de Război pentru a da lămuriri în chestiunea unor articole prin cari Biserica ar fi fost insultată în persoana capului ei spiritual.

Celtorii își vor închipui cu ușurință că e vorba de articole lămuritoare pe cari „Cuvantul” le-a publicat în jurul problemei patriarhului-regent. O confirmăm. Nu am crezut totuși, că era necesar să informăm publicul asupra acestui fapt divers, pentru că, în definitiv, nu e deloc interesant pentru celitor să fie pus la curent cu vicisitudinile sub cari un gazetar își exercită meseria.

Pe de altă parte, cazul era lipsit de interes și din alt motiv. De la primele cercetări, justiția militară a stabilit că articolele incriminate nu intruneau elementele delictuoase propuse de către delator. Așa că afacerea a trebuit să fie clasată.

Personal, mai aveam un motiv de a trece ușor peste acest incident, imi era penibil să spun în public că, față de „atacurile” mele împotriva Bisericii, nu s-a găsit decât un singur om care să reacționeze: preotul Moșoaia.

Nor personalități nu prea facem, ar trebui să fie prea însemnat omul și să joace un prea mare rol în așezarea noastră publică. Important e să lămurim o chestiune. Dacă din această lămurire un om este ridicat sau coborât, asta e absolut secundar.

Iată amănunte pe cari „Universul”, mai avizat, le cunoștea. De aceea, nici nu a stăruit asupra cazului. A dat pur și simplu o informație și a trecut la ordinea zilei. „Telegraful român” însă stăruie și comentează. „Telegraful român” se bucură că, în starșit, un blestemat ca mine, insultător al sfintei noastre Biserici și al neprăhâniilor ei slujitori, e chemat să dea socoteală de faptele sale și să-și ia „Doamne ferește!” pedeapsa cuvenită.

Nor nu uităm că „Telegraful român” nu apare de azi, de ieri, și că, pe vremea când cea mai însemnată problemă nu era cum Sibiu să înghită Blajul - sau viceversa - foaia aceasta a făcut mari servicii și Bisericii, și romanismului. Respectuoși, deci, pe acest trecut, vom lua-o mai domol.

Ce se ridică împotriva noastră ca o vină? Că insultăm Biserica. Asta sună generalități. Mai precis, că despicăm stări și scuturăm oameni cari, după noi, nu promovează viața Bisericii noastre. Asta așa e. Dar, să ne înțelegem. De când apare „Cuvantul”, importanța pe care am acordat-o problemelor bisericești și religioase nu a avut ca substrat o dorință de scandal. Ca insultători ai Bisericii am fost pecetluiți și Crainic, și eu, e adevărat, dar nu e om de bună credință care să ia în serios asemenea acuzații. Insultători, elemente de scandal și profesori ai tulburărilor din Biserică sunt, desigur, în țară. Dar nu în lagărul nostru, copleșiți, din nenorocire, pe lângă înalte fețe bisericești. (Vrea cineva precizii?) „Cuvantul” a apreciat fapte, nu oameni, și cine este cel care poate tăgădui că în paginile noastre nu au apărut — și încă destul de des — vorbe de respectuoasă și caldă apreciere pentru faptele de laudă ale ierarhilor și preoților noștri?

Că, alteleori, aprecierea a fost defavorabilă, și asta e adevărat, dar ce puteam noi face, când înseși faptele strigă la cer? „Telegraful român”, știți, are două pricini de supărare împotriva noastră — ce credem noi despre raporturile dintre Sibiu și Blaj și ce credem noi despre Stockholm și Lausanne? Ne pare rău dar nu e nimic de făcut. Să ni se dovedească întâi că nu avem dreptate. Și pe urmă vom vedea dacă răutățile și insultele ne impresionează.

Dar mai e o chestiune — cea principală. De ce ne amestecăm noi — laici — în burile acestea? Din dorința de a face scandal sau de a ne da importanța? Probabil că nu. Pricina e alta și ne-o lămurește totuși „Telegraful român”, fără să vrea. Vorbind despre „procesul” nostru și despre problema patriarhului-regent, spune că nu va discuta problema în sine. Fi, vezi, părinte redactor, asta e. Nu vei discuta problema în sine! Vasăzică, presa militantă și științifică a P. S. metropolit Neculai, unul din așa de rari teologi ai Bisericii noastre, refuză să discute problema în sine. Și la fel fac ceilalți înalți ierarhi — ignorează în anumite împrejurări anumite chestiuni. Problema există — ea e de cea mai mare importanță pentru ființa și așezarea Bisericii. Dar nu se vorbește de ea *inoddschneigen*.

Iată de ce suntem siliți noi, laici, să intervenim în treburile bisericești: noi nu facem politică în Biserică. Cazul e precis, d-le confrate de la „Telegraful român”, ai prilejul să răspunzi clar: avem dreptul să o spunem, sau nu? Dar, dacă o spunem evident, insultăm Biserica. Ei, nu! Asta sunt acuzații cari nu impresionează. Deci nu ne vom intimidă. Și nu vom înceta decât când, prin ridicarea adevăratei Biserici luptătoare, scrisul nostru va deveni de prisos.

Ah! femeile!... ortodoxe

Duminica Ortodoxiei a fost sârbătorită alături de către Societatea Ortodoxă a Femeilor Române. S-a sfârșit chiar drapelul pe care, de aci înainte, îl va purta în cortegii, la festivități, d-na Alexandrina Cantacuzino, vajnica prezidență

(parcă n-avd!) Nu a lipsit evident, dintre cei prezenți și nici dintre cei absenți, d-l Popescu (Tudor) Dominant

Dar asistența era interesantă și din alt punct de vedere decât cel al amănuntului

Căci erau de față, în fruntea tuturor cum de altfel, se și cuvenea, și p. s. Miron, membru al Consiliului de Regentă, și dr. C. Angelescu, ministru al Instrucțiunii Publice. Așa relatează ziarele

Eu cred însă că fals relatează ziarele că ar afirma că au asistat regentul și ministrul Instrucției. Căci, să vedeți ce s-a întâmplat. Paralel cu desfășurarea sfârșitului propoziției d-nei Alexandrina Cantacuzino, au circulat, pentru adunare de iscălitari, două manifeste ale Societății Ortodoxe: unul împotriva regretabilului manifest al uniților — despre care am amintit alta dată — altul împotriva legii regimului general al cuitelor

Acuma, nu incapa îndoială, ținerea trează a conștiinței ortodoxe intra în cadru, de preocupări și de competențe al femeilor române. Dar amestecul acestora în legea cuitelor minoritare parcă tot aduce — dacă nu a politici, cel puțin a intransigență ortodoxă

[] d-l dr. Angelescu, care, probabil, se va fi dus acolo în cantatea sa de *persona parțială* (a cărei Ortodoxie e cunoscută), și nu ca ministru, în numele guvernului

Căci, dacă era vorba de un ministru și de un guvern, nu d-l dr. Angelescu, ci d-l Lapedatu, trebuia să fie de față. D-l doctor, care cunoaște separata de atribuțiuni și care nu mealcă niciodată domeniul altora, va fi bucuros, d-sa cel dintâi, de această punere la punct

De vină, în această neprecizie, este însă Societatea Ortodoxă a Femeilor Române. Ale cărei merite în anumite direcțiuni nu le contestă nimeni (dacă nu ar fi, de pildă, decât excelențele școli de fete pe care le-a organizat și se întreține). Dar care depășește în prea multe direcții cadrul activității în care munca acestor doamne ar fi adevărat rodnică. Pentru că, din nefericire, se face la această societate, de o bucată de vreme, prea multă politică — chiar dacă nu de partid — și prea puțină Ortodoxie. Eu nu voi avea răutatea să stigmatizez această mișcare, prezentând-o ca un divertisment *faute de mieux* al unor doamne, cari nu mai sunt nici tinere, nici frumoase, ar fi o nedreptate și o necuviință. Mă miră însă câte dintre doamnele cuprinse de nobila râvnă a Ortodoxiei o practică în adevăr, mergând la Biserică și împărțându-se. Nu fac un denunț și nu acuz. Dar formulez, pentru distinsele noastre ortodoxe, un caz de conștiință. Și le rog să reflecteze dacă nu ar fi mai rodnic a merge la Biserică, decât a se ocupa de legea cuitelor sau de concordat, toate, lucruri grave, pe care onoratele doamne nu le pricep

De la pregătirile preliminare la discutarea principiilor

Interesul mereu crescând pe care opinia publică îl acordă problemelor religioase este de bună seamă datorit în mare parte și presei zilnice. Înainte vreme, Biserica intra în cercul de preocupări al cotidianelor numai cu prilejul unor răsunătoare scandaluri, care puteau fi exploatare de partidele politice. Marile centre de polarizare a interesului public pentru treburile bisericesti rămân pentru vremea dinainte de război: afacerea Ghenadie și afacerea episcopului Gherasim Safirin. Felul cum ele au fost rezolvate - adică cu sacrificarea acestor prelați și a intereselor Bisericii - dovedește calitatea preocupărilor religioase a vieții publice în această perioadă. După război lucrurile s-au schimbat. Ziarele, revistele de cultură generală, universitatea laică însăși au adoptat altă atitudine și altă orientare. Ea mergea, pe de o parte, mai adânc înspre rădăcinile metafizice ale problematicii religioase, iar pe de altă, se preocupa de chestiuni concrete și cotidiene ale Bisericii, din care se construiește de altfel profunzimea acestor instituții.

Mai ales a fost grea - și este încă - misiunea presei zilnice în această epocă. Căci, pe când latura metafizică dogmatică a acestei chestiuni se împarte la opinia publică aproape de la sine, grație incontestabilei renașteri a interesului religios și deci, a conjuncturii favorabile, cucerirea interesului public pentru conținutul bisericesc - care în primul rând cade în sarcina presei cotidiene, este o operație cu mult mai delicată și mult mai dificilă, dată fiind golirea de sens a instituțiilor noastre ecleziastice, realizată mai ales prin pozitivismul - așa de vrăjmaș simbolic - al seacului trecut.

Și cu toate acestea, presa zilnică a învins. E un rar exemplu de penetrație spirituală exercitată prin ziare. Atrăși la început mai ales de îndemănări dialektice și de satisfacțiuni strict logice, cititorii au început să descopere încet-încet fondul de adevăr vecinic care se ascunde sub aceste probleme formale, cărora demult li se pierduse(ră) înțelesurile.

Dar, cu aceasta, prima etapă în încercarea de reînnoire a interesului public pentru viața religioasă a trecut. Toate pregătirile preliminare sunt făcute. Trebuie să se păzească la discutarea principiilor. Persoanele nu mai prezintă interes. Că numai marile adevăruri. Și, în această nouă încercare, presa zilnică nu poate lipsi.

Iată de ce „Cuvântul” anunță astăzi, aci, apariția unui supliment duminical care se va numi „Cuvântul ortodox”!

O pildă

Balul aviatiei, care a avut loc sambata și la care au fost de față Prințul regele Necurat și Domnița Ileana, a fost lipsit totuși, de prezența Principesei Mamă Elena, care este patrona ziarelor noastre.

În același fel, duminică după masă Principesa Mama a lipsit de la un ceai tot „dansant” pe care Așezăminte de binefacere îi organizează la Maison des Français.

Într-un caz și în altul motivul neparticipării a fost același: surprinzător și emoționant suntem în Postul Mare și Acela sa nu poate lua parte la reuniuni unde se dansează.

Cunoaștem mai demult această minunată trasatură care imobilizează sufletul principesei noastre: o caldă credință ortodoxă, practică în chip statutar și disciplinat, cu înțelegere și observare strictă a tuturor înscărilor Bisericii și ne dădeam seama că în această practică severă se ascunde adâncimea spiritului, care, singura, îngăduie unui așa luminat [suflet], supunerea necondiționată la disciplina Bisericii în întregul ei.

Principesa Elena, pe care zguduitoare dureri au legat-o înăscutului de suferință prin acesteia, cu legături care, în trăinicia și în încredințarea depășesc chiar majestatea domnească, se ancorează, prin credința ei fermă și prin scindaritatea ei cu Ortodoxia în istoria noastră, alături de marile demne dreptcredincioase.

Și îi e dat ca, în viața închisă pe care o duce, apăsata cu dureroasă dragoste asupra copilului regal, purtarea ei să lucreze ca o pildă și ca o mustrare. Căci se întâmplă ca, mai cu câteva zile înainte ca Principesa-Mama să se scuze timid că nu poate fi de tată la un bal, în vremea Postului Mare, ziarele să fi anunțat că la Iași, în prima săptămână de post, mitropolitul Pimen a patronat un bal la Cercul Militar (Știrea nu a fost dezmințită).

Și atunci, vedeți deosebirea - și vedeți năde,dea De la ierarhia bisericească nu se mai poate aștepta îndreptarea în Biserică. Viața lor de toate zilele - ah! cum o cunoaștem! - nu e decât sufletul sincer și necontrolat al apsei lor de credință și al dorinței lor de situații cu orice preț.

Dar alături de ierarhie, între laici, mișcarea de reintegrare a vieții religioase e din ce în ce mai largă, întoarcerea la Biserică, din ce în ce mai fermă. Iar în fruntea credincioșilor, prin însăși pilda vieții ei curate și creștine, Principesa-Mamă Elena.

Laicii în Biserică

Iată-l, deci, pe profesorul Kartachoff comentând¹, cu competența lui de gânditor autentic și de poate, cel mai mare canonist actual al Bisericii Ortodoxe, rătăcirile sinodale a autocefaliei române. Interviu cu care vestitul teolog rus,

astăzi băjenar în Paris, a cinstit foaia noastră verifică punct cu punct campania de amurire pe care de la sfârșitul lui ianuarie până astăzi am purtat-o în aceste coloane.

Se dovedește prin aceasta că o seamă de laici respectuoși de Biserica adevărată și pătrunși de dreaptăcredință, au putut aduna în sprijinul cuvântului lui Dumnezeu, înfruntat tocmăi de cei cari erau chemați să lăpere, mai multă știință teologică și mai multă dreaptă înțelegere a celor duhovnicești decât totii teologi absoluți și chiriarhiu Bisericii autocefale Române la un loc.

Unde stă secretul acestor întâmplări, în adevăr minunate și de necrezut aproape? De ce toate verificările la cari au fost supuse teza noastră și cea sinodală au căzut, toate, de partea noastră și cum se facă că de nicăieri nu a venit un cuvânt măcar în favoarea sinoadelor și a punctului de vedere adoptat de ei?

Răspunsul este surprinzător de simplu: pentru că numai între laici se mai găsește în țara românească oameni cari să considere interesele Bisericii dezbărați de orice amestec al politiciii.

Tot răul de aci vine: teoretic de la pretentia chiriarhilor noștri de a prevedea la interesele politice ale statului, practic din faptul că 95 % din episcopi și diaconese scannul combinațiilor politice de partid.

Nici un cuvânt nu e prea aspru pentru a califica această stare de lucruri: e chipă care trece în această situație, care să nu reprezinte o gravă pierdere pentru viața noastră bisericească. Vremea însă se pierde. Pentru că ne învârt într-un cerc vitios: cine trebuia să intervină pentru schimbarea acestei stări de lucruri sunt guvernele - adică tot partidele politice - iar partidele politice nu au nici un motiv pentru schimbarea acestei stări de lucruri.

Trist nu?

Un organism al conștiinței religioase

Un confrate se miră că nu s-a găsit în Cameră un singur deputat care să ia cuvântul la discuția legii cultelor, intru apărarea Bisericii Ortodoxe, greu jignită prin modificările propuse. Mirare cu atât mai justificată, adăugăm noi, cu cât slava Domnului, interesul deputaților față de această lege - cel puțin în parte referită are la cultul mozaic - a fost surprinzător de puternic. Este adevărat că singurul deputat militant ortodox, Nichifor Crainic, lipsea în acea zi din Cameră. Altfel, cu siguranță ar fi luat cuvântul. Dar ar fi obținut ceva?

Ceva au obținut evreii. Dar gândiți vă ce aparat au pus în mișcare aceștia pentru a obține și acest puțin! Întruniri politice, solidarizarea tuturor organizațiilor evreiești: presiuni politice, cari nu au întârziat să intereseze direct înseși organizațiile P. N. I.

De o asemenea solidaritate nu am fi fost noi în nici un caz capabili, și de aceea nu pot acuza - cum o fac alții - pe prietenul meu Nichifor Crainic, de

dezertione. E cel mult o capitulare, dacă voști, o capitulare înaintea luptei. Desigur, dar poți cere oricui eroismul romantic, impresionant, dar nu mai puțin dramatic, de a întreprinde o luptă sortită mai dinainte înfrângerii?

Nu, viața noastră religioasă e dezorganizată. Noi suntem singurul ziar care am scris — știți „Poltele Cezarului” — împotriva acestei „legi a cultelor, dar am făcut-o cu sentimentul zădărnicii.

În atară de ierarhia noastră bisericească, noi am încercat crearea unui organism al conștiinței noastre religioase. El se ncheagă încet, ca o vigoasă priu-zisă. Aci toate forțele sunt paralizate.

Noi trebuie să spunem odată lucrurilor pe nume — cu orice risc. Trebuie să știe și lumea creștină a țării cine e vinovat de această stare de lucruri. Și cum se face că păstoria — salută de noi toți cu atata încredere, dragoste respectuoasă și devotament — a I. P. S. Miron Cristea a sfârșit în orbiul marasm în care se închircește astăzi viața noastră religioasă.

Căci, dacă vremea lichidărilor — fie și forțate — a sosit, nu vedem de ce aceste lichidări ar căsa la o parte Biserica, păzitoarea sufletului nostru. Va fi un proces dureros? Nu e vina noastră.

B. Tinerii

Etica sportului

În cursul săptămânii acestea se va aduna pe stadionul I. N. E. F. — una din marile minuni ale Bucureștilor incapabili de gospodărire —, la campionatele interșcolare, tinerimea liceelor noastre din țară. Acum câteva zile, pe același stadion, asistam la o întrecere internațională de rugby. Hotărât, o altă generație de tineri ni se ridică sub ochi. Mai aspră, mai violentă, mai afirmativă. Adolescenți hârșiți în luptă hotărâtă, dar prietenească, măsurându-se în puteri, în stăruință și în îndemănări, cercetându-se fiecare pe el însuși, dar cercetându-și și tovarășul sau adversarul, încordându-se în fiecare zi sistematic și stăruitor pentru a-și smulge stieși maximul de realizare, bucuros și mandru de izbandă, dar gelos și temător de camaradul care mâine i-o poate smulge. Tinerime de sport, de luptă și de acțiune.

Egoistă, brutală, îngamfată, lipsită de spiritualitate? A, nu. (Sportul nu cere calmățile acestea și nici nu le provoacă.) Desigur însă, vitează. Și aci e miezul întregii etici a sportului — căci există una. Nu este principiu mai tunc și mai fecund generator de dezordine ca frica. Iar dacă sportul o vindecă — și o face

radical - ce școală mai minunată pentru epoca noastră, în care se înscăună viața de autoritate?

Cu o corecțiune. De câte ori mă gândesc la lucrurile acestea nu pot înfrână o amintire, ca o părere de rău. Sunt cca.iva ani de atunci, în vremea când o mână de oameni de treabă, ofițeri și profesori, încercau pentru a treia oară - și de-a patrulea, ultima - să smulgă rutinei și obiceiurilor pământului frumoasa școală de la Mănăstirea Dealul². Pe terenul de sport. Târgovești, țărani și fete mai alese, oștari și profesori. Copii, mai mari și mai mici, trupuri fragede, cu stângăcia vârstei, tineri în creștere, în anii manșilor cu picioarele lungi, adolescenți arși de soare mlădioși în tricourile lor sub care se încordau mușchii. Era acolo, alături de preotul D[olinescu]¹, om blajin, temător și tăcut, dar un mare suflet de creștin frământat de îndoielile vieții și de grija mântuirii lui. Și, în aerul acela greu de așteptare, care preceda lupta, o sută de glasuri tinere răsunară într-un psalm, iar preotul făcu semnul crucii peste cetele cari, după o clipă, piecau la întrecere.

Mana ridicată a preotului, chemând binecuvântarea dumnezeiască asupra sutelor de trupuri tinere, pulsând de viață, frematând de energie și de dorul luptei, o văd și acum. Un gest, cat un program.

Ce va mai fi la Mănăstirea Dealul, nu știu.

Dar programul trebuie reluat.

Ideologia societăților creștine studentești

„Revista generală a învățământului” se ocupa de educația religioasă. De data asta, o personalitate aproape oficială, pedagogul G. Antonescu de la Universitatea bucureșteană, scrie el însuși asupra „faimoaselor societăți ale tinerilor creștini patronate de străini”. Și deplange faptul, că interconfesionalismul, care se practică în amintitele societăți, are susținători chiar printre oamenii de Biserică și de școală. Asupra oamenilor de Biserică sunt rezerve de făcut. Pe cei de școală îi cedez bucuros. Adică, chiar bucuros, nu. Dar îi cedez pentru că nu pot altfel, pentru că profesorul Antonescu are dreptate.

Cine sunt străinii cari patronază aceste societăți se știe. După câte înțeleg însă, articolul din „Revista [generală a] învățământului” se referă mai ales la talia americană a protectoratului. Teza americană este iarăși cunoscută. Din episcopatismul american pleacă doar ideea convocării așa-numitei *World conference*. E vorba, nici mai mult nici mai puțin, decăt de a soluționa în slăbșii problema unității Bisericii. Cum? Iată cateva puncte de reper.

Unitatea organică a Bisericii e scopul suprem al Conferinței mondiale (teza Gardiner-Anderson).

Uniunea pentru care mihtează *World conference* exclude unitatea neorganică - cum ar fi, de pildă, simpla confederație a Bisericilor, deosebitele Biserici vor trebui să se încorporeze vizibil în Biserica integrală (teza Anderson).

Cum e în practică și în teorie. Practica unionistă revelează temerăria și lipsa de creștinism. Adică unitatea va trebui să se exprime și în câmpul doctrinei și al credințelor (leza Rhinelandet).

Să reconstituim unitatea luterană tirând deocamdată în seamă ceea ce e fundamental și comun, lăsând deci la o parte ceea ce ar fi de natura a ne despart. Așa este iarăși Ciardner, dar am impresia că sunt aceleași cuvinte pe care mi le spune asta-țoamnă un alt personaj american, Sigar. E o lecție învățată pe dinafară.

Nu sunt surprins că o aud, ci doar că o mai aud încă. (I) credeam îngropată de la 1844, de la apostazia lui Raffello Lambroschini și de la jalnica „conferință” (în trei) de la Florența Lambroschini-Mayer, Ciardner.

Să renunțăm la ceea ce ne desparte, adică la tradiția noastră dogmatică și liturgică, la istoria noastră, și la mai ce?

Iată ideologia Asociației Tinerilor Creștini. Să ne mirăm că ele găsesc încurajare la unii oameni, de școală? Mășmura mai degrabă de a nu arăta. Căci la rădăcina acestui creștinism stau doară tot elementele constitutive ale mentalității și școlii noastre libertare, egantare și iacobine. Creștinismul acesta îl cunoaștem în cazul cel mai bun, un fel de masonerie asociativ pseudo-spirituale, staționări pe drumuri care duc de la o biserică la alta, teosofie și toate strambăcurile pe care ni le-a lăsat moștenire războiul creștinism în aer, vag, sterp creștinism fără siguranță și, deci, fără mantuire.

Santem, domnule profesor Antonescu, de acord, nu? Dar mai e o țată a problemei, pe care nu o putem ignora: societățile acestea de tineri creștini există cu adevărat. Cel puțin studenții care le frecventează se duc acolo dintr-un interes de viață interioară. Drumurile pe care le bat sunt greșite? Probabil. Știm noi altele mai bune? Nădăjdum că da. Vedeti, suntem mereu de acord.

Dar atunci, de câte ori ați fost în mijlocul acelor tineri?

E o întrebare pe care, de altfel, de catva timp mi-o pun și mie însumi.

Tineretul și Ortodoxia

Cu vreo două săptămâni în urmă am fost într-o adunare de tineri. Fraii oameni care încercau să se lămurească mai întâi fiecare pe el însuși – și să se precizeze asupra câtorva principii de bază ale credinței lor. Spectacol emoționant, fără îndoială, adunarea aceasta, însufletită mai ales de bunăvoință, neliniștită de îndoieli și nesiguranță, bătută de vânturile tăioase ale încăpățănării tineresti – dar și încălzită de dorința aproape rugătoare a cunoașterii și a înțelegerii.

În această dorință de lămurire, cineva se întreba asupra fundamentelor credinței sale proprii și asupra îndreptățirii afirmațiilor sale. Problemă îndrăznească într-o țară și mai ales penibilă pentru oamenii slabi, cărora le lipsește curajul unor răfuieli radicale, singurele în adevăr rodnice. Dar acest curaj tinerii mei prieteni l-au avut. Este un prilej de mare bucurie pentru cei ce urmăresc cu grijă

și dragoste evoluția spirituală a tineretului nostru și cu un asemenea sentiment am vorbit atunci când am crezut că le pot fi de un folos.

Fu am spus – în scurt – că garanția adevărului stă, mai presus de orice, în comunitatea de iubire, care este, cu alt nume, însăși Biserica credincioșilor. Am putut să o spun astfel încât gândul meu să fie înțeles complet? Nu știu.

Dar era de față un scump prieten, cu mult mai în vârstă decât noi și cu o experiență care întrecea pe toată a noastră, a celorlalți, adunată la un loc. A dat și el lămuriri lui *altfel*. Altfel, cel puțin în parte. Nu știu când voi mai avea prilejul a fi iarăși în acea adunare. Treburile fiecăruia probabil că ne vor răpândi până în toamnă. Și totuși, gândurile noastre trebuie spuse întreg, asta nu suferă întârziere. Pentru prietenii mei din acea adunare și pentru cei ce auzea ostensesc pe aceleași drumuri grele ale lămuririi lăuntrice dau aci un fragment dintr-o hotărâre bisericească răsăriteană, răspuns la o scrisoare a papei Pius al IX-lea:

„Infașibilitatea nu se poate sprijini decât pe comunitatea Bisericii, unite în iubire reciprocă, iar nestricarea Dogmei, ca și puritatea Ritualului nu sunt credințate în paza unei ierarhii oarecare, ci în aceea a întregului popor, care e însuși Trupul lui Hristos”.

Textul nu e mai vechi de trei sferturi de veac. Prietenii mei vor trece și ei gândescă. În ei însuși și în consecințele lui.

Ce spune textul acesta e clar: nu există într-un anumit sens, deosebite între cler și laici. Și, mai ales, nu există în sânul Bisericii celei adevărate și veșnice o Biserică a „școlarilor, alături de o *ecclesia docens*”.

Asta trebuie scos la iveală și urmărit în toate dedesubturile istorice. Cu toată grija și conștiința întreagă, pentru ca nu cumva, ferindu-ne de Scylla protestantismului, să ne lovim de Caribda sfintei Biserici romane. Care, desigur, nu merită ocara de a fi comparată cu cea dintâi, dar, totuși, nu este – și nu poate fi – scăparea noastră.

F. A. S. C. R.-ul la Cernăuți

Adică Federația Asociațiilor Studenților Creștini Romani a descălecat la Cernăuți.

Federația avea până acum trei membri: asociațiile din București, Cluj și Iași. S-a nădădum că, de acum, și al patrulea, Cernăuți, vor intra în federație și prin aceasta în acțiune.

Născute din nevoile religioase ale vremurilor noastre, asociațiile acestea urmăresc crearea și definirea cadrului în care va putea să trăiască creștinul modern. Ele însemnează, așadar, o amplificare a individului până dincolo de limitele societății „naturale”, dar, în același timp, și o încadrare a tinerelor generații în disciplina severă, desigur, dar și rodnică a Bisericii.

Căci aci stă mai ales caracterul original și făgăduitor al acestor preocupări religioase va fi avut lumea și altădată. Tot vagul mistic *der meeresche Kater* sau cum i-am zice, mahnirea a moraliștii care a fost urmarea firească a orgiei pozitivistice, trebuia să ducă într-un fel și la religie. A și dus. Dar, vai, într-un fel de neliniște de bazaliada dulceagă și neprecisă de etanșament steril care, în cel mai bun caz, nu putea să fie decât un moralism plat și uscat sub firmă dumnezeiască.

Din firmă însă nimic nu se găsea în prăvălie. Și atunci trebuia să vină reacțiunea. Ea a și venit, sub forma asociațiilor de cari amintim. Cat de mare și de reală a fost nevoia se vede și din faptul că aceste întovăărări s-au născut din apropierea aproape spontană a tineretului conducători propriu-zis nu au fost ci numai, între tineri, spirite mai deschise, mai sigure de ele și cu un dar de formulare a situațiilor.

Astăzi, aceste asociații *trăiesc*. Singure și intense. Congresele anuale pe cari le țin sunt centre de spiritualitate, de cari viața noastră culturală încă nu a cunoscut.

Tinerii noștri merg spre o metodă și spre o doctrină. Lupta din greu cu împrejurările și cu ei înșiși. Încercările mai noi de a crea o cosmologie ortodoxă românească sunt abia la început. Gânditorii noștri în această materie sunt sau de-a dreptul preoți, cari nu văd în realitate decât indicatii pentru neîncetate reînnoiri, de cele mai multe ori fără rost, sau, cei mai profunzi dintre ei, biete spirite obsedate de Ortodoxia rusească, amorfă, protoplasmatice, confuză, anarhică și, în fond, *cezaro-papistă*. Formularea filosofică într-o concepție unitară de viață a Ortodoxismului românesc își așteaptă încă omul.

Însă, vai! Ortodoxia noastră nu există în formule. A, desigur, ea există în dogme, formulate cu o precizie care nu lasă nimic de dorit. Dar nu există ca doctrina de viață. Încercările mai noi de a crea o cosmologie ortodoxă românească sunt abia la început. Gânditorii noștri în această materie sunt sau de-a dreptul preoți, cari nu văd în realitate decât indicatii pentru neîncetate reînnoiri, de cele mai multe ori fără rost, sau, cei mai profunzi dintre ei, biete spirite obsedate de Ortodoxia rusească, amorfă, protoplasmatice, confuză, anarhică și, în fond, *cezaro-papistă*. Formularea filosofică într-o concepție unitară de viață a Ortodoxismului românesc își așteaptă încă omul.

Desigur, asociațiile creștine studentești sunt un început pentru atmosfera pe care o asemenea creație spirituală o necesită. Acțiunea lor poate merge și mai departe. Deja capete luminate ale Bisericii privesc spre ele ca spre o mare nădejde a zilei de maine. Sunt unii chiar, cari nu se sfîesc să o spună. Biserica e în vîscopă, ajutorul nu-i poate veni decât din afară, de la laici.

Chiar dacă ar fi puțină exagerare în aceste afirmații alarmante, samburele de adevăr există însă. Este aceasta nu numai o părere, ci o siguranță a celor cari au luat în ultimii ani contact și cu viața bisericească a clerului, și cu cea religioasă a laicilor.

Să observăm însă că Biserica își face situația prea comodă, dacă la acest adevăr prea în tragic. Ea are - chiar în această supozitie - anunate îndatoriri de îndeplinit, cărora nu li se poate sustrage. Este în primul rând o chestie de cultură, mai precis, de știință. Și aci trebuie să intervină Biserica, fondând, controlând și

indrumând instituțiile științifice, încurajând studiile care pot duce la precizarea și formularea doctrinei

Întărirea Bisericii în ea însăși este, fără îndoială, o operație necesară și interesantă. Ea nu e însă nici pe departe totul. Biserica, adică religia adevărată, trebuie să treacă la ofensivă și să pătrundă, fructificând toate încheieturile societății și rasei noastre. Este, cum am spus, vorba nu de o precizare și împuternicire teologică, cât mai ales de stabilirea unui nou cadru general de viațuire spirituală. Și nu e nimic artificial, ci, poate pentru prima oară în viața modernă a rasei noastre, în sfârșit, o concepție organică și, deci, cu sorti de fecunditate statomnică.

Am mai spus-o și altă dată: este, pentru Biserică, un moment unic. Să nu scape, căci îi scapă pentru totdeauna.

De la noi, la Blaj

„Unirea” de la Blaj, plecând de la un articol apărut în foata această săptămânală asupra primejdilor vieln universitare¹. Ea amintește că „Universitatea română să mai facă educație, ea ne dă știință”, și constată, în conformitate uneori cu adevărul - dar oare pe drept? - „De la înălțimea catedrelor se bat ocureșile nu o dată, credința în Dumnezeuul părinților. În loc de îndemnuri la viață morală și înfrânare, făuritorii sufletuștii ai generației de mâine dau pilde abjecte de desfrâu” (Eh? onorabili canonici, asta e ceva cam tare spus. Mă tem că dacă ar fi vorba și de dovada unora din afirmațiile acestea, materialul ar ipsi. Generalizările nu sunt bune nicicând, cu atât mai mult în chestiuni așa de delicate. „De la înălțimea catedrelor” - se dau pilde abjecte de desfrâu?).

Să nu insistăm însă asupra acestor amănunte. „Unirea” chiar dacă uneori nărapnicul ca să izbească o biată mață jigărită, atunci când un simplu „câț” ar fi fost prea de ajuns, este o foate în care ard precise intențiuni creștine. Suntem datorii, deci, să trecem asupra exceselor de formă.

Nu este însă un exces de formă, ci o simplă lipsă de informație. Vrem să nădăjduim, când se apreciază asociațiile noastre creștine în felul următor:

Chiar în sânul Ortodoxiei ni se par primejdioase aceste scime de trezire la o nouă viață. Născute din sugestuni străine, alimentate - se spune - cu cârți și bani de departe, oricat de ideale ar fi dorurile sufletelor tinere grupate în aceste asociațiile lipsite de cârma sigură a puterii, căreia i s-a zis: *Alergeți și morțiți* - pleacă să admitem, de la Biserică și de la Ortodoxie, dar vor ajunge fără doar și poate în alte meleaguri, mai departe de sufletul românesc decât protestantismul însuși.”

Vrea prin aceste cuvinte „Unirea” să ne pună în gardă împotriva primejdiei unei actiuni laice aături de cea a ierarhiei bisericești. Foarte teoretic, primejdia ar fi, în adevăr, de luat în seamă. În fapt însă, lucrurile stau altfel.

Asociațiile noastre creștine nu pleacă de la Biserică și Ortodoxie pentru să ajungă în „alte meleaguri”, ci, mai degrabă, procesul a fost invers: ele au plecat din „alte meleaguri” hrănite sigur cu cărți și bani de departe, pentru a se îndrepta și pe alocurea, chiar pentru a ajunge la Biserică și Ortodoxie. Asociațiile acestea nu sunt în nici un fel organizații secrete. Șocăm însă noi, ce cari le cunoaștem, că este absolut de prisos să pășim în publicul mare cu amănunte asupra structurii lor intime. Dar prietenii noștri și frații noștri de la Blaj ar fi putut cunoaște aceste organizații dacă ar fi dorit-o. Ar fi văzut atunci că de puțin ne ferim noi de scutul Bisericii și că de bucurios contribuim la crearea — chiar în sânul acestei Biserici — a cadrului în care să înceapă și să rodească noile noastre adunări de educație și de viață creștină.

Neînțelegerea cu care ne întâmpină foaia unitilor de la Blaj are însă cauze mai adânci. Este o nepotrivire, am zice, nu de dogmă, ci de viață creștină. „Unirea” încercuiește prea tare și prea strans conceptul de Biserică, reducându-l, nu teoretic, desigur, dar în întrebuintarea curentă, la ceea ce noi am numi, aproximativ, ierarhia bisericească, slujitorii declarați ai Bisericii, călugării, preoții și episcopii.

Noi suntem ceva mai largi. În chip viu, Biserica noastră e, în adevăr, comunitatea credincioșilor. Și nu pentru că, teoretic, am crede noi că așa e mai bine, ci pentru că asta e tradiția noastră ortodoxă și românească. Sprijinindu-se pe studii literar-filologice ale lui Alexe Procopovici, Nae Ionescu a stabilit, de altfel, în ultima sa *Dumnică*², precis acest fapt. Inițiativa laică nu poate deci, în nici un fel, primejdui puritatea și unitatea de doctrină a Bisericii Ortodoxe.

Și ne este îngăduit o constatare? Avem impresia că frații noștri de la Blaj să ni se ierte vorba cam vulgară — sunt „mai catolici decât papa”. Biserica-soră [a] noastră de Apus — pe care, în forma ei precisă și hotărâtă, o preferăm înfinit formulei hibride a uniatismului — nu este așa de categorică față de inițiativele laice. Să amintim numai tulburarea care a cuprins lumea creștină apuseană la votarea legii Combes și la soluțiile care au fost puse atunci în discuție. Nu s-a vorbit de o reorganizare — așa zice aproape militantă — a laicilor? De ce atunci ne pune sub hanulială „Unirea” pe această temă?

Nu am stărui atât asupra acestei deosebiri între noi și Blaj, dacă ea nu ar avea și o însemnătate practică imediată. Unii vor să înceapă și ei o activitate printre studenți. Să o facă. Nu vom lucra împreună, dar vom lucra alături. Le dorim din tot sufletul succes. Dar totmai pentru că dorim acest lucru, trebuie să atragem atenția asupra unor eventuale greșeli de metodă, pe care e pe cale să le provoace amintita îngustime a conceptului de Biserică. Din planul pe care „Unirea” îl schițează, s-ar putea înțelege că persoane bisericești concrete vor trebui să intervină în noua acțiune. Ar fi o eroare.

Încredințarea depărtată de credință și de Biserică trebuie să se întoarcă la ele, nu însă prin autoritatea Bisericii, exprimată prin intervenția preoților, ci, în chip natural, prin trăirea falimentului moral al Renașterii și al științismului, prin convingere personală, construită din elemente moderne de viață și de judecată. Preoții nu pot face acest lucru. Ei trăiesc, prin cultura și preocupările lor, oare

cam în marginea vieții actuale. Ei vorbesc un anumit limbaj care nu le poate deveni din nou al nostru, nu mai e al nostru azi. Mișcarea lor e dintr-o parte decât între studenți. Ei vom întrebuința desigur, la ei trebuie să se treacă. Dar inițiativa să plece din altă parte, de la tinerii de sigură credință creștină.

La Bran

Al șaptelea Congres al Federației Asociaților de Studenți Creștini s-a adunat de data aceasta la Bran. Iau parte la întâlnire studenți din Ești, Bănești, Cămin, Cernăuți, cari au încercat în ultimul an constituirea unei asociații a statului, nu au izbutit să trimită delegați. Au în schimb un participant. Cel de pe Ch.șinău, facultatea de acolo – care, totuși, va trebui pe viitor să aibă rostul hotărâtoare în aceste congrese, ca și în mișcarea religioasă a tinerilor. Mișcarea – e prea nouă pentru ca să se fi putut deja încheia în similitudinea unui sanbur, de ofensivă creștină.

Congresisții au umplut duminică mica Biserică din Bran. Tinerii și părinții Babes slujă, nu fără emoție, la înfrățirea noului nostru tineret, și plecat vieti spirituale, Stanta Liturghie. Iar după masă au început lucrările congresului.

Nu sunt lucrări propriu-zise. Tinerii aceștia, cari de șapte ani se adună din ce în ce mai mulți, nu au nimic „de rezolvat”. E mai mult o luare de contact pentru stabilirea, dacă nu a unei unități de metodă în opera de spiritualizare, cel puțin a unei unități de atitudine. Tinerii se cunosc, fac împreună vreme de 8-10 zile o serie de exerciții spirituale, discută teme și probleme cari le stau aproape de suflet, și se lămuresc mai mult sufletește decât rațional.

Așa e bine. Căci Asociațiile Studențești Creștine nu trebuie să crească generații de teologi sau de exegeți uscați, cari transformă textele religioase în material de bucurii dialectice, ci oameni de credință caldă și fermă, discipinați în viața lor lăuntrică după disciplina aspră, dar mântuitoare, a Bisericii.

Atâtia oameni de conștiință privesc cu nădejde răvna creștinească a acestei generații, căreia războiul i-a tulburat – spre dezmeticirea și reculegerea ei – baza morală. Nu avem, în aceste împrejurări, dreptul să cerem Bisericii noastre a da pilda de disciplină și strășnicie?

Congresul studențesc de la Oradea

Într-o zi din luna Studentilor Creștini, întrunită în congres la Oradea, a devastat casele de rigăciune evreiești. Asta dovedește la ce nivel spiritual stau tinerii noștri.

Ne mișcăm că mișcarea de renaștere a creștinismului, care e un fenomen general în cultura lumii de azi, se sprijină pe un fenomen de recrudescență a

... creștinism poate în vedea că se
... de viață care a

... de creștinism
... pentru creștinism
... creștinism

... creștinism
... creștinism
... creștinism

... creștinism
... creștinism
... creștinism
... creștinism

... creștinism
... creștinism
... creștinism
... creștinism

... creștinism
... creștinism
... creștinism
... creștinism

Noua tinerime

De joi până duminică au durat, la Căldăreșani, lucrările Congresului Comitetului Balcanic. Comitetul Balcanic este o titlatură care sună mai degrabă a mișcare politică subversivă, e drept. De data aceasta, avem de-a face însă cu un alt fel de asociație. Faptul că locul lucrărilor a fost Mănăstirea Căldăreșani e o indicație.

Comitetul Balcanic reprezintă și îndrumă acțiunea de lămurire religioasă ortodoxă a tineretului universitar din Peninsula Balcanică. E o organizație care, fără îndoială, stă în stranse legături cu Federația Internațională a Studenților Creștini, dar care, oarecum alături de aceasta, încearcă să fie un centru de realizare și de precizare a pietății ortodoxe.

Mișcarea e mai ales din acest punct de vedere, interesantă. Pentru că ea are, cum într-o organizație vastă cu tendințe spre abstractizare și de schematizare, în schimb necesar să se desemneze grupe diferențiate din pricina caracterului primar, empiric al realului și al concretului. În marșul mișcare creștină a studenților internaționali, deosebirile locale trebuie fatal să fie neglijate, pentru a se ajunge la o simbioză comună care leagă. Dar, în asemenea condițiuni, ideologia asociată aruncă în clipă necesară înspre formula abstractă a unui teism universal-religios care sistematic și istoric este rădăcina protestantismului.

Gruparea balcanică a studenților creștini este, așadar, reacțiunea firească a religiozității răsăritene, dovedită ca vie în formele ei specifice tocmai prin faptul că a reactionat. Ea este analoagă, în acest sens, cu rezerva principala formulată de studentimea creștină rusă, în momentul aderării ei condiționale la Federația internațională în care se declara solidaritatea neclintită și absolută a acestei studentime cu patrimoniul sacru de dogmă și pietate al Bisericii pravoslavyce. Suficiente motive, deci, pentru ca activitatea acestei asociațiuni să intereseze îndeaproape, prin făgăduielile ei de izbândă, spirituanitatea tinerimii noastre.

Au participat la lucrările congresului delegații studențești din Bulgaria, Iugoslavia și România. Grecia, unde mișcarea universitară creștină a alina în ultimul timp înspre o activitate pur socială, dar unde stortările și corupțiile retacere par a fi apreciabile, a trimis doi reprezentanți cu atitudine mai informativă.

Au supravegheat și îndrumat lucrările profesorul Zenkovski, de la Institutul Teologic Rus Ortodox din Paris, Nikitin, de la Sofia, Kuhlmann, de la Geneva și dr. Stoitancovici, de la Belgrad. De la noi, părintele profesor Calaction, iar peste tot, Prea Sfințitul arhiepiscop Tit Simedrea, nu numai președinte de onoare al congresului, dar, prin calitatea și calitățile personale, imagine a Bisericii noastre care se pleacă înțelegătoare peste frământările și strădaniile celui mai bun tineret al nostru.

Acest tineret l-am văzut. Desigur, ceva cam categoric și cu o ușoară trăsătură de *cavsoni*, fără practica atitudinilor rotunjite și diplomatice, care nu pot lipsi într-o adunare internațională. Dar e tineret — și îl preferam mai degrabă așa. Căci, în schimb, zărnăiau de hotărâre fermă, de precizie ideologică și de fermitate. Două au fost problemele mari ale acestui congres — deși dezbaterile lor se făceau mai mult incidental — atitudinea față de protestantism și legăturile cu Biserica țării. Dacă nu ar fi fost decât prezența Prea Sfințitului Tit, și caracterul adunării ar fi fost fixat. Dar mai erau și tinerii noștri, de la Asociația Studenților Creștini din România.

În ei, congresul a găsit o falangă hotărâtă pe răfuiala cu protestantismul, de o precizie de informație și de o înțelegere a perspectivelor care ar fi emolouri și pe ce mai bazează. Vigurosul și îndârjitul atac repetat împotriva asociației Y. M. C. A. este un mișcător model de fermitate și fervență spirituală. Iar mărjorirea legăturilor necondiționate cu Biserica mamă, care se întrezărea în toate puncturile, o dovadă dăritoare de nădejdi a sănătății lăuntrice a noui noastre tinerimi și a solidarității ei cu Răsăritul viu.

„Școala ortodoxă” și ei sunt posibili unde sunt, ar fi putut asista la o discuție plină de încredințare și prietărie cu cei la Căldărușani. Ei au avut poate un timp de lăcomie și de cădere în timp.

Dar învalitura nu poate prinde cineva. Conștientul de la Căldărușani a vădit că există în țara noastră o nouă tinerețe creștină, cu grație pentru viața ei interioară, matură și cu o viață pravoslavnică și îndreptându-se înspre Biserica neamului și istina ei născută. Ea are oare ale „*homo animae*” va înțelege Biserica aceea la chemare și va fi ca o stare să se împlinească.

Folosința lăuntrică a Ortodoxiei

Doi prieteni mai tineri m-au cercetat la redacție. Făcuseră ambii în mișcarea studențească creștină unde au un rost de fapt credem ei. Sunt între primii care au înțeles că organizația Y. M. C. A. nu putea da mare decât dacă se alina pe structura noastră spirituală ortodoxă. Cu unele păcate, a căror conștiință apasă greu asupra lor, dar ale căror consecințe le acceptă desigur cu curaj și fără spiritul de înfruntare.duc o viață creștină și se recunosc membri ai Bisericii noastre pravoslavnice, pe care — cu o discripție și intransigență calugărească, o dorește întoarsă la strălucirea ei rodnică de odinioară în cel mai strict cadru dogmatic și canonic. Eu, care nu sunt străin de contactul cu tinerimea, nădăjduiesc în ei, ca în purtătorii noii spiritualități românești.

Tinerii mei prieteni, după ce au luptat și s-au străduit atât pentru precizarea și predicarea perspectivei ortodoxe, vin să mă întrețină asupra unor neliniștitoare constatări. Sunt, ambii, oameni de observație precisă și de construcție. Nu se lasă, deci, furati de propriile lor dorințe, ci — cu răză și cruda pasiune a realității — nu se conduc decât de fapte. Informația lor e deci întotdeauna justă.

Ei cred, în speță, că tânăra, dar puternica mișcare ortodoxă a tinerimii române este amenințată astăzi de apariția nedorită a tot felul de ortodoxizanti. Tineri agitați, superficiali și ambițioși dau iama în „ortodoxia” pe care o confîscă pentru bietul lor steag pirpiriu. Toată lumea e azi „ortodoxă”. Că nu prea știu ce e aia, că nu le arde deloc a duce viața indicată de noul crez pe care îl adoptă — asta e de la sine înțeles.

Nu e aci o primejdie pentru adevărata Ortodoxie? Dar faptul era fatal să se întâmple. Personal, l-am prevăzut mai demult, martoră e chiar foaia aceasta, în care mai acum un an puneam în gardă față de literaturizanti Ortodoxiei. Orice ideologie își are paraziții ei. Și orice ideologie tinde să devină modă, mai ales când răspunde în chip prea evident unor necesități ale vremii. Dar niciodată trecerea în modă nu a bagatelizat un suflu de nouă și adevărată viață spirituală.

Să ne vedem, deci, de treabă, fără a lua seamă la „neofiti”. Că doar nu umblăm noi după monopolul Ortodoxiei — ci după folosința ei lăuntrică.

Pentru înființarea unui ordin călugăresc de cărturari

La Sfântul Gheorghe, în Ardeal, s-au adunat și de data aceasta, în congresul lor anual, studenții creștini. Programul lor de activitate, mai bogat și mai bine compănit decât anul trecut, învederează o serioasă aplecare asupra nevoilor vieții lor launtrice și umple de nădejdi. Aspră disciplină intelectuală și etică, larg avânturi metafizice, strictă înțelegere a nescaterii comori de spiritualitate a vieții ortodoxe, în cadrele strașnic respectate ale Bisericii – iată samburele în jurul cărora se clădește acțiunea mântuitoare a Asociației Studenților Creștini din România.

Cine îi cunoaște nu se poate refuza prețurilor lor. A, desigur, sunt ușoare nesigurante, mici ezitări și întoarceri, uneori chiar exagerări intransigente. Sunt! Dar asta e coaja de contingent și de cotidian. Pe dramuri eterne ale mântuirii cresc și spini, și picioarele tinerilor învățarei sângerează adesea. Are însă asta vreo importanță – și se plânge cineva?

Ceea ce caracterizează mai ales acțiunea A. S. C. R. în ultimul timp este seriositatea ei bază științifică. Tinerii cetesc, studiază, învață. S-a ieșit din faza „atitudinilor” creștine; au fost depășite „spleenul”, „cafardul”, „katzenjammerul” filosofic, care mai mult creau nostalgii decât delimitau pozițiuni. Astăzi, tinerii se îndreaptă prin disciplina cuvântului scris, care e, totuși, cea mai bună garanție împotriva visării bolnăvicioase. Iată de ce, noua mistică ortodoxă, care se creează văzând cu ochii, nu e rătăcire bezmetică și necontrolată. Ci se ridică, sond, ca o aspră disciplină intelectuală.

A, dacă Biserica noastră ar fi astăzi alta! Dacă ar exista, în adevăr, în sanul ei omul de hotărâre aprigă, care să restaureze – împotriva tuturor modernismelor și abânoage – vecnea strălucire a așezării dumnezeiești! Poate că toată aceasta generație de tineri ar fi alt fel folositoare Bisericii. Poate că ar fi îngăduință să ne gândim la înființarea – în cadrele Ortodoxiei – a unui ordin călugăresc de cărturari, care să reînvieze epoca de glorie scriitoricească a unui Sf. Ioan Damaschin, Sf. Ioan Hrisostom și a atâtor altora.

Poate! Dar, deocamdată, Biserica noastră urăște pe călugări și îi prigonește cât ce poate. Și are dreptate, pentru că numai o puternică viață călugărească ar fi în stare să aducă duh nou în Biserică. Deci, nu-și va face nimeni pacatul să grănească pe tinerii creștini, care se adună astăzi la Sfântul Gheorghe, în luptă cu năvălitorii noștri chiriarhi.

Ce va fi însă mai târziu, nu știm. Așteptăm, dară, și e sigur că vom vedea!

Dezorientare duhovnicească

Domnița Ilona a conștientizat Palatul Cereșilor, doamnă e din comitetul Asociației Creștine a Tinerilor Români pentru a organiza o împacare. Căci după cum se vede, nobilele doamne se agită.

Ne pare rău. Ne pare rău pentru că în fruntea acestei asociații se așează întreprinzătoare și activă. Prințesa a țeară, o tânără tânără vlăstar al dinastiei noastre și, fără îndoaie, un copil plin de viață, are o viață sănătoasă.

Inițiativele ei erau puternice, inspirate de o energie energică și de o căldură și emoționantă iubire de oameni. Am avut prilejul să văd în vara anului 1927 colonia de vacanță pe care Prințesa a organizat-o în vara anului 1927. E imposibil ca cineva să se fi putut sustrage unei puternice impresii.

Impresia mea a fost însă dublă. Căci situația prezenta și o atitudine de umbră, care nu se putea șterge. O gravă dezorientare duhovnicească plutea peste întreaga colonie, care - dragă Doamne! - era creștină și pentru că în țara românească, patronată de o domniță a țării, prezumată ortodoxă.

Principesa era însă rău sfătuită - sau nu era sfătuită deloc. Îi putea cere cineva să fie mai de orientată în treburile spirituale și de omie, decât să posede o încredere sigură a acțiunii ortodoxe - singura cu adevărat rodnică în țară și în sufletele noastre? Ar fi absurd! Avea nevoie de un sfat și de un director de conștiință. I-a lipsit atât din lagărul clericilor, cât și din cel al laicilor.

Și astfel, emoționanta energie creatoare a tinerei domnițe s-a zădărnicit dintr-o dată încadrată în calculele șirete, din care e țesută însăși mașinăria a triumfului albastru (Y. M. C. A.), ultimul berbec de asalt al tranșmasoneriei americane împotriva lumii creștine.

Astăzi, cucoanele din comitet se ceartă. Intrigi, sferturi și acuzații grave, unele chiar precise, sabotare reciprocă și scandaluri în care "ce urât lucru" - e vorba și de bani. Principesa vrea să împacă astăzi lucrurile? E grea! *Tabula rasa* - asta e soluția! Și de la capăt!

Există o experiență concludentă. Când studenții noștri au plecat din triumful roșu și au coborât în subsolul în care asistăm, cu inima strânsă de emoție, dar cu ochiul rece, la constituirea primei asociații ortodoxe viabile, ne dădeam seama că nu era altceva de făcut. Prea Sfântul Simeon, care a patronat de la început această mișcare, îi cunoaște încheieturile.

Domnița, această experiență trebuie folosită.

C. Monahii

Un atlet al restaurării vieții monahale

Ieromonahul Dionisie Lungu face să apară din nou gazeta „Glasul monahilor” — pe care, în răvna sa de a contribui la renașterea monahismului, o scrie și o împarte fără nici un ajutor.

Nu cunosc personal pe Dionisie Lungu. L-am văzut o dată, mai demult, la o stație de tramvai, discutând aprins cu o înaltă față bisericească. Era amărat și mândros. Fața arsă de o neliniște launtrică, ochii încruntați și nesiguri. În fața liniștei reflectate și stăpânitoare a celuilalt, glasul lui căpăta înmlădieri stranie, dar din când în când vorbele plesneau ca un bici. Era neînștit, ca orice om care nu-și poate infrange voința, dar era și epic, ceva din neamul chinat al Ne-bunului, întru Hristos strălucera în răstăcirea lui nemîîricată.

De atunci l-am întâlnit de multe ori, prin locuri de adunare nevoită a nimilor, prin gări, prin trenuri, prin piață, împărțind peste tot cuvântul, mișcând prin viu grai, sau de-a dreptul în cărțile ele tipărite de Institutul Biblic.

Îl știu astăzi, chiar dacă cu puteri reduse, ca un neîmfrant atlet al restaurării vieții călugărești. Dar, iată, mă îndrept, dacă drumurile lui sunt cele bune.

Criza monahismului o cunoaștem cu toții, în tot tragicul ei. Mănăstiri așanșe, localități de petrecere, atunci, când nu se năruie sub parasire aproape desăvârșită a monahilor, bieți oameni, necăjiți, umiliți de zarva vieții lumști, desigur de cînșire, fără nici un fel de cultură și fără viață interioară, teroriști de mai mari, lor imediați, pînă și se în umbra schitarilor năi, din răvnă religioasă, și din oacă pacitate organică de a-și avea un rost în viață, adunați, deci, acolo ca într-un azil de infirmi.

Rezultatele acestei stări de lucruri se fac simțite în chip dureros de înșghețor în chiar funta *formidabilă* a Bisericii noastre. De câte ori se iese o vacanță a episcopatului, lipsesc candidații în așa grad, încât, dacă nu s-ar îndura Dumnezeu să văduvească din când în când vreun preot mîî de seamă, scaunele vadoșelor noastre ar rămîne neocupate.

(Iată un amănunt la care ar trebui să se gîndească cei pe care îi nemăliimesc aegerile episcopale.)

Deci, situațiile sunt cunoscute și necesitatea unor schimbări radicale în fațmă noastră călugărească, general resimțită.

Dar, pentru a reacționa, ieromonahul Dionisie Lungu alege calea preșert și a revoltei. De două ori fals.

Prima, pentru că marele public, necunoscător al împrejurărilor reale, și gâtă întotdeauna a acuza — deși foarte rar pregătut a înțelege — nu are nici un cuvânt de spus în această afacere.

Al doilea, pentru că revolta, în sânul Bisericii, este o aberație pur și simplu. Un revoltat în cele bisericești nu poate avea, *a priori*, dreptate. Afirmație cam bizară pentru lumea noastră, trăind sub egida individualismului, subiectivismului și a liberului examen, dar reprezentând o realitate spirituală și istorică – singura fecundă! – pentru cei învățați a judeca în alte categorii decât cele ale iacobinismului contemporan.

De aceea, părinte Dionisie, râvna dumitale o prețuim după cuviință, dar ti-am dat o disciplină pentru liniștea dumitale și pentru rodnicia frământărilor în care trăiești.

Disciplina călugărească

Părinte Dionisie, am citit cu luare-aminte ultimul număr din „Glasul monahilor”, în care îmi adresezi „o justificare” și îmi ceri „un răspuns”. Și, după repetată citire, iată, nu am nimic de schimbat în tot binele sau răul pe care ți-am spus cu alt prilej asupra trudei și râvnei Cucerniciei tale.

Dar, de bună seamă, în cele scrise nu am fost destul de răspicat, și nu ne-am înțeles. Să încerc, deci, să mă lămuresc acum.

Raționamentul Cucerniciei tale e simplu și clar:

situția monahismului e tragică, dacă ea continuă, monahismul dispare,

să împiedicăm această dispariție a monahismului (care ar fi fatală Bisericii) atrăgând atenția ierarhilor asupra primejdiei,

Ergo „Glasul monahilor” cu proteste, cu strigăte de alarmă, cu înfățișare de lucruri grave, cu stabilire de responsabilități etc.

Se poate obiecta ceva împotriva acestui raționament, așa de logic, așa de solid? Iată, însuși d-l avocat Popescu Tudor va scrie în numărul viitor al gazetei „Glasul monahilor”, „răspunzând celor publicate în ziarul «Cuvantul» de d-l Nae Ionescu, dacă călugării au dreptul sau nu să se apere prin presă”.

Părinte Dionisie, știu că vei fi mai bucuros să capeți răspunsul meu acum decât să citești Raționamentul Cucerniciei tale este, pentru un cetățean al statului, fără îndoială. Pentru un călugăr, el este însă *fundamental fals*.

Ai uitat, părinte Dionisie, că există o disciplină călugărească aspră, absurdă pentru noi, cei din afară, dar singura mântuitoare! Îți dai seama că vorbești pentru neputincioși? Și poți să măsoari adâncimea neagră a păcatului acesta în care – din râvnă călugărească, totuși – ai căzut? Cine te-a așezat pe Cucernicia ta judecând peste oameni și fapte – mai ales când acești oameni fac parte din ierarhia Bisericii lui Hristos? Nu se poate trăi cu trei lei pe zi? Știu și eu că nu se poate! Nu ierarhi compromis Biserica? Știu și eu că o compromis. Dar de ce te simți tu, Cucernicia ta chemat să crezi că poți purta sfintei noastre Biserici mai mult de

grijă decât îi poartă Dumnezeu însuși? Sau poate te socotești însăși frățioșul sau care Dumnezeu scutură din amănire și din pierzanie toată ierarchia Bisericii noastre românești?

Cum îți îngădui, părinte Dionisie, să te ridici deasupra patriarhului însuși și să-l judeci - fie chiar lăudându-l? Zici „Toată lumea știe că am o mare admirație față de Î. P. S. sa Patriarhul”, sau „Am lăudat și am spus tuturor...”. Aici, părinte Dionisie, îți închipi atitudinea asta judecată în cadrul disciplinei catolice? Gărești catolice?

Reforma vieții monahale? Desigur. Dar să începem fiecare cu reforma noastră înșine. Ce să faci, părinte Dionisie? Întâi, și mai apoi să fii Cucermeia la monah, dar monah adevărat.

Iar grija problemelor mari ale Bisericii noastre las-o în seama celor cărora le cade, prin canoane, această povară. Și în nădejdea lui Dumnezeu!

Trei, Doamne, și toți trei. .

Pe ziua de ieri, trei confrăți își ostенesc penele ca să mă lămurească pe unor lucruri pe care eu nu le-aș fi înțeles. Și, toți trei, din tabere deosebite și foarte săpărați. Nu mă surprinde deloc. Când cineva intră, la vârsta mea, în viața cotidiană, nu o face pentru a se împrieteni cu toată lumea, ci pentru a spune ce are de spus. Preopinenții mei, întrucât sunt oameni de meserie, știu că gătirea nu e tocmai cel mai potrivit mijloc pentru a-ți crea prietenii.

Cum eu însă nu înțeleg „a polemiza” decât dacă în această întâlnire se pot preciza anumite idei și lămurii anumite atitudini doctrinare, o să-mi permit a stăruii în metoda care urmărește miezul lucrurilor și neglijează efectele de sim

Să răspundem, deci, pe rând.

„GLASUL MONAHILOR” Cu confrății de aici e greu să ne înțelegem. Noi suntem incredințați că cea dintâi regulă de viață călugărească, și singura care poate duce, chiar azi, la refacerea monahismului, este DISCIPLINA. Dumeașlor cred că există anumite cazuri în care răzvrătirea împotriva ierarhiei Bisericești e nu numai îngăduită, ci [și] de-a dreptul necesară. Discuția noastră care prin ultima întâmpinare a „Glasului monahilor”, a degenerat, a dus la afirmarea unor convingeri extrem [de] opuse. Continuarea convorbirilor nu mai poate fi de nici un folos.

„ADEVĂRUL” Eu am afirmat că felul nostru de a înțelege viața publică nu se poate reduce la maurassism + mussolinism + sorelism, că toate aceste aspecte ale vieții publice europene nu sunt decât semnele locale ale unei schimbări de structură spirituală cu mult mai largi, schimbare care ne atinge și pe noi. Unde va trebui să ia însă forme specifice. Din aceste afirmări, „Adevărul” con

aruncă două contradicții: una între mine și Pamfil Șecăru, alta între mine și mine.

Nu vad să fie nici o contradicție între ce a scris și gândește preleatul Șecăru și afirmațiile mele. Afirmația „Adevărul” ar trebui deci dovedită.

Între mine și mine? De ce? Pentru că am conferențiat la „Sindicatul” din Brezoiu? Am conferențiat, de auzor. Dar spunând exact aceleași lucruri pe care le susțin (și) astăzi. Lucrurile s-au potolite la

„POLITICA”. Am răspuns din nou, arătând că „protestantismul” are o accepție mai largă decât cea pe care o are în România. D.D. Gyr (recunoaște că, dacă accepția definiției mele „sistem de auzor” (Adrian) în fond suntem de acord.) Dar nu poate primi accepția mea pentru că „protestantismul” este o biserică bine definită, cum sunt ortodoxismul, catolicismul, iudaismul, confuzie între protestantism și lutheranism. Protestantismul rămâne „non te generică”. Nu?

Căzând înseamnă că precizările mele contribuie la clarificarea unor lucruri care urmaresc discuția. La singurul lor rost.

Pentru restaurarea tradiției monahale ardeleni

Prea Sfințitul Nicolae Bălan, arhiepiscop de Sibiu și mitropolit al Ardealului, a trimis de ziua Nașterii Domnului, tuturor credincioșilor, o epistolă pastorală, cerându-le să contribuie la reclădirea vechii mănăstiri brâncovenesti de la Sâmbata de Sus. Scrisoarea, însoțită de un larg și înalt spirit păstoresc, găsește cuvinte grave și emoționante pentru îndemnul acesta, pe care îl socotim drept cea mai caracteristică manifestare a Ortodoxiei ardeleni de la începuturile noastre.

Căci nu este vorba numai de reconstituirea unui monument istoric, operă care, e drept, și-ar avea interesul etic și artistic și cultural, național. Ci, trecând cu mult peste aceste intenții de reclădire a unui centru de viață călugărească, întreprindem să devenim focar de ofensivă creștină.

Dar refacerea noului mănăstir în Ardeal este un lucru nou și într-o măsură semnificativă. Căci ortodoxii din Vechiul Regat și din Basarabia, care își mai dau seama încă de ceea ce ar putea să însemneze Ortodoxia, dacă, printr-o minune, s-ar pune din nou în lucru resorturile întinse, au constatat întotdeauna cu îngrijorare bunăvoința redusă pe care prelații noștri ardeleni o puneau în înțelegerea problemelor călugărești.

Este adevărat, de atâtă vreme, în Ardeal, tradiția vieții monahale a fost pierdută. Lupta care, de aproape trei veacuri, s-a purtat împotriva Bisericii ardeleni de Răsărit lovise mai ales în așezămintele mănăstirești. Într-o lungă luptă din

Piângerea Mănăstirii Silvașului

*De mane s-a umplut cu un paradox
 Și asupra cîmii calugărească s-a întors
 Ca de tot să-l prăpădească
 Prin Ardeal sa nu se mai găsească
 Mănăstirile de piatră le-au surpat,
 Schiturilor de lemn foc le-a dat*

pe care o reproduce „Telegraful român” de la Sibiu, este o credincioasă răsfățare a realităților istorice de pe vremuri. Biserica noastră de peste munte a fost constransă, deci, a se desfășura mai ales pe linia de viață a clerului de munte.

De aci, adică din această lipsă forțată de tradiție monahală, atitudinea uneori chiar mai mult decât indiferentă a Ortodoxiei ardelenice față de puterile spirituale ale călugărismului, de aci și bănuiala de tendință laicizantă care, pentru noi, apăsă asupra Bisericii Orientale de dincolo.

Prea Sfîntul Niculae al Sibiului ne dezmințe, și anume prin cea mai bună metodă: printr-o mare faptă creatoare. Să-i fim recunoscători. Și să dorim ca toți oamenii de bine să se grăbească a fi sprijinitori înaltului său gând.

Pentru restaurarea monahismului

Sfîntul Sinod, adunat în sesiune de primăvară, a fost sesizat de o suplica semnată de o seamă de prieteni ai calugărismului, prin care se cere o mai mare grijă a Bisericii constituite pentru viața noastră mănăstirească. Desigur, în această suplica sunt cuprinse și anumite greșeli. Numele semnatarilor nu sunt totuși de natură a inspira cea mai necondiționată încredere în raia pravoslavnică a suplicanților, iar, pe de altă parte, faptul că toate exemplele de rea gospodărie a mănăstirilor se aleg dintr-o singură eparhie e o gravă neîndemânare tactico-doveditoare că mișcarea aceasta poate avea și dedesubturi pătimase.

Nădărdăm totuși că Sfîntul Sinod va ști să treacă peste aceste erori, oricât de însemnate ar fi ele, și va merge de-a dreptul la miezul chestiunii, care e mai însemnată încă. De o reorganizare a vieții monahale este absolut nevoie. Monahul singur fiind în stare a păstra neștirbită, amplificând o chiar, comoara de înaltă și fecundă spiritualitate a Ortodoxiei. Ceea ce, trăit și nu numai gândit, e mai cutremurător și mai sublim în religiozitatea noastră răsăriteană numai prin mănăstire poate dăinui. Încercările de reînviere și de înnoire ale Bisericii sunt bune, fără îndoială, și de laudă. Ele nu au însă nici o garanție de autenticitate de adanc reatităta timp cât viața mănăstirească se închireește.

Că monahismul nu se mai poate încadra convenabil în ritmul vieții moderne. Că ar trebui poate, căutată o formă de practică religioasă în direcția oblatismului sau tertiarismului apusean? Astea sunt chestiuni și probleme care de aci înainte trebuie discutate. Și tocmai asta cere și întâmpinarea prietenilor monahismului. Că se ia în mai de aproape dezbateri, în ședințele Sfîntului Sinod, problema

inscrinată între toate a situației și a perspectivei vieții mănăstirești. Conducere centrală. E bună. Am pierdut și noi ordinărea pentru ea. Am pierdut însă ceva mai mult: să se pună în discuție chestiunea monahismului în țara noastră. Ca să știu o dată pentru totdeauna dacă da sau nu. Sfântul Sinod este interesat la dănuire și mai departe a vieții călugărești.

Înalta noastră adunare ecleziastică are această îndatorire. Să nu se uite că caile de conducere în Biserica noastră sunt delimitate de prelați ardeleni, care așa sunt hânuți de prea puțină înțelegere pentru monahism. Persistența Sfântului Sinod în a ocoti această problemă nu e de natură decât a întârzi asemenea banuală. Cum totuși, după credința noastră, această părere e falsă, suntem siguri că Sfântul Sinod se va grăbi cu punerea problemei pentru a scuti pe episcopii ardeleni dintr-o situație delicată.

Banul săracului

Mănăstirile noastre sunt sărace. Sărace de expropriere și de lipsa de darnicie contemporană. Dar, așa sărace și istovite cum sunt, ele mențin dreaptă credință curată și neștirbită. La adăpostul zidurilor sfinte paipale, încă suflă însele după o lumină de sus și un dor de înfrățire cu viața cea din că și veșnică propovăduită de Mantuitorul nostru.

Cultura laică, prin reprezentanții ei autorizați, a fost obligată să recunoască valorile culturii răsăritene în umbra mănăstirilor, valoarea etică și intelectuală a mănăstirii ca instituție. Nu se poate cere mai mult laicismului, care pretindește rațional și nu justifică revelația.

Dar li s-au luat mănăstirilor veniturile cu care întrețineau tiparnice, focare de credință și ateliere cu artizani buni și meșteri. Că s-a făcut bine sau nu, ne-o dovedește situația jălmăcită în care au ajuns mănăstirile noastre, când nu mai sunt în stare necum să-și întrețină bunele așezăminte, dar nici măcar pe membrii eiului Mănăstirii strălucite, ce au intrat în tradiția neamului - în lipsă de voievozi și boieri darnici, cari să le mai înzestreze -, își tarăie existența, sustinute de ofranda publică. Trăiesc, adică, din pomenile dreptcredincioșilor. Dar se vede că înalta conducere bisericească a crezut că și aceasta e prea mult.

La 15 august s-a ținut hramul Mănăstirii Pasărea. Dreptcredincioșii au dăruit mănăstirii din puținul lor, cât i-a tras inima. Și-au dat obolul pentru întreținerea aceluiași sfânt.

Însă că sosește protosinghelul Nicodim Zamfirescu cu poruncă de la Sfânta Patriarhie, să ridice pitacii colectați de la credincioșii înimoși. Înalta conducere a treburilor bisericești crede că banul săracului, dăruit cu dragoste sfintei mănăstiri, trebuie să ia drumul casieriei centrale. E de prisos să spunem că măsura e greșită. Mănăstirile sunt destul de sărace, oropsite și lipsite de venituri. Ele nu pot corespunde menirii, și creștinești și culturale, pe care o au în viața

noastră socială. Tocmai din pricina veniturilor derizorii pe care le au. A le rapa și puținul câpătat din milostenia credincioșilor la zile mari înseamnă a lăsa de a dreptul în voia soartei. Colecțiile au un scop precis: sumele strase sunt destinate pentru reparații, întreținere și nevoile vieții aspre mor adane.

Măsura Patriarhiei nu e dreaptă: banul sărmanului trebuie să încarge la dreptul în vistieria mănăstirii, pentru nevoile ei și după voia săracului. Nu e alta parte.

D. Clericii

Preoții

În câteva numere consecutive din „Telegraful român” naștră „Scorobel” de la Arhiepiscopia Sibiului se ocupa de problemă „preoților noștri”. Lipsa de preoți este, în adevăr, acută. În general, noială a creștinilor a crescut prea repede pentru ca să-și poată crea a timp oamena necesari la îndeplinirea diferitelor funcțiuni. Așa numitul nostru aparat administrativ stă numai cantitativ, dar și numeric, mai prejos de nevoile țării. Dar, în alte direcții, completările se fac repede și cu folos. Iată, de pildă, la Ministerul Sănătății: arlam mai zuele trecute că toate locurile oficiale de medici sunt ocupate.

În Biserică, lucrurile merg mai încet. De ce? Situația materială nu tocmă clară a preoților este, desigur, o pricină. Dar nu cea mai însemnată. Căc în același timp în care parohiile noastre de țară rămân vaduve de preoți, lumea noastră tânără se îngrămădește prin ministere și administrații comunale, unde nu-i așteapta decât o viață mediocră din toate punctele de vedere. Atunci?

Este foarte probabil că preoția nu exercită astăzi asupra tineretului un decal a atracție foarte redusă, din cauza lipsei de prestigiu social de care această tagmă are trebui să se bucure în orașe.

Pentru țargovețul nostru, preotul este un om trăind oarecum în marginea societății. El duce o viață a lui, vorbește un limbaj al lui, e respectat mai degrabă ca un fel de taumaturg, în puterea cărui nu prea crezi, dar cu care, în orice caz, e bine să fi pe prietor de dușmănie. Este întotdeauna ceva straniu în raporturile între orășeanul cult și preot.

În obiter — cel puțin așa era înainte — are o situație privilegiată. Abia ieșit din scoală și se deschid toate ușile. Situația lui socială e precisă, știu de unde să-și ia și unde să-și pună. Cu preoții, lucrurile se întâmplă tocmă pe dos: tovarășia lor e mai degrabă evitată. Desigur, și pentru faptul că ei, fiind oameni Bisericii, au la Dumnezeu prezența lor impune fiecăruia un control al atitudinii.

al vorberului pentru lura a noastră. Ipostă de disciplina vietii este
 posibil. Dar y preotii nu cumva nu si adine, există o diferență de nivel între
 test între laici și preoți. În generațiile lor, aceștia din urmă sunt în de- frân-
 cari grafic culturi lor speciale. Nu se pot vinde riza sufletește cu restul oamenilor.
 Preotul va intra el în viața de fiecare zi și orășii lui atunci când el însuși
 va fi la origine, orășii. Dar și patiturile sociale mai ridicate și ar trimite copiii
 la preoție, nicăla această imper-tranșarea aceasta ar dispărea și președintele
 preoției s-ar ridica. Asta este adevărat, dar să-l deșertăm și nu.

Dar acum s-ar putea ajunge la... Președintele nu-l țineți. Cred în orice
 caz, că o schimbare ar trebui să pornească de sus, și anume prin ridicarea
 prestigiului studiilor teologice, prin actualizarea și înălțarea preocupărilor spiri-
 tuale moderne. Ce este astăzi un teolog pentru amănunțita și profundă cunoștință?
 Un om care vorbește o limbă neînțeleasă, pentru a scrie lucruri inactuale, în
 care nici el nu mai crede. Ce trebuie și ce poate să fie un teolog? Un învățat
 însuflețit de Duhul Sfânt, care a trecut dincolo de înșelăciunile și de stăruirea
 în noastre. Nu rămăs-deci, în urma științei și depășind-o, dăna un studiu precis.

Dacă schimbarea aceasta s-ar face, nu văd cum s-ar arăta o lăsa și
 il lor teologice și în fața consecințelor necesare pre-

Dar, evident, considerațiile noastre duc într-o transformare... pentru ase-
 menea schimbări, avem nevoie în primul rând de a... nașterea școlii de
 teologie. Vor avea ele curajul să-și mărturisească de... ena

Suntem siguri că na-

„Adunările creștinești”

Sâmbătă [1 decembrie 1926], acum o săptămână, s-a deschis la Biserica
 Sfântul Pantelimon, sub conducerea părintelui Gb. Crăta seria „Adunărilor
 creștinești”. Părintele N. Popescu a arătat celor de față rostul acestor adunări,
 iar părintele I. Bedreag a citit și a comentat pentru ascultători *Evangelia*. „Ce-
 lor chemați la munta fiului de împărat”. Asemenea adunări vor urma regulat în
 fiecare sâmbătă, la orele 7 seara, la Biserica Sfântul Pantelimon.

Iată faptul brut, ca o informație de gazetă. El nu este din fericiire izolat.
 Sunt din ce în ce mai mulți preoți cari au început să facă în cursul săptămânii
 slujbe de vecernie. Nu vreau să numesc pe cei pe cari îi știu, pentru că nu as-
 vrea să jignesc pe atâția alții, a căror activitate o ignorez. Dar iată, de pildă, la o
 biserică din inima Capitalei, și anume în centrul comercial cel mai puțin roma-
 nesc, un preot harnic și dăruit de la Dumnezeu placardează, în fiecare zi, la ușa
 sfântului locaș, „Astă-seară, la orele 6, rugăciune”, sau „Măine, la orele 7 seara,
 slujbă de pomenire”, și a m d încetează, deci sistemul slujbelor și bisericilor
 vestile pentru acatiste de tot felul pentru găsirea unei perechi de cercei furate
 pentru pedepsirea unui dușman, pentru măritarea unei fete bătrâne, și atâtea

uitate, cari aveau mai degrabă la bază o întinsecă superstiție decât o înaltă credință. Preoții încep să și exercite din plin ministerul, ce adevărat

De abia acum începe prin urmare opera de încreștinare, de educație serioasă a publicului. E un sentiment îmbucurător activitatea acestor „unștiuți” care, ca să nu pornește dintr-un ordin expres de sus, ci din taina ipotezei, că preoților noștri — chiar dacă întârzi și încetajați de statutele îndrăgite de marelui foruri bisericești — Am putea spune că preoții sunt preocupări, diafană, de dorul din ce în ce mai viu exprimat al poporului de a asculta, a înțelege și urma cuvântul *Evanghelic*. Am putea spune, desigur. Nu e de năpădăvărât însă că aceste nevoi, cari se fac nou simțite astăzi, găsesc în preoții noștri nu numai rezonanța necesară, ci și entuziasmul întâmplător și necesar, de a organiza, îndestula și lărgi acest dor al maselor de cuvântul sfânt.

Adunările „creștinești” de la Stântul Panteimon sunt, în adevăr, un caz deosebit de multe. Preoția noastră se reculege. Ea începe să se pună în de restorție, ei, activitatea se anunță rodnică. Ie ca și condițiile materiale de viață sărăcească, la franga entuziasmul — pentru ca să putem asista chiar noi, a încreștinării neamului.

La o aniversare

Sunt acum câteva luni când — odată, scriind cuvinte de mulțumire și de încredere față de atitudinea nu întoldeauna creștinească a corespondenților de la „Unirea din Blaj”, o doamnă română, catolică din Vechiul Regat, m-a întâmpinat cu încurajările și precizările ei, pe care mi le trimitea scris, dintr-un mic oraș de provincie munteană.

Doamna era mai aspră și mai amarnică decât mine. Bieții preoți, redactorii „Unirii” erau scuturați cu vorbe pe cari eu unul nu aș îndrăzni să le repet — să cred potrivite, încă și mai puțin —, respirau randurile acelea și un fel de desconșiderare a catolicului pur față de unitul țărăn-boierit în ale religiei, sau, în orice caz, intrat în neamuri mari.

Dar doamna, corespondenta mea, pe care, după caligrafie, o bănuiesc a fi o distinsă femeie în varstă, voia să fie obiectivă. Deci, îmi atrăgea atenția și asupra unor sibiene — „Telegraful roman”, „Lumina satelor”. Nu am prea înțeles-o „Telegraful roman”, dar conced că foaia aceasta, din necesități polemice, face adesea, în ton neprietenesc și în înțepătură, *pendantul* „Unirii” de la Blaj. Dar „Lumina satelor”? Am cercetat-o întoldeauna cu bucurie și plăcere. Nu ca cel care vrea să afle — ci doar ca cel cu ochiul critic. Impresia unei munci modeste dar totuși rodnică de încreștinare nu s-a dezmințit niciodată.

Acum „Lumina satelor” a implinit cinci ani de neîntreruptă apariție. Ce a însemnat în acești cinci ani se poate vedea ușor. Căci harnicul părinte I. Ionescu, care a adunat în 12 cărți „Joată școala sufletească” a „Luminii satelor”

aruncat la coș alți. Lăsând la o parte pe cei care se rușinează să trimite, precum că nu au colectat nimic pe ea, sunt chiar pe cei care le scriu o serie o scrisoare.

E că Parohul din Veresmort are o răspundere de care trebuie să se dea. Dacă acum era numai fără biserică, dar era om cinstit. Dacă nu s-a înțeles biserice, el nu se poate descurca, și orice escroc îl poate trage în vânt pe el. Ați adunat nimic pentru biserică arsă din fondul Maranuresului. Nu e frică, dar nu e nici vina. Vina e însă dacă întârziți cu napotirea listelor, ceea ce la napastuirea unui om cinstit, care numai din ravnă către Biserică, nu a mers.

Domnilor deținători, trimiteți mai degrabă listele mapor, și nu uitați adresa Preot Paul N. Leodorescu, paroh în comuna Veresmort, Maranures.

Și încă ceva, dacă le napotiți fără nici o sumă subscrisă, scoti-le de apăs rezoluții. Nemanjite, ele pot fi trimise în altă parte. Trebuie să se știe că se găsi poate și timpul și ravnă să adune un ban pentru o biserică strică de țară. Cu reflecție și considerație d. voastră, bietul preot nu are ce face. Dar tiparilor liste costă bani, pe care preotul paroh ar trebui să se arde pe de la țară.

Dacă nu avem inimă, să avem cel puțin, bina creștere.

Preotul în religiozitatea răsăriteană

O nouă plângere, a doua, ne vine din ținutul Teleormanului. Oare și dintr-un sat ne aduc înaintea blestemărilor preotului lor și ne cer noua să scriem în ziar despre toate aceste întâmplări, ca să ajungă până la urechea celor de sus și să fie ridicată napasta de pe grumazul credincioșilor.

Am scris o dată, cu nume și cu date precise. Jălbarii nu au luat cunoștință și de aceea se întorc cu plângerea. Am scris: Nu s-a făcut nimic? Asta înseamnă sau că nu au ei dreptate, sau că preotul împrișinat va fi fiind într-o anumită pricină prea puternic.

Dar poate să mai însemneze ceva, că reclamațiunile împotriva preotilor nu lasese întotdeauna – chiar la chiriarii cei mai cu râvnă pentru treburile bisericesti – ascultarea necesară. Spirit de părtinire? Nu. (Sau, cel mult, numai în foarte rare cazuri.) Cu o altă pricină, mult mai adâncă și mult mai generală în Ortodoxie: lipsa de interes pentru preot ca element de promovare a religiozității.

Preotul nu îndeplinește în Răsăritul creștin rosturile pe care le are în altă parte. În Apus de pildă. El se deosebește hotărât de credincioșii săi prin aceea că posedă darul.

Pe când în Apus, preotul este un model de împlinire a Legii, așezat în mijlocul câmpurilor, tocmai ca să le fie pildă de excelență vieții creștine, la noi e cel mai biet om. Iar purtarea lui nu angajează întru nimic cele sfinte. E și natural. Tot așa, când așeam o dată că creștinismul nu a trecut Dunărea înspre noi, în armata bisericască, ci mai ales pe drumurile ciobănești sau negustorești ale

la d... creștinismul... nu sunt dect în constanța...
omul și... creștinismul...

pe de altă parte... creștinismul...
pe pa... de... creștinismul...
nu... imposibilitate... creștinismul...
necară... creștinismul...
core... creștinismul...

lata de ce nu se poate... creștinismul...
chiar... pentru... creștinismul...
zile... creștinismul...

și totuși... creștinismul...
semnatate... creștinismul...
nici în momentul... creștinismul...
preotului e o primărie... creștinismul...
Nici indulgența, nici neglijența... creștinismul...

() pagină de disciplină creștinească

Minunata pagină de constință și de disciplină creștinească a parintelui
Stanciu, care a văduvit, nu s-a mai născut...
tele Neculai Popescu de la Biserica Bradu

Părintele Neculai e, desigur, nu numai un om de carte, dar și un mare meșter
al scrisului. Pagina pe care o amintim e așa de simplă și...
emoție și apucă gâtul. Trăiești de-a dreptul așezându-te la masă în
care se zbate omul lui Dumnezeu. Părinte...
lei lui, i-a fost luată preteasa „dincolo”, lăsându-i cu șapte... După cum
trăiești și străvezia iluminare în care, după o viață de zădărnici, drept credincio-
sul gata de jertfă slujitor al altarului își încheie zilele.

Părintele Neculai, el însuși om frământat de greutățile lecției și împănării
face o mișcătoare lecție creștinească tuturor acelor preoți văduvi care, nemu-
putând rezista dificultăților gospodăriei, fac peste pravilă pasul greu de păcat al
unei a doua căsătorii. Și ea e cu atât mai binevenită astăzi, când iabărtarea dis-
cursului canonic dă acestui păcat proporții unei adevărate moume.

A, cunosc argumentarea celor cazuți în greșeață. E greu, nu mai putem. Pă-
cat e recăsătorirea împotriva pravilei, dar mai grozav, păcatul preacurviei care
ne amenința altfel.

Argumentarea e însă dezimățată. Căci, între văduvie și preacurvie nu e nici o
legătură. Nu-și ia doară nimeni – după legea lui Dumnezeu – soție în fața altarului
ca să scape de ispitele nelegiuite ale trupului, căci taina nunții e altceva
decât legiunea concupiscenței. Iar acolo unde nu sunt copii, trebuie să înceteze
legătura căminului.

E greu? Nu mă îndoiesc. Dar unde scrie în legea lui Dumnezeu că vrea noastră de aci trebuie să ne fie o destătare și de unde ne luăm noi să creștem? Voa să ne ușurăm zilele noastre betege cu călcarea legii?

Știi, popa Stanciu, cel de acum alături sute de ani s-a chinat o viață în ~~con~~ Dar răsplata lui lăuntrică a fost neprecuțată. Și asta o uită proști văduvi care mai pot?

Părinte Neculai, să te multumească Dumnezeu pentru acest aspru tadelmă disciplină creștinească. Mai ales astăzi binevenit, când o slăbănogăzime o lăsează mîndre moleșitor peste păcatele noastre.

Congresul preoților

Își începe lucrările astăzi. Și înregistrăm faptul cu alt interes decît cel cu care întămpinăm obicinuitele congrese, prea multe, de o bucată de vreme. Congrese care iau naștere pentru că în cutare colț de provincie un intelectul admirabil are nevoie de trei zile de petrecere la București, fără nevasta sa, pentru că el, domn trebuie să-și creeze prilejul de a se asculta vorbind în public.

Congresul de astăzi are o altă însemnătate. Nu pentru că ar fi primul și mai adunat doară preoți în congrese și am văzut ce bazacome a fost, când mai de seamă vorbitor ajunsese să fie d-l Popescu Tudor, pretentiv de literatură.

Astăzi însă lucrurile au o altă înfățișare: răspunderea adunării s-a nădărdan că și conducerea cel puțin spirituală a ei, o are părintele Ion M. Vlădescu, nu numai unul din cei mai de seamă cărturari ai teologiei românești, dar și om cuminte, cumpănit, cu un înalt simț al răspunderii și cu mare tragere de inimă pentru treburile Bisericii noastre.

Prezența C[uvioșiei] Sale în mijlocul acestei adunări e o garanție și în același timp o explicație. Explicație pentru faptul că, de atîta vreme, aceasta e prima adunare care știe să păstreze așa cum o arată ordinea de zi, caracterul unui congres.

În adevăr, ordinea de zi a diverselor congrese ținute în ultimul timp cuprindea chestiuni care fie că puteau fi rezolvite printr-o simplă petiție pornită de la asociația respectivă și îndreptată spre autoritatea respectivă, sau care puteau fi mai cu folos dezbătute prin articole de reviste ori ziare.

Un congres însă presupune o dezbateră care să necesite prezența față în față a celor care discută, care să nu poată aduce lămuriri decît prin schimbul viu și imediat de păreri.

Fiindcă aceste condițiuni le împlinește ordinea de zi a congresului care se deschide astăzi și care cuprinde două mari chestiuni: învățământul religiei în școală și salarizarea preoților.

Uneori își dă seama de însemnătatea acestei probleme pentru viața noastră religioasă și urmărim cu încordată atenție dezbaterile. Dar, cunoscând cât de greu

Dar preotul adaugă „Și de aceea, de aci înainte, veți rămâne d-voastră apărători Bisericii D-voastră, care o faceți așa, din joacă, ca apoi să stricați tot ce-ali făcut”

Din joacă?

Nu i-aș dori însă preotului meu să stea pe scaunul nostru de joacă!

Participarea clerului la viața bisericească

În săptămâna încheiată azi au avut loc la Chișinău, dezbatările Congresului Preoților Ortodocși deschise prin cuvântarea P. S. Patriarh Miron Cristea. Ele n-au fost lipsite de o animație, dovedind ardoarea congresiștilor pentru lămurirea chestiunilor foarte diverse, pe care adunarea a fost chemată să le discute și cum cu câteva zile mai înainte s-a ținut în capitala Basarabiei congresul per-misionarilor aceste două manifestări ale slujitorilor altarului ortodox într-un prin atmosfera în care s-au desfășurat, o din ce în ce mai activă participarea clerului la viața bisericească. Chiar când darzen a discuțiilor a călăuzit caracterul unei adunări preoțești, ea nu se cere osândită. Căci, e de văzut, această violență cât de aproape sunt totuși de inima preoților noștri toate chestiunile privind Biserica. Ne obișnuisem să privim în acești pastori sufletești pre mult oameni interesați de cele materiale și prea puțin slujitori ai treburilor bisericești. Li vedeam mai degrabă închinându-și mintea și trada politicienilor despartite între ei prin tot ce poate aduce valtoarea luptelor de partid, decat unii în eforturi de a asigura Bisericii rostul ei de putere și de strălucire în obștea românească.

Iar recentul congres a adus, nu numai prin chestiunile dezbătute, ci și prin atmosfera care a domnit în timpul discuțiilor, o dovadă efectivă despre convingerea ce și-a făcut drum în rândurile preoților că Biserica nu poate fi servită pe căi divergente și că numai pe strânsa solidaritate a tuturor slujitorilor a țării se poate întemeia o acțiune de folos pentru apărarea și întărirea ei.

Înțelegătatea acordată intereselor Bisericii și ravna solidara a tuturor episcopilor ei, manifestate cu prilejul Congresului de la Cernăuți, deschid perspective de nădejde pentru o viață din ce în ce mai plină și mai rodnică Ortodoxiei noastre.

Însemn aici cu mare mulțumire sufletească faptul acesta

E. Episcopii

Ierarhia ortodoxă

În legătură cu întampinarea P. S. episcop Vartolomeu, publicată în numărul de duminică¹ al fon noastre, cred că e ceasul a face pentru sistematizarea discuției, o distincție de o parte, chestiunea reorganizării vieții monahale, de alta, problema ierarhiei noastre ortodoxe. La una și la cealaltă, răspunsul părintelui episcop este: canoanele, tradiția, dezvoltarea lumii moderne nu îngăduie centralizarea vieții bisericești și așezarea deasupra episcopatului a unei autorități în afară de aceea a Sfântului Sinod. Să vedem dacă e așa și trebuie să fie așa.

În ce privește PROBLEMA IERARHIEI - să distingem ca există o autoritate duhovnicească, dogmatică și spirituală - și una pur administrativă. Noi am vorbit de cea din urmă, P. S. Vartolomeu se raportează mai mult la cea dintâi. Căci toate exemplele pe care le dă, și în primul rând prilejurile în care Domnul Hristos a stabilit ierarhia bisericească, la acest fel de autoritate se provoacă. De administrație nu e vorba niciieri. Evident că Sfântul Sinod e suprema noastră autoritate bisericească, dar, ca orice colectivitate, Sfântul Sinod nu e o așezare executivă, și nici nu poate să fie - ci numai una hotărâtoare. Sfântul Sinod, cu alte cuvinte, este o *unitate de cunoaștere*, și e bine că e așa, pentru că, într-o colectivitate cumentată prin iubire, invocarea Sfântului Duh e întotdeauna mai etică și revelată, deci, mai fecundă. Dar nu este și nu poate fi Sfântul Sinod o *unitate de acțiune*. Aceasta e, în cadrul oricărei pragmatice și al oricărei gno-seologii, perfect clar.

Să presupunem, în adevăr, că Sfântul Sinod ia o hotărâre oarecare. Cine meritește pentru executarea acestei hotărâri? Cine controlează cu cădere activitatea executanților? Are Sfântul Sinod organele de control necesare? Și poate impune Sfântul Sinod punctul său de vedere chiriarhilor? Exemplele din viața noastră bisericească sunt concludente. Amintesc numai că acum, de curând, când a fost vorba să se impună unui episcop o soluție, Sfântul Sinod s-a oprit la o formulă aleatorie: „Sfântul Sinod roagă pe P. S. episcop de...” etc. Atunci? Nu rezultă din aceste considerațiuni necesitatea unei executive bisericești - și prin urmare, a unei ierarhii administrative?

Este de altfel, mult mai ușor a milita teoretic pe tema perfecte autonomii administrative a episcopilor decât a o realiza practic. Căci practica a stabilit deja, în anumite cazuri, că există totuși o ierarhie în Biserica noastră. Ce sunt, care, treptele de judecată, decât tocmai recunoașterea gradării episcop-mitropolit-patriarh?

Și, pe urmă, tradiția vieții noastre religioase nu are nimic de spus în această problemă? Iată - credeam că nu este nevoie să o amintesc -, în *Condica șantia*

a Mitropoliei din București, publicată de Ghenadie Enăceanu¹ se găsește cazul unui episcop — chiar al Râmnicului, dacă îmi aduc bine aminte — care se simțea bătrân, vrea să fie dezlegat de îndatoririle lui păstorești și pleacă la București la ordine de la Stăpanul său, mitropolitul țării. Asta nu înseamnă nimic? Să nu poate Biserica noastră a trăit în acele timpuri, din aceste motive, în înfruntarea canoanelor?

Aș mai adăuga încă ceva: titulatura cu care episcopii se adresează mitropolitului și patriarhului României este și astăzi încă Înalt Prea Sfintite *Și prunc*. Este aceasta o formulă lipsită de sens? Și de unde provine ea?

Iată, prin urmare, fapte și considerațiuni de natură a arăta că punctul de vedere reprezentat de P. S. episcop de Râmnic în chestia ierarhiei, admiu strat ve ortodoxe nu e în afară de orice discuție. Și considerațiile se pot înmulți. (Dar vai! suntem în forletonul unei gazete!)

În ceea ce privește REORGANIZAREA VIEȚII MONAHALE noi am propus o soluție, P. S. Vartolomeu a propus alta — nu spunem că cea din urmă e cea mai rea. A noastră însă se respinge nu pe baza nepracticității ei, ci pe baza necanonicității. Cu tot respectul, credem că nu e motiv să părăsim punctul n de vedere. De ce ar fi necanonice? Pentru că s'ar trece peste capul ierarhiei s'ar îngădui imixtiunea unui episcop străin în treburile religioase dinăun unei eparhii? Nu văd dificultățile — dar voi aminti câteva stări de fapt. Mănăstirea Stănișoara din Argeș era — nu știu dacă mai este — metehul Mănăstirii Cozia din Valcea, la fel cu Schitul Turnu, tot din Argeș. (La secularizare vetele Mănăstiri Cozia erau în munte, la Stănișoara. De aceea ele n-au a fost trecu în inventar, nici nu au fost rechiziționate, ci au rămas grație acestei întâmplări pastrate Mănăstirii Cozia.) Sunt acestea imixțiuni ale unui ierarh în eparhia vecină? Dacă DA, atunci iată imixtiunea consfințită prin tradiție. Totuși eu nu o cred. Ci, mai degrabă văd în aceste legături de la Cozia la Stănișoara — și mai sunt și altele — dovada faptului că, pe acea vreme, toate mănăstirile depindeau direct de Mitropolia din București.

Pentru a reveni la îndoielile teoretice (eu prefer să mă țin la fapte). Ar fi necanonică centralizarea autorității și controlului asupra vieții monahale? Într-închipe, că ar fi cel mult tot așa de necanonice ca, de p. lăă, întințarea episcopului militar — dar, nădăjduiesc, în schimb, ceva mai rodnică.

Suntem cei din urmă să ignorăm vasta activitate pastorală desfășurată de P. S. episcop al Râmnicului, marea sa râvnă duhovnicească, adanca sa înțelegere a problemelor și neclătinita sa energie. Toată noastră a vorbit doar despre aceste lucruri adesea. Dar sunt astăzi la ordinea zilei probleme generale, care interesează întreaga noastră Biserică, un om poate implini, la locul lui, lipsa unei organizații, o știm. Dar unde nu e omul?

Judecata morților

Începem a deveni primejdioși. O bănuim noi puțin, în modestia noastră. Dar probe precise nu avem. De la o vreme însă încep să ne sosească. Toate gesturile de curaj rodesc. Mai ales cele care răstoarnă prejudecățile și rutina sub care moenesc încâtușate energiile tinerești.

Și a fost ca un asemenea act de răscăală a bunului simț, ultragiât să se producă chiar în lumea noastră religioasă. Iată faptul.

A murit, acum, de curand, Prea Cuviosul Theodosie, fost episcop al Romanului — știți, Romanul sfântului nostru bisericesc, Gherasim Safirin. A murit încărcat de ani. Îl uitase Dumnezeu, precum îl uitaseră și oamenii în retragerea lui.

Dar răposatul fusese episcop în scaunul Romanului. Și când, de la Mănăstirea Neamț, a sosit vestea morții, la seminarul eparhial din orașul de reședință s-a hotărât, prin porunca episcopului actual, P. S. Lucian, suspendarea cursurilor pentru două zile. Ce va fi gândit fiecare e greu de spus. Unul însă a scris-o. Pe condica de prezență a profesorilor, unul din ei, om aspru cu el însuși, cercetător științific de o largă cultură, recunoscut ca atare și de Academia Romană, care i-a premiat lucrările, și a pus hotărât părerea: „A murit un om de prisos pentru România. Nu-i pot acorda suspendarea orelor de clasă, în semn de doliu.”

Așa Vasazica, în adevăr, „Cuvantui” face școală. Se ține o judecată a morților chiar aci. Nu pentru condamnarea sufletului răposatilor. Asta nu se poate. O asemenea judecată stă numai în puterea lui Dumnezeu, care, desigur, e îndurător, dar și drept.

Se ține însă o judecată și morților aci și trebuie să se țină, pentru noi, pentru cei cari raman, pentru ca să fie pildă vie noilor generații, nimic nu rămâne nerăsplătit. Ite chiar după moarte, căci astăzi se știe că în țara românească, de la naprasnica judecată pe care Șeicaru a făcut-o lui Al. Constantinescu, o piatră de mormânt nu mai acoperă o groază de păcate. Să trăiești, prietene Alexandru Dascălescu, de la Seminarul Romanului, tui spiritual al Sfântului Safirin și frate al nostru intru vartute, fapta ta valorează ca un steag!

Și totuși, față de așezările țării și ale Bisericii, ai greșit, căci ai înfrânt disciplina și ai trecut dincolo de lege. Bine ai făcut, trebuia să o faci. Dar, tot așa, trebuie să fii pedepsit. Primește-ți pedeapsa cu seninalate. Suportarea ei va fi un nou prilej de afirmare a conștiinței noastre.

Într-o chestie personală de un interes mai larg

Prea Sfințitul Vartolomeu, episcopul Râmnicului, imi trimite prin curier personal o vorbă: că „m-a trânt”. Nu am înțeles așa de bine „frangerea” deocamdată. Pe urmă am aflat că P. S. Sa ar fi publicat, în edipia de provincie a unui

ziar din Capitală, o întâmpinare la scrisul meu în legătură cu diversele probleme bisericești.

Evident, nu am răspuns. Nu am răspuns pentru simplu motiv că nu cunosc articolul P. S. Sale. Imi e și greu să iau în fiecare dimineață trenul, să mă duc în provincie, ca să aflu ce crede Prea Sfințitul Vartolomeu despre puținătatea mea.

Să mărturisesc însă sincer, nu aș fi răspuns nici din alt motiv, chiar dacă aș fi cunoscut „frântura” episcopală. Eu nu sunt om cu susceptibilități exagerate. Și nu confund niciodată problema de interes general, cu micile bazdacuri personale. Faptul că am fost „frânt” sau că s-a încercat să fiu frânt nu mă impresionează. Și răzburările personale nu mă pot amuza, pentru că îmi dau seama că ele nu interesează nici foaia la care scriu, nici pe cititorii ei, cari au preocupări ceva mai serioase.

Și, pe urmă, noi nu ne prea speriem de asemenea „frânturi”. Profesioniști ca noi sunt „frânți” în fiecare zi de trei ori. Dar așa, încât a doua zi e nevoie să se reia frangerea de la capăt.

Nu aș fi răspuns din motive mai grave, și anume împotriva P. S. Vartolomeu ne vin în fiecare zi plângeri. Sunt foarte precise, cu numere, date, alocuțiuni, chitanțe ș. a. m. d. Nu intri într-un oraș oltean fără să vezi o pînă jelbară. Am acasă un dosar întreg, clasat pe capitole, de asemenea plângeri. Ce ar fi pentru mine, mai simplu decât să încep publicarea lor?

Dar, vedeți, mai sunt și alte socoteli pe care gazeta noastră trebuie să le facă. P. S. Vartolomeu este un om cu lipsurile sale, omenești. Dar și cu meritele sale. Este un om de carte - lucru destul de rar în Biserica noastră, și mai pe urmă, un om de acțiune. Prea Sfințitul *face* ceva în eparhie. E o vastă activitate de cultură, începută pe baze largi și dusă cu multă vioiciune. Acțiunea cere energie și energia nu poate ocoli uneori abuzurile. Ar fi mai bine ca abuzurile să lipsească dar dacă temperamentul P. S. Sale nu o permite, atunci mai bine abuzuri, dar și activitate decât corectitudine inactivă. Sunt victime - știu. Îmi pare rău pentru ele. Dar nu e nimica de făcut. Activitatea cere uneori victime.

Iată deci de ce nu răspund „frângerilor” Prea Sfinției Sale. Mi-ar fi prea ușor dar aș păgubi treburilor generale. Părintele episcop să ia, deci aminte nu e vorba de generozitate din partea mea, dar nici de dezarmare, pentru că, am spus-o, dezarmat nu sunt. Ba, dimpotrivă.

De ce dar, atunci am scris totuși din când în când câte ceva? E și aci o explicație. Cine dorește să o afle să spună.

Vrem o lămurire!

În afacerea arhiereului Leu¹, care tulbură de o vreme viața bisericească moldovănească, avem nevoie de o lămurire, pe care înaltele foruri de la Iași sunt datorate să ne-o dea. Am luat act, ca toate ziarele, de tulburarea intervenită, dar

nu s-a părut suspectă nava de acte "oficiale", cu care oamenii nice-
tate alie ală tolu, - pînă au să ne documenteze asupra cazului. Am acceptat, de
ca o măsură indicativă de o elementară prudență, cererea cuprinsă în telegramă
p. S. arhiereu Leu, care ruga să nu dăm curs decît ştirilor ce vor porni de la
locuri responsabile.

Ştirile acestei întârzie. În schimb, ieri am primit din Iaşi o unghia scrisă de
Din partea unui vechi prieten de universitate, pe care nu l-am mai văzut, pe care
dinainte de război. Dacă omul acesta, care de azi de atunci mi va fi prieten
orma, se hotărăşte să scrie, însemnează că are ceva grav de spus. În adevăr e
un caz de conştiință în care el personal nu are nici un fel de interes, decît doar
cel al dreptății. Prietenul meu e un om cumsecade, pozitiv în informație, cu un
așezat spirit critic, cu un înalt simț al interesului general.

Prietenul meu scrie: "M-am interesat de apr. apr. și nu am găsit nimic temer-
nic contra arhiereului care (...) așteaptă cercetarea și hotărârea Sinodului". Și
nu departe. Nu ți se pare ciudat că mitropolitul - președinte al Sfantului Si-
nod - dă dezlegare la doi preoți să cerceteze pe un arhiereu, că îl mută discipli-
nar - imaginar - de altfel -, când Sinodul l-a numit și, deci, numai Sinodul îl
poate cerceta, îl lăca și pedepsi? Ce rost au preoții în aceste cercetări - care n au
dat, de altfel, nici un rezultat -, altul decît ca pot fi mai ușor influențați?

Nu e nevoie să insist prea mult asupra gravității care se degăta din aceste
rânduri potolite și discrete. Rezultă, între altele, că există cineva care poate in-
fluența în această afacere, și că lucrurile au fost astfel aranjate, încât influența
să se poată exercita. De unde reiese că ar exista și un interes ca lucrurile să se
întample așa cum sunt dorite în anumite locuri.

Este adevărat sau nu? Pînă la probe contrarii, noi trebuie să punem știrile
care ne vin în afacerea arhiereului Leu la carantina. Așteptând amănunțit hotărâ-
toare, pe care am dori să nu le cîpătăm prin intervenția noastră directă.

De ce nu apărăm pe P. S. Vartolomeu

Un cetitor din Oltenia ne întreabă de ce nu luăm apărarea P. S. Vartolomeu,
episcop al Râmnicului, care, de o bucată de vreme, este sangeros atacat prin
presa zilnică. Este o întrebare căreia trebuie să-i dăm răspuns nu numai pentru ca-
zul special la care se referă, ci și pentru că ridică o chestiune ceva mai generală.

Eu cred că P. S. Vartolomeu nu are nevoie de apărarea noastră. P. S. Sa este
unul din pușinii noștri înalți ierarhi care lucrează în adevăr în eparhia lui. Poate
că metodele nu sunt întotdeauna cele mai domoale. Dar noi totuși care ne supă-
răm, de bună credință, pentru suferința vreunui preot oltean, am face-o, poate,
mai puțin dacă ne-am reîmprospăta cunoștințele asupra metodelor care au fost
întotdeauna în Biserica, la noi și aiurea. Deci, dacă există o activitate pastorală

ale cărei roade se văd, Prea Sfințitul e apărât împotriva oricărui atac prin chestia această activitate

Noi suntem, între altele, și gazetari, și ne dăm seama că un atac, chiar punând în linie unele fapte adevărate, nu prinde decât dacă e dezinteresat și dacă nu include în el nici un resentiment personal. Există, orice s-ar spune, o realitate etică, de natură a condiționa eficacitatea unui atac. Cine se emoționează de orice violență apărută într-o gazetă trebuie să aibă foarte neliniștită conștiință.

În privința „campaniilor” împotriva diverșilor, publicul trebuie să fie orientat asupra calității celui care scrie. Fapte împotriva oricui se pot aduna câte vre. Mai ales în Biserică, sunt oameni gata să te informeze oricând, cu acte și documente. Dacă publicul e domie de scandal, îl poți oricând satisface, și copos întrebarea este dacă îți dai seama de la început unde poate duce campania, dacă crezi că e necesară și dacă nu va păgubi mai mult decât va drege. Sunt cazuri de conștiință cu care venim în fiecare zi în contact.

Biserica noastră e, mai mult ca alte instituții, un adevărat viespar de intrigi. Să protestezi? Să iei apărarea? E inutil. Cele mai multe atacuri se frang în propriul lor ridicol. Când se găsește un „ortodox” care să atace pe un arhieru ca Tit Simedrea, **PENTRU CĂ A FACUT O FAPTA BUNA** - vă inchipuiți în mocirlă trăim, dar și ce efect poate avea o astfel de campanie.

Noi lăsăm vremea să aleagă între scrisurile noastre. Iată de ce nu apărăm P. S. Vartolomeu.

Simonie?

Colonelul Milcoveanu de la Craiova, implicat în campania purtată în ultima vreme împotriva P. S. Vartolomeu, episcopul Râmnicului, se adresează cu o scrisoare cerându-mi o consultație publică. D-l colonel vrea să afle din gura mea dacă P. S. episcop s-a făcut sau nu vinovat de simonie.

Bănuiesc că corespondentul meu are, în adevăr, nevoie de o lămurire, și că scrisoarea d-sale nu este în nici un fel o cursă, pe care ar voi să mi-o întindă mie sau altora. Nu de alta, dar și-ar pierde zadarnic vremea. Mi se pare ciudat însă că d-l colonel mi se adresează mie, și abia acum.

Eu nu sunt „specialist”. Trăiesc și eu în marginea teologiei, și încerc să lămuresc anumite probleme de atitudine religioasă, plecând nu de la diplomele de specialitate care mi-ar impune să fiu credincios, ci de la faptul însuși de credință, pe care mă străduiesc a-l înțelege după puterile mele și a-l despica în elemente constitutive. Un asemenea om poate cel mult deschide - pentru un alt credincios - perspective de lămurire personală, și poate da uneori prețioase indicații metodice. Dar el nu are calitatea de a acorda consultații de specialitate care trebuie cerute de la oameni cunoscuți ca „de meserie”. Nu de alta, dar de

cele mai multe ori consultările nu sunt pe placul celor care e cer. Se nor-
măzăr atata să contribuie la efectul dăruit un nume răsunător de "specia-
litate" precum se știe, nu sunt.

Pe umina, vrea dă colonel să fie lămurit asupra faptului dacă P. S. episcop
s-a făcut vinovat de simonie sau nu? Am impresia că a cam întârziat. Lămurit
ar fi trebuit să țeara înainte de a fi ridicat acuzațiunea care se știe a fost ter-
mulată în această campanie în chip pabaz. E cel puțin inadmisibil să vrei să
aibă ce e simonia și dacă în speta, ai de-a face cu un caz de simonie, după ce ai
aruncat acuza.

Astea toate, în preamănar. Pentru ca totuși dă M. Căpănu întreaba o să-
răspund cum mă voi pricepe. În înțelesul că ma lare simonie înseamnă vinde-
rea darurilor pe bani. S-ar putea spune deci că dacă un episcop nu namește un
preot la o parohie decât dacă acesta își plătește locul, avem de-a face cu un caz
de simonie. Pe vremuri, când am atras și nătertia asupra unor metode cu care
ni eram de acord, mi se pare că și noi am pus în zădă împotriva primejdiei
simoniei.

Dar s-a făcut P. S. Vartolomeu vinovat de păcatul simoniei? Hă, tărât nu!
Pentru că astăzi e perfect dovedit banii depuși de preți nu măreau averea
episcopului, ei pe aceea a Bisericii. Nu e atunci ce puțin ridicol să acuzi de
simonie un episcop care mărește avutul Bisericii?

Chestiunea comportă și alte consideratiuni. Dacă specialiști sunt de altă
părere, să o spună. Li asigur că voi răspunde.

Îndatorirea episcopatului

Desigur, nu e adevărată vestea care ni se transmite din Ramnicul Valer și
după care P. S. Vartolomeu, dezgustat de campania violentă care se duce împo-
triva P. S. Sale, ar intenționa să se retragă din episcopat. Dar pentru că de in-
dată ce a ajuns până aci, la mine, ea circulă, nu e lipsit de interes să o discutăm.
Cu atât mai mult cu cât discutarea ei contribuie la lămurirea unor chestiuni de
interes general.

Mai întâi, o retragere din episcopat ar fi anticanonică. Un episcop nu poate
ieși din scaun decât prin caterisire. Investituinea cu cărja pastorală se face pe
viață, și nici boala, nici oboseala, nici descurajarea, nici vârsta înaintată nu scu-
ză și nu îndreptățesc canonic o demisie. Că, în Biserica noastră, demiterile și
retragerile au fost frecvente, că nu mai departe decât acum vreo 2-3 ani un mi-
tropolit a fost înlăturat din scaun „din pricina vârstei” este adevărat. Dar asta
face parte din sistemul de sabotare a Bisericii, aplicat cu o perversă stăruință de
puterea lumească, prin amestecul politic în lucrurile dumnezeiești. Pentru
boală, vârstă înaintată, oboseală, canoanele prevăd *avocarea* unuia mai tânăr la
păstorie. Dar de retragere sau demitere, nici vorbă.

De altfel, nici nu poate să fie altfel. Episcopatul nu e un drept, ci o îndatorire și încă, una din cele mai grele. Demiterea ar fi, deci, o dezerțiune. Când un arhieru a fost învrednicit cu această grea sarcină a episcopatului, el trebuie să o ducă până la capăt. Împotriva tuturor atacurilor, prin toate adversitățile, peste toate durerile personale, căci nu stă nimeni în scaunul episcopal pentru satisfacție lui personale, ci pentru gloria Bisericii.

P. S. episcop Vartolomeu este dezgustat și descurajat – și vrea să se retragă. E inadmisibil. Orice călugăr adevărat va recunoaște că e mult mai ușor și mai comod a fi simplu călugăr decât episcop, dar tocmai de aceea P. S. Vartolomeu este dator să rămâne în scaun. Îl cere Biserica și nimeni nu e retinut să ia în seamă frământările, îndoielile și descurajările lăuntrice ale unui prelat în slujba lui Dumnezeu.

E greu? Se poate! Asta nu e însă o scuză. P. S. Vartolomeu trebuie să rămână mai departe în scaun, pentru vrednicia cu care a slujit până acum Biserica, și pentru serviciile eminente pe care i le mai poate face.

Sprijinul presei în renașterea vieții religioase

O înaltă față bisericească îmi explică mai zilele trecute, că activitatea scriitorilor a mai slăbit în ultima vreme. Că frumoasa avantură care s-a arătat imediat după război și care a fost așa de fericită atât de sus este un fel de descărcare și o lipsă de stimulare reciprocă. Nu au fost rezultatele satisfăcătoare. Nu se poate spune. Vremea de după război a înregistrat o însemnată creștere în prestigiu pentru Biserică. La aceasta a contribuit desigur și creșterea interesului pentru viața religioasă, a cărei răsfângere imediată a fost preocuparea ziarelor de a expune și comenta fapte din lumea Bisericii.

Obiectiv vorbind, campania religioasă a presei poate fi considerată ca unul din cele mai frumuse și mai rodnice succese ale scrisului gazetăresc de până la a actualizat nu numai un interes pentru conștiința religioasă, dar a fost de natură adesea să convină publicul că problemele tehnice ale vieții bisericești nu sunt chestiuni perimate, rămânând te ale unui trecut lipsit astăzi de eficație sau o adâncă semnificație, care depășește concretul și istoria, angajând actualitatea în cuprinsul ei. Cât de însemnat a fost sprijinul presei pentru renașterea vieții noastre religioase e un lucru care abia mai târziu se va putea stabili.

Și totuși, atunci când a fost vorba de explicarea scăderii entuziasmului episcopilor nostri, amintitul chiar împotriva presei a protestat. Căci, atât activitatea episcopala este urmărită de aproape de ziare, dar nu pentru a susține, lăudându-i încura, ci pentru a critica.

Mai întâi, e nedrept. Nu există gazetă cu preocupări în ordinea religioasă. Dacă există, e foarte des încă – cuvinte de laudă. Că sunt și critici, cu

dent? Dar sunt și fapte care pot fi și trebuiesc criticate (ăci numai în uzina în care nu se lucrează nu e gunoi).

Și, pe urmă, să presupunem că noi, gazetarii, am fi niște blestemați care avem o diabolică bucurie de a ocări. Ii, și? Poate o asemenea împrejurare să frângă zelul apostolicesc al chiriarhilor noștri? Îrăiesc și își iau episcopii puterile de lucru de la aprobarea pe care o găsesc în presă sau în public? Sau de la chemarea lor launtrică, de la răsfrângerea darului pe care îl dețin? Un păstor de suflete izbit chiar pe nedrept, să zicem, depune carja activității sale sau găsește în adversitate un stimulent mai mult?

Scuze se găsesc doara pentru orice

După alegerile episcopale

Operația de completare a celor trei vacante episcopale de la Hâșu, Cetatea Albă și Caransebeș, decursă într-o atmosferă de zarvă, gâlceavă, patimi și ambitiu personale și foarte activă sforărie politică, a avut totuși darul să scoată la iveală câteva suspecte caracteristice ale vieții noastre bisericești, aspecte cari, desigur, nu erau necunoscute, dar cari, prin acuitatea sub cari s-au prezentat astăzi, fac mai mult ca oricând necesară o intervenție grabnică și hotărâtă. Să înregistrăm câteva din încheierile cari se pot trage din ultimele întâmplări.

1) *S-a dovedit că este absolut indispensabilă legea pentru alegerea episcopilor.* Alegerile episcopale se fac astăzi la noi într-o formă cu totul neregulată. Căci există o lege pentru organizarea Bisericii Ortodoxe, dar nu există încă legea specială pentru alegerea episcopilor, deși aceasta lege este expres prevăzută în Constituție. În asemenea împrejurări, operațiile electorale se fac după o procedură cu totul aproximativă și în orice caz provizorie, care are toate dezavantajele măsurilor provizorii — și în primul rând lipsa de precizie. Alegerea pentru scaunul episcopal vacant de la Cetatea Albă, unde nu s-a procedat nici măcar la verificarea titlurilor celor ce candidau, făcându-se astfel posibilă alegerea — fie și defectuoasă în ea însăși — a unui candidat care nu îndeplinea condițiunile legii, alegere care, deci, în orice caz, trebuia să fie casată, dovedește necesitatea absolută a votării urgente a unei asemenea legi. Ne pare rău că trebuie să amintim și aici d-lui ministru al Cultelor și în genere guvernului, campania noastră în favoarea acestei legi. Urmând panta lipsei de precizie și de hotărâre — care e cea mai primejdioasă metodă de a guverna, pentru că duce la destrămări și îngăduie surprize, uneori de natură gravă chiar —, guvernul a crezut că poate amâna aducerea în parlament a acestei legi (pe care noi constant o cerem de câțiva ani deja). Rezultatele se văd acum. Nu e însă penibil, pentru noi, să constatăm că iarăși am avut dreptate?

2) *S-a dovedit că este primejdios a se suplica legea prin combinații lăcuroase.* Alegerile s-au făcut sub două „garanții”, cari au fost acceptate de guvern

ca suficiente pentru a se suplea legea amintită mai sus, „barba albă” a I. P. S. părinte patriarh și „cuvântul de onoare” al d-lui Duca. Pană la urmă s-a constatat că aceste „garanții” nu pot fi luate ca o serioasă bază de operație. Căci nici părintele patriarh nu este ascultat în Biserică, nici d-l Duca, în partidul liberal (asta, domnule Duca, e bună și pentru chestia cu „corectitudinea profesională” a celor care vorbesc de disensiunile din partidul liberal).

Dar chiar dacă „garanțiile” ar fi fost în fapt valabile, încă socotim noi că a fost o greșală că guvernul a acceptat această procedură. Căci acceptând, el a confirmat drepturile de stăpânire de fapt ale unui șef de partid și ale părintelui patriarh asupra vieții bisericești. Că cel dintâi nu numai că nu are dar nici nu trebuie să aibă nici un fel de stăpânire în Biserică, e de la sine înțeles. Cine nu a înțeles-o încă ar fi trebuit să audă pe d-l Duca în colegiul electoral: „pe onoarea mea, vei fi ales astăzi”, sau „ai cuvântul meu de onoare că vei fi ales maine” — pentru ca să măsoare toată decăderea vieții noastre bisericești. Cât despre părintele patriarh — nici lui nu i se pot acorda privilegii. Căci I. P. S. Sa na este capul Bisericii Ortodoxe ci numai un *primus inter pares* între arhieri.

Deci — greșit a procedat guvernul.

3) *S-a dovedit că există în Ortodoxia ardeleană un spirit uns, et uxoriat, care are nimic de-a face cu insurecția de natură ortodoxă a basarabeniilor și care trage originile pe de o parte dintr-un rezistent protestantism — tot cu motive personale de forme cezaro-papiste — pe de altă.*

Discursul rostit, imediat după alegerea lui — de către noul episcop al Caransebeșului — ca și atitudinea păstrată constant de P. S. Nicolae Balan — mitropolitul Ardealului, sunt dovezi peremptorii ale unei stări de lucruri care trebuie să îngrijoreze pe toți cei cari mai cred și mai așteaptă ceva de la Ortodoxia noastră.

Și în acest punct avem regretul să fi văzut mai demult primejdia. Căci am atras din vreme atenția asupra stării de spirit din care pornesc fătăciile arhieriești ale P. S. Nicolae și care însemnaua astăzi că am început și mai am înțeles din primejdie din care pândesc Biserica noastră Ortodoxă și dreptă noastră credință.

Ca unul ce nu am patimi personale și nu amestec nici odată persoana mea în judecarea situațiilor publice, socotesc că am dreptul și calitatea de a sublinia labilitatea situației în care se află Ortodoxia noastră. Ne aflăm și aici — ca în toate domeniile vieții publice, de altfel, la o răsucire — iar de gestul pe care îl vom face acum, depinde viitorul. Viitorul pentru câteva sute de ani.

Și aici trebuie intervenit, deci, radical, întorcându-ne la originea răului, care nu e decât legea pentru reorganizarea Bisericii Ortodoxe. Legea aceasta trebuie desființată. Nu modificată, ci desființată pur și simplu. Și înlocuită cu o altă total a ta, inspirată din adevărata Ortodoxie, din spiritul răsăritean și din așezarea suferințelor a poporului nostru, căci toate trei nu sunt decât aspecte ale unei aceleiași realități.

Operație cu atât mai necesară, cu cât lumea noastră înspre această realitate

F. Mitropoliții

Misionarism

Părintele I. Scorobet de la Sibiu publică într-o mică broșură, *Varut anii lumina cea adevărată* — o expunere comentată a catorva cazuri recente de trecere a uniților la Ortodoxie.

Cu tot caracterul polemic al întâmplărilor, expunerea părintelui Scorobet păstrează un ton sigur de obiectivitate și izbuteste să inspire încredere. Aceasta se datorește, în bună parte, și documentelor care sunt intercalate în expunere și care adesea vorbesc ele însele mai de-a dreptul și mai elegant decât toate comentariile și interpretările care, în genere, nu fac decât să slăbească puterea faptului.

Cărticica părintelui Scorobet este însă și altfel însemnată — ea înfățișează — în câteva cazuri numai — acțiunea misionară a Mitropoliei din Sibiu, pe care o bănuim — dacă nu am ști-o — mult mai largă, mai harnică și mai rodnică decât ne-o spune broșura.

Ar crește însă și siguranța noastră și ar fi un îndemn direct la faptă și pentru alte eparhii. Dacă Mitropolia Sibiului s-ar hotărî să publice anual dări de seamă asupra activității ei misionare și asupra rezultatelor obținute. Ne gândim, de pildă, la *Amantul* pe 1921-1925 al Eparhiei Râmnicului și Nouului Severin — care chiar dacă nu e conceput în spirit de propagandă, aduce prin privescerea activității desfășurate — destule motive de întărire și, mai ales — destule îndemnuri la acțiune.

Mitropolia Basarabiei

Astăzi se investește cu strălucire și puteri mitropolitane arhiepiscopul Gurie ridicat, prin vrednicia lui și prin conștiința religioasă a Moldovei de la Nistru, la rangul de mitropolit al Basarabiei.

În ierarhia noastră ortodoxă, mitropolitul nu e decât formal, ca titlatură, deasupra celorlalți episcopi, fiecare eparhie constituind o unitate religioasă-administrativă complet autonomă, deasupra căreia nu stă decât autoritatea Sfântului Sinod. Este adevărat că legea cultelor acordă fiecărei mitropolii anumite funcțiuni speciale, de o însemnatate relativă totuși, între care o instanță de judecată apelativă. Adevăratele funcțiuni ale mitropoliei sunt însă tot cele episcopale. De aceea, funcțiunea de mitropolit nici nu e desprinsă de persoana unui episcop în funcțiune. De aci și titlatura arhiepiscop al Bucureștilor și mitropolit al Ungro-Vlahiei, arhiepiscop al Iașilor și mitropolit al Moldovei și Sucevei, arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Ardealului.

Ar trebui să credem, deci, că noua demnitate cu care e investit astăzi arhiepiscopul Gurie nu e decât o satisfacție formală care se acordă moldovenilor de peste Prut, în persoana șefului religios al capitalilor lor. Și totuși, nu e așa.

Constituirea Mitropoliei Basarabiei are o însemnătate simbolică și spirituală care depășește cu mult operația, lipsită de sens mai adânc, a unor mărunte satisfacții formale, legate doar de o biată vanitate omenească. FAȘTII RECUNOAȘTEREA FAPTULUI CĂ BASARABIA TOATA FORMEAZA O ÎNCLINĂTATE CRISTINĂ INDISOLUBILĂ ȘI CARACTERISTICĂ ȘI HOTĂRÂREA NOASTRĂ DE A FACE FECUNDĂ PENTRU TOT RESTUL ORTODOXIEI ROMÂNE TRADIȚIA CU ADEVĂRAT DREPT CREDINCIOASA A ACESTEI BISERICI.

În adevăr, în contact mai apropiat cu Rusia, țară a cărei adâncime spirituală și adevărată pravoslavie, deși ceva cam întunecată și lipsită de ampejime sta deasupra oricărei îndoieli, Basarabia a putut să se păstreze ferită de spiritul răsărit și protestantizant al restului țării și să formeze un fel de contrasiguranță pentru graba modernizatoare a ortodocșilor ardeleni.

E adevărat că era o contrapondere mai mult ca o rezervă a nădejdei noastre, că, ori de câte ori trupul Bisericii sangera sub înfruntarea calcată de o lege și ar Sfinței Tradiții înfrante de neînțelegeri și de pătimiși, înspăimânta în așteptarea zorilor, ni se întorcea fata. Era, totuși, mai mult decât atât.

Să ne amintim că, dintre toți chipiarhii noștri, P. S. Gurie este cel care e îngăduie să i se sărute mana și care da fiilor lui spirituali sărutarea dăruimă pe frunte. E singurul care, prin felul lui de a se comporta, aduce în relație cu credincioșii elementul emoțional al hieratismului. Și nu e decât un amănunt. Care arată că, în toată framantarea noastră religioasă de după război, ne amestecăm și cufundată în nesiguranța și imprecizie, BISERICA BASARABIANĂ NE A ÎNTĂRIT, DACĂ NU PRIN ALTELE, CEL PUȚIN PRIN PREZENȚA EI.

Toate urările noastre de fii spirituali merg astăzi înspre Biserica Basarabiei și înspre înaltul ierarh, deținător al destinelor ei. Desigur, în ceasul acestor bătălii, și răspunderile care decurg din noua situație apar mai grele, și răsplata mai îndepărtată. Peste toată truda noastră, a tuturor, stăpânește însă vreaia lui Dumnezeu. Prea Sfinșitul Gurie, arhiepiscop al Chișinăului și mitropolit al Basarabiei, o știe, în virtutea darului pe care îl deține, cel dintâi. După cum se știe că îndatorirea plugarului este să-și are și să-și samene ogorul, neingrijindu-se dacă Dumnezeu va da ploaie la vreme. Pentru că ploaia nu poate să lipsescă decât ca o pedeapsă, și chiar pedeapsa nu ne e dată decât tot pentru mântuirea noastră.

Infunțarea Mitropoliei Chișinăului este, în semnificația ei lăuntrică, cel mai însemnat fapt religios întâmplat după război între hotarele țării noastre. Mai însemnat decât facultatea de teologie din același oraș – mai însemnat chiar decât infunțarea Patriarhiei, care, aceasta, în adevăr, nu a fost decât o creștere de prestigiu fără urmări. Mitropolia Basarabiei, asta însemnează recunoașterea a drepturilor precumpănitoare ale adevăratei Ortodoxii.

Să fie, în adevăr, acesta semnul noului curs în Biserică?

În plin Ev Mediu

Descoperiri se fac oriunde. Intâmplarea ferește încă, în colțoare ascunse, curiozitățile noastre neliniștite, atâtea comori. Dar ce fel de descoperiri și în ce locuri se fac descoperiri la noi — asta arată starea de neîngrijire în care ne aflăm. Iată, de pildă, la Patriarhie a fost descoperită — o bibliotecă. În subsoluri, cu prilejul unei reparații, tărăncopul care ciocănea un zid a lovit în gol. Prin spărtură s-a descoperit o încăpere, iar în încăpere — o bibliotecă nireagă.

La început se credea că e vorba de cine știe ce adunătură de cărți, netrebnice aruncate acolo, în beci, ca să nu mai incurce lumea. De aceea se și dăse dispoziția să fie donate — Academiei. Dar, când teancurile au fost luate în mână, de aproape cercetare, s-a stabilit că era vorba de o adevărată comoară teologică, lucrări rare de tot, mai ales la noi, unde biblioteci teologice mai, că nu exista, ziceau de cine știe câtă vreme între zidurile hrubei.

Nu știm dacă descoperirea aceasta a apărut stăpânilor de azi ca o mustrare, dovedind că în Dealul Mitropoliei au fost pe vremea, când nu cerusem pentru noi „titlul” de Biserica dominantă și nu aveam patriarhi — oameni care se ocupau și cu cercetările teologice. Ne gândim însă ce fel de gospodărie se va fi făcut sus, în deal, dacă o bibliotecă poate fi „descoperită”.

Că doară palatul Patriarhiei nu e Vaticanul, cu istoria lui veche de sute de ani, cu dedații lui de clădiri, cu averile lui imense — cărora o mîntie omenească nu se poate să nu le piardă rostul. „Palatul” Patriarhiei e o modestă casă gospodărească, crotită după proporțiile umile ale pietății noastre românești, câteva încăperi care intră într-un pumn și pe care le stăpânești dintr-o aruncătură de ochi.

Vă închipuiți, deci, că nu într-o asemenea biată strachină se puteau pastra, ferite indiscreției noastre, cine știe ce tainice ascunzătoare de comori, dacă exista în gospodăria aceea un rost. Că doară nu e măcar vorba de cine știe ce comoară, uitată de vreme, cărțile descoperite sunt aproape — contemporane nouă. Douăzeci de ani au fost însă de-ajuns ca să se realizeze la noi separația de epoci pe care a efectuat-o în Apus năvala barbariei.

Și „descoperiri” astăzi preocupările înaintașilor noștri — după cum acum 4-6 sute de ani se descopereau manuscrisele greco-romane. Impresionantă continuitate culturală în Dealul Mitropoliei — n avem ce zice!

Dar să nu fie descoperirea aceasta semnul unei „renașteri”?

... Și despre Conon

Știri noi despre descoperirea — arheologică din subsolurile Patriarhiei — urde precum am anunțat, o bibliotecă teologică a fost dezgropată, permit a afirma că această bibliotecă a aparținut mitropolitului Conon Arămescu-Donic!

Răposatul mitropolit, scos din scaun în împrejurări așa de tragice, și la atunci mort, atât într-o mănăstire, mi era un om de carte. Dar cei la care seamănă un om care avea respectul aproape supersticios al cărții, a cărui vremeuri Carol cel Mare și aduna cărți, pe care le înfrământă în hărți înecate, și fiind că strânge o comoară. Comoara aceasta ei a lăsat o acolo, în beciul palatului mitropolitan, atunci când a trebuit să pușcască în apertură de a lui, și cărora trecuse ani de-a rândul ca mult stapan. Și ea constituie singura trezoreră rămasă în urmă. Căci, cu toate grelele și păcatele sub care s-a înfundat mintea către sfârșitul vieții, P. S. Conon a fost un om cinstit și a murit așa.

Din această înșirare de amănunte două fapte se desprind, ambele caracteristice pentru cei la care se referă. Primul, că "descoperirea" de la Patriarhie se raportează la obiecte a căror existență în palat nu e mai veche de 15 ani (Conon a fost ales mitropolit în 1912).

Al doilea, că chiar oameni ca repauzatul Conon (daca se va fi născut Dumnezeu de saterantele lui groaznice) au fost în stare să lase în urma lor ceva care să le fericească amintirea. Și anume, cărți a lăsat bătrânul!

De dincolo de mormânt, chinatul poate arunca totuși o muștrare celor de după el. Iată, eu, neștiutorul, am avut respectul cărții pe care dădusem, și cunoscut-o, nu am lipsit a o prețui după cuviință.

În adevăr, strașnică muștrare, care ar trebui să apese greu asupra conștiințelor Bisericii noastre. Căci prima îndatorire a acestei Biserici românești față de Dumnezeu mai mult decât prin vrednicia ei în fața Ortodoxiei a fost să se îngrijească de promovarea renașterii științifice a teologiei. A făcut-o nu. Nici chiar inițiativele particulare nu au fost sprijinite. Conon e răzbanat.

... Și o vorbă de pace

Când am scris cele câteva rânduri de recunoaștere pentru fostul mitropolit Conon, care în neștiința lui în cele științifice, profesa totuși "ca odinioara Carol cel Mare - un sănătos respect pentru carte și aduna în becurile palatului mitropolitan lăzi cu harte tipărită, care se dovedește astăzi a nu fi cuicasă în întâmplare aminteam în treacăt și de alte acțiuni ale lui, pe care le calificam de "păcate grele".

Expresia a izbit. Probabil și pentru că venea de la un profesionist al scrisului, care nu abuzează de invectivă, menită, de cele mai multe ori, a crea un "gen" în ipsa cugetării, care, singură, situează în chip valabil pe un gazetar la locul său. Și expresia a surprins, mi s-a atras atenția asupra ei.

Mulumesc celui care a făcut-o. Căci există în gazetăria de conștiință o gravă și durabilă calitate, careia nu ne putem sustrage decât dacă nu ne prețuim scrisorilor, dacă înțelegem mai degrabă tulburare decât lămurirea opiniei publice. Așa

...pentru că niciodată...

...pentru că niciodată...

...pentru că niciodată...

Căci, să nu neglijăm a lămurii a doua întrebare: era Conon un nemuritor sau cel puțin partizan al politicii germanofile? Nu. Asemenea preocupări îl depășeau. Nu i se cunosc atitudini care să indice o activitate politică într-un fel sau altul. Se cunoaște, în schimb, protestul lui către guvernul german la București, atunci când bulgarii au încercat să oficieze în biserică Sfântul Mitropolitul într-un protest demn, cu termeni tari pornind de la o țară bisericească închinată dăruirii sale. Asta nu înseamnă nimic?

Conon a murit. Depus din scaun pentru fapta amintită mai sus, asupra numelui lui apasă, în conștiința publică, acest păcat. Este o nedreptate. Pentru că dacă faptele s-au petrecut așa cum le-am povestit noi - vina lui este disproporționată cu pedeapsa. Plătește și el însă, cum au plătit și alții, pentru repararea ofenselor morale aduse țării nu numai din vina lor.

A plătit destul în viață. Să-l restabilim în drepturile lui cel puțin după moarte. Va fi un act de echitate, care va rodi mai mult în viața noastră spirituală decât sancțiunea aspră, așa cum s-a aplicat, fără multă cumpănire, în graba interesată a unei diversii.

O nație nu-și poate îngădui să fie nedreaptă. S-au pedepsit toți marii vinovați ai războiului, pentru ca să ne împotrivim la absolvirea lui Conon? Este cineva despre care N. Iorga însuși spunea, la laș, că ar fi mai vinovat decât Mangra?

Știe cineva de o pedeapsă, măcar morală, aplicată acestui mare vinovat? Manifeste împotriva sufletului nației? Posedăm și noi un exemplar. Oribil. Autorul lui? Îl vede toată lumea - și i se pleacă - e un om în mare cinste în treburile noastre publice. Nu protestăm pentru că nu e potrivit. Dar să ne

fie îngăduit a cere pentru Canon supremul act de dreptate, după moarte cel puțin

Iar primul de la care așteptăm gestul este omul nostru, mai vinovat decât Mangra, autor de manifeste insultătoare

Fapte

Mi se comunică, din loc de încredere, date asupra părintelui doctor Eusebiu Roșca' de la Sibiu, despre care am scris în două rânduri în această foaie

Mi se spune, anume, că ar fi un creștin adevărat, plecat legii lui Dumnezeu, ale cărui merite ar fi așa de proeminente, încât pe vremuri a fost vorba de alegerea lui ca mitropolit al ortodocșilor ardeleni

În ce se ține de această din urmă afirmație, nu putem spune decât că regretăm împrejurările care s-au opus la alegerea lui ca mitropolit. S-ar fi evitat prin aceasta alegerea lui Mangra, care, precum se știe, nu a ajuns în acel loc de... cinstie decât prin neîncrederea pe care o aveau românii față de competitorul episcopul ortodox al Banatului. Și s-ar mai fi ocolit Bisericii și națiunii noastre încă alte ne Cazuri. Căci, dacă neîncrederea față de acesta din urmă s-a dovedit fondată prin faptele care au urmat: evacuarea episcopiei - cu arhive și episcop - la Budapesta, activitatea politică filomaghiară etc., apoi nici încrederea față de Mangra nu a fost de o mai fericită inspirație. Prin urmare, alegerea părintelui Roșca în scaunul de mitropolit se poate să fi fost mai bună.

Nu contest nici prima afirmație care ni se face: că părintele Roșca ar fi o frumoasă figură de creștin. Nu o contest pentru că nu-l cunosc, și pentru că, despre oameni pe care nu-i cunosc, obișnuiesc a crede mai degrabă bine decât rău, care mi se spune.

Din nefericire însă, nu despre asta a fost vorba în articolele mele. Eu am afirmat, întâi, că P. C. părinte Roșca se slujește, față de școlari lui, de un vocabular cam tare, și, pe urmă, că e cam bătrân pentru a putea conduce mai departe Academia Andreiană. Acestor afirmațiuni mi se opune o dezmințire? Nu. Pentru că nici nu se poate.

Ale calități și merite ale P. C. Eusebiu nu m-au interesat până acum. Dacă ele sunt, cu atât mai bine - iau cu bucurie act de ele. Dar pentru chestia în sine eu nu reprezint nimic. Pentru că eu nu am judecat pe părintele Roșca. Eu nu judec pe nimeni, pentru că știu că nimeni nu se poate ridica judecător peste semenul său. Cel puțin atata creștinism trebuie să ni se conceadă.

Eu am expus fapte, și am judecat faptele. Aș fi fost bucuros să mi se dovedească lămurit că am fost informat greșit și că, deci, nu am dreptate. Nu m-a făcut. Cu atât mai rău. Am fi evitat, între altele, și confuziunea dintre judecarea faptelor și a oamenilor și aș fi fost scutit de bănuiala unui păcat de care mă potrec că pot.

Păcatul orgoliului

Nobila impulsivitate căreia s-a supus ministrul-președinte Manu Ioanid în Camera așa de spontan și de categoric apărarea P. S. mitropolit Bălan este mai impresionantă încă decât intervenția d-lui Vlad în favoarea episcopilor atacati de d-l dr. Lupu. Căci d-l Aderi vrea să dreze ministrul Cultelor și îndată cu sale ministeriale îi impunau o asemenea atitudine după cum atacul în birou al interpelatorului i o înlesnea, căci chiar dacă afirmațiile d-lui dr. Lupu erau exacte, faptul că ele se refereau la un grup de persoane nenumite făcea mai ușoară situația ministrului.

Intervenția ministrului-președinte însă în favoarea P. S. Neculai își are izvorul numai într-o nobilă generozitate. D-l Manu nu era obligat să intervină. A făcut-o, totuși, cu o impresionantă spontaneitate, acceptând cu autoritatea sa și cu jertfa adevărului persoana mitropolitului de Iași.

Căci numai o înăltă necesitate politică a putut hotărî pe primul ministru să afirme că părintele Neculai Bălan nu e cu nimic vinovat pentru lupta dărnicoasă care s-a deschis în Ardeal între ortodocși și uniti. Noi nu ignorăm darzenia bătoasă și agresivă a celor de la Blaj, dar nu putem trece cu vederea nici felul lipsit de tact și de iubire creștină cu care P. S. Neculai a pornit la repravoslăvizarea Ardealului. Corecția ziarelor „Unirea de la Blaj” și „Telegraful român” de la Sibiu este mărturie pentru opera aceasta de inutilă și primejdioasă învrăjbitură a ardelenilor, pe care mitropolitul ortodox al Ardealului nu a știut și nici nu a vrut să o domolească.

A avut dreptate d-l dr. Lupu atacând deschis pe părintele Neculai pe această temă? Sigur că da. Pentru că, indiferent de vina unitarilor și de dreptatea ortodocșilor, acțiunea mitropolitului Bălan nu pornește din dragoste pentru Biserica noastră pravoslavnică, ci dintr-o urâtă și condamnată ambiție personală, care întuneacă totul. E oribil de păcat ca o inteligență așa de frumoasă, o cultură așa de vastă, o energie așa de neînfrântă ca a Prea Sfințitului de la Sibiu să fie tacite pagubitoare pentru Biserică, printr-un orgoliu și un egocentrism care orbesc și ard.

Este păcat și deplângem împrejurările, dar nu ne putem opri aici. Oricare păreră de rău am aduna în jurul atitudinii noastre, trebuie acționat împotriva mitropolitului Bălan până când i se va înfrânge orgoliul. În acest orgoliu stă izvorul tuturor faptelor primejdioase pe care le-a comis în ultima vreme și, între acestea, serbarea Paștelor la 31 martie în primul rând.

Să nu uităm, deci, că cel mai mare dușman al Bisericii Ortodoxe este cel mai capabil arhieru al ei, mitropolitul Neculai Bălan al Sibiului.

Absenteism

Se pare că Prea Sfințitul sinodal al renunțat, sau cei puțin au fost forțați să renunțe la chemarea în fața judecării a mitropolitului Gurie. Există o minte a romanului cea de pe urmă - cea mai bună! - și ea le va fi venit în ajutor. Instinct de conservare, sau ce?

Asta este deocamdată bine, dar asta nu e tot. S-a făgăduit într-un loc de mare răspundere că Biserica noastră va fi purificată. Această operație întârzie însă. Oamenii sunt prinși în altă parte, cu alte griji - mai urgente. Biserica se ține de suflet, iar treburile sufletului au fost întotdeauna pentru politica românească un fel de cenușărească.

Vasăzică, începerea procesului de epurare întârzie. „Mai e timp”. Mai, este? Eu mă indoiesc. Căci, iată, în ierarhia noastră bisericească se desenează o mișcare care trebuie să ne îngrijoreze: cei mai buni dintre ierarhii noștri și părăsesc scaunele de păstorie, lăsându-și credincioșii în grija lui Dumnezeu.

În Iași, P. S. Visarion Puiu, om de credință și de carte, creștin, dreptcredincios de impresionantă disciplină și severitate, se poartă cu gândul demisiei. El se va retrage din scaun într-o simplă chilie - călugăr la Mănăstirea Neamtu pe care toți iubitorii adevărați ai Bisericii îl socotesc ca cel mai chemat pe scaunul patriarhal.

Iar la București, P. S. Tit Simedrea Iargovișteanu, singura și strălucitoare nădejde a Bisericii noastre de maine, a depus funcțiunile pe care le implinea în calitate de vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. Nu discut ce se întâmplă prin această retragere și cum rămâne cu legea Lapedatu prin care se cercușează o aparență de legalitate bisericească trecerii P. S. Miron în Consiliul de Regenta. Asta e o problemă aparte, pe care o vom discuta la vremea ei (care nici asta nu poate fi așa de îndepărtată, cum se înșală singuri unii).

Ce interesează aici este retragerea din funcțiuni a celor mai de seamă ierarhi ai noștri. Dezertione? Poate că acest cuvânt este prea greu. Absenteism. Asta e sigur. Dar, din nefericire, un absenteism legitim. Poate că am fi avut dreptul să ne așteptăm la mai mult eroism. În alte împrejurări, am fi pretins o chiar. Astăzi, eroismul este însă inutil și risipitor de forțe. Să se tragă, deci, toți cei buni în mănăstiri, ca să se păstreze curați, în așteptarea ceasului cel mare. E singurul lucru pe care li l mai putem cere.

Vorba noastră

Părintele mitropolit Nectarie al Bucovinei trimite din Londra o telegramă de protestare, prin agenția Rador. Prea Sfințitul fusese acuzat de la tribuna par-

lamentului că două săptămâni după actul de la 8 iunie nu se învrednicea să se să încredințeze pe proști în chip oficial de schimbările intamplate și să dispună introducerea regelui Carol al II-lea în exil și să plecase în prezua actului de proclamare din București. Tot mai puțin că nu la parte la acest fapt, și nu.

Această averă deci de către un fapt care, fiind fapt, nu se poate contesta și cel mult explica și învăța în seara și o vapoare. În sprijinul supozitiei ve neau alte fapte. Legăturile Prea Sfințitului cu Ibar și Obey și cu Partidul Liberal care se știe ce atitudine au avut față de a lui restaurat e.

Acum, părintele mitropolit procedează la amenințarea în judecată pe calomnatori. Așteptăm să vedem împlinirea acestei amenințări. Vom spune însă că lumea nu crede. Nu crede în amenințare. Dară cum nu crede în nevinovăția Prea Sfințitului. Nu e vorba dacă pe drept sau pe nedrept. Asta o să se vadă când și dacă va urma judecata care ni se anunță.

Faptul interesant e că lumea, în genere, nu crede. Și anume pentru că părintele Nectarie e „popă”.

Adică, s-a răspândit și are tendința să se răspândească din ce în ce mai mult impresia în public că e destul să în față b sericească pentru a nu-ți se mai acorda puțința de a fi sincer. „Popă” înseamnă un om ascuns, contrăfacut, vorbind nu pentru a-și spune, ci pentru a-și ascunde gândul, urmând pe căi întortocheate treburi cu totul personale, cunoscute numai lui. Când interzedeuna lupta pe față, dar nescăpând nici un prilej de a lovi piezis. Pe drept sau pe nedrept, asta e, pentru marele public, un „popă”.

Știu, „să fie vorba voastră, da, da - nu, nu”! Așa a zis Fi. Dar „e așa de mult de-atunci? Nouăsprezece veacuri închinate? Au avut vreme oamenii să uite. Ni s-a despicat limba în două, ca la șerpi, și când vorbim vorba noastră reșeșuerată. Purțăm haina slujitorilor Dumnezeuului adevărat, dar numai haina, și câteodată, din ce în ce mai des, nici atât. De ce, dar, să ne mai creadă oamenii?”

Părinte mitropolit Nectarie, cu proces sau fără, cu câștig sau fără, cauza Prea Sfinției tale este mai dinainte pierdută. Nu s-au făcut rugăciuni în Biserica Bucovinei pentru Măria Sa. Asta e fapt. Ai plecat la Cernăuți în prezua lui 8 iunie. Asta iarăși e fapt. Scuzele și explicațiile nu sunt, în schimb, decat vorbe. Și, drepte sau nu, în vorbele voastre oamenii din nefericire nu mai cred.

G. Patriarhul

Tot despre refacerea vieții mănăstirești

Părintele patriarh a scris câteva cuvinte de introducere la broșura ieromonicului Stanoru asupra Mănăstirii Căldărușani¹. Î. P. S. Sa destășeata în cele câteva pagini, un întreg program de refacere a vieții mănăstirești, de o precizie care nu lasă nimic de dorit. Iată, deci, că cel mai mare teoretician al nostru, adică însași Patriarhia – arată nu numai că se interesează de această gravă problemă, dar că studierea împrejurărilor a dus la anumite soluții practice, care nu așteaptă decât înfăptuirea.

Dar înfăptuirea este tocmai jumătatea cea mai însemnată a lucrului. Ce se va păși la aceasta? Biserica e săracă! Săracă în bani, săracă în oameni, în entuziasm și săracă, mai ales, în spirit de jertfă. Cel care se poate ridica asupra lucrurilor marunte și, urmărind linia generală a întâmplărilor, izbutește un moment măcar să desprindă drumuri ce trebuiesc urmate simte nascându-se deodată în el puteri de conducător. De aceea, îndrumători sunt la noi pe toate cărările – umili executanți, micăieri. Toți protestează, toți arată viciile de organizare, toți fac planuri. Nimeni nu se înhamă la opera modestă, dar rodnică, de înfăptuire. Dacă vrei să-i aduci la realitate, îți răspund că cineva trebuie să înfăptuiască și răul, iar dacă nu o fac cei mari, îndatorirea cade celor mici.

Să ne amintim, iată, în paginile părintelui Patriarh, dovada că cei mari nu ignorează situația, și, mai mult încă, dovada că epoca de constatare a trecut, după cum a trecut chiar epoca de elaborare a leacurilor.

Se așteaptă doar înfăptuirea, și e nevoie de oameni. La opera pozitivă de clădire așteptăm, deci, pe cei gata cu protestele, pe teoreticienii dreptății, de a protesta (se anunță și din aceștia!), și nu numai pe ei, dar pe toți oamenii lui Dumnezeu – cu râvnă și cu dragoste pentru trupul mistic al lui Hristos.

La Căldărușani se va înființa – trebuie să se înființeze – o școală de mistici mari. E locul potrivit întru totul, și de această școală se pot lega mari nădejdi. Va fi prima încercare sistematică și continuă de refacere – deocamdată numai pe această cale – a vieții noastre religioase. Acestei încercări nu trebuie să-i lipsească nici un sprijin.

Cei dornici de lucru pozitiv, obosiți doar de planuri și proteste, să aștepte chemarea. Dacă părintele patriarh o va face, ea să nu găsească pe nimeni nepregătit.

Înțeleptele singure pot reteza polemicile inutile.

Pierderea simțului Ortodoxiei

Tristele împrejurări în care se zbate astăzi Biserica Ortodoxă, certată de Dumnezeu pentru păcatele noastre, de totdeauna au de bună seamă origini în nu atât într-un anumit act, cât în atâtea acte de fapt care de fapt sunt pierdere a simțului Ortodoxiei, din care (păcatele noastre) aceste religioase decurg cu necesitate.

Este adevărat că, cu prilejul dezbaterei, s-a demonstrat și a apărut câteva manifestări de energie. Amenișori au trecut prin aer, ca și în trecut, de înfrumidare. Doxamidata, metoda a prins să treacă din parafrază la Doxamidata! Ce va fi însă mai?

Actele de energie sunt bune, cu o condiție, ca ele să pornească dintr-o siguranță personală nezdruștinată și să se sprijine pe o credință bine înțelesă. E cazul?

Am citit într-o revistă de cultură catolică „L'Esprit” o expunere mai veche a episcopului d'Herbigny. D'Herbigny este președinte al Institutului de Studii Orientale Creștine de la Roma și a făcut în 1927 o călătorie de informări în Orientul creștin. Relatarea lui vorbește de vizite pe la capii diverse ai Bisericii Ortodoxe. La singurul om de demnitate și curaj, între alții, patriarhul și mitropolitul ortodoxi Metaxakis, „patriarh și papa al Alexandriei”. Faptul P. S. Metaxakis îl știm. Nu e, Doamne, cine știe ce ortodox variat. Legăturile lui cu anglicanii sunt cunoscute. Dar e în tinuta lui un simț special, demnitate, locuitor pe care îl ocupă, care nu-i îngăduie să facă nici un fel de grație în saloni papali. Roma este și rămâne schismatică, o dată pentru totdeauna și trebuie tratată ca atare.

La noi? Nimic din ceea ce ar fi trebuit să fie demnitatea hieratică a patriarhului celei mai mari Biserici Ortodoxe. O familiaritate de rodă saracă, sărită deasupra nevoilor, dar păstrând timiditatea fostei saracii. Mărturisiri de respect care prin exclusivitatea lor, depășesc cadrul discretiv necesare, exagerată dorință de conlucrare cu Apusul catolic, și exagerată desconsiderare a protestantismului, mai ales atunci când te mandrești cu Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe, monument de protestantism.

Dintr-o asemenea încheiere personală, acte de energie? Să fim serioși! Acte de violență, da! Energia este însă altceva.

Pentru mai marea slavă a lui Dumnezeu

Discuție macabră, și totuși necesară, cu câteva înalte fete bisericesti. Ce s-ar întâmpla astăzi dacă — printr-o nenorocire sau prin regularizarea situației regenei (în ceea ce privește persoana patriarhului, care nu poate fi și patriarh și

roman cu deosebită simpatie. Dar camaradul meu nu-și găsea locul în niciuna din aceste planuri de evaziune – e adevărat că armistițiul l-a găsit tot în țară – pe para hârți, trecea prin contrabandă busole și șine, prin corespondență clandestină, legături cu cei ce i-ar fi putut fi de folos. Pană când, într-o zi, l-am întrebat:

De ce te zbași tu așa?

- Pentru că vreau să fug!
- Și de ce vrei să fugi?
- Ca să merg pe front, să-mi fac datoria.

Bun. De câți ani ești în Germania?

- De 6 ani.
- Și câte examene ai dat?

Nici unul.

Asta e. Țara era „în primejdie” și el trebuia să evadeze, ca să-și facă datoria. Dar 6 ani pierduse vremea de pomană și nu se gândise un moment că datoria lui ar fi fost să-și treacă examenele, să se întoarcă acasă și să devină un element creator sau cel puțin productiv în această biată țară, în care alalta oamenii simpatice și cu calități huzurese – sau se chinuiesc – în parazitism, uitând că dă atunci „țara era în primejdie”, apoi aceasta se întâmpla mai târziu din pricina tembelismului nostru și a lipsei noastre de răspundere în timp de pace.

Și iată că, 13 ani de la această glumeată și totuși tristă întâmplare, părinte patriarh vorbește de Biserica noastră amenințată și de datoria arhiepiscopilor lor de a cobori în mijlocul turmei.

Mă rog, ce s-a întâmplat astăzi așa de grav, încât să fie nevoie de asemenea asigurări sumbre? Și cine dă aceste asigurări? Părintele patriarh. De la Î.P.S. Sa am fi așteptat cu totul altă cuvântare – să ne spană, anume, că, de atâția ani de când conduce destinele Bisericii Ortodoxe, a făcut tot ceea ce era nevoie pentru propășirea pravoslaviei și că astăzi nu avem dreptul să ne alarmăm de nimic, pentru că nimic nu ne amenință.

Cum, după 10 ani de libertate, Ortodoxia e la grea strâmtoare? Dar cine e răspunzător de situația aceasta? Să ne coborâm în mijlocul turmei? Dar până acuma ce am făcut? Căci, dacă grija noastră pentru Biserică ar fi fost în tot acest timp întreagă, nimic din alarma de astăzi nu ne-ar fi putut neliniști.

Și cine ne amenință? Unșii! Vasâzică unișii, cari nu sunt, totuși, Biserica dominantă, au mai multă putere decât noi! Iar noi ne supărăm – împotriva unișilor și nu împotriva noastră înșine! Împotriva lor, pentru că sunt harnici și solidari și nu împotriva noastră, leneșiți de funcționarismul „dominației” și derizionați de politicianism. E în regulă! Nici că se poate o mai nimerită fel-cărare pentru ziua în care cel mai înalt ierarh al Bisericii Ortodoxe Române împlinea 20 de ani de păstorie. Ziua aceasta, care ne găsește în defensivă și în care noi simțim nevoia unor amenințări, nepuțincoase, ca orice amenințare!

Dar nici nu se putea altfel. Căci, iată, la sărbătorirea părintelui patriarh din congres s-a întâmplat un incident caracteristic. Corul Seminarului Central marșat în tribuna publică, a intonat un imn de slavă. Imnul spune „Pre slăvutul nostru, Doamne, îl slăvește!” Iar bieșii copii, îndemnați de un dăru-

sirei și plumbetului și cu ravașă. Pre stăpanul și patriarhul nostru...
 ...nu arbuțu... pădure... Asta e! Nu avem stăpan, avem și patriarh...
 ...nemăsurabil...

Când în capul Bisericii noastre se va afla cineva care se va vândi că are de orice e AKHILLEI - treburile se vor scuturi cu totul. Și nici nu vom fi în vorbă de principii precum în vestimărie, să amenințăm
 Când și da...

În plan european

Se întoarce părintele patriarh către Biserică. Îl reprezintă într-un alt lucru
 ...lumești? Se pare. Căci, iată, în ultima vreme, gesturile acestea de vedese un
 ...te es din ce în ce mai pronunțat pentru treburile Bisericii, o formă de conlu-
 ...rare și un duh de pace cu adevărat creștinesc se desprind din vorbele și din
 ...leptele Î. P. S. Miron. Cu atât mai bine, î. adevărat că pentru noi, părintele pa-
 ...triarh va fi iarăși cel dinainte, nădejde și scut al Bisericii numai atunci când se
 ...relepăda cu totul de griile lumești. Dar nu ne putem refuza și bucuriei aceste a
 ...nai mărunte, de a-l vedea întors, măcar în intenții către evenimentul nostru.

În cadrul acestor noi preocupări, citeam mai zilele din urmă că părintele pa-
 ...triarh ar fi hotărât să sprijine apariția unei mari reviste de sinteză ortodoxă. Ide-
 ...ea e mai veche. Îmi aduc cu deosebită plăcere aminte de vremea când Î. P. S.
 ...Miron, fiind numai patriarh, aveam bucuria și cinstea să lucrăm. Atunci am
 ...vorbit pentru prima oară de această întreprindere. De atunci s-au întâmplat mul-
 ...te. Între altele, eu am încercat editarea unei asemenea publicații. Ținând seamă
 ...de îndrăzneala întreprinderii și de enormele greutăți pot afirma că începutul a
 ...avut un succes peste care nu se poate trece. Dar, cu tot ajutorul stăruitor al har-
 ...nicului meu prieten, d-l Victor Popescu¹, nu am rămas decât la început.

Nu am renunțat la acest plan. Îl voi relua și probabil că în curând. Spun
 ...burile acesta ca să precizez ceva: că nu mai am în nici un fel intenția a mă
 ...sări în noua întreprindere. Dimpotrivă. Eu vreau să rămân la treaba mea. Dar
 ...am în această materie o experiență pe care aș vrea să o fac rodnică și pentru alții.

Nu cred că planul părintelui patriarh să izbutască. Pentru că sunt în joc prea
 ...multe ambiții mărunte, prea multă neîncredere și prea multă neputință. Toți vor
 ...să fie directori, toți vor să fie stăpani - dar, de făcut ceva, asta e altă căciulă.

Și, pe urmă, ar trebui un spirit proaspăt. Care să fie mai tânăr. Mă gândesc,
 ...poate, la singurul apropiat unei asemenea însărcinări: pare a fi profesorul Leodor
 ...Popescu. Dar va putea face ceva? Căci tocmai pentru că e tânăr și se vor urca
 ...toți în cap.

Planul părintelui patriarh e european. Și, din nefericire, treburile europene nu
 ...se pot realiza încă în Ortodoxia noastră.

„Demisia” părintelui patriarh

Un confrate, pe care nu l-am surprins până acum nici răstăcios, nici intrigant și care trăiește sub constantul efort de a fi precis informat, adică vestea că părintele patriarh ar intenționa să se retragă din scaun. Știrea aceasta noi nu putem nici confirma, nici infirma. Tot ceea ce putem spune e că ea va concorda cu zvonurile care circula în ultimul timp, pe de o parte asupra sănătății, de netericire mai mult precare, a înaltului ierarh, pe de altă, asupra unor nemulțumiri pe care I. P. S. S. a avut să le întâmpine. Credem însă că, dacă această demisie s-ar produce, ea nu ar trebui să surprindă pe nimeni. Și iată motivele.

Viata noastră bisericească și religioasă stă în pragul unor mari prefaceri, cu perspective întru totul încurajatoare. Faptul că în scaunul de domnie al țării stă astăzi un rege ortodox — primul rege ortodox al României moderne — nu poate rămâne fără urmări. Suntem, după căderea Rusiei, cea mai mare țară pravoslavnică și avem un stăpân care știe ce e Ortodoxia.

Povestea cineva: fost de față la întâmplare — ea la slujba religioasă — la 15 august de la Constanta, regele nostru, Carol al II-lea, a făcut un ușor contrariere, când slujitorii, cari de bună seamă nu știau precis pe cine au au încercat, din motive de „mondenitate” probabil, să scurteze ecteniele. Dea Regele urmărea și controla, cu știința lui în cele ale Ortodoxiei, slujba!

Iar părintele patriarh a fost de două ori surprins de această știință: o dată când i s-a atras atenția asupra faptului că parastasele nu se fac decât sambata și doua oară, când i s-au dat indicațiuni amănunțite asupra spiritului în care trebuia conceput tipicul pentru slujba încoronării.

Avem, deci, nu numai un „Vodă al culturii”, ci, și un „Vodă al Ortodoxiei”. În noua domnie care a început acum un sfert de an, Ortodoxia poate astfel na dăjdui să fie valorificată după cuviință. În aceste împrejurări însă, o întreagă lume nouă se deschide minților și sufletelor noastre, și toată politica noastră de stat, launtrică și în afară, se întoarce pe lașana, cu fața înspre adevăratele ei rădăcini. Căci, săraci, neștiutori, biceșnici și plini de păcat așa cum suntem, putem totuși sta astăzi la locul de îndrumare al civilizației slavo-bizantine în care ne încadrăm de altfel, cu o înțelegere românească a lucrurilor. În înțelegerea noastră și în mâna regelui Carol al II-lea stă puțința reînvierii — pe baze mai ample încă — a vremurilor în care Brâncoveanu porunceă în Constantinopol, nu numai pentru că știuse să fie prinț al Ortodoxiei.

Pentru o asemenea situație nouă însă, I. P. S. S. Miron nu este omul potrivit. Părintele patriarh, cu toate incontestabilele merite pe cari le are în noile împrejurări, nu posedă simțul Ortodoxiei și nu se va putea încadra niciodată într-o politică bisericească izvorâtă din acest spirit. Din Ardealul în care a crescut și unde și-a început păstoria. Domnul Domn Dr. Miron Cristea aduce un duh apusean, românesc, în care papistăria se amestecă în chip straniu și hibrid cu protestantismul. Cum ar putea vorbi, deci, părintele patriarh de la suflet la suflet pravoslav-

viu și în activitatea sa cum ar putea sta alături regelui ortodox în împlinirea misiunii sale de conducere a națiunii?

Dar mai e ceva în jurul lui care îl deranjează și desigur nu numai mie — tocmai I. P. S. Miron din ziua proclamării regelui Carol al II-lea. O nobilă și îndurerată figură de om înfruntând de-a nouăzeci și șapte ani patristicele și indurată eforturi. Nu știu dacă e așa. Știu însă că am pus o țară ca ceva să ne fi dorit până astăzi contrariu — că amicele și dușmanii ei au avut de la el o putere spirituală și lumești realizată prin dubla funcțiune de patriarh regent a țării și a gravă greșală. Iar astăzi, când înalt Prea Sfințitul a înțeles de nobila victimă, noi ne gândim că

sau funcțiunea de regent e mai înaltă decât cea de patriarh și în acest caz *persoana* celui mai înalt ierarh al nostru e de astăzi diminuată.

sau această funcțiune nu e mai înaltă, și atunci *patriarhatul* a fost diminuat prin preluarea unei funcțiuni lumești.

Și într-un caz și în altul I. P. S. Miron a greșit, deci. Iar în asemenea împrejurări, nu mai are calitatea de a prezida renșterea Ortodoxiei noastre. Nu poate în adevăr, prezida o asemenea mișcare un om care, în punctul de vedere sensibil al Ortodoxiei — raporturile dintre lumea și spiritual — a adoptat din motive cu totul straine Bisericii, căzând în greul păcat al orzului și desertăciunii o atitudine care înseamnă totem negarea pravoslaviei și recunoașterea doctrinei catolice — condamnata la noi categoric de canoane, tradiție și comentarii.

Conducător spiritual și de fapt al expansiunii Ortodoxiei românești nu poate fi decât cineva pătruns de duhul pravoslaviei, caruia să nu i se poată arunca una unei călcări a pravilelor și încă a unei călcări așa de grave.

Prin urmare „demisionează” parintele patriarh! Nu știu. Știu însă că, atata vreme cât patriarhatul român va fi ținut de I. P. S. Miron Cristea, nu poate fi vorba de o largă politică bisericească în stare să țină pasul nevoilor orientării țării pe care, în linii largi, au schițat-o deja indicațiile de până acum ale regelui nostru ortodox, Carol al II-lea. Căci parintele patriarh nu mai are astăzi nici energia și nici prestigiul unei asemenea întreprinderi.

Unde e ierarhul?

Cineva, care nu vrea sau nu are curajul să iscălească, în într-un ziar de dimineață apărarea parintelui patriarh. Pasămite, I. P. Sfințitul ar fi obiectul unor atacuri înțelepte din partea unor „dușmani ai neamului”. Și de aceea trebuie apărat. Căci, spune autorul elogiei, parintele patriarh are trei mari merite: e țărân, e cărturar și e mare luptător naționalist.

Este adevărat că de la un patriarh noi am mai fi așteptat ceva să fie și popă. Dar poate că astăzi asta — nu se mai poartă. Ce e nevoie să mai fie un patriarh și popă, atunci când e deja țărân, cărturar și mare luptător naționalist?

Să ne ierte confratele care își însușește aceasta apărare, dar noi nu suntem încă convinși. Mare luptător naționalist? Nu ne îndoiim. Cu toate că dacă ne aducem bine aminte, s-a scris cândva, de cineva mare de tot, un articol intitulat *Mai vinovat decât Mangra*, care articol cam de treburile astea naționale vorbea „Cărturar”? Asupra acestei chestiuni ne vom permite să mai revenim. Țăran? E, și?

Eu presupun că toate astea sunt adevărate. Pot ele însă constitui o apărare pentru părintele patriarh, chiar când ea ar fi piezișă? Căci țărăși să ne ierte confratele nostru, dar noi nu putem accepta diversiunea cu „dușmanii neamului” cari au pornit la atac împotriva înalt Prea Sfințitului pentru că acesta ar fi un mare luptător naționalist.

Cei cari mai ales, am combătut stările de lucruri create în Biserica de I. P. S. Miron am fost noi. Și cred că se face un rau serviciu părintelui patriarh aruncându-se acuza de „dușmanii ai neamului” celor cari au crezut de datorie să cenzureze activitatea I. P. S. Săle pentru că noi ne sesizăm și vom reacționa.

Deocamdată vrem să stăm în urmă, însă ca noi am purtat o cămpie pe chestia bisericească. Că la această campanie nu ni s-a răspuns nimic, deși ea a fost într-o formă care prin urbanitatea și aparatul ei științific, încă a fost pe un nivel oricât de ridicat. Am avut prilejul în repetate rânduri să vă prezint rezultatele acestor lupte în opinia publică. Și putem afirma țărăni ne fer de zămintire, că spiritul public e de partea noastră.

Să nu creăm, deci, diversiuni. Țăran, cărturar, luptător naționalist? Se poate. Dar nu interesează. Interesează în primul rând țărutul. Despre acesta vrem să ne vorbească de cei cari au intenția să îl apere. Nu despre țăran, că și pe acesta îl cunoaștem. Dar nu asta e chestia.

Nu am afirmat că părintele Miron Cristea nu poate împlini chemarea de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, ci că are obligațiile cari decurg din această calitate. Și vom continua să spunem și a o dă vedea, până se va face lumină în sufletele și în capetele tuturor. Și cu îndorarea lui Dumnezeu, se vor împlini cele ce trebuie să se împlinească.

2. PROBLEME JURIDIC-ADMINISTRATIVE

A. Din interiorul țării

O stare de spirit periculoasă

Cei din jurul Arhiepiscopiei de Chișinău n-au fost mulțumiți de felul cum executul guvernului soluționează chestiunea administrării averilor bisericești din Basarabia. Nemulțumirea a fost în proporția imensității acestor averi. De aceea au așteptat momentul oportun ca să revină asupra măsurii luate. Sau cel puțin să o cenzureze. Și momentul a venit o dată cu venirea la guvernare a d-lui general Averescu, însoțită de ridicarea pe primul plan al politicii în Basarabia, a d-lor Nețea, Ciucur și alții. Ceea ce s-a și făcut, într-o adunare eparhială a arhierilor Chișinăului. Fără a sta prea mult pe gânduri, fără a-și aduce aminte măcar că este un for înalt, Sinodul, adunarea, a anulat dispozițiunile Ministerului Cultelor, declarând că averile bisericești nu pot fi comune celor trei eparhii și că ele sînt proprietatea exclusivă a Arhiepiscopiei Chișinăului.

Măsura luată de această adunare dezvăluie o anumită stare de spirit, ce prezintă în sânul unor preoți de peste Prut. Ea este și periculoasă, pentru că este sentimentele hrănite de marele regizor al arhiepiscopiei, preotul satava. Căutatea de bun administrator ce i se atribuie nu poate balansa rezultatele luate în domeniul de pacificare și îndrumare a Bisericilor basarabene pe lângă interesele moldovene. Imediat după Unire, și mai ales din 1919, s-a lăsat pe chestiunea acestor averi a pricinuit o criză în sânul Bisericii de peste Prut. Criza aceasta o cunoaștem cu toții. N-a fost lipsită nici de părți tragice

cum a fost, bunăoară, situația în care au fost aruncați preoții Murala și Murea, fiindcă nu aprobau calitățile de bun gospodăruș și sentimentele de vâlnă „în tura bean” ale lui Baltaga. Și ea a durat mereu. Soluția dată de ieri n-a făcut decât să o mănușe. Astăzi, ea se manifestă mai mult. Hotărârea adunării arhiepiscopale o agravează.

În răvna să de a face atmosferă favorabilă acestei hotărâri, preotul Guciama, unul din cei mai vajnici apărători ai „integrității” Bisericii basarabene, a declarat în presă că alarma ce s-a dat în jurul hotărârii a fost prea mare, hotărârea, din contră, rezolvă lucruri nerezolvate. Exact ceea ce afirmăm și noi. Pentru tagma amintită, chestiunea averilor din Basarabia a rămas nerezolvată. Astăzi o rezolvă adunarea arhiepiscopală din Chișinău. Preotul Guciama, fiind și deputat, și încă unul dintre cei mai însemnați averescanți din Basarabia, declarațiile sale, departe de a dovedi că nu e nimic nelegal în hotărâre, denotă că tagma nu înțelege să se închine decât soluțiunilor date conform intereselor Arhiepiscopiei din Chișinău, cu o pronunțată nuanță de personalism.

Dar, pentru autoritatea Sinodului și demnitatea chiar a Bisericii de pământ, se impune ca cei cari terorizează și Sinodul, și pe unii prelați, să priceapă că Biserica noastră națională nu admite astfel de acțiuni compromițătoare și dizolvante.

Adventismul și baptismul se întind în Basarabia, iar autoritățile religioase sunt de contabilitate, ca și când aceasta ar fi învățătura evanghelică ce sunt reținuți să o răspândească printre credincioși.

În jurul cazului de la Hamba

„Lumina satelor” de la Sibiu publică actul de trecere la Biserica Ortodoxă a unitilor din Hamba¹. Despre aceste întâmplări s-a vorbit. Acum avem un act parecum oficial. Este o cerere în regulă, scrisă într-un frumos stil simplu și așezat, în care credincioșii nu uită a aminti nici pe „papa de la Roma” care n-a avut nici un amestec bun cu poporul românesc, nici împrejurarea că, învrednicindu-ne Dumnezeu să fim slobozi în țara noastră și cu rege român, „s-a făcut Biserica având patriarh românesc”.

Relatarea faptului arată că, din 400 suflete românești, câte are comuna, 322 au părăsit biserica Blajului.

Cu acest act scris, lucrurile se lămuresc intrucaiva și pentru cei din afară și anume: de fapt poporenii s-au reîntors în sânul Bisericii Ortodoxe. De drept chestiunea averii comunității respective nu este încă lămurită. Se pare că poporul nu a așteptat hotărârea legală pentru a intra în folosința acestei averi, care era a lor când erau uniți și care va fi tot a lor, când se va pronunța legea.

De aci rezultă că protestele blăjenilor sunt îndreptățite în formă. În fond ele nu apar însă decât ca obiecțiuni puse numai din faptul că ei nu se pot obiecta

mai cu gândul că au pierdut o comunitate. E omenesc, dar nu e logic. Ei au trebuit să uite cum au câpătat de la 1700 până astăzi diversele comune din care au trecut la ei. Și poate că în chiar natura acestui proces de cucerire vor găsi pricinile pierderilor de astăzi: *qui in gladio occiderit, oportet cum gladio occidat* (Apoc. 13: 10).

Evident, nu înțelegem să grăbim cu o concluzie care ar putea fi prematură. Chiar când ascultăm ambele părți, vorbăria e aceeași. E clasică în această privință întâmplarea de la Chesa-Cibulaj. Presa ortodoxă pretinde hotărât și repetat că P. S. episcop unit al Lugojului ar fi deschis ușa bisericii cu „secesiunea” de la Blaj protestează împotriva acestei atitudini ca împotriva unei infamii. Pozițiile sunt, ambele, categorice și diametral opuse. Căreia din două să te aiați?

În cazul de la Hamba a fost orânduită o anchetă pentru stăruiala acestei luni. E bine, deci, să așteptăm rezultatele acestei cercetări pe care suntem siguri că „Unirea” și „Telegraful român” le vor da publicului. Atunci vom putea vorbi mai hotărât.

Dar, oricare ar fi rezultatul acestei anchete, noi tot credem că între cele două Biserici cea mai rodnică e calea păcii.

Centralizarea administrației mănăstirești

O propunere de cel mai mare interes a pornit în ultimul timp din tagma călugărească, în legătură cu reorganizarea vieții monahale. E vorba de centralizarea acestei vieți, de scoaterea mănăstirilor de sub autoritatea episcopilor eparhioși și trecerea lor sub jurisdicția directă a Patriarhiei. Propunerea este bine gândită. Viața călugărilor e, prin ea însăși, fundamental deosebită de cea a clerului de mir și autonomia ei nu e decat foarte normală.

Este adevărat că, la noi, reforma aceasta e mai greu de făcut. Ideea unei centralizări nu poate fi simpatică episcopilor, pentru că însăși ideea unei autorități centrale e străină organizației noastre bisericești. Autocefalia Bisericii românești nu constituie o unitate administrativă și de autoritate propriu-zisă, ci, mai degrabă, sunt atâtea autocetali câte episcopate avem. Principul după care episcopul reprezintă, în Biserică, plenitudinea darurilor în ordinea spirituală a fost generalizat la noi și extins și în cea administrativă. Episcopi sunt, deci, stăpani neatarnați în eparhiile lor, neprimind nu ordine, dar nici măcar sugestii sau îndrumări de la o autoritate personală mai înaltă. Mitropolitii sau patriarhul poartă doar titluri mai înalte. Dar numai atât.

Ce neajunsuri decurg de aci se vede lesne. I le au fost văzute chiar de unii dintre episcopi. Ne amintim doar părerea P. S. părinte episcop Visarion, care scria în ultimul timp autocetale. Așa este, dar vor face episcopii noștri până într-atât dovada lepădării de sine, încât să atace cu curaj și să rezol-

ve problema completării efective a ierarhiei noastre românești și ortodoxe. Avem motive să ne îndoiim. Căci, *omenește*, este foarte greu ca cineva să conștientizeze din proprie inițiativă la amputarea puterilor lui și trecerea acestei puteri în administrarea unui stăpan.

Din fericire, chestiunea specială a mănăstirilor este însă mai puțin complicată. E adevărat că, astăzi, episcopii sunt răspunzători de întreagă viața religioasă a eparhiei lor, că, prin urmare, o eparhie este o unitate perfect închisă, în care nimic din afară nu poate pătrunde. Dar asta e *astăzi* așa. Și nu a fost întotdeauna așa. Istoricii vieții noastre bisericești pot să confirme că, nu mai departe de veacul al XIX-lea, *mănăstirile din Oltenia comunicau direct cu Mitropolia din București*. Cazurile acestea nu sunt izolate și, desigur, se pot stabili și altele, pentru alte regiuni ale țării. Aceasta înseamnă însă că absoluta autonomie eparhială nu a fost realizată în tradiția noastră religioasă. Cel puțin în ceea ce privește viața călugărească, nu.

Bu dau numai indicații. Problema trebuie însă urmărită în amănunte. (Aici atunci, chestiunea se simplifică simțitor: cea mai de seamă problemă pentru centralizarea administrației mănăstirești dispare.)

Între Sfântul Sinod și congresul bisericesc

Fatal, trebuia să se ajungă și aici, adică la conflict, atunci când Biserica noastră este condusă de două adunări, ale căror atribuții nu sunt încă precis stabilite și a căror competență se găsește încălcată la fiecare moment, când, mai ales, același spirit laic domnește într-o parte ca și în cealaltă.

Iată faptele. Sfântul Sinod hotărâse că baza geografică a eparhiilor este împărțirea administrativă a țării. Congresul e – pe drept cuvânt – de părere că o eparhie are limite istorice și nu se poate modifica la orice nouă împărțire administrativă. Iată conflictul.

Să marturisim că, spre regretul tuturor oamenilor de conștiință, substratul acestei discuții stă într-o dușmănie surdă și păgubitoare împotriva Bisericii basarabene. Lipsa aceasta de iubire față de Arhiepiscopia Chișinăului s-a manifestat chiar de la reîntoarcerea Basarabiei. *Omenește* este explicabil. Biserica basarabeană, cu o mai caracteristică viață pravoslavnică, a tins de la început înspre o mai accentuată independență față de puterea constituțională și s-a singularizat, deci, și, ca atare, a devenit obiect de ciudă. Independența aceasta nu putea să fie văzută cu ochi buni, toate prilejurile erau binevenite pentru a scoate ceva din autoritatea Chișinăului. Când s-au stabilit noile eparhii ale țării și dependența lor canonică sau numai formal-administrativă, Eparhia Hotâului a fost trecută sub jurisdicția Mitropoliei de Cernăuți. Iar mai târziu, când s-au făcut împărțirile pe județe, Sfântul Sinod s-a grăbit să și le însușească. De ce? În interesul cui?

Ne vom lăsați îndată. Prin stabilirea noilor granițe districtele (și cele județele Moldovei și au intrins stăpanirea și peste Prut. Adoptarea împărțirii administrative de către Biserică are și deci ca urmare imediată trecerea a catorva zeci de parohii de sub autoritatea chinariilor basarabene sub aceea a metropolitului. Aici trebuie deci, căutată explicația grabei cu care Sfântul Sinod s-a însușit punctul de vedere administrativ.

Generalizarea acestui principiu era în alte părți pașubitară pentru interesele noastre bisericești și naționale. Se știe, în adevăr, că românii din Serbia din apropierea graniței Banatului stau sub jurisdicția ecleziastică a Episcopiei din Caransebeș.

Dacă se admite însă că hotărârile eparhiilor nu pot trece peste împărțirea administrativă, atunci sârbii pot oricând face valabil acest principiu pentru a opri imixtiunea ecleziastică a chinariilor noastre în hotărârile lor, oricât aceasta imixtiune s-ar sprijini pe o tradiție istorică sau canonică.

La aceste împrejurări se vor fi gândit, probabil, între altele, și membrii Congresului Bisericesc, atunci când au refuzat să accepte punctul de vedere al Sfântului Sinod în materie de hotărâre eparhiale.

Conflictul este evident. Dacă o hotărâre a Sfântului Sinod nu poate fi executată din pricina deciziunii congresului, care a refuzat, fără nici un fel de îndoaie, înglobarea a catorva zeci de parohii de peste Prut în Arhiepiscopia Iașilor.

Știu, mi se va răspunde că Sfântul Sinod nu e în nici un fel ținut să ia cunoștință de hotărârile congresului. E adevărat. Dar, mai întâi această ignorare voră nu va duce la impunerea punctului de vedere al Sfântului Sinod, care tot neexecutat, va rămâne, și atunci, am avea de a face cu așa-numita politică de struț, iar în al doilea rând, să nu uităm că hotărârile Sfântului Sinod *sunt greșite*. Asupra ei va trebui, în orice caz, să se revină, fie că sesizarea vine de la deciziunea congresului, fie că Sfântul Sinod se va sesiza singur.

În sfârșit, toată această nefericită întâmplare mai pune o problemă, de cea mai gravă însemnătate. Sfântul Sinod a ajuns la o încheiere, care e falsă. Dar, prin însăși esența lui și prin structura lui canonică sau dogmatică, *Sfântul Sinod este infalibil*. Cum se face atunci că hotărârile lui sunt greșite, și anume, așa de greșite, încât chiar o adunare administrativă cum e congresul le poate amenda?

În toată sinceritatea, răspunsul nu e decât unul. Infalibilitatea *de iure* a Sfântului Sinod nu poate fi pusă în dubiu prin această greșală. Din plin însă *de facto*, Sfântul Sinod a greșit, pentru că în adunările lui nu s-au împlinit toate condițiile unei conlucrări normale. În specie, a lipsit iubirea, iubirea față de toți ceilalți membri ai adunării.

Biserica noastră devine cu mult prea lumească. Atitudinea înaltelor fete bisericești este cu mult prea personală. Subiectivismul sub care geme toată viața spirituală de 300 de ani încoace și-a făcut loc și în Sfântul Sinod. O spunem până nu e prea târziu.

Și trebuie să o spunem. Știm că sunt alăția cari vor găsi că acordăm acestui conflict o importanță prea mare, că ar fi trebuit să trecem cu vederea neînțelegerile. Și lucrurile s-ar fi potolit. Sunt sigur că așa e. Aceasta e doar politica noastră.

tră în materie religioasă de vreo 70 de ani. Dar e o politică, încă o dată de stradă. De pe urma căreia Biserica noastră și-a pierdut ființa ei dogmatică actuală și asta trebuie să înceteze.

Dificultăți ale organizării monahismului

Părintele Dionisie Lungu, care se ostenește pentru organizarea vieții călugărești la noi, este un om ciudat. Cucernicia sa vrea să adune la un loc, pe toți oamenii care se interesează de viața Bisericii noastre și, ca atare, au înțelegere și pentru însemnata problemă a monahismului. Numai că adună fără să aleagă. Și așa, găsește la un loc persoane de cea mai dispartată factură sufletească: oameni de treabă, cari nu știu nimic, cari nu gândesc nimic, cari au doar unele benevointi reduse și pasive, oameni cari știu ceva, dar nu doresc nimic pentru înșși și, ca atare, nu se prea îndesă prin cercurile unde „se hotărăsc” acțiunile gazetarii la ziare de mare tiraj, cunoscători ca francmasoni militanți, anești, tot felul de întreprinderi umanitariste și protestantizante, și, în sfârșit, ceata mare a ambițioșilor și intriganților, cari au găsit o gazetă de unde să și lanseze mășinăriile, unde să-și satisfacă ambițiile și micile răzbunări mărunte și absolut personale. Iar bietul părinte Dionisie, prizonier inconștient al tuturor șiretliilor, se zbate, adună bani, colecționează binevointe, cere sprijin. În care timp, șireții și freacă mâinile.

Și așa se face că, astăzi, părintele Lungu îți cere sprijinul într-o chestiune oarecare: măne te recomandă tuturor mănăstirilor – să se roage pentru tine, deoarece ești unul dintre sprijinitorii sinceri și eficace ai călugărismului, iar peste trei zile – te pomenești spurcat în coloanele „Glasului monahilor”. Să te mări, să te superi? Vai de mine! Când știi doară cu cine ai de-a face. Singura atitudine cuminte e să continui a da sprijinul tău eforturilor călugărești, dacă crezi că au dreptate.

Dar, iată, părintele Dionisie ne a cercetat ieri la redacție, cu rugămintea de a agita pentru instituirea unui episcopat al călugărilor, și cu indicația de a recomanda – noi! – în acest scaun de mare răspundere, pe una din următoarele trei persoane: P. S. episcop Vartolomeu, P. S. episcop Visarion, P. S. arhimandrit „Scriban”!

Ne mărturisim într-o mare încurcătură. Noi am scris demult în sensul unei organizări de sine stătătoare a tagmei călugărilor? S-au ridicat proteste împotriva noastră. P. S. Vartolomeu însuși ne-a dovedit, negru pe alb, chiar în această noapte – că propunerea noastră e catolicizantă. Ce putem face acum? A continua să sustinem punctul nostru de vedere înseamnă a desconsidera demonstrata P. S. episcopului de Râmnic. Dar dacă ne-am declara convinși de argumentata P. S. Sale l-am satisface în adevăr?

Hinucuvăntează, Stăpâne, ca să mă dumiresc.

Nepreciziunea juridică în viața bisericească

Vreau să atrag atenția celor chemați să răspundă de stările din Biserica noastră asupra întâmplărilor de viitor. Faptul nostru a raportat în altă parte faptele și le-a comentat după cuviință. Ele trebuie însă subliniate pentru ca nu cumva, în ceasul socotelilor, să se poată invoca o lipsă de înțelegere a lor.

Vasăzică, vineri 23 IX 927, trebuia să se adune Sfântul Sinod, sub președinția locotenentului patriarhiei, P. S. mitropolit Pimen. Sfântul Sinod și Consiliul Central Bisericesc. Trebuia să fie numit pentru că așa se hotărâse, probabil în cercurile mitropolitane din Iași, de vreme ce corespondentul nostru respectiv ne-o anunțase, dar și pentru că guvernul hotărâse la 6 noiembrie cu suficientă precizie informația apărută în oficios al guvernului, ziare „Victoria”.

Adunarea Sfântului Sinod nu s-a ținut. S-a ținut în schimb adunarea Consiliului Central Bisericesc, la care a luat parte și neîmpetușim doctor I. Mater (știți, barbatul doamnei Sanda Mater!). Iar la deschiderea sesiunii, P. S. mitropolit Pimen a anunțat că I. P. S. patriarhul, fiind numit în Consiliul de Regenta, în baza unei legi organice, președinția Consiliului Central trece asupra P. S. Sale (Pimen). Vasăzică, nu s-a convocat Sinodul, dar s-a pus Consiliul în fața unui fapt împlinit.

Eu vreau să presupun că, în adevăr, după cum se afirma acum de un timp, nici nu a fost vorba de convocarea Sfântului Sinod în sesiune de toamnă.

Vreau să cred. Schimbă acest fapt ceva din gravitatea situației? Nu. Cum Ministerul de Culte face o lege care, în afară de necanonicitatea ei, înseamnă o flagrantă încălcare a principiului autonomiei bisericești, guvernul și-o asumă, iar parlamentul o discută și o votează. Această lege lovește direct în ființa juridică a Bisericii noastre și în drepturile ei de suveranitate legislativă și nu se găsește totuși nimeni care să se sesizeze? Întâmplările din Biserica noastră, cari în ating așa de aproape structura canonică și dogmatică, nu sunt destul de însemnate ca să merite o sesiune extraordinară a Sfântului Sinod? Și se poate trece așa de ușor peste întâmplări așa de grele, încât să se încerce a pune Biserica în fața unui fapt împlinit?

Nu a fost nici măcar vorba de convocarea Sfântului Sinod? Cu atât mai rău! Nepreciziunea juridică în care se cufundă pe zi ce merge viața noastră bisericească se complică astăzi cu un fapt nou: trecerea P. S. mitropolit Pimen la conducerea treburilor juridico-administrative ale Bisericii, pe temeiul unei legi emanate de la foruri bisericești incompetente – deci, pe temeiul unei legi nevalabile.

Nu mai întrebăm cine e răspunzător de aceste grave și umilitoare întâmplări. Constatăm însă unde putem să ajungem atunci când consimțim să conducem Biserica trăgând cu ochiul înspre potrivețile politice.

Averile bisericesti

Pentru pregătirea opiniei publice în vederea discuțiilor ce se vor urma în jurul legii cultelor minoritare, d-l ministru Al. Lapedatu a acordat un interviu lămuritor. Din el constatăm că ministrul cultelor preferă să ne orienteze mai mult asupra economiei exterioare a legii, decât să ne lămurească asupra problemelor de fond care constituiesc realitatea de unde pleacă aceasta nouă așezare juridică. Regretăm, pentru că chestiunile acestea interesează de aproape nu numai opinia, ci și viața noastră publică.

Căci asta e impresia noastră, d-l Lapedatu vrea să ocolească chestiunile. Iată un exemplu: la întrebarea dacă „s-a găsit o soluție acceptabilă cu privire la soarta averilor bisericesti, în cazul când credincioșii unei confesiuni trec la altă confesiune”, d-sa răspunde: „O soluție acceptabilă pentru ambele părți e greu de găsit”, dar „nu mă îndoiesc că o voi găsi”.

Vasăzică ministrul declară că soluție nu există până acum și că urmează deci a fi găsită de aci înainte. Să fie exact? Noi știm că soluția există și știe și d-l Ion Brătianu, o știe și cardinalul Gasparri. Să fie, în adevăr, tot d-l Lapedatu omul care o ignorează? E greu să o credem! Dar în acest caz de ce ocolirea unei probleme care interesează până la agitație opinia publică a țării, mai ales în Ardeal? Tactică politică? Nu o înțelegem. De aceea, presupunând că d-l ministru Lapedatu e sincer când spune că soluție încă nu există și fiind siguri că, în primul rând, Ardeaulul ar fi interesat să cunoască o asemenea soluție în cazul în care ea ar exista de fapt, ne vom lua noi sarcina să lămurim chestiunea.

Că Biserica posedă și poate să posede averi e o întrebare în afară de orice discuție, dar nu tot așa de clar e în ce formă își exercită această Biserică dreptul de a fi proprietară. Proprietatea îi e, evident, garantată prin constituție.

Proprietatea de orice natură, precum și creanțele asupra statului sunt garantate (art. 117). Dar care Biserică poate poseda bunuri? Biserica înțelege că realitate spirituală nu e numai organizațiunile concrete ale Bisericii, constituite legal și canonic, cărora li se recunoaște de către stat personalitatea juridică. Prin aceasta, în conformitate, de altfel, cu toate concepțiile moderne de drept ecclesiastic, a căpătat — în ceea ce privește Biserica de Apas, cel puțin — o realitate concretă. Există, anume, o obligație pe care d-l ministru Lapedatu o cunoaște și care prevede că „parohiile, protopopiatele, mănăstirile, capitulele, abatele episcopale, episcopii, mitropolitii și celelalte organizații constituite canonic și legal sunt persoane juridice, dar deplina proprietate a bunurilor lor, de orice natura ar fi ea, e garantată Bisericii ca fiind reprezentată prin autoritățile sale ierarhice legitime de către stat, în conformitate cu constituția regatului”.

Vasăzică e clar cine stăpânește bunuri bisericesti? Nu Biserica, ci organele sale ei legal constituite, recunoscute ca persoane juridice, în speță, parohiile, protopopiatele.

Ce se întâmplă însă cu averea Bisericii, dacă credincioșii unei parohii trec de la o confesiune la alta, în speță de la confesiunea greco-catolică la cea greco-orientală? D-l I. I. I. apedatu răspunde: „Vom găsi o soluție”. Nu înțelegem soluția e deja găsită. Dacă ținem seama de obligațiile citate mai sus, și d-l ministru știe că guvernul *trebuie* să țină seama de ele, atunci răspunsul la chestiune e *nu se întâmplă nimic*. Averea fiind a parohiei, ca persoană juridică, și nu a credincioșilor, ea nu poate fi trecută o dată cu credincioșii parohiei noui confesiuni, ci rămâne în deplină proprietate, garantată de constituție, vechii parohii, atata timp cât aceasta are existența legală.

De averea parohiei nu se poate dispune deci decât atunci când aceasta „dispare legal și canonic”. Ce înseamnă însă legal și canonic e o altă chestiune, care poate fi precizată prin noua lege a cultelor. Dar nu numai prin ea, ci prin învoire cu Vaticanul, care e singura autoritate în materie de canonicitate catolică.

Presupunând însă că parohia ar fi desființată legal și canonic, averea încă nu ar trece de-a dreptul celeilalte comunități. Căci obligațiunile de care vorbeam, și pe care d-l I. I. I. apedatu trebuie totuși să le cunoască, stabilesc următoarele. În cazul în care o parohie s-ar desființa legal și canonic vechiul stăpan (al averii) dacă e statul sau o altă instituție de stat, va putea dispune liber de aceste bunuri, dacă e un particular clădirile și bunurile mai sus arătate rămân în posesiunea Bisericii.”

Prin urmare pentru ca averea să treacă în stăpânirea Bisericii de care tine noua confesiune a credincioșilor, se cere:

- 1) ca parohia vechii confesiuni să fie legal și canonic desființată,
- 2) ca vechiul proprietar al averii respective să fie statul,
- 3) ca statul să dispună de ea în favoarea Bisericii noui confesiuni a credincioșilor. (Dar statul poate dispune *liber* de ea, deci, dându-i și o altă întrebuintare¹⁾.)

Asta înseamnă însă că *averea nu urmează pe credincioși în noua lor confesiune*.

Afirmația d-lui I. I. I. apedatu că, de aci înainte, d. sa va găsi o soluție nu corespunde realității. Situația e așa cum am înfățișat-o noi. Dacă ne convine sau nu, asta e o altă chestiune.

Fondul religios din Bucovina

Interpelare la Cameră, în chestiunea fondului religios din Bucovina. Bubă se che. O avere imensă, adunată în curs de veacuri din danile voievozilor moldoveni, rămasă pe seama Bisericii românești din Bucovina.

Cat a ținut stăpânirea austriacă, administrația acestui fond a fost încredințată Mitropoliei Cernăuților. Curtea din Viena avea și ea un drept de control și, în unele cazuri, de veto. De la liberarea Bucovinei și mai ales după votarea statutei de organizare a Bisericii Ortodoxe, mitropolitul a rămas singur stăpan

Probabil că administrația nu poate fi luată drept model. Plângeri și reclamații s-au auzit întotdeauna împotriva ei. Dar soluțiile care se pun înaintea nu pot fi acceptate. Se vorbește întruna de trecerea averii asupra statului. Ar fi o nenorocire. Știm doară cum administrează acesta. Acum se va fi risipind, se poate. Dar tot există un venit. Încăpute pe mâna statului, aceste averi s-ar solda cu deficiente. Ar putea să spună cineva ce s-a ales de pe urma imenselor bunuri confiscate Bisericii de Mihailache Kogălniceanu sub Vodă Cuza?

Dar nici sistemul actual nu poate continua. Mai întâi, administrația e defectuoasă, și nici nu se poate altfel. De îndată ce nu există un control efectiv al Bisericii și nu al reprezentanților ei locali, cu interese personale și limitate.

În al doilea rând, fărâmițarea autorității Bisericii în episcopate — unități administrative complet închise și cu puteri absolute — asigură unor chiriarii avantaje exagerate. De ce se bucură, de pildă, Biserica Bucovinei de așa de mare avere, pe când cea a Moldovei, de pildă, e așa de ăpsită? Simpla întâmplare pentru că în Moldova s-a făcut secularizarea, iar în Bucovina, nu.

Ar trebui, deci, să se găsească o altă formă — plecându-se de la o idee centrală. Biserica țării, formă care să asigure o repartitie mai echitabilă a averii, să facă posibilă o mai bună administrare — dacă nu altfel — pe lângă puterile de control.

Știu că propunerea mea va ridica nemulțumiri. Sunt interese locale prea mari și susceptibilități diverse. E înțeles. Noi nu am scris niciodată ca să mulțumim lumea, ci ca să găsim îndreptări. Va fi și de data asta la fel. Oamenii Bisericii suntem siguri, nu vor putea trece nepăsători pe lângă sugestia noastră, oricât ar fi ea de radicală.

Articolul XLI

Ziarele anunță că încheierea definitivă a concordatului cu Vaticanul este întârziată din pricina legii cotelor minoritare — lege care — la rândul ei — nu poate fi prezentată parlamentului, din pricina unor deficiențe pe care le prezintă proiectul guvernului articolul XI I din proiect.

Ce este acest articol XI I? Proiectul de lege al d-lui I. Apedatu a dat acest articol următoarea formulare:

Bisericile (casele de rugăciune) și averile bisericesti, afară de fundatiile cu personalitate juridică distinctă, aparțin comunităților religioase locale pe al căror nume sunt făcute actele de proprietate. Situația fundatiilor administrate de organele bisericesti se va regula conform legii persoanelor juridice. Dacă o întreagă comunitate religioasă trece la un alt cult, biserica — casa parohială, cu toată averea acelei comunități devine proprietatea comunității celei noi sau la care s-a făcut trecerea. Dacă nu

mai majoritatea membrilor unei comunități religioase trece la un alt cult și acel cult nu dispune în localitate de biserică, minoritatea va acorda o contribuție proporțională, care, în caz de neînțelegere, va fi fixată de tribună și de la reședința curții de apel din circumscripția respectivă, iar statul va întregi la cerere, sumele necesare pentru același scop. Ce privește sesile acordate prin reforma agrară asupra folosinței lor va decide pentru toate cazurile de trecere de la un cult la altul Ministerul Cultelor de acord cu cel al Agriculturii.

Vasăzică articolul XL I se referă la soarta averilor bisericesti în cazul trecerii unei comunități de la un cult la altul. El are, ca atare, directă legătură cu luptele religioase care se dau mai ales în Ardeal unde ortodocșii și recastigă - nu discutăm acum mijloacele - credincioșii pierduți în dauna bisericii unitilor. Chestiunea este, deci, de covârșitoare importanță, pentru că privește evenimente hotărâtoare pentru pacea launtrică a acestei țări.

Să recunoaștem că, sub aparente de obiectivitate, articolul XL I al proiectului lăpedatu învinovăța - prin situația de fapt - o grea lovitură dată uniților. Ministerul Cultelor pare însuși convins de aceasta - și tocmai aici stă motivul ezitanței în jurul articolului XL I. Căci, după toate astea, fundamentul juridic al dispozițiilor proiectului de lege nu este din cele mai tari. Evident, problema are și o latură politică - adesea precumpănitoare, dar nu e mai puțin adevărat că tocmai considerente politice ar trebui să ne impună mai multă rezervă și obiectivitate.

Fară a întârzia în considerente și explicațiuni lăaturalnice, credem că soluția acestei delicate probleme nu e decât una: *să se facă în averea bisericească, o distincție după origine. SĂ SE DEOSEBEASCĂ, adică AVERILE PATRONALE DE CELELALTE și să li se aplice regimurile DEOSEBITE pe care le comportă.*

Cari sunt aceste regimuri? În ceea ce privește averea patronală, chestiunea e simplă. Așa cum am arătat în acest ziar („Cuvantul”, 899), averea fiind a parohiei, și nu a credincioșilor, ea rămâne parohiei atât timp cât aceasta are existență legală. Iar, în cazul în care parohia s-ar desființa legal și canonic, vechiul stăpân (al averii), dacă e statul sau o altă instituție de stat, va putea dispune liber de aceste bunuri, dacă e un particular, clădirile și bunurile mai sus arătate rămân în posesiunea bisericii.

Natural - pentru că, dacă vechiul proprietar e statul, există prezumpțiunea că statul a vrut prin aceste donațiuni, să-și servească scopurile lui proprii. Acest drept trebuie să-l aibă statul și mai departe, atunci când organizația respectivă nu mai există. Dacă vechiul proprietar e o persoană particulară, averea parohiei desființate revine bisericii respective, pentru că ea *acelui cult* a fost dăruită, iar asupra intențiilor testatorului nu se poate impieta în nici un fel.

În ceea ce privește celelalte bunuri - nepatronale - ale Bisericii, regimul trebuie să fie altul. Aici nu se poate vorbi de intenția donatorului. *În cazul trecerii unei comunități sau a unor credincioși din comunitate la un alt cult, acestea*

pot ridica pretentii asupra averii după o procedură care nu e nevoie să fie menționată în legea cultelor minoritare pentru simplul motiv că asemenea probleme se rezolvă pe calea judiciară obișnuită, după dreptul comun.

Înmează de aci că articolul XLI din proiectul de lege al d-lui Lapedatu trebuie înlăturat, pentru că el nu ține seamă de caracterul special al averii patronale și de anumite obligațiuni pe care statul român le-a contractat deja și pentru că în ceea ce privește celelalte averi, natura eventualelor litigiu nu comportă o exagerare oficială, peste preciziunile date de dreptul comun.

Dacă el trebuie înlocuit cu un altul? Întrebarea nu are decât o importanță formală. *SOLUȚIA* este însă cea indicată de noi.

Polemici confesionale

Este de prevăzut că iarăși vor începe polemici, și probabil cu un caracter mai acut, între uniți și ortodocși. Se va pune în discuție legea cu cultor minoritare și cu siguranță frații noștri uniți vor fi trași de împrejurări în luptă. E regretabil din toate punctele de vedere, dar e ceva ce nu se poate înlătura.

Vina e de ambele părți: noi și ei suntem animați de același exclusivism și de aceeași lipsă de obiectivitate. Cearta se va porni de la blidul de linte al averilor bisericesti — dar ea are rădăcini mai adânci în lipsa noastră reciprocă de iubire. Liturghiile ne privesc peste umăr, deși ei înșiși nu sunt decât rudele sărace, luate în seamă de neamuri mai procopsite. Noi îi disprețuim pentru situația lor mizerabilă și hridă, între Apus și Răsărit. Ei așteaptă pasivi, mandri și încrezători, să se deschidă și pentru noi cerul mântuirii. Noi am pornit nărușul cucernicilor spre a-i fereci cu un ceas mai devreme prin readucerea lor la mătă. Dispreț și ură și de-o parte și de alta. Se poate spune că unul din doi are dreptate atunci când totul nu e decât dispreț și ură? Nu am fi creștini dacă am crede-o.

Și totuși ar fi așa de ușor să fie altfel. Un examen de conștiință numai. Blăjenii au practica lui. De ce nu vor să și-l facă? Dacă ar face-o, ar trebui să se gândească dacă nu cumva în trecut ei au fost aspri, răi sau nedrepti cu ortodocșii și atunci ar înțelege cel puțin mânia noastră și pripeala noastră ofensivă. Noi ar trebui să reflectăm dacă nu cumva uniții au făcut, totuși, servicii neamului, așa că nu necăjit și atunci oricare ar fi zelul nostru misionar pe care, să mă iertați, dar eu nu l iau încă prea în serios, am ști să ne sfătuim la răbdare, îngăduință și încredere.

Suntem mici și meschini uniți și alții, asta e. Și nici uniți nu avem siguranța noastră și nici încrederea liniștită care decurge din această siguranță. Am înțeles prea bine de atatea ori dacă fiecare din noi nu am găsi un alt domeniu de activitate unde să nu ne întâlnim ca dușmani, ci ca tovarăși de lucru lăsând în grija lui Dumnezeu să hotărască între noi. Nu mi-a venit nici un răspuns. Pentru că facem, în materie de viață religioasă, aceeași politică de toate zilele.

ne așteptăm din nou la strîmtoare. Și dintr-o dată ne o compănire a dreptății noastre. Iată noi o recunoașterea de plinătate.

Nu îndrăznim să ne putem afla în noaptea neagră unde se desfășoară viața țării să ne dăm ca luptă și a președintelui și a guvernului concordatului cu regnurilor. Pentru asta ar trebui să fim în stare să oprim. Mai degrabă vom fi ocăriți cum s-a mai întâmplat, și de atunci și de acum.

Dar schimbă ceva fa ceva din dreptatea noastră. De aceea noi nu ne mulțumim încă. Că așteptăm nu ca să recunoaștem dreptatea și că să se implinească dorința de pace și înțelegere.

Protestul Blajului

Abia în ultimele zile a început să se vorbească despre o posibilă aderare la greco-catolici și romani în chestiunea anuitărilor. Căci o posibilă aderare ar zădărirea și ar demola. Când am scris nouăzeci și șapte articole în "Biserica avertă" și "Cătrești" am făcut o toamnă pentru a vedea să vedeam și un punct de vedere dintr-un obiectiv în discuție și de a da astfel primele elemente de bază ale nouăzeci și șapte. Întorsătura pe care o nu întâmplare se vedește că ambele părți stăruie pe punctele lor de vedere inițiale și că directiunea egerea este exclusă.

Unii au hotărât însă a recurge la mijloace extreme. Se vorbește de un protest solemn, de o renunțare la mandatele senatoriale din partea președintelui, de o depunere a cârjelor episcopale, toate fapte extrem de grave, care evident ar fi urmate de o luare de atitudine împotriva statului român a tuturor catolicilor din lume.

Să ne pastrăm, în fața acestei eventualități, calmul și să atragem AMBILOR PĂRȚI litigante atenția asupra faptului că UN ASEMIENEA PROCEDEU AR PUȚEA DUC LA SEPARAREA BISERICII DE STAT. Vrea sau are cineva interesul să ajungem până aici? Atunci de ce această exasperantă intransigentă de o parte și de alta?

Războiul religios e singurul lucru care ne mai lipsește în zilele grele de astăzi? Ori poate nu ne dăm seama cât de aproape e acest război din launtru țării? Nu? Atunci atât în noaptea de Crăciun la Hamba oamenii stăteau cu securile sub pupitre, gata să izbească în cei cari ar fi încercat „să le fure biserica” iar în alt sat - la Gălăuș, mi se pare, dar asupra localității se poate să mă înșel - în aceeași noapte, cred, au venit cu furele la biserică tot pentru eventualitatea unui atac. Dacă perspectivele acestea încântă pe cineva nu avem decît să perseverăm. Să persevereze și Soborul, și Blajul căci nu se poate spune că unul e mai puțin vinovat decît celălalt.

Dușmănia pornește de la blidul de linte care, în speță, poartă numele de „bisericești”. Ce se întâmplă cu averea dacă credincioșii unui cult

dintr-o parohie, trec în totalitate sau în majoritatea lor la alt cult? Sibiul, în plină ofensivă de prozelitism, cere ca averea bisericii să rămână cu majoritatea credincioșilor. Blajul, dimpotrivă, protestează și afirmă că averea este a cultului și, ca atare, ea nu poate trece cu credincioșii. Și discuțunea, din ce în ce mai violentă, se poartă - evident! - cu tot felul de argumente *de drept*.

Dacă totuși am fi sinceri, noi ca și ceilalți, ar trebui să recunoaștem că punctul de vedere de drept nu ar avea nici o căutare, dacă situația de fapt ar fi alta. Unii sunt în defensivă astăzi. O recunosc și ei. O scrie negru pe alb unul din alii lor. Dr. Zaharia Boilă, jurist greco-catolic de Alba-Iulia și Făgăraș: „Astăzi, așa fiind situația politică, vor fi mai multe treceri la ortodocși”. De aceea proclamă principial: averea e a cultului. Ortodocșii, în creștere, etamează dimpotrivă: averea e a parohiei. Întreb însă - iar dacă cineva ar voi să răspundă nu i cer decât un lucru: să fie de bună credință - ce principii ar susține Prea Sfinții Vasile al Blajului și Neculai al Sibiului dacă situația ar fi inversată: dacă, anume, unii ar fi în ascensiune prozelitică iar ortodocșii în criză? Așa e că și punctul de vedere de drept ar fi cu grabă răsturnat?

Prin urmare, în deplină sinceritate, să nu mai facem caz de punctul de vedere de drept și să nu mai agităm texte canonice de circumstanță. Blajul să gândească în virtutea căror drepturi canonice și-au însușit unitii averile ortodoxe pe vremea proclamării unirii, și să ne spună ce ar trebui să devină averea unitilor în ipoteza trecerii tuturor credincioșilor greco-catolici la Ortodoxie.

Iar Sibiul să și amintească de timpurile grele ale Ortodoxiei, când Viena dădea în zoale pentru a ne răsturna așezarea noastră pravoslavnică, și să nu uite că, dacă Blajul are de ispășit un viciu original în constituirea patrimoniului său bisericesc, noi nu avem voie să ne încărcăm sufletele cu același păcat.

Mai demol, deci, cu toții - și spre o soluție tranzacțională, găsită de ambele părți, pe următoarele baze principale: Blajul are dreptul să ceară și noi avem datoria să-i asigurăm drepturile la viață, dar Blajul nu trebuie să uite că și noi avem dreptul la o reparație istorică.

Soluția? Am indicat-o cu precizie într-un articol trecut asupra articolului XI din legea cultelor minoritare. Nu a fost apreciat nici de Sibiul, nici de Blaj, după cuvîntă. Dar el nu e, pentru aceasta, mai puțin singura soluție echitabilă.

Iarăși despre legea cultelor minoritare

Știrile care se răspândesc în jurul nou legi a cultelor minoritare sunt din ce în ce mai alarmante. Și, ce e mai rău, unele din ele chiar alarmiste. Așa, s-a scris într-un ziar că nuntial papal ar fi luat contact cu guvernul, pentru a primi lămuriri în chestiunea, deocădată între toate, a averilor bisericești, adăugându-se că un conflict e pe cale a izbucni între statul român și Vatican.

Nu ştim cât de corect poate fi cuprins în aceste afirmaţii reporterice. Într-
insă precu că un esomarea cunoscute te nu numai imposibil, dar chiar fără
un rost, dacă facem din părțile litigante, adică pe pozitile convenite. Conventiile
dintre statul român și Sfântul See au dus, între altele, la precizarea unor se
luatului reciproce, care trebuie să fie definitive. Are cineva intenția să
depășească limitele deja stabilite a relațiilor statelor?

Pentru că se pune în discuție caracterul acestor bisericești și principal
caracterul diverselor corporații ecleziașice și drepturile lor în materie de per
sonalitate juridică, trebuie să spunem că toate aceste chestiuni sunt într-un ca
recare fel rezolvate prin concordatul între România și Vatican, care a fost iscălit și
asupra indicațiilor cărora nu se mai poate reveni. Orice transformare de o parte
sau de alta, a acestor stipulațiuni ar însemna o denunțare de fapt a concordatu
lui. Și se pare că numai acesta poate să fie cazul de care se vorbește de un
conflict între București și Curia română. Dacă, arata timp cât prescripțiile con
cordatului sunt respectate, putinta unui conflict e exclusă.

Și dacă totuși, se vorbește de neînțelegere, atunci întreb de partea cui e
transgresiunea. Catolici – cei puțin nu cei direct ofensați – sunt înclinați a afirma
că statul român ar fi, între cele două părți contractante, elementul de discordie.
Nu cunoaștem situația în toate amănuntele ei și nu am putea ține nimic în chip
definitiv. Vom observa totuși că, în ceea ce privește averile bisericești, concor
datul dă numai indicațiuni principiale, fără a prevedea toate cazurile concrete,
realizabile în practică. În lăuntrul acestor indicații, legislatorul român se poate
mișca în voie. Cu atât mai mult cu cât concordatul nu stabilește absolut nimic
în ceea ce privește averile patronale ale Bisericii din Ardeal.

Calcă proiectul de lege a cultelor minoritare indicațiile concordatului? Nu e
așa ușor de afirmat. E adevărat că articolul XLVII al acestui proiect, care înlo
cuiește oarecum vechiul articol litigios XLI, spune în alineatul 11: "Când însă
cei trecuți sau rămași n-ar voi să solicite acest ajutor și ar reclama împărțirea
averilor bisericești DE ORICE NATURA ale comunității lor, se vor adresa în
acel scop tribunalelor competente".

Prin aceasta s-ar părea că proiectul înglobează toate averile în același grup.
S-ar părea numai întâi, pentru că aci nu e vorba de o intenție a minoritarului, ci
de una a credincioșilor – intenție care poate lua drumuri justificate sau nu, al
doilea, pentru că, angajându-se în fața justiției, nu e deloc zis că forurile respec
tive vor judeca fără a ține seamă de natura averii.

În stadiul de astăzi, chestiunea e încă neclară. Să așteptăm dezbaterile și
comentariile, pentru a putea hotări dacă un eventual conflict e justificat sau nu.

Ceasuri grele

Disența în jurul legii cultelor minoritare continuă a sta în veci de primărie a vieții noastre religioase. Din nefericire, meteahna din Biserica de la Klușe nu a avut însă nobila dorință de a lămuri chestiunea. Cu vorbă la voi, reprezentanți autorizați ai acestor Biserici în particular sau în convorbirile lor cu mai mare cultelor nu interesează aici. Este foarte probabil ca la îndreptățiți alinați ne notată a statului (care - oricât s-ar supăra preopinări noastre - nu e creștin și nu e ortodox, ci e pur și simplu S.I.A.I. modern - constituit în afara dreptului divin) în a-și apăra interesele, mulți prelați vor fi trebuit să se arate de ambele părți mai concilianti, sau - dacă nu au făcut o încă - o vor face.

Interesant, pentru educația religioasă a țării e felul în care - înțeleg omul ortodox, să pășească în public pentru apărarea drepturilor lor. E oare și așa nete. Prea Căcernici și Prea Sfinți au pornit cu barda. Și cum e natura omenească împrejurări, cei care - înțelegând ca poate, totuși - să existe și un fel de vedere conciliatoriu - încearcă să strecoare o vorba de pace și de înțelegere.

Mai vechiși în ce privește pe cei împăcitori sunt însă tratarea și ortodox de a "Telegraful român". Doi oameni sunt mai ales obiectul acestor vijii: Vasile Goldiș și cel ce semnează aceste rânduri. Dacă nu am fost excomunicat, până acum - ca vânduți papistașilor - e numai un act de clementă a parintelui Scorobet și a ce oriați injurători publici anonimi, din slujba Î. P. S. Nicolae al Sibiuului.

În ce mă privește, tovărășia cu Vasile Goldiș, care însemnează - singur, pentru romanismul și Ortodoxia ardeleană mai mult decât cei 76 de ani de apariție ai "Telegrafului român", nu poate fi decât un lucru de mare cinste. Mă întreb însă intru cât se simte cinstit P. S. Nicolae de acest fel de apărare a intereselor Ortodoxiei și dacă dorește să se generalizeze și să aplicăm, deci, și noi metodele de "uptă ale telegrafistilor" P. S. Sale.

În de care pe sibieni: sufletul de interesele Ortodoxiei? E ca și cum nu am cunoaște noi "ortodoxia" pomădată de la Sibiu, și ca și cum am fi uitat istoria zămisirii legii pentru organizarea Bisericii Ortodoxe, cea mai gravă și dură trează lovitură care s-a dat credinței noastre pravoslavnice.

Crede Prea Stăntul Nicolae că e nevoie, în aceste ceasuri grele, să deschidem toate procesele care sangeră trupul Bisericii noastre pravoslavnice, pentru a neutraliza „dușmanii” - care ne sunt dușmani numai pentru că nu au înțelegere pentru tactanta vanitatea și orgoliul nostru neînfrănat?

Nu l-am ruga mai degrabă să potolcască zelul de injurători al ajutoarelor sale? Aici chestiunea legii cultelor minoritare se va închide ea odată. Dar Î. P. S. Sașii amane și Cusantii - la fel.

Violența Păcii

Legi cultelor minoritare... interesul nostru...
și ilustrează...
cunoscându-l...
și am...
ceste. Dacă...
rețut de...
nenorocitele... de la...
Cu votarea...

Episcopul... după o...
la...
nu se va...
promulgarea...
reincepe. De...?

Nu se poate. Legea a fost votată de...
ab ajuns la... chip...
și mișcă... Biserica noastră...
naș...
impresionant...
spure în...
reșe...
gos. Legea a fost votată. Trebuie dezavantajată Biserica...
să presupunem că e așa. O dezavantajare în...
folosul STATULUI. Atunci de ce nu se promulgă legea?

Operația aceasta trebuie făcută cât mai neîntârziat. Altfel se va strecura în
convingerea cetățenilor bănuiala că deasupra actului de cenzurare a cultamen-
tului - care e presupusă ca ținând seamă de interesele statului - există o cen-
zură ortodoxă. Bănuială nedreaptă, desigur, pe care însă întârzierea ratificării o
încurajează.

Că ortodocșii s-ar afla în fața unor dificultăți? Nu o contestăm. Dar dificultăți
de alt ordin decât cele care se pot înlătura printr-o lege. Legea nu este întotdeauna
una mară primejdie care amenință Ortodoxia românească. Înadeacă putința
de a legisla după nevoile ei a lenevit Biserica și s-a frânt avantajul misionar. În-
dreptări, deci, sunt de nevoie - și încă urgent. Dar iarăși, nu din cele care pot
veni din partea statului. Căci pe această cale nu putem ajunge decât acolo unde
am fost în discuția de la legea cultelor. Ortodoxia, încercând a se substitui sta-
tului, pentru a-și crea ei însăși anumite situații pe care singură, prin propriile
e puteri, nu le-ar fi putut, probabil, cădea niciodată.

Legea cultelor minoritare e un caz caracteristic și e bine să ne-o fimem pre-
zentă, pentru învățare de minte. Iar atitudinea pe care deosebiții noștri chinari
au adoptat-o în această chestiune este ca un fel de măsură a nădejdilor pe care
avem dreptul să ni le punem în fiecare din ei.

Să însemnăm printre cei dintâi pe Prea Sfințitul Visarion Pîrvoi, fost episcop de episcopie al Bălților. E o impresionantă figură a Bisericii noastre. S-a lăsat adanca sa cultură teologică slavo-bizantină, contactul permanent cu viața reală a populației aborigene, practica de fiecare zi a pietății răsăritene îl pînă de pînă de ispășele și de drumurile greșite ale protestantismului. Oan de viața interioară și de acțiune, în același timp. Frumoasă figură de calagăr și de călugăr, călugăr puternic și mișcător sînt al demnității Bisericii. Se vorbește de el ca de un om cu cerbăcia tare. E numai un ostas al lui Hristos. Dar un ostas hotărât, așa cum ne trebuie.

Dinspre răsărit, de la Bălți, mișcă nădejtile refacerii vieții noastre bisericesti. Este, până la ridicarea unei noi generații, una din rezervele supreme ale Ortodoxiei noastre. Să ne învățăm a-l prețui ca atare.

B. Din afara granițelor

Ce e cu capela română din Viena?

Tigănia românească de la Viena continuă. Vorbim de „conflictul” dintre delegatul d-nei Mitilineu și a d-lui viceconsul Rădoi, de o parte, și parohia română a preotului Mitariu, de alta. Noi nădăjdum că, după cele ce am relatat în gazetă, legatia va trece, totuși, în stăpânirea bărbaților. Iar în ce privește pe d-l Rădoi, adunăm dosar pentru isprăvile de la Paris. Ne pare rău că trebuie să revenim asupra unei chestiuni pe care, în interesul dreptății, adevărului și prestigiului nostru, am fi dorit-o închisă. Și ne pare cu atât mai rău cu cât, de data aceasta, trebuie să punem în față pe P. S. mitropolit Nectarie.

Căci, după nemaipomenita rușine din Vinerea Mare, pe care am povestit-o cu alt prilej, a intervenit în această urâtă ceartă – de altfel, cum și avea datorită să o facă – însuși capul Bisericii bucovinene. Numai că, după impresia noastră, felul acestei intervențiuni nu e tocmai fericit. Să povestim faptele.

P. S. mitropolit a sosit la Viena, și a luat contact, cu legatia și cu preotul P. S. Să dorește pace și a hotărât ca preotul să ceară scuze d-lui ministru și legatului. „Tot preotul!” În sfârșit! Părintele Mitariu consimte. De îndată ce șefii sârbierarhiei îi dă sfatul! Dar nu consimte d-l Mitilineu. Căci d-sa nu mai vrea să aibă în nici un fel contact cu preotul-paroh. D-sa are o altă soluție. D-sa aranjează cu d-l dr. Marius Sturdza, președintele comitetului parohial, lucrurile astfel încît comitetul să ia preotului semnătura prin care face scuze tuturor și recunoaște că tot ce a spus în public în această chestiune e fals.

Iarăși despre capela română de la Viena

Chestiunea capelei romane de la Viena trebuie să intre într-o fază decisivă. Laimele întâmplări cari ni se relatează dovedesc cu prisosință că P. S. mitropolit Nectarie al Bucovinei nu este hotărât nu numai la apărarea drepturilor și demnității bisericești, dar nici măcar la o imparțialitate care ar fi impusă, în orice caz, de fapte, așa cum ele s-au întâmplat.

În adevăr, în ultimul timp, preotul Mitariu, parohul capelei din Lowerstrasse, a primit o propunere, să-și dea demisia, să plece din Viena și în schimb, să primească o despăgubire de 60.000 lei. Propunerea vine de la Mitropolia Bucureștilor, dar, după toate aparențele, ea este dictată de legația din Viena. Căci înseamnă pentru aceasta o satisfacție completă.

La o asemenea soluție nu ne-am fi așteptat. Nu am fi crezut, anume, că se va găsi o față bisericească în stare de o așa flagrantă încălcare a demnității și demnităților eclesiastice, numai pentru a complăce domnilor și doamnelor de curte. Noi știm cât de grav este amestecul punctelor de vedere laice în Biserica. Dar chiar în așa măsură, mărturisim că nu ne-am încurajat.

Părintele mitropolit Nectarie nu are nici o scuză. P. S. Șa și e precis că n-au decurs întâmplările. La partea cea mai însemnată a procesului a asistat personal. Știe, deci, că încercările de împăcățune nu au izbutit nu din pricina preotului — care, bietul, s-a declarat gata să ceară scuze verbale în fața doamnei și domnului ministru, deși tot el fusese insultat —, ci din pricina nervilor ambilor și încăpătărării feminine a legății din Viena — care și a făcut un punct de onoare și de prestigiu din mazierea parohiei capelei românești. P. S. cunoaște deci pe adevăratul vinovați în această urâtă ceartă și totuși, stă de partea legăției, căci ce altceva poate să însemneze propunerea cu demisia — umilire a preotului — cumpărată cu 60.000 lei?

Ce va urma se poate bănui — dacă preotul ramane la discreția mitropolitului și legăției, unde într-o boierie — a ajuta pe un preot împotriva voinței mitropolitului — sau nu e în concepția noastră. Dar aici nu a hotărât mitropolitul — ci omul de lume. Putem, deci, asista cu brațe încrucișate la desființarea capelei? Nu.

De aceea nădăjdum că până la sfârșit se va găsi un chiriach care să ia asupra lui să capela văduvită de episcopie. Ne gândim la P. S. Neculaci — Ștefan sau la P. S. Vartolomeu.

Jurisdicția românilor din America

Mitropolia Sibiului a trimis în America pe părintele Scorobet. P. S. este un om de carte — cu legături frumoase în Apusul creștin, cu o coloratură poate că am anglicană. Dar mă întreb dacă nu cumva tocmai un asemenea om e înd

pentru călătoria în America. Pentru că e vorba de cercetarea românilor creștini ortodocși de acolo și pentru că, în orice caz, un om de cultură engleză în cadrul Ortodoxiei, totuși, mai aproape de sufletul „american” decât de al preotului pătruns de pravoslavie.

P. S. are o misiune precisă: nu numai de a vizita pe românii creștini din America, ci și de a pregăti vizita canonică a P. S. mitropolit Neculai al Ardealului.

Faptul acesta e de cea mai mare însemnătate. Căci el poate aduce claritate într-o serie de probleme astăzi plătind în viață. Între altele și cine are jurisdicție asupra românilor din America? Chestiunea e controversată. Astăzi circulă în America un trimis al Mitropoliei Bucovinei care are pretenția să vorbească cu autoritatea bisericăască superioară.

Vizita P. S. Neculai, mergând în America, nu va ridica un conflict? Și înainte de aceasta vizită nu ar fi bine ca Șantul Sinod să ia în discuție chestiunea și să dea o soluție? Pentru că o hotărâre, oricare ar fi ea, [e] mai bună decât lipsa de claritate de astăzi.

Recunosc, problema este dintre cele mai delicate. Și ea ar putea deschide chestiuni de importanță internațională în cadrul Ortodoxiei. Căci mă rog, ce însemnează autocetălie, în ce condițiuni s-au desprins aceste autocetăli de Patriarhul din Constantinopol, până unde se întinde jurisdicțiunea acestor autocetăli? Iată, altele întrebări care nu au fost încă discutate după cuviință și care odată și odată, totuși, se vor pune.

Emigrarea episcopilor ruși ridicase această chestiune acum vreo 5 ani. Pretențiile Patriarhiei din Constantinopol asupra caplelor românești din străinătate puneau aceeași problemă.

Dar, după obiceiul pământului, chestiunea a fost „lăsată moartă”. Cât timp va mai rămâne? Și unde ne sunt canonistii care să ne apere drepturile atunci când problema se va pune?

Organizarea ortodocșilor din afara granițelor

Nu avem încă nici o știre asupra marelui Congres al Bisericii Române Ortodoxe din America, pe care îl anunță pentru zilele de 25-28 april noua și excelentă toare „Libertatea”, care apare la Detroit.

„Libertatea” însă, care consideră evenimentul acesta, pe drept cuvânt, de prim plan, are asupra chestiunii un „leader”, din care s-ar putea deduce că dezbaterea s-ar fi putut să fie destul de aprinsă. Din lucrurile pe care le știu deja, ar exista o tabără partizană a unei largi autonomii administrative parohiale și o altă cu tendințe mai centralizatoare. Să nu fie în aceste neînțelegeri ecoul vizitei părintelui Scorobiei, trimisul în America al P. S. Neculai de la Sibiu?

Chestiunea Bisericii Ortodoxe din străinătate, dependentă totuși de autocetălia românească, este foarte delicată. Principal, Patriarhia din Constantinopol

poi ar putea să ridice problema principală, dacă jurisdicțianea autocratelor naționale depășește granițele țării respective. Dat fiind că autonomia administrativă a fost, canonic și istoric, acordată de Patriarhia Constantinopolului și anume, în condițiuni precise.

În fapt însă, situația vechilor patriarhii răsăritene este astăzi, politică și materialmente, așa de proastă, încât nimeni nu se mai gândește să ridice o chestiune așa de spinoasă ca cea la care ne referim. Ceea ce ne îngăduie nouă să ne facem de cap.

O situație așa de excepțional de favorabilă trebuie însă folosită. Și anume în sensul unei organizări grabnice și precise a tuturor ortodocșilor români, aflători în afară de granițele țării. Problema nu este așa de simplă. Dificultățile ei s-au arătat deja în momentul în care s-a pus chestiunea capelei române din Baden Baden.

Iar situația de azi e neclară. Biserica rumânească din Viena depinde de Mitropolia Bucureștilor. Mitropolia Ardealului a trimis un emisar în America. De bună seamă, nu fără nici un scop. Ci, probabil, pentru a stabili o dependență a ortodocșilor români americani de scaunul P. S. Neculai.

Aci ar trebui să se intervină. Există, fără îndoială, o autonomie episcopală. Biserica noastră. Nu e însă mai puțin adevărat că Biserica rumânească e una și atunci, cel mai normal ar fi ca toate aceste Biserici să depindă direct de Patriarhia din București. Îmi dau seama de toate ambițiile jignite de o asemenea propunere. Dar nu există și un punct de vedere care să depășească toate ambițiile mai ales când ele nu sunt decât atar?

Problemele politice ale Ortodoxiei

Din America ne vine vestea unei fapte de laudă, care s-a întâmplat cu sprijinul P. S. Neculai de la Sibiu. Adunarea Generală a Romanilor Ortodocși, înula peste ocean, adunare a cărei însemnătate nu va scapa nimănui - dat fiind că a pus bazele organizării unitare a vieții ortodocșilor români din Statele Unite - a putut înfăptui ceea ce am înregistrat la timp, fără îndoială și grație prezentei îndrumătoare a părintelui Trandafir Scorobei, care nu e un „papa Trandafir” oarecare, ci, cu anumite rezerve, pe care noi le-am făcut pe vremuri, unul din cei mai harnici și mai luminați preoți ai Bisericii noastre.

Vasăzică, părintele mitropolit Neculai și-a putut impune jertfa bănească de a trimite în America un îndrumător religios. Iar dacă a făcut-o e pentru că și-a dat seama de importanța unei asemenea acțiuni. Asta înseamnă că, în vreme ce la București se pierd legăturile noastre cu Răsăritul creștin, de la Sibiu se întinde o mână de ajutor, peste ocean, românilor ortodocși de acolo. Nu vreau să discut dacă faptele acestea, spuse așa, au o semnificație specială, dacă ele încadrează în adevăr, o politică și dacă această politică este de urmat.

Constata numai că chiar în aceste vremuri de anarhizare a vieții noastre naționale, se mai păstrează din fericele cineva care să aibă capul la mână pe problemele politice ale Ortodoxiei române și că acesta este spre cinstea lui Târziu, mitropolitul Sibiei.

De ce adică părintele Necula care este de bună seamă unul din fruntașii Bisericii noastre, nu s-a oprit să fie nu numai teolog și om politic, ci și creștin. De ce ne-a fost dat nouă ca înțelegând unul din ei mai bine se înălțăm la noi, să ajungă prin nestăpânitul său orgoliu la refăcută unealtă a diavolului.

Iată, în chestiunea concordatului, a ridicat găsă, în numele Bisericii și a pregătul o inutilă înfrângere. A sondarizat Sinodul pe un protest și a anunțat că va începe o agitație între credincioși. Protestul și agitația nu vor avea nici un efect. Toate partidele politice au colaborat în decurs de atâta ani la încheierea concordatului, prin guvernele pe care le-au dat țării. Ele sunt deci bloc pe această chestie. Nu va trece concordatul în parlament. E o copie mică!

Nu trebuia concordatul încheiat? Să presupunem că nu trebuia. De ce? Pentru că ne ar vădina ființa etnică și religioasă să zicem. Este bine dar atunci, atitudinea trebuia să fie alta: un scurt și demn protest acum și pe urmă, studierea cu probe a tuturor neajunsurilor care decurg din acest concordat, timp de 6 luni sau un an. Și pe urmă abia, dacă dovezile existau, agitație pentru modificarea sau denunțarea concordatului. În asemenea împrejurări succesul ar fi sigur.

Așa, noi nu înregistrăm decât o nouă înfrângere, și încă inutilă. Dar cu cine va te înțelege? Când mitropolitul Necula nu cunoaște decât o singură lege: cea dăruită de orgoliul său.

„Popa Tandă”

Tot știam eu ceva, când spuneam că părintele Trandafir Scorebet nu e Popa Tandă. Căci Popa Tandă, știți, a tândălit el un sat întreg, dar până la sfârșit tot a izbucnit ceva. Pe când părintele Trandafir, trimis de Sfântul Sinod la romani din America, dragă Doamne, ca să-i organizeze, a trebuit să iasă ceva cam rampolat din adunarea „americanilor”.

Vedeți că părintele Scorebet a trecut oceanul cu metodele vladichii Neculai de la Sibiu, și metodele astea or fi bune ele la Sinodul din București, unde sunt oameni cu pacate multe, cari pot fi terorizați, dar nu în America, unde nu ai de-a face decât cu oameni liberi, cari nu-ți datorează nimic.

Deci, „americani”, prin glasul d-lui Barbu, au spus părintelui Trandafir că ei nu au lipsă de stăpâna de la Sibiu și că nu înțeleg să li se ordone pe tonul pe care o făcuse trimisul Sinodului. După cum nu înțeleg manevrele șirete la cari se dădu această adunare.

Au lăsat pe preotul Scorebet deoparte și au hotărât ei cum au crezut mai bine. Hotărârea aceasta este, omenește, înțeleaptă. Se adoptă întru totul statutul

Bisericii Ortodoxe Române și se cere pentru America un episcop missionar, el dreptul de a sta în Sinodul de la București. Vasăzică, autonomie administrativă, în limitele în care fiecare episcopat al Bisericii române este autonom.

De unde urmează că indicațiile pe care românii din America le au primit de la necesitățile lor locale sunt mai în conformitate cu spiritul Bisericii Ortodoxe decât pretențiile P. S. mitropolit de la Sibiu. Cu aceasta se dă satisfacție și cererii părintelui Patriarh – care nu înțelege legătura „americanilor” decât cu Biserica română în întregime –, și așezării canonice.

Părintele Trandafir, care nu se dusesese să discute și să se informeze, ci să impună, a trebuit să se mulțumească cu funcțiunea de factor poștal, el va transmite Sinodului dorințele „americanilor”. Așa e bine și așa trebuia să fie de la început.

Vlădica Neculai a suferit, grație neîndemânării plenipotențiarului său o înfrângere. Dar nu e numai plenipotențiarul de vina. Căci misiunea lui a fost imposibilă. E de așteptat, deci, ca mitropolitul Bălan să facă opoziție dorințelor celor de peste ocean.

Vom vedea însă dacă și de data aceasta Sinodul se va lăsa terorizat.

Românii din Istria

Profesorul Panaitescu de la Cluj, care a fost în vară pe la românii din Istria, aduce vestea că aceste neamuri ale noastre sunt în curs de deznationalizare. Prin Biserică. Preoții sunt prin partea locului cu toți croați și chiar dacă Liturghia propriu-zisă se face în latinește, apoi cealaltă parte a slujbei e croată. Și astfel istrenii vor sfârși curând prin a fi slavizati.

Este evident că nu poate fi vorba la noi de o politică susținută pentru întretinerea conștiinței românești prin acele părți. O asemenea conștiință nu există și necazurile noastre, cari nu ne îngăduie să ne ocupăm mai îndeaproape de românii din Serbia, Banat, Bulgaria și Macedonia, nu pot fi mărite încă cu intențiuni exagerate – să o mărturisim –, oarecum artificiale.

Renașterea națională a românilor istreni și ridicarea lor până la conștiința solidarității cu noi este, în bună parte, utopică. Dar fenomenul în sine – existența unei populațiuni de limbă, dacă nu și de conștiință românească – este interesant. Și noi nu putem fi indiferenți la păstrarea lui. Persistența graiului românesc în părțile Istriei însemnează o mărturie pentru împănzirea cu români a întreg ținutului dintre Adriatică și Marea Neagră.

Așa fiind, conservarea graiului nostru în acele părți, chiar dacă nu poate avea o valoare de viață, are desigur, una de muzeu. Și nici asta nu e de ne uitat în seamă. Cu atât mai mult cu cât lucrul nu e nici așa de greu de realizat.

Guvernul d-lui Mussolini nu are nici un interes să ne facă dificultăți. E de căutată chiar probabil că mai degrabă ne-ar sprijini. Cum ar fi, adică, dacă Mitropolia

de la Hla ar trimite — eventual cu sprijinul bănesc al guvernului — un personaj care să înlocuiască pe cel croat?

Este adevărat că populația din partea locului e catolică și că sunt anumiți deosebiri de ritual, peste care — au credința și — și în prezent ar trebui să trecem. Astea sunt însă chestiuni de tehnică care nu ne privesc pe noi.

Și, pe urmă, dacă asta nu se poate, de ce nu s-ar recurge la serviciile franciscanilor romani de la Hălăucești, care — fără suparare — cum s-a mai întâmplat acum câțiva vreme — când constatăm același fapt — nu prea au prilej de mari isprăvi printre populația moldovenască?

Problema merită, în orice caz, cercetată. Ea nu se poate să nu atragă atenția lui Blajului — așa de sensibil și de întreprinzător în chestiuni naționale. E așa de simplu! O chestiune care — în adevăr — nu poate sufla pe cineva care pe noi ne interesează și care nici măcar nu cere cine știe de ce materie.

3. ANOMALII ÎN VIAȚA BISERICII

A. Racile diverse

Domnul Cuza revizuieste

În discursul program pe care l-a rostit în ultima sa întrunire politică din București, d-l Cuza a luat poziție și față de Biserica. Era și necesar. Liga Aparării [Național-]Creștine se cheamă doar partidul d-sale, și nu poți ni spune că ar nu mai în această țară — oamenii cari se doresc după un program de realizări practice în cadrele creștinismului. Pentru cei ce nu sunt de a dreptul în tovărășia de acțiune a d-lui Cuza, ci se mulțumesc doar să-l urmărească atent și cu interes evoluția și sistemul de luptă, spectacolul trebuia să fie de două ori interesant: d-sa nu e un creștin născut, sau, cel puțin, credința d-sale nu a fost întotdeauna din cele mai ferme. Întoarcerea la creștinism avea, deci, savoarea particulară a unei convertiri. În lumea hipersensibilă și nestatornică a artelor — și încă o asemenea convertire ar fi fost senzațională. Vă închipuiți: deci, interesul pașant al unei astfel de act pertractat în cadrele austere și rigide ale unei vieți înclinată ștute.

Deci, d-l Cuza a vorbit. Cu felul său analitic și răspicat de a înțelega problemele. Despre ligă, despre apărare, despre națiune și despre creștinism. O mare calitate are toată acțiunea d-sale: claritatea. Și încă una: precizia. Și Kant e așa era — în vorbire. Clar și precis a fost, deci, și asupra problemei religioase. Trebuie să deosebim, a spus d-sa, între *Lechul* și *Noul Testament*, între domnia lui Iehova* și cea a lui Hristos. Nimic nu leagă cele două *Testamente*, după cum nimic nu leagă cele două lumi corespunzătoare. Categorie!

* D-l Cuza, care uneori face și filologie, derivă Iehova sau El Șadai Set-Șetani (Jahve Salati) operativ în care nu-l putem urmări între altele — și pentru că trimiterile d-sale la text sunt totdeauna exacte.

Dar Biserica? Biserica, evident e de altă părere. Dar tocmai aici e printr-un D-I Cuza e creștin - dar nu e cu Biserica. Mai mult, între cei dintâi și cea de a doua armă e un conflict mai vechi. D-I Cuza a scris și o carte *Învățătura lui Iisus* iudaismul și teologia creștină, unde se precizează lucrurile. Față în față stau două concepțiuni ale creștinismului: una a Bisericii - alta a d-lui Cuza. Cea dintâi are la baza eroarea: cea de a doua e cea adevărată, variabilă.

Iată, deci, că începem să ne lămurim. Care e concepția eronată a Bisericii, și știm, aproximativ. Să o vedem pe a d-lui Cuza.

1) „Dogmele teologice, chiar prin destinația lor - ca interpretări omenești - sunt, dar, supuse revizuirii continue. Concepte în adevăr fundamentale opuse nu numai concepției Bisericii, ci și celei a gramaticii și dicționarului, la fel cu declarația „dogmei trebuie, dar, oricând să tindem a-i substitui adevărul”.

2) „Eu nu recunosc altă autoritate și altă călăuză decât spiritul adevărului”.

3) „Să citim *Evangelhelia*” (tipărit cu litere grase!).

Acestea ca principii metodice. Ce scoate d-l Cuza din citirea *Evangelhiei*, ca ajutorul metodei se vede în restul cărții. Subliniem doar o încheiere ca fiind din cele mai caracteristice: Iisus este fiul lui Dumnezeu, dar numai în înțeles abstract și simbolic. Nu mai continuăm, cred că ne-am amurit.

Dar, să fim serioși. Va să zică, d-l Cuza conduce Liga Apărării National-Creștine. D-sa e naționalist, dar înlătură tradiția (cf p. 2 loc cit.) d-sa e creștin, dar nu vrea legătură între *Lechul* și *Voul Testament*, deci, neagă existența vecinică și unitară a Bisericii. D-sa e creștin, dar nu recunoaște altă autoritate decât pe cea a adevărului. Deci, introduce în materie religioasă liberul examen al rațiunii. D-sa e creștin, dar nu vrea să știe decât de *Evangelhelia*, deci mutilează în lătea învățăturii. În preatarea cărții, d-l Cuza făgăduiește o revizuire a creștinismului. Recunoaștem că a făcut-o. Radical!

Să zicem, deci, că creștinul revizuit A. C. Cuza conduce Liga Apărării National-Creștine-revizuite? Nici atât măcar. Lucrurile stau altfel. d-l Cuza nu e creștin, ci antisemit. (Ne surprinde că d-sa, spirit logic prin excelență, amestecă noțiuni care nu sunt de același gen.) Iar liga este și ea antisemită, pur și simplu. (Mă rog, e rușine!) Din creștinism d-sa crede că își poate face o armă de luptă. Și pentru că Biserica nu-i stă la îndemână (sau nu-i stă indeajuns) d-sa revizuieste.

E cam greu! Ix stă pentru Biserica o problemă mistică a iudaismului. A pus-o la noi părintele Grigore mai demult, a reiat-o, acum în urmă, Martin în scrierea către Cocteau, recenzată în această foaie. Nu-i cerem d-lui Cuza să cunoască această problemă, nici să gândească asupra ei. D-sa e un cap eminent antimetafizic - ceea ce, evident, nu constituie nici o rușine și nici o scădere. Antimetafizicii sunt și evreii și, slavă Domnului, trăiesc de câteva mii de ani! Dar credem că o delimitare netă a elementelor cu care lucrează d-l Cuza ar lămurii multe lucruri. Și buna credință a oamenilor ar fi mai satisfăcută. Și d-l Cuza însuși ar trăi mai în realitate, și mai în sinceritate cu sine însuși. Nu ar fi mare nici un folos?

În definitiv, problema evreiască a fost uitate de d. I. Cuza pe toate părți. Dar, de când, în clasă a IV-a de liceu, sacrificăm bunul nostru de credință pentru a plăti biletul de tren al d. lui Cuza, care trebuia să vie să ne vorbească? Iar noi nu ne a mai spus. Și mai rău încă, o soluție a problemei nu am născut de atunci. Nu e păcat și de vremea tinerilor, cari ar putea fi adunați de o doamnă constructivă la o treabă mai spornică?

Ca să nu mai vorbim de tâlcirea revizionist creștină!

Modernismul în Biserică

Sfântul părinte al Romei, papa, a încercat de curând o pambăreare autentică pe aleele Vaticanului. Așa anunță gazetele. Se pare că mașina va călătora pe credincioșii lui din Milano. În ce scop? Se știe doar cât de mare e năpasta lumească a urmașului Sfântului Petru, de când printr-o hotărâre proprie popul s-au închis în Vatican, ca un protest împotriva noului statut al Italiei. În Roma stăpânirea lumească a lui Victor Emanuel, primul rege al Italiei, care a pus automobilul pentru curse, în aceeași minuscule împărăție până astăzi se găsește pe unu. Vrea oare actualul papă, așa cum se vorbea de predecesorul său, să renunțe la prizoneratul voluntar și să pășească în noua lume italiană, ca într-un regim prietenesc? E o supoziție care nu cade afară de domeniul posibilităților, dar actul acesta comportă hotărâri și pregătiri de o altfel de importanță și de bună seamă el nu putea să înceapă cu acceptarea unui automobil.

Zeomotul motorului în aleele Vaticanului însemnează mai degrabă altceva însemnează patrunderea spiritului nou, industrial, înlauntrul organizației Bisericii. Papa în automobil este Biserica deschisă senzațiilor noului ritm istoric, de sigur nu în sensul unei înfrângeri a Bisericii, ci dimpotrivă, în acela al captării mentalității moderne pentru serviciul acestei Biserici.

Ne modernizam. Din adevărații creștini, catolici sunt, evident, cei mai deschiși la noul și viitor. Roma a păstrat nu numai o largă flexibilitate de organizare și de adaptare la împrejurări, ci și — chiar dacă s-ar protesta — putința de evoluție în strălucirea ei intim spirituală.

Dar problema este mai generală, și ea ne atinge și pe noi. Sunt ani de zile de când ravena misionară, care întovărășește zorile noului renașteri religioase, se îndreaptă și la noi staruitor ce anume inovațiuni putem și ne e permis să introducem în biserică pentru a izbuti să atragem și să reținem pe credincioși. Bisericele noastre au început să aibă calorifere și lumină electrică, în măsura în care străzile se construiesc din beton armat. Este ceva de zis împotriva acestor inovații?

În privirea acestor inovațiuni, probabil că nu, mai ales că luminatul electric și încălzirea centrală au găsit un loc efectiv în întrebuințarea paralelă a umanărilor și a candelelor. Dacă odată existența lor era absolut necesară. Dar nu există nici un fel de lumină electrică sau de încălzire centrală? Este aceasta de modernizare?

...si dreptate tinu si pe
...La Cerny, dar
...in mica burghezie
...Acti in France
...sunt p...
...le f...
...in acc...
...m care
...un mijloc de
...deocamdata
Pe exemple
f acceptate si c...
Sunt unele a caror acceptare se intinde
ameaza legile evolutive tehnice
apozitie pe aceasta tema ar fi ridicola
Dar alte scotburi? Sunt unele cari pot sa
dri ortodoxe sunt altele cari fara sa
nu fac parte integrala din traditia noastra
categorie, cari fata de realitatea religioasa
porta neutral
Raspunsul este deci simplu acestea din urma pot
var contribui la inlesnirea expansivitatii
cele din categoria a doua sunt mai degrabă a
iar cele dintâi trebuie hotarat combătute
Recunoastem că soluțiile nu sunt simple și sigure
tica, deosebirile nu sunt așa de hotarate și se cere o mare
dogmatică și psihologică pentru a decide
Deciziunile nu se pot lua, oricum decât de la caz la caz
Dar stabilirea unor norme este necesară și ne dăm seama că aparatul trebu
ilor acestor operații nu este imposibil de constituit

Religia ca instrument politic

Episcopul de Bordeaux, om aprie și creștin intransigent, căruia îi plac situa
ile clare, a ridicat o chestiune delicată: aceea a legăturilor dintre mișcarea de
la „Action Française” și catolicism. E, desigur, o chestiune analoagă cu aceea a
creștinismului Ligi Apărării Naționale de la noi. Dar cu nădăjdi deosebiri
Căci creștinismul neutru al ligistilor este numai un semn de fatuare, pe când
„Acțiunea franceză” pune la contribuție disciplina Bisericii Catolice, ca idee
directoare pentru așezarea societății franceze

Credem că lucrurile acestea fuseseră lămurite o dată. Maurras a mai fost doar tras la răspundere, și a mărturisit-o deschis: *nu crede*, dar e sigur că, în afară de conținutul religios, catolicismul reprezintă o severă disciplină de viață care face parte integrantă din structura spirituală latină și, în specie, franceză. Nu există dezvoltare firească a poporului francez care să nu se sprijine pe această disciplină și, ca atare, nu e posibilă o desfășurare a puterilor de viață ale acestui popor în afară de cadrele Bisericii Catolice.

E și acesta un punct de vedere. Biserica respectivă este liberă să-l accepte sau să-l respingă, ea poate stabili singură dacă e interesată numai la viața religioasă, și atunci maurrasismul îi e indiferent – sau dacă problemele de organizare lumiească îi sunt aproape și dacă, în acest caz, consimte să devină numai un instrument politic în mainile curate, e drept, ale unei grupări religioase indiferente.

Biserica de Apus a hotărât, și anume, prin însuși papa, care acum caliva ani a dat oarecum binecuvântarea sa mișcării. Astăzi cardinalul Andrieux deschide din nou chestiunea, dintr-un exces de scrupule. Cum se vor desfășura evenimentele, nu știm. Dar gestul lui e frumos.

E frumos mai ales în raport cu ceea ce se petrece la noi. Iată: Arhiepiscopul Bucureștilor publică actele adunării eparhiale de constituire. Material este interesant, pe care se poate urmări caldă și continuă stortare a setilor bisericești de a reorganiza viața religioasă. Dar, răsfosti, vă rog, broșuri opriti-vă asupra persoanelor care compun adunarea eparhială. E delicat să vorbim chiar de clerici: să ne mărginim la laici. V-ați întrebat vreodată nu căuți ei sunt cu adevărat creștini ortodocși, dar cât au un cât de ușor contact spiritual cu viața religioasă? Dacă voi spune: la sută, sunt sigur că am exagerat și anume, prin exces.

Vedeti, dar, deosebiri! În Franța, un cardinal se întreabă dacă persoane religioase indiferente pot întreprinde, în treburi politice, numele catolicismului. La noi, organizarea Bisericii însăși stă în mainile unor atei sau pozitiv știți. Și ne mai mirăm că opera de revivificare a creștinismului nostru merge așa de greu?

Așteptăm pentru Biserica românească un cardinal Andrieux. El va avea de sigur la noi mai mult de făcut ca alurea și ivirea lui ar putea să nască grave tramantări. Dar el e cu atât mai necesar.

Glume nelalocul lor

Biserica Încoronării de la Alba Iulia începe să se rumeze. Nici nu a fost bine isprăvită toată, de altfel. Nu numai în planul de clădiri care trebuia să închipuie un fel de cetate religios-națională, dar și în felul de lucru. O parte din această „cetate” e și astăzi doar culisă, carton, șipci și ipsos, așa cum a fost completată în grabă pentru nevoile „reprezentativei”. Nu e rău, desigur, că pentru atunci, s-a procedat așa, în lipsă de altceva mai bun. Dar e rău că, după atâtea ani, lucrurile au rămas în aceeași stare.

Și dacă ar fi măcar în aceeași stare! Dar ipsosul cade, cartonul se umflă, se ploaie și începe să se vadă scheletul improvizației. Nu e chiar așa spre cinstea noastră să mărturisim prin această lăsară în părăsire că biserica aceasta ne-a trebuit numai pentru o împrejurare și că alt rost nu mai are în viața noastră națională. Nu e frumos, între altele, și pentru că ne arătăm ca niște bieți țigani nevoiași, pe care până la urmă, tot ne va strivi biserica de peste drum a episcopului Mailath. I. elementar că, dacă ne-am vârat la Alba-Iulia, și am avut de ce, în sufletul episcopiei romano-catolice, comparația care s-ar putea face între noi și ceilalți va trebui să cadă neapărat în favoarea noastră.

Se pare însă că problema nu ne preocupă. Alba-Iulia e și ea un punct nevralgic în viața noastră național religioasă, tratat ca atâtea altele, cu ignorare lăta, aud că P. S. episcop Ioan al Armatei ar fi cerut pentru nevoile episcopiei și ale chiriarhului o aripă în Palatul catedralei. I s-a refuzat. I s-a dat în schimb, locuință într-o cazarmă. Poate că așa o fi trebuit să fie de îndată ce este episcop militar, locul lui nu poate fi decât la cazarmă.

Ar fi vremea ca glumele acestea să înceteze. Pentru binele tuturor. Dacă un Episcopat al Armatei este o instituție necanonică sau fără rost, să se desființeze scaunul pur și simplu. Dacă e însă cazul ca locul să fie menținut, să i se acorde importanța pe care o merită și attributele materiale ale puterii. E cu mult prea luxatoriu Mailath. Senatul se întreba dacă Prea Sfințitul Ioan are dreptul să fie senator de drept. Astăzi, i se refuză o locuință în Palatul catedralei.

Și, în acest timp, palatul, chiar și cel de p. atră, se năruie. A început să i cadă tencuiala, geamurile s-au spart, prin încăperi și-au făcut cuiburi rândunicile. Nu există un intendent. Nu există nici măcar un îngrijitor.

O aripă a acestei clădiri, transformată în Palat Episcopal, ar fi o soluție practică pentru cladirea însăși: nu s-ar mai ruina în întregime.

„Parlament bisericesc”?

Pentru marele Congres al Bisericii Ortodoxe Române¹, unele organe de presă ar voi să încetățenească expresiunea de „parlament bisericesc”. Termenul este neconvenabil și ar trebui respins.

Să mărturisim că ceva de parlament au totuși aceste adunări ecleziastice. *Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe*² nu a fost prea fericit concepută. Avându-se în vedere ambițiuni sau interese pe cari nu le înțelegem, ea a fost gândită într-un spirit care numai al tradiției noastre religioase nu se poate numi. Toată așezarea canonică a Bisericii Răsăritului a fost călcată brutal în picioare de un duh „novator”, care, din nefericire, nu va avea la noi nici scuza eficacității.

Împănarea forurilor ecleziastice cu mireni, și anume în proporție de 66 la sută, nu e cea din urmă din aceste inovații.

Marele congres se adună zilele acestea în București. Cine are vreme poate trece un moment pe la Senat, ca să ia în cercetare chipurile membrilor laici și

adunări. Aspectul este din cele mai interesante și rezervă spectatorului neclășite prilejuri de surpriză. Nu ai fi crezut niciodată că cutare domn lui e hura pe care îl întâlnești mai ales în carciumă, este o persoană pe care viața Bisericii noastre o interesează în cel mai înalt grad. Și totuși, probabil că așa este. Preocupanții sunt în congres oamenii politici. Un *spiritus rector* are și această adunare. Și anume, în persoana unui fost ministru, a cărui hotărâre dărmătoare față de Biserică este notorie.

Acesta fiind spiritul adunării, să ne mai împotrivim tendinței de a o numi „parlament”? E de prisos. Pentru că, prin schimbarea numelui, nu am schimba și structura statului bisericesc. Iar structura este, ca și atmosfera în care ita este parlamentară și „democratică”.

Am citit regulamentele de funcționare ale diferitelor adunări. Ele se vor vota în actuala sesiune a congresului. M-am interesat, cum e și normal pentru cine cunoaște racilele vieții noastre religioase, de organizarea executivă bisericească. Am găsit peste tot comisii și comitete. Crede cineva serios că asemenea așezare de lucru poate să fie în adevăr eficace? Înseamnă să nu cunoști rostul treburilor. O comisiune poate fi cel mult un organ de sfătuire, de execuție în orice caz nu.

Deci, în adevăr, parlament bisericesc. Și încă mai rău decât atât. Parlamentul celălalt are cel puțin un complement executiv pe miniștri. Acesta ce are?

Anarhia bisericească

Mi se trimite la redacție o informație batută la mașină, cu caracter circular întovărășită de o fotografie. „Comitetul preoților razvrătiți din Eparhia Hotinului”. Se pare că acest comitet s-a constituit anul trecut, în frunte cu preotul Doliscinski, Ianasiev și Secrieru, cu scopul de a se opune tuturor măsurilor administrative eparhiale care nu le-ar fi fost pe plac.

Până aci, afară doar de constituirea în comitet, nu e decât un act de nedisciplină organizat, lucru care se întâmplă și în alte părți. Dar informația continuă cu amănunte mai grave. Preotul Doliscinski, care a fost îndepărtat din Eparhia Hotinului, a fost imediat primit de arhiepiscopul Gurie la Chișinău. Preotul Ianasiev de la Ungheni e adevărat că a trecut cu toată parohia la Eparhia Iașului, se pare însă că el continuă să păstreze toate legăturile cu Basarabia. Secrieru a luat parte la dezbaterea (informatorul nostru adaugă „sovietice”) ale Uniunii Clericilor Ortodocși din Chișinău. În sfârșit, preotul Gh. Secrieru din Corbu, depărtat din eparhie pentru acte de gravă nesupunere, ca și pentru răspândirea de manifeste împotriva noului calendar, fapt pentru care a și fost dat în judecată Consiliului de Război, a găsit, de asemenea, imediat adăpost la Chișinău.

Tendința faptelor relatate de informatorul nostru anonim, care, de altfel, nu se sfiește să spună că face parte din elementele conducătoare ale Eparhiei

Întinului e de să arate că Clujul bisericesc este un centru de boise, de anume, vina lui cea mai mare stă în aceea că protejează pe toți preșcopia Clujului nu va fi având ceva de înaintat în apărarea ei. Considerăm prin urmare, aceste fapte anarhice ca exclud în adevăr și anume în forma gravă indicată de informatorul nostru.

Întrebăm: Prea Sfințitul Visarion nu are nici o vină la întretinerea acestei atmosfere de anarhie în Biserică? Nu e Prea Sfințitul acela care a scris împotriva Patriarhiei românești cuvinte foarte tari, ca și a unor de la Iași? Este acesta un act de disciplină?

Iar pentru ca veni vorba de protejarea răzvrătiților unde se află astăzi stăretul Schitului Dalhăuți, cel cu acte de nesupunere față de Prea Sfințitul Ghenadie al Buzăului? Nu cumva o fi el pe undeva prin Eparchia Hîrtinului?

Nu există act de nedisciplină bisericească care să rămână nepedepsit? P. S. Visarion nu a simțit-o decât prea curând?

„Couardise, mère de la cruauté”

Traducere din română de Dem.

DE MORTUIS NIL NISI BENE³ Se crede indeobște că e semnul ertării creștine și al generozității. E fals. Nu e nimic din mentalitatea creștină în acest adagiu. Originea lui este păgână. De ce să nu-i restabilim semnificația?

Cei vechi credeau că sufletele celor morți intervin în treburile noastre terrene. Pentru a ne ajuta, sau pentru a ne chinui. Erau deci puteri misterioase, cu actiune prelungită de dincolo de pragul vieții, cari trebuiau conjurate, un fel de *captatio benevolentiae*⁴ se impunea. A nu spune nimic rău despre morți nu însemnează, deci, în nici un fel, a nu te mai lupta cu ei pentru că nu se pot apăra ci tocmai dimpotrivă a depune armele, pentru că nu te mai poți tu apăra, a te da prins, la dispoziția generozității grozavei și invincibilei puteri a celor morți.

Nici vorbă, deci, de cavalerism și îndurare din partea noastră, ci [de] cea mai lasă abdicare, sub teroarea neputinței noastre mărturisite. Iată sensul exact al lui *De mortuis*. De unde se vede că întrebuintarea lui nu mai poate avea nici un rost, el corespunzând unui univers moral și cosmologic perimat.

Tradiția noastră populară este alta. Există și pentru metafizica românească strigori. Dar nu ca elemente pe care le conjuri, ci ca puteri primejdioase aducătoare de rele, cari trebuiesc înfrânte. Dacă duhul rău al unui mare păcătos nu-și găsește nici în pământ liniștea și iese până la cântatul cocoșului pentru a teroriza pe cei rămași, dând târcoale locului grelelor sale păcate, el trebuie neutralizat.

Tăranii merg la mormânt, către miezul nopții, și bat mortului un târuș în inima Domnilor seciori de popă, în transele unor dulcele accente de generozitate reamintiti-vă, în sfârșit, că în țara noastră strigă se omoară

Desigur, o asemenea răfuială e grozavă, ea presupune o enormă cantitate de suferință și de ură acumulată NU-L IERT NICI MORT e reflexul unor pasiuni tari, de proporțiile tragediei. Dar adagiul există în popor, ca formulare a unei realități. Mortul scos din groapă, rezemat de zid, batjocorit de un întreg sat și scuipat de ultimul copil, de care vorbește *Istoria Targu-Jiuului* nu poate fi ca nici un preț, expresia unui act de lașitate colectivă, faptul capătă adăncimi metafizice, pe cari nu ne e îngăduit să le ignorăm, sau să trecem peste ele cu inima ușoară

NICI PĂMÂNTUL NU-L PRIMEȘTE Pe la 1786 era în Moldova un călugăr. Cât jefuise și chinuise Prea Cuviosul este greu de imaginat. Dar într-o zi ajunsese episcop de Roman. Documentele timpului îl pomenesc ca Iacov Greș. Era, în adevăr, grec de origine. Plin de datorii, de vici și de păcate, păstorul a fost un oribil lanț de abuzuri, între care furtul era, desigur, cel mai supărat. Pană s-a îndurat Dumnezeu de l-a chemat la judecata lui. Asta s-a întâmplat la Roman, ci la Focșani. Unde a și fost îngropat, cu toată pompa cuvenită vlădică. Dar, a doua zi, *trupul a fost găsit afară*. Nu l-a primit mormântul. Cum s-a întâmplat faptul e și pană astăzi o taină. Relatarea noastră însă nu e poveste. Ea e atestată de documentele vremii. Cari nu precizează însă dacă asupra mormântului fusese așezată și o piatră grea

TERGULA DEI Mai este un punct de vedere al armistițiului. De îndată ce unul a fost chemat „dincolo”, unde Dumnezeu ține scaun de judecată, războaiele dintre păgubitor și păgubiți încetează. Unul a ieșit, prin hotărâre cerească, din luptă. Celălalt trebuie să depună armele. Punctul de vedere e just. Dacă, în adevăr, prin moarte, unul din combatanți a ieșit din luptă. Este evident *mors defunctus*, adică scos din funcție

Dar dacă, printr-un act postum, decedatul încearcă să ne scoarpe chiar de dincolo de mormânt?

Anarhia de sus

Nu ne așteptam să ne întâmpine tocmai la discuția și votarea bugetului Ministerului Cultelor. Și totuși, s-a întâmplat. Bugetul, care, prin mecanismul contabilității lui, era cel mai puțin pasibil de modificări și de surprize, a dat naștere la o furtună parlamentară care plictisește, desigur, pe ministrul de resort dar care, prin natura incidentelor ridicate, trebuie să plictisească mai mult încă pe cetățenii de răspundere

O gazetă de opoziție are întotdeauna situația cea mai ușoară: ea se poate feri de mâinile ori de câte ori guvernul face o prostie și scoatează o criză de guvern, de fiecare dificultate a vreunui ministru. Dar o gazetă care nu e numărată în opoziție, cu orice preț și urmărește statornic o politică constructivă, exercitând cenzura asupra faptelor care păgăbesc gospodăria noastră statală, are o pozițiune ceva mai delicată: căci, având ochiul numai asupra faptelor, ea ajunge să atace oamenei pe care i-a apreciat alta dată — și invers. Este cazul fetei noastre, împotriva căreia s-a ridicat uneori învinuirea de inconsecvență. Nu ne am impresionat atunci. O vom face oare astăzi, când ne vom găsi alături de d-l Goldiș, numai pentru că e d-l Goldiș în joc? Evident, nu.

Iată faptele. Comisiunea bugetară a Ministerului Cultelor și Artelor a găsit de cuviință să introducă în buget anumite modificări, destul de însemnate, ministrul s-a opus — dar până la urmă a fost tot cum a voit amintita comisiune. Ziarul relatează că marea majoritate a „oponenților” erau, întâmplător, „gogiști”. Iar „porta voce” stăpâneul domn Tiliță Ioanid.

D-l Tiliță Ioanid face parte din celebrul cvintet care conduce Ministerul de Interne, deci treburile dinlauntru ale țării. Tavi, Biki, Tih, Jeai și Costi. Îi place să i se spună „*commence grise*” — dar are cu vestita eminentă cenușie a istoriei tot atât de a face, cât are de-a face șeful său, „ducele”, cu ducele cel autentic. La activitate se pot recunoaște două fapte: 1) a lansat o modă — moda patarilor cu borurile lasat în jos, foarte *en vogue* astăzi la Ministerul de Interne, 2) purta pe vremuri la Iași și în Moldova, o cazacă rusească (de malase) și umbra incinsă cu o curea. În virtutea acestor fapte politice, d-l Tiliță Ioanid conduce astăzi tinerimea partidului — și a primit să „facă mizerii” d-lui Goldiș, provocând, eventual demisia lui acestuia.

Ne interesează foarte puțin raporturile dintre diverșii membri ai guvernului. Pentru motive care au fost expuse pe larg în foaia noastră, prezența d-lui Goldiș în capul Ministerului Cultelor nu a fost considerată de noi întotdeauna ca o scriere pentru țară. Socotim totuși, de data aceasta, fapta majorității ca *necubetata* (căci, să vedeți împrejurările).

Punctul de plecare al modificărilor cerute și efectuate de Comisiunea bugetară este o cerere formulată de unul din episcopii noștri eparhioși. Nu insistăm asupra acestor cereri, e de ajuns să amintim că e vorba de un spor de câteva milioane — pe care le necesită eparhia respectivă (între altele, un milion cheltăceli de reprezentare, atunci când Patriarhul Romaniei nu are decât 150 000 lei anual). Semnificativ e însă felul în care a fost introdusă cererea. Bugetul Bisericii Ortodoxe se stabilește de către eforia bisericească. Acolo trebuie prezentate toate suplicile, raportându-se la nevoile eparhiilor. Se pare că amintitul părinte episcop nu a făcut-o. Și, chiar dacă, pentru o Biserică geloasă de autonomia ei, ceea ce a hotărât o dată eforia e bun hotărât. Nu tot așa însă pentru malul chiriei. Căci bugetul eparhiei lui a pornit într-o anumită formă de la autoritatea competentă bisericească, a trecut pe la Ministerul Cultelor, care și el poate introduce anumite modificări, fără ca vreo nemulțumire, reclamațiune sau cerere să se producă, și a ajuns, în sfârșit, la Comisia bugetară a Camerei — care, dintr-o

dată a fost sesizată de nevoile urgente ale unei anumite episcopii și intra în discuție de nevoia unor cheltuieli de reprezentare ca și pentru șase patriarhi și juncatari.

Nu mi se poate pune la îndemână nici recunoașterea necesității politice naționale de a înzestra această Biserică cu toate mijloacele care să i asigure o activitate demnă și rodnică. Vom spune însă, de data aceasta, în țara de astăzi, *Anarhie*. Prevedeam că se va ajunge aici. Încă de acum câteva luni când publicam chiar acest ziar, atrăgeam atenția asupra neconținutului infractor al discutiilor și a principului de autoritate. Mi s-a strigat atunci: „Sacrilegiul acesta e ceva papism”. Eu nu m-am emoționat. Sunt sigur că nu e. Dar iată unde duce cîștigarea episcopilor că deasupra lor nu mai e nimic — prima a Dumnezeu și a se va dezîntui de aci discuția — neterminabila discuție. Dacă ne va mai arde și nouă să mai discutăm? E indiferent. Faptele sunt aci: un episcop care intră în hotărârea Adunărilor bisericești și merge, pe căi piezișe, să-și facă singur dreptate — dreptatea lui — cu ajutorul comisiei parlamentare — peste capul Bisericii împotriva Bisericii. Și nu e asta anarhie?

Dacă ne gândim însă că episcopul de care ne ocupăm este un mare cerșetor harnic și mai pătrunși de îndatoririle rangului, anarhia apare cu mai multă claritate.

Sunt sigur, împotriva unor astfel de fapte, căci sunt o prăvălie în normalitatea și a rodniciei vieții noastre religioase, nu se va da nici un exemplu. Nu au, unii, curajul, iar alții, interesul (personal, și primul și celălalt) de a critica o dată pentru totdeauna situația. Dar așa înrăutățesc lucrurile: căci Biserica rămâne pradă îndrăzneli și orgoliului, care nu ascultă decât de sine însuși. Ceea ce va perpetua în veacul veacului epoca scandalurilor bisericești. E exagerat cu ceva? Am dori-o din tot sufletul să fie așa. Din nefericire, sunt sigur că rămân în urma realității, care, dacă ar fi înfățișată în amănunțime, ar da la iveală starea acută de anarhie, poate mai grave încă.

Și, iată, cu asemenea atitudini dizolvante se face solidară și complice Comisiunea bugetară a Camerei. Numai de dragul de a crea dificultăți d-lui Goldis. E cel puțin iresponsabil, căci, în asemenea împrejurări, nu e numai persoana d-lui Goldis în joc, ci însăși ideea disciplinei și a ierarhiei constituite. Ori credeți, poate domnii deputați, că ambele au devenit de prisos?

La încheierea socotelilor

Activitatea religioasă și bisericească a anului 1926 nu prezintă nici pe departe claritatea și conștiința țelurilor la care am fi avut dreptul să ne așteptăm. În 1925 se votase Legea pentru reorganizarea Bisericii Ortodoxe. Autoritatea noastră religioasă constituită avea, deci, acum un statut și instrumentele necesare de desfășurare. Ce era mai natural decât ca un plan de acțiune în linii mari să fie elaborat și să se procedeze metodic la realizarea acestui program după indicațiile Comisiunii? Din nefericire, un asemenea program a lipsit. Nu vom spune că

Un cuvânt încă pentru Ministerul Cuhelor, care, în 1926, s-a găsit în cu-ducătorii săi personalități cu adevărat competente, cari au dat tot sprințul de stat și de faptă, Bisericii

Păcat numai că aceasta din urmă nu s-a încredințat încă de nevoia unei noi organizări unitare și autoritative, singura în stare a rodi

Anarhia de sus și slugărnicia de jos

De la Biserica „Cuibu-cu-Barză”, care ar trebui să fie, mai ales după cele întâmplate acolo, un post de înaltă răspundere, se ridică un glas de „polemica împotriva noastră”. Părintele respectiv – tare ar dori să-i spunem numele! – nu este de acord cu considerațiile pe care le făcurăm într-un articol mai recent în-țitulat *Anarhia de sus*. Adică, mai mult își dă aere că nu ar fi de acord cu pu-ful întâmpinării Cucerniciei Sale nu este doară de a ne întoarce cu contra-argumente cari ar dovedi, în sfârșit, o dată pentru totdeauna, „cripto-papistașismul” nostru ci, mai ales, de a aduce laude neconditionate, lipsite de banalitate și de orice discrețiune unei înalte fețe bisericești

Amintim părintelui doctor, care ține foarte mult, probabil din spirit de amintă, a-și da chipul în gazete, că e cel puțin ridicul a ne spune nouă ce-a făcut înaltul chiriarh, așa de scump inimii sale, pentru Biserică. Toata noastră a înre-gistrat, cu calde cuvinte de recunoaștere, prea adesea, fapte din bogata activi-tate păstorească a Prea Sfințitului episcop. Este însă o mică deosebire. Noi nu suntem slugile nimănui – decât ale convingerilor noastre personale, bune-rele așa cum sunt aceste convingeri. Prietenii noștri nu au în nici un fel dreptul să fie crutați în greșelile lor numai pentru că ne sunt prieteni. Ba, dimpotrivă res-pectul pe care li-l datorăm, pentru valoarea lor personală, ne obligă a le sublinia cu atât mai vădit greșelile. Căci îngăduință nu putem avea decât pentru ce bisericesc și asigurăm că nu ne alegem prietenii dintre aceștia

Dar, pentru că veni vorba de „cripto-papistășism”. Mai acum câțeva vreme când noi ceream reorganizarea vieții monahale și propuneam scoaterea mona-hilor de sub autoritatea episcopilor și constituirea unui corp aparte, cu conducere proprie cine credeți că a protestat și ne-a aruncat învinuirea de „cripto-papistășism”? Chiar Prea Sfințul episcop, scump inimii părintelui doctor de la „Barza-cu-Cuc”. Iar acum, cu ce credeți că ne înfruntă preopinentul nostru pasionat al filografiei? El cere un episcopat al călugărilor pentru Prea Sfințitul cu „cripto-papistășia”

Părinte doctor, o încurcărăm rău de tot. Află că chiar meseria de lăudător are dificultățile ei

Ascultarea

Am cunoscut un om care se compara cu Iisus Hristos. Nu l-am văzut decât în „sacou” și în hăc. Mi-aș fi dorit însă mai degrabă în bottoni mari de muschetar, cu marginile de sus în pălăie și cu un pieptar de piele. El și-a ales altă meserie, un pățitor de neîncredere. După o metexla a lui proprie, el vorbește și te ascultă. Ascultă ce-ți spune că „dar nu discut”. Nu discut pentru că nu consimte el să se angajeze într-o asemenea „opera de lămuriri de cerut”. Nu se poate - pentru că și asta e discuție. Precizări, lămuriri - pentru că or ce precizare e definiție. Și definițiile sunt de asemenea interzise.

Atunci cum să ne lămurim? Cum am spus, ascultă, îndăcă asta îți slujește la ceva - bine, dacă nu - iar bine. Iisus Hristos nu făcea așa.

Ba da! Cum tot așa. Mai sunt însă unele alte mize de seruit. Mai întâi Hristos era Omul-Dumnezeu. Parcă așa știm noi. Și, pe urmă, Hristos a iubit pe oameni. S-a coborât până la ei, a devenit una cu ei. Aci este marea taină.

Să știi să nu fii mai mare decât semenii tăi. Să nu te riști deasupra lor. Să-ți frangi încrederea în tine. Să-ți sugrumi orgoliul, care este cel mai mare dușman al ajutorării sufletesti. Apostol al înțelepciunii. Foarte de nevoie. Dar un apostol nu e un pontif. El este, pur și simplu, la dispoziția oamenilor, cu înțelegere, cu umilinta, cu dragoste.

Nu vrei să discuți? E și acesta un punct de vedere. Dar ei nu e valabil decât într-o împrejurare - atunci când vorbești astfel încât să-ți convinzi compert auditoriul. De îndată ce, însă, aceasta are nevoie de lamuriri, complementare înseamnă că nu l-ai convins. Și atunci, acțiunea ta e stearpa.

Atitudinile grandilocvente nu ne înaintează cu nimic.

Zarafii în Casa Domnului

Publicațiune făcută de parohia Bisericii Sfântul Nicolae-Broșteni din București. „Duminica, 27 martie, se va tine licitație orală pentru achizițiunea lotului A din terenul din strada Tăbăcari, nr. 3, pentru depozit de lemne tăiate. Licitația va avea loc în localul Sfintei Biserici la orele 4 d. a., în fața organelor de conducere ale parohiei.”

Vasăzică, de azi în trei săptămâni, organele de conducere ale parohiei Bisericii Sfântul Nicolae-Broșteni vor intra la ora 4 p. m. în stântul locaș și vor proceda la ținerea licitației publice - se va striga, deci, „areci o dată” și se va bate darabana. Că la orice licitație publică.

Îmi aduc aminte că, pe vremuri, Hristos a gonit cu lovituri de bici și cu aspre înfruntări pe zarafii cari făceau negustorie la ușa templului și le-a răsturnat mesele. De atunci lucrurile s-au mai schimbat, se pare. Căci zarafii au intrat

de-a dreptul în Casa Domnului și țin acolo licitație publică. Ofensând după rînd meseriei.

Nu am prejudecăți de nici un fel. Nu mă grăbesc, deci, să aprob sau să condamn după șabloane obicinuite și necontrolate. Să cercetăm, deci, situația. Și dacă, în străinătate, biserica este un local public, la dispoziția oamenilor de la răsăritul până la apusul soarelui. Pentru reculegere, desigur, dar și pentru alte indelemnieri, mai puțin pioase pentru odihnă, de pildă, sau pentru a te răcori după zăduf, în timpul verii, sau chiar pentru o întâlnire de ordin lămes. În Biserica Sfântul Petru din Roma, care – precum se știe – e imensă, există un fel de viață publică aparte, ca într-o piață a orașului. Căci, pe cînd la un altar se slujește și pe cînd unii se spovedesc, în altă parte a bisericii, oamenii se plimba, discută, de multe ori, bărbații cu pălăria în cap, iar copii se joacă cu mingea, sau altfel, ca pe maidan.

Vasăzică, biserica poate să fie, în Apus, sau cel puțin e de fapt prin întrebuințare sau obicei, și altceva decît un loc exclusiv rezervat pentru închinare. Mai la urma urmei, ea ar putea, dară servii și ca loc de adunare pentru rezolvarea treburilor administrative ale parohiei respective.

La noi însă e altfel. Biserica nu este deschisă decît în timpul serviciului prezenta preotului care oficiază. Ea este, deci, locul închis, cu întrebuințare exclusiv culturală. A face în biserică altceva decît rugăciune nu este în obiceiul pămîntului – independent de orice alte considerațiuni canonice. De rînd licitația cu barabanciu este oarecum deplasată.

Păreră noastră este că „organele de conducere ale parohiei Sfântul Neculai Broșteni” ar trebui să caute un loc mai potrivit pentru ținerea licitației. Și repede!

Racilele personalismului în viața bisericească

Experiența noastră ziaristică ne pune zilnic în contact cu tot felul de oameni. Căci, toți, cer unui gazetar ceva. Lucruri foarte deosebite, dintre care multe absurde și irealizabile. Foarte sunt pentru noi binevenite. Căci, din contactul acestor permanent, la orice ziarist prospectînea nu numai de lapte și informații, dar și de spirit, care e resortul întinut cel mai de seamă al activității sale.

Un gazetar își are colaboratori săi, în fiecare zi alții. Și rubrica aceasta a *Dumneei* nu face excepție. Numai că iată o constatare puțin simpatice: nimeni nu mi aduce la cunoștință lucruri de laudă, ci numai de ocară. Iar comentariile la faptele dezbătute în rubrica mea nu protestează decît împotriva lucrurilor bune care sunt relevate.

Într-un grup mai zădărnice trecute într-un grup de fețe bisericești, oameni de carte și fără nici un fel de exagerare – personalități distinse ale vieții noastre religioase. Întrebăm pe banca acuzatilor, și trebuie să răspundă nu la întrebarea „De ce ai atacat pe X?” ci „De ce ai lăudat pe Y?”

Nu e caracteristic? În Biserica noastră sunt multe nemulțumiri. Pentru sunt și multe raie. Dar prea își asumă fiecare rolul de judecător. E ciudat. Oamenii, cari, prin meseria lor și prin vocația lor, ar trebui să se intereseze în primul rând de perfecționarea lor lăuntrică, sunt cei mai aprigi urmăritori a unei altora. Cred că nu există nici o categorie de rumâni care să întrebuințeze așa de larg „fișa” sau „cazierul” în măsura în care o fac membrii clerului.

Din dorința sinceră de îndreptare, din dragostea dezinteresată pentru Biserică, să pornească aceste preocupări, și încă ar fi o situație nenorocită. Dar nu e dragoste de Biserică, ci o lamentabilă excrescență personalistă. Viața bisericească ar trebui să însemneze tocmai negarea acestei tendințe. Nu o face. Asta înseamnă că viața noastră spirituală nu funcționează normal. Iată, deci unde stau rădăcinile răului.

Îndreptarea în Biserică? Ea vine prin îndreptarea fiecăruia. Grijă de amendarea noastră înșine trebuie să primeze. Și să spunem lucrul care va surprinde, dar care e totuși adevărat: *soliditatea Bisericii nu sta în perfecționarea celor de sus ci în a celor mici*. Ei sunt trupul adevărat al Bisericii, ei, tac Biserica. Vreți dovezi? Iată istoria Bisericilor stă la îndemână cu dovezi. Și, în prima linie, Biserica română.

Prin urmare cine vrea să îndrepte Biserica să înceapă cu el însuși. Și cu cel loc pe care îl ocupă în ierarhie e mai umil, cu atât efortarea lui va fi mai rodnică.

Am gresit lăudând pe unu? Se poate. Aș fi mai bucuros când mi s-ar spune că am gresit năpăstuind pe alții.

Închiderea capelei din Edineți

La Edineți, în Basarabia, seminarul are o frumoasă capelă, care slujește și de biserică pentru credincioșii din oraș, vin oamenii, între altele, și pentru că slujba e frumoasă, corul, bun și predica, înțelegătoare. Dar, la Edineți s-a întâmplat un caz. Părintele-director al seminarului s-a făcut vinovat în ochii chinariului de anumite grave greșeli. Pentru care a și fost caterisit. Noi nu vrem să discutăm dacă pe drept sau pe nedrept. Știm că există un proces mai mare, în care Ministerul Cultelor nu e de aceeași părere cu episcopia, dar, deocamdată, nu ne interesează acest proces. Ci numai unele întâmplări în legătură cu el.

P. S. episcop a hotărât, anume, ca biserica seminarului să fie închisă, ca una ce a fost prăvălită de prezența preotului Georgescu, directorul căzut în vină. Măsură, tare în ea însăși, este insuficientă de un aspru spirit de disciplină călugărească și suntem mulțumitori. Prea Cinstiului Puiu că ne-a mai adus aminte că există și o astfel de disciplină. Căci prea trăim în Biserică, de-o bucată de vreme într-o atmosferă laicizantă.

Mulțumitori îi suntem însă numai pentru principiu, în speță, închiderea bisericii ne apare ca nemotivată și primejdioasă.

Nefundată, căci nu înțelegem cum a putut părintele Georgescu să părăsească numai prin prezența lui capela. Chiar dacă e vinovat de cele ce s-au întâmplat. Căci mai întâi, Cuvioșia Sa nu a fost preot al capelei, parohia sa fiind la Vernovița, unde, e adevărat, nu a fost niciodată, dar unde, totuși, contează legal. În al doilea rând, e iarăși adevărat că preotul Georgescu a fost directorul seminarului, director poate fi și un laic, după cum, de altfel, a recunoscut-o implicit și Prea Sfințitul episcop dând, acum în urmă, delegație de director unei persoane în afară de preoție. Și, pe urmă, nici, de fapt, capela nu a fost deservită de preotul astăzi caterisit. Atunci? Unde este fundamentul canonic al închiderii capelei?

Actul acesta însă mai e și primejdios. În Edineț mergeau oamenii la capela seminarului. Se învățaseră așa. Acolo mai sunt credincioși și au nevoie de Biserică. Probă sunt mulțimile, cari astăzi încă, se adună la slujba care se face tarantimis, într-o sală a școlii, în fața unui altar improvizat. Cu ce drept îndepărtezi de la Sfânta Liturghie o întreagă categorie de oameni, învățați să vii Biserica lor?

Prea Sfințite părinte Puiu, nu e nici un motiv de revenire asupra măsurii?

Jelbarii noștri

Între atâtea plângeri cari zilnic ne sosesc la redacție, prea putine sunt cele cari să te cucerească sufletește. Nu doară că reclamațiile nu ar fi tundute. Sunt atâtea abuzuri în țara românească și atâtea suferințe îngrămadite în sufletul oamenilor, prin stricătoarea nedreptate a celor mari, încât din capul locului trebuie să crezi că jalba este mai degrabă îndreptătită.

De la o vreme însă, începi să alegi. Să alegi nu numai după însemnătatea faptului care, desigur, trebuia să tragă simțitor în cumpănă, ci și după sinceritatea și însemnătatea morală a persoanei. De aci încep dificultățile, căci oamenii se lasă numai cu greu pătrunși. Iar când izbutești totuși să o faci, ravna ta de a contribui la suprimarea unui abuz sau la îndreptarea unei nedreptăți este mai adesea descurajată.

Așa, am fost cercetat astăzi de un bătrân preot de țară. Un om viu și inteligent, cu anumite lecturi, curente în unele cercuri liberalizante, nu îndeajuns de înmegale, dar suficient pentru a-i îngădui o îndemănată manuire a unui limbaj „radical”. Sfântos și plăcut la vorbă, scăpând prea adesea în cursul convorbirii foarte expresive și drastice întorsături de frază, cu care noi, laicii, nu prea suntem obișnuiți în gura unei fețe bisericești. Dar, în sfârșit.

I-am luat în cercetare. Plângeri avea el multe. Dar nu a fost greu să stabilesc că faptele pe cari le expunea nu erau suferințele lui, ci resortul intim al tuturor reclamațiilor era faptul că Cuvioșia Sa fusese scos la pensie.

Pe nedrept? Sau împotriva legii?

dinciosul care va avea îndrăzneala și tăria de suflet să o atace. Și totuși, omul acesta trebuie așteptat, oricât de subversivă ar fi, în natura ei, problema. Sau poate tocmai pentru asta.

Din partea mea, îmi permit să cred că tot lumea ortodoxă va fi singura în stare să ne dea un asemenea om.

Ciudățeni

Se anunță că d-l Matei, de pe la Cluj, deputat și om ocupând în viața noastră bisericească - și religioasă? - diferite slujbe (dar nu și îndeplinind diferite funcțiuni) a fost numit director al Internatului Teologic din București.

Să-mi mărturisesc nedumerirea. Internatul Teologic este o instituție care adăpostește - din nenorocire, nu pe toți - studenții noștri în teologie, care nu plinește menirea nu numai de a înlesni acestor tineri o viață potrivită presiunilor lor preocupări spirituale, dar și pe aceea de a pregăti, în chip activ, pe viitorul preot, pentru împlinirea viitoare sale misiuni.

Biserica noastră nu era - și nici nu avea motive să fie - prea mulțumită cu regimul care domnea în această instituție, pusă sub dependența Facultății de Teologie. Internatul Teologic se laiciza în măsura în care însăși facultatea respectivă credea că e bine să se scuture de orice contact dogmatic sau canonic cu Biserica. Ba, Internatul l-a luat chiar înainte. Sunt prea multe cazurile în care studenții considerau această instituție ca o simplă „gazdă”. Și e penibil să insistăm nu?

De aceea, una din grijile cele dintâi ale Bisericii românești, după votarea statutului ei, a fost preluarea Internatului Teologic pe seama autorității ecleziastice. Lungi și grele tratative au urmat pe această temă, cum e lesne de înțeles: facultatea nu era bucuroasă a ceda o așezare care îi aparținea. Dar și argumentele Patriarhiei erau valabile. Iar între toate, cel mai tare și mai impresionant primejdia laicizării, prezentată sub toate formele.

Până la sfârșit, facultatea a trebuit să cedeze. Era vorba doară de o nouă viață spirituală pe care Biserica voia să o inițieze în Internat. Iar reforma trebuia să se facă sensibilă și în persoana care trebuia să și asume conducerea și răspunderea ca director al instituției, sustrasă în sfârșit laicizării.

Cunosc toate cumpănelile care au întovărașit căutarea acestei persoane. Și, și greutățile. Îmi aduc aminte, așa se stabilise, că e absolut necesar ca viitorul director să fie preot. Foarte bine.

Și iată-l acum director pe d-l Matei. Mă rog, ce s-a întâmplat? E d-l Matei preot? Nu. E o persoană foarte de treabă, cu mustățile rare, pe care o poți întâlni și pe la parlament. Dar preot nu e. Și atunci, cu drept cuvânt, ce s-a întâmplat de a fost numit d-l Matei director al Internatului?

Cred că e necesară o lămurire din partea celor în drept. Așa nu se combate laicizarea ci altceva. Ne-ar fi dispăcut să cercetăm și să aflăm ce anume

C'e e cu „noul curs” în Biserică?

Suntem de la zi la zi surprinși de intamplari din Biserica noastră. Intamplari cele mai multe, în ordine, e drept, dar cari, toate, contribuie la impresia generala că ceva se schimbă în conducerea bisericească. Nu oameni — ci spiritul. Mai ieri, un foarte boghiment, concurs — pentru locul de conducator al capellei romane din Paris, cu un rezultat cunoscut și anuntat de cei interesați mai dinainte. Pe urmă, un laic la direcția Internatului teologic universitar. Iar astăzi, iată, ne vine vestea că preotul Popescu-Moșoiaia a fost numit superior al capellei romane de la Paris, în locul preotului Vasile Radu.

Preotul Popescu-Moșoiaia la Paris. De ce nu? Adică? Da, evident, de ce nu? Preot[oiereu] Moșoiaia e preot, e chipos, e dezghețat. O să facă figură bună. Nici nu mă gandesc a contesta. Dar parcă și altceva ne închipuim noi că se cere preotului de la Paris. Vasile Radu stă de patru ani. Aici, la noi, se crede că e cam demult. De câteva ori a fost anunțat că va fi rechemat. Cam mult patru ani? De ce? Sunt preoți cari o viață întreaga stau la aceeași biserică fără ca autoritatea ecleziastică centrală să creadă că e cam mult. S-a dovedit preotul Radu a nu fi potrivit însărcinării? Nu. Atunci? Atunci se obiectează că la Paris merg mai ales preoți tineri, cari își completează cultura științifică. Iată, preotul Radu e orientalist. O foarte interesată figură de savant. Situația lui în mediul științific al Sorbonnei — excelentă. Foarte apreciat și distins de profesori. Vasile Radu, bine a făcut autoritatea bisericească trimițându-l superior al capellei la Paris. Am avut un preot de seama în toată această vreme și avem un orientalist mai mult.

Dar patru ani, așa se argumentează, sunt de-ajuns. Acuma să se mai ducă și altul. Eu recunosc, argumentarea e bună. Să se mai ducă și altul. Dar cine? Biserica a hotărât preotul Popescu-Moșoiaia.

Popescu Moșoiaia? A, nu! Să privim lucrurile numai pe dinafară (cred că e mai bine, nu?). Vrea în adevăr preotul Moșoiaia să facă studii la Paris? E greu de crezut. Activitatea de până acum a C[ucerniciei] Sale nu-l indică. Iar vârsta începerii studiilor sistematice a trecut-o demult. Atunci? Care sunt motivele acestei numiri?

Noi așteptăm o lămurire. Și în cazul Matei, și în cazul Popescu-Moșoiaia. Am crezut prea mult în „noul curs” în Biserică și l-am sprijinit prea adesea cu scrisul nostru pentru a avea dreptul la un răspuns.

Noi nu ne temem de conspiratorii de la Iekir-Ghiol. Deci, așteptăm. Dar nu prea mult!

Mentalitatea personalistă

Un preot îmi scrie, pentru a mă amenința cu... o polemică. Ca și când polemica e un lucru de care ne-a fost vreodată teamă, nouă, astora de la „Cuvantul”.

Că și când nu am dovedit cu toți, cu vârl și îndesat, că suntem îndolide și mișcați, perfect orientați și că știm să răspundem.

Sunam, că Prea Cuviosul (așa se zice) respectiv va trebui să pînă seacă și la ce, tați, care la noi promizează „logica”. Polemicile sunt bune când luminează o problemă. Ele sunt absolut oșioase când se raportează la persoane. Persoane care ne interesează foarte puțin, de când există „Cuvantul”.

Parcă nu știm noi cum se fac polemicele în țara românească? „Ești pînă și tu Ba tu ești!” Ei, da, e — să zicem. Dar asta schimbă valoarea primei — și măști.

Că așa se discută în presă și în viața publică — nu e nici un fel de mirare. Că însă tot așa — cu argumente *ad personam* — se discută și în Biserica noastră — asta e și mai grav. Pentru că asta indică viciul fundamental de care suferă Biserica: mentalitatea personalistă, categoric anti-creștină, care, din viața publică — s-a strecurat în cea bisericească. Una din nenumăratele forme ale structurii spirituale protestantizante care sapă la temelii biata noastră Ortodoxie.

Este aproape exasperant de monoton a descoperi în fiecare raclă a privoșiviei fluxul protestantizării, disimulat sub cele mai variate aspecte. Și dacă ai mai incredințat de înalta valoare spirituală, permanentă — a adevăratului creștin — cel al nostru, al răsăritenilor —, ar trebui să desperezi de putința unei revelații izvoarele vii și autentice ale credinței. Da, personalismul e protestantizant — e urmarea firească a lui *cogito* și, ca atare, subiectivist. Opus decui categoric spiritului realist creștin, orientat obiectiv asupra faptelor ca atare și nu asupra oamenilor — ca origine probabilă a acestor fapte. Se poate deosebi mai fundamental.

Și totuși oamenii Bisericii se complac în polemici al căror resort intim stă în rătuile personale, din ambiții personale, pentru interese personale. Mecanismul lor *ignoratio elenchii*¹. Așteptăm pe preotul nostru, care ne amenință cu „polemica”. Dar îi prevedem caracterul. Pentru că ne cunoaștem oamenii.

O gravă erezie

Știu și eu dacă trebuie să mai insist? Toată nădejdea pe care o seamă de oameni ne am pus-o după război în renașterea religioasă a țării avea și un sedesabit social. O întoarcere la credința noastră ortodoxă însemna și o coborâre a disciplinei bisericești în spiritul noilor generații. Socoteala noastră a fost greșită *petitio principii* — se cheamă în logică eroarea asta, noi plecam de la disciplina Bisericii, pe care o socoteam *data*, și, de când stăm în contact mai strâns cu Biserica — trebime să constatăm că această disciplină canonică nu există.

Atât — asistam duminică trecută la Sfânta Slujbă într-o biserică de țară. Un cor de fete tinere dădea răspunsurile, după *Liturghia pe o singură voce* a lui Kiriak². Fetele cantau în Biserică? Nu se prea potrivește, dar, în sfârșit!

Fetele însă cantau pe un singur glas. Știți ce înseamnă asta? A introduce în Liturghie răspunsuri pentru cor pe un singur glas înseamnă pur și simplu —

un isfet a întrebuințat cântarul să vadă *dacă*, în adevăr, mortul e mai greu decât viul. Deci, și pentru fantana de la Zmeeni, întâi *faptele!* Ce Dumnezeu, nu mai suntem în Exul Mediu!

Această stabilire a faptelor trebuie făcută cu cea mai strictă scrupulozitate și competență. Trîșarea nu ajută nimănui. Iar intervenția jandarmilor care „certifică” vindecările e de-a dreptul ridiculă.

Dacă, în adevăr, rezultatele terapeutice sunt precis constatate, se poate pune și întrebarea *de ce*. Dar și aici procedarea trebuie să fie prudentă. Ideile preconcepute nu pot decât să strice. Omul de știință își va face, desigur, cercetarea lui dar cu cea mai mare conștiință și fără nici un fel de vag, sugestie, autosugestie psihanaliză sunt și ele concepte științifice precise, care nu se pot extinde arbitrar. Să nu improșcăm, deci, cu ele gazetărește. S-ar putea ca faptul vindecării dacă se produce, să se datoreze unui proces explicabil științificește. S-ar putea însă să fie și minune. Pretenția pozitivistă că o minune e o întâmplare neexplicată, dar nu și neexplicabilă e cel puțin exagerată. Armătura științifică a Universului are, congenital, destule crăpături prin care se strecoara minunea. Deci

În mâna lui Dumnezeu

Locuitorii din comuna Putineiu, județul Teleorman ne trimit o plângere împotriva preotului lor, Ioan Popescu. E un adevărat rechizitoriu, aspru nu prin epitetele cu care enoriașii își acuză părintele sufletese, ci prin faptele înșirate într-o formă brutal de uscată, dar elocventă tocmai prin aceasta. Iar rechizitorul e întovărășit de o serie de copii de pe acte oficiale, emanate, toate, de la judecatori, tribunale și parchete: sentințe de condamnare, alături de procese în curs. După această plângere, preotul Ioan Popescu, care nu mai slujește de astfel de vreo trei luni, lipsind astfel pe săteni cu desăvârșire de Sfânta Liturgie, este un om amarnic: injură, bate, fură, împușcă, escrochează și se îmbată. Și nu o dată de două ori ci întruna. Îndoială nu incapse: sunt acte oficiale.

Locuitorii ne roagă să intervenim și noi, că doar se va lua vreo măsură și va scăpa satul de parjolul Cucerniciei Sale. Să intervenim? Ar fi zadarnic. În definitiv nu poate face un preot ani în șir atâtea blestemături fără ca autoritățile superioare să nu afle ceva. Cazul preotului Ioan Popescu este, deci, cunoscut locurilor ierarhice competente. Nu s-a luat nici o măsură împotriva lui? E greu să credem că e o simplă neglijență.

Trebuie mai degrabă să bănuim că nu se poate lua nici o măsură. De ce? Doamne, sunt atâtea împrejurări din pricina cărora nu se pot lua uneori măsuri! E adevărat: omenesci... prea omenesci! Dar putem noi cere tuturor tăria de suflet care e de nevoie celui care ar voi să mânuiască biciul lui Hristos?

Oamenii se plâng. Ei anunță că, din pricina păcatelor preotului, se întinde în sat adventismul. O fi. Biserica e amenințată? Soarta Bisericii e doar în mâna lui

Dumnezeu care poate hotărî cu ea după voie! Vrei să protestăm? Noi am protestat de atâtea ori! A ce bun? Pentru ea în congresul preoților un fariseu care s'a stărșit, și-a găsit o meserie făcându-se ortodox, pentru că e fecior de vâltică și ne arunce vorba proastă că noi atacăm Biserica și îi săpăm autoritatea.

Oameni buni, înghițiți-vă singuri necazurile cum puteți! Și suportați-vă preotul - dacă puteți. Biserica noastră nu a trăit prin ravena duhovnicească a clajitorilor ei, ci prin voia îndurătoare a lui Dumnezeu. Dumnezeu se va îndura, de bună seamă, și de aci înainte ocrotindu-ne o Biserică pe care noi o scuipăm în fiecare zi prin păcatele noastre.

Încă un specialist

E cunoștința noastră mai veche, d-l Matei, deputat liberar, director al Internatului Teologic din București, profesor la Academia Comerțului din Cluj, canonist oficial al Bisericii Ortodoxe Române.

Un mare specialist în ale sinecurii. Căci deputat este, dar de o activitate a d-sale în Camera nu am auzit, director al Internatului Teologic iarăși este, dar acolo funcționează efectiv - după propria mărturisire a directorului - doamna Matei, și profesor la Academia de la Cluj este, dar, în curs de șapte ani, nu a ținut nici o prelegere, deși primește leafa întreagă, iar supanților d-sale e plătit direct de stat din fonduri - extra, mai rămâne canonistul oficial.

Vedeți ce activitate are. Deci, având timp disponibil, d-l Matei - bărbatul doamnei Sanda - s-a gândit să-și mai ia o ocupație. Are una la Cluj, una în circumscripția lui electorală, două în București, de ce nu și una la Chișinău? Mai ales că acum e acolo și o facultate de teologie.

Prin urmare, d-l Matei a devenit candidat la catedra de drept canonic. E doară specialist? Specialist? Cum? D-l Matei a urmat cursurile seminarului andreian din Sibiu? Are bacalaureatul sau nu? Mister! A fost *matător*. Stat personal de calificare științifică nu există, nici la Academia din Cluj, nici la minister, în București.

Memoriul său pentru înscrierea la concurs menționează „doctor specialist în drept canonic”. Doctor specialist? Ce e asta? Este *un fel* de doctorat, care se dădea pe vremuri la universitățile ungare după un an și jumătate de studii. Doctoratul obținut cerea cel puțin trei ani. Este, deci, jurist după un an și jumătate de studii.

Acuma ați înțeles. D-l Matei este unul din păduchii culturali-științifici ai țării românești (a fost și propagandist cu d-l O. Ghibu). E bine cu toate partidele politice - ca un om cuminte ce e - și se mai bucură și de protecția Patriarhiei. Ocupă funcțiuni ca să ia lefurile respective și nu face niciăieri nimic. A înțeles acest mare secret al parvenirii în țara noastră: ocupă locuri, dar nu face nimic. Dacă vrei să ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământ!

Astăzi mi se pare că sunt convocate comisile speciale pentru numirea profesorilor la Chişinău. Astăzi va fi judecat, deci, şi d-îi Mater, ştiinţificul. Dacă nu îl va numi profesor, membri ai comisiei respective, nu-l treceţi cu vederea, ar fi păcat să nu aibă o leafă şi de la Chişinău. Numiţi-l, căci, vă asigur, nu va va stingher în nici un fel cursuri nu ţine, în orice caz.

Asupra unor stări din Biserică

Iată-mă silit să reviu în acest loc asupra unor stări din Biserică. Nu o fac bucuros. Imi dau cel dintâi seama că treburile bisericeşti nu găsesc în marele public înţelegerea critică de care e neapărată nevoie. Scoaterea la iveală a unor raie înseamnă de cele mai multe ori prilej de spectacol. Îi adevărat că ziarul nostru a încercat punerea şi dezbaterrea problemelor bisericeşti şi religioase dintr-un punct de vedere mai înalt, şi că cetitorii noştri interesaţi a viaţii religioase a neamului, aduc în aprecierea faptelor o remarcabilă măsură.

Dar, cu toate acestea, chestiunile sunt încă prea delicate. Dovada, precum ştiţi, cări au miopia sau rea-credinţă de a pretinde că, atunci când a afirmat că un preot e incorect, ai insultat Biserica. Deci, dară, linia noastră de conducere a avut ca indicator prudenţa. O chestiune se dezbate o dată şi nu se revine asupra ei. În nădejdea că locurile interesante şi competente iau notă şi proced la îndreptare.

Din nefericire, lucrurile nu se petrec însă aşa. Trebuie să o constatăm. Am ridicat în ultimele luni, în coloanele acestui ziar, chestiuni de cea mai mare însemnătate: fiinţa canonică şi dogmatică a Bisericii noastre a fost călcată în picioare. Nu am insultat, nu am făcut afirmaţii gratuite, am argumentat şi am dovedit. Răspunsurile timide care ni s-au dat nu au putut atinge intru nimic valabilitatea arătatilor noastre. Problemele rămân în picioare, în toată gravitatea lor, în datele pe cari le-am stabilit noi.

Chemată să conducă viaţa religioasă a Orientului creştin, Biserica românească nu izbuteşte să se ridice la înălţimea misiunii ei istorice şi dumnezeieşti. Bucuriile şi păcatele lumesci ne trag mereu înspre adâncuri, pe noi şi pe conducătorii noştri spirituali. Tradiţia asprei discipline ortodoxe, singura garanţie a adevărului şi a rodniciei în activitatea spirituală, se pierde din zi în zi mai mult destrămandu-se în compromisurile „mondene” ale unui spirit concesionar. Nu mai există o tinţă juridică a Bisericii. Nu mai există în practică.

În faţa unor precizări de o natură aşa de gravă, care ar trebui să alarmeze conştiinţa noastră ecleziastică, cea dintâi interesată la păzirea severă a legii, nu s-a produs nici o reacţiune serioasă şi demnă. O soartă bisericească a tipărit o interminabilă serie de insulte, care nici măcar nu aveau meritul de a fi personale. Patronul ei a fost răsplătit – din loc înalt – cu o parohie în străinătate. Vo buza apelor s-a potolit.

Adică așa își închipuie cei interesați

Căci asta e politica lor nu vrem nimic de răspuns! Foarte bine, căci se va scrie o zi două nouă dară nu răspundem nu preluăm discuții. Pană la urmă țineri se va epuiza lumea va obosi campania va lua slăbici și totul va intra în liniște urțarea coborând prea asupra unor fapte care totuși există și care în timp au provocat multe victime zice unora.

Că situația gravă nu s-a ameliorat într-o rată că vermintele dezorganizării vor progresa și că într-o bună zi ne vom găsi în plină destrămare. Fără posibilități de a mai zăgăzui procesul de dezorganizare? Că însemnătate are asta? Important e că situațiile personale se păstrează. Prevederea este în materie de politică bisericească superflua. Astăzi Pe urmă pe urmă.

Ei, nu! Sunt în țară și în Biserica românească și oameni care nu au interese personale de apărut pentru aceștia viața Bisericii este o realitate care garantează bunurile spirituale deasupra întâmplărilor mărunte de fiecare zi într-un punct de realitate altul decât al concretului. Ei își apără viața lor interioară și viitoare posibilități creatoare ale rasei românești în domeniul spiritual. Vedet, mări Prea Sfințiți oameni ai Bisericii, care vă închipuiți că tăcerea și lipsa de reacție dezarmează, sunt probleme grave în joc care depășesc cu mult interesul unui id de linte sau chiar al unui antieru câptușit cu mazăre.

Am purtat în această foarte o luptă cinstită și deschisă pentru drepturile Bisericii. Oamenii au înțeles-o. Dreptate ne-au dat în fond și adversarii noștri, adversarii într-o cat de în împotriva așezării Bisericii o situație.

Am rupt lupta, dar nu am renunțat la ea. Asta am spus la timp.

Astăzi suntem în fierura fierului.

Reîncepem, deci acțiunea de lămurire a opiniei publice asupra stărilor din Biserică. E imposibil ca lumea să nu se miște. Interesați care cred că vor izbucni pană la sfârșit să se țină în ascunzătoare, se înșală. Noi vom dovedi-o. Ne-am lăsat, de altfel, întotdeauna de cuvânt.

Plângere din Vărădia

A doua zi de Crăciun s-au adunat oamenii din Vărădia și au întocmit o plângere, care ne-a fost adresată nouă. Oamenii se îndreaptă către ziare numai atunci când li se închid toate căile obicinuite. Ei sunt de cele mai multe ori la limita răbdării. De aceea nu le putem refuza ajutorul pe care îl cer de la noi, și tot de aceea ne îngăduim a îndemna onoratul consistoriu diecezan al Eparchiei Caransebeșului să nu treacă prea ușor peste cazul pe care îl vom înfățișa.

Plângerea credincioșilor din Vărădia e semnată de membrii consistoriului parohial ortodox: ingineri, revizori, învățători, studenți, gospodari din comună, semnături autentificate de primar și notar — și e îndreptată împotriva preotului din loc, P. C. Cusman Jianu.

"Văitarea", cum zic pitorese corespondenții noștri, are o pricină mai veche. Preotul nu păcătuiește de azi, de ieri. Anchetă împotriva lui s-au făcut trei ani, de-a randul, dar nimic nu s-a schimbat. Prea Cucernicul își continuă opera: injură de Dumnezeu în fața oamenilor, îngroapă oameni beți, s-a bătut și cu șeful poliției, a adresat vorbe rușinoase fetelor din corul satului, a insultat Sfânta Cuminecătură (că doară el poate trăi și fără Dumnezeu), s-a despărțit de nevastă și a fost în pețit la o altă fată din sat, a servit Sfânta Cuminecătură după ce a adunat-o de pe jos, unde o trântise de beat ce era, a folosit patru ani sesia fără a plăti darea, păgubind astfel Biserica cu 96 000 lei, nu propune religia în școala satului, astfel încât copiii trec prin școală fără a fi catehizați, nu tine seamă de hotărârile consiliului parohial, exploatează în beneficiul său sursele de venituri ale Bisericii, încasează de la slujbe sume cari trec cu mult peste prevederile canonice și a m d.

Blestemățile acestui slujitor al altarului sunt, deci, nenumarate. Oamenii ajunși la marginea răbdării au hotărât să mai trimită, după sărbători, o altă delegație la Episcopia Caransebeșului, și pe urmă — dacă nu e nici un rezultat — își vor face singuri dreptate. Așa spune și plângerea. Hotărârea este, desigur, exagerată, dar nu e exagerată și păsuirea de care se bucură preotul Jianu? e simplu. De îndată ce toți oamenii sunt împotriva lui, de ce folos mai poartă el satului? Sunt asemenea ciudățeni administrative pretutindeni. Deci nu Biserica nu putea fi scutită de ele. Dar în Biserica ele supără mai mult ca aarea lată de ce suntem siguri că P. S. Iosif nu va trece cu vederea acest caz.

De la... dr. Matei cetire

Poate că vă aduceți aminte cum a fost numit dr. Matei director al Internatului Teologic pe făgăduiala că va fi ajutat în opera de educare a viitorilor preoți de soția d-sale. Argument care, probabil, că a tras greu în cumpănă de vreme ce Patriarhia, care a luptat atata pentru a scoate institutul de sub autoritatea facultății respective, unde era amenințat de laicizare, a consimțit să funcționeze ca director laicul dr. Matei.

E adevărat că d-l doctor a făgăduit să se preotească, dar l-am văzut mai ieri în Cameră și — nici gând de barbă și mustăți. Deci așteptând să-i crească barba d-l Matei (doctor) a început reorganizarea. Din cei 80 de hursieri ai Internatului a îndepărtat 60 și a împărțit pe urmă locurile — pe căciulă — A dat atare spiritali, bibliotecari, bucătari, intendenți, portari, servitori și s-a dispensat de serviciile medicinistului, infirmier, pentru că „sub noua conducere studenții nu se vor mai îmbolnăvi”.

Și a mai făcut două serbări: una în noiembrie, pentru inaugurarea „noului sistem”, alta acum la 25 ianuarie, la patronatul facultății și internatului.

La prima au participat I. P. S. Patriarh și ministrul Cultelor (portretul d-lui Lapedatu atârna sub icoană în sala de recepție). A fost un fel de țigănie. D-

doctor nu a îngăduit președintelui studenților teologi să vorbească, dar a scos în schimb cu un student un discurs în care „noul curs” – care abia trebuia să înceapă – era proclamat. Ce s-a întâmplat nu știm, dar, fapt e că bietul student, lămurit asistența că neingaduindu-se președintelui său cuvântul, s-a hotărât să vorbească el, „pentru a evita o situație ridicolă”. Efectul asupra asistenței, vă închipuiți, a fost *brutal*!

Iar acum, de Sfântul Grigore, când se discută cu decanul facultății problema festivității, bărbatul d-nei Sanda, directorul-doctor, așa a fost de părere, că studentii nu trebuie să se amestece. S-a adus în întâmpinare obiceiul ca un student să vorbească în numele internatilor. Și a admis. Dar numai de formă. Căci a mers de-a dreptul la patriarhie și la minister și a protestat. A ieșit a doua țigănie. Căci rezultatul s-a văzut: nici I. P. S. Patriarh, nici ministrul nu au mai venit la serbarea unde trebuia să se interzică studenților a-și face omagiul către școală și profesorii lor.

Dar, dacă d-l Doctor nu are barbă și mustăți are, în schimb stomac. Nu s-a impresionat deloc de aceste semnificative lipsuri. S-a aruncat în trac și și-a făcut un elogiu în fața studenților, cari cereau cu glas tare să vorbească și președintele lor.

Nu mai continuau. Am cerut pe vremuri trecerea internatului de la facultate la Biserică. Biserica l-a dăruit d-lui și d-nei Matei. Imi pare rău și cer scuze.

Modernizarea e în curs...

Zarva mare în jurul primului cadavru ars în noul crematoriu din București. Proteste cu caracter aproape violent din partea tradiționaliștilor. Răspunsuri de sprețuitoare dinspre ceilalți, iar între timp cuptorul a început să funcționeze.

Desigur, se poate discuta. Și, din toate punctele de vedere, tradiționaliștii au dreptate. Se opune, mai întâi, arderea religia noastră, care – orice ar crede „științificii” noștri – e o realitate. Se opune tradiția noastră, care nu se poate lăsa în continuu dizolvată de toate modelele pozitivismului apusean, mișcare fără nici un fel de legătură organică cu formele noastre de cultură. Se mai opune un nelămurit sentiment de sfială în fața morții – cu atât mai mult cu cât *cremațiunea* este o *brutală intervenție în cursul natural al unor lucruri și întâmplări pe cari noi nu le cunoaștem* și asupra cărora nu se poate să nu se strecoare în sufletul fiecăruia o îndoielă.

A, dacă în adevăr partizanii arderei ar fi oameni convinși de folosul și necesitatea absolută a popularizării acestui obicei! Ar avea cel puțin dreptul la respect. Dar nu ne dăm fiecare seama cât element de snobism și de maimușăreală ridicolă e în această instituție a crematoriului, ridicată în București? Și, pe urmă, cine știe dacă toată această „reformă” modernizatoare nu pleacă din nevoia cine știe cărui personaj influent de a plasa o instalație de cremațiune ca să poată încasa comisionul respectiv!

Dar astea sunt considerați în marginea realității. Realitatea e că *cuptorul n-are început să funcționeze*. Ce vorește acum tradiționalistul? Să se inclină pravala? E greu. E imposibil. Un singur lucru ar putea să facă: să-l gândească moșterii.

Dar cuni? Dacă arderea e mai iettină decât îngroparea, oamenii se vor deprinde încet-încet cu ideea, care, deocamdată, desigur că le repugna. Pentru ca partizanii îngropării obișnuite să învingă, ar trebui ca tradiționalismul să fie mai conștient de el însuși și mai puternic decât e astăzi. Desigur faptul — foarte probabil și, în orice caz, de primă îndatorire — că preoții vor refuza să slujească pe cei sortii cremațiunii va întârzia răspândirea și succesul nou mode. Dar în același timp, el va reprezenta și o primejdie pentru îngroparea creștinească în chinatorii hotărâți ai cremațiunii fiind gata să renunțe chiar la sâmba religioasă.

Problema e, deci, foarte complexă. Fapt e că cremațiunea contribuie la destrămarea, fără nici un tolos și fără nici o seriozitate, a tradiționalismului nostru. Dar o luptă de aci înainte împotriva cuptorului e — dacă nu inutilă — cel puțin tardivă. Ar fi fost de datoria Bisericii să intervină oficial, din vreme și energie. Nu a făcut-o. Cum nu a făcut și alte lucruri. Acum, rata-ne cu cuptorul. Nu e un motiv de prea mare alarmă. Dar munca tradiționalistă va fi în

Însălbățire

Dintr-un sat din Oltenia, Prea Sfântul Vartolomeu poate afla precizii, dacă cumva nu le cunoaște deja, cu toate că — așa ni se spune — Episcopia de Valcea a fost încunoscințată în scris, de chiar — delincvenți, de lucrurile care se petrec acolo.

Într-un sat din Oltenia, deci, a murit cam cu vreo șase luni în urmă preotul. Nu era chiar omul lui Dumnezeu, după cum spun oamenii din loc. Ba, mai degrabă apăsau asupra lui multe păcate grele.

Știrile care vin din alte părți ale țării arată că, mai peste tot pe unde e lipsă de preoți, populația face imposibilul pentru a obține unul. Cănelarii și episcopii sunt asaltați de asemenea cereri. Ne-am închipuit, deci, că și în satul nostru, de care e vorba, lucrurile s-au petrecut la fel. Ne-am înșela însă.

Căci, de fapt, țărani din loc au recurs la un mijloc care — dacă e foarte simplu, nu e mai puțin extraordinar — au delegat pe unul din ei cu funcțiunea de preot. Și astfel, țărani cutare, fost sergent de vanători, om care a făcut campania și are tot felul de decorații, citește troparele morții și dă cu cădelnița la îngropări, însoară și botează. Numai Sfânta Liturghie nu o face.

Atat ar mai fi trebuit! Un simplu muritor, fără dar, atingându-se de Sfânta Cuminecătură!

Este cea mai grozavă însălbățire a vieții noastre bisericești ceea ce se întâmplă aci, în Eparchia Valcii, sub oblăduirea P. S. Vartolomeu, care este, totuși, una din mintile cele mai luminate și una din conștiințele creștine cele mai nefricate ale Bisericii românești.

Mai apoi, preotul care a plătit pretul parohiei trebuie să se întoarcă harn. De unde, dacă nu de pe poporeni săi? De aci biruri în toate formele care te dau Biserica în starea dinainte de secularizare. E bine, nu?

Rezultatul e că o mulțime de sate mari și puternice părăsesc Biserica și trec la adventism. Așa că, tot ceea ce în această harnică eparhie se câștigă prin activitate misionară se pierde îndoit prin aceste desprinderi.

Nu vede nimeni cum încolțește răul?

Și la Ratezu...

Desigur că numai în fabrica unde nu se lucrează nu e gună. De aceea nu ne mirăm și nu ne întristăm prea tare când, aproape zilnic în corespondența noastră, găsim plângeri împotriva strâmbătăților care se întâmplă în episcopia Râmnicului-Noul Severin. Pentru că ne dăm seama: oamenii nu scriu decât căruia vreun necaz, și încă, unul personal. Când iau cunoștință de o faptă bună, nu ne-o comunică: nu-i privește doară pe ei. Căci stă în natura lucrurilor: tu ești personal, binele, impersonal. De aceea, zilnic primim plângeri împotriva P. S. Vartolomeu, și foarte arareori, cuvinte de laudă sau de mulțumire. Dar binele care se face acolo există. Noi îl știm. De aceea, atunci când dăm în public strâmbătățile din Eparhia Râmnicului, nu o facem ca să „atacăm” conducerea eclesiastică din loc, ci ca să aducem la cunoștință fapte. Se va fi observat, de altfel, că nu relatăm decât întâmplări caracteristice, ale căror urmări pot fi și principal grave.

O astfel de întâmplare e cazul cântărețului Nicolcescu de la Biserica din Ratezu-Gorj. Noi avem copie după acte oficiale, în care se dovedește că acest cântăreț, fruntaș al satului, de aproape 40 de ani ostenește pentru binele Bisericii cu o străduință nedezmănițită și cu o rodnicie pe care o dorim și altor osteiitori.

Acum însă e un conflict în sat. Din hârtiile pe care le avem în față, despitându-ne cu prudență că preotul din loc, părinte al directorului Episcopiei din Vâlcea, nu este cu totul nevinovat în aceste certuri locale. Fapt e că, printr-o stranie coincidență, a fost pedepsit - de episcopie - cântărețul Nicolcescu, adică omul care e în dușmănie cu preotul, părinte al directorului cancelariei episcopale.

Deci, pentru că o bancă populară a clădit pe un teren al bisericii - care nu era al bisericii, episcopia pedepsește - pe cântărețul Nicolcescu cu destituirea din postul de cântăreț și cu lepădarea sa din Biserică și din randul creștinilor. Adică, cu excomunicarea.

Toate acestea sunt foarte bune. Dar întreb dacă Prea Sfințitul cunoaște o pedeapsă mai grozavă decât excomunicarea, și dacă crede că o asemenea pedeapsă se poate aplica prin adresă protopopială, pentru vina de a te fi certat cu tatăl directorului episcopiei.

lei, care nu a ajuns la destinație – în speță, Seminarul Central – ci, așa cum se precizează acum, ar fi fost încasată de altcineva. Bănuiala cade pe un student, fost funcționar în birourile respective.

Bănuiala. Dar realitatea care e? Două zile justiția a făcut cercetări la Patriarhie și nu suntem decât la bănuțeli. Un om a fost depus. Se va ajunge la precizări? Pentru că, vedeți, cu cancelaria referentului economic nu e o treabă prea lămurită. Nereguli și nepotriviri s-au mai întâmplat acolo. Tot ziarele au relatat acum căva timp că o ordonanță de 64 000 lei ar fi fost încasată fără ca banii să apară în casă. Atunci, bănuiala – vedeți, tot bănuială! – a căzut asupra funcționarului Brumă, om de mare încredere, căruia în timp de zece ani i-au trecut milioane și milioane prin mână, a cărui corectitudine este până într'atata cunoscută în Dealul Patriarhiei, încât însuși Î. P. S. Mironi a dat diverse însărcinări în legătură cu averea sa personală. Și Brumă a fost chemat la parchet. Unde a pățit rușinea de a fi fost depus. Și cine știe cât va mai fi fost ținut sub bănuială dacă nu se găsea marea inimă de creștin a șefului lui, vlădica locuitor de arhiepiscop al Bucureștilor¹, care, încredințat de nevoința lui Brumă, să facă a dăpunga sa săracă jertfa a 64 000 lei, prin care să se acopere paguba.

Vasăzică, afacerea de astăzi cu studentul bătut e a doua care se mișcă în scurt timp la Patriarhie, într-un birou în care răspunderea o are P. C. Moldovanu, referent al secției economice și delegat ordonantelor al Ministerului Cultelor. Și pentru că, în toate institutiile unde domnește regulă sefăla trebură, fie răspunzător de ceea ce se întâmplă sub oblădurea lui. Ne închipuim că în privința ordonanțelor lui preot Moldovanu se va întreprinde ceva.

Nu s-a întreprins însă nimic. P. C. Moldovanu e, pe lângă toate celelalte ocupații, deputat în Camera liberală. Deci, nu are vreme să supravegheze lucrările secțiunii economice. Lucruri despre care noi am mai scris. Stau oameni și își așteaptă cu lunile leafa, pentru că d-l ordonantator e tot pe drumuri și câte altele. Cazurile pe care le-am relevat mai sus sunt însă prea grave. În impărțirea domnului deputat referent bănușelile în legătură cu ordonantele de plăți fac sistem. Să se ia măsuri.

Minți betege

La Focșani, un ofițer a fost reformat pentru delict de pederastie. Asemenea aberații nenorocite se întâmplă și alturea. Și nu e o rușine pentru o instituție să penumăre în sanul ei elemente anormale, rușine ar fi dacă, cunoscându-le, le ar tolera. Așa cum se dovedește însă în cazul de la Focșani, armata a reacționat cu o impresionantă promptitudine, izvorată din foarte ascuțitul ei simț de onoare.

Dar ce legătură au toate acestea cu „Dumineca”? Să vedeți. Procesul celui reformat a pornit de la un medic militar, om de o integritate morală perfectă, un excelent camarad, foarte priceput în meseria lui și, ca atare, cu un mare grad de

conștiință morală și responsabilitate. A tăiat, deci, în carne vie. Piesele prăse-
lutei dovedesc că nu s-a lăsat nimic la o parte din elementele care ar fi fost neces-
sare pentru o judecată completă și o hotărâre precisă, dar și că nu s-a exagerat
nimic, complicând-se inutil - numai din dorința de scandal - cazul judecată
este, dar, dreaptă.

Familia celui reformat nu poate fi, totuși, încântată. Ea trebuie să reacționeze
într-un fel. Și a ales un chip în adevăr original - căine de drept fiindu-i închis.
S-au dus, deci, oamenii la un preot și i-au cerut să arunce blestemul asupra doc-
torului care a deschis procesul. Medicul e însurat și are și un copil. Așa se face
că, în Focșani, la Biserica Sfântul Mina, în fiecare zi se cheamă urgia lui Dum-
nezeu asupra capului doctorului, fetei și copilului lui.

È un caraghioslăc, desigur. Dar un sinistru caraghioslăc. Că Dumnezeu nu
poate asculta rugăciuni de asemenea natură, împotriva unui om al cărui singur
păcat e împlinirea datoriei sale morale - evident. Dar, întreb popa acela de la
Sfântul Mina - caci altfel nu se poate vorbi de asemenea bestii - e inconștient
sau e escroc? Ce sunt în imaginația lui beteagă Biserica și rugăciunea? Magie
taramece țigănească, de „legare”, mijloc de răzbunare a unor oameni împotriva
aliora? Sau se gasește aici încă un mijloc de a aduna bani de pe la toți nenorociții,
excitând patimile lor coborate?

Cazul acesta nu e izolat. È însă, de data asta, un caz precis, întâmplat în
eparhia P. S. I. Iacian al Romanului. Îi adresăm aceste rânduri. Și m. ca le va
înțelege însemnătatea. Și îi așteptăm cu încredere hotărârea.

S-a închis o biserică

De patru ori a bătut toaca în duminica aceea, la biserica veche din satul ăsta
moldovenesc, ghemuit între dealuri. Întâi, toaca de lemn, pocnind timid și as-
sat ca o întrebare sfioasă și apoi, văretele lungi ale clopoteilor de aramă pleau
împreună, își tăiau drumul, se goneau din urmă, urcau pieptiș dealurile și scă-
pau peste muchea de la „capătul lumii”, iar cele cărora li se frângeau aripile
se întorceau încet, greoi, agățându-se în crengi, pîmînd parcă în aer durerea
unei despărțiri.

Se închidea biserica. De aproape o sută cincizeci de ani stă pe coasta asta
moldovenească „curtea mare” a unui vechi neam boieresc și sprijinindu-se totuși pe
ea. Dar de la o vreme dealul a început să lunece. Zidurile cu ferestre înflorate de
trămboase chenare în piatră au plesnit sub alunecarea pământului. Legături de
fier nu mai sunt îndestulătoare pentru a opri prăvălirea pe care greutatea turlei
de zădă deasupra pronaosului și clădită - după lume și rost - probabil mai târziu,
stăbulește văzând cu ochii. Va trebui, deci, să se închidă pentru a nu cădea pe
oameni.

S-a închis. Au venit specialiști de la București. Au cercetat, au ciocănit și au
ridicat din umeri - nu mai e nimic de făcut. Deci, dară, P. C. protoiereu a ridicat

Sfântul Antimis, care e însăși cheia Liturghiei. De acum, peste minunata tamplă, de cea mai sigură linie bizantină, înflorită de mâna dibace a unor meșteri de bună seamă dalmatini sau venețieni, se va coborî praful. Iar în satul rămas fără biserică, tăcerea clopotelor va apăsa ca o muștrare.

— Dacă, cel puțin, am fi avut în preot năvăș și s-ar fi luat Sfântul Antimis pentru păcatele și pedeapsa lui! Am fi putut nădăjdui într-o îndreptare. Dar așa nu mai avem biserică. Și nu vom mai avea până nu se va îndura Cel de Sus să ne ajute a o ridica prin truda noastră.

Truda lor? E de nevoie. Dar ea nu ajunge. Poate că locurile de sus vor trebui să intervină cu ajutor puternic. Și o vor face — dacă își vor da seama de jalea unui sat rămas fără biserică. Dar dacă nu?

Duplicitate

Nu știu cum să apreciez faptul, pentru ca să nu trec dincolo de el, că nu lăsați, dar nici să nu rămân sub el. Intamplarea pe care vreau să v-o înțeleg ca un caracter personal, fără îndoială, dar semnificatia ei este mai adâncă. Altfel, nici n-aș fi însemnat-o aici.

Iată pricina. Preotul C. Dron și-a trecut în fața Lacu tălăș de Teologie examenul de doctorat. E un semn bun nevoia aceasta a teologilor de a păși în arena adevăratei activități științifice, care nu începe decăt la doctorat. Preotul C. Dron interesează în speță, cu atât mai mult cu cât adevărat ostaș al Bisericii luptătoare și-a ales ca temă pentru lucrarea inaugurală o problemă de mare și veșnică însemnătate: *Valoarea actuală a canonurilor*.

Nu cunosc personal pe preotul C. Dron. Dar, într-o zi, nu demult, m-am pomenit la redacție cu un plic mare, purtând sus inscripția Sfintei Patriarhii din Iași, înăuntru, un exemplar din teza îngrijit tipărită. Pe prima pagină, două rânduri: „D-lui Nae Ionescu, în semn de înaltă prețuire. Pr. C. Dron”. Nu am prea înțeles eu motivele „înaltei prețuiri” a părintelui doctor, dar, evident, nu m-am supărat.

Iată însă că pe pagina următoare cetesc următorul pasagiu: „Iumea arată un interes din ce în ce mai deosebit chestiunilor religioase și bisericești, dar este cu totul în necunoștință de cauză cu privire la principiile care trebuie să subziste la temelia acelor chestiuni.

CAZUL RECENT DESPRE CANONICITATEA SAU NECANONICITATEA UNOR SITUAȚII BISERICEȘTI, PE CARE UNELLE ZIARE AU DISCUTAT-O CU RĂVNĂ, DAR ȘI CU TOT ATATA UȘURINȚĂ ȘI ILIPSA DE COMPETENȚĂ, ESTE UN EXEMPLU TIPIC”

Mă rog, să ne înțelegem! Cel care a discutat canonicitatea sau necanonicitatea unor situații bisericești „cu atâtă răvnă, dar și cu tot atâtă ușurință și ilipă de competență” sunt eu, adică, același Nae Ionescu, cărui părintele C. Dron

line să-i dea un „semn de înaltă prețuire”. Și atunci, vă întreb nedumerit: ce vrea părintele autor cu „dedicația” din pagina întâi și ce, cu pasagiul din pagina a doua?

Evident, asta nu schimbă valoarea cărții în ea însăși. Pe care o vom cerceta, ar dacă va fi ceva interesant în bine sau în rău, vom spune-o. Denumindă ne revăm aspectul de duplicitate al autorului — care e nedemn de o față preotească. Fra, Doamne!, așa de simplu! Părintele Dron e, în calitatea lui de specialist, care a tăcut chitic în vremea amintitei discuții, în drept să aibă o foarte slabă părere despre pușinătatea mea în dreptul canonic. Dar atunci, de ce semnul de „înaltă prețuire”?

Era mai corect, poate, ca părintele să moaie o pană nouă în cerneală și să scrie pe exemplarul pe care binevoia să mi-l trimită: „Lite, ignorantule, ușuraticule și incompetentule, ia, celește, învață — și altădată să nu mai faci!”. Așa, da! Dar „semn de înaltă prețuire”?

Există un obraz bisericesc care trebuie pazit cu mai multa grijă decât obrazurile noastre ale muritorilor de rând. Nu ești de părere, părinte Dron?

Veșmintele preotești

O înaltă fată bisericească arboră mai zilele trecute într-un automobil, la șosea, o ciudată pălărie. Nici măcar nu pot spune că era frumoasă. Și lua în schimb tot ce era cu adevărat hieratic în ținuta înaltului prelat.

Am auzit odată, mai demult, din chiar gura lui, frumoase cuvinte pentru apărarea portului strămoșesc, pe care, la țară, îl eliminează ieftinătatea stambel și a panzei de bumbac proaste, precum și tăietura orășenească. Și mă gândesc și acum ce legătură o fi între pălăria abracadabrantă, purtată de o față bisericească, și nevoia de a se menține portul național.

De fapt, în îmbrăcămintea preoților noștri s-a introdus de o bucată de vreme o nemaipomenită anarhie. Mode basarabene sau ardelenesti, pe de o parte, mode modernizante, pe de alta. Parfumate ciocuri *a la* Henri IV, impecabile cărări cosmeticate *a la* „Chantecler” (Căci, oricât de „moderni” ar fi preoții noștri, ei tot sunt cu o generație în urmă!). Unde sunt respectabilele bărbii de odinioară, boțatele plele care, uneori, se împleteau într-o codiță? Doar dacă vreun suflet nesigur, chinuit mai mult de literatură decât de adevăratele nevoi ale mantuirii, mai aduce aminte de ele, pentru a le plimba ostentativ pe stradă!

Dar îmbrăcămintea? Pardesiuri, bataturi, scurteieri, gherocuri, cutawayuri, până și un fel de fustulițe scurte am văzut. Dar nu văd decât foarte rar frumoasa haină, lungă și amplă, cu mâneci largi și lungi, de abia se văd degetele mainii. Iradiația acestor îmbrăcămînți — singura mișcându-se în ritmul adevăratei Orânduiri — se pierde. Și eu, mi se va răspunde că nu haina face pe călugăr. E însă

căci, dacă nu haina face pe călugăr, nu e mai puțin adevărat că haina răsfrange pe călugăr, și nu poate fi altfel de cum e călugărul însuși.

Iși mai aduce cineva aminte că există o artă a îmbrăcămînții ecleziasice? S-a gândit cineva cum o să continue lucrul singurului eronilor bisericesc autentic existent astăzi, bătrânul Popescu din București? Ne modernizăm? Ne mahalagim?

Ne mahalagim, întâi, pentru că am pierdut viziunea de ansamblu a vieții ortodoxe, a cărei una din expresiuni trebuie să fie îmbrăcămîntea,

și, al doilea, pentru că nu mai avem simțul disciplinei, din care decurg un forma, canonul, tipicul.

Cine e responsabil de asta? Cine ne conduce

Preoți și cenușari

Un cetățean al orașului Buzău a murit de curând în stramătate. Fra de sa și omenimea Buzăului a ținut să-și cinstească amintirea, întovărășindu-și la răsunetul pă trupul, care trebuia să i fie adus în orașul vieții sale. Răposatul — pe care, altfel, l-am pretuit — avea ideile lui, după care ideile lucrând, a lăsat, se pare, cu limbă de moarte să fie incinerat. La Buzău, prin urmare, nu a sosit decât un pumn de cenușă.

Răposatul nu era creștin. Era roman și om de treabă, dar creștin nu era. Poate cineva să fie om de treabă și fără a fi creștin, căci creștin a nu e ceva spre folosul altora, ci spre folosul tău însuși, cine nu e, cu atât mai rău pentru el decât alții oameni nu au nimic de zis. Iată de ce, despre românul acesta răposat nu avem nimic de zis, deși a dispus, în viață fiind, să fie trecut pe placa incinerăcentă a crematoriului.

Dar iată că, la Buzău, urna cu cenușa răposatului este depusă la biserică, orașului și un sobor de preoți prohodeste pe cel răposat. Deci, dată împotriva tuturor așezărilor canonice și traditionale ale Bisericii noastre, se găsește la Buzău, oraș de scaun al episcopului, nu un preot, ci un întreg sobor de preoți care să slujească pe un incenușat. La ce se vor fi gândit în fata urnei cu cenușă? Curistii când vor fi cantat: „pământ ești și în pământ vei merge”. Dar se cîntă „Știe”. Asemenea întâmplări năstrușnice, dovezi ale unei grave tulburări sufletești la preoții noștri, depășesc puțința mea de înțelegere.

Este evident, nu mă pripesc. Buzăul e chiar în ochii Prea Sfinților lui episcop, Gheneadie și aștept să văd ce măsuri va fi luat sau cel puțin va lua de acțiune arhiepiscopul locului. Dar trebuia să atragem atenția asupra faptului, pentru că în care el ar fi fost trecut cu vederea. Căci asta nu se poate.

Biserica noastră nu poate îngădui o nouă călcare a adevărurilor fundamentale, și chiar complicitatea ei. Este de-ajuns că divorțăm împotriva așezărilor canonice, ne cununăm de câteva ori, fără ca cununile anterioare să fi fost într-o oarecare măsură neutralizate, câtă anarhie canonică și câtă lipsă de disciplină există în viața

noastră religioasă sunt prea suficiente. Să nu se mai legăm de suflet și găsim
necesarul.

S-a hotărât marea cu precizie să nu lăscă pe cei incinerati. Să se păzească
această hotărâre. Unde nu, intervenția episcopului trebuie să se producă imediat.

Profitorii Bisericii

Trei dintre colaboratorii mai însemnați a gazetei bisericești „Crucea” au
părăsit această întreprindere. Numele lor a apărut în ultimele zile prin zăre
dovadă că au ținut să se știe de această hotărâre, pe care ei o consideră ca o faptă
de cinste (Și au dreptate). Alte demisii sunt pe cale de a se produce. Noi așteptăm
mai ales una, pe aceea a parintelui arhimandrit Scriban. Pentru că în
înțelegem ce cauta Prea Sfințitul — om viteaz și îndrăzneț, care a fost uneori
pînă în luptă lui — dar care nu a urmărit niciodată decât ceea ce a crezut el de
„bun” Bisericii și în persoane sale — în ceata profitorilor de la „Crucea” —
menți șireți, cu potriveli și ascunzișuri, cari au folosit de pe urma Bisericii în
toate felurile — ca sfîndu-și, totuși, decât izvor de pierzare. Iar când va pleca și
P. S. Scriban, în ciuda numelui respectabil nu va mai acoperi cu răsunetul lui între-
prinderile de la „Crucea”.

Și va fi un lucru. Ce am avut de spus despre oamenii de acolo, am spus-o la
timp. Fără nici un fel de folos pentru noi și fără nici un fel de patimă. Cum ar fi
altfel, când nimic nu ne leagă de Biserică decât interesul pentru viața duhovni-
cească și când nu cunoaștem în sânul Bisericii nici un fel de prietenie, în atara
de cea a respectului pentru munca rodnică, pură și dezinteresată? Cei de la
„Crucea” ne-au răspuns cu ocări amarnice. Pe care le-am trecut cu vederea. Nu
dintr-un sentiment de creștină caritate, ci pentru că eram încredințați de întru-
cea oricarei răspuns. Oamenii de bună credință știu ce e „Crucea” iar cei care
nu știu nu ne interesează. Pentru că se dovedesc a trăi în marginea vieții noastre
religioase.

Și mai e ceva. Așa cum se prezintă această înghehare, ea includea germenii
unei disoluțiuni sigure. Atîta răutate, atîta venin, atîta prefăcătorie și falsificare a
realității, și mai ales atîta interes personal și lipsă de scrupule față de bietele
interese ale Bisericii, nu puteau duce la nimic bun. Mai curând sau mai târziu,
ei s-ar trezau să cadă de pe ochii oamenilor de bună credință. Și singurul lucru
interesant asta era.

Acum, când toți oamenii de treabă părăsesc această casă a iubirii de sine (și
de a lăsa), unde a început deja să miroasă a hoit, noi însemnăm lăptul cu o
pună albă — s-a schimbat în adevăr ceva în Biserica românească, dacă oile cele
pășune se aleg singure de cele răioase și se dau deoparte.
Să fie acesta prilej de caldă și tainică bucurie?

Îndatoriri elementare ale preoției

Șapte biserici au refuzat, în a doua zi de Crăciun, să adăpostească trupul neînsușit al lui Leonard. La șapte biserici au trebuit să bată în ușa preoților, durerați, zadarnic. Și a fost nevoie de o intervenție din loc înalt, tocmai de la Patriarhie, pentru ca, în sfârșit, preotul de la Stântul Neculai Tabacu să se măneste a deschide ușile trupului – rătăcitor și după moarte, în căutarea unui adăpost.

Aș vrea să cred că prietenii – colindatori macabri – nu au avut noroc. Și că ar fi putut nimeri mai bine la un preot care să știe ce este și caritatea și îndurarea în genere către cei morți.

Știu că mi se va răspunde: că era ziua a doua de Crăciun și că nu se putea ocupa naosul bisericii cu năvălia lui Leonard. E lais. Se putea. Cum a putut de pildă preotul de la Stântul Neculai Tabacu.

Dar tocmai obiecțiunea de mai sus indică asupra unei rații vechi, din neletnicie cu tendință de generalizare, în Biserica noastră: transformarea preoției într-o funcțiune productivă, chiar cu uitarea îndatoririlor elementare ale preoției.

Căci la aceasta se reduce penibilul incident petrecut cu trupul lui Leonard: că a fost preotului mai „comod” și mai productiv să nu-l primească decât să primească. Și i-a închis ușa.

Asta se încadrează în aceeași categorie de fapte cu refuzul preoților de a sluji la moartea celor care nu pot să plătească o anumită sumă – atâta cât crede respectivul preot că „costă” osteneala lui.

Îmi aduc aminte de un caz, mai demult, când preotul își fixa plata în natura: luna asta în ouă, luna viitoare în pui de găină, o altă lună în malai și așa mai departe, dar nu după cum era belșug de marfa respectivă, ci după cum era lipsă. Introducea chiar o listă de prețuri: atâtea ouă pentru un maslu, atâtea pentru o nuntă sau pentru o îngropăciune.

Și, îmi mai aduc aminte de un țaran, care a trebuit să și părăsească munca pentru a merge cale de 14 km până la un sat vecin, cu un biet copil care trăgea sa moară, ca să poată găsi un preot și grijanie. Iar toate acestea, pentru că eram la calendarul preotului cu pricina, în luna puilor și omul nu putea da decât gologani. Ceea ce, evident, preotul a refuzat să accepte, pentru că nu voia să renunțe la sistem.

Astea toate sunt foarte bune. Nu se gândește însă nimeni ce devine biserica noastră credință? Cu alte cuvinte: ce măsuri s-au luat împotriva celor șapte preoți care au refuzat să primească trupul lui Leonard?

Cum se gospodărește

Întâmplarea pe care o voi povestii este să zic că Rog decise să nu mi se înmânteze o boltă de dezinfectare în dormitor. Nu puteam accepta pentru că taptul e de recent cumpărat.

Taptul, era lăptos și a fost dat pe seama Mamei Elena care cetăse Biserica Patriarhiei. Ce să fi izolat camera și să dădă de șer că nu știu. Dar era zădărnicișor ca să puțică. Așa că, după ce am văzut că nu se poate, am luat un covor. Sub covor însă zădărnicișor, dar pe la pat, am pus o pătură de lână, ceea ce a doborât.

Ce și va fi spus și ce va fi făcut. La ora 10, am mers la Biserica Patriarhiei. Dar nu au trecut de la ceasuri de la data la care am mers. Am mers la serviciul al palatului regal, de la șosea s-au prezentat la o sală de sport, unde am luat peșce, ceapă și flori. Și au măturat biserica Patriarhiei. La ora 11, am mers la Biserica Patriarhiei și lăptos grădărit. După ce am mers la Biserica Patriarhiei, am mers la Regale, Principesa Mamă Elena. Care se zădărnicișor, dar pe la pat, am pus o pătură de lână, ceea ce a doborât.

Nu scriem întâmplările acestea pentru a spune că am mers la Biserica Patriarhiei. Mamă Elena face deora atâtea lucruri! Dar sunt atât de multe, că nu pot să scriu pe acestea mai degrabă le-am tăcea. Pentru că lumina prea mare, și se zădărnicișor, dar pe la pat, am pus o pătură de lână, ceea ce a doborât.

La sunt sigur că nimeni nu a roșit atunci când am mers. Pentru că s-au rătăcit și au să facă în Biserica Patriarhiei curățenie. Că e peste tot de așare și o lipsă de interes, cum nu s-a pomenit în viața noastră Biserica Patriarhiei. În vremea de pomină a mănăstirilor închinare, când toate veneau la Biserica Patriarhiei, treceau Dunărea înspre sîpeturile mitropolitilor și patriarhilor greci.

Nu mai există un om al Bisericii în fruntea ei și nimeni nu se ostenește dragostea ca să controleze măcar ce devin bisericile. Pentru că marea de sub covărele Bisericii Patriarhiei sunt, fără îndoială, un semn al vremii. Dar și taptul că mătușoiul cel mare a fost adus de cineva din lumea credincioșilor la ei e tot un semn.

Trebuie să fie, până la urma urmelor, cineva care să le înțeleagă.

Moravuri universitare

Era să zic teologice. Dar aș fi fost nedrept căci lucruri de asemenea natură se întâmplă pe la toate facultățile. E adevărat că de data asta, s-au întâmplat la Teologie. Se mai emoționează cineva de ele? Acum un an poate că nu, și mai nu m-aș fi ostentat a le scrie. Dar astăzi, rector e profesorul Iorga, iar profesorul Iorga e un om care știe și ce trebuie să fie universitatea. În atenția lui decise această nouă și, probabil, nu cea din urmă glîndărie universitară.

La Facultatea de Teologie din București s-a publicat un concurs pentru catedra de Omilenică și Catehetică. Și s-au înscris trei candidați: preotul Grigore Cristescu, arhimandritul Iuliu Scriban și preotul Marin Ionescu.

Din activitatea lor îi cunosc pe toți.

Preotul Gr. Cristescu vine de la Academia Teologică de la Sibiu. A publicat o seamă de broșuri pe care, în parte, le-am citit. Științific nu e nimic în ele. Cea mai pretentioasă, o lucrare cu considerații psihologice, e enantă prin analfabetismul ei lemnos. Părintele Grigore este un temperament linc, fără posibilități de realizare, scrisul îi e, deci, retoric, umflat, gol, pretentiv și fără nici un fel de rezonanță. Persoana spirituală a P. C. sale nu inspiră simpatie, iar opera, științifică nu impune respect.

P. S. arhimandrit Scriban e o personalitate prea cunoscută în literatură și viața noastră bisericească, pentru ca să mai insist. De o comparație cu preotul Cristescu nu poate fi vorba.

Părintele Marin Ionescu e preot la [Biserica] „Cuibul cu Barza” în Iași, reștit. A succedat lui Tudor Popescu – cel lepădat de la Biserică – și desigur, viața P. S. sale ca preot nu se poate vorbi decât cu vorbe de lăudă. Dar se dovedește a stăpâni o severă și disciplinată cultură teologică.

Iată candidații. Cineva, din comisia respectivă, are însă un protejat pe părintele Gr. Cristescu, de la Sibiu. Deci, părintele Grigore trebuie să devină profesor.

Cum? E simplu. Prin eliminarea celorlalți doi candidați. Și atunci, ba că nu au prezentat lucrările la decanat, ba că ei trebuiau să știe când se tine examenul, chiar dacă nu i-a anunțat nimeni, ba că mai știu eu ce.

Părintele Scriban e bolnav în pat, răpus de reumatisme. Ei, și? Onorata comisie i-a cercetat în odăița lui de călugăr, știe că e bolnav. Dar examenul nu se amână. De ce să se amâne? Unde mai e pomana asta, să se scape de un concurent, și încă de unul de valoare!

Toate bune. Dar tot după vechiul obiceiul se „fac” profesorii la universitate? Rectorul Iorga ce zice?

Datoria de a mărturisi adevărul

Nu mai înțeleg nimic. În aceeași vreme în care Sinodul se aduna pentru a redacta comunicatul prin care eu eram amenințat cu excomunicarea, un membru al aceluiasi Sfânt Sinod îmi trimitea una din lucrările sale, cu „dedicația” „D-nul Profesor Nae Ionescu, curajosul soldat al Ortodoxiei”. Eu nu sunt, evident, răspunzător de ceea ce crede Prea Sfințitul despre mine. Îmi închipui însă că această manifestare de apreciere – și, vă rog să mă credeți, mai sunt și altele de la alții – ar fi putut să aibă un ecou și în ședința Sinodului, în care s-a aruncat împotriva mea amenințarea anatemei.

Eu nu pastrez documente - dar tare mă tem că tot aş mai găsi răsună pe unele mele - cea din multe e telegramă de mulţumire şi felicitări cu care m-a cinstit mai mult decât mul din maşti prelaţi.

Şi atunci mă întreb: ce rol au toate aceste întâmplări? Ce legatură este între mărturisirile de pînă la moarte şi pînă la abalată lafa de ameninţarea Sîntului Sinod? Evident, nici una. Dar tot mai de aceea, ucrile sînt semnificativ.

Semnificativ, nu. Doamne feteşte, din cauza persoanei mele. Veti binevoi a concede că nu e nici un fel de lăisă modeste dacă socotesc persoana mea ca irelevantă în tot ceea ce se întâmplă. (Pe această cale nu pot urma doara pe viaţa decă trecutului de la Sibiu.) Dar întâmplarea e semnificativă pentru că ea repetă o atitudine puţin simpatetică a sinodului - lipsă de curaj.

În definitiv, sînt şi oameni de ispravă creştini, dreptcredincioşi în Soborul Bisericii româneşti. Numai că nu au curajul să se manifeste cum trebuie. Ei nu spun părerea, se îndurerează sincer de ratarea celor mari şi ta. Cel mult dacă se dau deoparte ca să nu mai fie partaşi la o calcare a erei.

Numai atât? E puţin. Datoria unui creştin e să marturisească adevărul. Cu orice preţ. „Martir” se derivă de altfel tot din „martir”. Curajul acesta al mărturiei adevărate, chiar cu preţul martirajului, apăsese cu desăvîrşire serarilor noştri celor buni. Ei uita că *Apocalipsa* spune: „Şi îi voi scuipa pre ei din gură mea, fiindcă au fost căldiceii”.

Şi mai uita un lucru: că bunătatea lor este, în orice caz, un ghimpe în ochiul celor răi, şi că - pînă la sfârşit, dacă nu se apără şi dacă nu apără Biserica, tot la mălăstire - coborâţi din scaun - vor sfârşi.

Dar, atunci, de ce să nu rişte a cadea din scaun mărturisind adevărul? Şi-ar mântui cel puţin sufletul, pe cînd aşa.

Evident însă, nu poţi impune nimănui să fie erou.

Alături de drumurile lui Hristos

Langă Iaşi, la o mănăstire, un călugăr a omorat cu focuri de armă un ostaş Pasămite, călugărul era prepus la paza unei bostănării şi Prea Cuviosul stareţ îi dăduse şi o puşcă. Asta vine de acolo că Prea Cuviosul nu era deloc convins că „frica păzeşte pepeni”.

Patru focuri a tras în noapte, asupra a două mogăldete cari se apropiiau de pepeni, călugărul jitar şi pe urmă nu s-a mai interesat de nimic. A doua zi de dimineaţă însă, oamenii au găsit într-un şanţ, mort cu două descărcături de armă în piept, pe un biet flăcău, îmbrăcat în haina Măriei sale.

Ce va mai urma de aci înainte nu mai interesează. Căci numai faptul în sine e suficient pentru a sublinia în toată oroarea ei aberaţia. Un călugăr înarmat - asta nu e un lucru chiar aşa de obişnuit. Este adevărat că rosturile absolute specifice ale pe care le îndeplineşte un preot în Răsăritul creştin îngăduie la noi - ca şi

în Apus, de altfel, în anumite colțuri de viață patriarhală — existența un tip de dat și impresionant preotul-haiduc. Care nu se știe a ucide — dar care știe să se pastreze întotdeauna curat, prin scopurile în slujba cărora își pune așinare, lui stranie și — cu siguranță — alunecat alături de drumurile lui Hristos.

Doar un călugăr-jitar, care ucide un om pentru a-l împiedica să lure un sac de pepeni, iată un aspect cu totul neașteptat al călugăriei noastre. Închinându-vieții duhovnicești, înleștați în lupta pe viață și pe moarte cu un biet picătis pentru un doileac neprețetând să tragă asupra lui și, pe urmă, văzându și în su de treabă, așteptând — cine știe — un alt — mușteriu.

Căci, vedeți, la mănăstire, acolo, era pază asigurată, nu fleac. Călugărul pandar nu era armat cu un ciomag sau cu un biet pușcoi legat cu sarmă, doar așa, să sperie oamenii. Nu. Patru focuri a tras. Deci, era înzestrat cu o armă modernă, cu repetiție. Iar pandarul fusese ales chitaș bun. Noaptea, pe întunec din patru focuri, două le-a așezat în plin.

Biet ostaș roman, care ai păcătuit alunecând noaptea înspre pepeni. Prea Cuvioșiei sale, tu nu știai că astăzi vina de a ucide e mai mică decât suptul marșurilor decât necazul de a pierde doi bostani! Și că mai ușor ții parantele stare călugărului-jitar de a fi ucis, decât dacă ar fi lăsat jefuită bostanăria — cu castraveti pe cari te-ai încumetat să-i furi.

Acum, iată, plătești păcatul neștiinței tale. Până la Judecata de Apoi când va vorbi și Dumnezeu. Dacă nu va vorbi mai înainte.

Buna-cuviință

Nu am crezut vreodată să mă aducă împrejurările a vorbi de mine, mai ales sub această rubrică duminicală, închinată mai degrabă reculegerii. Și iată că totuși, o voi face astăzi. E adevărat, nu fără convingerea că chestiunea în ea însăși depășește, punând din larg problema unei cuviințe pe care mai ales fetele bisericești sunt ținute să o păstreze.

Iată și pricina: acum câțeva vreme am fost la Cluj, chemat de episcopul Neculai Ivan. Trebuia să conferențiez în folosul — bănesc — al clădirii catedralei ortodoxe. Am fost și am vorbit. Lume era destulă, ședeau oameni și în picioare. Iar eu am vorbit — cum vorbesc eu de obicei și cum probabil că știau că vorbesc — cei ce m-au chemat la Cluj.

Acuma, dacă vorbirea mea a plăcut sau nu, asta e o chestiune care privește pe ascultători mai mult decât pe mine. Fiecare, o dată cu biletul de intrare își cumpără și dreptul de apreciere. Un singur om nu are acest drept: gazda lui — înră — „Renasterea”, organul OFICIAL al Episcopiei Ortodoxe Romane a Valului Feteacului, Genagiului și Clujului, publică în ultimul număr apărut o dare de seamă asupra conferinței mele². Notați: organul oficial, adică însăși glasul zardei.

Și ce spune vâzdu? Că da conferința e plăcută și conferențiarul e
 aplaudat. Dar nu ne așteptăm a da voie lui neicu să ne vorbească în ideile
 de spre conștiința noastră că nu e așa. Dar atunci conferențiarul a fost un
 om bun, de fapt am avut la face cu un om bun. (Dar în omul acesta
 e o lăcomie bună, el e bun, dar pentru la omul meu nu e). În lăcomie e lăcomie
 la conferință au fost patru sau cinci conferențieri publici, remarcându-se că
 mulțimea nu înțelegea nimic din ceea ce se vorbea.

Eu cu vrână dăcă te enzești tu ne ai... dar în omul bun la cuvânt
 (aspetti că ai dăcă te enzești tu ne ai... dar în omul bun la cuvânt
 an văzut înă puzda conștiinței... și pe vâzdu am văzut. Nu
 acestia au fost poții cu mare...)

Oricine ar fi avut dreptul să spună... dar nu (Chiar dacă... după cum...)
 da, nu (Chiar dacă... după cum...)
 putut face o conferință mai bună. (Că...)
 an de-acasă impliniri așa se prezintă...
 inghiți și faci... dar adunându-ți să nu mai...
 slucești țigănește pe scară în urma...)

Deci parinte referent da ă nă a a...
 nta mea, cată de folosește de aci malar...
 buneii cuvinte. Nu de alta dar ca să nu...)

O situație ilegală

De data aceasta nu mai e vorba de vreo teorie...
 doctor Matei, profesor la Academia Comerțului din București...
 logie la București, pe lângă cea mai însemnată Patriarhie...
 saniem, probabil așa de pravoslavnic pravoslavie...
 span, de data aceasta d-l doctor Matei nu face teorie ci...
 d doctor Matei știți care -, profesor la Academia Comerțului din București...
 numit, precum e cunoscut, director al Internatului Teologic din București. Nu...
 mirea s-a făcut mai demult. De către Patriarhie. Cam acum doi ani când Inter...
 natul Teologic a trecut de la Ministerul Instrucțiunii, fiind instituit universitar...
 sub oblăduirea Bisericii.

Acum, numirea asta era ilegală. Căci, chiar dacă internatul e al Bisericii, legea
 lui organică e tot cea veche, de îndată ce asta nouă nu s-a făcut. Iar legea veche
 - art[icolul] 102, dacă nu mă înșel - spune că directorul trebuie să fie profesor
 de teologie, de preferință preot. Profesor de teologie nu e d-l doctor Ș. preot,
 iarăși, nu e, că umblă ras de mustăți, cu cîpici roșii și cu pantaloni albi. D-l
 doctor a zis însă că o să se facă preot, fiind el oarecum și teolog la viața lui. Și
 a fost numit, provizoriu.

A trecut însă atâta amar de vreme de atunci, dar preot nu s-a făcut. Acum, preoteasă, la urma urmelor, ar fi avut el, că e doară bărbatul d-nei Sanda. Dar nu s-a făcut preot. Nu știu de ce.

Numai că, iată, ministerul se pomenește cu o adresă pînă aici, că... De ce, calit, iscălește părintele arhieru Platon Ciosu. Dar negru pe alb spune că scrie din ordinul părintelui Patriarh. Iar adresa cere ca d-l doctor Mater să fie numit definitiv în postul de director al Internatului Teologic, ca transferul tuturor drepturilor sale de salariu ca profesor din învățământul superior (leată și pînă la gradat).

Apoi, vedeți, asta nu se poate. Dacă internatul depinde de Biserică să facă ea ce-o vrea, că – după câte băgăm de seamă – tot nu există pentru ea lege. Dacă însă Biserica se adresează ministerului – ministerul are o lege pe care nu o poate călca. Conform acestei legi, d-l doctor Mater funcționează ilegal ca director al internatului. Pentru că nu e profesor de teologie, și nici preot. De aceea ministerul nu poate confirma definitiv pe d-l doctor în postul de director și nici nu-i poate trece drepturile de salariu ca profesor în noul post.

Ministerul are însă datoria să mai facă ceva. Să lămurească situația. Cum poate fi d-l doctor profesor la Cluj și director la București? Noi, în orice caz, nu cunoaștem meritele speciale ale d-lui doctor Mater în vederea cărora i s-a creat această situație ilegală și privilegiată.

În numele altcuiva

De vreo zece zile îmi stau în față, împăturite, pe masa de lucru, câteva coșuri mari de hârtie: dosarul faptelor și isprăvilor d-lui doctor Mater, înfățișate cu probe și întărite cu iscălitura câtorva studenți teologi. Pensionari ai Institutului Teologic Universitar.

Îmi stă dosarul în față și eu nu mă hotărâsc să scriu. În definitiv, cine e d-l Mater – în afară de calitatea sa de bărbat al d-nei Sanda – ca să ne ocupăm de el? Nu sunt oare atatea lucruri esențiale care așteaptă să fie dezbatute? Așa se coteam noi. Dar, vedeți, șarpele, când îl doare capul, iese la drum. Iar d-l doctor Mater scrie la jurnal. Scrie. Și cum scrie! Și ce scrie! Curat ca un doctor Mater!

D-l doctor ne ocărăște pe noi, ocărăște pe P. S. Visarion, ocărăște Sinodu. Că noi am fi niște stricători de Biserică – știți, ai Bisericii, pe care o apără el în hăcheta neagră, pantaloni albi și ghete roșii. Are el niște „chestii” și le spune. Din toate „chestiile” astea însă deocamdată, aci, una singură interesează. D-l doctor Mater are aerul că vorbește în numele altcuiva. În numele altcuiva? Al cui? Că noi doară atata știm: d-l doctor Mater și d-na Sanda. Vorbește d-l doctor în numele d-nei Sanda? E greu. Pentru că noi știm, de obicei, tocmai pe dos: stau lucrurile, adică d-na Sanda vorbește în numele d-lui doctor. Atunci, cum? Pe deasupra d-nei Sanda mai e cineva? Și încă, cineva în numele căruia ar putea vorbi d-l doctor?

Și vedeți asta: în adevăr, o testare esențială. Vasăzică, dacă dă bine, Măreț își îngăduie ceea ce nu îngăduie. Într-o zi, dăgă și joacă în Riser ca poșta, ca în a... cum vrea el... pentru că... poate permite să vorbească în puncte, cuiva. Și, mmm... acum să leșta de necinut pentru că, la apostol, nu se poate mîntui pe un episcop... pentru că... Aici, se întinde că, dacă avem să ne răfim cu cineva pentru pășirea... Măreț... trebuie să o facem direct, cu acel cineva în numele... Măreț... să ne să vorbească... și care nu e, dragă Doamne, așa greu de deșapart.

Până atunci, încă, socotit de... Măreț... să fie... de virtute!

„Virtuți” călugărești

Părinți și frați din Mănăstirea Căldarușani. În Dealul Mare a țării. Stăpânirea. Nu e cuvântat ca un stareț „lipsit cu totul de virtuți”... Adică, de prin basarabia, acest om „robește” pe călugări țară mea... este... un vilă de carne. Despre partea învățatului, stă parintele stareț, care e de prost... și are numai două clase primare.

Prea Cuviosul scrie, de pildă, „casă poată... 25 cără... Ghiata... Și seamănă „Superior”. Nu-și mai zice stareț. Nu vrea să ste de nimeni decât de parintele consilier referent al secțiunii economice a Patriarhiei între Mănăstire și Patriarhie ar fi doar „legături stricte economice”. Părinte e stareț, merze, adică la București cam de trei ori pe săptămână. Și de fiecare dată „mai puțin de trei damigene a 10 litri vin de Dealul Mare n-a luat de asemenea... câte doi sau trei, curcani, brânză, unt, miere”. Ba, Mitropolia ar fi răvuit și la alte „de bunătăți: pește din Carla mănăstirii, șase oca pe săptămână este adus la Mitropolie. Iată, așadar, o mulțime de „virtuți” care îl tin pe Filaret Pamfil (asa îl cheamă) stareț la Căldarușani. Se vede treaba că cei de la mitropolie în aceste virtuți văd adevăratele „virtuți călugărești”.

Se întâmplă însă că parintele stareț se dovedește a fi plin și de alt fel de „virtuți”. Căci credeam că nici chiar în Dealul Mitropoliei nu pot fi socotite „călugărești”. Așa, părintele stareț „a ademenit pe fata minoră Marioara Zaharia din satul Lipia - Ilfov și a necinsit-o”. Fata este acum gravidă și tutorii ei l-au dat în judecată. Procesul se va judeca la Tribunalul Ilfov. S[ecția a] II[-a]. Ni se indică numărul dosarului - la care s-ar afla scrisorile starețului către anumiți oameni din satul Lipia „pentru a acoperi totul”.

În cursul acestei luni chiar, starețul a primit „citația”. Degrabă a luat „trei damigene cu vin de cinci ani și trei miei grași și a dat fuga la București”. De unde s-a înturnat liniștit și stărețește în voie la Căldarușani.

Evident, ne aflăm în fața unui caz cu totul izolat. Dar, prin aceasta, nu și lipsit de gravitate.

Petrecătorii în sfânta Mănăstire Căldarușani se învață de la Filaret starețul pentru viața lor călugărească. Ei văd că prostia, îmbuibarea și preacurvia sunt

însușiri care te pot ridica la cinstea stăreției, când știu să urci în Dealul Mitropoliei toată bunătațile unei mănăstiri. Și nădejdea din sufletul lor se irstește ca apa dintr-un vas plesnit pe multe locuri.

Gandesc că părintele patriarh n-a aflat încă de povestea cu fata Marioara Zaharia. Am scris ca să afle.

B. Politica în Biserică

„Scandalul bisericesc”

Iubitori de scandal, mai mult decăt de senzational chiar, pot să fie mulți. Există - sau se încearcă stăruitor a se crește - un nou „scandal bisericesc”.

Cred că fenomenul este specific așezării publice românești. Nu cunosc o orice caz, întâmplări analoage aiurea. Poate pentru ca Biserica noastră ar fi „rea”? Pentru că cliriarhii noștri ar fi mai plecați păcatului său „opinia publică mai puritană”? Nu.

Ne aducem doar aminte de blestemățile pe cari le povestește istoria religioasă despre diferiți capi de Biserică: cunoaștem și noi, în zilele noastre, prominente personalități ecleziastice de prin alte părți, a căror viață privată nu e din cele mai pure. Și totuși, de scandaluri bisericești nu se aude. De ce?

Pentru că nicăieri, ca la noi, nu se amestecă politica în Biserică. Treceți să rog, în revistă tulburările prin cari a trecut Biserica noastră în ultimul sfert de veac. Care este cliriarhul atacat numai pentru „pacatele” lui? Ce proces a fost deschis, care să nu aibă un substrat politic? În ce împrejurare numai dragostea de Biserică a provocat la acțiune pe acuzatori?

Există în viața noastră religioasă-publică o categorie de oameni carora nu se pot recunoaște nici o meserie precisă. Li apar însă - sau, în orice caz, li poți identifica ușor - în orice scandal bisericesc. Asta e meseria lor: adună acte, constituie dosare, fără nici un scop precis, ca pe un eventual articol de vânzare. Oriecum. Căci dosarul poate fi tot așa de bine cumpărat de „victimă” ca și de adversarii ei.

La acești oameni, ca la un izvor sigur de informație, se adresează cine are nevoie de o campanie. Dar, vedeți, fabricarea și adunarea de acte impotriva episcopilor este, într-un fel, o industrie. Iar ca industrie ea este supusă tuturor progreselor tehnice, deci, și standardizării. Dosarele acestea au început să apară de la o vreme aceeași înfățișare, se poate, de pildă, ușor stabili că acuzațiile indicate astăzi impotriva P. S. Ghenadie al Buzăului sunt la fel cu cele formulate pe vremuri în contra I. P. S. Miron Cristea.

Biserica poate fi rentabilă. Dar oamenii de conștiință ar trebui să intervină pentru a se curma cu sistemul. Și poate că chiar actualul scandal, în care s-a pus în atata patimă și incorectitudine, în care acuzatorii au folosit acte ca să-și creeze elemente de acuzare, ar trebui să fie prilej pentru o asemenea acțiune.

Știu că e greu, e, totuși, absolut necesar să se isprăvească cu amestecul laicilor și al politicienilor în Biserică. Ce rost au interpelările parlamentarilor în chestiuni ecleziastice? Să se facă ordine sau dreptate? Dar nu există un Sinod al Bisericii Ortodoxe? Și atunci, cu ce drept se încearcă a se sustrage „acuzatul” judecătorilor lui naturali?

De la cruce, la topor

Totii zeloși „ortodoxiei”, cari s-au simțit jigniți de articolele noastre în legătură cu balastul pe care îl reprezintă pentru Biserică „sprijinul” statului, sunt totuși să ia poziție față de faptele ce vor fi relatate mai jos după cum au luat în discuție amintitele articole.

Între faptele. În județul Tecuci, un preot, primar al comunei sale, și-a schingit un adversar politic în așa hal, încât nenorocitul a sucombat chinurilor. În același județ, un alt preot, tot primar, a culcat la pământ cu trei focuri de revolver pe un consătean, și acesta adversar politic. Martorii spun că focurile au fost oase de la distanța de un metru, în timp ce executatul era ținut pe loc de doi prieteni pontici — ai preotului ucigaș.

Facerile au fost povestite în parlament de către deputatul Ion Răducanu, și chiar dacă tribuna Camerei nu ar fi un loc de răspundere, profesorul Răducanu este un om care cunoaște sensul cuvintelor. Asupra exactității faptelor nu poate exista, deci, nici un fel de îndoielă. Și nici asupra calificativelor cari au spintecat cupola Camerei: talhar, ucigaș, bandit, criminal, toate aplicate — din nenorocire, pe drept cuvânt — unor slujitori ai altarului.

Sigur că nimic din toate aceste nenorociri nu s-ar fi întâmplat, dacă preoții respectiv nu ar fi făcut politică și nu ar fi fost primari. Mai ales. Știm doară că, în toate satele noastre unde-și face loc o indușmănire între preot și o parte a satului, pricina e politică. După cum știm că, din aceeași pricină, în cele mai multe sate, învățător și preot, ceea ce s-ar numi cărturăriea satului, se războiesc.

Cine e vinovat în toate aceste nenorocite întâmplări? Desigur, episcopul, care nu înțelege să-și țină preoții departe de patimile mărunte — dar, precum se vede, și sângeroase — fatal legate, într-un cerc restrâns, de luptele politice. Fatal, căci ceea ce într-un oraș mare poate rămâne în domeniul principiilor sau în cadrul anarctiei al partidelor (nu se cunosc oameni politici cari se atacă cu strâșnicie aproape insultătoare în public, dar știu să fie în particular prieteni) se transformă în sat într-o inimizie de-a dreptul personală.

Deci, vinovat este episcopul, dar nu personal. Ci prin sistem. Căci, în Biserica noastră autocefală, dar trăind ca o ciupercă la umbra statului politic și politicianizant, chiar desemnările de episcopi se fac tot după indicațiuni politice. Vreți să numărăm înaltele fețe bisericesti care ocupă scaunele de păstorie în virtutea unor merite duhovnicești? La ce bun să mai atacăm *persoane*, atunci când ele nu sunt decât roade ale unui *sistem*? Se poate, omenește vorbind, opune chiriarhul pretențiilor oamenilor politici care îi vor pe preoți instrumente de stăpânire lumească a statului? E o glumă! Mi se pare că nu există Biserică în care să se poată număra atâți chiriarhi depuși din scaun câți avem noi, și totuși din motive și prin mașinații politice.

Statul e politic, și nu e *in fapt* o abstracție, ci el se confundă, practic, cu oamenii politici care îl conduc. Iar oamenii politici își cer personal răsplata pentru sprijinul pe care statul îl acordă Bisericii. Ei contează pe preot, ca pe un element dator să îi ajute politicește. Așa se explică faptul că un mare elector discutând organizarea partidului, cerea ca preotul să facă parte de drept din conducerea politică a statului. Ceea ce, evident, s-a admis, răposatul mare elector fiind un om „de realități”.

Asta e, deci, sistemul. Și iată unde am ajuns cu el: la schinguire și la călmățenie. De bună seamă, cazurile se vor lua în cercetare. Nu vom spune că nu se va face nimic. Chiar dacă guvernul va găsi modalitatea unei amnistii pentru a salva „prestigiul politic” al partidului, e greu să credem că Biserica va mai îngădui a altor asemenea bestii. Dar nu e de-ajuns. Procedarea de la caz la caz e un paleativ. Biserica - astăzi autonomă - are îndatoriri mai largi. Stantul Sinod e aduna în sesiune obicinuită. Nu s-ar putea ridica și această problemă?

„Politicianii împotriva Bisericii”

P. S. Lucian, episcop al Romanului, a ridicat glasul în Senatul țării, ca să dea lamuriri în chestiunea preotului Condrache, cu isprăvile cărui deputat Răducanu întreținuse Camera miercurea trecută.

Prea Sfinția Sa crede că toată zarva născută în jurul acestor „incidente” e alimentată mai ales de politicieni, care, lipsiți de scrupule cum sunt, cred că orice mijloc e bun pentru a agita lumea. Cât despre cazul preotului Condrache însuși, nu poate spune decât că prima lui victimă a fost un hoț de cai - care a sucumbat în timpul cercetării - că el a fost, în adevăr, preot, mai demult, și anume prin Dobrogea, pe undeva - dar că acum nu mai e preot și că, în orice caz, în regiunile Episcopiei Romanului nu se găsește trecut ca alare. Recunoaște, totuși, că e încă preot după dar - deși nu mai are biserică.

Părerea noastră e că Prea Sfințitul Lucian nu e îndeajuns de informat. Că vor politicieni în această tristă întâmplare, nu ne îndoiim. Să judece însă publicul unde sunt ei. Noi ne vom mărgini să precizăm numai unele fapte.

Mat miat, cui se datorește că numitul Condrache, al cărui dosar e destul de încărcat, nu a fost încă trecut în fața unei judecăți, care să hotărască dacă mai e demn să poarte haina preotalească?

Și, pe urmă, nu a fost Condrache preot decăt în Dobrogea? Noi știm altele și anume: cu adresele nr. 2134/924 a Episcopiei de Roman și 61-629/924 a Ministerului Cultelor, preotul Condrache a fost numit la biserica din comuna Orsa, jud. Tecuci, unde a funcționat până la 1 februarie 1925.

La aceasta dată, cu adresele nr. 1-92 a Episcopiei de Roman și 9613 a Ministerului Cultelor, a fost transferat în com. Costeni, tot în jud. Tecuci.

A rămas preot la biserica respectivă până la 1 aprilie 1926, când a demisionat ceea ce, de altfel, se confirmă și prin adresele nr. 1084/926 a Episcopiei de Roman și 49-701/926 a Ministerului Cultelor.

Rugăm pe P. S. Sa să controleze aceste date.

Nu slujește la altar? Martoni ne afirmă că, totuși, preot, Condrache a oficiat anul acesta slujba Învierii în satul Valea Rea.

Când am crezut că e nevoie să scriem cele cuprinse în articolul *De la cruce la topor*, eram incredințați că Biserica va reacționa împotriva unor asemenea acte de talhărie. Fără să aștepte un îndemn din afară, P. S. Lucian se însărcinează a ne convinge de contrariul. P. S. Sa crede că nu se pot acorda proporții cazului.

Am stabilit că episcopul Romanului nu e informat. E destul de rău, mai ales când informații aleargă pe toate drumurile. E mai rău însă că, nefiind informat, Prea Sfințitul episcop a intervenit în discuție. Graba nu a fost nicicând de ajutor.

La punct

Prea Sfințitul Lucian, episcop al Romanului, a ținut să ne trimită o întâmpinare la „articolașul” nostru *Politicianii împotriva Bisericii*, întâmpinare bogată în răstălmăcirii, precizări și adaosuri la comentariile noastre.

Regretăm ca nici după aceste lămuriri, cărora Prea Sfinția Sa nu le a refuzat amplasarea, situația nu este definitiv clarificată.

Avem chiar impresia că, probabil din lipsa noastră de precizie și talent în a expune o chestie, Prea Sfințitul Lucian nu este fixat încă asupra punctului pe care noi îl socotim ca nod al întregii dezbateri.

Înaltul chiriarh crede că noi îl acuzăm că nu e îndeajuns de bine informat asupra lucrurilor care se petrec în Eparhia Romanului. De fapt, cazul e aproape contrariu. Nouă ne-a părut rău că în răspunsul dat în Senatul țării s-a adoptat o atitudine care muta chestiunea pe un teren strict politic — sau, mai exact, politicant. Caci Prea Sfințitul a început prin a declara că toată comunicarea de la Camera a profesorului Răducanu nu e decât o afacere de răzburări mărunte, de politicieni, între ei.

Acest fapt, și nu altul, considerarea comunicării ca o afacere de ordin politic, și încă, cu caracter de răzbunare împotriva „preotului Condriche” ne amănă pe noi. Și asupra lui am scris: Dacă e dar vorba de o acuzare, eu nu pot avea decât aci obiectul

Noi însă nu ne-am permis să acuzăm, ci am bănuț că Prea Sfințitul nu e indeajuns de informat. Lipsa de informație era, deci, în mintea noastră, nu o acuzare împotriva P. S. Lucian, ci, tocmai dimpotrivă: o scuză pe care nu o gaseam chiarhului, pe care, în urma atitudinii luate, chiar oameni de bună credință l-ar fi putut acuza de politicianism în Biserică.

Iată însă că Prea Sfințitul episcop al Romanului, urmaș în scaun al neînțeleptului Gherasim Sașirin, renunță singur la această scuză și declară că era mai dinainte perfect informat asupra situației. Nu vrem să stăruim asupra amănunțelor, nu indeajuns de clare, ale „răspunsului” pe care ni l-a trimis și pe care noi l-am publicat. Respectul pe care, principal, îl datorăm unei multe fete bisericești ne interzice, pe de altă parte, de a pune la îndoială perfectul, va adăugate, afirmatului Prea Sfinției Sale. Considerăm, deci, ca definitiv stabilit că chiarhul era perfect informat și că îndoiala noastră în privința acestuia nu era fundată.

Foarte bine. Dar atunci, prin însăși voia Prea Sfințitului Lucian dispar. Și, în acest caz, cum rămâne cu *acuză*?

O sentință nedreaptă

O plângere din Timișoara. Asupra căreia vom reveni, pentru că piesele de a dosar sunt cu mult prea caracteristice și dezvăluiesc o întreagă stare de lucruri, pe care însă, astăzi, o amintim numai ca un exemplu, în cadrul unor considerații mai generale. Iată, deci, cazul.

Părintele Ardeleanu a fost suspendat pe timp de șase luni. Dacă pe drept sau pe nedrept, asta o vom vedea atunci când vom cerceta dosarul. Fapt este însă că în acțiunea de judecare a consistoriului respectiv, puteri lătrualnice au intervenit pentru a smulge scaunului de judecată o hotărâre care s-ar fi putut - ba chiar era - să fie altfel: că motivele pârrei împotriva preotului Ardeleanu se grupează toate, în jurul faptului că preotul Ardeleanu nu vrea cu nici un preț să se înscrie într-un anumit partid politic, că, în sfârșit, presupunând că preotul parat și condamnat ar fi și vinovat - sunt o mulțime de alți preoți cu vini mai grave împotriva cărora, totuși, nu se iau măsuri, deși plângeri repetate și susținute pe acte oficial întărite există.

O să spunei că Prea Sfințitul Grigore al Ardealului, în eparhia căruia se petreceau aceste lucruri, a interzis preoților să facă politică. Se poate. Dar nu știe Prea Sfințitul că un protopop de prin Banat e vicepreședinte de organizație liberală? Ori asta nu se prinde, că e guvern?

alt guvern decât cel de astăzi, s-ar fi grăbit Sfântul Sinod cu judecarea cazului. Întrebare care ar dovedi - prin răspunsul pe care îl comportă - că guvernele au priza directă asupra Bisericii. După cum, iarăși, se poate ridica chestiunea dacă un alt guvern decât cel al d-lui Vintilă Brătianu ar fi putut obține de la Soborul Bisericii noastre o hotărâre ca cea căzută în ultimele zile. Ceea ce ar îndea o influență a Partidului Liberal.

Proces de intențiuni? Nu e vorba de nici o intenție, ci de reacții. I știți oare un secret pentru cineva că Biserica noastră e aservită statului și că Partidul Liberal a izbutit să-și asigure majoritatea în Sinod? Nu este îndeobște cunoscută intervenția repetată - de la guvern și din opoziție - a acestui partid în treburile bisericești? Nu este operă liberală transformarea Bisericii într-un instrument de politică și laicizarea ei? Știm, iarăși se va ridica, din pana cine știe cărui „dominant” de pe la București sau Sibiu, acuzația ridiculă și de rea credință „insultători ai Bisericii”.

Dar suntem insultători ai Bisericii noi, care ne-am făcut proba iubirii față de această sfântă așezare, sau cei cari încearcă și izbutesc să lege libera desfășurare a patenilor ei, „asigurându-se” de persoana episcopilor? Să mai vorbim și deschis. Și să spunem că un om al lui Dumnezeu nu poate ajunge la episcopat decât prin neprevăderea liberalilor. Că un candidat la chiriarchie nu e acceptat decât după ce i s-a făcut dosar, decât dacă fișa lui personală, cazierul lui, indică destule păcate sau suficiente obligațiuni pentru ca orice velenitate de independență să fie nimicită? Asta e. De ce ne-am mai ascunde?

Ca în toate marile funcțiuni ale țării, și în Biserică va trebui întreprinsă o operă de purificare. Pot afirma că lucrurile acestea sunt în amănunt studiate și că o fundamentală prefacere se va înfăptui. Cine iubește Biserica lui Dumnezeu poate nădăjdui că prăpădul regenerator se va lăsa greu peste scaunele episcopale. Va fi o operație scurtă, dureroasă, dar absolut necesară.

Altfel, Biserica noastră moare. Înăbușită sub pretențiile statului și politicii, incapabilă de a reacționa, așa cum e încătușată voința înaltei ierarhii. Nu o spun eu. O spun chiriarhi cari se văd neputincioși de a provoca o îndreptare. O spun situația Bisericii. Căci ce Biserică vie poate fi cea a noastră, când astăzi ne avem în ea trei oameni cari să poată deveni episcopi? Când cei mai buni sunt zvârliti pradă înjurătorilor publici, stând în directă legătură cu Partidul Liberal sau ostracizați pentru păcate imagine și aruncați într-o biserică de margine? Și să mai spun? Voi mai spune. La vreme!

„Voi, „calomniatori ai Bisericii”!” Am cerut Bisericii să ne judece. De ce nu o face - dacă suntem în vină? E așa de simplu. Nu se cere decât hotărâre și conștiința purității proprii. Încă o dată - aștept să-mi văd judecătorii. Ne-am putea privi ochi în ochi!”

Clericalism român?

Între toate spetele de laza românească mai multe de import pe care am văzut fără treaba și scabul de minte, cel mai rău caz se lansează în atmosfera de orientată a vieții noastre publice. Căci, din nou, țara îndoaie, cea mai puțin veselă.

(1) Adunare preoțească la Iași, 7 octombrie în Biserica Sf. Naș. Nu știu încă cine a convocat o ședință a conducătorilor. Aflu însă că la această adunare s-a găsit cineva - preot să fie, nu cred - ca dăruie preoții au fost - am și mai zădărnici - care să înfrunte (inconștient, probabil) ridicolul propunerii unei "partide clericali" în țara românească. Fapt e că s-a votat și o moțiune care a apărut și prin gazete și ai cărei prim punct este: "Preoții vor lua parte la administrația țării pe baza așezării în cadrele legitime".

Cuprinsul moțiunii trădează spiritul în care s-a ținut adunarea: o iresponsabilă excitare a poftelor înspre drepturi pe care preoții nu le pot avea, fără a promite însăși ființa Bisericii. Un apel la bugetul statului, statului este obligat să întrețină Biserica și personalul (preoți, fiindcă prin lege de la Biserica și preoții veniți fără care statul n-ar putea exista), o renunțare a autorității bisericești (desființarea art. 19, 20 și 21 din legea de organizare a Bisericii Ortodoxe, care prevede că Biserica se întreține din averea ei proprie iar statul acordă numai ajutoare), un blestemat îndemn la calcarea canoanelor, pentru a se înlesni recăsătorirea preoților (recăsătorirea preoților să fie admisă, deoarece Sfantul Sinod, care a modificat canoanele în ce privește Paștele, le poate modifica și acum). Nu știu dacă preoții de față la adunare își vor fi dat seama cât e de bolnavă mentalitatea din care a purces această moțiune. E mai bine deci să luăm lucrurile în gâmbă și să lăsăm în ridicul, ei propriu mintea operativă care a dat naștere acestor elucubrațiuni. Pentru că, astfel, ar trebui să cerem răspunderea tuturor participanților, ca absolut străini nu numai de duhul, dar chiar de așezarea canonică a pravoslaviei.

Pretenția moțiunii este, în adevăr, ridicolă și hibridă. Se cere, anume, pe de o parte, introducerea unui punct de vedere catolic - imixtiunea directă a Bisericii în lumea seculară - dar, pe de altă, pentru o biată necesitate a trupurilor betege, se refuză supunerea la disciplina așezării canonice.

Oameni buni, veniți-vă în fire și nu vă mai luați după toate muștele. Iar dacă vă încântă ce au făcut papistașii, nu uitați că puterea lor stă mai ales în disciplină.

Spiritul de compromis în Biserică

Îndrăzneală și sugestivă afirmația colaboratorului nostru, P. C. Spătaru - care crede că rostul cel mai de seamă al dărnirii „amiatismului” în Ardeal e groaza unor oameni credincioși și puri de amestecul politicii în treburile bisericești și poate, chiar adevărată. Căci nu încap nici un fel de îndoaie că oameni care,

grație poziției lor speciale față de Roma, s-au bucurat de o deplină libertate în gospodărirea treburilor lor au și izbutit să păstreze un punct de vedere bisericesc neinfluențat de potrivele lătrălnice.

Drept vorbind, amestecul politicii în așezările noastre religioase nu e decât punctul de plecare al spiritului de compromis care macină Biserica noastră dreptmăritoare. Căci abuzurile, nedreptățile și nelegiuirile au trecut demult într-un domeniu care nu mai are nimic de-a face cu politica. Intamplarea preotului Micșunescu, pe care am relatat-o și comentat-o la vreme și care preocupă în zilele din urmă din nou presa, este, în adevăr, concludentă. Un preot în divorț cu soția, dovedit, după propria declarație scrisă, că ar fi avut legături neingădurate cu o femeie în chiar localul școlii în care funcționa ca profesoară, slujește încă în fața Sfântului Altar. O suspendare hotărâtă de autoritatea superioară a fost făcută inoperantă, prin intervenții venite de mai sus încă. Cum într-o Biserică, e cu putință să se găsească protectori pentru preoți în divorț, vinovați de preacurvie în forma cea mai gravă, este de neînțeles. Faptul există însă în ochii sau cel puțin în știința tuturor. Să ne mai mirăm, deci, că „ortodoxia” nu atrage?

Eu nu zic că, în alte Biserici, nu se găsesc slujitori vinovați de același păcat. Iată, în Polonia, un episcop catolic a căzut în aceeași fărâdelege. Da, dar episcopul respectiv a fost condamnat de tribunal la 32 de luni închisoare corecțională. Putem noi acuza un caz măcar analog? Preacurvia nu a fost niciodată un impediment pentru episcopat, decât doar atunci când episcopul respectiv devenea incomod într-un fel sau în altul pentru guvern. Iar atunci sancțiunea era demisia din scaun și retragerea într-o mănăstire.

Fată bisericească caterisită nu s-a pomenit în Biserica noastră de zeci de ani, și totuși, scandaluri au fost. Slavă Domnului! Dar împotriva scandalului nu se reactionează pentru că la noi s-a pierdut conștiința LEGII.

Un episcopat implacabil în împlinirea strictă a legii, iată cea mai mare nevoie a ceasului de față. Ar fi strivit un Micșunescu oarecare, desigur, dar în schimb am avea o Biserică. Așa cum e acum, ne-o spurcă toți.

Un preot nevrednic

Isprava preotului Scurtescu de la Cocioac este de natură să tulbure adânc conștiința sufletească a celor ce iubesc religia noastră și pe slujitorii ei. Sfinția sa, din bland păstor de suflete, s-a preschimbat în ucigaș de oameni și, din vârtul unui cam ion-automobil încărcat de agenți electorali și de bătauși liberali beți, a împrăștiat nu cuvinte de pace și de înfrățire, ci gloanțe de revolver, cari erau să coste viața locuitorului Gh. Stoian, prăvălit într-un lac de sânge în mijlocul plozei, din mistostivirea slujitorului la altarul Domnului.

Și numai intervenția delegaților național-țărăniști din preajma localului de... a scăpat pe râul păstor de furia mulțimii.

Incident care dă vedete încă o dată ce risicu poate provoca prăbușirea
acolo unde te aștepti mai puțin. Nimeni nu contestă preoților dreptul de a avea
amabile păreri și preferințe. Totuși în cantitatea de cetățeni liberi, miscărilor
impulsive ale vieții publice nu s-a lăsat nepăsători și între deosebitul preo-
tescu cu care partidele pot să înceapă să aplice încrederea maselor, nimeni nu e
mai firesc decât ca unul sau altul să se găsească mai valoros luarea aminte.

Dar atât în credința prozei în marea noastră misiune științifică a țării
nu trebuie să se îndrepte decât și mai mult, iar în viața de familie
credința, indulgența suferințelor și viața de familie, păstrarea și întărirea.

Dar a se învârti și în marea noastră misiune științifică a țării și sumele poalele
anterioare și a învârti ciomagiile sau reședințele noastre pe deasupra crucea pe
deasupra mulțimilor prosternate, a de cerde în temeritatea sacerdotăriei la rolul
nedemn de bătaie în alegerea te rădăci și a rădăci pe călăriile în
torocheate ale zadarnicelor controverse de credință și de călenea, iată actul care
compromite ceva mai mult decât un singur om și care are un pernicios dis-
credit asupra a ceea ce este azilul suprem al tuturor în marea dreptății noastre
și umanul delectabil al tuturor speranțelor noastre.

Dar a vărsa sânge, ce lucru monstruos și neașteptat pentru un slăbitor al lui
„Ist! Părintele Scurtescu a uitat în clipa aceea de neașteptat că marea redutabilă
invățătură a Mantuitorului „Cine va scoate sânge de sânge va pieri” și ce tre-
buie să mai așteptăm de la un ales și un predestinat care s-a comportat într-un
moment dat ca un păgân și ca un fărădelege?”

Credința primește lovituri dureroase tocmai de la cei a căror sunt urși să o
apere. Cu atât mai vădit se impune ca organele superioare bisericești să ia cele
mai drastice și mai urgente măsuri, pentru pedepsirea preoților nevrețnici. Jus-
titia laică își va face, fără îndoială, datoria. Dar pedeja imediată a unor
apucături care zdruncină prestigiul Bisericii și al slăbitorilor ei trebuie să vie din
sanul ei însăși.

Primatul spiritualului

Actul de curajoasă hotărâre al P. S. episcop al Orăzii, Roman Ciorogariu,
prin care se cere preoților să demisioneze din partidele politice sub citarea
canonului apostolic că nimeni nu poate sluji la doi stăpâni, este - în atmosfera
de anarhie și de uitare a sfintelor așezări în care se zbate Biserica noastră - un
suprem cordial.

Nu este vorba de eficacitatea actului în sine. Poate că, la urma urmelor, in-
dreptățirea canonică a pastoralului P. S. Roman nici nu e așa de clară și că e ne-
voie de o interpretare prin ocol a textelor, pentru ca aplicabilitatea lor să fie reală.

Pe de altă parte, realitatea socială e la noi prea puternică față de cea rebi-
gioasă, pentru ca porunca episcopului de Oradea să găsească ascultare.

Canoanele? Dar noi am dat texte precise, nu interpretări, după care P. S. Miron a cazut sub afurisanie, pentru că a acceptat să lungească ca membru al Inaltului Consiliu de Regență! S-a mișcat cineva în țară și în biserică noastră. Sinodul se adună, Sinodul se risipește fără ca cineva să îndrăznească a și aduce aminte că mai există și o lege a lui Dumnezeu, față de care e răspunzător. Doar eu, unul singur, nu am deznădăjduit. Și aștept ceasul în care mana lui Dumnezeu se va țâsa greu asupra infrumătărilor.

Deci, dară, nu în efectele ei materiale imediate ne bucură pe noi, hotărârea P. S. Roman de la Oradea, ci în spiritul ei. Este ca un semn care depășește palele noastre de acțiune și de înțelegere.

Nu se poate ca P. S. episcop să nu se fi bătut din vreme cu gândul acesta. Nu se poate ca ideea răspunderii pentru năvala pălămidelor lumesti în grădina lui Dumnezeu, care i-a fost dată în grijă, să nu-i fi frământat gândurile și conștiința.

E un act nepolitic - desigur. Dar tocmai aici îi vedem noi valoarea - în marea întoarcere sufletească, grație căreia un om prea respectat - de prea și mai tăcut - depune printr-o asemenea acțiune marturie pentru primatul spiritual. Când? Într-o vreme când patriarhul țării acceptă un loc în regenta țării și se bălăcește în cele mai grele rătăcirii.

Părinte Roman, pe răbojul păcatelor noastre, Dumnezeu nu va întârzi a să crește țapla ta răscumpărătoare. Fii sigur. Și asta e tot ce poți nădăjdui mai mult.

Între „Roma locuta”¹ și „toleretur”²

Cuviosul monah Gherasim trece la catolici. Este ultima veste pe care o primesc în legătură cu frământările din Biserica noastră. Înainte de această a doua moarte a lui (căci, intrând în monahie, Gherasim a murit după trup, iar trecând la catolicism, el moare a doua oară, după suflet), înainte de această a doua moarte a lui, deci, cuviosul Gherasim era călugăr în schit, la Durău. Intamplar a căror orânduire nu a stat în mâna și în puterea lui l-au adus în anii din urmă la slujitor pe lângă Biserica patriarhală din București. Era un umil rob al trebuilor, zădărnice, dar de bună seamă că, deasupra sufletului lui, nesigur și neancorat în Hristos, stăpânea o minte ageră, în care elementul *formal* al gândirii sărbătorea orga de rudimentară, dar implacabilă dialectică. Nenorocirea a căzut pe capul lui năprasnică - există mai grozavă nenorocire pentru un pravoslavnic decât aceasta alunecare spre drumurile Romei? -, năprasnică, pe măsura uscăciunii credinței lui și pe măsura încrederii în rațiunea lui, în buna lui logică.

Pentru că fostul cuvios Gherasim nu a făcut decât să tragă, așa uscat de creștinătate cum era - consecințele dintr-o stare de lucruri care, pe zi ce trece, se înscăpunează mai hotărât în Biserica noastră. Ierarhia noastră bisericească se catolicizează în apucături. Iată o simțea nefericitul Gherasim, cum o simțim fiecare din noi, și atunci, consecvent și curajos, el a luat-o înainte, trecând într-o

poliți, episcopii și arhierii de scaun, sunt chemați, tot la trei ani, ca să hotărască în trebile gospodărești ale Bisericii.

Acum, când s-au făcut alegerile pentru această adunare, era la cârmă țării domnul general Averescu. Și în loc să fie aleși ca delegați oameni temători de Dumnezeu și cu dragoste pentru sfânta noastră Biserică, au învartit ei lucrurile așa, că ne-am pomenit în congres tot cu liberalii și averescanii pe cari îi înalțăm în sfatul țării, la Cameră și la Senat, când pot ei să măsluiască alegerile și să fure urnele.

Deci, dară, când s-au văzut ei adunați la București, mai mult în de ei s-au socotit că poate n-ar fi rău să facă un necaz stăpânirii de astăzi și au ridicat pe unul de-ai lor, altfel om cu multă învățătură de carte, dar bătut de Dumnezeu cu păcatul înfruntării dreptății, și l-au pus să spună că la frații noștri din Ardeal se întâmplă tulburare grozavă, că stăpânirea de astăzi a așezat peste tot în locurile de frunte, ca prefecți, primari, profesori în școlile mai înalte, tot papistași și că frații noștri pravoslavnici sunt înlăturați din tot locul.

Pasămite, li se rupea liberalilor inima de dragul Bisericii noastre drepte, cinstioase, și uitau că tot ei au coborât din scaun și pe mitropolitul Ghenadie și pe mitropolitul Atanasie², care a fost un mare cărturar al Bisericii noastre și pe vladica Gherasim de la Roman, care a fost un sfânt, și că tot ei au adus stricarea cea mare în Biserică, atunci când au dat poruncă să se schimbe calendarul, peste voia vâdicilor, de s-a frânt anul trecut țara în două, când cu praznairea Paștilor.

Vasăzică, s-a ridicat unul din ai lor, cu glas mare, și a strigat primejdia care ne paște pe noi, pravoslavnicii, că, adică, stăpânirea oploșește peste tot la cârmă țării numai papistași. Când au auzit una ca asta, toți vladicii și preoții care erau de față s-au îngrijorat foarte. Și a fost o zarvă și o tulburare, cum nu s-a mai pomenit în Biserica noastră. Căci, în adevăr, mare păcat și durere ar fi fost dacă stăpânirea, care e pusă acolo sus, nu numai prin hotărârea noastră, ci și prin vreața lui Dumnezeu, ne-ar fi înfruntat legea noastră din moși-stramoș și ar fi dat la o parte din toate locurile de cinste din Ardeal pe frații noștri pravoslavnici.

Numai că, până la urmă, când au cercetat să vadă dacă arătarile acestea ale liberalilor și averescanilor sunt adevărate, oamenii au dovedit că toate erau minciunoase și că măcar atâta durere și grijă pentru dreaptă credință câtă e la liberal se găsește și la stăpânirea de astăzi.

Și s-au întors vladicii noștri cu scarbă de la tulburători. Ba chiar, unul din ei, vladica Visarion Puiu, episcop la Bălți în Basarabia, om cu frica lui Dumnezeu, a spus mai ieri că el va ridica glasul în sfatul țării, la Senat, unde este, și va înfrunta pe cei cari cu înșelăciune au încercat să tulbure apele liniștite ale credinței, numai ca să ridice țara împotriva stăpânirii de astăzi.

Și astfel au fost rușinați și în această adunare bisericească liberalii și averescanii, cari toată viața lor nu au știut și nici acum după ridicarea țărănilor nu au înțeles ce e frica de dreptate și scârba de minciună.

Stăpânirea însă are de datorință să ia seama, ca Biserica să fie pusă la adăpost de stricarea asta, pentru că altfel s-ar putea să fie rătăcirea din urmă mai mare decât cea dintâi.

Exces de devotament

Congresul eparhial de la Cernăuți a fost penibil. Cel puțin într-una din întârziările lui. Cineva a propus o moțiune sinagială pentru părintele patriarh. Iar congresul a respins-o.

Acum, să mărturisim că congresul avea dreptate. Așa că propunătorul moșii a căzut într-un exces de devotament.

Pentru că să vedeți împrejurările: moțiunea sinagială pornea de la faptul că părintele patriarh fusese atacat și insultat într-un ziar politic din București, adică în „Vitorul”, ca să fim mai preciși. Iar excesiv devotatul nostru dorea nici mai mult nici mai puțin decât ca congresul eparhial să protesteze împotriva acestor atacuri, depunând la picioarele Prea Fericitului expresiunea sentimentelor de etc., etc.

Cu totul alături de drum această propunere pentru că atacurile și insultele fuseseră politice și nu bisericești pentru fapte făcute sau numai bănuite ca fiind din împărăția diavolului și nu a lui Dumnezeu. Cu ce drept se amestecă congresul eparhial în acest domeniu?

Și, cu toate acestea, dacă nu formal, cel puțin în fond sensibilitatea congresiștilor avea motive să se considere sesizată. Atacul „Vitorului” cuprindea și anumite amenințări de ordin bisericesc. Se spunea, anume, ca să vorbim umbatul de prost creștului al liberalilor, că, dacă părintele patriarh nu va face ce vor dumnealor, liberalii, apoi își va pierde nu numai locul de regent, dar și pe acela de patriarh, când vor veni dumnealor la putere. La care, evident, congresul ar avea formal, dreptul să se întreba: de unde își ia un partid politic îngăduința de a se amesteca în cele bisericești?

Din nefericire însă, dreptul acesta e numai formal. Căci lăsând la o parte practica vieții noastre ecleziastice, în care nimic nu s-a petrecut în ultimii 50 de ani fără amestecul politicii, acceptând – să nu o uităm, mai ales acum – însărcinarea categoric anticanonică și cu totul împotriva spiritului și literei Ortodoxiei, de membru al Consiliului de Regentă.

A fost insultat și atacat, deci, Prea Sfântul de un partid politic? Desigur, e rau. Dar, ce vreți? „Ale tale dintru ale tale”. Iar dacă congresul eparhial al Bucovinei nu a protestat *atunci*, cu ce drept protestează *acum*?

Ordine trebuie pusă în cele bisericești? Nu începe îndoială! Să începem însă de sus?

Autonomie bisericească și acțiune politică

Doi preoți au fost amestecați în tulburările – antisemite sau altfel – din Maramureș. Cazul nu e, din nefericire, izolat. Autoritățile știu că, și altfel,

preoții se agită în chestiuni de acestea lumești, în cuvântări și trec chiar pe laocurea, la căi de fapt. Ni se afirmă, și nu am repeta-o dacă nu am respectul izvorul - atât de extraordinară ni se pare împrejurarea - că uneori chiar amicul a fost întrebuințat în asemenea scopuri.

Vasăzică, preoții fac politică. Nu este, evident, nici o noutate, dar în lampările din nordul țării dau faptului acestuia o actualitate care îndreptățește o nouă luare în considerație a chestiunii.

În cazul amintit mai sus știm că unul din preoți a fost mutat, despre ceilalți ni se spune că a fost chemat la episcopie. Dacă i se va aplica vrei pe deapăsă disciplinară, sau totul se reduce la o muștrare -, vom vedea. De altfel, asta nici nu e așa de interesant.

Interesant e, în schimb, faptul că toți ceilalți preoți, pe cari autoritățile n știu că agită, rămân mai departe la rosturile și funcțiunile lor. Statul, respectiv Ministerul de Interne sau cel de Culte, neavând în nici un fel dreptul a-i chema la răspundere - sunt preoți, slujitori, deci, ai Bisericii și, ca atare, supuși unei jurisdicții speciale, Biserica Ortodoxă Română fiind autonomă.

Desigur, autoritățile de stat ar putea constata faptele și încunoștința Patriarhiei, care, pe cale indicată de statutul Bisericii ar lua măsuri de rigoare. Dar operația e cu mult prea ocolită pentru ca să fie și eficientă și, pe urmă, să o recunoaștem, problema nici nu se poate pune așa. Cu altele și anume.

Biserica este, evident, o instituție autonomă în statul românesc. Autonomia aceasta este, pe de altă parte - în afară de orice discuție -, necesară. Să observăm însă că motivele pentru cari autonomia bisericească a fost socotită necesară în așa măsură încât statul a renunțat aproape la drepturile lui de suveranitate asupra acestei instituții, nu numai că izveresc din natura Bisericii, dar a și asigуреază anumite funcțiuni precise, cuprinse în anumite domenii de activitate.

Să precizăm: s-a cerut, de o parte, și s-a acordat, de alta, autonomia Bisericii pentru motivul că această instituție, administrând și organizând bunuri și puteri spirituale - cari depășesc prin natura lor „veacul” -, nu poate sta sub conducerea imediată a statului, care este o forță lumească, „seculară”.

Autonomia decurge, deci, din dorința și necesitatea firească a Bisericii de a trage o linie de demarcație netă între cele veșnice și cele vremelnice și de a împiedica amestecarea celor din urmă în rosturile celor dintâi.

Iată însă că preoții fac politică. Adică, după ce au obținut ca trebările și puterile lumești să nu se amestece în cele duhovnicești, preoții, adică reprezentanții Bisericii, aroga pentru ei dreptul de a activa în domeniul „secular”.

Nu credem că preoții se înșală și că mai sunt și imprudenți pe deasupra. Ei închipuie că statul, atunci când a acordat autonomia Bisericii, deci a renunțat la anumite drepturi ale lui, a făcut-o fără nici o condiție. Și merg în închipuirea lor așa de departe încât cred că statul ar fi prea fericit, dacă Biserica ar bi nevoită să se miște mai de aproape de azerările politice. Nu a fost doar un gând că acela care a permis înființarea unui partid clerical în țara românească.

Fără suparare pentru cineva, atitudinea aceasta este aberativă. O dată din punctul de vedere al Bisericii, a doua oară, din punctul de vedere al statului.

1) Lipsa de drept a statului de a se amesteca în treburile Bisericii, dar dreptul Bisericii de a se amesteca în treburile statului, decurg în chip logic din principiul numit "primatul spiritului". Acest principiu de origine și esență apăsănoasă-catolică nu este valabil în Biserica noastră Ortodoxă.

Obiecțiunea că preotul are o dublă calitate: de preot și de cetățean, și, ca atare, în virtutea acestei duble calități, e îndreptățit la două feluri de acțiuni nu e fondată. Ea e respinsă de canoane și de spiritul pravoslavnic, pe de o parte, iar pe de alta, această dublă calitate e neutralizată prin faptul că statul nu cere preotului împlinirea tuturor obligațiilor cetățenești (se știe, de pildă, că preotii nu fac armată).

2) Atunci când statul a renunțat, prin acordarea autonomiei, la drepturile lui de suveranitate asupra Bisericii, a făcut-o pentru că a recunoscut acestei instituții o altă structură decât cea a așezărilor lumești. Prin aceasta însă, i-a negat și dreptul de imixtiune în treburile politice: "ca una ce administrează o împărăție care nu e din lumea aceasta". Pentru stat, deci, autonomia este de ambele părți reciprocă. Căci, de îndată ce Biserica se coboară între cele lumești, ea cade în domeniul de acțiune al statului. Asta e clar.

Incheierea? Una singură. Preotii trebuie să înceteze de a mai face politică. Alfel, statul este îndreptățit a retrage autonomia pe care a acordat-o Bisericii.

Știu că a renunța la politică nu e tocmai așa de ușor. Părintele Roman Ciorogariu, episcopul Orazii Mari, ridicase odată chestiunea. Nu a avut succes. De ce? Atunci când șeful Bisericii, părintele patriarh, a acceptat a fi regent, în virtutea căreia autorității morale puteai pretinde preotului să nu fie deputat?

Un precedent nefericit nu poate fi însă decât precedent nefericit, și nu o lege. Faptul că s-a greșit o dată - și încă sus de tot - nu îndreptățește persistența în eroare. Să se pună, deci, încă o dată chestiunea. E în interesul cei mai de seamă ai Bisericii.

Și, pe urmă, nu de alta, dar să nu ne pomenim într-o zi că statul ne retrage autonomia!

C. Cezaro-papismul

Cezarismul bisericesc

... sed is qui amat primatum genere in eis, Diotrophes non recipit nos. Și aruncat asupra noastră vorbe grele, și, ca și cum aceasta nu ar fi fost de-ajuns, mi-a numărat că el nu și-a primit frații, ci a împiedicat pe cei care îl primeau - și i-a aruncat afară din Biserică". O spune Sfântul Ioan în cartea a III-a (9, 10).

Diotrefe - cel de Dumnezeu hrănitul. Ştiu şi eu?

Mai degrabă, un episcop orgolios şi despotic - care a vrut să îl facă autoritatea lui Ioan, care a excomunicat creştinii pe cari apostolul a numărat în Biserica, care a încercat excomunicarea chiar a episcopilor ce i se opun erau - care a vrut să fie el singur "Biserica"

Cezarism

Sfântul Pavel ridică Biserica pe piatra lui Hristos

Diotrefe o ruinează - așezându-se pe el în centru

Sfântul Pavel primeşte în Biserică pe vinovaţii Corintului

Diotrefe acoperă de ocări pe Ioan Evanghelistul

Diotrefe!

E ca şi cum ai reteza capul lui Hristos de corpul Bisericii

Ca şi cum ai ridica o altă Biserică - împotriva celei a lui Hristos

Căci ai căleat în picioare autoritatea apostolică

Şi ţi-ai năpăstuit şi urmărit fraţii

Aşa, Bonavia. Să spunem că nu are dreptate? Nu. Chiar el poate spune că are dreptate

Diotrefe şi Sfântul Pavel. Opoziţia aceasta te îndeamnă să o urmăreşti până la defunctiv. Diotrefe-om stă singur. El este - într-o altă ordine - lumea romană cu monarhul ei, care e un despot, cu dreptul şi cu filosofia ei - care împarte lumea în stapani şi sclavi

O lume căreia i se opune Biserica paulinică, în care nu putem vedea decât un *anti-mund* cu regele lui - un serv-umil, Hristos, cu *Evanghelia* lui, garant a unităţii speiei umane, cu sfinţii şi tradiţia lui, chezaşi ai imutabilităţii acestei *Evanghelii*

Este lumea romană - mai scurt, lumea - de despretui? Evident, nu! Dar cine a intrat în Biserică a rupt legăturile cu lumea. Căci lumea îşi trăieşte viaţa cu legea ei, căreia nu-i lipseşte conştiinţa colectivă, exprimată în drept şi în hotărârea magistraţilor, care sunt doară servii lui Dumnezeu (*Rom. 13, 1 sq.*)

Dar Biserica este *anti-mund* pentru că stă în capul lumii, pentru că a înfrânt lumea, trecând dincolo de ea

În faţa acestora toate, ce mai însemnează bietul Diotrefe, ce a înţeles din el Diotrefe!

Şi totuşi, Diotrefe a fost - şi el continuă să trăiască. Dar protestanţii nu au dreptate. Cezarismul bisericesc nu a fost inventat la Roma

Cezaro-papism

Mișcarea de alunecare pe planul înclinat al catolicismului, în care a intrat Biserica Ortodoxă Română, e departe de a lua sfârșit. Toate încercările noastre de a atrage atenția de la caz la caz asupra acestei primejdii au rămas zadarnice. E și greu, de îndată ce, în ierarhia noastră bisericească, nu mai există d-l p. a. v. slavnic. Diavolul stăpânirii lumești a pătruns în toate încheieturile Bisericii, și, dacă îl gonești dintr-un loc, astupând o gară de iad, el apare în altă parte și muncă de Danaide.

Ieri, erau mânușile de mătase roșie, de cardinal, ale părintelui patriarh. Astăzi, proiectul de regulament al Patriarhiei, făcut de d-l doctor I. Matei. Că acest d-l Matei - știți, bărbatul d-nei Sanda! - este un personaj u. nefast, am mai spus-o mai demult și în repetate rânduri. Prin împrejurări pe care nu le cunoaștem însă, a devenit unul din indispensabilii părintelui patriarh. Și asta e suficient pentru ca acțiunea lui de infestare a Bisericii să continue, nesupărută de nimeni.

Astfel, s-a ajuns să se încredințeze redactarea regulamentului de care vorbim, iar d-l Matei, teolog absolut, moare până noua în calamară și scrie: Art. 1. Capul Bisericii autocefale Române este Î. P. S. Sa Patriarhul.

Patriarhul - cap al Bisericii Ortodoxe? Noi știam că o asemenea erezie e condamnată în pravoslavie: cezaro-papism. Noi știam că, așa cum mărturisim și în Simbolul credinței („Și într-una sfântă, SOBORNICEASCĂ ȘI APOSTOLICEASCĂ Biserică”), auzi, domnule Matei, nu „în unam sanctam APOSTOLICAM”), capul Bisericii Ortodoxe Române este Sfântul Sinod.

A așeza în fruntea Bisericii autoritatea personală a Patriarhului este o aberație. Se simte în organizația noastră nevoia unei autorități vecinice prezente? Este Sfântul Sinod o adunare care se mișcă greu și nu poate ține ședințe în permanență? Foarte bine. Să se delege atunci un sinod restrâns, compus din 5-6 cardinali, cari să se adune o dată în fiecare săptămână. Dar cap personal, nu!

E timpul să ne întrebăm încotro mergem. Într-un așa de scurt timp, trei manifestări caracteristice: BUST patriarhal, MANE ȘI ROȘII cardinalicești și acum CAP Al B. Se poate o mai categorică scâldare în apele papistașilor?

Altă manifestare cezaro-papistă

Nu s-a dat nici un comunicat încă în legătură cu „Ordinul Patriarhul Miron” despre care am scris în această foaie. Mărturisim că, deși informatorul nostru era un om cu totul serios, care ne declara că văzuse cu ochii lui brevetul și de parafă în mâinile unui feroce decorat, voiam să nădăjduim că, totuși, iucurucă ar fi altfel. În această nădejde dădusem în public vestea. Și așteptasem o dezmințire. Dezmințirea nu a venit. În schimb, am primit șiuri complementare că ar mai fi și cutare decorat.

Vasăzică există „Ordinul Patriarhului Miron”. Nu un ordin călugăresc, o decoratie, pe care o conferă patriarhul, și nu o decoratie pe care o conferă în calitate de repect, ci în calitate de patriarh.

Anomalia este evidentă. Dreptul de a institui și conferi ordine în țara românească este stabilit prin textul precis al Constituției. El este o prerogativă regală și ca atare mărginită la Coroană. A institui noi ordine însemnează a te substitui prerogativelor regale. Ceea ce, în termeni grași ai justiției, este indicat sub vocabula de „crima de stat”.

Cum se rezolvă această chestiune din punct de vedere al statului este însă o problemă care nu ne interesează aici. Unde precum se știe, ne preocupa treburile Bisericii. Interesanta e însă întâmplarea pentru stabilitatea profilului Ortodoxiei noastre. Și anume, ea face parte din seria de manifestări cezaro-papiste, pe care și e înlesnește de o bucată de vreme autocela a românească.

Noi știm că de când ierarhia noastră ecleziastică a pierdut simțul Ortodoxiei, de mai putem aștepta la acte precis pravoslavnice. Ne-am învățat deci, să nu protestăm la toate indiciile catolicizante ale acțiunii acestei ierarhii. Căci știm că cezaro-papismul preoților noștri nu e un sistem, ci numai o serie de acte dezordonate, care, toate, au la bază un interes, o ambiție sau o poftă de câștigare personală. Și asta trebuie să o subliniem.

Dacă ierarhia noastră crede că nu-i mai ajung procedeele ortodoxe, să o spună. Dacă, spre mai marea slavă a lui Dumnezeu, ar avea nevoie de mai multă libertate încă decât îi acordă încadrarea statului românesc, să se despartă de acest stat devenind o unitate de sine statătoare, cu o viață proprie, cu legi proprii.

Dar așa — nici pește, nici carne —, nu. Eu știu că ierarhia noastră este elastică. Imi aduc aminte a fi cinat odată la un înalt prelat, în prima săptămână a postului, cu icre moi, morun la grătar și miel la frigare. Dar toate au o limită.

Nu se poate începe și la noi o operă de purificare?

Și totuși, eu nădăjduesc că nu există „Ordinul Patriarhul Miron”. De ce nu ni se spune oficial?

Zece mii de lei și o pastorală

Cu atât a răspuns Î. P. S. părintele Miron, Patriarh al Bisericii Ortodoxe autocefale Române, la năprasnica urgie de la Costești. Despre cei zece mii de lei trimiși ca ajutoare nu vom vorbi; atâta îngăduie, probabil, bugetul părintelui patriarh, apăsător cum e și de veniturile patriarhicești, mitropolitane și arhieriești, și de cele ale regenței. Mai la urma urmelor, și polul săracului și gologanul patriarhului-regent, la Dumnezeu, tot atata prețuiește. Căci de seamă e mai ales mișcarea sufletului din care pleacă obolul.

Iar sufletul de arhipăstor al părintelui patriarh se vede din scrisoarea pe care a îndreptat-o către credincioși, cu acest slășietor prilej. Am citit-o cu atenție și cu deferență cuvenită. Să o aprobăm? Nu.

1) „Nenorocirea fatală” cum zice pastorală s-a întâmplat la Costești. Adică, în Eparhia Argeșului Argeșul își are episcopul lui, pe P. S. Nichita. Cu ce drept se amestecă părintele patriarh într-o eparhie străină de cea a P. S. Sale e de neînțeles. Totuși, o face. Și anume, cu atata grabă, că ai impresia că prilejul era așteptat de multă vreme.

Așezarea Bisericii noastre este sinodală. În virtutea ei, fiecare episcop este stăpân nediscutat – și fără altă autoritate superioară decât cea a Sinodului, în eparhia lui. Patriarh, mitropolit sunt rangari, nu funcțiuni administrative, sau în orice caz, nu funcțiuni administrative superioare episcopatului. Părintele patriarh știe lucrurile acestea, elementare în Ortodoxie. Dar nu le înțelege. Sau ar vrea ca ele să fie altfel. Părintele patriarh ar vrea, anume, ca Patriarhatul să prezinte o autoritate administrativă supremă. Și de aceea nu pierde nici un prilej pentru a face gesturi care să-l impună ca atare. Astfel, pastorală – care după cum am arătat, depășind canoanele, se ocupă de un fapt petrecut în altă eparhie – spune: „în scopul acesta – considerând urgența cazului – dispunem următoarele: 1) În Duminica Tomii să se officieze în toate bisericile Patriarhiei. Și pe urmă se înșiră diverse recomandări.

„În toate bisericile Patriarhiei”, asta înseamnă în toate bisericile ortodoxe din țara românească. Cu alte cuvinte, părintele patriarh dă dispozițiuni care trebuie să fie respectate în toate eparhiile din țară. Dar, atunci, unde mai e autonomia episcopală?

Nu e numai atât însă. La punctul 3, pastorală spune: „cu consimțământul chiriarhilor respectivi, îl generalizez ca poruncă strictă pentru toate bisericile din Patriarhie.” Ce înseamnă „cu consimțământul chiriarhilor respectivi”? A luat în prealabil părintele patriarh consimțământul chiriarhilor? Nu. Practic și canonic, o asemenea generalizare, „cu poruncă pentru toate bisericile din Patriarhie” nu se poate face decât dacă părintele patriarh ar avea o imputernicire specială în acest sens de la Sfântul Sinod. Această imputernicire nu o are însă. Cu ce drept se substituie atunci Î. P. S. Miron autorității Sfântului Sinod?

Noi ne dăm seamă de gravitatea lucrurilor pe care le spunem. Afirmăm, totuși, că o asemenea tendință de a se ridica deasupra episcopilor și de a se substitui sinodului este o alunecare spre cezaro-papism, și nu credem că patriarhul unei Biserici Ortodoxe își poate îngădui asemenea gesturi de stricător de lege.

2) Nu ne vom opri asupra stilului în care este scrisă această pastorală. E un stil de ordonanță polițienească. Și încă. Pentru că suntem siguri că, într-o împrejurare analoagă, d-l gen[eral] Nicolescu, de pildă, ar fi gasit accente mai sufletesti pentru a se adresa oamenilor. Vom întârziă însă asupra unui pas caracteristic, care pune într-o lumină crudă Ortodoxia Prea Fericitului Miron. Iată textul:

„Din acest trist caz, se îndatorează cucernicii preoți a convinge pe evlavioșii creștini despre hiperzelul lor, de a folosi mai multe lumânări decât admite spațiul bisericilor și starea sanitară a aerului, care adeseori se umple de venuri de parafină din care sunt falsificate lumânările. Ofranda creștinilor pentru vii și morți se poate face și prin un ajutor dat săracilor, văduvelor, orfanilor, pentru

repararea bisericilor pentru procurarea unui obiect necesar a unui rând de „cărți de cârmă”, „cărți cu cuprins educativ etc.”

A aprinde lumanări a ta e hiperzel, iar ofranda - se poate face și prin altă cale! Vai părinte patriarh, ce înțelegere pentru duhul Ortodoxiei! Serai rândurile acestea tocmai în ziua sâmbetei, când îl coborâserăm în groapă pe Hristos? După ce, la Prohodul Lui, cântăserăm cu toți grozava înfruntare a lui Iuda: „Ieși de aici pe saraci și de mir te scurbești, că se vară cărășind multe suflete, apoi cum pe aur Mantuirea vinzi?”

Nu mă înțeleg. Prea fericite că iubești pe saraci - de îndată ce îndemni la ajutorarea văduvelor. Dar de ce - de mir te scurbești - socotind că a folosi mai multe lumanări e hiperzel?

Noi, I. P. Sfințite, am trăit aici, între hotarele țării, echi mici slabi păcătoși și necajiti. Dar era un duh al Ortodoxiei, de care nu s-a atins nimeni. Să fim, deci, lămuriti: nu ne-am adus cap al Bisericii de peste mări, pentru a încălzi în Palatul Patriarhal cezaro-papismul autoritar personal, cu înălturarea sinodului și protestantismul faptelor bune, cu înălturarea cultului

Răspicat!

Tot despre „Zece mii de lei și o pastorală”

Răspuns ziarului „Universul”

Ziarul „Universul” se ocupă de articolul meu apărut sub titlul de mai sus, în numărul de sâmbătă al acestui ziar și, făcându-mi proces de intențiuni, crede că poate spune că am recurs „la o interpretare sofistică a pastorelei, spre a ajunge la concluziuni ciudate”

Cum nu florile de polemică, mai mult sau mai puțin izbutite, interesează, ci chestiunea însăși, mă grăbesc a răspunde la întampinările de fond, trecând peste ceea ce preopinentul meu ar vrea să înfățișeze ca ghimpi

Am afirmat

1) că părintele patriarh dă ordine în legătură cu fapte petrecute în alte eparhii, ordine pe cari le-ar vrea valabile pentru toată Patriarhia românească. Că, prin această atitudine, încalcă drepturile de autonomie ale episcopatului și tinde să instituiască un fel de autoritate supremă *personală* în Biserica *sinodală* românească. Și am calificat aceste tendințe cu numele de cezaro-papism.

2) că părintele patriarh dă preferință elementelor de asistență celor culturale în viața religioasă a populației noastre. Și am calificat aceste preferințe cu numele de protestantism

Ce răspunde „Universul”?

ad 1) a) că, prin statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române, se stabilesc anumite cazuri, cari evidențiază dependența episcopului de mitropolit. Și că, în virtutea acestui spirit, părintele patriarh era îndreptățit „după canoane” să dea pastorală cu pricina

Răspundem mai întâi, nu se poate demonstra caracterul ortodox al unei dispoziții prin concordanța ei cu statutul Bisericii noastre, pentru simplul motiv că statutul acesta nu e ortodox, ci protestant, și habar nu are de duhul Ortodoxiei.

În al doilea rând, să ni se citeze textele din acest statut care în speță ar încalca autonomia la care ne referim noi.

Și, în starșă, să ni se spună care sunt canoanele la care se referă preopinentul nostru? Să o lămurim noi: nici textele, nici canoanele acestea nu există.

ba că părintele patriarh nu avea nevoie să consulte Statutul Sinod în această chestie, deoarece nu era vorba de o chestiune dogmatică.

Preopinentul nostru se face a nu înțelege. Nu era vorba de o chestiune dogmatică. Ba da, de îndată ce actele personale de dispoziție asupra întregii Biserici românești ating dogma *soborniceii* Bisericii noastre.

ad 2. că Ortodoxia nu are nimic de-a face cu numărul lumănarilor și nici cu felul ofrandei.

Asta este o parere absolut personală a preopinentului meu pe care nu știu cum ortodocșii și cel fel de ortodocși o împărtășesc. Eu mențin afirmația că pe o cămărușă de „faptelor bune” asupra elementului cultural este caracteristica protestantismului. Și susțin că această afirmație este un adevăr elementar cuprins în orice manual de simbolică.

De unde rezultă însă că, atunci când am caracterizat spiritul din care porțede pastorală părintelui patriarh drept cezaro-papist și protestant, nu am făcut nici o sofisma.

Dacă preopinentul meu are nevoie încă de lămuriri, i le voi da aducând fapte noi, mai grave încă.

Un conflict de autoritate

Un nou conflict de autoritate. Pe aceeași linie a cezaro-papismului, de care ne-am împiedicat prea des în ultima vreme. Să vedeți de unde a pornit. Părintele patriarh e din Ioplița. Acolo, cum se cuvine unei fețe călugărești ajunse în ceaș de mare cinste, a făcut un schit, iar lângă schit și-a cumpărat, mai acum în urmă o casă. Î. P. S. Miron subește cu deosebire acest schit, în care își va petrece restul zilelor, atunci când nu va mai fi decât simplu călugăr. De aceea l-a luat nu numai în deosebită grijă, dar l-a păstrat chiar sub jurisdicțiunea Patriarhiei.

Ioplița stă însă în eparhia P. S. Ivan, episcopul Vadului, Clujului și Feleacului. De aceea părintele patriarh a și adresat eparhului din loc o scrisoare indicându-i a cunoștință înalta sa hotărâre. Demersul era absolut necesar, date fiind raporturile canonicе între diferitele scaune episcopale. Pană în momentul de față însă părintele Ivan al Clujului nu a răspuns nimic în scris. Iar în vorba răspunsă ceea ce vrea Î. P. S. Patriarh nu se poate. Și nu se poate categoric. Pentru că se opune canoanele. Acum, canonic, lucrurile sunt, evident, de partea

părintelui episcop. Tot ceea ce bisericesc se întâmplă într-o eparhie se ține de episcopul din loc, exclusiv. Iar deci, din acest punct de vedere, imposibil ca o mănăstire la Toplița să intre în jurisdicția Patriarhiei.

Patriarhul, după cum am văzut, nu are nici un drept de mixtură în altă eparhie decât cea pe care o conduce în calitate de episcop și nu e administrativ, un fel mai mult peste episcop. A judeca sau proceda altfel e cezaro-papism.

Rămâne însă o altă soluție, pe care am văzut că s-a făcut în mai multe rânduri. Dacă Î. P. S. Patriarh dorește cu tot dinadinsul să și păstreze un drept de jurisdicție asupra schitului de care e vorba, nu are decât să reia pe seama sa ideea înființării unui episcopat călugăresc al Patriarhiei, după pilda episcopatului militar, o soluție tot atât de canonică cât e și a acestuia din urmă.

Sau, dacă nu, să închine schitul în chestiuni Patriarhale la București sau unei mănăstiri atârnată de Patriarhie. Exemplul nu e fără precedent în trecutul ortodox, în ce privește Patriarhia Ecumenică, după cum e dovădit cu alarnarea mănăstirilor românești celor din Muntele Athos în trecut. E viză de fapt și de drept, este curat românești.

Multă vreme Mitropolia Ungro-Vlahiei a păstrat drepturi de jurisdicție asupra a două mănăstiri din Argeș și Vâlcea.

Ar fi o soluție

4. BISERICĂ ȘI NEAM

Biserică și națiune

În ultima vreme am avut prilejul să asist într-un cerc de oameni ai Bisericii la o discuție asupra naționalității și Bisericii. Este foarte ciudat să constatăm cum noua noastră formă de cultură falsifică spiritul și pervertește în noi putința de a lua contact cu realitățile. Am auzit, cu prilejul amintitei discuții, toate locurile comune care obișnuiesc a se debita în disertațiile gimnaziștilor noștri: „Biserica ne-a salvat naționalitatea”, „statul uită că este un stat național și, ca atare, trebuie să protejească Biserica” etc. etc.

Îmi aduc aminte să fi citit odată, în Leontiev, mi se pare, constatarea că în Grecia modernă Ortodoxia este cu mult mai consistentă și mai solid ancorată în sate decât în Atena însăși, unde un fel de raționalism superficial nu se mai poate ridica la înălțimea vechii tradiții culte teologice. Observația cred că are valoare generală pentru toate țările ortodoxe (cu excepția, poate, a Rusiei dinainte de război). Cum se explică acest fapt?

După toate probabilitățile, expansiunea ideii moderne de stat și de națiune stă la originea acestei transformări. Eu nu contest, în nici un fel, că Biserica a contribuit în trecut la menținerea statului și a națiunii. Am impresia însă că formulele acestea, așa de banale și de „evidente” astăzi în cursivitatea lor, nu mai reflectează nimic din realitate. Ba, ceva mai mult încă: dacă ar fi să le strângem sub un control mai sever, ar trebui să constatăm că ele sunt de-a dreptul false.

Ele erau valabile în trecut, atâta timp cât „stat”, „națiune”, Biserică și așa mai departe nu erau abstracțiuni diferențiate, ci reprezentau puncte de vedere asupra realității, care e *una* și care include în ea statul, națiunea și Biserica într-o unitate organică indisolubilă. În momentul însă în care mentalitatea modernă a aplicat

acestei realități metoda științifică a conceptelor, ea a început să confunde aceste două aspecte ale realității cu tot atâtea realități discrete, existând fiecare pentru ele deși, evident, în anumite raporturi. Cu aceasta, unitatea organică a vieții sociale și fiecare din aceste aspecte a căpătat tendința de a trăi oarecum pe cont propriu. Ceea ce s-a și întâmplat.

Dar această îmbucătățire a realității a avut ca rezultat coborârea vitalității reale. Ca idee, fiecare din amintitele aspecte s-a precizat, a devenit conștientă și a circulat; mai mult decât înainte. Ca sursă creatoare de valori, ele s-au închis. Desfășurarea vieții lor, pusă sub egida independenței, a luat drumuri noi, legătura dintre ele s-a pierdut din ce în ce mai mult, și nu rareori unul a devenit piedică pentru celalalt. De aceea religiozitatea - ca și naționalitatea de altfel - a rămas mai puternică în sate, unde viața nu a luat cunoștință de ea însăși și unde noua mentalitate științistă nu a pătruns.

Prietenii mei preoți vor înțelege acum: statul actual, națiunea actuală nu mai sunt solidare cu trecutul, ele sunt altceva. Formulele cu Biserica și națiunea sunt perimate. Să căutăm altele.

O afirmare a nației

Părintele episcop Ivan al Clujului m-a chemat azi o săptămână în orașul său de scaun. Credeam că aş fi putut fi - măcar printr-o conferință publică - de folos și de ajutor frumoasei catedrale episcopale ortodoxe pe care răvna sa creștină se trudește de ani de zile să o ridice în capitala Ardealului.

Am fost și cu îndatoririle pe care mi le simt față de Biserica adevărată - nu cea cu care, din nefericire, sunt în ceartă vecinică -, și cu bucuria care mă întovărășește în rarele mele călătorii ardelenice.

Nu știu care va fi fost roada trecerii mele prin Cluj. Datoria noastră e să facem ceea ce credem că e bine, fără a cumpăni dinainte rezultatele. Pot spune însă că Biserica de acolo are nevoie de ajutor, și încă grabnic. Căci se lucrează aici. Abia 30 de oameni sunt zilnic pe schele și peste scheletul de beton armat abia s-a așezat piatra de temelie și la cupolă. Mijlocul se cascadează gol, ca o gură flămândă și nesățioasă.

Cum mi sunt de cand s-a început, nu mai știu. Dar sunt mulți. Și dacă lucrările vor continua în același tempo, apoi de bună seamă că numai copiii noștri vor replica tarnosirea ei. Și e păcat. Pentru că ortodocșii din Cluj, sunt oameni buni. Biserica de pe deal - singura casă de închinare pravoslavnică - e cu totul neîncăpătoare pentru credincioșii cari vin din ce în ce mai mulți și cari, în Domineca trecută, când am ajuns eu, stăteau afară în burniță, pentru că nu puteau pătrunde de atâta îmbulzeală.

Și pe urmă, mai e ceva. Catedrala ortodoxă a Clujului, înfiptă acolo în inima orașului unde e, însemnează, peste toate celelalte lucruri, o mândră afirmare

a nației noastre. Construcția aceasta nu poate să încezească, deci, între altele, și pentru că nu e bine ca terminarea ei să ajungă pentru strănii de acolo. „Când s-o isprăvi Biserica lui Ivan” a început să însemneze pentru unii ceva sau ca „La Paștele calului”, „Ia Sfantul așteaptă” sau „Când o înflori patul pustiu” „E frumos” Și cui folosește?

Sforțarea părintelui episcop e neînchipuită. În așa masă e locat expresia „Biserica lui Ivan” nu e decat prea la locul ei. Dar I. P. S. Ivan nu poate fi lăsat singur - pentru că singur nu o poate duce la capăt. Nu am fost niciodată un prea călduros partizan al sprijinirii Bisericii prin bugetul statului. Dar acest lucru l-a schimbat. Ardealul a dat Șapte milioane au fost adunate prin ravena părintelui episcop. Să mai dea și țara cealaltă! Să dea, deci, statul. Și repede!

A fi „bun român”

Întâmpinarea, plină de dorința sinceră a unei lămuriri, pe care colegul meu, de învățământ, d-l profesor Frollo, a publicat-o în această lucrare în apărarea romanilor catolici, ne dă prilejul să revenim asupra unor chestiuni pe care n-
la „Cuvântul”, le socotim drept fundamentale.

D-l Frollo se întreabă surprins și oarecum îndurerat de ce și de unde îndârjirea unor cercuri ortodoxe împotriva romanilor de confesiune romano-catolică? Adică cum un catolic nu poate fi un „bun român”? Și, aici, nu mai așteapta răspunsul, căci dreptatea atitudinii d-sale îi apare ca evidentă.

La prima impresie, desigur! Dar numai la prima impresie. Căci, în fond, chestiunea, așa cum e pusă de d-l Frollo, și în genere de toți romanii catolici sau numai catolicizantă, este cu mult prea puțin precisă pentru a putea contribui la lămurirea problemei.

În adevăr, oricât de paradoxal s-ar părea, toți romanii catolici sunt în măsură a răspunde victorios la întrebarea dacă un catolic poate fi un „bun român”. Nici unul însă nu se oprește la chestiunea mai simplă - dar cea relevantă - dacă un catolic poate fi „roman”. *Et pour cause?* Căci a fi „bun român” este, sub raport etnic și spiritual, mai puțin decât a fi „roman” pur și simplu. Dar ceea ce, în adevăr, atinge miezul problemei noastre nu e chestiunea bunului roman, ci a romanului.

Să ne lămurim. „Bun român” este o noțiune foarte vagă, foarte complicată și foarte confuză. Ea include un element de valorificare morală, unul de încadrare practică și, în ultimă analiză, unul de apartenență spirituală.

Bereu Solomon, din targ de la Pașcani, care muncește de dimineată până în noapte, care și plătește regulat birurile și e respectuos de legile țării, care a fost în război și și-a împlinit însărcinările cu convingerea fermă că e dator să o facă, etc., desigur, un „bun român”.

Samuel Micu... a mers după invadarea...
adus de ac...
...ca contribu...
...de...
...bun...

Ion Brătianu...
...modern...
...stabilim...

...chestiun...
...poate...
...stil...
...ne...
...este...
...teorism...
...care...
...care...

Cazul lui Samuel Micu...
...este...
...român...
...Micu...

...Wedgwood...
...portela...
...Poate...
...ca...
...e...

Dacă ar fi locuit în Palestina ar fi fost desigur un bun evreu. Este el însă, pentru asta, și evreu? Evident, nu!

Iată, deci, cum cazul lui Samuel Micu devine irelevant

Mai rămâne cel al lui Ion Brătianu tatăl. Exemplul colonelului Wedgwood este și aici hotărâtor. S-ar putea totuși ca el să nu epuizeze fondul chestiunii, de aceea vom insista

E incontestabil că Ion Brătianu a voit să fie român. *A voi să fi roman* nu înseamnă însă și *a fi roman*. A fi român înseamnă o stare naturală, o formală de echilibru a existenței din care decurg, prin însăși desfășurarea vieții, anumite forme. Un bob de grau, dacă îl îngropi în pământ, la umezeală încolțește și dă fir. Un anumit fir, cu o anumită dezvoltare, necesară mai dinainte determinată de însăși structura bobului de grâu. Așa se petrece și cu „românia” noastră. A fi roman înseamnă a avea o anumită plămădă, din care decurg cu necesitate absolută anumite atitudini și gesturi. Voința noastră nu are nimic de zis în această împrejurare, pentru că noi nu ne putem depăși în chip normal pe noi înșine decât încetând o mai fi noi înșine

Prin urmare Ion Brătianu-tatăl a construit statul nostru modern. Este acest stat în adevăr românesc? Dacă da, atunci, desigur, Brătianu a fost în adevăr

roman. Dar dacă statul nostru modern nu e cu adevărat românesc? Atunci la crurle se schimbă. Ion Brătianu a fost „bun român”, adică a avut cele mai bune intențiuni pentru poporul și statul nostru, dar „român” nu a fost. După cum nu e graii sămânța care starșește prin a purta un spic de orz.

Iată, deci, adevăratul cadru al problemei. Catolicii români revendică pentru ei calitatea de a fi „buni români”. *Es ist zu viel des Guten!* Noi ne am mulțumim numai cu răspunsul la o întrebare mai modestă. *Bun roman* poți fi și de sigur, sunteți. Sunteți însă și *români*?

O vom lămurii tot noi.

Noi și catolicismul

Dacă părintele Rusu nu ar fi astăzi episcop¹, ci ar continua să conducă la Blaj foaia greco-catolică „Unirea”, este sigur că articolul meu de ieri și, în genere, toate considerațiunile cari vor urma pe această temă ar fi căpătat o înlanțuire cu deosebire virulentă. Așa, avem cel puțin certitudinea că o discuție dacă va fi, se va păstra în limitele unui respect reciproc și a unei bune credințe cari, singure, pot înlesni dacă nu un acord — cel puțin o lămurire cinstită a punctelor de vedere care stau în prezență.

Eu recunosc că tema este delicată. Și că, pentru niște oameni ca românii catolicizanti, catolici de-a binelea, sau numai „uniți”, cari sunt incredințați nu numai că ei sunt români cu adevărat, dar că ei reprezintă forma eminentă a romanismului și cari consideră absența noastră de la închinarea față de Roma drept una din cauzele stării noastre de inapoiere, iar „unirea”, ca una din binefacerile cu cari Dumnezeu a învrednicit neamul nostru, afirmația care se desprinde deja din rândurile mele (că, anume, ar fi o antinomie sau cel puțin o incompatibilitate între calitatea de roman și cea de catolic) poate apărea drept iritantă. Cum însă nu scriu ca să irit și cu atât mai puțin ca să insult pe cineva, ci numai ca să lămuresc, nu pot evita această discuție, pe care o socotesc ca purtând asupra uneia din cele mai de seamă probleme ale spiritualității românești, cu atât mai mult cu cat discuția imi e oferită de catolici.

Și, revenind la berbecii noștri, pentru a strânge mai de aproape problema, vom repeta cele ce, credem, am stabilit, că, anume, poate fi cineva „bun roman” fără ca neapărat să fie „român”, calitatea aceasta de „bun roman” fiind oarecum exterioară romanismului și neindicând decât o atitudine, să zicem, amicală, afirmativă față de realitatea românească.

De aci urmează însă că romano-catolicii nu dovedesc nimic în legătură cu tema pusă în discuție, atunci când stabilesc că un catolic poate fi și „bun roman”. Pentru a-și justifica situația de români și catolici, și mai ales pentru a avea o îndreptățire atitudinii lor categoric prozeliste, ei ar trebui să arate că poți fi catolic și român. Asta însă e mai greu de dovedit. Și întâi de ce

A fi român (turc sau englez) înseamnă a sta într-un raport de apartenență participativă în același timp față de o realitate colectivă națională care te definește, dar care constituie în același timp baza științifică a existenței tale ca român (turc sau englez). Realitatea accidentală colectivă este de după natura ei o unitate spirituală (iar după structura ei organică o comunitate de iubire).

(Formal, în fiecare fenomenologic structural există o izbitoră asemănare între națiune și Biserica creștină.)

Așa fiind, nu poate fi cineva român de pildă, de la dacă participă în chip electiv la „românii” — dacă cu alte cuvinte nu realizează în concret în individualitatea sa organică spirituală a cărei depozitară (esențială) e națiunea noastră.

Națiunile sunt însă realități istorice. Ele au ca țară de apartenență în timp și sunt condiționate, ca atare, de tot ceea ce cade sub categoriile individualității. Atitudinea unui popor față de Dumnezeu (scădând care el trăiește nu numai legătura cu Divinitatea, dar chiar Divinitatea însăși face parte integrantă din structura națională a națiunii).

Eu nu ignor că, în această privință, există o conștiință revelată din a cărei edificare ies dogmele. Dar nu e mai puțin adevărat că dogmele sunt însele, adevăruri neschimbătoare, absolute, existențiale. *Existențiale* a dogmelor înseamnă că adevărul revelat poate fi definit prin presunerea realității istorice. De aici și existența diferitelor realități și a diferitelor confesiuni, în cadrul unei aceleiași religii.

Noi nu discutăm aici chestiuni de religie, ci de etnicitate. Așa fiind, putem să începem la o parte întrebarea dacă există în genere cunoștința revelată nealterată de intervenția elementelor istorice sau dacă între catolicism și Ortodoxie prima sau cea din urmă reprezintă adevăratul creștinism.

Ne e suficient, pentru lămurirea problemei în dezbatere, să constatăm că există catolicism și Ortodoxie ca realități istorice distincte, întâi și apoi, deosebit, că, în chip natural, istoricește, românii sunt, în marea lor majoritate — deci în *normalitatea lor* — prezentă și trecută, ortodocși.

Cu aceasta însă chestiunea e strânsă pe ultima ei poziție.

De îndată ce confesiunea, realitate istorică, face parte integrantă din cealaltă realitate istorică, națiunea, urmează că în definiția noțiunii „român” și în constituția realității „român” intră ca notă, respectiv componentă, esențială, Ortodoxia. A fi român, nu „bun român”, ci român pur și simplu, înseamnă a fi și ortodox. În același fel în care, de pildă, animalul „cal” este și „patruped”.

Iată însă, unii români găsesc că Ortodoxia nu e bună, și trec la catolicism. Este evident că avem a face cu o operație de greșă, de altoire. Întrebarea este în momentul în care am devenit eu catolic, mai sunt și român? Cu alte cuvinte a atins această operație de înlocuire a Ortodoxiei prin catolicism o componentă esențială sau numai una accidentală a „romaniei”? Sau, mai simplu și mai general, este confesiunea în genere o notă esențială a națiunii sau nu?

Iată o întrebare de care depinde soluția antinomieii dintre universalismul romano-catolic și particularismul național.

Sortii de izbândă a noii ofensive catolice

Cineva îmi atrage atenția asupra inactualității temei pe care am luat-o în dezbateri. Inactuală? E numai o impresie. Și, în orice caz, o judecată nu poate fi forțată atât acum asupra chestiunii, atâta vreme cât nu s-au văzut ultimele consecințe.

Aș concede altceva. Că discuția e prea teoretică, prea abstractă. Asta se poate. Dar nu e nimic de făcut. Sunt cazuri în care tema ne impune și nivelul și maniera dezbaterii. Și acesta e un asemenea caz.

Criteriul de selecțiune a problemelor pe care le luăm în cercetare este însemnătatea lor pentru așezarea națiunii și statului românesc, și acuitatea lor. Că, în orice caz, nu pot fi puse la îndoială astăzi, când, incontestabil, asistăm la o bine nutrită ofensivă catolică.

Personal, această ofensivă nu mă îngrijorează. Căci, trăind de multă vreme în contact intim cu structurile realităților colective, îmi dau seama de incompatibilitatea funciară care există între catolicism și românie. Catolicii nu o văd. Și nici nu-i interesează. Căci pentru ei o asemenea incompatibilitate nici nu există. Orientată cu mult prea mult înspre ordinea seculară, interpretând „primatul spiritualului” ca un drept al papei de a patrona în chip direct tot ceea ce se petrece „în veac”, Biserica romano-catolică își regulează indulgenta sau implacabilitatea mai adesea după interesele ei politice. *Felul* cum trăiește cineva legătura dintre om și Dumnezeu, GRADUL în care o trăiește sunt lucruri de a doua mână. Importante sunt adeziunea formală la domnia sfântului părinte și supunerea la autoritatea Bisericii. Încolo – fiecare cum îl ajută Dumnezeu. D-ta, cetitorule, eu sau altul ca noi suntem sceptici asupra autenticității conținutului romano-catolic de credință a unui zulus, de pildă. Misionarul catolic, nu! Și nici Roma, cu toată amețitoarea ei capacitate de a despica firul de păr în patru, în discuțiile teologice. În această voință lipsă de spirit critic și de preciziune stă, de altfel, și puterea acțiunii ei prozelitiste.

Dar aci stă și slăbiciunea ei. Căci, pornită să cucerească *mșri*, ea riscă să ne ghijeze și să piardă *suflete*. Neînșind seamă de elementul viu, concret, istoric, catolicismul se poate aventura să facă prozelit peste tot pământul, dat fiind că pentru el nu există condițiuni istorice de realizare. Orice om poate deveni catolic. Iată convingerea inebriabilă a Romei.

Poate însă, în adevăr? S-a observat că protestantismul a făcut ravagii înlăuntrul Bisericii romano-catolice, dar că a fost incapabil să realizeze cel mai mic progres în țările ortodoxe. Explicația nu stă în precelența Ortodoxiei, cum le-ar plăcea unora la noi să creadă, ci într-un fapt mult mai simplu: în faptul că Biserica romano-catolică înglobase în sânul ei populații și națiuni cari, structural, nu se puteau încadra în doctrina catolică, și cari, mai curând sau mai târziu, trebuiau să se desprindă de ea, căutându-și formele firești de viață religioasă. Iată, oricât ar trece Biserica romană cu vederea tendințele particulariste – se vede că mai necatolică voinți decât franciscanismul, de pildă, care totuși e tolerat.

ba chiar pronat în catolicism? — realitățile spirituale sfârșesc uneori prin a deveni această iluzorie formulă lor fundamentală.

Faptul acesta însă — că în faunțul catolicismului s-a ivit largă mișcare de reformă a protestantismului — înmăsoară dovezile peremptorie că o confesiune nu se poate întinde la infinit, ci că, dimpotrivă, ea își găsește limite de expansiune în anumite împrejurări locale istorice care determină structuri fundamentale deosebite și deci incompatibilități.

Asemenea incompatibilități structurale există mai după convingerea mea între catolicism și rumanie. Căci catolicismul și ortodoxia nu sunt numai confesiuni, prezentând anumite deosebiri dogmatice și cu totuși — ci două valorificări fundamentale deosebite ale existenței în genere. Diferențele dogmatice sunt, aș putea spune, punctele cele mai puțin deosebitoare. Marele neînțelegere, incompatibilitatea impenetrabilitatea categorică dintre catolicism și ortodoxie își adăugă organele în alta parte, în structurile spirituale, istorice, culturale care le formează suportul, înlaunțul cărora ele se realizează.

Nu e deloc o întâmplare, deci, că Răsăritul, Estul este ortodox, iar Vestul e catolic. Confesiunea face parte integrantă și e caecum determinată de la sufletescul a regiunilor respective. Acesta e adevarul fundamental în națiunii și religiei: ele sunt realități corelative.

Sunt în cea atare, ortodocși, pentru că suntem romani, și sau em romani pentru că suntem ortodocși.

Să devenim catolici? Că să devenim catolici ar trebui să ne transformăm astfel sufleteste, încât să putem realiza catolicismul. Transformarea aceasta însemnează însă renunțarea la istoria noastră și la structura noastră spirituală. Cu alte cuvinte: renunțarea la romanie.

Aci nu există o a treia poziție: sau rămâi român, și atunci catolicismul tău nu e o realitate, sau devii catolic, și atunci nu mai ești român. Cine crede altfel se înșală. Realitățile sunt aci și ne putem controla.

Iată de ce nu mi e teamă de noua ofensivă catolică.

Iluziile catolicizanților

Era natural ca, atunci când m-am hotărât să accept discuția provocată de romanii catolici pe o temă așa de delicată — dar și de fundamentală importanță — să mă aștept la o replică. Cum însă îi știu pe catolicizanții noștri oameni de cultură și de dialectică, nu am crezut niciodată că cel dintâi răspuns care îmi va veni va fi jalnic de confuz și de puțin îndemânatic. Și totuși, așa s-a întâmplat. De unde, iată-mă în necesitatea ca — așteptând ceva mai de seamă — să dezvolt obiecțiuni care, între oameni cu simțul ideilor și al argumentării, nici nu ar fi trebuit să fie ridicate. O fac însă, pentru că acest moment polemic se mișcă totuși pe linia considerațiilor mele.

(Obiecțiunea celor cari ar vrea să înţelegă preopinarea mea este simplă: se învârt în serie de romani de seamă, care au fost uniţi sau chiar catolici, şi nu se pune victorios întrebarea: „Aştia ce sunt? Nu sunt romani?”

Ba, să presupunem, sunt romani. Ei şi? Ce mi s-a dovedit cu asta? Că pot să fi şi catolic şi roman în acelaşi timp? Nu. Pentru că, dacă eu izbutesc a sta bili cu precizie suficientă că cutare ins, care-şi zice catolic, e în adevăr roman, am datoria să-mi pun imediat întrebarea: dar e şi catolic?

Căci la urma urmelor, ce însemnează a fi catolic sau a fi român? I se de-ajuns a te numi Ionescu şi a avea act de naţionalitate românească pentru a fi roman, ori a fi înscris în controalele Bisericii române sau greco-catolice pentru a fi catolic? Evident, nu.

Sau poate că este de-ajuns a vor să fi român sau să fi catolic, pentru ca să se fi una sau alta? Mă rog, lucrurile astea trebuiesc totuşi odată lămurite? Să prezicăm. Eu trăiesc în ţara românească, m-am născut din părinţi romani, sunt identificat, conştient sau fără să-mi dau seama, cu toată istoria şi tradiţia noastră, şi mai sunt, să zicem, mădular al Bisericii Ortodoxe. *Reflectând* însă asupra diferentelor confesiuni, eu ajung la încheierea că, de pildă, catolicismul e superior Ortodoxiei. Şi, consecvent, trec la catolicism. Însemnează asta că eu sunt catolic? Cum adică? *Apartenenţa efectivă* la o categorie *naturală* să fie rea zăbilă printr-un act de voinţă? Atunci când eu am din naştere părul negru e suficient să vreau a-l avea roşu pentru ca să-l şi am?

Augustin Bunea, mi se spune, a fost român şi a fost catolic. Ergo, el vrea să ridice din umeri: să zicem că a fost român, de unde şi şi că a fost catolic? Pentru că v-a spus-o el? Pentru că a crezut-o el? Pentru că a mărturisit-o? Pentru că a vrut-o ei? Asta nu este de-ajuns.

Ce vreau să spun cu asta? Iată răspunsul meu, sub forma unei probleme pe care am mai pus-o odată ardelenilor într-o conferinţă la Cluj şi pe care acum o înfăţişez catolicizantilor. Se ştie că Biserica Ortodoxă este sobornicească şi apostolească, pe când cea catolică — numai apostolească. Asta însemnează că pentru pravoslavnici, adevărul nu e deţinut decât de o unitate colectivă, Soborul, Sinodul pe când pentru „latini”, el e de natură individuală. De aci, la noi, ca autoritate supremă, Sinodul — reprezentanţă colectivă, anonimă —, la ei, papa — reprezentanţă individuală, personală.

În Ardeal însă sunt o mulţime de catolici şi uniţi. Şi în Ardealul acesta catolic sau unit a luat naştere o organizaţie politică, a „voinicilor”. Ştiţi care este caracteristica acestei mişcări, ivite, după toate informaţiile, în chip spontan şi natural? Că să vă surprindă că nu are un şef. Mai mult — că nu admite un şef. Prin vînta aceasta — toate datele, adunate de la uniţi sau ortodocşi, sunt de acord — pretutindeni, organizaţiile de voinici, ţărăneşti şi româneşti, au mers înspre reprezentanţă colectivă şi anonimă, şi nu înspre cea individuală şi personală. Şi atunci mă întreb: cum se face că uniţi din Ardeal — catolici, dragă Doamne! — merg în comunitatea de iubire a Bisericii după catolici, iar în comunitatea de iubire a naţiunii după ortodocşi? Şi cum se face că această structură a organ

zilor de voturi nu a putut fi schimbată nici chiar de intervenția exp. d. lor Vaida și Maniu?

„E vedeți? Iarămi ardeleni s-au pronunțat prin fapta lor pentru conducerea unității colective împotriva celei personale. Ei sunt desigur, romani. Dar sunt și catolici?”

Împotriva acestui fapt au protestat doi oameni politici: d-nii Vaida și Maniu. Ei sunt, de bună seamă, catolici. Dar sunt și romani.

Să nu mi se răspundă cu exclamații: „Aci nu e vorba de obiceiuri, de prejudecăți, de interese personale. E de fapt, și de probleme, care trebuiesc gândite de la început, tocmai pentru a evita erorile provenite din clișeu și lene de cugetare”

A fi roman e o stare de fapt. A fi catolic e o stare de fapt. Ambele reprezintă anumite structuri organice, cu precupiat spiritual. Întrebarea este: sunt aceste două structuri compatibile sau nu? Cum am văzut până aici ce vrem noi să fim, asta nu are nici o însemnătate. Însemnat e cum este și ce suntem față de nodul situației. De aceea, toată acțiunea prozelitistă care nu se seamă de acest adevăr fundamental, se sprijină pe o iluzie. În cazul de față, pe o

La închiderea unei discuții – Între catolicism și Ortodoxie

Am pus coloanele acestui ziar la dispoziția catolicilor d-ni Roman, pentru lămurirea punctului lor de vedere. La trei sau patru articole ale mele, colegul profesor I. Frolo a răspuns cu opt. Îmi va fi îngăduit să închei, deci, această discuție.

Am crezut că ea va fi mai strânsă și mai sistemată. Eu am făcut afirmații precise, și scurte. Nădăjduiam să mi se răspundă la fel. D-l Frolo a crezut însă necesar nu atât o precizare de pozitivi, pe cât mai ales o dovadă a falsității punctului meu de vedere. Trudă zadarnică. Pentru că *Ortodoxie și catolicism sunt stări naturale*, într-o discuție noi ne putem, deci, cel mult *învinge* unul pe altul. Dar *convinge*, nu. Așa fiind, eu voi încerca să desprind din toată această discuție punctul litigios, *irreductibil*. Ca să priceapă lumea de ce nu ne putem înțelege și să constate de partea cui e.

Trec peste primele patru articole ale d-lui Frolo, care nu sunt relevante pentru teza pusă în dezbatere și care se sprijină toate, pe o confuzie între *definiția* națiunii și *realitatea* ei, de unde și cea de-a doua confuzie între *diferențele specifice ALE UNUI CONCEPT* și elementele constitutive (esențiale) ALE UNUI REALITĂȚI ISTORICE. Eu știu că de sute de ani catolicii sunt logicieni. Dar mai știu că îndeletnicirea lor îndelungată cu logica a degenerat uneori în *logismă*, și că „întrebuințarea” sofismei sau a paralogismului tot în *log* că se studiază. Și, pe urmă, în logică sunt și eu în meseria mea. Socotesc deci, că e

radarnic să mai discuși atunci când, tu spunând că Ortodoxia e element constitutiv a ceea ce se numește „romanie”, și se răspunde că nu e adevărat pentru că Ortodoxia e element constitutiv și al „bulgăriei”, „rusei” sau „sarbici”. Se poate o mai categorică confuzie între nota specifică, după care se diferențiază o noțiune într-un „gen” și elementele constitutive ale unei realități? Eu spun pentru ca un animal să fie cal, el trebuie ca, *între altele*, să aibă, **NE APARAT** și patru picioare. D-l Frolo mi răspunde: nu e adevărat pentru că și canelele cu patru picioare are!

Sa trecem, deci, la discuția cea serioasă. La începe abia acolo unde d-l Frolo, recunoscând că apartenența la o națiune nu poate fi un act de voință, declară împotriva punctului meu de vedere – că apartenența la o conțesiune este, totuși, un act de voință. Așa pusă chestiunea, ea se reduce la afirmația că *viața națională a unui individ este un fapt natural pe câtă vreme viața lui religioasă nu*. Împotriva acestei teme eu m-am înscris însă din capul locului în fals, și nu pot fi decât surprins că perspicacitatea logică a preopinentului meu a avut nevoie de a pipăi terenul timp de patru articole pentru a descoperi punctul nevralgic. Să ne delimităm, deci, pozițiile față de acest punct litigios.

D-l Frolo zice – și cu el, toți catolicii – că învățătura lui Hristos e una și că prin urmare, adevărul învățăturii lui e universal. Din această afirmație, care este netăgăduit valabilă, preopinenții noștri deduc însă că acest adevăr unul trebuie să fie văzut de toți la fel. Trebuie? Se poate. Și nici măcar nu zic că nu e posibil. Cine știe ce va mai hotări Dumnezeu cu noi până la sfârșitul „veacului”? Eu constat însă că asta nu s-a întâmplat încă. Și că adevărul învățăturii lui Hristos unul e pentru ortodocși, altul pentru catolici și, în sfârșit, altul pentru protestanți. Și, ceea ce e mai ciudat încă, fiecare din noi din aceste categorii, suntem încredințați că adevărul nostru este cel valabil, că adevărul nostru e absolut. Din FAPTUL acesta, pe care nu-l poate contesta nimeni, eu deduc că, chiar dacă învățătura lui Hristos e una în ea însăși, trăirea ei și înțelegerea ei diferă în timp și spațiu. Cu alte cuvinte, viața religioasă a unui ins, participarea lui la învățătură sunt condiționate istoricește. De unde eu conclud cu necesitate că apartenența la o credință este un fenomen natural. Dumnezeu mi a vorbit – de sigur. Dar eu nu Îl pot înțelege decât cu facultățile mele de OM, istoricește condiționate. Pot eu, deci, învăța pe dinafară catehismul Bisericii române și pot declara că voi voi că sunt catolic, asta nu are însă nici o valoare atata vreme cât eu nu voi fi trăit în condițiunile istorice în care s-a desfășurat catolicismul și nu voi fi eu însămi produsul acelor condițiuni.

Cum adică? Până la 1518 germanii AU FOST efectiv catolici și de la acea dată AU DEVENIT efectiv protestanți? Până la 1699 o parte din românii ardeleni au fost efectiv ortodocși și de la acea dată au devenit efectiv catolici? E o glumă! Mai drept e să spunem, cred eu, că germanii nu au fost niciodată efectiv catolici – ei întotdeauna protestanți – și că românii nu au devenit niciodată catolici – ei au rămas mereu ortodocși, *chiar ducă unii și alții ar crede-o și declara-o altfel*.

Asta înseamnă că formele de viață spirituală nu se transmit și nu se pot crea, ci ele se nasc pur și simplu. Transmisibile sunt întotdeauna și împotrivă de forme arbitrare, sub care nașterea realității (cazul protestantismului) este o formă arbitrară pe care de cele mai multe ori nu le înțelegem și deci nici nu o înțelegem. Dovada? D. Frollo în sine care nu știe și într-afară de că este că nu poate ști că e un sobor. Dăa spate de pildă că academia e un sobor însemnat ca tot Apusul și tot protestantismul care și a imaginat întotdeauna un concert ca un parlament ca o țară. De ce? Pentru că în Apusul a fost metodela înțeleasă convenabil și de către *trinită* realitatea, vie în tot Orientul greco-arab cuprinsă în *vie* *an* *la* *pneuma* *sancti* un exemplu?

Vedeti, dar, toate îndemănarile logice sunt de prisos, *treburile* care circumscriv litigial sunt precise: este viața reală sau a *an* *la* *pneuma* *sancti* un fenomen natural sau nu? Formele de viață spirituală se nasc sau se transmit? Dacă *nu* atunci *an* *la* *pneuma* *sancti* și îi rugăm să ne lase în pace în *treburile* *an* *la* *pneuma* *sancti* - atata câtă după cum îi lăsăm noi în pace în catolicism și în *treburile* *an* *la* *pneuma* *sancti* unde nu e

„Internaționala” sub jugă

Sunt sigur că pentru o mare parte din cititori discuția în jurul catolicismului a fost prea lungă. De aceea am și scurtat-o mărginindu-mă în replica mea, la un singur art. col. Nu puteam face însă același lucru și față de preaprezentul meu pentru că sunt gazdă pentru că socoteam de datoria mea să îngădui adversarilor a spune tot ce au de spus și să o mărturisesc acum pentru o diabolică plăcere personală, am văzut din capul locului că teza adversarilor trebuia să ducă la o fundătură și să îi așteptam. Așteptarea nu mi-a fost înșelată căci cei care au urmărit cu atenție răspunsul d-lui Frollo au putut înțelege că pe acest câld și patetic credincios catolic îl paște excomunicarea d- Frollo este anume evoluționist. Iar, după câte îmi aduc eu aminte, evoluționismul este la Roma condamnat!

Să fim bine înțeleși: eu, cel dintâi, apreciez îndemânarea dialectică a preopinentului meu. Recunosc în replica d-sale o bună școală catolică, a cărei tradiție din nefericire, începe să se piardă și care, pe vremuri făcea bucuria mea intelectuală. Vă închipuiți, deci, cu câtă plăcere urmăream meandrele unei discuții care îmi aducea aminte, într-un fel, strânsa disciplină de expunere scolastică, ale cărei tradiții abia dacă le-a mai păstrat în vremea noastră un Garrigou-Magrange.

Dar, pentru același motiv, vă închipuiți cât de trist trebuie să mă fi simțit constatând că nici măcar această minunată cultură catolică nu mai e în stare să asigure cărturarului și cugelătorului acea viziune organică a realității, a cărei cea dintâi lege este *corelția* și care e singura cale de înțelegere a

acestor realități. Dacă eu am acceptat discuția cu catolicii noștri, e pentru că am crezut că între ei și mine exista ceva comun: punctul de plecare — care, în speță, nu putea fi decât unul: existența specilor și incapacitatea naturii de a le depăși prin variațiuni lente. Este marele principiu antievoluționist, pe care Răscălașul român și l-a însușit în chip categoric și pe care puținătatea mea îl proleștează încă de pe vremea când — ca orice biolog care se respectă — omora broaște ca să afle secretul vieții.

Spre surprinderea mea, a trebuit să constat însă că punctul litigios pentru care trebuia, până la sfârșit, să combat era caracterul organic al unităților spirituale și incapacitatea lor de a se transforma unele în altele, fapt pe care eu îl enunțam în formula: formele de viață spirituală, condiționate toate istoricește, nu se transmit, ci se nasc.

Din nefericire, neînțelegerea acestui fapt fundamental de care au dat, . . . discuția noastră, dovadă catolicii este un fenomen cu mult mai general — care depășește tema pusă în dezbatere și caracterizează un moment spiritual pe care, în vremurile de față, îl depășim, dar care e încă activ la „bonzii” noștri: intelectua și continuă să ne terorizeze cu prestigiul lui „științific”.

Toată falsitatea și artificialitatea culturii românești, de aproape 100 de ani, încoace, e rezultatul încercărilor făcute la noi de a se transpune — aici măcar de a se transplanta, deci! — în realitățile moldo-valahe anumite forme de viață apăsene, care *acolo* se născuseră, în adevăr, în chip organic. Iar postulatul, presupuziția acestor încercări a fost întotdeauna convingerea că formele de cultură, în ultimă analiză, de spiritualitate, se pot transmite și, deci, importa. Eroare fundamentală, care s-a verificat pretutindeni, ca atare.

Sunt incredințat că neamul nostru nu se va reculege, nu va lua cunoștință de el însuși și nu va izbuti să devină creator în ordinea spirituală decât din momentul în care va pricepe, în sfârșit, că în această ordine nu se poate construi decât pe baze autohtone și că orice import de idei — valabil, desigur, în cadrele stricte ale tehnicii — rămâne sterp și duce la apariții ridicole, rostul acestor idei importate neputând fi decât cel mult de „combustibil”, în nici un caz de „sămânță”.

Îmi dau seama, desigur, de falsă perspectivă pe care o creează astăzi obiceiurile noastre și lenea noastră de cugetare, neputința noastră de a ne smulge unor tipare de gândire care ne sunt cu violență impuse de aproape un veac. Asta nu mă va împiedica însă să afirm și să pun mereu ca temă de reflecție, pentru cei care nu au pierdut obiceiurile de cugetare, faptul fundamental că influențele între culturi sunt numai aparente și că orice cultură nu împrumută altora mai înainte decât *nume* pentru realități proprii, originare — sâmburele însuși, elementul esențial și caracteristic generator fiind, prin însăși natura lui, netransmisibil, netransformabil și, deci, neasimilabil.

Iată convingerea noastră — cu adevărat „științifică”, aceasta —, iată mărturisirea noastră de credință, care trage o precisă linie de demarcație între noi și toate internaționalele din lume, fie ele negre, albe, verzi sau roșii. Ar mai fi ceva de spus? Nu.

Biserica, stat națiune

Răspunsul Sfântului Sinod al Bisericii noastre printr-o chestiune imensă, prin deciziile pe care le-a luat, este un răspuns care vine dintr-o înțelegere cu limită pe care o națiune o are față de Biserica sa. Cel dinaintea cărui răspundere s-a pus de așezarea relațiilor dintre Biserica noastră și stat. Se cuvine deci, să ne exprimăm în mod clar ceea ce înțelegem.

Marina, captele. La pa prin noi a... care... din Spa...
ria prohodire a care Biserica noastră... parte guvernului
prin delegații sau ne-astrul...
veranda-i să interzică pe viitor amestecul...
toad Ministerul Cultelor nu urmărea să...
ria precis... interdicția pentru pre...
... și... de extremă dreapta...
... înțelegem...
... categoria

La aceasta cerere care avea caracterul unei...
a răspuns printr-un retuz clar, stabilind

a) *datoria* Bisericii de a combate toate formele...
... care „propaga concepții de viață și programe etice... creștinismului”,
și, deci, implicit *dreptul* Bisericii de a sprijini aceste acțiuni - fie chiar și poli-
tice - care militează pentru „concepția despre existența și programul etic al
Ortodoxiei.

b) *dreptul* Bisericii noastre de a cere să se imprimе statului român un caracte-
r categoric național, drept care izvorăște din Ortodoxia acestei Biserici.

Prin această atitudine, exprimată într-o formă de o impunătoare fermitate și
o rară nobilțe, Sfântul Sinod sublinia necesitatea Bisericii de a se identifica
cu nația - fie chiar cu riscul de a intra în conflict cu statul. Că răspunsul acesta
a surprins - în unele locuri neplăcut, în altele plăcut - o știm cu toții. Că el,
totuși, *normal*, nu putea fi decât așa cum a fost, vom încerca să o lămurim aici.

Este adevărat că Biserica noastră Ortodoxă e Biserică de stat. La nu e însă
Biserică de stat în virtutea unei așezări *teocratice* a comunității românești, ci în
virtutea unei așezări *naționale*.

Noi știm că, foarte multă vreme, formula Bisericilor de stat a fost generală.
Cu timpul însă, Biserica s-a tras la ea acasă (sau, dacă vom statui s-a tras la el
acasă) - s-a separat, adică, Biserica de stat (sau statul de Biserică) - păstrând
uneori legături, regulate prin concordate speciale, ori renunțând, alteleori, la orice
fel de legătură.

Evident, *Biserici de stat* mai există încă și astăzi. Dar, dacă ne gândim puțin,
... există mai ales în țările de credință ortodoxă. Să nu fie asta semnificativ?
Iar dacă da, în ce fel? Explicația nu e chiar așa de ascunsă.

Atâta vreme cât omenirea a trăit sub un regim teocratic, nu era decât foarte
normal, ca Biserica și statul să fie una. Și tot în chip normal lăscizarea vieții

trebuia să ducă la separarea Bisericii de stat. Dacă observăm în istoria poporului nostru această necesitate s-a întâmplat nu numai dintr-un de spirit secular, ci și dintr-un altele: sântem îndreptățiți să conchidem că nu lăzarea, ci *naționalismul* a dus la originea separării Bisericii de stat. Impresia mea este că în domeniul acesta, în chipul cel mai cuprinzător, sau care — mai exact — corespunde mai puțin cel mai statornic cu procesul de separare, este apariția statelor naționale, în momentul în care statele au început să organizeze adunări omogene din punct de vedere de naționalitate, au început să gospodărească așezări cu unitate etnică și religioasă. Din acel moment a început să se pună și problema separării statului de Biserică.

Procesul acesta are două etape, după cele două înțelesuri pe care îl înțelegem în naționalism:

1) În prima vreme, cât nația este un concept juridic politic și se identifiă cu populația cetățenilor din granițele unui stat, statele se retrag din *muntenism*, *absolutizarea* a Bisericii romano-catolice și își construiesc *biserici naționale* (de cazui țărilor protestante).

2) În cea de-a doua etapă, în care nația devine un tot organic constant și se identifiă cu *națiunea*, statele se retrag și din Bisericile naționale, dat fiind că aceste biserici (protestante) nici nu sunt, de fapt, biserici, ele nelăcând decât *națiuni* și funcționarește o viață religioasă de natură *individualistă* (de cazui Germania revoluționare de azi).

Dacă separarea Bisericii de stat nu s-a întâmplat și în țările ortodoxe creștine, asta se datorește faptului că Ortodoxia nu contravine nici naționalismului liberarizant (cum o făcea catolicismul), nici naționalismului totalitar (cum o face individualismul protestant). Asta însemnează, cu alte cuvinte, că în statul național al liberalismului burghez Biserica noastră — a scăpat de primejdia separației pentru că nu stingherea intru nimic statul, ba, ceva mai mult, era — în concepția acestuia — un instrument de poliție socială. Și asta explică atitudinea umilă, până de ieri, de „iertăciuni”, ciujdulă, de până acum, a Bisericii românești.

Astăzi însă lucrurile se schimbă. În pragul unei Europe totalitare, împărțită în națiuni care sunt tot atâtea unități organice și spirituale, Biserica Ortodoxă, care își dă seama că organizează viața religioasă a nației, că este însăși viața în nevoia ei de a trăi pe Dumnezeu, nu mai are nici o iertare de cerut, nici o umilitate de suportat, nici o separație de temut. Ea știe că *statul, fiind dator să organizeze viața nației în totalitatea ei, nu poate scoate în afară de stat Biserica, parte esențialmente integrantă a nației*. Și, urmand indicațiile precise ale realității, preferă să se pună în conflict cu statul, decât să se desolidarizeze de națiune. Preferă, pentru că e sigură că mai curând sau mai târziu, vrând sau nevrând, statul nostru va trebui și el să ajungă la imperativul istoric și românesc totdeauna: *națiunea totalitară*.

Iată deci de ce noua atitudine a Sfântului Sinod e — în ciuda tuturor surpriezelor — cea normală.

Eu scriu aceste rânduri de altfel, și statul. Căci știți ce a făcut el după răspunsul negativ al Sinodului? Și-a adus aminte că se poate dispensa de acest răspuns, iată fiind că are la îndemână — câteva articole din noul Cod penal

...așa că, deși răspunsul pe care l-am dat
...este, în esență, cel înscris în
...pentru a nu lăsa nici o urmă de
...Nici o dată nu am dat
...și, de asemenea, să nu se
...pe deplin
...și, în fine, să nu se
...și, în fine, să nu se
...și, în fine, să nu se

Naționalism și Ortodoxie

Interveniți astăzi pe lângă d-l Dragnea, pentru a-l convinge să
...de cultură și de literatură, să-l convinge să
...este prieten și prieten în discuțiile raportate la
...București, de la primăvara anului 1937, până la
...problemă, care poartă mai acum că o altă
...săciată decât o înfloare primară, și, în fine, să
...încerca să obțină pe cale de obiective, ceea ce
...puncte de discuție, le socotim necesare

Să începem prin a marturisi că, înțelegând a nu fi o creație
D-l Dragnea nu este întotdeauna gânditor, că, mai ales, că
...naștre. O grijă pe care o înțelegem chiar când
...tatea gândirii, îl îndeamnă adesea să renunțe la
...fără de care transmiterea unui gând devine extrem de
...trebuie să o spun din capul locului: obiectivul meu
...eu, cu oarecare timiditate cred că reprezintă punctul de vedere al d-lui Radu
Dragnea

După impresia mea, d-l Dragnea socotește că toate oarecum aparține Ortodoxia
naționalismului, căci, deși „Ortodoxia și naționalismul se apropie până la
confundare, sunt sincronice și chiar colaborează” totuși nu numai că în nici
un caz nu se identifică”, dar – mai mult încă – „a fi naționalist e o grea cădere
în păcat” din care nădăjdum a ne mântui în Ortodoxie. E dificil de spus cum
răspunde d-l Dragnea pentru a da valoare de circulație acestor afirmațiuni. To-
tuși, îmi închipui că nu greșesc prea mult când socotesc că la d-sa opoziția
aceasta decurge dintr-o înțelegere strict biologică a nașterii, vieții și morții fiind
de competența și domeniul ecumenismului creștin – pe deasupra hotarelor con-
fesionale și politice”

Să-mi fie îngăduit a-mi exprima surprinderea, că un om ca d-l Dragnea, care
circulă așa de frecvent în lumea banurilor culturale, și care, deci, trebuie să aibă

într-un grad foarte ridicat simțul *necesității realului*, poate întrebuința formele așa de abstractizante și de universalizante, ca aceea cu depășirea „hotarelor confesionale și politice”. A crede că se poate trece, *în veac* încă, peste hotarele confesionale și politice înseamnă a uita că și istoria tot de Dumnezeu e făcută și a socoti că se poate anula realitatea formelor de viață, așa cum le a iăsat Dumnezeu. Atitudine categorică falsă, cel puțin pentru simțul realist și istoric al Ortodoxiei, cu atât mai falsă și mai primejdioasă, cu cât, infestată încă de juridicismul roman, ea duce la ideea augustinică a *mântuirii în veac*, pe care (fatal!) o împărtășește, de altfel, și d-l Dragnea (D-sa vorbește de „mântuirea aici pe pământ, în istorie, întrucât creăm cultură” – uitând că, cel puțin în unele forme ale ei, cultura nu e decăt o consecință a căderii lui Adam în păcat. Mântuirea prin creație e – de altfel – o poziție magic-panteistă, și nu creștină!).

Unde sunt necesare precizările, pentru a ieși din surprinzătoarea și inacceptabilă opoziție pe care o construiește d-l Dragnea între Ortodoxie și naționalism?

Deocamdată, în două puncte

1) *Națiunea*. D-l Dragnea recunoaște însuși că „a aparține unei națiuni” e un fapt firesc, de la care nu te poți sustrage, ca nici de la naștere sau de a avea părinți. Totuși, d-sa crede, cum văzuserăm, că „a fi însă naționalist și este o grea cădere în păcat”. De ce însă a fi naționalist este o grea cădere în păcat atunci când, totuși, a aparține unei națiuni e un fapt firesc și necesar, nu ne lămurește d-l Dragnea. Și asta nu e bine, pentru că, fără ajutorul d-sale, noi nu putem juca deca decât așa: *Naționalismul este atitudinea care trage toate consecințele în gaude din constatarea faptului firesc și necesar că orice om aparține (cu o putință de sustragere – unei națiuni*. Dacă, deci, apartenența la o națiune e un fapt firesc, naționalismul trebuie să fie și el o atitudine firească și nicidecum o grea cădere în păcat (Că națiunea ca realitate istorică e o consecință a păcatului original prin care s-a început istoria, prin care noi am căzut în istorie, asta e altă chestiune!).

Așa fiind însă, națiunea e nu numai categoria logică, ci și *colectivitatea reală* care ne definește pe fiecare din noi: locul, cadrul și principiul întregii noastre acțiuni și existențe *în veac* iar naționalismul nu e numai o doctrină politică, cum pare a voi să lase a se înțelege d-l Dragnea, ci o *atitudine polyvalentă*, care acoperă tot așa de bine sectorul spiritual sau economic, politic sau cultural estetic al activității noastre. De unde urmează însă că opoziția naționalism-Ortodoxie nu e valabilă.

2) *Ecumenicitate*. D-l Radu Dragnea crede că mântuirea nu e posibilă decât în ecumenicitate, ceea ce poate fi perfect adevărat. D-sa crede însă că ecumenicitatea e de caracter cantitativ-spațial și că se poate realiza și în veac. Directorul nostru, Gheorghe Racoveanu, a dat în această foarte a noastră, cu un alt prilej toate elementele care duc la înțelegerea ecumenicității de fapt, așa că e inutil să mai insistăm. Unde d-l D[ragnea] greșește, e acolo unde d-sa, ignorând că *ecumenicitatea este limita către care tinde veacul istoric*, crede că ea poate fi realizată *acici și acum*. Eroare gravă, a cărei primă consecință e, precum arătarăm, teoria mântuirii în veac, și a cărei origine stă într-o confuzie d-l Dragnea con-

fundă, anume, *cuvântul lui Dumnezeu*, care e *absolut*, cu *trăirea* *cuvântului* *lui* *Dumnezeu* *de către oameni*, care trăire, fiind un fapt istoric, nu poate fi decât *relativă*. Este adevărat că Dumnezeu, în atotputernicia Lui, poate, prin har, să coboare asupra oamenilor cunoaşterea absolută a legii Lui. Dar până acum această *scutare din istorie* nu s-a operat decât individual, noi, ceilalţi, rămânând deocamdată *în istorie*.

Însemnează aceasta că fiecare din noi crede cum vrea şi cum îl taie capul? Nu. Căci fiecare din noi nu suntem *fiecare din noi*, ci aşa cum ne hotărăşte structura comunităţii de destin, *naşa* din care facem parte. Cu alte cuvinte, nu există în chip normal în istorie feluri individuale, ci numai feluri naţionale de a trăi *cuvântul lui Dumnezeu*. De aceea, *comunitatea de iubire a Bisericii se acoperă structural şi spaţial cu comunitatea de destin a naşii*.

Asta e Ortodoxie

Dar atunci unde e opoziţie de care vorbea d-l Dragnea?

Fu ştiu că la consideratiile mele se pot ridica obiecţiuni foarte multe, de la cele ce vor să "discute", foarte puţine, de la cei ce vor să se lămurească.

Stau oricând la dispoziţia celor din urmă.

5. BISERICĂ ȘI STAT

Autonomia bisericească

Raporturile dintre Biserică și autoritatea civilă au fost pe punctul de a se încorda. Pe tema dreptului de anchetă și de judecată în chestiunile ecleziastice, pe care ministerul pare a voi să l revendice pentru el, dar la care Biserica nu ntelege să renunțe.

Procesul acesta a fost deschis în chip ceva cam intempestiv. Este, în adevăr, surprinzător ca, atunci când se studiază autonomia vieții religioase, să se ivească intenții de imixtiune, al căror caracter este tocmai anularea evidentă a acestei autonomii.

Nu trebuie să ne grăbim, totuși, cu încheieri într-o chestiune care nu e de natură a fi cunoscută în amănuntele ei intime. Ar fi, în adevăr, inexplicabil ca Ministerul Cultelor să ridice, fără nici un motiv, asemenea pretențiuni. Va trebui, deci, să admitem că imixtiunea autorității laice a fost provocată. Și nu putem, principal, să bănuim decât un motiv de provocare: funcționarea defectuoasă a aparatului judiciar ecleziastic.

Dacă suntem, prin urmare, partizani hotărâți ai completei autonomii ecleziastice, cerem, în același timp, o cât mai mare grijă în exercitarea acestei autonomii și anume, tocmai în scopul garantării posibilităților de viață independentă a Bisericii.

Chestiunea are, de altfel, și o altă latură, care depășește cadrul Bisericii ca atare. Într-un sat din Moldova - așa ne spun informațiile - s-au împuținat procesele, prin intervenția preotului local. Mai ales neînțelegerile familiale, care se sfârșeau, de cele mai multe ori, cu divorțul, au dispărut aproape. Oamenii merg la „tata părintele”, care știe să-i împace.

Cazul nu este izolat. Știm, de pildă, că în județul Tulcea există, într-o comună, un tribunal puțin obicinuit: este o curte de judecată formată de câțiva fruntași ai

să-l prezintă la președintele țării. Căci se prezintă în fața lui cu
un peșteră... propriu-zisă, obținută dintr-o garanție de securitate
la salubritate... Se prezintă lucrurile noastre...
ce împotriva... put să alieze insipidă...
decă pătura...

În momentul în care... năutragiază prin p...
tele adm... spre Biserica... Nu e
legat... dă... b...
Că... la prestigiul ei și...
n... pr... a...

Pro domo

Faptul că ziarul nostru a luat atitudine în fața... a d-lui ministru Goldiș este interpretat în anumite cercuri...
ca o îndepărtare a noastră de la linia de sprijinire a Bisericii...
ce să subliniem că e cel puțin ciudat a identifica pe d-l...
Să precizăm mai degrabă situația d-lui ministru...
Senat unei interpe... pornite din lagărul catolicizat...
memorii și documente, că în țara românească Biserica...
un fapt pe care nu-l contestă nimeni...
Dar întrebăm: e acesta un răspuns la chestie? Evident, nu...
respectiv a trebuit să sublinieze această afanecare...
cheama *ignoratio elenchi*. De aci supărarea și necazul ortodocșilor noștri. Să ne
lămurim.

Este adevărat că faimoasa decizie ministerială are printru-un al neot al ei un
caracter retroactiv și, ca atare, depășește legea, care nu stabilește decât condi-
țiile *votoarelor* parohii?

Și este adevărat că această decizie anulează condițiile de egalitate create de
lege, prin faptul că lasă anumite latitudini personale ministrului?

Da sau nu? De ce să ne pierdem în arguți, orioase și în sofisme? Iată noi
declaram formal: dacă d-l ministru Goldiș face dovada inexactității afirmațiilor
noastre, noi ne obligăm să retractăm în public tot ce am scris și să intrăm în
slăbă necondiționată a politicienilor d-sale religioase.

Știm, anumiți ortodocși aplaudă pe d-l Goldiș, pentru că îi cunoșc politica și
sunt siguri că d-sa va strânge șuruburile în ce privește Biserica unită. Mărtu-
răm răspicat: cu asemenea ortodocși nu avem și nu vrem să avem nimic de a
face. Căci, a declara, întâi, prin *Constituție*, Biserica greco-catolică „de stat” și
a încerca apoi să o rezezi cu ajutorul autorităților statului e un fapt care iese din
punctul nostru aprecieri noastre aprobative. Asta poate să bucure doar pe ortodocși.

care nu-și închipuie Biserica decât ca o anexă polițienească și parazitară, protejută de stat pentru anumite servicii inavuabile. *Pe noi nu*

Și pe urmă, Prea Sfințitul Părinte, ASTĂZI e ministru d-l Goldiș, care e „al nostru” și „ne protejează”. Dar dacă mâine va fi ministru un laicizant? Vă dați seama ce însemnează legea și decizia d-lui Goldiș în mâna lui?

Și vreți să ne spuneți nouă să nu mai sprijinim Ortodoxia, pentru că refuzăm a accepta deasupra grumazului Bisericii noastre această grozavă spadă a lui Damocles?

Mi se pare că ar trebui să inversăm rolurile

Pentru hrana călugărilor

Între faptele caracteristice pe care le hotărăște noul buget al Ministerului de Culte este mai ales unul care, cu siguranță, va fi trecut cu vederea — deși, pe nedrept. Vorbim, anume, de un spor de hrana care s-a acordat călugărilor din bisericile noastre mănăstiri ortodoxe. Până la sfârșitul anului trecut, monahii Bisericii românești se hrăneau cu 3 - cetți — *trei lei* pe zi. Sau cel puțin atât le harăzea statul în sarcina cărui cade întreținerea călugărilor — de când cu secularizarea averilor mănăstirești. *Trei lei* pe zi pentru mâncare, să recunoaștem că nu este excesiv de mult. Betti oamenii s-au plins, au rugat, au cerut, iar când loamea a răzbit cu tot dinadinsul, au atât de dăscălit călugarii — au protestat cu glas tare și au ocărat chiar. Păcat mare, desigur, dar cu atât mai mare păcatul celui care prin dezinteresarea lor incognito — au lăsat lucrurile să aibă un panău. Pe când s-a ajuns la scandal public, credeți că s-a neștat ceva între monahii fete bisericesti? Nu, nimeni.

Acum însă, bugetul ministerului stabilește că de acum înainte călugarii vor primi 15 lei pe zi pentru hrană. E o sumă care îmbănușește a situație — este chiar dacă nu este tot ce trebuie — ne gândim că monahii care nu au mînd de mînd sub rez muț celor 3 lei pe zi vor ști să se gîndă la ceva mai necesar — un tratament incincit.

Iată, deci, că Biserica își leagă rîmile cele rîmăne. Biserica. Să ne amintim: Biserica nu s-a mișcat deloc pentru a cere ca acei trei lei pe zi să fie statul al fiilor nostri călugări. Au trebuit lărgite înțelegeri, cererile și rîmăne a pretențiilor Nichifor Craine și îndemnarea „pativă” prin moarte — pe care pe masa goală a mănăstirilor noastre să cadă un bîrbaț în festolă de țigă. Să o spunem rîspicat: pentru că monahii noștri să steie prin hîrăreț și în Dumnezeu — să le asigure pînă la cei de toate zilele și pe cine să pomenească în rugăciunile lor de mulțumită.

Dar asta e o chestiune secundară. De primă însemnătate este faptul că pe cînd călugărește și pentru viața mănăstirească — adică pentru tot ce e mai bisericesc în viața noastră creștină — tot laici au trebuit să intervină și de data aceasta.

Biserica noastră se instrăinează din ce în ce mai mult de înțelegerea adevărată a rolurilor ei rosturi. Desconsiderarea organizațiilor mănăstirești e cea mai vizibilă dovadă. Din nenorocire, prevedem că toate aceste grave greșeli nu vor rămâne fără răsplată.

„Pâinea noastră”

Ne-a fost bucuria degeaba? Am anunțat că, după intervenția unor laici, prin grija lui Nichitor Crainic, s-a sporit alocația de hrană a călugărilor de la 3 lei la 15 pe zi, și ne-am bucurat de două ori pentru bieții călugări, cari își vedeau, în sfârșit, cel puțin pâinea asigurată, și pentru dovada de creștere a interesului public față de cinul călugăresc.

Acum s-au făcut socotelile. Nu or să fie tocmai 15 lei pe zi. Ci mai puțin. Cel puțin sporul acordat nu atinge nici 5 lei de gură de om, ceea ce, adăugat la cei 10 lei și ceva cari se dădeau până acum, împlinește numai bine 8 lei. Opt lei, de gură, mai mult decât trei. Dar nu ajunge. Să ne gândim omeneste. Nu ajunge! Ce vreti să faceți un om cu 8 lei pe zi? Pentru că, domnilor manșiori de fonduri, și călugaru tot om este!

Nu știm cui să ne mai adresăm. Tot prietenului Nichitor Crainic? Mi-e teamă că a făcut tot ce a putut. Și trebuie să-i mulțumim pentru această sfortare. Dar acum ne am adresa de-a dreptul d-lui ministru. I s-a retezat bugetul. Dar sunt mijloace de revenire. D-sa cunoaște. De ce nu acționează prin Consiliul de Miniștri? Ar reintra în posibilitatea de a lucra. Evident, dacă ține la așa ceva. Dacă nu.

Nu ar fi rău însă ca, cu acest prilej, să se gândească și la pâinea călugărilor. Poate că ar găsi în această chestiune un îndemn.

Pentru prestigiul Bisericii

Nu știu ce o fi înțelegând d-l ministru al Cultelor prin autonomia bisericească. Sunt unele împrejurări însă, în cari ești inclinat a crede că, din partea statului, asta ar trebui să însemneze dezinteresare. Incidentul de la Teatrul Național este asemenea împrejurare.

Publicul a întrerupt reprezentarea „snoavei” lui Furtună, intitulată *Păcală*. Pentru motive indeobște cunoscute, asupra cărora s-a insistat și în toamna noastră. Cu câteva zile înainte de incident însă, Patriarhia intervenise cu o adresă în rezoluție la minister, cerând scoaterea de pe afiș a piesei implicate. Motivarea acestei intervenții era precisă și dreptul Patriarhiei, necontestabil.

Ministerul avea îndatorirea să dea curs cererii și să intervină la direcția Teatrului Național. În afară de punctul de vedere al Bisericii, el singur suficient pentru a îndreptăți o asemenea măsură, interveneau încă rațiuni de echitate atunci când adventistul Bauer era condamnat la închisoare pentru propagandă conținând elemente insultătoare la adresa preoțimii, era o imposibilitate morală ca această propagandă să fie, sub forma „artistică”, continuată pe scena Teatrului Național, subvenționat de Ministerul Cultelor.

D-î Goldiș a întârziat totuși cu hotărârea d-sale. Intervenția Patriarhiei a rămas ineficăce, iar direcția teatrului a continuat să jină piesa pe afiș. Că și cum nimic nu s-a întâmplat.

Asta e rău. Patriarhia e reprezentanta Bisericii noastre; și Biserica noastră trebuie să aibă un prestigiu. Dar de ce prestigiu să se mai bucure ea, dacă Ministerul Cultelor însuși o desconsideră și nu-î ia în seamă cereri cari, în fond, sunt așa de îndreptățite? Autoritatea noastră administrativă e în vină și e bine ca asemenea greșeli să nu se mai repete.

Pentru că atât ce se poate întâmpla. Nu a reacționat ministerul, dar a reacționat publicul. Studenți în teologie și seminariști, adică tineri direct interesați de ale Bisericii, au mers joi la teatru și au întrerupt reprezentatia. Faptul nu ar avea nimic grav în el, dacă nu ar fi decât în ordine estetică. Cine se duce la teatru, de îndată ce are dreptul să aplaude, are, principal, și dreptul să fluiere.

Nu acesta e însă sensul manifestației de joi. Căci tinerii nu s-au dus să fluiere o piesă proastă, ci una pe care ai o socoteau insultătoare pentru Biserică. Ei nu îndeplineau un rost estetic-critic, ci unul de pol ție socială. Nu e desigur în căderea lor. Dar dacă au făcut-o, e pentru că organele în drept, cari trebuiau ele să o facă, au lipsit de la îndatorire. Crede d-î Goldiș că e bun sistemul acesta, de a lăsa publicul să se substituie autorității?

Eu cred că e primejdios. Pe această cale s-ar putea ca Biserica să înceapă a se adresa direct publicului. Și atunci?

„Statul”

S-a închis adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor. Publicul mare se iese departe de asemenea manifestații ale vieții spirituale, dar pe nedrept. Căci cel puțin cât o ședință a parlamentului merită să fie cercetat și acest congres.

Iată, în ziua deschiderii, președintele adunării a rostit un preafrumos discurs. Discursuri frumoase nu prea lipsesc, e drept, în țara românească. Dar cuvântarea Prea Sfințitului arhieru Tit Simeodrea Iargovișteanul e mai mult decât atât. E o impresionantă pagină de gândire religioasă. Harnicul vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor s-a relevat dintr-o dată nu numai ca un temeinic cărturar și un demanatic manutor al gândului, dar, fapt mai interesant încă, s-a așezat în primele rânduri ale cugetărilor creștini, pe care Biserica noastră îi așteaptă de o vreme.

Ziua a doua a congresului a fost ceva mai tristă. Căci excepțăm remarcă și improvizatie prin care I. P. S. Patriarh s-a dovedit a fi - fără nici o exagerare - unul din cei mai abili și mai primejdioși parlamentari, atunci când ar voi să a ofensiva - adunarea a scos la iveală o îngrijitoare mentalitate permanentă în Biserica Ortodoxă.

S-a ridicat, anume, țara și plângerea că statul nu acordă, materialmente vorbind, destul sprijin Bisericii. În orator laic observa cu amărăciune că statul i-ar sari imediat în ajutor dacă s-ar îmbolnăvi de febră altoasă, dar că nu-i acordă nici o atenție când suferă de vreo boală sufletească. Statul nu dă bani destui Bisericii.

M-am întrebat adesea, fără să mă pot aminti, cam cum și închipuie oamenii aceștia statul și până unde cred ei că merg îndatoririle statului față de Biserica Ortodoxă noastră duce o luptă aprigă lăsa de secte. Ortodoxia elocventului orator, cu plângerea amintită mai sus, luptă amarnică împotriva concordatului și a primejdiei catolicizării. Mă socotesc deci sectele și catolicii - să ni se ierte închipuirea - lucreaza fără bani? Dacă da, de ce nu putem și noi face la fel? Că nu, de unde au ei oare bani așa de mulți? De la „stat”? De la care stat?

Am pe masa mea darea de seamă tipărită asupra activității unei parohii catolice din România. Cunosc orașul și știu cât de redus e numărul închinătorilor Romeni acolo. Parohul a adunat de la credincioși - sunt socoteli deschise - sute de mii de lei într-un an, a acoperit toate nevoile locale și a mai trimis bani și la Roma. Întreb pe onorabilul preopinent cum fac oamenii aceștia de pot aduna fonduri și cui se datoreaza sărăcia noastră? Nu e nici un fel de problemă aici? În afară de aceea a „statului” lui Caragiale.

În jurul concordatului

Nedumeririle prietenului Pamfil Șeicaru¹ în legătură cu agitația împotriva concordatului sunt ale noastre, ale tuturor. Ar fi însă nepotrivit să luăm lucrurile prea în tragic. Căci - dacă e vorba să spunem împrejurărilor pe adevăratul lor nume - nu este om sincer, serios și cu simțul responsabilității, care să aibă curajul să se îmbarce în această violentă campanie, începută cu intruniri și moșionări, dar sfârșită o dată cu ele. Când cercetezi arsenalul de arme al acestor vajnici apărători ai Ortodoxiei - ah! în ce încurcătură i-am pune, dacă i-am întreba ce e aia - ai impresia că breșii oameni mai degrabă se achită, cum pot, de o îndatorire impusă din afară, decât răspund unor îndeminuri interioare încercând să se împotrivească unor primejdii real simțite.

Lupta publică pentru restaurarea Ortodoxiei în drepturile ei naturale și în funcțiunile ei rodnice - de noi, cei de la „Cuvântul”, s-a început aici, în reviste sau la universitate. Avem, deci și căderea, și datorita să vorbim deschis, chiar dacă vorba noastră va cădea brutală sau aspră.

Ne am închipui că cine vrea să se opună concordatului are motive serioase pentru această atitudine. „Clerul ortodox” din Capitală a ținut o adunare de protest și a votat o motiune foarte categorică. Am fi preferat, înainte de întrunire, o serie de studii mai precise, care să încercuiască problema și să-i desprindă datele esențiale. Studii acestea nu au apărut. Noi, cel puțin, nu le cunoaștem; deci urmăm de aproape literatura chestiunii ortodoxe. Argumentele adversarilor concordatului par a fi, toate, adunate în amintita motiune. Poate că ar trebui să o discutăm dar cum? E greu să te lași prins într-o discuție cu oameni a căror pătrundere și disciplină științifică nu se jenează a repeta locuri comune absolute necontrolate și lipsite de sens, ca cele după care, neamul și statul nostru au fost create de Biserica creștină Ortodoxă!”

Ar fi mai potrivit să încercăm a înțelege resorturile intime ale întregii mișcări, făcând presupunerea — mai mult metodică și introductivă — că ea ar fi sinceră. Impresia noastră deschisă? Bieților oameni care protestează așa de energic — că uneori chiar trec limitele îngădute — *le e frică*. De ce? Ei și au închipuit întotdeauna că Biserica Ortodoxă este o instituție de stat, cu caracter de monopol, care va dăinui beneficiind de aceste monopoli, cât va trăi și statul românesc. În această concepție, Ortodoxia este o industrie națională, trăind nu prin propriile ei puteri și în virtutea valorilor pe care le creează, ci grație unui regim protectionist, sprijinită pe de o parte de bugetul statului, iar de alta — de jandarmi. Ideea că statul trebuie să se identifice cu Biserica Ortodoxă — respectiv cu ceea ce cred funcționarii Ortodoxiei — este așa de adânc ancorată în spirite, încât motiunea „clerului ortodox” ia tonul amenințator „Dacă totuși guvernul va încheia acest concordat în contra voinței neamului nostru creștin-ortodox declarăm că nu-l vom recunoaște niciodată și vom lupta din toate puterile până îl vom desființa”. Evident, amenințarea e amuzant de neserioasă: o instituție de stat care nu recunoaște hotărâri ale statului, se răzvrătește împotriva lor și făgăduiește să le anuleze. Noroc că oamenii cu răspundere nu vor confunda niciodată „clerul ortodox” cu Biserica românească!

Atitudinea aceasta dovedește însă cât de geloasă e „ortodoxia” — motiunea de acaparare pe care crede că are dreptul să o exercite asupra statului. Căci această credință nu e pe nimic fundată, e sigur. „Ortodocșii” noștri o înțeleg însă mai greu.

Nu. Statul nu e de dat în exploatarea nimănui. Viața religioasă e o necesitate aspră pentru spiritualitatea românească, și, în măsura în care spiritualitatea aceasta va fi românească, religiozitatea va lua formele Ortodoxiei. Sigur. Dar statul nu poate înființa un monopol, asigurând „clerului ortodox” concesionarea perpetuă.

Orice Biserică trăiește prin sâmburele ei de adevăr vecinic și prin râvnă duhovnicească a supărilor ei. Adevăr încheie Ortodoxia mai mult decât oricare altă Biserică. Ea e *adevărul* pur și simplu.

Nu are rădăcină dubovnicească? Să-și creeze „Concurența” pe care i-ar face o eventual catolicismul nu poate decât să o stimuleze la aceasta. Să nu protes-

Am decis împotriva concordanţelor cu Roma şi mai degrabă să lădăm, să
căm il dorim totdeauna să fie în stare să se ca lenească şi funcţioneze

Nu în¹ Biserica Ortodoxă Română este mai mare și mai formidabilă acțiune decât în celălalt raport. Într-una din cele două Biserici Biserica nu se opune concordatului întrucât, ca și în cazul altor țări, a primit

Catre anti-concordatarii sinceri

„Intrăm într-o specie de
care va trebui să redim cu

Journal of Management Studies

există în țara noastră și o categorie de oameni care, în numele unui câștig
imediat, trată vite pentru a ne crea o imagine deosebită de statul român
ca un stat cleslin în speță, un stat românesc care nu are interes
național, care este ca în așa parte înțelegându-se că se poate încredința
statului român și că nu pot să înțeleagă că, dacă în statul român, de la
putere la putere cu Roma, care este și rămâne pentru noi, se înțelege că statul
mai mult cu cât aceste tratative nu pot duce decât la recunoașterea și la
Bisericii române. Indiferent de avantajele eventuale care ar putea rezulta pentru
Roma catolică dintr-un asemenea tratat. Oamenii în chestoria de care vorbim la te
suntem datori câteva lămuriri

Nedumerirea lor provine dintr-o greșală pe care o fac din nou ei înșiși: de curaj de a și revizui cunoștințele asupra realității. Presupunerea fundamentală a raționamentului lor e că România ar fi un stat creștin. Ceea ce însă nu este exact. În aparență se mai păstrează încă, e drept, anumite legături între stat și Biserică în țara noastră, dar aceste legături nu sunt organice și contractuale. Pentru anumite servicii, indirecte și nespecificate pe care Biserica Ortodoxă se presupune că le face statului român, acesta își recunoaște totuși de ea anumite obligațiuni. La atât se reduc însă legăturile. Dincolo de "contract" nu mai e nimic. Statul românesc nu se simte solidar cu Biserica în virtutea unei identități ci în virtutea unei convenabilități. Statul nu păstrează obligat față de Ortodoxie pentru că este creștin, ci pentru că creștinismul îi face anumite servicii.

Să ne lămurim o dată pentru todeauna: oricare ar fi aparențele, România nu este un stat creștin, și nici nu poate să fie, astăzi. Statele creștine sunt teocratice ca structură. Al nostru s-a constituit pe ideologia democratică.

State creștine nu mai există. Au existat în Evul Mediu, și nu ca realizări, ci ca încercări, și acestea neizbutite. Așa a fost statul papal, așa a fost Imperiul Bizantin, organizațiuni care se sprijineau pe un anumit simbolism al funcțiunii și al formelor. Dar cărora nu le-a succedat niciodată efectiv să ancoreze aceste simbole în realitate. Teocrația s-a dizolvat înainte de a se constitui complet. Și o vor, care nu contestă caracterul teocratic al Imperiului de Răsărit, crede

totuși că acesta a trebuit să cadă pentru că nu a reușit să umple formele vieții publice cu o spiritualitate autentică.

Întru atât întru cât țările românești s-au dezvoltat direct sub stăra de influență bizantină, ele ar fi putut fi formați teocratice. În fond însă, nu au fost. Principalele dăruire erau creștine nu ca structură, ci întru cât domniilor erau creștini.

România modernă nu cunoaște această preocupare, de altfel, ca toate statele moderne. Că ea admite o religie de stat? E o chestie de oportunitate. Și mai este inertie, lipsă de sinceritate, lipsă de curaj. Statul modern democrat nu poate fi decât laic. De aceea, România de azi este, sub acest raport, un organism hibrid.

Pentru orice guvern, problema religioasă e o problemă politică. Pe care nu o poate trata decât ca atare. Politic a fost rezolvată autonomia Bisericii Ortodoxe pontice este pusă în discuție și chestiunea concordatului. Să interzică în statului român a trata cu Roma? Cu ce drept? Se periclitează Ortodoxia. (Mai, întâi, e adevărat!) Dar ce-i interesează pe guvern asta? Dacă statul român ar simți nevoia unei religii, apoi să o recunoaștem cea mai potrivită ar fi cea protestantă, ca fiind tot așa de fundamental lipsită de spiritualitate ca și statul modern.

Știu omenirea se îndreaptă înspre alte zări. Statul modern democrat lăsar dează. Dar acestea sunt considerațiuni istorice, nu politice. De care un guvern nu poate să țină seamă.

Că situația Bisericii va putea fi alta în statul viitor? Nu ne îndăim. Dar, mai întâi, trebuie creat acest stat. Adică trebuie adâncită spiritualitatea. Ceea ce în primul rând e rostul Bisericii.

Precizări

Cu o îndemănare care nu poate înșela pe nimeni asupra intențiilor autorului său anonim, un articol ascuțit și dinadins dezorganizat dintr-o toate bisericăscă bucureșteană, mi pune câteva întrebări, cari trec cu mult cadrul unei însemnătăți personale. Voi răspunde după cuviință, cu atât mai vărtos cu cât e vorba nu numai de un punct de vedere al meu, propriu, ci mai ales de unul al zărilor noastre.

Atitudinea noastră față de discuțiile în jurul concordatului a creat o seamă de nedumeriri. 'Surprinderea noastră - față de nedumeriții de bună credință, cerbali, nu interesează' - e cu atât mai legitimă cu cât felul nostru de considerare a problemei a fost din capul locului clar și precis. Pentru că în unele spirite se încearcă a se provoca un fel de confuzie, să ne lămurim.

Unii din adversarii noștri ne-au trecut în rândul celor cari susțin concordatul care s-a discutat la Roma. Pe ce temei? O asemenea chestiune nu s-a pus și nu s-a discutat încă la noi. Toate comentariile noastre s-au grupat în jurul discuțiilor, urmate în opinia noastră publică interesată la problema concordatului. Și

s-a stabilit precum că Biserica Ortodoxă nu are dreptul a se crampa ni de statul modern, interzicându-i orice crea unor asemenea tratate politice. Atunci o nimic mai mult *point of view*. Biserica Ortodoxă are dreptul să încheie un concordat cu papa, fără ca prin aceasta să-l oblige să se evertiar să și încalce esența ei. Concordatul nostru nu a fost de-istatizat. Avem de a face aci cu o problemă politică și după sturta ministru *point of view* în prezență nu impus-o. E cineva de altă părere? Să o spună și să o dovedească.

Două: Vom face? Sigur că da. Pentru aceasta trebuie să adaptăm și cunoaștem textul concordatului. Atunci vom discuta. Dar, *point of view* mare. Asta e obiectul nostru. Și atunci vom discuta din nou *point of view* de vedere, întâi ca români, celaleni ai statului politic român, pentru a ști dacă este de interes al statului ca scaunul papal valama sau folosească funder acestor state, adică ca ortodocșii pentru a vedea într-o altă nouă situație creată Biserica Ortodoxă la noi pămîntul este Ortodoxia și cari sunt măsurile de apărare, de atac, care trebuie luate.

Aici. Acuma credem că suntem *point of view*. Preocupat, și se întinde să în defensivă, agitand vechea insinuaare de *point of view* papal. E greșit. Suntem *point of view*, prea adanc ancorati în tradiția ortodoxă a neamului nostru, iar *point of view* prea aspru disciplinati, pentru a nu ne simțim *point of view* de *point of view* nostru de vedere.

Din cele ce am scris, deci, nu avem nimic de retractat. Vom vedea încă puțin a starșit, preopinienții noștri vor putea spune aceași lucru.

Legiferarea în materie religioasă

Se va lua în curând în dezbatere legea cultelor minoritare, și imediat după ea se va ratifica concordatul. Două acte de mare însemnătate pentru viața noastră religioasă, așteptate cu interes nu numai de credincioșii Bisericilor respective, dar și de ortodocșii noștri. Pentru aceștia vor fi de tolos câteva *point of view*.

Biserica Ortodoxă, mai ales în treptele ei ierarhice mai coborate, a privit întotdeauna cu neîncredere și cu un fel de teamă orice încercare de legiferare din partea statului asupra regimului diverselor culte religioase. E vîstă o convingere intencată și irațională, că singura comunitate religioasă avînd legături directe cu statul e cea a ortodocșilor. Și că, prin urmare, singura Biserică avînd dreptul la protecțiunea statului e a noastră. Ca și cum legiferare însemnează întotdeauna protecțiune.

Cine a format această convingere? Nimeni. Ba, dacă ai întreba pe cineva, fiecare ar respinge-o, ca falsă. Și totuși, un asemenea punct de vedere zace în inconștient la toți ortodocșii interesați de viața noastră bisericească. De aci și sentimentul de gelozie existent la noi față de stat, în raport cu celelalte culte noi înțelegem să monopolizăm pur și simplu statul în beneficiul nostru.

E injust. Mai întâi, datoria statului, ca unitate politică, și nu culturală, este să se comporte obiectiv și imparțial față de toate formele de viață religioasă. În al doilea rând, legiferarea în materie religioasă nu însemnează acordarea unui ajutor efectiv din partea statului, ci, dacă voști, mai degrabă o garanție pe care statul și-o ia față de aceste formațiuni sociale.

Legiferarea însemnează, în primul rând, precizare de raporturi. Ea nu poate să fie arbitrară și nu creează realități noi, inexistente până atunci. Ci, cel mult formulează și, ca atare, definește anumite raporturi deja existente, schematizându-le și reducându-le la câteva tipuri caracteristice, ridicate la rangul de normă pentru întregul domeniu de viață respectiv.

Atât și nimic mai mult vor fi și legea cultelor minoritare, și concordatul. Știu, mai ales împotriva concordatului se ridică proteste și bănuțeli. Mărturisesc că nu înțeleg de ce. Pentru că, prin aceasta recunoaște statul român supremă autoritate a papei asupra catolicilor? Da, domnilor, nu e decât o autoritate în materie religioasă. Și asta nu depinde de statul român a o recunoaște sau nu. Așa există, pentru că așa e catolicismul. Care și el există!

La o parte, deci, grijele acestea nefundate. Am prefera altele: îngrijorare pentru lipsa de inițiativă a Bisericii noastre. E mai fecundă.

Biserica și bugetul

Bugetul. Un nou prilej de nădejdi și dezamăgiri. Au și început să se ridice întrebări și Biserica. Fundată, cu tot ata autonomia și cu tot bugetul propriu, mai sunt lucruri ale Bisericii care depind binecâte de Ministerul Artelor.

Iată acum, o foaie bisericească scrie despre d-l ministru Lăpușanu că a redus din buget sumele necesare, înscrise anul trecut de d-l Goldiș pentru întreținerea Seminarului monahal de la Mănăstirea Neamtu.

Desigur, știrea aceasta nu face plăcere. Seminarul monahal de la Neamtu era un început de interes pentru viața călugărească a noastră, care trebuie neapărat relăcută, dacă în adevăr dorim reînvierea unei religiozități autentice. Suprimarea din buget a fondurilor respective înseamnă însăși suprimarea seminarului. Așa se spune. Și o credem. Dar e drept să fie așa?

Bani a dat până acum Ministerul Cultelor. Era dator să o facă? A dat pe vremea aceea la minister Vasile Goldiș și mai era Nichifor Crăciun, primul un credincios slujitor al Bisericii, al doilea un închinător al ei, meritând de înaltă valoare spirituală a misticii creștine. Au dat, deci, dar nu ministerial, ci doi oameni din acel minister, nu după indicațiile legii, ci după convingerile și necesitățile lor lăuntrice.

Acum se taie articolul respectiv din buget. E rău, desigur. Dar trebuie nu mai degrabă să însemneze asta suprimarea seminarului monahal de la Mănăstirea Neamtu? De ce?

Nu ştim că există o Biserică autonomă, cu un buget propriu. Nu e nimic simplu decât ca să se înscrie *in* sumele care s-au lăsat *dincolo*. Asta e soluţia. Este ea realizabilă? Poate, dar a cui e vina?

Creдем, deci, că este cel puțin exagerat să protestăm împotriva guvernului pentru că acesta nu ar avea destulă înțelegere pentru însemnătatea vieții călugărești, atunci când Biserica însăși ar putea să îndrepte mediul rău!

Întrebarea e însă: o va face Biserica? Nu ne îndajim și suntem siguri că se îndrepte de aceasta și amintim toată bisericească. Avem doar o experiență în mizerie. Dar, atunci, de ce să protestăm împotriva lipsei de înțelegere a guvernului, atunci când aceeași lipsă de tragere de inimă împărtășește și Biserica însăși? Înainte de toate, să fim dreți!

Anomalii bugetare

Am relevat, a timp ca Ministerul Cultelor a suprimat din bugetul sau fondurile necesare întreținerii seminarului monahal de la Mănăstirea Neamtu. Suntem acum îndemnați să scriem asupra faptului că nici anul aceasta nu s-au presărat sume însemnate pentru hrana călugărilor de prin mănăstiri.

Am mai vorbit noi de lucrurile astea și altă dată. Nu e zadarnic să revenim. Să revenim, de ce? Pentru a protesta împotriva ministrului respectiv? Ar fi zadarnic. Avem impresia că deasupra tuturor miniștrilor, și anulându-le, deci responsabilitatea, o putere tăcică luptă împotriva atator sfertări luminate pentru mărirea adevăratei noastre vieți bisericești. Exagerare? Exemplele abundă.

Iată unul. Legea și statutul din 6 mai 1925 pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române, deci chiar legea d-lui Lapedatu, zice în art. 63 (statut): „Protopopul are o cancelarie cu un preot ajutor, ca secretar, și un copist”. Sub ministrul precedent, a. d-lui Goldiș, se prevăzuse în bugetul Ministerului de Culte cheltuielile necesare pentru cancelaria fiecărui protopop. Legea prevedea aceste cheltuieli și bugetul trebuia să urmeze indicațiile legii. E adevărat că peste lege se mai inscrieseră și salariul pentru un om de serviciu, în presupunerea că mătutatul ocărilor nu cădea nici în sarcina, nici în competența preotului ajutor sau secretar sau în aceea a domnului copist.

Iată însă că în bugetul pe 1928, însuși legiuitorul, actualmente iarăși ministrul d-l Alexandru Lapedatu, omite să prevadă fondurile înscrise de predecesorul său d-l Goldiș, trecând pur și simplu cu buretele peste cucernicia sa, „preotul ca secretar” și peste veneratul „copist”, dar mai vartos și mai cu seamă pe atotputul om de serviciu, care se varase pe furis în cașcaval.

Vedeți, nu e vorba de nici un fel de bunăvoință suplimentară, pe care bugetul statului poate sau nu să o acorde, după disponibilități. Ci de o așezare conștientă prin lege, pe care însuși statul o răstoarnă sau o desconsideră, prin aceea că nu-i dă condițiile de realizare pe care ea le presupune.

Statul călcând legea, din pricina sărăciei, asta e, și nu suntem la primul caz. Dar atunci, mai putem aștepta noi bunăvoința ministerului, acolo unde ea ar trebui să depășească legea?

Inter duos litigantes

*tertius gaudet*¹ Cei doi cari se cearta – uniți și ortodocșii, cel de al treilea, care până la sfârșit o să câștige – baptiștii, pe care nu-i mai putem scoate de sub protecția specială a legii cultelor minoritare și a căror forță ofensivă pare a fi dacă nu ignorată, cel puțin subprețuită. E adevărat, într-o vreme, ortodocșii din țara veche anunțaseră o violentă campanie împotriva legii cultelor minoritare pe motiv că aceasta ar recunoaște în chip oficial cultul baptist. Ca o asemenea campanie ar fi fost ridicolă – deoarece atata patriotism și Ortodoxie cit. Popescu (Iudor) va fi având și ministrul Cultelor – e o altă chestiune. Fapt, însă că anunțata campanie, care trebuia să ia proporții populare la munt strângulată – dacă nu se va fi născut moartă – pe undeva prin cotloanele „Națiunii dominante” ale aceluiasi inefabil domn Popescu (Iudor) arhanghel – ceva cam ignorant (*comme de juste*²) – al „ortodoxiei”.

Așa că, deocamdată, problema cea mai arzătoare care se pune pentru creștinii uniți și ortodocși din țara românească e – care e metoda cea mai etică pentru a-și extermina adversarul. Nobilă preocupare, fără îndoială – care pune în adevărată lumină perspectivele largi, istorice și religioase, cari stau la îndemana celor doi beligeranți.

Între timp d-l ministru Lapedatu caută formula care să-i îngăduie a depune fără prea mari primejdii proiectul de lege pe birourile parlamentului. Misiunea d-sale nu e deloc ușoară. Legea cultelor minoritare nu mai poate fi întârziată. Sunt prea multe chestiuni litigioase în viața acestor culte – cari nu pot fi lămurite decât pe cale de lege – și, pe urmă, mai sunt anumite obligațiuni internaționale – ortodocșii de la Sibiu și d-l Popescu (Iudor) se fac a ignora aceste lucruri – carora statul român nu li se mai poate sustrage. Întâmplarea a făcut ca acest soroc să-l ajungă pe d-l Lapedatu. Altfel, e la îndemana oricui gândul că nici un ministru nu ar fi fost bucuros să-și ia pe brațe o chestiune așa de delicată – cum e legislația în acest domeniu.

Căci dificultăți sunt nenumărate. Iar cea mai însemnată e aceea că un ministru de Culte, reprezentând în primul rând interesele statului și nu pe cele ale Bisericii, statul nu va putea găsi înțelegere la reprezentanții diferitelor culte – cari se cantonează într-un exclusivism explicabil numai din punctul de vedere al fiecărui cult *in parte*. La care se mai adaugă pretenția – justificată poate în *encore*³ – din punct de vedere cultural, dar nu și politic – a Bisericii Ortodoxe de a se identifica nu numai cu romanismul – ceea ce încă ar mai merge⁴ – dar cu statul român, *creu ce este absolut inadmisibil*.

De o parte — iar de alta — intransigența arogantă a unitilor care — foarte mândre de înfruntarea lor cu Roma — cred că pot vorbi pe un ton nu numai răsculat, dar și cominatoriu, putând în circulație o serie de amenințări inoperante în fond, dar nu mai puțin ipocritice — atât pentru statul roman, cât și pentru noi — namemul de treabă — căci, dacă nu înțelegem o strangulare a unitilor, nu putem admite nici necivilitățile blajene.

Și totuși, poate că situația d-lui Lape-Etlu s-ar fi putut simplifica, dacă el s-ar fi renunțat să intervină cu ogorul, prin lege, în chestiunea spanoasă a averilor bisericești. Nimic nu îl obliga să ia poziție în această problemă. În materie de proprietate și de persoane, dreptul nostru are la dispoziție destule texte de lege de caracter strict juridic — care ar fi îngădui dezbaterea și **STOIL (HOTĂRĂREA PE CALIA JUSTITIEI ORDINARE A TUTUROR CONTRICTELOR DE PROPRIETATE S-AR ÎNTRINIRE LITIGANȚI)**

Este soluția pentru care am pledat noi în această frate — și pe care o socotim ca atât mai îndreptătată cu cât **STATUL** roman, prin situația lui, are tot interesul să se dezintereseze de transferurile de averi între cele două Biserici: ortodoxă și **ROMANA AMBELL ROMANEȘII**

Știu că această atitudine și propunere a noastră va ridica iarăși împotrivă neplăcerile Prea Sfințitului Neculai-cel-fără Prihană de la Sibiu. Dar nu puteam altfel să scriem aici ca ortodocși. Ci scriem la legea cultelor minoritare, care e făcută de stat, pentru ordonarea raporturilor dintre cetățeni, egal îndreptățiți la protecția statului. Ce am dori noi, ca mădulare ale Bisericii noastre pravoslavnice, nu interesează deocamdată, acum — iar dacă ar fi totuși să spunem ce dăm, vom preciza că interesul nostru pentru stricta canonicitate și pentru puritatea dogmată și morală a Ortodoxiei ne interesează mai mult decât problema blidului de linte.

Încheierea discuției la legea cultelor

Discuția generală la legea cultelor s-a închis la Senat, în manifestarea unei generale dorințe de pace. Cuvântării supte, somptuoase, savante și patetice a episcopului Hossu, noi, ortodocșii, i-am opus vorbirea aspră, sigură, masivă și convingătoare a mitropolitului Bălan. De o parte și de alta, chemări către pace și înfrățire au încheiat dezbaterile. Dar aceste dorințe nu trebuie să ne înșele prea mult.

Nor indicasem din capul locului o soluție: aceea, anume, ca statul să nu se amestecă în transferul de averi între cele două Biserici. Dacă s-ar fi adoptat această atitudine, s-ar fi crușat o încordare a spiritelor care nu e numai zadarnică, ci adăune păgubitoare. Căci, e adevărat, toată lumea îndeamnă la pace, dar nimeni nu e dispus la concesii. Ci, dimpotrivă, fiecare e sigur pe dreptul lui și pretinde că până în cele din urmă adversarul — își va recunoaște vina și va ceda.

Nu cedează însă nimeni. Cele ce s-au întâmplat vineri seara în ședința Senatului, când P. S. Neculai de la Sibiu a trebuit să amenințe cu plecarea, dovedește încă o dată cât de departe sunt de o înțelegere părțile antagoniste și ce dificilă e poziția ministrului, care nu trebuie să uite o clipă că, în esență, el este de ministru, nu poate fi nici unit, nici ortodox, ci ministru al unui stat E AIC, cu egala grijă pentru toți cetățenii acestei țări.

P. S. Neculai al Sibiului, ca și P. S. Vasile al Blajului, se țin departe de acest punct de vedere. Fiecare are, în parte, dreptate, intru cât sunt reprezentanți ai unei Biserici militante. Cuvântarea primului ministru¹, care a ținut să accentueze caracterul laic al statului român, nu putea găsi la ei nici un fel de înțelegere pentru că e – omenesc – greu să ceri unei corporații constituite cu viața, legea și tradiția ei bine delimitate, să cedeze pasul intereselor altei corporații, chiar dacă – în ordinea lumească – aceasta din urmă ar fi ierarhic superioară.

Dacă însă înțelegem omenescul acestei atitudini, nu înțelegem lipsa de termitate a statului, care nu și-a precizat punctul de vedere și, ca atare, nu a fost în poziția de a trage hotărât consecințele. E un proces grav și aspru. În care cele două Biserici, care au încercat, de fapt, să încalce, într-un domeniu poartă drepturii suverane ale statului, s-au dovedit mai sigure și mai ofensive decât statul însuși, care s-a lăsat intimidat.

Din această dificultate, ministrul nu poate ieși decât într-un singur fel: depășirea punctului de vedere confesional – adoptarea unei atitudini politice și impunerea acestui punct de vedere cu hotărârea ultimă.

Cele ce scriem aici vor supara și pe uniți, și pe ortodocși și – probabil – și pe ministru. Dar e mai puțin just și mai puțin adevărat, pentru aceasta?

Cuvântarea P. S. Neculai

En contrarie, ale cărui legături cu Ortodoxia nu sunt din cele mai evidente, aprecia faimosul discurs rostit de P. S. Neculai al Sibiului, afirmând că „într-o poziție Bălan a obținut menținerea articolului XLV și – poate – anularea sau amânarea *une die* a concordatului”. Faptele l-au dezmințit. Căci chiar a doua zi guvernul retrăgea faimosul articol XLV, iar P. S. Neculai plecă la Sibiu, după ce dadase cetire unui energic protest, mai precis în conținut decât în eficacitatea lui, ca pornind de la „episcopatul român ortodox”. Instituție religioasă de o călărie non citate indolentă și, în orice caz, știrbită.

Nici nu se putea să fie altfel. Încă înainte de depunerea legii la Senat, noi am indicat aici ca sigură soluție a chestiunii retragerea acestui articol. Iar într-un interviu acordat ziarelor de ieri dimineață, d-l ministru Lapedatu recunoaște însuși că soluția adoptată e singura logică. D-l ministru are dreptate. Dacă ne mirăm de ceva e numai că, având atâtea motive – pe care noi le-am expus de altfel – să se dezintereseze de chestiunea transferului de averi între confesiuni

guvernul a pus totuși în proiectul său de lege problema, formulând în articolul XLV. S-a dat astfel prilej de discuție nervoasă între reprezentanții celor două Biserici românești și s-a creat unora din ei iluzia că, până la sfârșit, punctul lor de vedere va triumfa.

În primul rând P. S. Neculai. De fapt însă discursul mitropolitului Bâlan nu putea schimba nimic într-o situație mai dinainte hotărâtă prin natura elementelor ei constitutive. Dacă cineva și-a închipuit totuși altfel e pentru că a socotit cu intervenția unor fapte de oportunitate politică de interes limitat — așa zice personal. Altfel, nimic nu mîna pentru neterminatul articol. Când din fericire intervenția unor fapte de asemenea natură nu s-a produs, chestiunea a trebuit să fie scoasă din discuție.

Cuvântarea P. S. Neculai al Sibiului? Un discurs frumos. Atât și nimic mai mult. Cu anumite îndemănări politice. Cu manifestarea unei frumoase mandrin, chiar dacă uneori alunecă înspre orgoliu. Dar nu a fost nici sub raportul canonic, nici sub cel istoric-juridic o argumentare stransă, care să prezinte victorioasă noastră. Să nu ne înșelăm singuri. *Articolul XLV devine XLVII* — a fost extras pentru că nu am fost în stare să îl susținem. Admirat în parintele mitropolit și nu înșele lumea și, mai ales, să nu se înșele pe ei. *Am pierdut un proces în care nu l puteam câștiga*. Nu din vina avocatului care — ca avocat — a fost desigur, strălucit. Ci din vina datelor inșele ale procesului, desigur. Să o spunem însă lămurit, pentru ca nu cumva să creadă lumea că P. S. Neculai și-ar fi îndeplinit misiunea cu prisosință și că noi, ortodocșii, am fi fost nedreptățiți. Cu prisosință nu și-a îndeplinit sarcina mitropolitul Sibiului. Cu talent, da. Dar cu stîntă, cu duh în adevăr bisericesc, cu metodă și cu constanță teologică a dreptății, nu. Se putea face mai bine, oricât ar protesta confratii mei. (Și eu știu ce spun!)

O singură idee generală s-a desprins din întreaga cuvântare a prelatului ortodox: necesitatea reîntregirii Bisericii lui Hristos. Este o veche idee a Prea Sfințitului, care de câțiva ani îl poartă pe drumurile Europei. Și astfel în Senatul țării a răsunat elogiul Stockholmului. E mai puțin decât atunci când a răsunat în incinta Sfântului Sinod. Dar e totuși excesiv — atunci când vine din gura unui prinț al Bisericii pravoslavnice.

Noi, așa cum am spus-o și altădată, socotim această râvnă a P. S. Neculai ca fiind drumuri absolut false. Atitudinea din Senat o dovedește încă o dată. P. S. Să urmărește cu strășnicie întoarcerea uniților la Ortodoxie. Foarte frumos. E un proces nu numai necesar, dar absolut în ordinea lucrurilor. Că Biserica romano-catolică nu poate prinde pe structura noastră spirituală e un fapt. Că uniaticismul, formulă religioasă hibridă între toate, nu poate fi sortit la izbandă e un alt fapt. Pentru că nu înseamnă catolicizare suprapunerea pe o pietate răsăriteană a unei ierarhii romane.

Dar părintele mitropolit merge mai departe. Readucerea uniților la Ortodoxie trebuie să se întâmple, în concepția Prea Sfinției Sale, paralel cu un alt proces de unificare de proporții cu mult mai vaste, pe baza programului de la Stockholm și Lausanne.

Ne rugăm de iertare. Suntem bucuroși de râvna misionară a Prea Sfințitului Neculai în ce privește ortodoxizarea. Bucuroși principial - pentru că metodele care nici nu sunt creștine, nici nu pot fi eficace, nu le găsim potrivite. Dar unificarea după indicațiile protestante de la Stockholm - iată o fericire de care ne putem lipsi bucuroși. Ceea ce am dori, și e de absolută nevoie, este ridicarea nivelului vieții noastre religioase răsăritene. E singura operă care ar da, în ade-văr, roade. „Modernizare” protestantă a acestei vieți, nu! Iar dacă P. S. S. a hotărât o „moderniza” după aceleași procedee după care „reortodoxizează” ne-am ruga să lase pe unii în pace, dacă ortodocșii nu vor putea scăpa de bine-făcerile noui unificări, să scape cel puțin închinătorii papei. Nu de alta, dar ea să nu piardă sâmbanta creștinilor în țara românească.

Nu ne facem nici o iluzie aspra succesului rândurilor noastre pe lângă curtea mitropolitană din Sibiu. Prea Sfințitul Neculai e un om luminat și de talent desigur. Dar pe teologul Bisericii noastre răsăritene îl așteptăm încă. Marele discurs rostit în Senat de mitropolitul Ardealului ne-a dovedit o încă o dată.

Dacă mai era nevoie

Cuminecătură

Măria sa, regele Mihai, s-a împărțășit. Pentru prima oară, copilul regal cuminecă, intru Trupul și Sângele Domnului, jertfă supremă și extremătoare pentru mântuirea noastră, prin care se adună nădejdiile noastre de regăsire a vechilor drumuri - pierdute de la Adam - spre Dumnezeu.

Cum se va fi răsfrânt lăina aceasta copleșitoare în sufletul frigid, deschis de aci înainte vieții largi și cuprinzătoare, e o îndoială. Practica noastră religioasă, care, singură, asigură mântuirea adevărată, dar care nu înlesnește inter-deauna bucuria și străluminarea lăuntrică a diverselor etape din drumul acestei mântuirii, nu prevede o catehizare specială înaintea săvârșirii acestei taine sau cel puțin nu prevede una îndestulătoare. Elementul de inițiativă personală cade cu totul pe al doilea plan față de motivul transcendent al îndurării divine.

Iubirii noastre mișcate pentru copilul regal, simbol și realizare de mână a rasei noastre - să i se îngăduie, deci, două vorbe.

Mărite stăpâne, ești rege după legile omenești, dar nu ești ÎNCĂ rege după darul lui Dumnezeu. Sângele tău te-a indicat în ceasuri de îndoială voinei naționale ca purtător al nădejdiilor, trudei și aspirațiilor noastre. Cărația lui Dumnezeu care nu poate veni decât prin invocarea Duhului Sfânt, în clipa ungerii, nu a coborât încă asupra capului tău - abia vârsta, mai mult decât vrednicia ta, îi va aduce Harul.

Mărite stăpâne - intri, totuși, astăzi pe poarta larg deschisă a Bisericii, care e singurul drum al stăpanirii asupra oamenilor. Puterile tale mistice - fără de care nici un rege nu poate fi rege, de aci îți vin, nu din altă parte - și fără ele nu poți începe nimic.

și, în fața ta, ai împărtășit la Cîna cea de Taina și ai mărturisit prin această faptă de înfricoșată adăncime credința ta neștrămutată în învierea morților.

Nu murim. Măna ta nu murim nici unul — de tot. Murim pentru piețele noastre, dar înviem prin îndurarea lui Dumnezeu. Când asupra capului nostru s-a coborât o dată grația cerească, nici porțile iadului nu ne mai pot fi împotrivă.

Altfel, toată jertfa trupului care s-a frânt pentru noi ar rămâne zadarnică. Marturisește, deci, slăvane, cu nădădături, Aștept învierea morților.

Salarizarea preoților

Congresul preoților a discutat, între altele, chestiunea salarizării. Despre care eu am spus, cu acest prilej, că este o problemă cu deosebire dificilă. Alții de altă părere știu. Ei au soluțiuni de o simplitate impresionantă. Și nici n-așteptat congresul acesta al preoților ca să le expună, ci au convocat un consiliu, unde, nefiind nici un fel de control, se poate spune și vota orice. Pentru mine, și nădăduiesc că nu sînt singur și nu exprim, deci, o impresiune subiectivă, ci o realitate, problema rămâne dificilă. Căci ea se complică cu problema *adevăratelor* raporturi dintre stat și Biserică. Nu ignoriez că există o teorie a statului român ortodox. Dar îmi dau seama cât de puțin trece în practică, și cât de puțin *poate* să treacă în practică, din această teorie.

Faptul brut, de la care e bine să plece orice încercare de a soluționa problema salarizării preoților, e că Biserica noastră Ortodoxă e autonomă. Această autonomie nu a fost dată de stat, ci cerută de Biserică. E adevărat că nu toți chiar își dau seama de ce înseamnă această autonomie și ce valoare poate ea avea. Legea pentru reorganizarea Bisericii Ortodoxe este, în aplicarea ei de către episcopi, cea mai vie și irefutabilă dovadă că ierarhia noastră bisericească nu s-a lămurit încă complet asupra noului regim. Ministerul Cultelor înregistrează aproape în fiecare săptămână cereri și măsuri episcopale, care fac dovadă acestor stări de lucruri.

Nu e mai puțin adevărat însă că autonomia a fost cerută de Biserică. De ce această cerere? Voia Biserica să-și creeze o situație privilegiată, înțeleg ea să nu se mai muljumească cu raporturile de până atunci și intenționa să se instituiască o autoritate deasupra statului? Sau mai degrabă se simțea ea stingherită în viața ei proprie de amestecul statului, din ce în ce mai stăruitor și mai neconform cu interesele și cu viața ei? Se pare că acesta din urmă e cazul. Dacă însă Biserica se vede amenințată prin pretențiile și prin politica statului, aceasta înseamnă că acesta din urmă lua în ultimul timp o dezvoltare și o structură din ce în ce mai neconformă cu principiile Bisericii. De aci și nevoia autonomiei.

Astăzi însă se cere o îmbunătățire a salariilor preoților. De la cine? De la stat? Statul își are funcționarii săi, pe care îi plătește cum poate și de la cari cere serviciile de cari are nevoie. El ar putea, eventual, face și sacrificiul de a îmbu-

plăta salariilor preoților. Cu o condiție: ca aceștia să fie funcționarii lui Dumnezeu, să stea în slujba statului și să îndeplinească serviciile pe care le cere el, stat care, prin politica lui, a forțat Biserica să devină autonomă, ca să scape de primejdia pieții? Dar dacă asta nu se poate, cu ce drept se cere spor de salariu de la stat?

Iată o întrebare la care aștept de mult să mă încredințesc cu un răspuns de altmenea decât de la șireții cari se ascund după deget și își mulțumesc ca nu e poate cetățeanul în ochi.

Primenire

În acest sfârșit de toamnă târzie, când neamul nostru sărbătorește totuși primăvara lui politică¹, Biserica își adună și ea nădejdile. Ce poate ea aștepta de la această răsturnare a raporturilor de forță și de la această eliberare a puterilor ale nației? Totul.

Un stat din ce în ce mai acaparator, organizat de o ceată de meseriași de detențiunii puterii, fără nici un fel de înțelegere pentru plămăda spirituală a poporului și a țării, nu putea vedea, în orice instituție constituită, decât un mijloc de stăpânire nu a maselor, care nu erau interesate decât cel mult ca instrument al izvoarelor de producție materială.

Într-un asemenea stat, interesante nu sunt decât banca și poliția. Cum Biserica nu a putut fi încadrată în cea dintâi, a fost confiscată pentru cea de a doua. Opera de spiritualitate? În cazul cel mai bun, o acțiune moralizatoare, în care grija cea mare era să se dea Cezarului ce e al Cezarului, lăsând îndatoririle fata de Dumnezeu în grija... lui Dumnezeu însuși. Focul sfânt de misionari al oamenilor Bisericii? Excescențe superflue, statul neavând nevoie decât cel mult de funcționari credincioși, iar partidele politice, de agenți electorali. Nu e încă prezentă în minte părerea răposatului Constantinescu: „Pune și pe popă în comisiune, că popa are maneca largă, și e bine...”, spusă în plin Consiliu de Miniștri².

Iată de ce, de la noua viață politică a țării, ai cărei zori mijesc astăzi, Biserica are totul de așteptat. Ea trebuie să intre în adevărata ei funcțiune, așa încât, nerecluzând a da Cezarului ce e al lui, să poarte în primul rând grija de a asigura lui Dumnezeu în sufletul și în fapta oamenilor, ce este al lui Dumnezeu.

O puternică viață spirituală, o dezinteresare măsurată de statul politic și economic, o independență absolută față de încercările lui de imixtiune, o strașnică delințare a sinței ei, prin reîntrirea în legea lui Dumnezeu.

Neu ne îndoiim că spiritul vremii noi, cărora i-am fost, după puteri, și noi mesetșugari, îngăduie această fundamentală primenire. Întrebarea e dacă ierarhia noastră bisericască simte marile nevoi ale trupului mistic al lui Hristos și va ști ce să ceară și va cunoaște ce trebuie să realizeze.

Cea dintâi problemă bisericască e, deci, astăzi cea a ierarhiei. O vom urmări

Secularizarea spiritului bisericesc

Cu prilejul discuțiilor în jurul calendarului și Paștei, s-a ridicat din nou mite cercuri, al căror interes pentru Biserică nu poate fi pus sub bănuială, chestiunea responsabilităților. Problema este privită deocamdată sub raportul persoanelor. Aș observa că ea este mai amplă și că toate necazurile în care se zbate Biserica noastră derivă dintr-o anumită stare de lucruri generală, a cărei cea mai însemnată caracteristică este secularizarea spiritului bisericesc.

Fără îndoială însă că chestiunea persoanelor nu e lipsită de interes. Căci lucrurile oamenii le fac, și între toți vinovați sunt unii mai vinovați. Nu înțeleg însă prin ce întâmplare marele vinovat a devenit dintr-o dată P. S. Pimen, mitropolitul Moldovei. Nu am să-l scuz și nici nu am cum să-l apar. Pentru motive care se vor înțelege lesne. Am să amintesc totuși că peste capul Prea Sfințitului Pimen este un vinovat mai mare. Vrem în adevăr să începem opera de restaurare a Bisericii în drepturile ei și vrem să promovăm reînvierea adevăratului duh ortodox? Bucuros – sunt la dispoziția oricui, când va fi să se încerce acest lucru. Dar cu o condiție – să se înceapă operația de unde trebuie. Nu de la P. S. Pimen.

De altfel atacurile împotriva mitropolitului Pimen sunt și din alt motiv nepotrivite. Eu cred că cea mai urată farsă pe care P. S. Pimen ar putea-o face acestor apărători ai Ortodoxiei – oameni, încă o dată, de mare merit și de perfectă sinceritate – ar fi să se retragă.

Căci vă închipuiți atunci încercătură – protestăm împotriva actualului mitropolit și președinte al Sfântului Sinod pentru că e liberal și politicianizează Biserica. Locul său va fi, prin retragere, liber. Și vor trebui să se facă noi alegeri. Cine va fi viitorul mitropolit? În orice caz, tot un agreeat al Partidului Liberal.

Situația e astăzi, în Biserică, de așa natură încât nu pot ajunge la scaun episcopal decât liberalii. Căci alegerile se fac în marele congres bisericesc, iar marele congres bisericesc este pentru câțiva ani încă împănăt numai cu liberali.

Iată, deci, că în condițiunile prezente, problema se deplasează. Nici un clarar nu trebuie dislocat, atata vreme cât nu avem putința ca, în locul gol, să vină un om mai vrednic. Putem să creăm noile condițiuni de selecționare? Eu cred că da. Nu ar fi, prin urmare, cazul să atacăm în prealabil această problemă?

În soluție

Încercarea Partidului Liberal de a arunca vina tulburărilor pe chestia calendarului în seama guvernului actual este și îndrăznească, și deplasată.

Adevărul este că Biserica noastră se află astăzi despăcată în două. Și că câte de milioane de lei dacă ar fi cheltuit sectanții și protestanții în România împotriva Bisericii Ortodoxe, încă nu ar fi putut obține un rezultat așa de strălucitor.

Dar poartă Partidul Național Țărănesc și guvernul lui, prezidat de d-l Maniu, intrucatva vina acestor stări de lucruri? Se poate spune și asta! (e nu se poate spune cu rea-credință? Realitatea este însă alta

Nenorocita rezolvare a problemei calendarului și a așezării Paștelui nu este un incident întâmplător în viața Bisericii noastre. Aceste două întâmplări sunt numai două momente dintr-o întreagă serie de împrejurări care, toate, dovedesc că Biserica noastră a intrat în disoluțiune

Se putea evita tulburarea pe tema calendarului? Se putea dacă, o dată greșele sinodaliilor comise, d-l Maniu ar fi chemat la sine cativa sinodali, le-ar fi bătut cu pumnul în masă și le-ar fi cerut, sub amenințarea raderii bărbii, să și bage mințile în cap. Putea face însă d-l Maniu un asemenea gest? Ar fi însemnat să renunțe la toată linia lui morală pentru care țara l-a sprijinit și l-a dorit la guvern, și să înfrângă – la fel cu liberalii – autonomia Bisericii, pentru care totușii ei au luptat. Un asemenea gest îi era interzis d-lui Maniu și refuzându-se lui, șeful național-țărăniștilor a dat încă o dată satisfacție conștiinței sale a țării. Altcineva putea și trebuia să intervină în această atacare. Noi am văzut cine. Acest altcineva însă nu a intervenit – și vom fi siliți, când va veni rândul, să o spunem de ce

Să intervină d-l Maniu? A, nu. Nu, din o sută de motive în afară de cel al corectitudinii pontice. În adevăr, să presupunem că s-ar fi obținut înăbușirea tulburărilor ca endaristice. Ei, și? Ce s-ar fi obținut? Cel mult *neutralizarea unui efect*. Cauzele, acestea ar fi rămas. Ele stau în starea de azi a Bisericii, în configurația ierarhiei noastre bisericești

A, nu! E mai bine așa. Suntem recunoscători celor care, fie chiar împotriva voinței lor, au contribuit la declanșarea scandalului. E singura posibilitate ca de aci înainte să fie atacată adevărata problemă a Bisericii – refacerea ierarhiei noastre

Inconsecvențe

Ziarele au fost neînștiințate că d-l Aurel Vlad, ministrul Cultelor, ar fi cerșet pe d-l dr. Lupu în locuința acestuia de la Athenee-Palace și i-ar fi comunicat că guvernul a trimis tuturor episcopilor o adresă, prin care le pune în vedere să îngăduie prăznuirea Paștilor la 5 mai, acolo unde populația o va cere. Știrea nu a fost dezmințită până în prezent, ea trebuie, deci, considerată ca bună

Aciunea noastră în legătură cu Pașcalia nu a fost, propriu-zis, o agitație. Pentru că noi am refuzat în chip constant să trecem dincolo de marginile presei și Dumnezeu știe dacă ne-a lipsit prilejul și indemnul. Nu am înțeles să creăm o bulăască nici țării, nici guvernului. Pentru simplu motiv că vinovații erau în altă parte. Afirmatia unui foarte important membru al ministerului Maniu că această campanie a noastră a amenințat un moment însăși existența cabinetului este vădit exagerată. Și ea nu e un certificat nici de perspicacitate, nici de bună

credință. Am purtat lupta, și o vom continua, cu deplin sentiment de responsabilitate și cu obiectivitate rece. Asta ne creează o situație privilegiată, care ne dă dreptul să vorbim răspicat.

Așadar, dacă demersul d-lui ministru Vlad s-a produs în adevăr, atunci nu suntem de acord cu atitudinea guvernului. D-l Maniu a declarat în repetate rânduri că recunoaște gravitatea problemelor ridicate de Pașcatie. Dar chestiunea e de resortul exclusiv al Bisericii și guvernul – oricare ar fi regretul sau părerea lui – nu se poate amesteca în nici un fel în această afacere.

E adevărat, d-l Maniu adăuga făgăduiala că toți creștinii vor avea libertatea să serbeze Paștele când vor voi. Făgăduiala nu s-a părut ciudată, pentru că nu înțelegeam cum ar putea guvernul să asigure în chip pozitiv prăznuirea Paștilor la 5 mai, fără să se amestece în treburile Bisericii. Și asta am spus-o la timp.

Iată însă că nedumerirea noastră ia sfârșit prin intervenția d-lui Aurel, adică o circulară s-a trimis tuturor episcopilor, cerându-le să înlesnească prăznuirea ortodoxă a Sfintelor Paști acolo unde populația o va cere. Dacă e adevărat, e foarte rău.

Întai, pentru că intervenția e tardivă. Dacă guvernul a avut în adevăr interes serios de a asigura credincioșilor libertate de a prăznuji Paștele la 5 mai, atunci această intervenție trebuia să se producă în timp util. Ce fel de Paști vor fi acestea, fără slujbele din Postul Mare, deci, fără îndelungata pregătire sufletească pentru sărbătorirea Învierii – fără amintirea Patimilor, răstignirii și punerii în mormant? Demersul acesta tarzielnic e regretabil – pentru că are toate semnele unei sabotări lipsite de curaj.

Al doilea, pentru că procedura guvernului se sprijină pe o inconsecvență. Imixtiunea ministerului în treburile Bisericii este evidentă. Și atunci, sau această imixtiune este posibilă – și atunci de ce guvernul s-a rețrașat acum două luni în dosul declinării competenței și nu a intervenit pentru curmarea scandalului bisericesc, sau imixtiunea e neadmisibilă, și atunci cum își îngăduie guvernul să o săvârșască?

Al treilea, pentru că Ministerul Cultelor, neavând un specialist care să se priceapă în treburile bisericești, aruncă Biserica într-o situație gravă. În adevăr, ordinul a fost dat pentru a se pune bisericile la dispoziția credincioșilor cari doresc să prăznuiască Paștele ortodox. Care Biserică? Bisericile unde s-a slujit Învierea? Este o aberație.

Iată, deci, unde a dus o politică pe bază de diplomație și lipsă de fermitate. Dacă guvernul vrea să continue și pe alte planuri, nu are decât să o facă. Rezultatele se vor vedea.

Ofensiva sinodală

Agitația împotriva concordatului a reînceput. După moțiunea votată de Asociația Clerului Ortodox, iată acum Sfântul Sinod, care se surmenează concor-

pand memorii protestatare și luand în Senat, prin reprezentanții săi, altă...
cari îl exced din toate punctele de vedere

Că un sinod care în problema Pascalică s-a comportat așa de sub așteptare...
cele mai pesimiste, făcând jenanta dovadă a ignoranței lui nu numai în cele ortodoxe dar în genere în cele dunoynicești, și dând spectacolul întristător între toate al unei anarhii și lipse de prestigiu răsărite să se ridice astăzi pentru apărarea prestigiului și integrității Ortodoxiei românești, iată, în adevăr, ceva extraordinar. Sta mintea-n loc nu?

Nu. Pentru că cine își dă seama de întâmplările din Biserica noastră stabilește imediat o legătură între disprețuirea Ortodoxiei întâmplată cu prilejul discuțiilor și hotărârilor în jurul Pascalică, și supraviețuirea (falsă) aceleiași Ortodoxii cu prilejul discuției concordatului. Dacă așezati în centrul preocupărilor d-voastre interesul Bisericii, atunci nu veți înțelege nimic desigur. Așezati însă în centrul acestor preocupări o persoană, și lucrurile se vor lămurii dintr-o dată.

Cheia tuturor meurcăturilor? Mitropolitul Neculai Bălan. Ambitia mitropolitului Neculai Bălan. Planurile lui personale. Când se pusese chestiunea Pascalică, purtător de cuvânt era mitropolitul Gurie. Părintele Neculai și dădea seama că o izbândă a Ortodoxiei pe această temă ar fi fost de natură a ridica prestigiul personal (ca și cum numai de asta e vorba!) al arhiepiscopului Chișinăului. Și a pornit împotriva lui. Lumea a crezut că a pornit împotriva Pascalică ortodoxe. Dar lumea s-a înșelat. Pentru că numai chestiunile de persoană îl interesau. A spus-o el însuși cu glas mare: de ce să poruncească în Sinod Gurie și nu eu? Este adevărat, cu acel prilej s-a comis și o infamie: părintele Neculai a pretins că vorbește în numele Ardealului. Ca și cum un om cu răspundere poate vorbi de ardeleni și basarabeni în chestie de Ortodoxie.

Vasăzică ieri, mitropolitul Bălan lovea adevărata Ortodoxie. Pentru că era în luptă cu prestigiul părintelui Gurie. Astăzi însă, protestează vehement împotriva concordatului. Pentru că în Ardeal este în luptă cu prestigiul impresionant al părintelui Vasile, mitropolitul unit al Blajului. Aci stă, prin urmare, rostul agitației violente la care arhiepiscopul de la Sibiu se dedă împotriva concordatului în convingerea nevinovată dar nu și inofensivă a părintelui Neculai Bălan că P. S. Sa trebuie să fie papă al Bisericii românești.

Acum, ca și data trecută însă, mitropolitul Neculai a izbutit să solidarizeze cu punctul lui de vedere majoritatea Sinodului. Are faptul vreo importanță? Principal, desigur. În speță însă, nici una. Nici una, pentru că Sinodul nostru e compus, în marea lui majoritate, din bieți oameni, plini de păcate lumești, cari tremură pentru scaunul lor și cari se lasă terorizați de primul îndrăzneț. Așa s-a întâmplat, cu foarte puține onorabile excepții, în cazul Pascalică, așa se întâmplă și acum. Guvernul, deci, nu are nici un fel de motiv să se neliniștească de ofensiva sinodală. Pentru că numai o dată să bată din picior, și să vedeti cum dispar Prea Sfinții prin cotloane.

Dar chiar dacă Sinodul nostru ar fi ceea ce este guvernul încă nu ar avea nici un motiv de îngrijorare.

Actul de protest încheiat joi dimineață și cetit în aceeași zi și în Senat nu are nici un rost și nici o îndreptățire. Concordatul este un act politic, pe care statul român, din considerarea unei situațiuni politice, crede că îl poate încheia sau nu. În speță, guvernul s-a hotărât pentru concordat. Întru atata mîra cât avem de-a face cu un act politic, Biserica nu poate ridica nici un drept de control asupra unui asemenea act. Statul face ce vrea. Este păgubită Biserica Ortodoxă prin concordatul care se încheie? De fapt, noi nu vedem nici un fel de pagubire. Dar presupunând, prin imposibil, că acesta ar fi cazul de când trebuie să se conducă un stat politic, după interesele confesionale ale Bisericii? Ca este Biserica Ortodoxă o instituție de stat? Formal, da. Dar tot instituție de stat este și Biserica unită. Și atunci?

Să-mi fie îngăduit a crede că Sinodul nostru, ca autoritate constituită, nu are calitatea de a interveni în această dezbatere cetățenească. Ierarhii, ei, și alții alături întru cât sunt, ca cetățeni, specialiști în asemenea chestii, da, o pot face. Dar principal, nu mai mult decât oricare alt cetățean.

Se poate teme guvernul de intervenția, ca specialiști, a episcopilor noștri? Să fim serioși. Cu prilejul dezbaterilor Pascalei s-a făcut dovada valorii lor de „specialiști”. Pastorală explicativă rămâne un nepieritor moment de ignoranță teologică. Nici părintele Neculai nu știe carte? Ba, da! Dar părintele Neculai cunoaște teologia cum ar putea să o cunoască și un jidan obiectiv și „științific”. Creștin nu a fost niciodată. Și nu e nimic mai ușor de răsturnat ca o construcție „științifică” în teologie.

Guvernul poate prezenta, deci, liniștit concordatul în fața Parlamentului. Ofensiva sinodală nu e nici măcar o piatră-n bulboacă!

Biserica dominantă

Ce este o „Biserică dominantă”? Iată o întrebare care trebuie și ea odată pusă. Cu „Biserica dominantă” lucrează la noi toată lumea și ambițioșii cari încearcă să-și creeze, prin Biserică, situații excepționale, și slăbănogii care vor să-și pună situația — primejdioasă prin neactivitatea lor — la adăpost de orice risc, cu ajutorul jandarmilor. Dar ce e, precis, această „Biserică dominantă”, în numele căreia se terorizează lumea, asta nu o spune nimeni. Să vedem, deci.

Este adevărat că, între celelalte Biserici recunoscute de stat, se acordă, prin Constituție, Bisericii noastre Ortodoxe calificativul de „dominantă”. Rațiunea acestui fapt stă în aceea că majoritatea populației țării este închinătoare Bisericii ortodoxe pravoslavnice. De unde urmează că regele trebuie să fie botezat în religia ortodoxă și că la diverse festivități protocolul trebuie să acorde primul pas reprezentanților acestei Biserici.

Ai ai și nimic mai mult. Ba încă, nici măcar atât. Pentru că, dacă — Doamne ferește — maine am fi republică, faptul că cineva ar fi unit sau catolic, sau orice

nu ar constitui o limitare reală de un impediment pentru candidarea
proiectului.

Prin însuși proces de purtare a proximității pomenite mai sus, Biserica acceptă
orică de dominanta în locația nu se poate realiza în lăsa statului de nici un
de situație privilegiată. De altfel, calitatea de "dominant" ar fi mai degrabă
de natură a conștientizării existenței decalajului real și a excepțiilor.

A înțelege statul meritele acestuia înseamnă a ne închipui că statul român
nu acordă egala libertate de conștiință și că nu pășea de exercitare a acestor
libertăți titlatură exteriilor. Ceea ce aparține cazurilor romani și ei ca
de-a dreptul absurd.

Pricina mai adâncă a acestor neînțelegeri, în primul rând, ține de lumea nu și da
la noi, scama că statul român nu e un stat e în existență. Este un de locuri co-
mune debitate pe tema Ortodoxiei care ar fi să văd că naționalitatea românească,
au făcut să circule părerea confuză că statul nostru ar fi ortodox. Ceea ce nu e
adevărat. Fără a spune dacă e bine sau rău, noi trebuie să recunoaștem că statul
român, intru atât intru cât și a însuși aș-zisă structură modernă, nu poate fi
dogmatic interesat la viața religioasă a țării și nu mai puțin.

Concluzia? Nu există, de fapt, Biserica dominantă prin voința și interesul
statului și nici prin vreun statut juridic al acestuia. Ceea ce, mai prin situația de
fapt a Bisericii, și prin hârmicia și osteneala duhovnicească a conducătorilor ei.

Acesta e adevărul. Dar, evident, el nu poate conveni decăt arei Bisericii vii.

„Dominanță” și... realitate

Mi se spune că cineva o să-mi răspundă și încă „fulgerător” - la conside-
rațiile mele de duminică trecută, asupra Bisericii dominante. Aștept. Eu, cu
răspunsurile *fulgerătoare*, sunt obișnuit. Cariera gazetărească din țara asta
m-a obișnuit însă, din nenorocire, mai puțin cu răspunsurile *convingătoare*. De
astea mai că n-am văzut. Căci toate „polemicile” cu care am fost cinstit - până
la foarte rare excepții - nu erau decât o țesătură de injurii sau nerozii, iar în
cazul cel mai bun, o pledoarie sentimentală, retorică a locurilor comune și
neconvingătoare. Mai ales „polemicile” pe teme religioase, pornite din lagărul
„dominanților”.

Ce va fi, deci, acest răspuns știu mai dinainte. Așa de bine, încât îl cunosc și
argumentele. Pentru a-i scuti însă de o trudă zadarnică, o să le amintesc, școlă-
rește - de îndată ce văd că e necesar - datele elementare în care trebuie discu-
tată problema.

Întâi, trebuie să se deosebească între situația de fapt și cea de drept. Dacă
Biserica noastră este de fapt dominantă, prin prestigiul, hârmicia și strălucirea
ei, atunci orice discuție este de prisos, nici eu, nici preopinienții mei neavând
nici o pretenție.

Partizanii dominanței însă știu că nu acesta e cazul, ei pretind însă că Biserica Ortodoxă are dreptul să fie dominantă, și, derivând pe „dominant” de la *dominus*, adică „stăpân”, cer pentru această Biserică dreptul de a decide de soarta celorlalte.

Are dreptul? Ce înseamnă asta? Are drepturi istorice. Nu o contest. Dar drepturile istorice nu sunt operante decât în momentul în care ele au trecut în dreptul scris. Să vedem, dară, atunci ce spune dreptul scris.

Constituția noastră prevede egală libertate și protejare tuturor Bisericilor din țară. Asta înseamnă că libertatea și protejarea pornesc DIRECT de la stat spre Biserică, și nu prin intermediul unei singure Biserici – în speță, Ortodoxă – care ar fi Biserica statului și căreia i-ar reveni controlul vieții religioase a țării. Dominanța Ortodoxiei ar fi, deci, mai degrabă o calitate – o „decorație”, dacă vreți – decât o funcțiune.

Se va răspunde că statul român e, prin Constituție, un stat național și că, prin urmare, Biserica Ortodoxă e Biserica națiunii dominante – se vor deduce deci drepturile Bisericii din drepturile națiunii care a făcut și păstrat statul? Bine.

La aceasta vom replica însă:

1) Nu toți românii sunt ortodocși, și atunci, cu ce drept se creează o situație reală subalternă unei părți din națiunea dominantă?

2) E adevărat că în Constituție se spune că România e un stat național. Dacă cuvântul de națiune nu e luat în înțelesul spiritual sau de rasă, ci în cel politic de cetățean. După Constituție, și minoritarii noștri tot români sunt.

Întrebăm deci, care e situația de drept. Nu e bine și nu corespunde realităților istorice? Se poate. Și dacă e așa, îmi pare rău. În acest caz însă, domnilor preoți care vreți să dominați, puneți problema în adevăratele ei date și cereți modificarea Constituției. Și atunci om vedea ce e de făcut. Cine știe dacă nu vom fi de partea d-voastră.

E neapărată nevoie însă, în această perspectivă nouă, să desprindem toate presupozitiile situației. A cere modificarea Constituției pentru a se acorda Bisericii Ortodoxe atribuții de control și de dispoziție asupra întregii vieți religioase a țării înseamnă a încerca să transformi statul român într-un stat confesional ortodox.

Ei nu mă sperii de nici o formulă, și în ce mă privește, personal, eu, care știu ce înseamnă națiunea în viața unui stat și ce înseamnă Ortodoxia în viața sufletescă a neamului românesc, nu aș fi, *principal*, împotriva unei confesionalizări.

În acest caz însă, „dominanții” actuali ar trebui să-și schimbe concepția și să subordoneze națiunea credinței, după principiul întâietății spiritualului.

Întai și al doilea, să se întrebe dacă evoluția noastră merge într-adevăr spre un stat confesional. Pentru că, oricât am dori-o noi, confesionalizarea statului nu poate fi decretată, ci numai acceptată, ca rezultat al unui proces istoric. Dacă nu se dovedește asta, merg și eu cu confesionalizații. Dacă nu, eu caraghios dacă nu sunt, nici nu mă fac.

Ministrul român la Vatican

Ministrul de la Vatican este un agent de primă mână plenipotențiar al țării noastre acreditat pe lângă Vatican și pe lângă toate statele care aparțin sistemului catolic mondial. Nu lăsați să vă pătrundă în gânduri că este un agent de activitate de sală publică de pară-licum. Mă gândesc că ar fi o pierdere prea mare să-l trimitem în de lați pe un om de sac.

Postul de ministru la Vatican este adevărat un post de sine în sine în ombarbă și isfel, care ar vrea să arate ceva din puterea noastră ar putea da ni un loc mai bun. Vaticanul posedă astăzi cele mai bune servicii de informații din lumea întreagă. Și nu ar trebui să-l lăsați pe un agent de Intelligence Service englez să aibă ceva de altă pe lângă acesta.

Dar în același timp, Roma papală este un puternic centru de tensiune. Nu știu dacă e clădită chiar pe scaunul Sfântului Petru, dar pe scară și în tot felul și încă nu ar fi fost așa de trainică. Va da seama la prima rea călătorie asistat, impasibilă și inebriantă la, această Roma papală.

Cu această Roma, deci, sau, mai drept, împotriva ei, trebuie să apere interesele statului român, dar și integritatea Ortodoxiei noastre. Deși, plenipotențiarul statului nostru nu e un plenipotențiar al Ortodoxiei ci al unui stat politic laic. Nu este însă mai puțin adevărat că în îndatorirea ei cade însărcinarea de a pune, cu ascuțită gelozie, viața religioasă a fiecăruia dintre noi la adăpost de ofensiva catolică. Și sunt atât de multe și neprevăzute metode acele de întâmplare ale acestei ofensive!

Ministrului nostru la Vatican i se cere mai mult decât îndemânarea politică. I se cere convingerea fermă că Ortodoxia face parte integrantă din plămăda spirituală a romanului și că orice contrafacere a acestei religiozități dăde fatai la o desprindere de condițiile noastre de viață normă.

Mă zbat de prea multă vreme între datele problemei spiritualității românești, pentru a nu-mi da seama de acest adevăr fundamental (pe care cativa analitici încearcă totuși, de atâta vreme, să-l trivializeze și să-l ia rodnicia). Este deci Brediceanu omul care să trăiască aceste adevăruri și să-și dea seama de asasinatul spiritual la care se face complice oricine înlesnește procesul de penetrare a catolicismului în lăuntrul românismului? Atunci activitatea d sae va fi rodnică. Dacă nu însă e mai bine să nu avem ministru la Vatican.

Preoții împotriva statului

Poate că, în sfârșit, își va da seama și oficialitatea de halul în care a ajuns Biserica noastră. Întâmplările din ultimele zile, când preoți au pornit agitația - îndemnând lumea la răscoală împotriva statului constituit și împotriva părințe-

lui patriarh — sunt cea mai bună dovadă că această Biserică poate fi pusă pe drumurile anarhiei de cel dintâi aventurier ambițios.

Nu sunt, Doamne ferește, un închinător al ordinii cu orice preț. Peste bună randuală, pe care nu o înțeleg decât ca o stare de lucruri C E ÎN D I C U R C I dintre o bună așezare, și nicidecum ca o ordine polițienească IMPUSĂ în chip arbitrar din afară, există totuși, imprescriptibile, drepturile vieții adevărate. Și fărăndoială că vitalitatea unui popor se măsoară pe puțința lui de reacțiune la înfruntarea adevărului și dreptății.

Dar, în ultimele mișcări ale preoților, nu a fost deloc vorba de asemenea lucruri. S-a pornit o luptă împotriva concordatului cu Biserica română. Interesele superioare ale Bisericii? Primejdia de catolicizare a credinței noastre? A nu! Cu totul altceva. Să observăm că preoții cari au fost cei mai categorici și mai turbulenți în campania anti-concordatară sunt dintre cei cari s-au supus cel mai ușor noui Pascalii „științifice” a Sfântului Sinod. De ce oare supunere atunci și rascoală acum? Pentru că, dacă există un act de catolicizare al Bisericii noastre apoi fărăndoială că — în afară de intrarea părintelui patriarh în regență — adoptarea noului Pascalii este cea mai primejdioasă și mai grea alunecare a Bisericii noastre în afară din dogmă.

Prin urmare, nu grija pentru viitorul Ortodoxiei a mânat pe acești preoți pe drumurile răscoalei. Atunci? E simplu — să mai observăm că agitația a fost îndreptată nu numai împotriva părintelui patriarh, ci și împotriva d-lui Maniu „Patriarhul e catolic, d-l Maniu e catolic!” Asta strigau preoții. Vasăzică, responsabil de încheierea concordatului e — d-l Maniu. Aberație, o să spuneți. Cum, un concordat ale cărui discuții au fost începute de liberali, continuate și încheiate sub guvernul Averescu, amendate și definitiv încheiate sub cabinetul Vintilă Brătianu — acest concordat, dacă în adevăr constituie o — crimă împotriva Ortodoxiei, trebuie pus în sarcina guvernului Maniu? Desigur, aberație. Dar aberație cu cântec. Pentru că strigătul „Jos Maniu!”, proferat în bisericile din Ilfov, trădează adevăratul sens al tulburărilor, care e cel politic.

Nu e oare părintele Mihălcescu, președintele Asociației Clerului Ortodox, membru devotat al Partidului Liberal? Ca să nu insistăm mai mult.

Dar, dacă e așa, intervenția energetică a guvernului nu e numai justificată, ci imperios cerută de împrejurări. Am dori să fie însă categorică.

Politica religioasă a guvernului

Cu cât suntem noi mai puțin sensibili la chestiunile religioase decât evreii se vede și din prilejul de vorbă și de discuție pe care îl dă hotărârea d-lui Aurel Vlad de a modifica pe alocurea legea cultelor. Rareori s-a pomenit o mai deplină milă și daritate și îndărjire la evrei! U F R — ul însuși, această asociație urâtă și de mârșură de imensa majoritate a evreilor din țara românească, a fost acceptată a țovărășie de luptă, dat fiind că hotărârea guvernului e nestrămutată.

Eu înțeleg și pe evrei și pe d-l Vlad. Pe evrei pentru că hotărârile făcute întru cucerirea statului ministru al Cultelor vor înlesni pulverizarea organizațiilor de solidaritate evreiească și așa destul de precare.

Pe d-l Vlad pentru că creștinismul este o religie a guvernului actual, a cărei principiu conducător este libertatea de conștiință. E surprinzător ca un partid care, prin simțurile lui națională a fost arătat pe nedrept, desigur, de confesionalism, iar prin cea țărănistă a trebuit să fie conservat, procedeză în materie de politică religioasă după uzul perfectului liber-cugetător intrudând într-un domeniu care nu poate fi de altă natură decât principii libertare. Cu un efect dizolvant sigur. Dar nu e nimic de făcut. Asta e politica guvernului și d-l Aurel Vlad o urmează cu credință.

Asta a fost politica guvernului și în cazul Pascari. Statul nu se poate ingera în treburile religioase. Da, dar se sfâșie Biserica. Se poate! Ne pare rău, dar nu putem face nimic. Asta poate fi cel mai mare lucru național românesc, nu însă și al statului. Iar guvernul e al statului, și nu al națiunii.

Guvernul actual - al cărui punct de vedere cam acesta e - e cel puțin logic. Când le-am războit și ne-am sfârșecat noi, creștinii, între noi pe tema Pascari, nu am avut nimic de zis. Nu putea pieri, în cel mai rău caz, decât Biserica. Statul, nu. Când însă, pe agitațiile pe tema concordatului, a început să fie amenințat statul, a intervenit prin modificările de la legea cultelor aduse de d-l Vlad, modificări care prevăd pedeapsa pentru preoți agitați.

Prin politica lui, guvernul d-lui Maniu a subliniat caracterul acesta formalist și laic al statului român de ieri și de astăzi. (Prezenta l P. S. Patriarh în regentă? Nu am avut niciodată naivitatea să cred în semnificația religioasă a acestui fapt. Iar când am spus că locul lui nu poate fi acolo și când i-am cerut să se demită, eu știam și ce spun, și ce fac. Că nu a făcut-o e rău. Pană la urmă tot eu voi avea dreptate. Și m-aș fi lipsit bucuros de această satisfacție.)

Vasazică, statul fiind laic, d-l Vlad are dreptul să procedeze cum o face. Îl înțeleg. Dar religia, fiind un bun spiritual de care se ține și naționalitatea, evreii au și ei dreptul să protesteze. Îl înțeleg, deci, și pe ei.

Ce nu înțeleg e însă că, deși modificările d-lui Vlad se ating de Biserica Ortodoxă, noi nu ne mișcăm deloc. Nu e asta dovada lipsei de sensibilitate de care vorbeam la începutul acestor rânduri?

Autonomie..., dar cu tutelă!

Marele congres al Bisericii Ortodoxe, întrunit, după trei ani, în sesiune ordinară, a votat o moțiune prin care protestează împotriva desființării Ministerului Cultelor, ca împotriva unei grave lovituri aduse Ortodoxiei.

Urmărindu-l în izvoarele lui și în felul în care s-a produs, actul acesta al protestului apare ca o acțiune politică bine caracterizată, îndreptată de majoritatea liberal-averescană a congresului în contra guvernului Maniu.

Nu noi vom apăra politica religioasă a guvernului actual. Calitatea de „unui” a preşedintelui de consiliu creează acestuia o situaţie delicată, împiedicându-l să procedeze cu toată fermitatea necesară în chestiunile atingându-se de Biserica Ortodoxă. Fostul ministru Vlad nu a avut în această materie vederi precise şi nici nu a intervenit în chipul destul de eficace acolo unde trebuia să o facă. Politica bisericească a guvernului a fost, deci, şerpuită şi nesigură, consistentă doar din sofisme şi arguţii, retransată în chip lipsit de curaj în dosul legii, care ştim noi doară cum poate fi interpretată şi şurubuită.

Dar de aci până la a ne solidariza cu motiunea „măritului” congres bisericesc, nu e mult. Mult – până la imposibilitate. Căci, pe de o parte, lovitura congresului e strict politică în resorturile şi intenţiile ei, iar pe de altă parte *„ayatsa desfunctare a Ministerului Cultelor nu poate decât să folosească Biserica Ortodoxă”*.

Nu putem să constatăm decât cu regret că înalţi prelaţi, membri ai Sinodului, prezenţi tot în congres, s-au putut lăsa furăţi şi au alunecat pe acest pantă înclinat al politicei. Că o seamă – cei mai mulţi – dintre ei sunt liberali şi averescani, o ştiăm demult. Dar, oricât de liberali şi averescani ar fi ei, membri Sinodului, îi cunoaştem doară, nu vor fi niciodată în stare să aibă curajul de a lua iniţiativa unui act aşa de grav. A fost la mijloc, deci, şi un grăunte de bună-credinţă, atunci când au protestat împotriva desfiinţării ministerului.

Bună-credinţă, dar nu şi pătrundere a situaţiei. Căci, dacă s-ar fi considerat problema în datele ei, toţi chiriarhii ar fi trebuit să mulţumească guvernului pentru măsura luată. Iar dacă a surprins ceva în toată această atacare, e că părintele patriarh, a cărui prietenie pentru d-l Goga e cunoscută, nu şi-a putut convinge protejatul să renunţe la „lovitură” pentru binele Bisericii.

Cât despre marea majoritate a celorlalţi chiriarhi, atitudinea aceasta nu ne surprinde deloc. Este adevărat că Biserica noastră a luptat pentru autonomie. Dar a luptat mai mult părintele patriarh. Ceilalţi – cei mai mulţi – nu şi-au dat seama niciodată de valoarea acestei autonomii. A fost un bun care le-a venit de sus, fără ca ei – bietii oameni – să-i fi simţit necesitatea. Şi de unde unele institute, luptă din greu pentru un asemenea bun, cei mai mulţi dintre chiriarhi – mai ales din Vechiul Regat – au considerat autonomia ca o belea.

S-a repetat astfel, cazul – să mi se îngăduie analogia – cu liberarea ţiganilor în principate. Țiganii s-au îmbătat de bucurie în ziua liberării – de unde să ştie ei, bietii, ce e aia? –, iar a doua zi s-au dus la boier şi au căzut pe brânci, rugându-se să fie luaţi înapoi în robie.

Oricât de crud s-ar părea, acesta este – din nefericire – cazul Bisericii noastre autonome. De la votarea Legii pentru reorganizarea Bisericii Ortodoxe, lege prin care Biserica a fost scoasă de sub tutela statului, miniştrii de Culte au stabilit că chiriarhii se împiedică în autonomie ca un copil îmbrăcat în fustele mamei-si, şi că toate cererile adresate statului ignorează complet faptul nou al acestei autonomii.

Ministerul Cultelor? Nu e decât organul de tutelă şi control al statului asupra Bisericii religioase. Lupta pentru autonomie, dacă luptă ar fi fost, ar fi trebuit să înceapă cu un atac împotriva Ministerului Cultelor.

[illegible]

Și Biserica protestantă, cu locașul său mare, și-a arde la această Biserică și nu și dă seama de meșteșugul său nemăsurat. Într-o zi, în tranșă, un rus acum, vom face republica, să ne năruie la... (1917-1918)

Nu am dreptate? Moșanica marelor secesuri are și ea o seamă teoretică cu emi-d-nii Goldiș, Lapedatu, Lupas (cui s-a adăptat și stampinările lor „Cuvantul” le stă la dispoziție pentru o discuție amănunțită).

Apelul la țară'

Este incontestabil că nodul situației politice actuale a țării noastre depășește prin evenimentele din congresul bisericesc. Căci cele întâmplate acolo nu sunt simple incidente de suprafață, ci trădează o acțiune concertată și premeditată din vreme, ale cărei dedesubturi nu sunt clare încă pentru toată lumea.

Astăzi se ştie, de pilda, că datele produse de profesorul, Sava Dragomir, privitoare la ofensiva greco-catolică sub actualul regim - date cu adevărat impresionante în ele însele, dacă li s-ar putea dovedi şi exactitatea - au fost adunate din vreme, prin circuli pornite de la unii prelaţi ardeleni, dintre care nu a lipsit P. S. mitropolit al Sibiului.

Ce interesează însă în această chestiune nu este atitudinea marelui prelat. Nu doară că nu ar fi interese ale Bisericii de apărare. Dar, din nefericire, nu putem socoti niciodată prea mult cu intransigența chinărilor noastre - mai ales când e vorba de interesele Bisericii, și nu de cele personale, ale lor. Din acest punct de vedere, insurecțiunea marelui congres cade, pentru prelați, foarte prost în preajma constituirii bugetului. Noi ne-am învățat să fim destul de sceptici cu episcopii noștri. Ne dăm, deci, seama că orice velleitate de protest a lor poate fi lesne jugulată printr-o simplă trăsătură de condei, prin viitorul buget. E jalnic, dar așa e!

Prin urmare, din această conspirație politică, fomentată în umbra Bisericii, eparhii noastre pot fi imediat scoși. Mai rămân laici. Adică, elementul politic propriu-zis. Ei sunt, deci, elementul cu adevărat primejdios, pentru că acțiunea lor scapă de sancțiuni imediate și radicale.

Și, în legătură cu ei, se pune, prin urmare, problema. Să stabilim din capul locului că a fost o lovitură politică. Categorie politică, și fără nici o scuză. Eu presupun că în adevăr există o ofensivă greco-catolică, și că această ofensivă

unde să acapareze posturile de comandă în Ardeal și în statul român în genere. Are dreptul BISERICA Ortodoxă să acuze guvernul de prozelitism greco-catolic? Sau numai să atragă atenția guvernului asupra acestei stări de lucruri?

Iar dacă, în adevăr, GUVERNUL este vinovat de o asemenea politică confesională, păgubitoare Ortodoxiei - și, deci, neamului românesc - datoria Bisericii este să se declare din capul locului mană al guvernului sau să încerce a obține explicații și eventual îndreptare?

Felul în care s-a procedat în ședința de marți a congresului bisericesc este de natură a condamna de la început actul. S-a hotărât, pe de o parte, apelul la recență - iar pe de altă, apelul la țară.

Apelul la regență? Dar, în această afacere, regența e PARTE. Căci patriarhul a asistat la ședință și a aplaudat. Deci, a prejudecat asupra fondului țării. Pe de altă parte, e știut astăzi că, în calitate de regent, I. P. S. Miron a cerut amnistia la desființarea Ministerului Cultelor, iar în calitate de patriarh a cerut să se înscrie la ordinele de zi a congresului protestul împotriva desființării acestui minister. O obiectivitate și o delimitare de atribuțiuni care marturisesc că făgăduiesc nimic bun.

Apelul la țară? Acest apel, dacă este în adevăr serios, echivalcaza cu o declarație de război a Bisericii față de guvern. Ar urma ca membrii congresului să întreprindă imediat o operă de luminare a opiniei publice, pentru ca presiunea țării să forțeze sau abandonarea politicii de prozelitism a guvernului, sau abandonarea puterii. Cine va întreprinde această acțiune? Chiriaria? Să fim serioși. Oamenii politici din congres, în numele și, deci, la adăpostul Bisericii?

Eu nici nu vreau să discut eventualitatea - oribilă, în inconștiența ei criminală - în care afirmațiile d-lui Silviu Dragomir s-ar dovedi false sau tendentios interpretate. Pentru că, în acest caz, ierarhii Bisericii ar da dovadă de o ușurință irresponsabilă, care nu se poate sancționa decât cu depunerea din scaun.

Dar, presupunând că drept e tot ceea ce a afirmat profesorul clujean, iată care este situația înalților chiriari, deținători de drept și de fapt ai destinului Bisericii, au abandonat, prin votarea moțiunii de marți, această calitate a lor în fața laicilor, membri ai unor partide politice.

Dacă situația aceasta le convine, nu au decăt să continue. Suntem datori însă a le răspunde că apelul la țară împotriva guvernului - făcut de o mână de politicieni, cu complicitatea chiriarilor - nu se poate opune apelul la țară împotriva ierarhilor - cari au vandut diavolului politicii autoritatea toașului episcopului.

Și nu știm ce se va alege până la urmă.

Tot despre politica din Biserică

Că să încheiem. Evident, numai deocamdată. S-a închis marele congres al Bisericii Ortodoxe și se potolește larva ridicată de intervenția intempestivă a oamenilor politici în treburile Bisericii. Dar s-a isprăvit în adevăr?

Se știe că actuală a conștientizării a fost totuși măcar și în aspectul deosebit al Bisericii și la e politicienii și încă primejdioasă și că actuala organizația Bisericii mai are încă multe de făcut. Este că scandalul se potolește și problema se poate depăși și totuși Biserica rămâne în picioare și încă într-o formă foarte acută.

Cari sunt cei mai mulți de curaj și ale Bisericii în această privință? Ne înțelegem că chiar în a fost un ideal al politicienilor Bisericii. Adică, în mare or majoritate, episcopii, oamenii săi, și așa mai departe erau în slujba Partidului Liberal. Care își făcea întotdeauna treburile sale. Dar episcopii erau oameni lipsiți de curaj și nu îndrăzneau să ia o poziție în treburile a ceea ce se numea politica. Se păstra deci o anumită decență. Poate numai din lipsă de curaj, cum spuneam, dar se păstra.

Astăzi lucrurile s-au schimbat. A fost un creș pe țara organizat din vreme cu scopuri, înlocuiește și înfățișăm strict politică la care am asistat și surprinși și îndurerăți. Cine l-a organizat? Cine l-a condus? Măcar să știm.

Văzică e clar. Dacă Biserica a intrat în politica este pentru că în reprezentanța ei de astăzi, mireni sunt precumpăniti. Pentru că e adevărat, au fost unii dintre chiriarhi care au pus din Goga material de informație la dispoziție. Dar, după vechea metodă infamă, au stat în spate și au împins în față pe un mirean. Dacă nu ar fi existat mireanul nu ar fi existat nici atacul acestei politici deschis, cu viziura ridicată.

Pe de altă parte, aici nu se poate spune că inițiativa a pornit de la clerici. Prin urmare, vinovații pentru noua stare de lucruri nu sunt ei.

Încheierea? Nu, Doamne ferește, să se pedepsească vinovații pentru că în asemenea împrejurări nu există vinovați pasibili de pedeapsă, dar să se ia măsuri pentru ca aceste împrejurări să nu se mai repete. Și nu e decât o singură măsură pe care nu o pomenim azi pentru întâia oară: modificarea Legii pentru organizarea Bisericii Ortodoxe.

Dar, după cum nu o cerem prima oară e sigur că nu e nici ultima. Pentru că atât legea nu se va modifica. Și nu se va modifica pentru simplul motiv că guvernul actual nu are o politică religioasă.

Aceeași lipsă de curaj și aceleași prejudecăți în care se împiedică guvernul național-tărănesc în alte împrejurări paralizază cabinetul Maniu și aici.

De ce? Pentru că d-l Maniu își face scrupule, nu numai superflue, dar primejdioase. D-l Maniu e unit. D-l Maniu nu uită că e unit. Sau, dacă vreti, d-l Maniu își aduce aminte că e unit atunci când nu trebuie. Politica religioasă a guvernului, șovăie și nici una din măsurile de energie care trebuiau luate nu s-a luat, pentru că d-l Maniu se sfiește. Nu vrea să spună lumii că face prozelitism greco-catolic.

Nu așa! D-l Maniu nu e nici unit, nici neunit. D-l Maniu este pur și simplu nostru președinte al statului român. Responsabil de tot ceea ce se întâmplă în acest stat și dator să preîntâmpine toate mișcările de tulburare. Cu sistemul acesta al scrupulelor netaiecul lor am ajunge la situația paradoxală ca d-l

Mihalache să nu aibă dreptul să se ocupe de problemele economice pentru că e țărăn și, deci, PARTE în procesul de producție. Ceea ce este absurd.

Ar fi de dorit, poate, ca d-l Maniu să-și aducă aminte că au fost împrejurări în care a trecut peste aceste scrupule. Când, înainte de război, a intervenit d-l greco-catolic, în alegerea episcopală de la Caransebeș și a hotărât succesul părintelui Miron Cristea nu au fost impedimentele acestea de ordin confesional? S-au supărat unii ortodocși – și între ei însuși părintele Ciorogara? Se poate și? Așa au cerut interesele nației atunci – și așa s-a făcut.

Interesele statului – și, de altfel, interesele Ortodoxiei – impun astăzi o grabnică și energică intervenție în Biserica pravoslavnică, care trebuie să fie curățită, un ceas mai devreme de politicianism.

Dacă guvernul actual își dă seama de covârșitoarea însemnătate a acestei probleme, el e dator să treacă peste orice scrupule personale, mai ales când sunt excesive. Teama noastră este însă că chestiunea nu e înțeleasă în toată gravitatea ei.

Și iată cum Legea Bisericii Ortodoxe rămâne așa cum e, iar d-l Goga mai departe tragător de sforți, în această țarină a Bisericii în care a năpadit palamida.

Imixtiuni politice în Biserică

Clerul Român Ortodox din Bihor a fost fericit în ultima vreme cu o scrisoare – era să zicem pastorală – a d-lui Vintilă Brătianu. Șeful partidului Liberal dă preoților din acele părți sfaturi și cere sprijin. Nu pentru el personal, și nici pentru Partidul Liberal. Ci pentru așezarea normală a țării, el, cărei reprezentant general și exclusiv este – întâmplător – o știți d-voastră! – partidul d-sale.

Procedeul e cu totul insolit. Un șef de partid care se adresează organelor unui corp constituit în stat, de natură executivă, cerând sprijin împotriva guvernului? D-l Brătianu a mai făcut-o atunci când s-a adresat funcționarilor publici, îndemnându-i să saboteze guvernul. Deci ieri, funcționarii, azi, preoții, mamei magistratura poimaine armata, nu? Pană unde poate merge legătura dintre un partid politic și o instituție executivă în stat, și dreptul lui de sugestiune? Este o problemă de primă însemnătate, care e rău că scapă atențiunii vieții noastre politice.

În speță, pretenția d-lui Brătianu este absurdă. Nu știu o categorie socială din țara noastră, care a Partidul Liberal să i se poată adresa cu pretenția de a-l asculta. Biserica însă are motive speciale ca să fie surprinsă de intervenția d-lui Brătianu.

Pentru că nu există partid politic în țară, care să fi dușmănit și să fi excomunicat Biserica (decât) cum au făcut o liberalii.

Politicianizarea Bisericii ei au făcut-o.

Lot de laicizarea și transformarea ei într-un instrument al politicienilor de stat.

Le sunt restituitorii de naționalitate, ei, impostorii prestigialii Bisericii și a marelui de vrăbii ei, anchiatori de trichie.

De Vint la Bătănie se prezintă în fața președintelui din Bihor cu îndemnul: „Ca statarii? În ce calitate, pe cine și drept?”

Biserica e lăsată să se propăștească în creșterea de moștanie a oamenilor politici, în treburile ei. Cu atât mai mult, în fața lui, e arătată sugestia Partidului Liberat, dușmanul ei permanent.

Pentru respectarea așezămintelor dumnezeiești

Aceasta este ziua sâmbetei — să o sfîntești, precum? Regele Carol a înmormîntat stărnitelor sale cu hotărât — nu lucrează Dumnezeu. Hotărârea e plină de înțelepciune. Mai ales în viața noastră, așa dezorganizată cum e.

Poate că sunt puține țări în lume în care să se lucreze atât de mult ca la noi. Dar, din nou, noastră e fără spor, pentru că ne lipsește sistemul. Căci a statui de oameni care ostensec 16 ceasuri pe zi țărani sau intelectuali — sunt unii care nu muncesc de ac.

Deci, o inegalitate în repartitia muncii.

Iar din această inegalitate de repartitie — o lipsă de căutate — 16 ceasuri de muncă pe zi — asta e aberativ. După toate legile muncii, prelucrarea unui efort pe 16 ceasuri este o imposibilitate, sau realizarea se răsfrange întotdeauna asupra calității rezultatului.

Și totuși, noi așa lucrăm. Fără zi, fără noapte și mai ales fără „vacante”. Legile elementare ale ritmului muncii sunt înfrante. Dar asta se răzbună.

Așa fiind, introducerea unui regim rațional în activitatea noastră nu e necesară numai pentru cruțarea individului, stors astăzi în chip sălbatec de toată vîlaga și aruncat la reformătură în spre 45 de ani, ci și pentru rezultatele obținute prin această muncă.

Și, iată, astăzi, regele țării impune, printr-un gest al lui, atenției dregătorilor această cea dintâi problemă a economiei forțelor naționale.

Și o face raliindu-se unei indicațiuni a Bisericii. Este, pe lângă atatea alte gesturi cu adevărat regale, unul care, mai ales, ne impresionează — regele așezându-se categoric în observanțele Bisericii.

Așa trebuie. Restaurarea regalității să se facă în toate attributele ei și în structura ei adevărată și fecundă. Domn prin mila lui Dumnezeu. Sub scutul lui Dumnezeu, în ascultarea lui Dumnezeu. Cu puteri emanând de la El, spre bunăstarea și propășirea poporului.

Regele a hotărât că nu lucrează Dumnezeu. Deci, că urmărește o organizare a muncii și o respectare a așezămintelor dumnezeiești.

Fibru și Oronte. Iată seminul sub care se deschide domnia regelui Carol al II-lea.

O jertfă

Profesorul Iorga, președintele consiliului, a ținut să meargă în persoană la Ministerul Instrucțiunii, pentru a prezenta funcționarilor pe părintele N. Popescu, noul secretar general de la Cule. Este o atenție și o cinste speciale, care în ade-văr se datorau noului demnitar.

Întâi, pentru că părintele Neculai de la biserica Bradu-Boteanului a făcut o jertfă: jertfă că preot fiind, a acceptat o funcțiune administrativă de stat. Lucru- rile astea nu le înțeleg oamenii, nu le-a înțeles părintele patriarh atunci când cu- nimă ușoară „ce zic? cu bucurie” a primit să fie „Dorn” (cum prea bine desemna Î. P. S. Sa funcțiunea de regent). Dar părintele Neculai, care e preot adevărat al adevăratei credințe, știe ce însemnează amestecul treburilor di- na- micești în cele ale veacului — știe și suferă. Iată de ce socotim că acceptarea locului acesta de secretar general este pentru preotul N. Popescu o jertfă vie.

Dar mai e ceva. Așezarea noastră de stat e în criză. O neînțelegere a situa- ției lor a devalorizat în ultimii ani funcțiunile administrative. Și se întâmplă astăzi că valoarea personală, ca și situația părintelui Neculai, depășesc cu mult înser- cinarea pe care a acceptat-o. Și totuși, părinte e Neculai a făcut o „Din amia- ra creștină” desigur, dar „de bună seamă, și din dorința de a fi folosit”. Biserici.

Căci să o mărturisim, numirea aceasta este unul din faptele menționate ale profesorului Iorga. În toată țara românească — va rog să credeți nu e nici o exa- gerare — în toată țara românească nu se găsește un om mai înțelegător pentru cele ale Bisericii pravoslavnice decât cum e profesorul și academicianul preot N. Popescu. Om de precisă metodă și strictă corectitudine rodnic al trecutului nostru religios și bisericesc, scriitor de covârșitor talent, sturghisitor fără pere- che și mai ales creștin, creștin până în cel mai mărunț gest cotidian, pătruns de har ca un popă simplu de țară, simplu DIN NOI — după ce a urcat toate năîm- le lumesci ale spiritului și s-a simplificat din prea mare bogăție laudica.

Statul are astăzi la conducerea treburilor bisericesti un om rar. Dornu Bise- ricii noastre atata înțelegere încât să poată folosi acest prilej unic, cu care nu se va mai întâlni probabil niciodată.

Încă o episcopie...

și mai ales încă un episcop. De data aceasta, al Bisericii Ortodoxe — co- șaun de păstorie la Satu Mare. Așa a hotărât Sfântul Sinod. Să o spunem me- diat rău a făcut.

Nu vrem să luăm în considerare motivele pentru asemenea motive se gă- sesc întotdeauna mai multe decât trebuie. Ne vom opri în schimb asupra celor *contra*. Ele sunt mai însemnate astăzi și mai puțin scoase de pe mână decât *pro* — un *cauș* decât celelalte.

Suntem mai intai surprinși că necesitatea unei noi episcopii s-a dovedit a fi de imperioasă tocmai în Ardeal, adică, iarăși în Ardeal. Unde mai avem deja un mitropolit la Sibiu și câte un episcop la Caransebeș, la Oradea, la Arad și la Cluj, și de unde ne vine prin tradiție și episcopul Armatei. Dacă, deci, vom mai adăuga pe cel nou, de la Satu Mare, vom avea în Sinodul Bisericii Ortodoxe Române un mitropolit și cinci episcopi reprezentând Ardealul și doi mitropoliți și șapte episcopi reprezentând Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea, adică Vechiul Regat. A făcut cineva socoteala asta?

Căci, vedeți, sunt anumite realități, peste care nu se poate trece fără explicații și îndreptățiri peremptorii, și, în primul rând, e realitatea cifrelor. Ce înseamnă Ardealul și cu anexele lui? Să spunem 5 milioane de oameni, dintre cari maximum 30 % ortodocși. Dar Vechiul Regat? Pe puțin 8 milioane, dintre cari 70 % ortodocși. Deci, un milion și jumătate de ortodocși ardeleni cu șase scaune episcopale, iar aproape 6 milioane de ortodocși rezătenți au numai două scaune episcopale.

De ce aceasta disproporție în favoarea ardelenilor? Reprezintă ei un element dominant și caracteristic în viața Ortodoxiei? Nu. Dimpotrivă, Ortodoxia ardelenă nu mai e Ortodoxie demult. Și nu vrem să insistăm, după cum rugăm să nu vă zădărați pe tema asta, ca să nu spunem lucrurilor pe nume. Pentru că numai de rătăcirile religioase nu ne arde nouă acum. Dar o recalegere trebuie să se înfăptuiască. Și sub acest raport. Căci sub acest raport, al influenței ardelenilor în viața Ortodoxiei, dezechilibrul e mai grav încă. Vreți cifre? Iată din cei 21 chiriarhi ortodocși ai țării românești, 11, citiți bine, unsprezece sunt ardeleni. Căci ardelen e și P. S. de la Argeș, și părintele patriarh și P. S. de la Roman, precum tot ardelen e și P. S. de la Cetatea Albă sau episcopul Armatei. Și atunci iată anomalia: un milion și jumătate de ortodocși ardeleni — cu preotime și prelați de pravoslavie îndoielnică — dau 11 chiriarhi, pe când restul de aproape 12 milioane ortodocși dau numai nouă.

Mar e nevoie de comentarii?

Și, cu toate acestea, Sfântul Sinod a hotărât să mai înființeze încă o episcopie la Satu Mare, în Ardeal. Și e evident — pentru un ardelen —

Să nu exagerăm. Și, mai ales, să nu exagerăm astăzi. Când situația visteriei noastre este de așa natură, încât orice spor — de orice fel — apare ca o batjocură. Spor? Na. Ci reducere.

Să voi spune cu acest prilej ceea ce, în orice caz, ar fi trebuit să spun la așezarea noului nostru buget. S-a anunțat prin ziare, și altfel, că statul va acorda o sumă globală Bisericii și nu se va mai interesa de necazurile ei. O sumă globală, mai mică decât actualul buget.

Asta e fals. Sau nu e bine. Statul are de făcut altceva, să reducă bugetul Bisericii, desigur, dar iată cum.

1) să se ia drept criteriu de apreciere și unitate de măsură starea de lucruri în Biserica Ortodoxă a Vechiului Regat,

2) să se reducă numărul actualilor chiriarhi din Vechiul Regat la cinci,

3) să se dea ortodocșilor din celelalte părți un număr de episcopi proporțional cu numărul credincioșilor după proporția din Vechiul Regat

4) aceeași măsură să se aplice tuturor celorlalte culte, denunțându-se în acest scop toate convențiile care ar împiedica luarea unor asemenea măsuri

5) subvenția *actuală* a statului pe cap de ortodox să fie unitatea de măsură pentru subvențiile acordate celorlalte culte,

6) să se îngăduie tuturor cultelor o avere proporțională cu cea stăpânită de Biserica Ortodoxă. Tot ce va trece de această proporție se va scădea din formă de venit din subvenția acordată de stat. Și așa mai departe

Iată ce are de făcut statul, dacă trebuie cu orice preț să facă economii în bugetul cultelor. O nouă episcopie? *Exclus*. Nu pentru că — față de celelalte culte — ortodocșii nu ar avea, *proporțional*, acest drept. Ci pentru că, din punctul de vedere al Bisericii, o nouă episcopie ardeleană va contribui la o mai mare slăbire a legii, iar din punctul de vedere al statului, dreptate nu se poate face azi, adăugând celor ce au mai puțin, ci tăind celor ce au mai mult.

Ăsta e adevărul și [asta e] realitatea

Și acum, ocărăți, domnilor!

Anexă: Concordatul dintre statul român și Biserica catolică

Concordatul [I]

Asupra tratativelor care se urmează între guvernul român și Sfântul Scaun, pentru regularea situației religioase a catolicilor din țara noastră, opinia publică nu are nici o informație. Guvernul nu crede necesar să ne lămurească nici măcar prin indiscreția complezentă a vreunui din membrii săi, iar presa se mărturisește incapabilă a și îndeplini funcțiunea

Este adevărat că un ziar de seară a publicat un document, care ar fi trebuit să fie textul preliminar al concordatului. Dar un comunicat al Ministerului de Culte a negat categoric autenticitatea actului. Chiar fără această dezmințire însă, documentul trebuia considerat ca apocrif. El este, în conținutul lui, așa de vexatoriu pentru demnitatea și interesele legitime ale statului român, încât e imposibil de conceput o delegație care să-l fi putut accepta, fie numai ca text preliminar. Pentru ca așa ceva să se întâmple, o eventuală slăbiciune de minte nu e o explicație suficientă. Ar mai trebui și rea credință. Nu avem însă nici un motiv să face delegației noastre insulta unor astfel de bănușeli, și conchidem că, în

adevăr, textul preliminar e fals, iată un exemplu care e și o dovadă documentară, într-un articol, textul latinesc al jurământului de credință, care ar fi trebuit să lădească episcopii catolici din România, în fata regelui țării, jurământul acesta, deși de cel mai ascuțit B-ul lui n-are, este astfel conceput, încât pentru orice om care a frecventat cel de puțin cazuistica, el apare ca *unus si nescit*. Este exclusiv ca faptul acesta să fi scăpat delegaților noștri la Roma. Deci Ministerul Cultelor a avut perfectă dreptate când s-a inserat în fals importanta documentului.

Cu această însă opinie publică nu e de așteptat nici măcar lămurire asupra chipului în care se tratează astăzi concordatul. Cât privește aceasta e de natură a interesa mai de aproape viața noastră publică, vom încerca să construim din datele indeobște cunoscute ale chestiunii, ceea ce ne va da sau nu orice caz, normală pe care tratativele în jurul concordatului ar trebui să o urmeze.

Părțile eventuale contractante sunt statul român și Sfântul Scaun. Să le stabilim calitatea. Statul român este autoritatea politică constituită. Papa este autoritate spirituală.

Acestei ultime precizări s-ar putea opune, din zăgarul catolic, observația că Sfântul Scaun este și o putere lumească. Argumente ar fi destule, chiar dacă s-ar renunța la netericita invenție cu „Donatio Constantini”, de care, la drept vorbind, Biserica română s-ar fi putut lăsa pagubășă încă de pe vremea lui Jean de Paris. Pe noi nu ne poate interesa însă poziția pe care se așază Vaticanul (el sustine doar și astăzi că nu există regi în afară de cei făcuți de papă!), ci poziția pe care noi o putem accepta. În această privință, linia noastră de purtare e clară: catolicii de la noi nu au, sub raportul politic, decât o reprezentanță statului român. Dacă, în adevăr, papa ar avea și o funcțiune lumească, atunci catolicii din România ar fi, o dată, politicește, sub autoritatea Sfântului Scaun, iar a doua oară, sub aceea a statului nostru, sau ar fi supuși ai papei locuind în România, pentru că papa, prin episcopii lui, s-ar constitui garant fata de statul român. Ipoteze absurde — chiar dacă textul latinesc al jurământului amintit mai sus strecoară ultima eventualitate.

Deci, nu ca organizație politică se poate prezenta Vaticanul la tratative, ci doar ca autoritate spirituală.

Ce reprezintă, în aceste tratative, statul nostru e lesne de închipuit. Nu tot așa de lămurită este însă situația Sfântului Scaun. El vrea să apere și să clarifice prin concordat situația Bisericii catolice din România. Din cine este constituită această Biserică? Ni se spune: din armeni, greco-catolici și romano-catolici.

După cum e indeobște cunoscut, armenii nu sînt, în genere, de papă. Ei au armat, în cea mai mare parte, dizidența monofizită, prin opoziție cu conciliul din Calcedonia, și stau în genere mult mai aproape de Bizanț decât de Roma. Este adevărat că o parte din armeni s-au catoliceizat, dar numărul lor este redus, iar în ceea ce privește țara noastră, armeni-catolici sînt tot fel de cateva sute. La aceasta se reduce, deci, primul lot din păstoriți Sfântului Scaun în România.

Al doilea lot este constituit de greco-catolici. Dar asupra acestora trebuie să se facă o distincție: spiritual, dogmatic, ei stau sub autoritatea papei; administrativ însă, ei sunt sub jurisdicția directă a statului român, deoarece Biserica greco-catolică este în România biserică de stat. În adevăr, articolul 72 din *Constituția* noastră precizează că — împreună cu cea Ortodoxă și spre deosebire de celelalte — aceasta Biserică e românească. Se știe însă din dezbaterile constituyentei noastre, că cuvintele „roman” și „românesc” nu au, în pactul nostru fundamental, o accepție etnic-culturală, ci una politică. Sașii, ungurii și celelalte naționalități sunt, după *Constituție*, tot români. Deci, întrucât Biserica greco-catolică este „românească”, ea e o așezare de stat și cade, în tot ceea ce nu e dogmă, sub autoritatea directă a statului român.

Papa le va putea da, prin urmare, nesupărat, indicații dogmatice: va putea numi episcopi etc. El nu se poate amesteca însă, sub nici un motiv, în administratie materială, în stabilirea diecezelor, întreținerea bisericilor, plata personalului, întrebuințarea averilor și a.m.d. Inglobarea greco-catolicilor, fără nici o rezervă, în Biserica română este, deci, în cadrul tratativelor care se ardează nejustificată, *Constituția* noastră, care trebuie să fie, totuși, punctul de plecare în discuție, indicând tocmai contrariul.

Rămâne cel de-al treilea lot, al romano-catolicilor, pe cari Sfântul Scaun îl reprezintă fără contestație. Precizarea aceasta este prețioasă pentru că ea indică de-a dreptul că importanța care se acordă tratativelor în jurul Concordatului trebuie să se măsoare, între altele, și pe numărul de credincioși din țara noastră cari atarnă efectiv de Roma.

Dar, așa privite lucrurile, situația guvernului nostru apare cu mult mai avantajoasă, decât ne-am închipuit-o când ne gândim la Biserica română *in abstracto*. În adevăr, Sfântul Scaun are în țara românească un număr de credincioși mai coborât chiar decât cel al evreilor. Și, după cum nu există o problemă a regulării raporturilor dintre statul român și organizația religioasă mozaică s-ar putea — din punct de vedere politic — tot așa de bine să ignorăm existența unui concordat cu Vaticanul.

De aci se vede că începerea tratativelor pentru încheierea unui concordat s-ar putea să fie în bună parte numai un act de curtoazie a guvernului român, curtoazie care trebuie considerată și pretuită ca atare. E necesar, deci, ca de ambele părți să se conștienteze cu eventualitatea verificării... excesului de politețe, pentru cazul în care Sfântul Scaun ar ridica pretenții prea exagerate.

Dacă punctul de vedere stabilit aci este valabil, și nu vedem cum s-ar putea să fie altfel, textul preliminar al concordatului, publicat în ziare, se dovedește încă o dată a fi fals. În adevăr, după acel text, una din chestiunile fundamentale din învoiala noastră cu papa este regularizarea problemei școlilor. Iar aproape superficial să insistăm asupra faptului că problema aceasta nu poate fi materie de discuție pentru concordat. Regimul învățământului este la noi stabilit principial prin *Constituție*, iar în amănunt, prin legile și regulamentele organice ale învățământului. Școală face, în țara noastră, *statul*. El este singura autoritate și singura

școală corporativă recunoscută în materie de învățământ. În afară de școală, se știe că alături de tipul de școală care este stabilit, există învățământul particular. Oricine are dreptul să nu a deschidă o școală, dacă îndeplinește anumite condiții statamentice prin lege. Vor catolici din România să și aibă școlile lor. Sunt liberi să și facă condițiile în care o pot face, le sunt dator cunoscute. Pentru aceasta însă nu e nevoie de tratative speciale cu Vaticanul. Biserica română nu are în România calitatea de a întreprinde școli ca *Biserica română*. Trebuie să știe drept pe care îl posedă orice cetățean român, de a deschide o școală. A trata în cadrul concordatului chestiunea școlară înseamnă a depăși a chestiunea a depăși cadrul *Constituției* și a contera Sfântului Scaun a nu a calitate pe care necesitatea de fapt nu poate crea. În situația noastră constituțională a nu a înzădărie. Liber e oricine a face școală în țara românească, dar nu ca corporație școlară constituită și recunoscută.

Dacă în adevăr, Vaticanul ar cere a însemna că ar forma o preferință, ar fi totuși acceptabilă. E un fapt de care și poartă seama parlamentarii cari astăzi față în față la Roma.

Existența generală în care trebuie să se dă secrete concordatului. El ne sunt primul rând, de *Constituția* noastră, în al doilea, de stat a de fapt. De ce este atât de gravă însemnătate pentru dezvoltarea noastră națională a problema aceasta este pentru stat ceva mai simplă decât s-ar crede. Rezolvarea ei înseamnă nu este decât o atitudine curată, demnă și fermă, și o cunoaștere precisă a realitatilor.

Că diplomației papale, vestită prin ascultarea ei de spirit și prin bogăția resurselor, guvernul nostru în opare parlamentari pe masură, de aceasta nu vrem să ne îndoim nici un minut.

Zvonuri despre concordat

Concordatul cu România, despre care, datorită discreției guvernului, nu se vorbește încă nimic limpede, afară decât că necompetența d-lui C. Banu în dogma și dreptul bisericesc se ajută la Roma cu priceperea arzător catolică a d-lui Zenobie Paclisanu, a găsit ecou și în reviste străine. „Balychnis”, frumoasa revistă română de studii religioase, scrie în numărul abia venit la București (iulie 1924)) despre lungile tocmeli, ajunse, după ea, la bun sfârșit.

Reiese de acolo că Sfântul Scaun s-a luptat mai ales ca să restrângă pe cât posibil drepturile guvernului la numirea episcopilor. Potrivit învoierilor, astăzi acesta nu s-ar mai putea pune de-a curmezișul decât din pricină temeinică. Ar fi pus capăt așa-zisului agreement și s-ar fi scăpat capii diocezelor de deșănțata amestec al partidelor politice.

Lupta cea mare pare să se fi dat însă tot în jurul bunurilor materiale. A fost vorba de exproprierea donațiilor ecleziastice, de veniturile capitulelor și ale bisericilor, care trebuiau scăpate sau pentru care trebuia smulsă o compensație.

O altă pricină, căreia i se zice, în „Piccolo della Sera”, citat de revistă, ca fiind de mare însemnătate, ar fi fost aceea a căsătoriilor amestecate. Guvernul ar fi plănuind o lege, potrivit căreia copiii ieșiți din asemenea căsătorii ar fi să urmeze religia tatălui. „Acum, în Transilvania, 80 % din supușii romani, aproape toți schismatici, iau fete unguroaice, în mare parte catolice. Aceste familii ar sfârși prin a ajunge tot atatea familii ortodoxe.”

Așa sau altminteri, iată că și de astă dată străinătatea poate ști mai multe despre ale noastre decât ni-e îngăduit nouă să aflăm. De câte ori s-ar putea da un obiect de meditație opiniei publice, iar gazetelor, hrană de cea mai adevărată și prielie de gândire și atitudine, ele sunt aruncate iar în zvonul și [în] reportajul curent.

Concordatul [II]

Trebuia să se iscălească la Roma, ieri. Nu știm încă dacă s-a făcut. De altfel, și vestea era trecută numai cu rezerva discreției absolute, de la om la om. Pentru a i se asigura o mai mare publicitate? Sau de teama unei noi amânări neprevăzute?

Chestiunea a fost totuși agitată în presă în ultimele săptămâni. Mai ales de către confratii noștri ardeleni — ortodocși. Pe un ton de îngrijorare aproape alarmantă. Nu prea înțelegem de ce. Și ne pare rău că trebuie să surprindem la acești confrăți o intoleranță, o inconsecvență și o exclusivitate nu numai răstăcioasă, dar păgubitoare nouă înșine.

Teama cea mai însemnată a ortodocșilor noștri este că, tratându-se între statul nostru și Vatican, se acordă acestuia din urmă calitatea de *putere*, de *parte* într-un contract politic. Faptul este netăgăduit exact. Dar nu este cel puțin cunoscut că sprijinitorii ai Bisericii ridică această chestiune? Dacă presa laică sau laicizantă ar fi făcut o asemenea întâmpinare, era normal. Era ridicol, evident pentru că papalitatea este *de fapt* o putere, care nu se poate subtiliza numai prin bunul plac sau prin dorința anticonfesionalistilor, dar era normal, pentru că aceasta e politica democrației în genere: neutralizarea oricărei puteri spirituale. Ce caută însă ortodocșii în tovărășia acestor laicizanți?

Că nouă nu ne convine existența catolicilor în România? Probabil. Dar împotriva lor se poate lupta altfel, adică, reinviind religiozitatea noastră și asigurându-i eficacitatea la care îi dă dreptul superioritatea ei dogmatică și istorică. E mai greu desigur. Dar prea ne-am învățat noi, ortodocșii, să ne facem situația ușoară, complăcând cu statul laic împotriva tuturor formelor religioase care nu ne convin și punând pe Hristos la adăpostul poliției. Sistemul poate să ne dea succese momentane, iluzorii și acestea, dar, cu timpul, se întoarce împotriva noastră înșine. Să ne fie clar în apărarea credinței noastre, noi nu putem avea decât un aliat: credința noastră însăși, adică pe Dumnezeu. Toate celelalte sunt auxiliare.

Să avem de curînd a privi lucrurile în faţă de îndată ce există catolici în România şi de îndată ce papa este efectiv şeful acestor catolici, nu se poate ca statul să nu trateze cu el. De altfel, să nu se confunde în împrejurările acestor omînturiseşe sincer, nici mie. Dar trebuie să o recunoaştem: e aşa, şi aşa trebuie să fie. Că noi, ortodocşii, şalerim, e adevărat, dar numai din vina Bisericii noastre, care prea s-a sprijinit pe stat.

Prin urmare, principial, împotriva celor cismului nu putem avea nimic. Putem discuta amănuntele realizatoare ale acestor catolicism. Dar pe acelea nu le cunoaştem încă.

Şi numai aici ar fi îndreptăţite protestele noastre împotriva celor care nu au găsit cu cale să ţină din vreme în curent publicul, cei puţin cu hînule mari ale tratativelor. Când le vom cunoaşte, nu va fi cazul decât de a stabili responsabilităţile sau meritele.

O diversiune

Lupta din jurul concordatului cu Roma, pe care am prevăzut-o mai demult, totuşi cei care ne interesăm de treburile religioase pare a fi considerată ca începută. Cum era şi natural, ziare din Ardeal au ridicat, în subsidiar deocamdată, problema averilor Bisericii. Noi o indicaserăm din capul locului ca unul din punctele nevralgice ale întregii chestiuni şi de aceea nu ne-am sfîit a o pune în termenii ei adevăraţi, plecând de la realitate şi de la obligaţiunile deja acceptate de statul român. Ni se răspunde din Cluj, deocamdată scurt. În răspuns găsim însă mai mult dorinţe decît argumente. Dar, desigur, nu e decît un prim contact de arme.

În Bucureşti se schitează o acţiune mai amplă. Cineva, care prin naştere şi-a căpătat şi meseria, şi a devenit, fără altă pregătire decît unele protecţii, aparătorul officios al Ortodoxiei, a lansat deja o broşură asupra concordatului. Nu o vom discuta, pentru că, în afară de câteva consideraţiuni de caracter personal – autorul crede că are anumite poliţe de plătit şi nădărdueşte o „polemică” cu oameni cari ştiu ce spun – toată broşura nu e făcută decît în intenţii alarmiste.

Pentru asemenea ocupaţiuni credem că conjunctura e primejdioasă. Spiritele sînt aslăzi cu mult prea frămîntate pentru ca să mai poată suporta încă o temă de agitaţie. Intenţiile „ortodoxului” nostru sînt transparente: el vrea să creeze o diversiune. Caracterul eminent politic al „ortodocşilor” de profesie se trădează şi din amîntita broşură.

Intervenţia aceasta subversivă e neîndemînică. Pentru că diversiunea nu va reuşi, iar noi vom avea nu o agitaţie religioasă în locul uneia politice, ci pe amîndouă dintr-o dată.

Patronii d-lui ortodox vlădica-fiul, cari i-au pus la dispoziţie, printr-o incalificabilă indiscreţie, diverse documente reproduse în broşură, ar face bine să se

gandească la responsabilitatea pe care o iau asupra-le deschizând prematur această agitație. Chestiunea devine doar, în orice caz, actuală. Dar numai în momentul discuției legii cultelor minoritare. De ce atunci graba această imprudență?

La timp potrivit noi vom dovedi că suntem aici. Fără nici un fel de iluzie asupra obiectivității și simțului de măsură al oamenilor. Prevedem de pe acum deci, că ortodocșii și catolicii vor fi tot așa de nemulțumiți de atitudinea noastră. De ce? Pentru că unii și alții vor discuta din punct de vedere religios o problemă pe care noi o socotim numai politică. Nu ne vom supăra, deci, de vorbele de hulă – dar nici nu ne vom schimba atitudinea. Ce Dumnezeu, pentru atâta lucru?

Concordatul [III]

D-l Vasile Goldiș, fostul nostru plenipotențiar în tratativele cu Vaticanul și cel care a semnat concordatul cu Roma în vara anului trecut, publică într-o broșură textul concordatului, întovărașit de un memoriu, care indică până în amănunt chipul în care au fost duse tratativele și datele pe care a avut să se sprijine guvernul de atunci.

D-l Goldiș se vede, prin urmare, autorizat să dea în public toate elementele discuției. Era singura persoană care avea calitatea să o facă. Cu aceasta, d-sa dezleagă mâinile celor care cunoșteau deja faptele, dar care eram ținuti, prin îndatoriri și indiscrețiuni, a nu face uz de cunoștințele noastre.

Cu aceasta se satisface și dorința, repetat exprimată, a tuturor celor interesați de a cunoaște textul unui tratat asupra căruia s-au spus prea multe lucruri, dar s-au știut prea puține.

Publicațiunea vine la un moment foarte potrivit. Legea cultelor minoritare, depusă deja în Senat, ridică o adevărată furtună de proteste, în care nu lipsesc argumente impresionante. Între ele, cele ale „Clerului ortodox”, de o parte, ale „Romanilor ortodocși”, de alta. Cum era de așteptat însă, discutarea legii cu țelul a împins problema până la concordat, care este considerat de unii ca originea însăși a răului. Și se cere pur și simplu anularea acestui act.

Practic vorbind, anularea concordatului este foarte simplă. Textul publicat de d-l V. Goldiș cuprinde, în art[icolul] XXIII, alin[ea]t[ul] 2, următoarea dispozițiune: „Cele două părți contractante își rezervă facultatea de a denunța prezentul concordat, cu un preaviz de șase luni”. Prin urmare, d-l Goldiș nu ne a legat chiar așa definitiv de mâini și de picioare, cum ar avea aerul să pretindă frații noștri de la „Telegraful român”. Ce e mai ușor guvernului decât să anunțe Vaticanul că nu mai înțelege a observa condițiunile contractului? Evident dacă poate, adică, dacă are interes să o facă.

Îl adevărat punctul de vedere al societății „Clerului ortodox” e că statul trebuie să renunțe imediat la această legătură. Numai întrebarea e ce calitate are „Clerul ortodox” a se pronunța în această chestiune.

Argumentele pomenite în diverse memorii și moțiuni, cum că Ortodoxia este general și întregul neamul românesc, fac parte, pentru orice om de discurs științific, dintr-un arsenal retoric, a cărui valoare de argumentare e foarte redusă.

Nor nu discutăm dacă concordatul e folositor sau primejdios, aceasta nu vine în discuție cu un alt prilej, care nu va întârzia. Ci vrem să stabilim anumite fapte la care ignorarea face și mai dificilă discuția pe seama problemelor religioase. Discuție destul de grea, prin natura delicată a problemelor.

Biserica Ortodoxă - mai exact, cei cari mișcă în numele ei - obișnuiește a identifica *neamul românesc* cu *Ortodoxia*. În această chestiune ni stăm alături. Toată nemulțumirea și tonul acru pe care presa unită le pastrează față de acțiunea ziarului nostru provin din faptul că hotărât și repetat am atras atenția asupra caracterului hibrid și absolut nepotrivit structurii spirituale a rasei noastre a ortodoxismului.

Dar este absurdă și netundată pretenția acelorși ortodocși de a identifica *Ortodoxia* cu *statul român*. E la mijloc o confuzie împotriva căreia am scris în mai multe rânduri. Nimeni nu a ripostat, pentru a face valabile argumentele împotriva tezei noastre. În schimb, confuzia persista și ea e utilizată cu o insistență care face să se ridice bănușeli asupra bune credințe.

Statul român este un organism politic modern. Ca atare resorturile lui, structura lui, legile lui de evoluție și elementele hotărâtoare în această evoluție sunt astăzi strict laice - cel puțin în înțelegerea și voința oamenilor politici - de factorul religios. Noi nu spunem că este bine așa. Spunem numai că AȘA E. Încercarea de a solidariza statul cu interesele Bisericii în genere este, prin urmare, de la început sortită nesuccesului.

Iar încercarea de a solidariza cu interesele Ortodoxiei e nedreaptă. Trebuie să înțelegem, o dată pentru totdeauna, că statul nu se poate identifica cu punctul de vedere al unei părți a populației sale, chiar dacă această parte reprezintă marea majoritate a locuitorilor, cu tot felul de drepturi istorice sau altele.

Așa că protestul societății „Clerului ortodox” e nepotrivit. „Clerul ortodox” nu poate indica *statului român* ce are de făcut în relațiile sale internaționale, în afacerile sale pur politice. „Clerul ortodox” poate cel mult cere ceva pentru el, dar nu e îndreptățit a interzice statului - care trebuie să fie *neutral* sub raportul religios - să dea altor confesiuni ceea ce crede el că trebuie să dea.

Acum poate interveni altcineva, cetățeanul. Deci, cetățeanul, și nu „Clerul ortodox”, să stea la discuție astăzi cu statul. A făcut-o? Și în ce formă? Vom cerceta.

Responsabilitățile

Acțiunea ortodocșilor noștri, care, ca CETĂȚENII, au tot dreptul să se preocupă de chestiunea concordatului, ia în ultimele zile forme atât de ciudate, încât merită a fi mai aproape luate în considerare.

Este, pentru noi, în primul rând neclar care e rostul partidelor politice în această problemă. Duminică trecută, la Arenele Romane din Parcul Carol, un domn Popescu (Iudor) a organizat un miting de protestare împotriva legii cultelor minoritare și a concordatului. Ce s-a spus acolo nu e stenografiat, așa că nu ne putem referi la texte precise. Dar, în foaia „Națiunea dominantă” care apare deja de șapte numere, gândul e scris, și el se poate urmări. D-l Popescu își joacă mai de multă vreme calul prin Ortodoxie. D-sa singur o spune: de vreo 20 de ani. Nu-l cunoaștem activitatea pozitivă. Poate să fi făcut chiar lucruri bune. Pretinde însuși că ar avea „o lungă pregătire”. Și afirmă că foaia e scoasă NUMAI de d-sa. Il credem. Dar NUMAI pentru „apărarea națiunii dominante”? Sau și pentru scopuri precise? Căci, iată, în numărul 7 al lui este atacat Partidul Național-Țărănesc. Nu este oare nici o legătură între anumiți membri ai guvernului — cu predilecție pentru crearea de încurcături — și a... ită vajnică luptă de apărare a Ortodoxiei, amenințată prin legea cultelor și concordat?

Întrebare cu atât mai îndreptățită, cu cât ea se coroborează cu un fapt cel puțin straniu, noi am arătat, anume, că semnarea concordatului nu ne lează D-l FAFI în nici un fel, de îndată ce există o clauză, după care el poate fi denunțat — când, cu un preaviz de șase luni. Existența — astăzi — a concordatului nu se dovedește deci faptului că el a fost semnat, ci faptului că nu a fost denunțat. Răspunzător pentru existența lui e însă guvernul actual, care, în nouă luni de când e la cârma statului, nu a găsit de cuvință să-l denunțe. Prin urmare, guvernul Brătianu e solidar răspunzător, pe această temă, cu guvernul generalului Averescu.

Și, cu toate acestea, printr-o ciudată manevră de tactică politică, al cărei sens nu poate scăpa nimănui, singurul om atacat pe tema concordatului, înfățișat ca trădător al Ortodoxiei și denunțat spre excomunicare e... d-l Vasile Goldiș. Nu e nici un amestec al politicii în această ravănă ortodoxă?

Pentru că, însă, se trag oamenii la răspundere și pentru că se face istone să întârziem puțin asupra acestor împrejurări, și să restabilim faptele. Nu pentru a apăra un om și a acuza pe altul, ci pentru a lămurii care a fost atitudinea guvernelor noastre în chestiunea concordatului. Broșura d-lui Goldiș, pe care o aminteam în ziarul nostru de ieri, ne dă suficiente elemente de orientare.

Tratatивele purtate la Roma în primăvara anului 1927 cuprind două feluri de rezultate obținute: unele asupra unor puncte litigioase, precizate încă de guvernul liberal anterior, altele, asupra unor chestiuni ridicate pentru întâia oară în parlamentările din mai 1927. D-l Goldiș e acuzat că ar fi trădat interesele Ortodoxiei. În ce împrejurare? De îndată ce d-sa a obținut TOT ce ceruse trecutul guvern liberal și încă alte lucruri PE DEASUPRA, trădarea nu se putea evidenția decât acolo unde a cedat Vaticanului în noile cereri ridicate.

Aceste cereri sunt trei:

1) La textul articolului IX s-a adăugat un alineat, în care se spune: „... de pînă proprietate a bunurilor lor, de orice natură ar fi, e garantată de stat, CONFORM CONSTITUȚIEI REGATULUI, Bisericii catolice... etc.”

Faptul că se trece în concordat un drept garantat prin Constituție oricui poate constitui o vină?

2) Tot la articolul IX s-a convenit ca la cuvântul „legal” să se adauge „canonic” (organizațiunii canonice și legal constituite). Aduce acest adăos vreoaie schimbare autorității statului român sau vreoaie pagubă Ortodoxiei?

3) La articolul XIX s-a admis ca toate școlile întreținute de ordine călugărești și organizațiunii catolice să fie puse sub dependența episcopului din loc. Cine cunoaște legea învâșământului particular și dă seama dacă aceasta înseamnă o abdicare din partea noastră?

Și atât! Iată cele trei crime ale d-lui Goldiș: Unde e vina, unde e trădarea? (Am vrea să fim ămurii!) (Ăci restul nu sunt decât text și deziderate formulate de fostul guvern liberal. Așa că actualul cabinet nu e solidar vinovat cu d-l Goldiș numai pentru că nu a denunțat concordatul, ci și pentru că a contribuit la fixarea textului semnat de guvernul Averescu.

Problema responsabilităților față de concordat depășește deci, persoana d-lui Goldiș, ea se pune solidar pentru toate guvernele ce s-au succedat de la 1920 până astăzi. În ce constă vina acestui guvern vom vedea.

Contra sau pentru?

Prin urmare, unii din membrii Bisericii Ortodoxe acuză guvernul că ar fi trădat interesele neamului, consimțind la încheierea un concordat cu Vaticanul. Trădare cu atât mai flagrantă, cu cât ea se complică și formează cu anumite acte neconstitutionale. După precizările pe care le-am făcut până acum sensul acestei acuzațiuni nu poate să fie decât unul: anume că *statul* ar fi păgubit prin încheierea concordatului. Pentru că, dacă aceasta nu se întâmplă, ci dimpotrivă, statul român ar avea, din acest contract, un avantaj, el este îndreptătit să-l și revendice. **CHIAZ DACĂ BISERICA ORTODOXA AR AVEA SA SUFERE DE PE URMA LUI**

Cu toate acestea, plenipotențiarul nostru nu au neglijat nici un moment interesele acestei Biserici. O mărturisește d-l Goldiș în amintita broșură „Două considerente primau pe toate celelalte. Cea dintâi era ca acordul cu Roma să nu rănească nimic ce ar putea leza interesele statului român ori suveranitatea lui, a doua, ca guvernul nou să nu iasă inferior guvernului Brătianu. **ÎNDEOSEBII, PERSONAL, ÎNĖAM FOARTE MULI CA BISERICA ORTODOXA ROMANA SA NU FII ÎNTRU NIMIC JIGNITĂ PRIN CONCORDATUL PROIECTAT**

În fața acestei atitudini larg înțelegătoare ce întreprind ortodocșii prin Asociația Generală a Clerului Ortodox din România? Normal era ca, uzând de această atenție deosebită pe care guvernul, prin ministrul Cultelor o acordă Bisericii dominante, să precizeze, DEȘI, FORMAL, NU FRA PRIN NIMIC OBLIGAT LA ACEASTA, întru cat, prin proiectatul concordat, interesele Ortodoxiei ar fi lezate, și să ceară guvernului a lua în seamă aceste doleanțe. Asoc-

statul crede însă că datoria ei e de a se substitui statului și de a stabili ceea ce sunt interesele lui. Aceasta, grație unei confuzii pe care, după toate împrejurările, până acum, va trebui să o socotim voită, prin care se vorbește de STATUL ROMÂN ORTODOX. Că Biserica Ortodoxă nu are un asemenea drept e clar. Prin urmare, întâmpinarea acestei Biserici la concordat, atât timp cât nu e vorba de interesele ei, ci ale STATULUI, poate să nu fie luată în considerare. Statul având doară organele lui speciale, care să rapere interesele.

Să cercetăm, totuși, valoarea acestei întâmpinări. Argumentul hotărâtor e că situația de drept public a oricărui cult din țară trebuie să se reglementeze prin lege de stat, ca urmare a suveranității statului nostru național. Idee completată prin pozițiunea luată de P. S. mitropolit Neculai al Sibiului în Senat, care pretinde că concordatul ar fi neconstituțional.

Întru ce? Că doară, după *Constituție*, situația cultelor se reglementează prin lege, e adevărat. Însemnează însă aceasta că statul nu are dreptul să încheie un concordat? Căci doară situația cultelor se reglementează prin legea cultelor minoritare. E această lege posteroară concordatului? Nu, pentru că (cf. broșura Goldiș, pag. 8 și 9) a fost grija guvernului ca ratificarea concordatului să nu se facă decât după votarea acestei legi.

Prejudecă însă concordatul asupra structurii viitoarei legi și îi dă anumite indicații imperative? În fond, nu, de îndată ce tratatul nostru cu Vaticanul se poate denunța oricând. Dar să presupunem că acesta ar fi cazul? Este asta anti-constituțional? Evident, nu, căci noi mai avem și alte tratate internaționale cu caracter contradictoriu, pentru legile noastre de organizare internă.

Dar obiectează Asociația „, cultul latin-catolic, ca și cel greco-catolic, reprezintă o primejdie pentru stat, papismul fiind o putere politică iar doctrina catolică „o subversiune cu caracter politic”. Să presupunem că e așa. E însă în acest caz, suficient să nu încheiem concordatul? Nu. Că singura soluție valabilă ar fi să distrugem catolicismul. Asta însemnează consecvență și logică. Prea Cucerimici membri ai Asociației. E absurd? Probabil. Dar e punctul dumneavoastră de vedere!

În fața acestei situații, guvernul român a încheiat concordatul. D-l Goldiș, care la început a fost contra lui, s-a încredințat și d-se că e mai bine așa. Pentru care motiv? PENTRU CĂ EI E SINGURA POSIBILITATE CA STATUL SĂ POATĂ EXERCITA UN CONTROL EFICACE ASUPRA VIEȚII COMUNITATILOR CATOLICE. Deci, bine a făcut guvernul încheind concordatul. REGRATABIL E CĂ ORTODOȘII FAC OPOZIȚIE, ȘTIIND ACEST LUCRU!

Precizări

Amintim nou P. S. Neculai al Sibiului, care se nădărduește hotărât de Dumnezeu a fi patriarhul sub care se va face din nou unitatea religioasă a romanilor ruptă prin trădarea — mai mult inconștientă — a lui Atanasie I, a cerut în Senatul

prin care procedura de concordat a fost învinsă. Fără de cele amănate și fără de cele de noi ieri nu s-ar fi putut realiza. Dar a precedat prin intervenția sa anumite precizări care erau în adesea necesare pentru delimitarea partidelor aflate astăzi în opoziție.

Prima a fost d-lui general Averescu. Fostul șef al guvernului cărăina a revizuit meritul sau pentru că de a fi acceptat concordatul a fost de părere că acest act era denunțabil în termen de 6 luni de la semnarea lui. De îndată ce guvernul liberal nu a făcut o înțelegere, însemnează că este încă valabil. D-l general a vrut prin aceasta să solidifice guvernul Brătianu cu un act al cabinetului trecut. D-l general se dovedește în a respecta și în a ține. El nu este exact că concordatul ar fi fost denunțabil numai în termen de 6 luni de la semnarea lui. Textul concordatului pe care pentru că era în două limbi, franceză și română, el cită după originalul francez spune precis în art. 2 al. 2: "Les deux parties contractantes se réservent la faculté de dénoncer le présent concordat avec un préavis de six mois".

Dar asta însemnează, fără nici un fel de îndoielă, că noi putem denunța ORICÂND concordatul, cu singura condiție a respectării preavizului de șase luni. Precizarea d-lui general, departe de a contraria această situație, pe care o contuzează, pe care ne simțim cu atât mai mult dator să o înțelegem, cu cât ea contrazice punctul de vedere exprimat aici de noi, că semnarea concordatului nu ne angajează în chip absolut. D-l general dă vederea încă o dată că are nevoie să fie apărut de alții chiar împotriva d-sale.

Cu toate acestea, efectul dorit de d-sa — solidarizarea guvernului Brătianu cu actul semnării concordatului — s-a produs prin intervenția și precizarea ministrului Lapedatu, care a ținut să declare că guvernul din care face parte înțelege să respecte semnătura d-lui Goldiș și să nu admită nici o discuție asupra acestui fapt. Declarație care era de așteptat, cu atât mai mult cu cât toate cererile formulate de trecutul guvern Brătianu cu privire la concordat fuseseră complet satisfăcute prin tratativele din mai 1927.

Declarația aceasta e de cea mai mare însemnătate. Ea însemnează, pe de o parte, că guvernul face din concordat o chestiune de cabinet pe de alta, că discuțiile asupra legii cultelor trebuiesc despartite de problema concordatului. Ramane să vedem ce atitudine vor adopta de aci înainte — benigeranți

Atleții Bisericii dominante

Biserica Ortodoxă și-a găsit, în sfârșit, polemistul. În persoana d-lui Popescu-Dominant, declarat, pentru circumstanță, ATHLETUS ECCLESIAE¹. Era și timpul. Discuțiile din comisia Senatului, care avea să cerceteze legea cultelor minoritare înainte ca ea să vină în dezbaterile plenului, ne-au arătat într-o vădită inferioritate. Nu e nici o bucurie — dar e imposibil să nu recunoaștem că acolo unde arzătorul finatic al papei, episcopul unit Alexandru Niculescu, de la Lugoj,

aducea texte juridice și canonice, argumente de drept și de fapt, reprezentanții Bisericii noastre nu au putut face valabile decât punctele de vedere POLITICE și o anumită stăntă dreptate – adesea reală –, dar sprijinită numai sentimental și nu științific (Nu e vorba de problema în fond, ci de pregătirea metodică cu care am fost în stare să ne apărăm drepturile)

E adevărat că, în purtător de cuvânt al Ortodoxiei, s-a ridicat numai P. S. Mitropolitul Neculai de la Sibiu. Au lipsit știința masivă și sigură a P. S. Vartolomeu și spiritul precis și sever cu sine însuși, în primul rând, al P. S. Visarion Puiu. Mitropolitul Neculai s-a dovedit așa cum îl știam demult: animat de nobile intențiuni, dar nu îndeajuns de pregătit și de pătruns de spiritul bisericesc, deși trece drept unul dintre teologii noștri cei mai de seamă. Iar, deci, nevoie mare de forțe noi combative. Și au fost în sfârșit găsite în persoana d-lui Popescu (Tudor), care mai prezintă avantajul de a fi liberal acoperit – deci, omul care poate întreprinde campanii lătrănice, fără a angaja pe nimeni.

D-l Popescu Dominantu crede că prima sa îndatorire e să se rupă cu oameni care au alte merite decât d-sa, în scrisul în favoarea Ortodoxiei. (Căci, de ce pe d-l Goldiș, și – ce onoare! – se ocupă de scrisul meu. Ce sunt eu? E un ignorant. O spune d-l Dominantu (Popescu), a cărui pregătire științifică e doar notorie. Și de ce sunt eu ignorant? Pentru că nu știu că concordatul e un contract (nu o știu, și am și scris-o!), și că un contract intră în vigoare din momentul că a fost înscălit de părți.

Iacă, vedeți, asta nu o știam. Eu mă gândeam, ca un ignorant și ca un prost ce sunt, că, de îndată ce concordatul cuprinde clauza ratificării, dispozițiile lui sunt suspendate până când această ratificare devine fapt. D-l Dominantu (Popescu Tudor), care nu e numai profesor, dar și avocat, zice că nu e așa.

Merci pentru explicație. Ma gândesc totuși că Biserica Ortodoxă are dreptul la apărători ceva mai serioși. Nu de alta, dar pentru că e dominantă. Și așa dominantă nu numai prin jandarmi, ci și prin ceva știință.

Ce e cu concordatul?

Violentele incompetente ridicate în jurul concordatului cu Roma amenință să tulbure din nou atmosfera vieții noastre publice, și așa destul de încordată pentru că problema devine din nou de actualitate.

E adevărat că pusă la ordinea zilei printr-un fapt concret: moartea episcopului catolic din Satu Mare. Și anume, iată pricina: se știe că, prin concordat, s-a redus numărul episcopilor catolice. Următor acestei hotărâri, episcopia din Oradea trecea în contopire cu cea din Satu Mare. Acum, că prelatul conducător din Satu Mare a trecut la cele vecinice, ar urma ca contopirea indicată de concordat să se facă, și anume prin aceea că actualul episcop al Orădiei ar trece în aceeași catolice din Satu Mare, scaun al diocesei contopite.

Se întâmplă însă că concordatul iscălit în bună lege de cei în drept nu e încă ratificat. Ratificarea lui fusese precum țarași se știe amânată până după votarea legii cultelor minoritare. Legea s-a votat însă iar despre ratificare nici vorba.

Acum, Vaticanul profită de împrejurări. El întreabă ce are de făcut. Căci dacă concordatul ar fi intrat în vigoare chestiunea era simplă. Cum însă asta nu s-a întâmplat, Roma nu înțelege să renunțe la un episcopat, aplicând, înainte de ratificare, concordatul. De aceea face presiuni.

Evident, presa maghiară a prins prilejul și agită. Ni se spune de pildă, că la Vatican se consideră soluția denunțării concordatului. Să nu exagerăm. Cancelaria papală se va feri să facă acest pas, care nu ar fi desigur, în beneficiul nostru, dar, mai ales, nu va fi în al ei.

De bună seamă, întârzierea ratificării nu e plăcută. Nu e plăcută nici pentru noi, care, dacă am pus o iscălitură, trebuie să o și respectăm. Că vor fi interese de partid care intervin? Se poate. Dar nu se pot subordona convențiile internaționale intereselor de partid. Dacă nu o știe d-l Vintilă Brătianu, o știe cel puțin d-l Lapedatu.

Prin urmare, Ministrul Cultelor ar trebui să se îngrijească de ratificarea concordatului. Altfel, e în vină. Dar, pe de altă parte, Vaticanul e dator să evite crearea unei atmosfere cominatorii. Pentru că asta indispuie și s-ar putea să nu ne impresionăm.

Concordatul [IV]

Discuția concordatului, al cărui text a fost depus la Senat, a fost deocamdată amânată. Între timp, au apărut două scrisori: una a guvernului român - a trecutului guvern - și alta a Sfântului Scaun, prin care se precizează anumite puncte, socotite litigioase.

Oricare ar fi atitudinea unor anumite cercuri, cari se zic ortodoxe, dar cari nu sunt decât politice când sunt inteligente și ortodoxe numai când sunt ignorante, concordatul se va vota. Și e bine. Iar meritul revine, în partea cea mai însemnată, d-lui Vasile Goldiș, fostul ministru al Artelor în cabinetul averescan.

Se poate afirma, în adevăr, că d-sa e autorul textului definitiv al concordatului. Modificările actuale nu sunt modificări, ci doar precizări de texte, cari nu numai că nu dileră întru nimic de intențiile fostului nostru plenipotențiar, dar au și fost approximate în timp util la discuțiile cari s-au urmat la Roma.

Un exemplu. S-au făcut precizări în legătură cu articolul IX. Ele trebuie acceptate doar pentru că *superflua non nocet*¹. Astfel, în memoriul cu care d-l Goldiș a prezentat guvernului său textul concordatului, și care rezumă, într-un fel, discuțiunile approximate de la Roma, se spune clar: „Rămâne bine înțeles că Biserica catolică, în statul român, numai prin organizațiile sale ierarhice legitime este recunoscută ca persoană juridică și că, prin urmare, în statul român numai aceste organizațiuni, enumerate în alineatul al doilea din acel ar-

nicol, pot avea bunuri împreună cu reprezentanții Sfântului Scaun am precizat că aceasta este unica interpretare justă a textului" Aduce noul text vreo precizare pentru aceste lucruri? Evident, nu.

Și la fel e cu articolul XX Într-un singur loc, textul scrisorilor schimbate contribuie în adevăr la precizarea unei situațiuni Scrisoarea zice „Paragraful 3 al art[icolului] XIX, unde spune «Toate școalele ordinelor și congregațiilor religioase sunt puse sub dependența episcopului local, în consecință și ele se vor bucura de dreptul de a fixa limba de predare» trebuie înțeles «afară de școli care au în momentul de față limba română drept limbă de predare» »

Din această precizare se înțelege că școalele acestea își pot alege limba de predare pe care o vor, cu condiția însă ca această alegere să nu se facă nicăieri în paguba drepturilor câștigate ale limbii române Textul d-lui Goldiș era, deci, principal cel puțin, mai larg Să-mi fie îngăduit ca, împotriva tuturor lățătorilor „naționaliști”, să mă alătur punctului de vedere al vechiului text Era acolo un spirit mai înțelegător pentru ritmul vremii și mai larg duh de libertate Și era mai bine

Politica aceasta de naționalizare cu orice pret trebuie o dată pentru totdeauna părăsită Și părăsită în primul rând de noi, cari suntem cei tari Era neapărată nevoie să ne dezbrăm de obiceiul pe care l am luat, de a fi dezagreabili cetățenilor noștri, afișând ostentativ o mândrie națională inutilă care tine mai mult de un orgoliu prostesc Cu atât mai mult cu cât, în spetă, această manifestare de spirit șovin este inoperantă Și nu poate decat să contribuie în chip nuf la înăsprirea relațiilor sufletești între cetățenii aceleiași țări

Dar, pentru a se obține o asemenea legătură de spirit, va trebui să mai treacă peste noi o generație

Să fim, deci, bucuroși că am ajuns la votarea concordatului Era un act necesar pe care statul român trebuia să-l încheie și împotriva căruia Biserica română nu poate avea nimic de obiectat.

În chestiunea „statusului catolic”

Monitorul oficial a publicat acum în urma textul acordului încheiat în mai 1932 între Sfântul Scaun și guvernul român în chestiunea „Statusului romano-catolic” Problema a preocupat îndelung presa românească Și se știa că va preocupa și Parlamentul Textul convenției s-a publicat însă și guvernul are aerul să considere chestiunea închisă E drept? Nouă ni se pare că nu Am cerut deci într-un demers o consultație unui specialist Consultația ne-a venit acum în urma (1) dăm mai jos păstrând autorului anonimatul după cum s-a prezentat

N 1

Acordul încheiat la Roma în mai 1932, în baza art[icolului] XXII din concordat, prevede că „totele dificultăți și chestiunile cari s-ar putea ivi cu pri-

vire la interpretarea prezentului concordat vor fi rezolvite de comun acord) (art. 1 al. 1 St[antul] Scaun și guvern) este intitulat *Acord cu privire la interpretarea art[icolului] IX din concordat*.

Din această titlatură rezultă clar că cele două părți contractante prin acest acord n-au avut alt scop decât să lămurască de comun acord, conform art[icolului] XXII din concordat, înțelesul art[icolului] IX anume să vadă dacă organizația denumită „statusul romano-catolic ardelean” intră sau nu în rândul organizațiilor Bisericii catolice canonic și legal constituite cărora statul prin suscitatul articol, le-a recunoscut personalitatea juridică și dreptul de a poseda bunuri.

Statul român nu avea nevoie să mai facă interpretarea art[icolului] IX din concordat, întrucât aceasta se făcuse cu ocazia ratificării concordatului în 1929, interpretare care, pentru a preîntâmpina anumite discuții care s-ar fi putut ivi în Parlament, s-a dat de comun acord cu St[antul] Scaun. În acest scop s-a luat părerea St[antului] Scaun și anume asupra faptului dacă enumeratia făcută de art[icolul] IX din concordat este cu caracter limitativ sau enumerativ.

Din adresa Ministerului de Externe român, nr. 42.524 din 20 iulie 1929 și răspunsul St[antului] Scaun, prin Nunțiatu[r]a Papală din București cu nr. 5310 din 22 octombrie 1929, rezultă neîndoielnic că părțile contractante au făcut uz de dispozitiile art[icolului] XXII din concordat, interpretând de comun acord înțelesul art[icolului] IX în sensul că enumeratia organizațiilor catolice prevăzute de art[icolul] IX este limitativă, adică statul român nu recunoaște personalitatea juridică și dreptul de proprietate asupra bunurilor decât părților constitutive ale Bisericii catolice, expres arătat în art[icolul] IX. Cu această strictă interpretare s-a ratificat concordatul.

Rezultă de aci clar că organizația necanonică și fără existență legală a așa-zisului „Statusul romano-catolic ardelean”, nerecunoscută oficial niciodată nici de statul maghiar și nici de cel român, în interpretarea de comun acord cu St[antul] Scaun, s-a conchis că nu intră în prevederile art[icolului] IX din concordat. Părțile contractante au stabilit de comun acord și Parlamentul a ratificat, astfel că nu mai putea fi vorba de o nouă interpretare a art[icolului] IX, chestiunea fiind definitiv tranșată cu această ocazie.

Acest așa-zis acord, care s-a făcut la Roma în mai 1932, este în realitate o nouă convențiune, prin care statul român renunță la averi considerabile, în mare parte fonduri publice (fonduri de studii, fonduri de bursă etc.), provenite din averea publică și din donațiuni particulare, afectate scopurilor școlare și culturale fără caracter confesional, pe care „statusul catolic” le-a uzurpat un timp și le deținea fără nici un drept.

1) *Recunoaște statusul[ul] romano-catolic existență legală*. Faptul că întrebăm expresiunea „statusul romano-catolic se transformă în consiliul...” înseamnă că i se recunoaște o existență legală anterioară convențiunii, ceea ce nu a avut niciodată. El n-a fost decât organizația de fapt, care deținea toate aceste bunuri în administrație, uzurpate sau câpătate în timp, pentru motive politice. Adevăratul proprietar a rămas întotdeauna statul.

2) *Renunța de bună voie la averile sale* Statul român, prin convențiunea indicată, renunță formal, categoric și de bună voie la o imensă avere a sa în favoarea unei organizații care n-a avut un caracter religios, dar care, acum transformată, chiar dacă capătă o coloratură religioasă, nu i se pot da în plus proprietate bunuri care au altă destinație prin actele fundamentale. Astfel că, chiar dacă ar vrea statul să facă acest lucru, nu o poate face.

3) *Convenția în contradicție cu justiția română* Sus-zisa convențiune mai este în contradicție și cu hotărârile date de instanțele noastre judecătorești care au dat câștig de cauză statului român în chestiunea Colegiului Iererezian din Sibiu și [de, la Cluj, unde s-a dispus de către instanțele judecătorești funduarea rădăcinii dreptului de proprietate a „Statusului”, cu privire la mai multe imobile, intabulându-se pe numele statului român, „fondul de studii sau fondul de barse” conform actelor fundamentale.

În schimbul renunțării la averile statului, statul român capătă dreptul de control asupra bugetului și gestiunii „statusului romano-catolic” transformat. Aceasta este evident, ridicol, întrucât statul român n-avea nevoie de o convenție specială pentru a avea acest drept, [pe] care i-l conferă constituția țării și legea persoanelor juridice.

Dar și în calitate de succesor al statului maghiar avea acest drept de control, întrucât statul maghiar, prin Ministerul Cultelor, a executat întotdeauna acest drept, printr-o secție de contabilitate detașată din minister la Cluj, în sânul consiliului dirigent al „statusului romano-catolic”. Orice încheiere a consiliului dirigent avea caracterul unui aviz, care nu putea avea forță executorie decât după ce era aprobată de minister. Statul român nu știm din ce motive n-a exercitat nici cel puțin acest drept de control.

MANDATUL. Nu știm dacă d-lui Valer Pop, atunci ministru al Justiției, i s-a dat un mandat de a încheia o asemenea convențiune.

După câte știm, mandatul dat d-sale, după aprobarea guvernului român, trebuia să se mărginească numai de a consulta Sfântul Scaun în această chestiune de a-l lua pârerea cu privire la această problemă, care numai în foarte neînsemnată măsură era o problemă catolică, rămânând ca statul român s-o soluționeze așa cum interesele sale superioare o vor cere și în conformitate cu legile țării. Chestiunea statusului nemaiprezentând, în urma concordatului și cu interpretarea art[icolului] IX, dată cu ocazia ratificării concordatului, decât un caracter de ordin administrativ intern. Statul, având puteri discreționare, ar fi putut în această chestiune să nu mai consulte pe nimeni și să le interzică pur și simplu orice manifestare de a administra aceste bunuri, trecându-le pur și simplu organelor sale competente.

Dar, cu mandat sau fără mandat, și în acest din urmă caz poate fi făcut răspunzător personal, fostu ministru, care a încheiat acest așa zis acord, care în realitate este o nouă convențiune, după cum am arătat, și care nu poate avea existență legală și nici produce vreun efect, chiar dacă s-a grăbit publicarea în „Monitorial oficial”, decât prin ratificare, care, conf[orm] art[icolului] 88 din Constituție, nu poate fi dată decât în urma votului Parlamentului.

6. ÎNVĂȚĂMÂNTUL RELIGIOS

A. Legislația

O știință ofensivă

Sfântul Sinod al Bisericii noastre a pus în discuție reforma învățământului religios. Nu știu de unde a pornit ideea, dar ea este în adevăr fementă iar graba cu care ministrul cultelor și-a însușit o arată că înțelegerea pentru cele bisericești își face drum și în lumea politicii, care începe să fie interesată nu numai de „manevrarea” Bisericii, ci și de întărirea ei efectivă.

Pentru Biserică, prilejul acesta este *unic*. Unic mai ales prin conjunctura extrem de favorabilă, căci de la întemeierea statului român modern, niciodată viața publică și atmosfera spirituală a țării nu au fost mai sincer interesate și mai deschise problemelor religioase ca astăzi.

Ce va izbuti să facă Biserica din prilejul acestei reforme, e hotărâtor pentru câteva generații de aci înainte.

În definitiv, învățământul religios mai că nu există. Nici nu spunem ceva nou și credem că nu se va găsi nimeni care să se simtă insultat. *Tot* învățământul nostru e arhaic și anacronic, de ce ar fi tocmai cel teologic altfel?

Concepția universității noastre este medievală, ceea ce, la urma urmelor, nu ar fi nici un rău, dacă, numai, acest medievalism școlăresc ar fi în tradiția noastră spirituală. Dar cultura de școală medievală noi nu am cunoscut o niciodată și atunci, învățătura, care în altă parte se valorifică cel puțin prin asimilare deșăvârșită și prin integrare în structura spirituală a nației, la noi rămâne pur și simplu literă de carte, moartă. De aceea, la noi cartea nu izbuteste să fecundeze viața publică.

Biserica vrea să înceapă astăzi o mișcare de mântuitoare ofensivă. Toate împrejurările îi sunt prielnice. Să cumpănescă, deci, bine instrumentele de luptă pe care și le făurește, și, între acestea, în primul rând, învățământul. Ea poate completa și perfecționa vechiul sistem, desigur. Dar asta nu e prea mult, căci perfecționarea aceasta ar însemna un progres doar în ordinea cantitativă, ar fi vorba numai de un mai mult sau mai puțin. Și, pe urmă, sistemul prea depinde de oameni: cu profesori buni se va face oricând ceva, cu alt fel de profesori se va vorbi iarăși în trei-patru ani de nevoia unei reforme.

Credem că sistemul însuși trebuie schimbat. Învățământul teologic va trebui să reprezinte o *știință ofensivă*. E un lucru care se poate?

Evident, e nevoie de ceva curaj și de lipsă de preiudecăți în materie de drepturi câștigate. A opera e un lucru dureros întru toate, o recunoaștem. Dar Biserica nu are astăzi prea multă alegere. Într-un fel sau în altul, va trebui să se decidă. Să nădăjduim că nu va alege calea compromisurilor.

Învățământul teologic

În desăvârșită necunoștință a situației, confratele nostru „Biruinta”, de la Cluj, publică un articol, de altfel bine intenționat, asupra proiectului de lege pentru reorganizarea învățământului teologic al Bisericii Ortodoxe Române.

Acest proiect este i-parit. El stă la îndemana tuturor celor interesați și e surprinzător că în legătura cu el se pot face afirmațiuni care contravin realității. Să restabilim numai unele fapte:

1) „E de regretat că în această comisiune [a Sfântului Sinod, pentru reorganizarea învățământului teologic – nota n., N. I.] nu au fost numiți și membri ardeleni”. Este inexact. Ziarele au anunțat la vreme constituția amintitei comisiuni. Din ea făceau parte P. S. Ioan, episcopul Armatei, și P. S. arhieru Magieru, directorul Academiei Teologice din Oradea Mare. Acesta din urmă a fost desemnat și în subcomisiunea pentru redactarea proiectului, și, chiar dacă nu e îngăduită indiscreția care să precizeze aportul fiecărui membru la întăpțirea viitoare legi, se poate spune, totuși, că punctul de vedere, mai exact încă experiența didactică a Bisericii ardeleni a fost din larg folosită de amintita comisiune.

2) Proiectul elaborat de comisiunea sinodală are tocmai lacuna de a sancționa pentru un îndelungat viitor, starea de inferioritate a clerului român față de clerul altor neamuri conlocuitoare prin faptul că face o deosebire între pregătirea teologică a clerului urban și a celui rural. „Aceasta e greșeala fundamentală a proiectului.

Este numai aparent exact. Pentru că

a) proiectul nu vorbește nicăieri de cler urban și (cler) rural,

b) menținerea posibilității de a deveni preot numai cu seminarul de vocație ne este – așa cum se prevede în proiect – o măsură absolut tranzitorie. Depinde

de înamicia episcopilor eparhiali ca aceste seminarii să fie lichidate în parte sau înlocuite cu licee confessionale ale Bisericii Ortodoxe, adevărate peșteri pentru academii și facultăți teologice (iar dacă râvna episcopală nu va exista atunci, în orice caz, legea nu va fi de nici un folos...)

c) posibilitatea de a deveni preot numai cu absolverea seminarului e în practică, iluzorie. În adevăr seminarul de vocație (4 ani), plus doi ani de practică pastorală dau șase ani de studii pentru hirotonirea cu seminarul 1 preoți de țară, cum îi numește „Biruința”. Seminarul, plus academia sau facultatea teologică (4 ani) dau opt ani de studii pentru „preoții de oraș”. E lesne de înțeles că marea majoritate a seminaristilor va merge la academie și nu de-a dreptul la preoție.

Confratele nostru anunță și alte articole asupra chestiunii. Îi dorim o mai precisă informație. Pentru binele adevărului, pe care nu ne îndoiim că vrea să îl scuturască.

Legea învățământului teologic

Sesiunea actuală a Sfântului Sinod are să se ocupe în primul rând de discuția proiectului de lege pentru reorganizarea învățământului teologic. Proiectul acesta, redactat de o comisie specială, căruia nu i-a lipsit nici autoritatea teologică, nici cea pedagogică, este întâmpinat în unele cercuri bisericești cu o categorică dușmanie. În jurul lui discuțiile vor fi, deci, mai vii, deși, până la sfârșit, principiile fundamentale ale legii vor trebui să rămână în picioare.

Oricat de ciudat s-ar părea, și cu toate afirmațiunile îndemanatice care tind să deplaseze atențiunea, trecând-o asupra unor probleme de ordin secundar — principala cauză a amintitei opoziții, care deja a început să se desemneze prin articole și interviuri apărute prin ziare, este spiritul sever bisericesc în care proiectul de lege a fost conceput.

În adevărat că deja legea pentru reorganizarea Bisericii Ortodoxe trece învățământul teologic în aproape exclusivă competență și administrare a organizațiilor ecleziastice constituite. Dar, despre însemnătatea acestei dispozițiuni, lumea abia acum începe a-și da seama, când stă în fața proiectului de lege pentru reorganizarea învățământului teologic, care nu e decât aplicarea strict consecventă a statutului Bisericii Ortodoxe.

Este ciudat că totemii preoți și intelectuali teologi în genere, cari au aplaudat entuziast principiul autonomiei Bisericii, sunt cei cari protestează astăzi împotriva spiritului legii învățământului, care, totuși, nu face decât să păzească și să aplice în chip activ autonomia în materie de învățământ.

Amintitul proiect pleacă de la ideea fundamentală destul de simplă, că școala teologică, aparținând, prin legea de organizare, Bisericii, trebuie să stea dogmatic, pedagogic și administrativ sub controlul și autoritatea ecleziastică.

Două categorii de oameni se ridică împotriva acestei idei: unii care socotesc primejdioasă tendința Bisericii de a se constitui ca un corp aparte, precis delințând față de celelalte instituții ale statului, alții care – din motive mai mult personale – e drept – sunt neplăcut impresionați de perspectivele unui control sever, unitar și susținut pe care Biserica l-ar exercita asupra tuturor gradelor de învățământ teologic.

Cei dintâi sunt fricoși Bisericii noastre. Ei cred, în fond, că autonomia, realizată efectiv, ar putea duce la slăbirea relațiilor dintre stat și Biserica Ortodoxă și că cel dintâi ar putea vedea în procesul de independentizare a Bisericii un motiv pentru ca sprijinul pe care ei îl acordă acesteia să fie din ce în ce mai redus. Despre un asemenea punct de vedere am mai vorbit. El crede că Ortodoxia trebuie să fie beneficiara organelor polițienești ale statului și se îndoiește de viabilitatea Bisericii noastre, în momentul în care acest sprijin i-ar fi retras. Nu insistăm asupra unor astfel de temeri. Ar fi să reedităm articolele noastre în legătură cu concordatul, în care am fost nevoiți să lăsăm să cadă cuvinte destul de grele. Dar existența acestei categorii, căreia îi e frică de autonomie, arată încă o dată câtă dreptate am avut protestând împotriva „ortodoxiei” leneșe și parazitare, pe care noi stăruim totuși a nu o confunda cu Biserica noastră vie, pe care credem și nădăjduim.

Cei din urmă sunt geloși de o libertate pe care, e drept, că au avut-o până acum, dar de care au abuzat. Ei sunt în primul rând universitarii, care nu vor cu nici un preț să se supună autorității Bisericii, care au intrat adesea în conflict cu aceasta și care au sfârșit printr-o stranie declarație de principii, sprijinită pe un *distinguo*, care ar fi vrut să fie subtil, dar nu a izbutit să fie decât glumet. Universitatea, respectiv Facultatea de Teologie, nu se poate încadra în Biserică pentru că ea face știință și, ca atare, trebuie să se bucure de regimul libertății științifice, și, deci, nu poate accepta autoritatea materială a Bisericii.

Nici aci nu insistăm. Ar fi copilăresc. Îmi inchipui, de altfel, că cea mai mare parte dintre teologii noștri universitari va fi sfârșit prin a se simți rușinată de asemenea aberații.

Dar iată cine sunt adversarii proiectului de lege pentru reorganizarea învățământului. Motivele lor însele arată cât de necesare sunt restaurarea autorității bisericenești și crearea unei discipline unitare. Asupra problemelor speciale vom reveni.

Mai puțin decât nimic

Stântul Sinod a făcut o intampinare către guvern cerând ca, la discutarea proiectului de lege pentru reforma învățământului superior, să se țină în seamă principiile formulate de Biserică în ce privește reorganizarea Facultății de Teologie.

Aceste principii le cunoaștem, ele s-ar rezuma toate în cererea Bisericii de a controla de aproape învățământul teologic superior. Ne am spus părerea în această chestiune și nu avem nimic de schimbat. Biserica are dreptate desigur și în dorința ei controlului în materie de învățământ teologic ortodox și revine în chip necesar de îndată ce dreptul se revizuita procedeze la Biserica. Dar tot astfel, Universitatea are dreptul să se opună pretențiilor Bisericii de îndată ce învățământul universitar stă sub epida autorității și a încredințării absolute de gândire.

Înțelegem deci, că între Biserică și Universitate este un conflict și că acest conflict este inextinguibil, pentru că el angajează existența însăși a celor două instituții.

Ceea ce nu înțelegem însă cu nici un preț este stăruința Bisericii de a avea o facultate de teologie la Universitate. Atata vreme cât Biserica în urma gravelor lovituri primite sub Vodă Cuza din partea francmasoneriei dădea o viață amorțită și era hăd, roasă, că e îngaduită să existe și că tot e lăsată în considerare de către stat, ideile nu puteau fi clare, și nici pretențiile prea categorice. Astăzi însă, situația s-a schimbat. Biserica a luat cunoștință de ea însăși, a început să se definească și sa-și simtă ființa. Ar fi timpul deci, să procedeze cu curaj la precizarea situațiilor și să rețeze scurt orice activitate care pulește în vag și care, tocmai pentru aceasta, nu i poate fi decat de pagubă.

O asemenea chestiune e însă cea ridicată de existența Facultății de Teologie în cadrele Universității. Facultățile acestea își aveau poate rostul în vremea dinainte de război, când Biserica era desconsiderată și când participarea ei la viața universitară prin facultatea respectivă - îi dădea un oarecare prestigiu. Astăzi însă lucrurile s-au schimbat. Numai cu putina mandrie, hotărare și conștiință de sine, Biserica ar avea destul prestigiu ca să împrumute și Universității.

De unde, atunci, nevoia de a fi neapărat în Universitate? Cu bugetul Facultății de Teologie, Biserica și-ar putea crea un învățământ al ei, cu adevărat teologic, ortodox și superior. Ce se face azi în facultăți, mai ales la București, e mai puțin decât nimic. Pentru că nimicul e neutral, pe când activitatea Facultății de Teologie e negativă.

Legea pentru reforma învățământului teologic în Cameră

Legea pentru reforma învățământului teologic agită cercurile interesate. Patriarhul a intervenit personal în discuție, a luat parte la toate lucrările din Senat, și, ca un șef al înaltului lui interes, s-a delegat singur, ca și reprezentant al Sfântului Sinod, în comisiunea Camerei, însărcinată să facă un raport preliminar asupra chestiunii.

Toate aceste amănunte dovedesc, întâi, importanța pe care o acordă Biserica acestor legi, al doilea, opoziția care, în anumite cercuri, i se face. Nu vom spune,

despre proiectul acesta de reformă, nici că e bun, nici că e rău. Părerile noastre de ceea ce ar trebui să fie învățământul teologic am spus-o aci în repetate rânduri, mai demult, de când s-a luat pentru prima oară în discuție problema.

Vom sublinia însă faptul că, așa cum se discută astăzi chestiunea, ea ia înfățișări foarte delicate. Sunt, de pildă, grave aprehensiuni împotriva puterilor care se acordă episcopatului. Nu pentru că principiul - în virtutea căruia se trece învățământul cu totul asupra Bisericii - ar fi îndrăzneț, ci pentru că, așa cum am spus și noi, nu se poate avea încredere în valoarea persoanelor care implinesc astăzi însărcinările episcopatului românesc.

Desigur, problema e rău pusă. Pentru că atitudinea logică ar fi să nu respingi legea - care e bună, și să păstrezi pe chiriarhi care sunt răi - ci, dimpotrivă, să înfrățiești legea și să alungi pe episcopi. Asta ar fi însă o atitudine radicală, curajoasă și singura rodnică. Iar asemenea atitudini sunt încă greu de luat la noi. De aceea, toată lumea - atacă legea.

Din considerațiile acestea se desprinde însă impresia că în jurul legii se ridica zarva unei lupte de natură foarte delicată. Și, de aceea, ne vom permite o indicație.

În Cameră sunt, printre deputați, ortodocși și uniți. Între aceștia din urmă, află câteva netăgăduite competențe. Ele se și agită - se interesează foarte aproape de mersul lucrurilor, și emit chiar păreri. Credem că ar fi bine ca amestecul uniților în această chestiune să înceteze. Și amestecul direct, și MAI ALTES, CEL INDIRECT. Noi stăm bucuroși de vorbă cu uniții în chestiuni de organizare bisericească. Dar nu în chestiuni prea delicate, și, mai ales, nu în cele de natură personală. O asemenea întorsătură a luat, din nefericire, discuția în jurul amintitei legi. Deci, rezervă absolută din partea fraților noștri uniți se impune. Să fim lăsați noi singuri în aceste urate necazuri ale noastre. Iată ce cerem și ce nu ni se poate refuza.

B. Școlile

Socoteli

Încă nu s-a isprăvit discuția în jurul școalelor române de la Blaj. Noi o socotim închisă. Dar, iată, o foarte din Brașov - atacă din nou problema pe bază de cifre. Confratele nostru face o comptabilitate foarte complicată - cantărește cu o balanță pe care o socotește foarte precisă și ajunge la încheierea că - la urma urmelor, canonicii din Blaj nu prea au dreptate.

Vasăzică, după socotelile bunului nostru confrate brașovean, plângerile celor de la Blaj au cam ieșit lipsă la cântar.

Dacă toate calculele acestea nu ar fi decât pierdere de vreme, nu am mai spune nimic. Iecare face cu răgazul lui ce i place. Pentru că însă în această chestiune trebuie să se spună odată și lucrurilor pe nume, ne vom îngădui să observăm foni din Brașov că indeletnicirile ei sunt de-a dreptul năroade.

Înțelegem, mai la urma urmelor, că prietenii noștri de la „Biruința” din Cluj să carale pe urma plangerilor Prea Sfințitului mitropolit Vasile. Cred ei că au cu Blajul și anumite chestiuni politice de rezolvat. Cred ei? Dar confrății din Brașov? Hei, confrății din Brașov nu înțeleg anumite lucruri, foarte însemnate. Ei nu știu că un om de cultură și un roman se *descalifică* singur preocupându-l banul pe care suntem datori să-l dăm Blajului cultural. Și anume, datori nu în virtutea recunoștinței către Blajul eroic și științific din trecut, pentru mucenicia lui secundă întru românism, ci datori către sufletul de mare al acestui neam, pentru care Blajul – adică disciplina Blajului – va fi încă multă vreme meșter saur.

Gandeste-te, domnule confrate, că, dacă este un ban care nu se fură și nu se risipește în buna noastră țară, apoi în el trebuie socotită și paraua dată mitropolitului Vasile și celor ai lui. Întâi.

Și, al doilea, nu uita că Blajul face școală confesională, adică singura școală românească cu grijă pentru sufletul copiilor care îi sunt încredințați, singura școală care mai este, în împrejurările de astăzi, creatoare de energii morale și de disciplină – spirituală și lumească.

Pentru numele lui Dumnezeu, agitați problema Blajului, dacă credeți că îi puteți fi de folos, dar nu mai încercați a-i cântări drepturile, căci începem să vă banuim și anume, de legăturile cu Beoția.

Școlile Bisericii

Problema secularizării învățământului teologic a fost ridicată de noi în chip precis. Împotriva punctului nostru de vedere am avut prilejul să auzim proteste. Și, iată, acum ne vine ajutor – aproape nesperat. Părintele Marin Ionescu de la „Cuibu-cu-Barză”. Cuvioșia sa crede, ca și noi, că prima îndatorire a Bisericii autonome este să reintre în deplină stăpânire a drepturilor ei educative. Fără nici un fel de ascunziș și cu tot curajul pe care îl implică încrederea în puterile ei spirituale.

Pentru a doua oară, mergând pe drumuri deosebite, ne întâlnim cu părintele Marin pe o chestie de refacere a vieții noastre bisericești. Ne bucurăm. Căci, dacă nu ne temem a înfrunta, pentru convingerile noastre, pe toată lumea, nu e mai puțin adevărat că suntem bucuroși a întâlni, la popasuri cel puțin, tovarăși.

Părinte Marin, strigă mai tare, să audă și teologii noștri. Teologii noștri, care dau interviuri la gazete, protestând împotriva proiectului de lege pentru reorganizarea învățământului teologic, care prevede dreptul Bisericii de a da cultură și de a face educația tinerimii și pune școalele teologice sub autoritatea imediată a ierarhului!

Eu știu, teologiiăștia sunt țiganii liberați ai științei și ai modernismului. N-au aflat în viață for ce e știința, dar au zis și ei că e o știință. Și se tem că nu cumva să i bânțuiască lumea că trăiesc alături de binefacerile științei.

Școala confesională în grădina Bisericii? O aberație retrogradă. Bieții de ei. Cum fug ei de bănuială. Cum se mărturisesc ei părtăși și închinători ai spiritului modern, și cum nu-și dau seama că tocmai prin această grabă se cataloghează singuri sub rubrica analfabeților!

Cine vorbește în numele științei să iasă la lumină. Să-i cercetăm noi „știința” și să-i lămurim ce pierde atunci când se leapădă de teologie — mult puțină, câtă o știe — în schimbul bunurilor, pentru ei, în orice caz, imaginare ale spiritului modern.

Așa, părințe Marine, acum suntem mai mulți, și numărul nostru crește vom avea, deci, școalele Bisericii în ciuda oamenilor „de știință”

Scoalele confesionale

Deputatul Coitar a citit ieri la Cameră raportul privitor la legea pentru precizarea condițiilor în care vor funcționa școalele confessionale de peste mări. S-a votat.

Expunerea de motive, ca și raportul care prezintă legea, fac elogiul acestor școli și arată înaltele roșuri naționale împlinite de aceste școli în trecutul românesc.

Școli confesionale poate avea orice religie și orice Biserică. La noi însă, școala confesională este legată - în opinia publică - mai ales de catolicism. Iată de ce am regretat că raportor al legii a fost părintele Coltar, preot unit. Nu pentru părintele Coltar și nici pentru Biserica unită, ci pentru problema însăși. Chiar dacă nu ar fi fost vorba decăt de școli confesionale greco-catolice - din toate punctele de vedere ar fi fost de dorit ca raportor al legii să fi fost un preot ortodox. Pentru ca, prin aceasta, să se mărturisească în public că uniții și ortodocșii suntem cu toții alături în aprecierea eminentelor servicii pe care școala confesională, de orice rit, le-a făcut cauzei naționale românești peste munți și în apărarea și de aci înainte a acestui tip de învățământ.

În ce mă privește, personal, sunt satisfăcut că d-l Iuliu Maniu, care, de când conduce treburile publice, a dovedit o constantă preocupare pentru mărirea prestigiului și puterii statului față de toate corporațiile care tind a-i reduce din inițiativă și din autoritate, a renunțat în acest punct la rigiditatea de care îl bântuie lumea, acordând școlilor confesionale un regim care le îngăduie mai departe rodnicia lor activitate.

Într-o discuție cu un grup de tineri, la care am participat, am auzit că există oarecare regret că Biserica Ortodoxă nu acordă destulă însemnătate acestui tip de școli.

Imi aduc aminte și acum de furtuna pe care a ridicat-o, în cercuri ortodoxe bine intenționate, nu mă îndoiesc dar lipsite de înțelegere pentru ceea ce se

numește disciplină canonică. Propunerea mea de a crea asemenea școli este
 sig-nale. În viziunea de reformă mea amintim teologii, și cum cineva avușese
 principioasă în aptație de a nu chema în comisia pentru studierea și redactarea
 anteproiectului acestei legi, am propus înlocuirea numerică a actualelor semi-
 nari, cu posibilitatea de a le transfera în celelalte dăpă-nevoie în licee confesio-
 nale pe seama Bisericii.

Pentru asta am fost foarte rănit. Căci cineva care se complăce în a se
 numi prieten al meu, mi-a scris în gazetă sub pseudonim făcându-mi însă greș
 să nu numească pe cel care spunea prostii (ce-a) și eu nu mă supăr. Pentru
 că, împotriva tuturor principilor acestui proiect de lege s-a ridicat o furtună de
 proteste. Ceea ce nu a împiedicat noua comisie însă pentru studierea unui
 nou anteproiect, să jeluască fără nici un fel de rațiune proiectul lucrat de P. S.
 Varolomeu P. S. Andrei Magieru P. C. precum și patimă-mea mea. Să mă
 supăr, dă-ră, că nu există înțelegere azi pentru școala confesională? Va exista
 mâine.

Recunosc că tipul de educație realizat de această școală are de faptat impo-
 nabil tot felul de prejudecăți. Prima este că s-ar tinde la introducerea unui spirit
 cer-tat în viața publică. E absolut fals. Și proba e în faptul că o multime de
 oameni politici din lumea radicală și radical-socialistă franceză și a făcut edu-
 cația la „popi”.

A doua, că educația din școalele confesionale falsifică sufletul copilului, re-
 ducându-i sinceritatea și spontaneitatea. E tot așa de fals. Aste nu se dovedeste
 cu nimic.

În schimb, se uita minunata disciplină spirituală pe care o creează acest în-
 vătămant, rara stăpânire de sine, raționalizarea instrumentelor de acțiune și
 înțelegerea largă pentru tot ce e suprapământesc și metafizic alături de simțul
 precis al realităților.

Fie ca aplicarea legii pe care a prefatată-o în Cameră părintele Coltar să-și
 dea roadele pe cari suntem în drept să le așteptăm de la ea, pentru izbândă
 școalei confesionale, pe care am dori-o cât mai mult răspândită. Mai ales astăzi.

C. Seminariile

„Carnet de conștiință”

S-a hotărât, în principiu, introducerea „Carnetului de conștiință” în învăță-
 mantul nostru seminarial. Problema a mai fost dezbătută din tot felul de puncte
 de vedere. Acum s-a trecut, deci, în domeniul realizărilor.

În ce constă acest „carnet de conștiință”? Într-un caiet, în care viitorul preot și teolog își înregistrează, de obicei zilnic, faptele pe care le trăiește și care sunt de natură a preciza graficul conștiinței sale. El este disciplinat prin aceasta la un examen al său propriu, de fiecare moment și prin aceasta chiar la o cunoaștere precisă și la o stăpânire a sa. Dar nu e numai atât, dispozițiunile care prevăd introducerea amintitului carnet adaugă obligațiunea, pentru elevul seminarist de a prezenta la cerere însemnările sale spiritualului clasei sau școlii.

Împotriva acestei dispozițiuni știu că se vor ridica tot felul de protestări. Se va spune că regimul e inchiizitorial și că va duce la nesinceritate desavârșită. Un control exercitat asupra vieții intime s-ar putea să fie o jignire a personalității copilului, care nu va întârzia să se sustragă acestui control vexatoriu, minșind. Și atunci, carnetul de conștiință ar fi nu o binefacere, ci o calamitate a încercărilor de educație preotească.

Să nu ne grăbim cu plângerile. Cercetarea de către spiritual a vieții intime a copilului nu este în nici un fel o inovație. Ea se exercită și astăzi, în forma spovedaniei. Că spovedania ar fi un act liber? Este inexact, de îndată ce Biserica prescrie un număr anual minim de asemenea mărturisiri. Provoacă Biserica prin această obligație pe creștinii la falsificare? Dacă am afirma-o ar însemna să atacăm însăși taina spovedaniei. Și încă, din orice punct de vedere pe nedrept.

Dar, se spune, pătrunderea aceasta a spiritualului în cele mai intime cute sufletești ale elevului este o indiscreție și o siluire a personalității acestui elev. O diminuare a mândriei și siguranței lui individuale. Se poate să fie așa, dar oricât de paradoxal ar suna răspunsul urechilor noastre de „oameni liberi”, vom mărturisi-o *așa trebuie să fie*. Biserica și disciplina ei nu cunosc și nu vor să cunoască „personalități” de invenție individualistă. Orice creștin și, deci, cu atât mai mult, orice preot trebuie să-și înceapă viața maturității cu un act de abdicare. El încetează a trăi pentru el, trăiește numai pentru Dumnezeu, încetează de a însemna ceva prin el, înseamnă ceva prin harul lui Dumnezeu. Asta înseamnă disciplină creatoare!

Dacă, în adevăr, carnetul de conștiință și controlul spiritualului vor omori în teologii noștri orice urmă de personalism subiectiv, ele trebuiesc imediat înfăptuite. Noi ne temem însă că din nenorocire asemenea efecte nu vor fi obținute.

Un caraghioslâc de import

În vechi cunoscut m-a cercetat zilele trecute la redacție. Ne știm de pe vremea când, studenți amândoi, colaboram la „Noua revistă română”. Acum avea un necaz. Și eu trebuia să-i dau o mână de ajutor.

Pricina pe scurt e următoarea. Fra profesor la un seminar din țară. Suplinitor. A întârziat mulți ani pe la studii în străinătate, a făcut și politică, și nu a prea avut nici gând, nici răgaz pentru examenul de capacitate. De aceea a și

dimas suplimentor. Dar valoarea lui didactică e remarcabilă. Acum i se pare că
avul neînțelegerii cu breșta. Unmăru m a fost lăsat în disponibilitate
Mi a dat și o broșură să o citesc. Fra apărarea lui. I u trebuia să protestez
impotrivă abuzului cu revocarea.

Abuz? Nu vād. În profesori suplimentor nu se biceoră n nici un fel de stabilitate. Dar nu se revocă māt un profesor clar apărator în cursul anului.

Așa o fi, dar am cetit broșura. Vechiul meu cunoscut are o concepție spectrală
despre creștinism. Că nu ar fi o rezolvare numai o morală. A făcut studii în
Anglia și se declară protestant. El zice: anglican (Pentru noi într-un oarecare
fel, e tot una).

Foarte bine. Și anglicanismul e ceva. Cu toate că nu avem încredere în va-
loarea lui religioasă și, mai ales, cu toate că anglicanismul nu poate fi pe ma-
nile Damboviței, decât un caraghioslăc de import mai mult. Dar, în stărsit, fie-
care om își alege credința care i se potrivește mai bine. Să zice ce are să zică?

Stau totuși să mă dumiresc. Dacă d-ta, domnule ce e? Est anglican, ce cauți
într-un seminar ortodox? Căci ac la noi în școală e de credință răsăriteană, se
cere o anumită convingere, copiii trebuiesc crescuți într-o anumită disciplină.

- Eu cred că trebuie să se expună copilor toate parerile și să lăsați-i să aleagă.

Evident, crezi! Dar asta se cheamă liber arbitru și mai departe protestan-
ism. Ce spui d-ta nici măcar nu mai e nou. A fost nou acum trei sute de ani.
Acum e perimat.

- Da, dar pe mine mă iubesc copiii, și totuși, am fost înlăturat din școală.

Așa trebuie. Cu atât mai mult cu cât, când ai asemenea idei, te iubesc semi-
naristii.

Vechiul meu cunoscut a plecat dând din cap. Fram un om pierdut? Cine e
vinovat de rătăcirea asta așa de grea?

Evacuarea seminarului din Constanța

Astăzi, duminică 1 iulie [1928], va fi aruncată în stradă, la Constanța, în-
treaga gospodărie a Seminarului Sfinții împărați Constantin și Elena. Pentru că,
pe această dată, a căpătat sentință de evacuare împotriva seminarului Regimentul
9 de roșiori, în cazarma cărui a fost până acum găzduită școala.

Cum s-a ajuns la această stare de lucruri e greu de imaginat. Grijă celor din
săpul treburilor Bisericii din loc a fost doară statornic încordată asupra acestei
chestiuni, dureroase între toate. Parcă și acum îl auzim pe P. S. Gherontie
egându-se solemn în ziua în care primea din mână regelui cărja episcopală
și nu voi da odihnă oaselor mele până când, cu sprijinul oamenilor de bine,
eu voi vedea înălțat seminarul eparhiei, a cărei păstorire învrednicu-m-a
Dumnezeu să mi se încredințeze."

Oamenii de bine nu au lipsit. Și râvna P. S. părinte a fost neîntrântă. De câte
ori nu a urcat scările autorităților cerând o hotărâre grabnică și o trecere imediată

la faptă? Și noi am scris în această foaie despre necazurile seminarului de la Constanța. În august, iată, se împlinește un an. Și, dacă nu mă înșel, tocma de amenințarea evacuării era vorba. Evident, nu s-a făcut nimic. Iar evacuarea se împlinește astăzi.

Se poate atâta lipsă de prevedere și de grijă? Precum vedeți, se poate. Mai ales, dacă e vorba de un seminar – adică de o instituție a Bisericii. Poate că împrejurarea e mai dureroasă acum decât altădată. Căci seminarul Episcopiei Tomisului își vede lucrurile aruncate în drum tocmai în anul în care se sărbătorește aniversarea a 50 de ani de la realipirea Dobrogei. Ceea ce dă o deosebită semnificație și contururi precise grijii noastre gospodărești: după 50 de ani de administrație românească, o școală este evacuată și rămâne fără adăpost.

E rușine să scriem despre lucrurile acestea? E mai mare rușine ca ele să existe. Ce vor spune străinii despre noi? Ce spunem *noi* despre noi ne doare cel puțin tot atata. Prin urmare, să nu ne mai ascundem după deget. Ci să amintim – cu acest prilej – îndatoririle noastre față de Biserică în genere, dar mai ales, fata de Episcopia Tomisului.

De când ne revine îndatorirea de a sta în fruntea Ortodoxiei, îndatorirea și o mare cinste și pe care nu vrednicia noastră, ci hotărârea lui Dumnezeu pus-o pe umerii noștri, Constanța însemnează poarta noastră de onoare, deschisă asupra Orientului creștin. Lucrurile acestea se uită așa de ușor în Biserica noastră și la Ministerul Cultelor. Numai că, vedeți, mai vin din când în când întâmplări ca cele cu calabășicul seminarului.

O să ne serve cel puțin de lecție?

Soarta seminariilor

nu este din cele mai încurajatoare. Căci trăiesc, de fapt, într-un fel de provizorat. Și sunt, propriu-zis, fără stăpan. Iată un fapt. La 9 august [1928] a avut loc alegerea locurilor de profesori în învățământul secundar. Unu dintre candidați au acceptat catedre în învățământul liceal, alții, în seminarii. Cei care au ales liceele au fost numiți chiar de a doua zi. La 10 august, deci, și-au avut adresele de numire. Până la deschiderea anului școlar au toată vremea să se ducă în noile orașe de reședință, să se rostuiască gospodărește și să se apuce de treabă.

Astăzi însă, la 27 august, nici profesori cari au ales catedre în seminarii nu sunt încă numiți. Bieții oameni au băut scările pe la ministere, dar nu s-a prea interesat nimeni de ei. Peste câteva zile se începe treaba și ei nu au nici un rost încă. Cum e asta?

E simplu. Seminarile (în deocamdată de Ministerul Cultelor). Prin legea organică a Bisericii Ortodoxe, învățământul a fost trecut însă Bisericii. Și atunci, Ministerul Cultelor a făcut o adresă acestei Biserici, rugând să se ia toate măsuri-

me pentru apăsarea teia. Biserica, bucurându-se la început de această creștere a
 învățării și predării, a rămas în urmă și să proceda imediat la studierea și redactarea
 unei legi pentru reorganizarea învățării teologice. Și a numit chiar pe cineva
 să se ocupe de acest lucru.

Ministerul se ține degajat și pe de altă parte, fiind că numai provizoriu
 mai implineste nevoile didactice și nu are încă o idee mare înseamnă că chestiunile
 lor de învățământ. De aici probabil nezaletă.

Ministerul se mișcă însă că crede că în curând învățământul teologic va
 trece sub oblăduirea Bisericii. I-adevărat că nu s-a arătat încă să s-a fost numită
 Ea a și lucrat un proiect de lege, care e de vreme de mult gata. Dar proiectul acesta
 nu va deveni lege așa de curând. Dezbateri au fost în jurul lui. Dezbateri al-
 tice. Pentru că au dovedit sau neînțelegere sau interes contrari. Căci în fond
 proiectul este foarte bun. Nu mă împacă drept la refacerea și ar mai fi cate-
 va modificări de amănunt. Marile idei directe cu care sunt excelente. Dar are
 pentru anumite fete bisericesti, un mare eșec nemăsurat - pe care eu nu mă
 va sfârși totuși să-l spun - e prea sever ori din spiritul în rezultatele pe care
 le ar produce. Cel mai ortodox act al Bisericii noastre de după război. Și eu
 stau asta pe eaza.

Deci, proiectul nu va deveni lege. Pentru că nu e bun? Cu o mână de două
 zile m-aș obliga personal să-i dau o astfel de formă încât să-l pot susține și
 anume - fără prezumție - cu succes, în fața a 12 sinade și a 20 de congrese de
 pedagog. Comisia aceea a lucrat doară. Și a risipit pricepere și energie. Dar
 însărcinarea asta nu o s-o capăt, nici eu, nici unul care ar vrea să susțină legea,
 ci, cel mult, unul care va voi să o saboteze.

Deci, ar fi bine ca Ministerul să nu mai nădăjduiască în iminenta trecere a
 învățământului teologic sub oblăduirea Bisericii, și să-și ia rețelul în serios
 ocupându-se mai îndeaproape de aceste treburi.

Iată, se începe anul școlar.

Seminarul de studii monahale de la Cernica

S-a inaugurat, în sfârșit, Seminarul de Studii Monahale de la Mănăstirea
 Cernica. De azi înainte călugării vor avea și ei un seminar, unde să învețe carte.
 Nu vor mai adăposti, deci, mănăstirile numai porcari, vâcari și pescari, oameni
 simpli, fără îndoielă, plecați lui Dumnezeu, dar de puțin folos pentru Biserica
 luptătoare, și biruitoare - altă dată.

Era și timpul. Istoria seminarului acesta e destul de tristă. Căci nu funcțio-
 nează acum pentru întâia oară. Doar au stat în calea lui dușmăni de sus. Și
 într-o bună zi a fost închis - din lipsă de fonduri. Au trebuit truda și ravena
 îndărătnică a câtorva călugări - dintre cari nu a lipsit părintele Dionisie Lungu,
 strania figură de „nebun întru Hristos” - pentru ca, asemenea parabolei cu

văduva, urechea celor de sus să se plece – fie și silnică – la chemarea dorului de învățătură al bișeilor noștri monahi.

În sfârșit, s-a făcut. De acest seminar se leagă mari nădejdi. Părintele arhi-mandrit Scriban îl socotește drept începutul ridicării călugăreșii, asemănând această mișcare cu cea a preoților de mir, cari numai prin carte au izbutit în ultimii 50 de ani să treacă la rosturi conducătoare în Biserică.

Dacă imi este îngăduit, voi spune că analogia nu e tocmai valabilă. Preștii s-au putut ridica printr-un efort personal. Condițiile lor de viață le au îngăduit o. Asupra acestor condiții nu e locul să stăruim. Se poate spune însă că și ca ugari condițiile lor de viață nu încurajează și nici măcar nu fac posibilă o inițiativă personală, chiar dacă ar exista puțința efortului.

Aci inițiativa trebuie să pornească de sus. Iată dificultatea. La inaugurarea seminarului monahal a fost de față și Î. P. S. Miron. Știu că, pe vremuri, părintele patriarh era socotit ca un dușman al monahismului. Pe drept sau pe nedrept? Judecând după acte și atitudini, s-ar putea spune că, dacă nu e dușman, nu-i e nici prieten. Să fie prezența Î. P. S. prelatul semnul unei convertiri?

Am vrea să o nădăjduim. Dar avem oare dreptul?

Cauza călugărilor are mai mulți neprieteni decât s-ar crede. Organizarea lor ar fi o forță – și nimeni din cei înscăunați nu are nevoie de forțe. Asta e de când lumea.

D. Facultățile

O nouă facultate de teologie

Se pare că, în principiu, nu mai stă nici o dificultate în drumul întințării unei noi școli superioare de teologie. Discuții ar urma doar asupra locului unde această școală ar trebui să funcționeze. E adevărat că locurile acestea nu sunt decât două: Iași și Chișinău. Dar între ele alegerea nu e ușoară.

Iași și au drepturile lor: acolo a fost prima facultate de teologie din țara liberă, pe urmă, Iași reprezintă astăzi, prin reincorporarea Basarabiei, cel mai însemnat centru de activitate politico-culturală. Dacă nu ar fi decât atât și încă e ceva hotărâtor.

Chișinău însă oferă realizări practice imediate: noi avem localul, noi am depus deja o jumătate milion pentru această școală. Și vom mai depune. Ce ne trebuie? Doar plăta profesorilor.

Mărturisim, nu e aia de simplu.

De o parte - fașii culturale și istorice - cu garanțiile pe care le oferă viața lor, P. S. S. mitropolitul Pimen. De alta - Chisinaul - cu ajutorul lui efectiv și moral al lui Ortodoxia lui autentică.

Nu e decât o posibilitate

De caracterul pe care îl vom da noui facultăți teologice să atarne și locul în care ea se va întința. Care trebuie să fie acest caracter? Mai întâi nu mă gândesc la o facultate ortodoxă. Facultăți mai avem - la București și Cernăuți - și desigur, bine că ele există. Dar se poate organiza și ceva mai propriu. Cred că nouă ne-ar trebui un *Institut de Inalte Studii Ortodoxe*. Institut, nu facultate. Facultăți mușegănești - și anume, toate - nu numai cele de teologie. Institutul e ceva viu. Institutul nu e numai în contact cu știința, el are și priză directă asupra vieții. O facultate - la ce bun? Ca să întințăm zece catedre noi - pe care nu vom avea cu cine să le ocupăm -, de unde să se facă cursuri? De ce întârziem să înțelegem că un asemenea curs nu e de nici un folos? Or cât de bun ar fi - el este cel mult cât un manual!

Un institut, deci, care să fie centru de activitate nu numai teoretic-științifică, ci și practică. Și anume, un institut planuit nu ca pornind de la problema teoretică a Dumnezeuului, ci de la cea practică și concretă a Bisericii. Pe lângă solidă cultură teologică propriu-zisă, în acest institut va trebui să se adune date și informații precise asupra situației în celelalte biserici, asupra sectelor, asupra propagandei religioase etc. Toată viața religioasă a țării să fie statistic și documentar în arhivele institutului. Și tot aici să se studieze mijloacele cele mai proprii de expansiune a vieții religioase, și tot de aici - la urma urmelor - să plece studenții misionari. După cum, iarăși, acest institut ar avea menirea să pregătească pe profesorii de seminarii, și anume, nu numai pe cei de teologie, ci și pe umanități sau filosofi.

Nu o „facultate”, deci, ducându și zilele de azi pe mâine, despretuită de celelalte facultăți, jenată de existența ei proprie, cochetând cu știința și cu rationalismul protestantizant, geloasă de „autonomia” ei și căutând mereu prilejul de a și afirma „independența” față de Biserică, ci un sever *Institut de Inalte Studii Ortodoxe*, cu metode precise și moderne de lucru, convins de înălțimea menirii lui, bine înzestrat, în directă legătură cu Biserica, însufletit de cea mai strictă disciplină, temut și rodnic, instrument de expansiune al Bisericii luptătoare față de ne-terebute, și anume, imediat! Să nu trecem cu vederea că nu peste multă vreme va trebui să adăpostim în țara noastră o școală superioară de teologie catolică. Ce opunem noi acestor formidabile centre de știință, minunate organizații ofensive? Facultățile noastre de teologie? Să lăsăm gluma.

Singur, noul institut la care mă gândesc ar putea implini aceste rosturi. Și le ar implini cu prisosință, dacă în sufletul organizatorilor s-ar înfige convingerea mării lui însemnătăți și hotărârea de a clădi temeinic. Să precizez:

Noi am organizat după război două universități. Ar trebui să utilizăm aceste experiențe și să ne ferim de toate greșelile care s-au făcut acolo.

Prima grijă ar fi să facem un plan precis de organizație, să știm ce urmărim cu acest institut și să cumpănim cu grijă toate mijloacele în stare să ne ducă la scop.

O dată acest plan de organizație făcut, să nu ne pripim. Să nu încercăm mai ales, a-l realiza dintr-o dată și definitiv. Cadrele să se completeze provizoriu și pe urmă să se procedeze încet și metodic la construcția definitivă. Bucată cu bucată. Să fugim de improvizatie. E cea mai mare nenorocire care poate aspleta noua școală.

Să avem curajul a socoti cu realitățile. De unde vom scoate noi astăzi profesori pentru acest institut? Pe specialiștii noștri îi știm. Nu sunt suficienți. Cultura noastră nu e așa de bogată, ca să aibă rezerve disponibile de învățători. Cei ce au și care sunt sunt deja în facultăți sau își așteaptă pe curând rândul. Să mutăm de la facultăți la institut? Povestea anterului lui Arvinte! Și, pe urmă, nu vor consimți. Și, mai pe urmă, nici nu trebuie să consimtă. Cei din universități sunt deja oameni cu o anumită „cută profesională”. Institutul trebuie să fie ceva nou, el are nevoie de spirite noi.

Va trebui ca cea mai mare parte dintre profesori să fie de aci înainte pregătiți. După socotelile mele, va fi nevoie de cel puțin 5-6 ani. Deci, abia după acest termen se va putea vorbi de cadre definitive ale acestei școli.

Organizarea muncii înăuntrul institutului s-ar putea începe și mai devreme și anume, cu personalul provizoriu. Se presupune, bineînțeles, că există plan general de lucru și persoana care să supravegheze de aproape executarea. Această organizare internă, temeinic făcută, nu poate nici ea să fie cupusă la punct înainte de opt ani. Iată, deci, că funcționarea definitivă înseamnă încheieturile ei cere timp, răbdare și încredere. Lucruri însă de cari e absolută nevoie! Altfel, ratează. Asupra acestui fapt nu trebuie să existe nici cea mai mică îndoielă.

Nădăjdum că, într-o împrejurare așa de hotărătoare, ambitiile locale - desigur, toate pomite din râvna de a lucra pentru Biserică - vor facea lași și Chișinăul să gandească asupra problemei: asupra cinstei, dar și asupra răspunderii cari sunt legate de ea, și să-și mărturisească cinstit dacă o pot face.

Prilejul este, pentru Biserica noastră, unic! Să nu-l pierdem, dar nici să nu sabotăm prin graba noastră.

(Despre însăși organizația acestui institut - altă dată.)

Între Chișinău și Iași

O vie discuție s-a pornit între cele două orașe moldovenești de la locul de așezare a noulor facultăți de teologie, ce stă să se înființeze. Sunt, evident, mari interese spirituale, cari se leagă de această așezare.

Numai că, precum se întâmplă adesea, deși argumentele în favoarea uneia sau alteia din localități nu lipsesc, punerea lor în cumpănă este oarecum fără rost. Căci, dacă guvernul a hotărât Chișinăul ca loc de găzduire a noulor facultăți, nu a făcut-o pentru că, după îndelungă socotință, înspre Basarabia s-ar fi plecat

cumpăna hotărârii, ei doar pentru că încă din vremea opoziției no menbers a
actiunilor guvern ar fi lăgă tot Chișinăului această satisfacție. A făcut rai
principiu, desigur că nu. Arhiepiscopia basarabeană se munceste demult cu
gândul noului Institut Ortodox. Chestia se dezbătea deja prin 1919. Au dreptu
să se plângă ieșeni? Mă îndoiesc. Dar pe acea vreme Mitropolia din Iași nu și
pusese problema acestor facultăți sau după câte mi amintesc, nu și-o pusese
în chip public. Ministrul care a lăgă tot nu fusese deci sesizat decal de una
din părți și a hotărât în consecință. Când Iași au ridicat chestiunea în statul
Saod hotărârea cazuse deja. E drept nu o lăgare publică dar una persoană
care leaga mai strâns decât oicare altă. Căzui este caracteristic. Locul de
înfințare a nou școale nu depinde de anume împrejurări obiective ci doar de
unele conjuncturi dacă alt guvern sau alt ministru era chemat să decidă, cu
siguranță că alta ar fi fost soluția. Ar fi putut rămâni să a l pte toată lumea
acest punct de vedere și să treacă la adevărata soluția singura problemă care se
poate discuta astăzi dacă, materialmente noua facultate e poate lua lîntă.

Și anume problema întâi care sunt viitorii profesori. Decan se vorbește de
părintele Mihalcescu. Netăgăduit, foarte bun. Dar prate f (Cuvosia) Sa decan
la Chișinău? Cuvosia Sa e profesor la București și paroh la Biserica, Amzei.
Va părăsi părintele Mihalcescu aceste doua însărcinări? Nu. Atunci? Va sta și
la București și va face cursuri și la Chișinău. Nu se poate! Legea se opune
categoric.

Mai departe. Ce profesori vor fi numiți? Cunoaștem doi cari ar fi în adevăr
folositori părintele Gr. Pișculescu și arhimandritul I. Scriban. Vor merge acolo
în conditiile legii? Ne îndoiim. Dar, să presupurem că vor merge. Să presu-
nem ca pentru partea dogmatică, se vor găsi profesori. Dar pentru istorie, dar
pentru filologie? Unde ne sunt slavisti, ebraisti, latin ști de cari neapărat va fi
nevoie la Chișinău? Unde este filosoful preocupat de probleme religioase, care
nu poate lipsi din noua facultate?

Să mai presupunem și cealaltă problemă? E de prisos. Institutul de la Chiș-
nău nu poate porni din loc.

Și iată cum enervarea care a cuprins pe atleții Iașilor și ai Chișinăului este
zadarnică. Să băgăm, deci, spadele în teacă și să așteptăm momentul potrivit
pentru o asemenea discuție. Deocamdata, datorita oamenilor de conștiință este
și contribuie la amânarea înfințării unei înalte școli de teologie ortodoxă.

Facultatea Chișinăului

Un corespondent binevoitor ne dă lămuriri asupra organizației viitoare a nou
facultăți de teologie de la Chișinău. Nu credem să fie o farsă omul nostru pare
prea de bună-credință. El ne enumeră catedrele cari sunt a se înfința penștru
anul III și IV. Sunt nouă la număr. Nouă specialiști, deci savanți și pedagogi
înceercați, numai pentru ultimii doi ani. Vor fi, desigur, cel puțin încă nouă pen-

tru anul I și II. Total, optsprezece. Optsprezece noi profesori de universitate. Mai trebuiesc vreo patru-cinci la București, pentru ocuparea catedrelor vâldayice la Facultatea de Teologie, și, probabil, cam pe atâția la Cernăuți. Cu sistemul actual, anul viitor va trebui, deci, să numim 30 de noi profesori teologi. Cu cunoaștem țara și oamenii. Nu ne îndoiim că, pentru fiecare dintre catedre, sunt deja înscrși doi-trei candidați. Dar avem dreptul să ni se strângă inima.

Chișinăul înovează. Una din catedrele ce sunt a se înființa poartă titulatura Pedagogie creștină. Pedagogie creștină? N-am mai auzit până acum. Nici nu ne închipuim cam ce pulea să fie. Dar știm anumite persoane care dau țarcoală Chișinăului. Neapărat vor trebui asemenea capacități caștigate pentru nou, așezământ universitar. De aceea vrem să facem un serviciu organizatorilor. Catedra să fie cu locuință gratuită.

Altfel ne-am închipuit noi această școală. Ce ar trebui ea să fie, am spus-o deja în „Cuvantul”. Nu o facultate în cadrele învățământului universitar actual, cu cursuri seci și studenți, în cel mai bun caz, bucheri. Biserica noastră și religiozitatea noastră suferă greu sub lipsa unei spiritualități ridicate, vii și active și acuză – cu drept cuvânt – de această lipsă învățământul nostru teologic superior. Vrem să creăm astăzi, într-un moment de supremă încordare a Ortodoxiei, un „dublet” pentru București? E de prisos!

Cerem atunci un Institut de Înalte Studii Ortodoxe, organizat nu pe bază de cursuri, ci ca o comunitate de lucru, în care studenții să nu capete numai știința – căci am văzut unde ne-a dus știința facultăților existente –, ci, mai ales, metoda, instrumentul de activitate științifică și practică.

Cum ar trebui să fie concepută această școală nu e o chestiune prea complicată pentru cine cunoaște mecanismul muncii științifice moderne și pentru cine a gândit macar în trecut la problemele de organizare a acestei munci.

Personal ne-am închipuit un Institut cu cinci secțiuni: Sistematică religioasă, Istorie, Filologie, Filosofie, Teologie practică, indicând prin acestea un mod de grupare, desigur aproximativ, ca orice grupare în genere, dar completă, a tuturor disciplinelor religioase care se predau astăzi, ori s-ar putea preda într-o înaltă școală de teologie.

Fiecare din aceste secțiuni ar fi condusă de un profesor, om cu autoritate științifică și școlărească, ajutat de profesori-ajutori, purtând ei titlul de agregat, conferențieri, docenți sau fie orice alt nume s-ar vrea. Profesorii nu ar avea o specialitate anumită în cadrul uneia din aceste secțiuni, ci ar îmbrățișa cu preocupare interesul și mai ales, metoda lor de lucru, întreagă secțiunea. Cursurile nu ar fi ca astăzi cursuri complete pe care studentul „să le învețe” și cu care el să se prezinte la examene. Cunoștințele acestea le-ar căpăta studentul din manuale (care sunt în orice caz, tot așa de bune ca cel mai bun curs). Ci, în prelegeri, profesorul ar explica o problemă specială, rod al cercetărilor lui personale. Cu acest prilez, auditorul ar lua contact cu o gândire vie și originală – ceea ce nu e cazul cursurilor – și ar vedea în același timp, cum se face lucrarea de expunere a unei idei, care e cu totul altceva decât cea de elaborare.

laborarea însăși secretul și meșteșugul foarte delicat al acestei opere — și predate studentului la lecțiunile practice — cari cantitativ, ar trebui să fie de cel puțin trei ori mai multe decât prelegerile — și în cari profesorii ar urmări cu siguranță dezleparca unei probleme.

Evident, nu e cazul a intra în amănunte și nici a da o schemă completă, nu putem face aci un memoriu pentru organizarea noului așezământ universitar. Din cele schitate însă se poate întrezări deschiderea între „facultatea” care se intenționează și „institutul” pe care îl dorim. Ea e fundamentală.

Nu vom avea însă naivitatea a propune proiectul nostru spre studiu „comisiei” de la Chișinău, știu doară că el suferă de un viciu fundamental: are nevoie de prea puțini profesori definitiv.

Și de ce să ne ascundem după deget — aci e doară toată chestiunea!

Tot despre facultatea Chișinăului [I]

Discuția în jurul viitoarei noastre școli de teologie continuă. Ea se complică și ar cu anumite acte, cari depășesc cadrul oarecum ideal al dezbaterii. S-au lăsat partide, se pun la cale proteste și memorii — oameni politici au fost chemați să-și spună cuvântul. E bine? Mă îndoiesc. Chestiunea amenință să iasă din planul didactic și cultural, pentru a trece în cel politic. Desigur, fără voia combatanților, cărora trebuie să le recunoaștem puritatea nobililor lor ambiții de a lucra pentru Ortodoxie. Dar totuși se întâmplă.

Deja se șoptește că un anumit partid politic ar fi făgăduit că va interveni în această problemă, acum sau când va fi la putere. Nu e adevărat? Aș dori o dezmințire.

Rareori am văzut — într-o chestiune așa de însemnată — o problemă mai rău pusă. Toată lumea se interesează *unde* trebuie să ia ființă noua școală teologică. Nimeni nu se întreabă *cum* trebuie să fie această nouă școală. Și totuși, pare că această chestiune ar fi de cea mai mare importanță.

Biserica noastră duce de la 1860 încoace viața pe care i-o cunoaștem la remorca statului laicizant, care o consideră ca o anexă politienească și care se îndură să-i acorde din bugetul lui atât cât să nu moară. O viață de mizerie în care cele mai bune puteri ale ei se macină fără nici un folos, amenințată de mecanizare și de închircire, ca toate organisme sociale cărora li se răpește putința inițiativei. Sprijinul care-i vine din patronajul statului este iluzoriu, atunci când nu e de-a dreptul primejdios. Voiți un exemplu? Iată-l în statul nostru cu religia oficială greco-ortodoxă, universitățile au, în principiu — și pe alocurea și de fapt —, câte o facultate de teologie. Se așteaptă toată lumea ca aceste facultăți să stea în slujba religiozității noastre, *deci*, în slujba Bisericii. Ei bine, nu. Atmosfera generală a statului a falsificat până într-atât viața noastră religioasă, încât amintirilor facultăți le crește pofta de autonomie. Și așa s-a ajuns mai acum

câteva luni la o declarație categorică, în public, după care facultățile nu s-ar simți legate de Biserică, ele fac doar știință. Nu este o aberație? Să presupunem că, în adevăr aceste inalte școli fac știință (am pe masa mea de lucru toate cursurile care se predau la una din facultățile de teologie din țară!) Ce fel de știință e asta? Și de la cine deține, în cadrul religiei noastre ortodoxe, o școală dreptei și delegația de a învăța pe alții? Nu de la Biserică? Atunci?

Atunci suntem raționaliști protestanți și trebuie să constatăm că aici ne a dus patronajul statului român modern și oblăduirea Ministerului de Instrucție asupra facultăților noastre de teologie.

Dar, iată că în marginile noului stat românesc Biserica a încercat o ofensivă pentru recucerirea drepturilor ei de viață, și a izbutit să capete o lege care în anumite limite și în anumită măsură, înlesnește această viață. Ea a parvenit între altele, să fixeze — principal și practic — ceea ce până acum nu era tocmai clar, că școlile teologice nu pot cădea sub jurisdicțiunea Ministerului de Instrucție. Printr-o consecvență gravă și dintr-o încredințare naivă, facultățile de teologie au rămas totuși mai departe în cadrul universităților. Biserica a trebuit să recunoască faptul că aceste facultăți sunt sterpe și inoperante în forma lor actuală și în mecanismul actual al învățământului. Faptul că cea mai mare școală de teologie scapă de sub controlul și supravegherea ei era în adevăr ilogic și dureros. Dar nu putea face altfel. Și atunci a încercat o soluție tranzitională: a cerut pentru ea dreptul de a avea un cuvânt în numirea profesorilor. I s-a acordat, în formă — în comisile de recomandare a profesorilor funcționează, după noua lege, și doi membri ai Sfantului Sinod — numai forma e satisfăcută, căci desemnarea acestor doi membri nu se face de Biserică ci de universitate. Participarea Bisericii la numirea profesorilor este, deci, iluzorie. Cu această nefericită încercare — al cărei proces este încă în curs — Biserica ar fi trebuit să ajungă la încheierea că, în actualele împrejurări, controlul asupra învățământului teologic superior este imposibil. Și cum situația aceasta nu poate să dureze, Biserica ar fi fost datoră să recurgă la soluții etice și radicale: să lase pe oameni de știință de la facultăți să-și continue opera lor științifică, să se dezintereseze de acest învățământ și să încerce a si crea singura un sistem de școli superioare apropiat necesităților religiei și Bisericii noastre.

Fra singura cale care putea fi cu folos urmată; și, mărturisesc, am crezut un moment că, forțată de împrejurări, Biserica va păși curajos pe acest drum. De îndată ce condițiile materiale îi vor îngădui-o.

Căci, iată în primăvara aceasta Sfantul Sinod hotărăște înființarea unei *Facultăți de teologie* pe lângă Universitatea din Iași, în conformitate cu legea din 1909. Aproape concomitent, Arhiepiscopia Chișinăului cere, tot Ministerului de Instrucție, înființarea unei academii teologice în capitala Basarabiei. Iar ministerul combină cele două cereri și, printr-o dialectică de o ingeniozitate și o subtilitate în adevăr apreciabile, se oprește la o soluție intermediară: înființarea *la Chișinău a facultății de teologie depinzând de Universitatea din Iași*.

Să spunem ceva împotriva ministerului? Ar fi absurd. Ministerul face doar ceea ce i convine și are căderea să facă. Dacă în această afacere e cineva rău

plăzător e Biserica, ea a avut în vara aceasta prilejul de a pune bazele unui n-
vătamant superior propriu. Guvernul nu s-a stat împotriva, ci, mai degrabă, s-a
fi fost la dispoziție. Era vorba numai să ceară. Dar Biserica noastră nu a stat
nici ce să ceară, nici cum să ceară. În loc să stabilească în prealabil un plan de
acru și să pretindă, după împrejurări, realizarea unuia sau altuia din punctele
acestui plan propriu, ni s-a dat spectacolul unor arhiepiscopi cari lucrau pe
seama lor, uneori chiar peste capul Sfântului Sinod, și cari au transformat o
chestiune de interes bisericesc și național într-o de măsurătoare a forțelor și
ambiguiilor locale.

Să nu ne înșelăm: înființarea nu a facilitat la Chișinău sau [la] Iași nu în-
seamna înfrângerea lașilor ori Chișinăului și înseamna slăbirea Chinei Bisericii
noastre Ortodoxe, care nici nu a știut să aibă un punct de vedere, nici nu a putut
să se afirme ca un organism disciplinat cu o formă autoritate centrală.

Na aș fi spus lucrurile acestea dureros de greu, dacă nu aș fi sigur că
acă na a sunat ceasul al douăsprezece ca. "Le va ajuta însă cineva macar acum?"

„Interesul bisericesc-național”

Arhiepiscopul Chișinăului ne trimite o colecție de acte oficiale, în legătură
cu înființarea de teologie din Chișinău, în dorința ca fruntașii vieții noastre să
cunoască că singurul interes ce a îndemnat pe cei în drept să mijlocească, iar
autoritatea să aprobe înființarea facultății de teologie la Chișinău a fost și ră-
mane numai interesul onștesc, cel bisericesc-național.

Le anunțăm și noi aci aceste acte, cu formula Arhiepiscopiei în stilul și or-
grafia originală, pentru ca fruntașii vieții noastre cari ne citesc, să a cunoș-
tință de existența lor.

Sunt, cu totul, șapte. În ele se poate urmări istoria nău școale de teologie
Pornită ca academie teologică în 1921 (actul nr. 2) și concepută în dependență
de Ministerul Cultelor (actul nr. 3), întreprinderea aceasta trece dintr-o dată
probabil, din interese pur bisericesc-naționale) în competența Ministerului de
Instrucție Publică (conform actului nr. 4). Ar putea să ne lămurească cineva
această schimbare, întâmplată încă în 1921?

Desigur, ea nu era pe placul și în intenția Arhiepiscopiei Chișinăului, și nici
ale Sfântului Sinod. Căci, din schimbul de adrese între cele două înalte forum
bisericești, din toamna anului 1923, reiese că dorința acestora era înființarea
unei „Academii duhovnicești” – deci, nu a unei facultăți – care „să stăie sub
conducerea Bisericii și numai sub controlul statului” (documentele 5 și 6).

Iată însă că, în mai 1926, Adunarea eparhială referă asupra chestiunii în
termeni cu totul noi: „Cu toată tăria susținem și cerem înființarea în orașul Chi-
șinău a unei facultăți de teologie (sublinierile nu sunt ale noastre) cu toate dreptu-
rile unor asemenea facultăți din țară” (ar prin procesul-verbal nr. 4, al aceleiași

Adunări eparhiale, se hotărăște „să se intervină la autoritățile în drept, pentru înființarea în Chișinău a facultății de teologie” (actul nr. 7)

Care sunt aceste „autorități în drept” nu ne-o spun explicit actele, dar îndoielă nu există: este Ministerul Instrucțiunii Publice. Căci peste tot, această ultimă adresă (nr. 7) nu vorbește decât de universitate și facultate. Pretențiile Chișinăului s-au ridicat: „E nevoie de o universitate la Chișinău. Dar, dacă pare deocamdată greu de realizat o asemenea înaltă cerință, de a întemeia aici o completă universitate cu toate facultățile (...), totuși e la timp și prea bine așezat să ia ființă în Chișinău măcar o facultate de teologie de stat, *asa cum sunt în București și Cernăuți*.” Și mai departe: „... cer înalta binecuvântare a Sfântului Sinod de a deschide în Chișinău o facultate de teologie cu caracter de stat, *asa cum sunt cele existente în București și Cernăuți. Facultate depinzând deocamdată de Universitatea din Iași și conducându-se în mersul ei de rezultatul facultăților respective din București*”.

E clar, nu? Autoritatea competentă este Ministerul Instrucțiunii. Deci nu mai e vorba de o școală „sub coordonarea Bisericii și numai sub controlul ei teologic”, ci pur și simplu de o școală de stat, stand sub autoritatea aia a ministerului școalelor.

După noi, este o înfrângere. Pentru că, după cum am mai spus-o, Biserica scapă marele prilej de a da un început învățământului superior propriu ei. Arhiepiscopia Chișinăului este, prin tradiția ei relativ veche și prin stricta ei Ortodoxie cea mai în măsură să aprecieze proporțiile acestei înfrângeri. Și totuși această Arhiepiscopie de Chișinău este cea care a consimțit la schimbarea nature proiectatei *academii teologice*. Tot ea ar fi, deci, în măsură să ne spună care sunt interesele bisericesc naționale, „numai” bisericesc naționale, care au hotărât la această renunțare. Vrea să o facă? Și poate? Noi am fi recunoscători.

Cunoaștem o versiune. Ne a comunicat-o un prieten al Bisericii, om de reală valoare, amestecat de aproape în administrarea bisericască. Ne a comunicat-o e adevărat, numai ca părere personală, dar părerea aceasta trăiește amănunțit. Nu s-a putut altfel! Și eu mă gândesc că, decât nimic, tot nu s-a putut altfel. Ce se face? (Este aceasta și părerea Chișinăului?)

Ce în camă înși „nu s-a putut altfel”? De ce nu s-a putut altfel? De ce nu s-a putut altfel? Se opuneau interesele naționale bisericăști la înființarea unei academii sub aripa Bisericii? Sau, exact la baza motivației, o tranzacție de altfel decât cea bisericesc națională?

Datele problemei: căci este un... se știe, deci. Arhiepiscopul de Chișinău și suntem recunoscători pentru lămuririle pe care a vrut să ni le dea prin publicarea amănunțit documente. Ele sunt însă departe de a fi îndelungate. Dacă Prea Sfânta Arhiepiscopie vrea într-adevăr să lămurască pe „fratele nostru”, o rugăm, respectuos să ne spună:

1) Dacă din proprie inițiativă a renunțat la o școală sub auspiciul Bisericii pentru a o înlocui cu una sub autoritatea laicizantă a Ministerului de Instrucție și de ce

2) Dacă sugestia acestei renunțări a venit din afară, cari sunt interesele prorusesc-naționale cari au trebuit să fie respectate și cari ar fi fost primejduite printr-o academia teologică

Acestea sunt lucrurile interesante. Și numai lămurirea lor poate da impresia că explicațiile arhiepiscopale sunt sincere și fără rezerve. Dacă Chișinăul nu o va face, el va lăsa forțamente loc tuturor comentariilor. Și, pe drept sau pe nedrept, unele din ele nu vor fi totemai plăcute.

Pentru încheierea discuției În chestiunea noii facultăți de teologie

D-l ministru Petrovici¹ a declarat unui ziar că nu se teme de anatema Bisericii dacă un asemenea act s-ar produce. O știam. Mă gandesc însă dacă era absolut necesar să o spună. D-l Petrovici este, înainte de toate, un om de sânge rece și de masă. Chiar glumele îi sunt cumpănite sau, cel puțin, așa a fost până acum. De ce a făcut, deci, reșirea aceasta?

D-l ministru Petrovici s-a hotărât, deci. D-sa va înființa noua facultate de teologie la Chișinău. Are motive serioase pentru aceasta. Motivele nu le prea vedem. Credem totuși în existența lor, căci, de n-ar fi, nu s-ar povesti.

În fond, chestiunea aceasta a noii facultăți a încetat pentru noi să fie interesantă. De îndată ce nu e vorba de crearea unui nou tip de școală, fecund în rezultate și numai de satisfacerea unor ambiții de dimensiuni foarte modeste, toată problema ia un caracter eminent local, de aceeași importanță pentru restul țării ca și oprirea expresului de Mizil. Fără nici un fel de exagerare sau ironie.

Felul însă în care a căzut soluția în această chestie, elementele cari au fost horroratoare și, mai ales, atmosfera în care s-au plasat față de Biserică autoritățile bine constituite sunt, pentru înaltele noastre forumuri ecleziastice, tot atâtea motive de meditație.

Ministrul a declarat scurt: „Nu sunt biroul de înregistrare al Sfântului Sinod”. Așa este. Ministrul are dreptate, nu e birou de înregistrare. Sfântul Sinod nu are formula cel mult dorințe. Pe care ministrul le va asculta sau nu. Poate că e cam brutal spus, dar asta e situația, și Biserica trebuie să fie îndatorată profesorului ministru pentru sinceritatea lui deplină: fie chiar și în forma aceasta excesivă.

Dar discuția nu se poate opri aici. Este doar vorba de școlile teologice. S-ar putea să zicem: ea de data asta să aibă dreptate ministrul. Dar dacă nu ar avea? Ar rămâne valabilă tot soluția ministrului, nu? Și atunci, ce poate întreprinde Biserica?

Incurcătura e gravă. Ea provine însă din cauze mai adânci, și anume, dintr-o lipsă de curaj și de sinceritate în care se complăce Biserica. Echivocurile nu au fost nicicând folositoare. Se va dezminți acest adevăr elementar acum?

Iată situația învățământului teologic e, pentru Biserică, o chestiune de viață și de moarte. În mână acest învățământ, poți hotări de valoarea viitorilor preoți. Dacă nu, aceștia îți scapă și devin simpli funcționari ai statului, pe care Biserica nu i poate folosi în nici un fel. Prin noua Lege pentru organizarea Bisericii Ortodoxe, învățământul teologic a trecut sub oblăduirea Sfântului Sinod, atâră de studiile universitare, care rămân în cadrele învățământului superior depinzând formal de Ministerul Instrucțiunii și trăind în regimul autonomiei universitare.

Aci începe însă dificultatea. Facultățile de teologie sunt cele mai multe locuri științifice teologice, ele interesează, ca atare, în cel mai mare grad Biserica, și totuși, nu sunt în contact cu ea. Toate încercările și toate eforturile au fost făcute pentru a le „capacita”. Imposibil. Ele s-au retransat în autonomia universitară și au știut să stimuleze susceptibilitatea miniștrilor de Instrucție care, în ultima vreme, nu au fost oameni prea duși la biserică. Inexpugnabilitatea era, deci, fatală.

Ce trebuia să facă Sinodul? Nu era decăt o cale să se dezintereseze de facultăți. Nu a făcut-o pentru că nu a avut curajul. Sinodul plutește și el în prejudecăți. El este de părere, ca și majoritatea atator oameni de treabă, că singura universitatea conferă strălucirea culturii superioare, și mai crede că ruperea legăturilor cu această universitate ar însemna pur și simplu excluderea Bisericii din viața oficială a statului român.

Este o părere numai. Soliditatea culturii academice e, după sistemul actual de învățământ universitar, iluzorie. Iar cât despre legăturile Bisericii cu statul, garanția lor stă cu totul în altă parte decât în prezența mizeră și absolut figurativă a facultăților de teologie în cuprinsul universității.

D-n Petrovici e un om sincer, atitudinea lui față de Sfântul Sinod nu e numai atitudinea ministrului laic și laicizant, ci, în genere, atitudinea universității față de teologi. S-a uitat oare raportul răposatului rector Bogdan?

Biserica nu are decât o cale de urmat, care să fie și demnă și rodnică. O cunoaște. I s-a spus de atatea ori, a gândit-o ca însăși de atatea ori. Să traga la frică, consecințele situației și să-și organizeze pe seama ei învățământul superior teologic. De la facultățile Ministerului de Instrucție ea nu mai poate aștepta nimic bun.

Profesorii-teologi

Ziarele anunță că Senatul Universitar din Iași a fost convocat pentru a desemna comandări de profesori la noua Facultate de Teologie ieșeană — cu sediul la Chisioiu.

Se dă chiar o listă de viitori profesori — sau cel puțin de oameni cari ar dori să fie. Pe mulți din ei îi cunosc. Nu vreau să stăruiesc asupra valorii lor științifice. Senatul Universitar e în orice caz mai în măsură decât mine să o facă.

Este totuși cazul a stabili câteva principii. Recomandările se fac pe temerile care sunt actualmente în vigoare. Unele derogări vor trebui să fie pentru că ele rezultă din însăși natura situației. În Senat de plină nu se va prezenta consiliul sau facultăți pentru un post mortu, ca acesta încă nu există. Ar dori însă totuși unuia cu drag, ste de Biserică și de stat, să se facă ca aceste derogări, de la lege să fie mai mult formale decât mater...

Vad de exemplu între candidați unii care au sau nu, măcar titlul de doctor. Nu pretind că în fond acest titlu este absolut necesar. Invățământul teologic se va împodobi, desigur, adoptând pe Nichifor Crainic care e adevărat, nu are diploma de doctor, dar are ceva mai bun decât atât și anume știință, talent și personalitate. (Despre Nichifor Crainic se vorbește în legătură cu catedra de literatură religioasă. Persona, -as fi preferat la catedra de apologetică. Dar ar fi o neiertată greșală dacă criteriul aplicat la Nichifor Crainic s-ar extinde și asupra altora. Că nu sunt candidați? Se poate. Eu am spus-o mai demult. Asta e, scuză însă numirile neegale și nejustificate. În fond, Senatul Universitar nu va fi, desigur, la recomandările sale, chiar adaptate de minister, stau sub controlul just țier. Asta, întâi.

Și al doilea. Vad între candidați pe un domn care e doctor, dar e și ateu. Nu declară și recunoaște ca ateu. Poate să fie el numit profesor la facultate teologică? Știu că aici încep argatii. Fiecare va veni cu un *distinguit*. E zădărnice. Soluția e nu mai amuzeza pe nimeni. Trebuie să se statueze o dată pentru totdeauna. Cine nu e creștin nu are ce căuta într-o școală teologică precum cea de la Chișinău și pe arma, mai există și un drept canonic. Cel puțin în asemenea împrejurări trebuie făcut valabil.

Știu că avem episcopi divorțați, știu că avem preoți, profesori universitari, membri ai loji masonice¹, nu vreau să deschid aceste chestiuni, nu e în interesul nimanui. Dar să se isprăvească cu sistemul. Biserica e datoră să o ceară altfel.

*Consummatum est!*¹

Cu actul Senatului Universitar din Iași, care a recomandat, în condițiuni necunoscute publicului până acum, noul corp profesoral. Facultatea de Teologie din Chișinău se poate considera definitiv constituită.

Înalt Prea Sfințitul Gurie, arhiepiscop al Chișinăului și mitropolit al Basarabiei va putea deci prăznui după cuvântă marea sa izbândă personală.

Este adevărat că meritul acestor victorii nu-i revine în întregime Prea Sfințitului. Va trebui să împartă succesul cu d-l ministru Ion Petrovici, care s-a dovedit, în adevăr, nu numai ca un om de vomă termă, dar și ca un diplomat de mână întâi.

În alte împrejurări, faptul ar fi putut fi prilej de mare bucurie și noi cei din viață am fi fost tentati să-l trâmbițăm publicului, ca pe un semn de renaștere spirituală. Cine urmărind scrisul nostru, și-a dat seama de însemnătatea pe care o acordăm Bisericii Ortodoxe în cadrul noului stat românesc va putea să măsoare cât de adânc ne e regretul că nu ne simțim curaj a felicita pe înaltul prelat pentru izbanda dobândită.

Că să liniștim toate conștiințele, acolo unde mai sunt, să spunem că orice alarmare este fără sens. Este adevărat, cunoaștem în amănunt cum s-a desfășurat zi de zi tragica înfrângere și umilire a Bisericii, pe care a constituit-o întințirea noii facultăți. Dar nu vom spune nimic, chiar dacă o imprudentă și irresponsabilă îndrăzneală ar voi să ne forțeze la aceasta. „Cuvantul” va stăruia să facă binele cu de-a sila și va fi cel din urmă care să ridice împotriva Bisericii oficiale piatra scandalului. Iar dacă va fi să spunem ceva, vor fi doar genele țării.

Auspiciile sub care se naște noua școală teologică sunt din ce în ce mai triste. Nu este în nici un fel exagerat dacă vom spune că pentru prima oară, se constituie în țara noastră O INSTITUȚIE ALĂ CAREI GARANȚII DE EXISTENȚĂ SUNT DISPREȚUL ȘI DEZINTERESAREA OAMENILOR DE CĂRȚI ȘI DE CONȘTIINȚĂ. Senatul universitar de la Iași a făcut în adevăr recomandări de profesori. Ele sunt însă, pentru motive ce nu urmează a fi expuse aici în mare parte, ilegale. Ar fi, prin urmare, de-ajuns o acțiune în justiție din partea unui interesat, pentru ca aceste numiri să fie casate și altele cariere științifice începute în așa de prielnice condițiuni, să fie retezate scurt.

Noii savanți ai Chișinăului își pot însă continua în liniște tipărirea cărților de vizită. nici un om de treabă și cu respect pentru știința lui nu se va deda la o asemenea inutilă îndeletnicire. Între multele secrete ale noii meserii, pe care va trebui să o cunoașteți de aci înainte aflați, iubiți colegi, și unul care vă poate fi de folos. Dacă nu l-ați folosit deja până acum, una din slăbiciunile adevăraților oameni de carte este că ei se uită cam peste umăr.

Lista noilor profesori este însă plină de învățăminte și alt fel. Indiferent de valoarea personală și științifică a celor recomandați găsim în ea nume cari până ieri încă se aflau în tabere deosebite. Cearta între Iași și Chișinău, pe care noi am încercat s-o lămurim dintr-un punct de vedere mai înalt, care nu era nici al trașetelor, nici al persoanelor, ci al școlii și al Bisericii, a fost dusă în bună parte de oameni pe cari astăzi îi găsim laolaltă. Să ne bucurăm că, în sfârșit, în spiritul lor s-a coborât împăcarea? Împrejurarea e prea serioasă pentru ca să ne îngăduim ironii depășate.

Nu împăcare, ci brutal spus, TRANZACȚIE. Dacă ne gândim însă că în această urâtă ceartă au fost angajate puterile, demnitatea și responsabilitatea Sfantului Sinod, a două mitropolii, a Marelui Congres Bisericesc și a atator alte fețe ne putem închipui ce vaste proporții a atins această tranzacție.

R. I. C. Cassandrei nu este întotdeauna simpatic, iar nouă, personal, ne repugnă. Însă e însă dator să ia aminte. nici o abdicare din slăbiciune nu ramâne nepedepsită.

I. Amurii

Însemnările mele înregistrate cu privire la cea nouă facultate teologică de la Chişinău au provocat anumite precizări din partea unor persoane care se credeau interesate. Publicăm în cel de-al nouălea număr al nostru de astăzi o declaraţie a preoţilor Valeriu şi Cicerone Iordăchescu recomandată ca profesori de Senatul universităţii din Iaşi, prin care aceştia refuză a face parte din corpul profesoral al noii şcoli teologice.

Aceste precizări şi corecţiuni ar fi nişte *à attendre* dacăcum apăsărilor noastre asupra actelor de la Chişinău. Să ne dăm exemplul preoţilor Cicerone şi Valeriu Iordăchescu sunt, evidente, scosi din cauza în ceea ce priveşte însă faptul în sine, nu am nimic de retractat. Am scris *IKANZAC III* şi mentin cuvântul. Nu e nevoie de precizări. Am declarat că nu am aface nici un fel de scandal şi refuz hotărât să dau în public precizări de amănunt. Fiecare au discutat şi au luat parte la „impăcare” se ştiu ei înşişi. Ce au făcut este făcut. Nici nu mă gândesc la o revenire. Ar fi poate chiar mai rău.

Din acest punct de vedere, refuzul preoţilor Iordăchescu este primejdios. Desigur, situaţia lor personală câştigă. Pierde însă Biserica. Pentru că actul lor poate deveni început de scandal. E bine, deci, să nu răscoim lucrurile, chiar cu preţul unui sacrificiu personal. Dacă îmi e permis un sfat, aş îndemna pe părinţii Iordăchescu să-şi retragă actul de refuz, ar fi un folos şi pentru învăţământ, şi pentru Biserica.

Nu e bine să ne jucăm cu împrejurările, *mai ales când nu le cunoaştem în amănunţime* şi când, prin urmare, nu le putem prevedea consecinţele cu toată precizia. Peste demnitatea noastră personală există şi un interes mai mare *al cuizei*. Ca fi ai Bisericii şi ca preoţi, cei doi sunt îndatoraţi la acest act de înfrânare a lor înşile şi de salbăteacă, dacă vreţi, dar rodnică disciplină.

Politica degajării de responsabilitate şi a aruncării răspunderii asupra altora e bună cel mult dintr-un punct de vedere personal, care, în speţă, e fals. Nu este suficient să fii tu însuşi fără greşeală, ci eşti *dator* să înlesneşti pe alţii a nu face greşeala, chiar împotriva voinţei lui.

Nu am fost, nu sunt şi nu voi fi alarmist. Țin să spun însă pentru toată lumea că există o anumită gravă nelinişte şi nemulţumire, împotriva căreia lupt personal, ca să nu ia forme concrete. Nădăjduiesc, cu aceasta, prevenită pe toată lumea. Fără să adaug însă *dixi et salvari*.

În chestia studenţilor teologi

Congresul Studentesc de la Iaşi va discuta, între altele, şi dreptul studenţilor teologi de a urma cursurile altor facultăţi decât aceea de studii religioase.

Este o durere mai veche a absolvenților noștri de seminar care, de câțiva ani, revine mereu în preocupările și dorințele studențimii și care începe să fi odata cercetată cu amănuntul, pentru a i se găsi o soluție echilibrată.

Problema însăși datează cam de șase ani. Căci, după câte mi-am dat seama până la 1920 teologii seminaristi aveau dreptul să se înscrie și să treacă examene de orientare din facultățile universităților noastre, unde era valabina vechea sectă clasică a liceului. De atunci însă s-au introdus restricțiuni. Seminariste, deși având tot opt ani de studiu, au fost considerate ca *școli speciale*, a căror echivalență cu liceul nu mai putea fi acordată princip al. Prin aceasta, drepturile rezultate din echivalența refuzată cădeau, iar seminaristii erau chemați la examene de diferență care se raportau la toate cele opt clase ale seminarului — respectiv ale liceului. Ceea ce, practic, însemna că, dacă aceste examene nu erau făcute paralel cu clasa respectivă, ele nu se mai puteau face aproape niciodată. Fapt care echivalează cu interdicția pentru seminaristi de a poseda și o altă licență decît cea în teologie.

Trebuie să recunoaștem de la început că, *formal*, punctul de vedere al ministerului și al diverselor facultăți este pe deplin îndreptățit. Dacă liceul sta la baza studiilor universitare, absolvenții seminarilor teologice nu se pot înscrie drept, litere sau medicină, de pildă, pentru că seminarul nu e în nici un fel o școală asemănătoare cu liceul. E drept!

Să fie însă punctul de vedere formal cel care a prezidat la luarea hotărârii din 1920? E greu să credem! Trebuie să admitem mai degrabă că anumite *stări de fapt* au atras atenția asupra chestiunii și că, pentru rezolvarea lor, s-a luat această măsură interdictorie. Cercetarea acestor motive *reale*, deci, e singura cale ce poate duce la lămurirea situației.

Unul din aceste motive este credința că, dacă se îngăduie seminaristilor să se înscrie la alte facultăți, ei părăsesc teologia, și mai ales preoția, îndreptându-se înspre ocupațiuni laice.

În aparență, argumentul este impresionant, în fond, el nu rezistă însă unui examen.

Nu este exact că lucrurile se întîmplă așa. Mai întîi, e mult mai mare la noi lipsa de preoți buni decît lipsa de preoți pur și simplu. Al doilea, pînă la 1920 seminaristii puteau face și alte licențe, totuși temutul fenomen de dezertare în masă nu s-a produs. În sfîrșit, trebuie să recunoaștem că actuala generație de preoți care numără în adevăr o seamă de exemplare de elită, este tocmai generația care s-a bucurat de dreptul să facă și alte studii, în afară de cele teologice. Atunci?

Dar să presupunem că, în adevăr, dezertarea aceasta ar fi un fapt real. Este mare măsura luată o soluție rodnică? Recunoaștem că, dacă seminaristul nu se mai poate înscrie la litere sau drept, de pildă, el va fi forțat să se facă preot, și se va face. Va fi el însă preotul care ne trebuie? Fără nici un fel de patetism, preoția este un apostolat și o chemare. Or, ce fel de chemare mai e aceasta, care se îndeplinește nu după o alegere proprie, ci după constrangerea absolută? Constatăm că în privința aceasta Biserica este mai înțelegătoare. Sunt în măsură să credem că proiectul de lege pentru reorganizarea învățămîntului teologic are a

baza vorbitorilor - și forme diverse de trepte de învățământ în așa fel ca să se
salveze respectul și pentru puterile locale și să se treacă treptându-se înspre alte pro-
capări. Dar la o înțelegere mai de aproape de ceea ce vorbitorii laici și laici să
înțelegă că totuși a decăzut puțin din valoarea sa.

Un al doilea motiv pentru care ar trebui să se facă o schimbare este cel pe care
l-ar putea avea învățătorul. Pentru că el nu are o pregătire necesară
ca să țină cursurile altor facultăți și să se facă o schimbare care nu ar putea
un seminarist să studieze dreptul - căci el nu are o pregătire necesară.

Eu cred că o propoziție primitivă ar fi de a se face o revizuire a
noastră. De fapt, necesară pentru unii dintre noi care au o pregătire de studii
secundare. Căci de studii s-au făcut în acest timp și în prezent aproape în
Germania sunt acceptați la inginerie chiar abiturienți care se deosebesc de la noi
sunt, pentru aceasta, inginerii din Germania mai puțin de pregătire decât se nu
să lăsa și la noi studentul liberă alegere și respectarea ei.

În speța chestiunea ar fi mai simplă încă. Pentru că nu ar trebui de a
se insera în facultatea de litere cu seminariile. Căci dacă se face o schimbare
de servitute cresc, deci, prin aceasta în chip semnificativ se poate ceva să
adâncirea acestor cereri ale studenților noștri țării.

Am mai degrabă impresia că chestiunea nu a fost expusă încă în întregu-
tate complet. Să se facă, deci, în congresul de la Iași să se discute și să se găsească
va fi o soluție echitabilă.

Chestiunea profesorilor navetiști

Opinia publică era înclinată ca, de câte ori avea nevoie de un Tartuffe să-l
caute în Biserică. Discuțiile urmate la Senat în jurul non facultății de teologie de
la Chișinău au dezmințit părerea curentă. Căci, pe când înaltele fete bisericești,
precum sunt P. S. mitropolit al Moldovei și al Basarabiei, s-au luptat pieptiș,
fiecare apărând punctul său de vedere - pieziș nu a atacat legea decât un laic și
anume, fostul ministru al Instrucției, dr. Angelescu.

După toate celelalte dificultăți pe care le bănuiește în ceea ce privește noul așezământ
de cultură teologică, dr. Angelescu a plans pe putinătatea didactică a viitorilor
profesori de la Chișinău. Să zicem că așa este. Dar de unde știe d-l doctor toate
 lucrurile astea și care e competența d-sale de a judeca valoarea științifică a can-
didaților respectivi?

De altfel, însuși d-l doctor se pune într-o situație delicată atunci când, între
principalele argumente împotriva acestor profesori, însiră, alături de calitatea
oficială a unora dintre ei, și faptul că facultatea de la Chișinău va continua
sistemul profesorilor navetiști. Cunoșcând intâmplător mai de aproape sistemul de
lucru al Chișinăului. Pot asigura pe d-l doctor - și îl rog să creadă că sunt mai
bine informat decât informatorul d-sale - că profesorii aceștia navetiști cu situa-

în oficiale și dragă Doamne! - nedoctori au inaugurat acolo o activitate pe care orice om de cultură și cu dragoste de Biserică ar dori-o generalizată și auzită. Noi ne-am spus răspicat punctul de vedere în chestiunea facultății de la Chișinău. Credem că el e valabil și astăzi. Dar asta nu ne împiedică să recunoaștem ce e bine acolo, chiar dacă suntem incredințați că s-ar fi putut, în alte împrejurări și cu o altă înțelegere a lucrurilor, să fie și mai bine.

Vorbește d-l Angelescu principial împotriva profesorilor cari nu locuiesc în orașul unde își au catedra? Poate să aibă, principial, dreptate. L-am întreba însă ce a făcut d-sa în calitate de ministru al Instrucției pentru stărpirea acestui rău?

Sau poate că se gândește la profesorii cari își neglijează îndatoririle. În acest caz, ar fi poate cu deosebire potrivit să ne ofere indicațiuni asupra propriei d-sale activități profesionale.

Recunosc, argumentele sunt *ad hominem*? Dar s-ar putea oare altfel, când d-l doctor pornește atacuri împotriva profesorilor pe tema competenței și conștiințiozității și când d-sa fost ministru, atacă un coleg, actual ministru pentru o vină pe care d-sa cel dintâi nu a ocolit-o?

Am fi fost bucuroși să-l ascultăm pe d-l doctor vorbind ca om al școalei. Ar fi putut spune anumite lucruri în legătură cu facultatea de la Chișinău, cari în auzul nostru nu s-au spus, dar cari trebuiau spuse. D-sa a preferat să vorbească în el o năpăstie politică, pe care, de circumstanță, l-a înlocuit cu Tartuffe. Regretăm!

Facultatea tradiției ortodoxe

S-a publicat în „Monitorul oficial” lista catedrelor înființate la noua facultate de teologie din Chișinău. Ea este instructivă. Căci, din distribuirea materilor de studiu și din alegerea lor, se desprinde spiritul care a dominat la conceperea noului așezământ științific. Temerea noastră, exprimată și cu alte prilejuri, că se va urma fără spirit critic tipicul facultăților existente - cari funcționează conștient -, scăpându-se din vedere că stăm în fața unui rar prilej de a pune pe baze vii și rodnice învățământul teologic superior, s-a realizat.

În adevăr ce aduce nou facultatea de teologie basarabeană? În afară de o catedră de literatură, foarte la locul ei, între altele, și pentru că ancorează preocupările tinerilor teologi în realitatea actuală, mai nimic. Ce trebuia să reprezinte facultatea din Chișinău? E simplu, în primul rând, legătura cu Ortodoxia noastră. Ortodoxia noastră a pierdut legăturile cu tradiția. Fie cea greacă, fie cea slavă, fie în sfârșit, chiar cea românească. Noi nu mai mergem la izvoare, nu numai prin legăturile *de fapt*, ci nici măcar prin cele științifice. Teologii noștri nu mai cunosc limbile cari interesează direct literatura religioasă.

Credeam că la Chișinău se va organiza în primul rând o serioasă secție filologică, tocmai pentru că Chișinăul trebuie să ne dea facultatea tradiției ortodoxe. O secție filologică cu serioase studii de greacă, latină, slavă și ebraică. Orice viitor teolog să cunoască *in scriptis* și *in verbis* una din aceste limbi. Așa ar fi putut

din nou în contact direct Biserica noastră, cu tot trecutul religios al Orientului care face parte integrantă, *actualmente chiar*, din structura noastră spirituală și a gândit cineva la acest lucru — unul numai din multele lucruri noi ce trebuie realizate la Chișinău? Nimeni. Nu există, în lista publicată a catedrelor, nici măcar o conferință de slavă veche sau modernă.

Hănuim motivele: orice aluzie numai la vechea stăpânire rusească trebuie să dispară! E o copilărie. Și o teamă exagerată. Spiritual și politic e pentru noi o datorie să nu pierdem contactul cu Răsăritul. Iată Europa e de 50 de ani falsificată, dar și fructificată de spiritualitatea rusească. Nu la porțile Rusiei, prin Berlin și Paris. Nu e ridicul?

Știm, nici Ortodoxia noastră, nici metafizica noastră populară nu sunt de origine sau de structură rusească. Și nici nu trebuie să fie. Dar înseamnă asta că trebuie să tăiem legăturile cu această cultură? Fais și îngust văzută problema, domnilor universitari!

Îot despre facultatea Chișinăului [II]

O încunostintare pornită de la decanatul Facultății de Teologie din Chișinău anunță pe studenți că s-a contramandat deschiderea cursurilor. Băieții nu vor mai veni deci, la 1 noiembrie, ci vor aștepta o nouă înștiințare.

Am vrea ca ministrul Instrucției să acorde acestui aviz, în aparenta anodină, toată atențiunea necesară. Dacă nu se redeschid cursurile la 1 noiembrie, aceasta se datorează faptului că facultatea nu e în stare să-și reia activitatea.

Știm, d-l doctor Angelescu nu are multă simpatie pentru înalta școală a Chișinăului. Nici noi nu am avut. Am aminti rezervele exprese pe cari le-am făcut, mai ales cu privire la structura ei. Dar nu e vorba de asta. De îndată ce școala s-a înființat prin lege și — de bine, de rău — a funcționat un an, ea trebuie să continue. Este o chestiune de prestigiu și ar fi primejdios ca prestigiul statului nostru să sufere vreo atingere pe o chestiune așa de delicată, mai ales în noile provincii. Și, pe urmă, nu trebuie să se strecoare în inima basarabenilor nici o îndoielă că cineva le-ar dușmăni succesul obținut cu facultatea, succes așa de scump sufletului lor.

Cercurile oficiale ar fi de părere să se continue încă un an regimul acesta de provizorat, cu profesori suplinitori, până când se va modifica legea de organizare a facultății. E imposibil. În regimul acesta, profesorii de anul trecut, și între ei elemente cu deosebire valoroase, nu mai pot funcționa, căci ei nu se pot stabili la Chișinău atata timp cât nimic nu e sigur, și nici nu se pot deplasa săptămânal pentru 8 000 lei pe lună.

D-l doctor Angelescu pretinde că nu poate admite să se numească profesori alfel decât în condițiile obișnuite. În principiu, are dreptate. În speță, nu, pentru că facultatea, fiind nou înființată, legea veche nu se poate aplica. Iipsește corpul

profesoral. O universitate nouă își formează corpul profesoral după dispoziție speciale. Asta a fost și necesitatea din care s-a născut legea d-lui Petrovici. Nicănu se poate vorbi dacă e bună sau rea, ea e pur și simplu necesară.

Creдем, prin urmare, că ministrul e dator să asigure facultății Chișinăului funcționarea normală, și, pentru aceasta, să procedă neîntârziat la consolidarea situației după indicațiunile legii. Altă soluție nu există. Are d-l ministru una? Să auzim!

Dar Chișinăul nu poate aștepta!

Academia de la Iași

Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Iașilor a dat un vot a cărui semnificație a scăpat presei. S-a hotărât, anume, ca în capitala Moldovei să se înființeze o academie teologică.

Academii teologice se pot înființa multe în țară. Legea sau, mai exact, proiectul de lege pentru reorganizarea învățământului teologic (despre care eu spun că e făcut de mine, când dau peste vreo prostie sau peste vreun art coș, pe care nu-l înțeleg, sau că e făcut de ei, atunci când alții bagă de seamă că sunt lucruri bune în el) prevede 18 asemenea academii, câte una în fiecare eparhie.

Academia de la Iași căută însă a fi altceva. Ieșenii au o mare durere. Faptul că a treia facultate de teologie s-a înființat la Chișinău, și nu la Iași, e resimțit pe malul Bahluiului ca o insultă aproape personală. A fost pe vremuri o agitație în jurul acestei chestiuni, pe care publicul probabil că nu a uitat-o încă. De aceea, adunarea eparhială, hotărând înființarea unei academii la Iași, a încercat să repare o nedreptate care acolo e socotită istorică.

Pe vremuri, am protestat și eu împotriva facultății de la Chișinău. Nu însă pentru că era la Chișinău, ci pentru că planul ei de organizare nu mi se părea potrivit. Îmi aduc aminte că am avut chiar un schimb de vederi în această chestiune, schimb de vederi rămas fără urmări, cu P. S. părinte mitropolit.

Acum, iată-l pe Prea Sfințitul Pimen în pragul academiei teologice de la Iași. Nu putem decât să-i dorim succes. Dar academia ieșeană vrea să însemneze o etapă în învățământul superior teologic. Și mai ales aci se leagă adevăratul interes pentru încercarea Prea Sfințitului părinte.

Va fi această nouă școală încă o facultate de teologie? E prea puțin. Căci împotriva acestei concepții rămân valabile obiecțiunile pe care le-am ridicat împotriva facultății de la Chișinău și pe care, până acum, nimeni nu le-a răsturnat.

Dacă Iași vor în adevăr să-și „ia revanșa” asupra Chișinăului, să facă ceva mai bun decât au înțeles să facă basarabeni. Se poate face. Nu sunt bani de ajuns? Arhiepiscopia e nevoiașă? Nici nu e nevoie de bani prea mulți. Sunt oameni de treabă care ar fi dispuși să muncească, gratuit chiar, numai să cadă începându-se ceva bun. De ce nu se apelează la ei?

Capela Universității

Ne increștinăm — de agur. Dar mai mult pe de lături. În inima treburilor noastre încă oameni pentru care religiozitatea e o rămășiță a trecutului, dacă nu cumva o slăbiciune a minții. Căci, iată, un preten mi atrage atenția asupra faptului, în adevăr semnificativ, că în planurile noulor Universități din București lipsește orice indicație pentru capelă.

Marele bloc al Universității e aproape gata. Când se va fi sfârșit de stricat frumoasa fațadă, liniștită și armonioasă, dinspre statua lui Mihai Viteazul, se va proceda la începerea lucrărilor din complex. Pe actuala stradă a Academiei, peste sala Liedertafel, până la Biserică. Dintr-o zi se va întinde acest complex, legându-se la colțul străzii Eni cu Școala de Arhitectură.

Dar capelă universitară tot nu vom avea. Pentru că, la Universitate și la minister, au cuvânt numai oameni „moderni”. De ce să ne mai mirăm că nu vom avea o capelă a Universității, atunci când știm că planurile viitorului complex de clădiri exclud din Universitate până și Facultatea de Teologie! Da, da, Facultatea de Teologie nu va fi găzduită în noul loca. I se va face, probabil roșu pe undeva, mai pe la marginea orașului — așa ca studenții teologi să nu se amestece cu ceilalți. Căci teologia nu e „știință”. Iar teologia e un lucru eminamente neserios.

Nu s-a spus acum câțiva ani, cu prilejul unor cursuri în care se ataceau probleme religioase „asta e escrocherie”? E adevărat, cel care spunea nu era decât un biet dobitoc, acru, sterp, veninos și cu ochelari, iar de atunci el însuși a început să se ocupe („pentru că se cere”, probabil) cu asemenea lucruri neserioase. Vorba e că s-a spus. Și asta e suficient pentru a caracteriza o situație.

La urma urmelor, au dreptate. Într-o universitate „științifică”, în care sociologia este ocupație serioasă, teologia nu are ce căuta, iar religia, și mai puțin. Să o dăm, deci, afară. Facem mai întâi loc pentru specialitățile noastre, și mai apoi ne dăm și noi impresia de tineri expulzăm pe Dumnezeu.

Bieții oameni! Și d-voastră ați vrea poate să protestăm împotriva unor așa de nevinovate îndeletniciri. Nu e capelă la Universitate? Ei, și? Cine pierde? Capela — sau Universitatea?

Evaziune

Pentru a nu știu cata oară, studenții de la teologie înaintează locului în dreptul unui memoriu, prin care revendică pentru ei dreptul de a se înscrie și la Facultatea de Drept sau Litere. Legea actuală prevede această posibilitate numai cu trecerea unui examen de diferență, care este așa de complicat, înecat, practic, echivalează cu interdicția. Ei cer, deci, să se treacă peste această prevedere legală.

Nu trebuie să ne înșelăm singuri. Studenții teologi încearcă o evaziune în masă din domeniul teologiei. Foști seminaristi nu mai sunt mulțumiți cu perspectivele pe care li le oferă haina preotească și vor să plece către necrutată vedea cu ochii. E un fenomen oarecum analog cu cel al învățătorilor care demitativă auz se „activau” trecând în randurile armatei.

Cum se explică împrejurările acestea? În două feluri. Întai, prin lipsa de prestigiu a tagmei preotești. Preotul a scăzut în ochii oamenilor. În așa măsură căat slujitori altanului sunt din ce în ce mai stingheriți de „meseria” lor și caută să o ascundă. Partul preoților suferă, din această pricină, modificări fanteziste toate având de scop a face să se confunde îmbrăcămintea preotească cu cea a mirenilor. Pană cand, unii mai îndrăzneți îmbracă pur și simplu „străiele nemțești”, ale noastre. Preoții sunt încântați dacă le spui „domnule”. Cât despre soude lor, care din ele mai acceptă să le spui „coana preuteasa”?

În al doilea rând, tendința de evaziune a teologilor se explică prin mizerabilă educație care se primește în seminarii. Viața din aceste institutii e din ce în ce mai lipsită de duh creștinesc. Seminaristii sunt orice — afară de creștini. La ieșirea din școală, tinerii aceștia duc cu ei oroarea de haina preotească și de trebie Bisericii. Nu e nici o exagerare. Ci adevărul adevărat.

Să ne mirăm, deci, că, astăzi, ei cer din nou dreptul de a fugi de preotie? Nu. Ci să le acordăm acest drept. Preot cu forța, apostol de nevoie sunt aberațiuni. De îndată ce seminariile nu ne pot câștiga suflete și energii pentru Biserică, să-l lăsăm pe acești tineri să-și vază de treabă. Bisericii nu-i pot fi, în orice caz, de folos. Și să rămână numai cei cari își simt în adevăr chemarea. Cei în cari această chemare nu este înfrântă nici chiar de regimul seminarilor noastre.

Toleranță și Biserică

D-l profesor Iorga publică, sub titlul *Spre clericalism*, un substanțial articol asupra Facultății de Teologie. Iată acest articol.

Sfântul Sinod vrea să aibă un control asupra Facultății de Teologie din București și dorește chiar să aibă parte decisivă în numirea profesorilor. O hotărâre s-a și luat în acest sens. E explicabilă. Liberată, Biserica tinde să domine și să-și lărgască domeniul, să impune, să creeze.

Numai atunci mergem cu pași tuși la separație. Căci nu pot fi facultăți de mai multe feluri cu mai multe legi. Vrea Sfântul Sinod un seminar superior? I-l dăm. Vrea o facultate? Pe aceea însă o păstrăm în legile noastre.

Și să ni se dea voie — și cu *spiritul nostru*, larg și tolerant.”

Știu că domnul profesor — ca om de gând, nu se sperie de cuvinte. În. ve. spune deci gândul întreg, fără reticențe, fără înconjur și fără explicații care — dată fiind persoana căreia se adresează — ar fi de-a dreptul oșioase.

D-l profesor Iorga crede că, de îndată ce Facultatea de Teologie aparține Bisericii, ea trebuie păstrată în legile și cu spiritul tolerant al acesteia.

În clar e vorba de spiritul tolerant al Universității. Și iarăși e clar că nu poate împinge Universitatea în alt spirit decât cel de toleranță.

Nu ne putem vedea Facultatea noastră de Teologie nu numai că e ortodoxă, dar da Bisericii Ortodoxe prețioasă legătură între Facultate și Biserică este așa de stransă, învâță situații ecleziale care nu pot fi deținute decât în virtutea unui titlu acordat de Biserică.

Asa ca Universitatea poate fi tolerantă și ea ar trebui să fie), dar Facultatea de Teologie și a Bisericii și Biserica nu poate fi tolerantă.

Nu vorbim pentru dl Iorga, a căruia înțelegere a spiritului institutului e, de sigur, unică la noi, cu d. sa ne bătuim de adică vorbim însă pentru modernism și civilizații Bisericii dintr-o parte și a Facultății și la Facultatea de Teologie. A fi ortodox sau catolic și a fi tolerant este toleranță care nu repugnă doar celor care nu știu ce e Biserică. Toleranța pe care o are cel mai protestant care cred într-un Dumnezeu abstract și care adăugă că nu are stat nu are nici măcar existența unui Dumnezeu viu, nu dăpă capul și simțirea noastră și după învățătura aspră și fără greș a Bisericii pe care nu o cumprim și nu o trecem în ciurul judecării noastre. Belege, într-un omenește, și acceptăm pur și simplu.

Universitatea poate să-și păstreze o facultate de teologie cu spiritul ei larg și tolerant, dar nu o facultate de teologie ortodoxă. Cu una „științifică” unde să fie ortodox și, catolici, protestanți, baptiști sau mai știu eu ce. Unde să se simtă la îndemână și spiritul larg, și toleranța de care, din punct de vedere al Universității, cu drept cuvânt vorbește dl profesor Iorga.

„Mergem cu pași uți la separație”? Ne pare rău, dar, dacă nu se poate altfel, mergem! De ce nu, adică?

Pentru Biserică, necesitatea de a controla învățământul teologic este absolută. Nu numai pentru că nu e învățătura în afară de Biserică, dar pentru că, practic vorbind, e primejdios și nelogic ca învățătura să se predea în afară de știrea ierarhiei bisericești.

Prin urmare, situația se precizează în modul următor:

Facultatea e a Universității. Dar Universitatea lucrează în spirit de toleranță.

Facultatea e însă ortodoxă. Deci, a Bisericii. Și Biserica nu „tolerează”

Încheiere

sau Universitatea acceptă controlul Bisericii în ce se leagă de Facultatea de Teologie,

sau Biserica retrage creditul ei Facultății de Teologie Ortodoxă, dacă aceasta vrea să fie cu orice preț tolerantă.

O a treia posibilitate nu există.

Iar ce va urma după asta nu interesează, deocamdată. Interesează clarificarea situației.

7. CONFESIUNILE

A. Uniatismul

Problema confesională în România

În noua Românie, de care așa de încet luăm cunoștință integrală, pentru că, între altele, atât de puțin se agită problemele mari care o interesează, și care numai din când în când iau un aspect politic, și, deci, trec spoite și micșorate în cadrul de preocupări al ziarelor, începem a cunoaște, a bănuși mai mult, o mare chestiune confesională. Țin s-o notez aici, și nu să-i aprofundez originea și dezvoltarea, ca un cronicar conștiincios, care nu urmărește alt interes decât realitățile, așa precum i se prezintă.

În vechea Românie, nu cunoșteam o chestiune confesională. De aceea, poate nici spiritul de toleranță al românilor n-a fost pus la încercare, spunând aceasta n-aș vrea să fiu înțeles greșit. Masa ortodoxă, prin însăși esența acestei religii este perfect tolerantă și admite cea mai deplină libertate. Dar conducătorii statului, cari aveau, pentru interesele lor politice, în mână organizarea Bisericii și conducerea ei, ar fi putut să manifeste intoleranța lor pe deasupra spiritului public.

Astăzi Ardealul își macină mândru, în izolare, problemele, își tăinuiește cu gelozie secretele vieții și n-a adus încă pe platforma vieții române patimi mari fierb. Nu a arătat nici toată strălucirea aurului, nici toată adâncimea și întințimea cerului munților săi.

Prințesa strânsese Ardealul sub un steag unic. Cultura Blajului unit îi dăduse culoarea, de acolo pornea și ideologia mlădioasă, dar tenace, care a caracterizat

pe nălbii din Ardeal, în care ardelenii au rămas. Păstrând cu grijă poartele
mulțumesc, totuși au dat peste la un dan Roma, parte din ceea ce datorită imperi-
tății. Iar un dat înțeles că ceva n-a apăsător pe de altă parte decât imperiul. Iar
nu spiritul său a putut să se deosebească de o lume nouă, iar reprezentanții nălbii din
Roma pentru romani au omisi să se deosebească de o lume nouă, iar reprezentanții nălbii din
rămășiile și după ce condițiile politice și culturale s-au schimbat. Din nefericire
Căci plăcile termale va pune o pe care să se deosebească de o lume nouă, iar reprezentanții nălbii din
ce traim încă e viața reală și o continuă pe care să se deosebească de o lume nouă, iar reprezentanții nălbii din

Sub aripa plină de neguri și furturi de gânduri, în care se deosebească de o lume nouă, iar reprezentanții nălbii din
acolo primul cuvânt de ordine în viața lor pe care să se deosebească de o lume nouă, iar reprezentanții nălbii din
care interesează adânc viața noastră de care să se deosebească de o lume nouă, iar reprezentanții nălbii din
zui cu grijă dacă mai este bine. O coborâre în viața noastră de care să se deosebească de o lume nouă, iar reprezentanții nălbii din
lumina desigur, spiritele drepte și înțelepte care să se deosebească de o lume nouă, iar reprezentanții nălbii din
tre confesiune și stat. Dar, până la aceasta, în care să se deosebească de o lume nouă, iar reprezentanții nălbii din
toată vigoarea de gândire pe care căutăm să o găsim în care să se deosebească de o lume nouă, iar reprezentanții nălbii din
iat o la noi și prășie un fel de a gândi care până la sfârșitul secolului nostru
politice o adâncă deosebite de gândire. Ardealii nu s-a putut încă să găsească în
varile probleme ale țării. Ele își așteaptă coborârea și abia când e va veni și
trebuie să vie, vor începe a fi rezolvite. Și pentru că nu credem în această
necesitate, așteptăm cu grijă să vedem cum va veni. Ardealii nu ne tragem să-i
urmărim și să-i înțelegem forma de viață spirituală și mentală care va născă
neă nouă, [celor] de aici.

Sunt multe ascunzături în viața de dincolo. Relațiunile cu catolicismul mai
ales în ceea ce are el extrareligios, sunt de acest gen tainic și anumite legături
ca și anumite disensiuni ale celor mai aleși dintre conducătorii politici ai Ar-
dealului, dau foarte mult de gândit, cu atât mai mult cu cât acest a sunt mai cu
grijă tănuitori ai preocupărilor lor confesionale.

Acum se fierbe concordatul, impus nouă nu știm de cine și nu știm de ce. El
este foarte dorit, pățimăș dorit, poate chiar în revoltătoarea lui formă actuală, de
mulți dintre fruntașii Ardealului românesc, sunt, [așa] dar, cei de dincolo prinși
de o problemă care-i interesează adânc și pe care n-au putut să o uite pe vre-
mea, nu prea depărtată, când se trata atât de mult dorita fuziune. Nici un semn
în acele tratative n-a amintit griile acestea. Pentru că problemele confesionale
sunt dincolo considerate ca în afara politicii? Desigur nu pentru că nu e aceasta
realitatea. Pentru că simțeau la noi lipsa de interes? Ar fi fost o bănuială spriji-
nită numai pe o observare superficială și pe aspectul gazetăresc al vieții noastre
și cu atât mai puțin justificată, cu cât partidul țărănilor romani nu poate fi indi-
ferent acestor probleme, când ele se pun.

Interesul țaranului nostru, e drept, este plin de discreție, e fără umbră de
prozelitism și nu se ridică niciodată la violență, decât dacă ar fi de apărut un
patrimoniu intim. De aceea, la suprafața acestui partid de mase stau adesea ca-
valeri și teoreticieni cu nobile intenții, dar depărtați de spiritul adânc al celor pe
cari cred că-i reprezintă. Aparențele pot înșela și greu ne vine a crede că educa-
ția catolică a unora măcar dintre fruntașii ardeleni li se [va] fi lăsat înșelată de

aparente. Noi credem mai lesne că problema a fost cu grijă lămurită, pentru că, când, în toată vigoarea, se [va] putea acționa pentru o strălucită rezolvare a ei.

În orice caz, scoaterea la lumină a acestei probleme, deși putea să crească o piedică mai mare pentru fuziune decât acele înălțări publicului, trebuia făcută.

Faptul că nu a fost făcută ne umple de îngândurare pentru viitorul acestei țări, în care se prepară atâtea surprize, cu atât de mare grijă păstrate.

Semnele acestea ne duc spre izvoare de influență străine, dar ne arată și că e de mult întărită influența acestor izvoare la noi. Noi credem că nu trebuie să mai lăsăm în umbră problema confesională și că o limpezire a ei, cu pretul unor sacrificii, trebuie făcută cu vigoarea și cu calmul pe care marile probleme le cer.

Confesionalismul

Sunt abia câteva săptămâni de când, în pagina a treia a acestei foii, se atragea atenția asupra primejdiilor grave pe care le include pentru viața noastră politică problema confesională². Articolul a trecut aproape neobservat. Doar o nedumerită ridicare din umeri din partea câtorva. Și atât. Se continua a se acorda, în țara noastră, problemelor religioase aceeași neînțelegere care, dintr-o încăpățanare a comodității, crede că cea mai convenabilă atitudine e aceea a ignoranței. Chiar publicații mai subțiri, pentru cari mânguirea ideilor e stăruitor dorită, ca un punct de onoare, repetă astăzi vechea prostie ciocoiască după care țaranul ar fi numai superstițios și ateu. Să se miște, în adevăr, la noi viața religioasă numai pe un plan așa de coborât? Și să rămână ea, în adevăr, circumscrisă în acest domeniu, din care manifestări directe sunt excluse?

Cei care publica în această foaie articolul amintit mai sus nu bănuiau, probabil că întâmplările îi vor da așa de curând dreptate. Iată, în adevăr, că, din Ardeal deocamdată, vin semnele războiului. Congresul ortodox de la Sibiu nu s-a spart fără urmări imediate.

În acest început de activitate politică, în care întâmplările senzaționale se îngrămădesc ca berbecii, gazetele sunt pline de știri și comentarii în jurul unei eventuale rupturi în Partidul Național, pe o temă confesională. Este absolut indiferent dacă problema religioasă stă efectiv la baza acestor neînțelegeri. Destul că asemenea probleme sunt puse în față.

Să amintim că viața noastră dinainte de război nu a cunoscut asemenea întâmplări. „Scandalurile religioase” pe cari le-a înregistrat istoria noastră politică se reduceau la chestiuni de persoane agreate sau nu, din motive adesea străine religiei. Erau conflicte provocate de incorectitudini personale — reale sau de-a dreptul inventate. Fondul religiosității însuși, în dogmă sau în răsfrângerea surzătoarească a dogmei, rămânea departe de lupte. Ba, ceva mai mult, se părea că chiar nevoia de păstrare neatinasă a acestei religiosități era pricina — adevărată sau numai aparentă — a acestor conflicte.

Tipul de amestec direct al motivelor religioase în viața publică a Vechii Regalități născută lucrurile în discuție. Orientarea extramundă și în limbaj propriu spirituală a creștinismului, caracterul personal al actului religios făceau inutilă, pe de o parte, organizarea în scopuri politice a Bisericii, pe de altă, în direcția unor chestiuni de viață, în raport cu mediul cultural protane dintre oameni.

Fără a încerca să analizăm problema acestor amestecuri exhaustiv, trebuie să notăm că nu la altă sferă religioasă de la noi se poate găsi un astfel de contact direct cu mentalitatea apuseană. Acest lucru este adevărat pe de o parte, prin unirea cu Ardealul, a doua parte prin pătrunderea noastră dintre teologii noștri în viața apuseană. Să observăm totuși că, pe când Ardealul aduce forme vii de viață, care sunt bune sau rele, trebuie să conștientizăm că acestea sunt de viitor pentru că sunt fapte, teologii europenizanti, după ce s-au deosebit de viața religioasă proprie, nu au adus din călătorii decât forme neglijate de organizare, care vor fi la locul lor acolo unde sunt crescute organe, dar care nu au nici o legătură cu așezarea noastră sufletească. Cei puțin o legătură care se vede.

ARDEALUL. Se obișnuiește a se afirma că elementul ofensiv în neînțelegerile religioase de peste munți îl formează Biserica unită. Aparentele sunt, în adevăr, toate pentru această teză. Nu doară că deosebirile dogmatice între uniți și ortodocși ar fi așa de fundamentale. Dar structura unei religii nici nu este determinată numai de dogmă. Ci, mai degrabă, în dogmă intră, ca motiv constituent, etnosul rasei, în care apare o anumită formă de viață religioasă. Biserica de Apus poartă cu ea pretutindeni valorificarea lumească a creștinismului și ca atare, imixtiunea principiilor de organizare religioasă în viața publică. E bine sau e rău? E bine, de pildă, ca grija pentru mântuirea oamenilor să fie lăsată totemai Bisericii celui Petru care dormea în noaptea tragică de pe Muntele Măslinilor? Ajută, în adevăr, spiritualizarea omului îndreptarea interesului nostru către ușurarea legăturilor din viața lumească? Sunt - alături de atatea altele - întrebări care interesează numai în al doilea rând problema de aci. Important e faptul brut al acestei orientări lumești.

Nu se poate spune că uniții stau departe de această concepție. Uniți sau de rit latin, catolicii pretutindeni una sunt. Este doar cunoscută autoritatea fără discuție și *fară limite* de care se bucură papa, să nu fie decât acest element, și încă el e destul de semnificativ. Dacă, în adevăr, uniții nu ar reprezenta pentru Biserica - nu pentru religia - catolică decât o formă hibridă, de ce nu se încearcă o convertire a lor totală? De ce interdicția pentru misionari de a face pe uniți să treacă cu totul la ritul latin? De ce perpetuarea voluntară a acestor forme mijlocii, dacă, în adevăr, Răsăritul e fundamental „schismatic”? Pentru că, probabil uniții sunt suficient adaptați mentalității și structurii sufletești catolice.

Iată, dară, că se poate pune, în adevăr, în seama uniților - adică în seama tendințelor de prozelitism și de dominare a Bisericii catolice - introducerea elementelor religioase în viața publică.

Dar să fie oare ortodocșii din Ardeal scutiți cu totul de această vină? Să ne fie îngăduit a ne îndoi. Ortodoxia ardeleană e ea însăși departe de a-și fi păstrat neschimbate caracterele. Ceva din „moralismul” științist al dreptului și religiei naturale s-a strecurat și aci. Nu vreau să insist, *dar să spună Sinodul nostru după statutul lui Șaguna este în tradiția strictă a Ortodoxiei*.

Ardealul stă în fața noastră încă nepătruns. Și va trece vreme până când moștenirea lui să ne fie lămurită.

VECHIUL REGAT trăiește încă, în aparență, în marginea acestor frământări. În fapt însă, sămânța unei laicizări a vieții religioase – care e condiția suficientă a introducerii motivului religios în viața publică – a fost de a aruncată.

Pricina acestei noi orientări stă în primul rând în sărăcia spirituală a unora din teologii noștri. Nemaifiind în stare să puieze din adâncurile vii ale conștiinței lor religioase, ei încearcă diversivarea rosturilor sociale ale Bisericii. Să amintesc, de pildă, că sunt astăzi teologi pentru care monismul lui Haeckel este ultimul cuvânt al religiozității? Cu toată neverosimilitatea lui, lucrul este riguros exact. De aci și până la „întrăprea popoarelor prin biserică” – cine a acoperit cheiturile ultimului congres de la Sinaia? – nu mai e decât un pas. Fenomenul merită în adevăr toată atenția noastră. Religia vrea să străbată și să coloreze viața societății noastre tocmai în formele ei cele mai sărace. Chestiunile de persoane sunt întotdeauna penibile. Dar urmăriți mișcarea de la Asociația Creștină a Tinerilor. Și după ce vă veți fi încredințat cât de puțină și cât de superficială religiozitate se închide în toată căzma de „lecturi biblice” și de „ajutorare socială”, cercetați un moment numai cine sunt conducătorii. Cu greu se va găsi unul care să nu fie *complet indiferent* sub raportul religios și care să nu creadă că rosturile Bisericii și ale religiei sunt de natură cooperativă cu cele ale politiei.

Știm că împotriva acestui punct de vedere se va face valabilă atitudinea civilizatoare, care identifică „Apusul” cu „Săpunul”. Pentru cei care nu au început să se spele decât din momentul în care au avut prilejul – iarăși plătit de cine? – să treacă granița, argumentul poate să fie valabil. Să nu insistăm.

Să lăsăm dară nehotărât dacă așa e mai bine sau mai rău, să subliniem însă și în acest fapt tendința constă, absolut nouă față de viața noastră dinainte de război, de a scoate religiozitatea din individ și de a o amesteca în legăturile noastre publice de toate zilele.

E lesne de înțeles că, cu aceste elemente nouă, conflictele având la bază neînțelegeri de natură religioasă își au viitorul asigurat.

Că situația nu se pricepe în toată însemnătatea ei, se vede și din faptul că oamenii cu răspundere în stat cred astăzi că pot înțeli neînțelegeri confesionale pentru foloase politice imediate, pe de o parte, iar pe de altă, că este cu cale a se înțeli legături cu Apusul prin sacrificarea ființei noastre bisericești, care cel puțin alalta bun a avut, că nu ne-a învrăjbit.

Dar e aci un motiv mai mult ca lucrurile să fie spuse deschis.

Ortodoxia văzută de un catolic

Leo Thevenin a stat o vreme printre noi. Plecat înapoi în Franța, a scris o carte *La robe sans couture* (Id. „La vraie France”), în care încearcă să ne sugrăvească așa cum ne-a înțeles „Haina fără cusătură” e cămașa Mantuitorului. Se înțelege ușor, deci, încotro merg preocupările d-lui Thevenin.

Problema e din cele mai delicate — un fel de comparație, am zice, între Ortodoxie și catolicism. Către acesta din urmă — se îndreaptă, evident, simpatile. Dar rareori am citit o mai subtilă, mai respectuoasă și mai simpatică analiză a Ortodoxiei noastre *viu* decât în această carte. D-l Thevenin oferă spectacolul rar al unui catolic cu înțelegere pentru elementul istoric al oricărei religii, renunțând implicit la universalismul dogmatic și, deci, aprioric al creștinismului latin. Excelența catolicismului, autorul nu o vede în perenitatea și în apodicticitatea dogmei, ci în principiul autorității, care organizează în Biserica de Apus comunitatea credincioșilor. Cu aceasta, d-l Thevenin descoperă armătura catolicismu-

lăsată de elementului psihologic și contingentului, e drept. Dar cât câștigă creștinismul la religie în umanitate!

Pentru aceasta întreagă discuție și teorie, cadrul îl formează romanul de dragoste al unui francez cu o româncă, remarcabil prin construcție și prin puritate. Dacă maniera de analiză sufletească nu ar aduce prea tare aminte pe Durtal din *La cathedrale* a lui Flaysmans — și dacă autorul nu ar fi, uneori, față de noi, români, excesiv de binevoitor —, mai că nu am avea nimic rău de spus de această carte — rară în sănătatea ei spirituală. Ba da! Am propune, de pildă, reducerea a cel puțin 20 de pagini, de la fila 219 înainte, unde o pledoarie artificială pentru ritul unit distonează cu tot conținutul romanului, sincer, viu, lipsit de prejudecăți și de intenții piezișe.

Despre păcatul disprețului

„Unitatea” de la Blaj nu se poate împăca cu gândul că există și o Biserică Ortodoxă. A avut, totuși, două veacuri timp ca să se convingă. De ce nu vrea să o ia la cel puțin de acum înainte?

În fața ultimului număr al acestei foi săptămânale e iarăși plin de întepături! Ni s-a arătat cheste de fondurile Ortodoxiei „stockholmiane” al Ministerului Cultelor, de faimosul — de ce faimos? — Sinod ecumenic (ecumenic cu ghilimete), despre programul destul de provincial al acestui Sinod, sau, în altă parte, iarăși, despre dominanța Ortodoxiei. Într-un stil al cărui respect de însăși persoana scriitorului nu l-am dori nici dușmanilor noștri, cu întorsături de frază ca „Ci-că activitatea lui...” și altele.

Vai, părinte redactor, dacă te-ai fi gândit vreodată cât de greu e să înțelegi răpitorile lui Dumnezeu și cât de ușor e să insulși, ai pregeta, de bună seamă, cu

ocările și cu disprețul acesta superior, care – așa mi se pare mie – este și el un păcat

Obiceiul e mai vechi la „Unirea” din Blaj, el rămâne pentru mine, totuși neexplicabil. Personal, mă cinstesc cu prietenia unui însemnat număr de catolici, personalități eminente în domeniul gândirii și al practicei române, din toate părțile – de la Târnava la Târnava, de la Rin peste Escut, la Sena. Dar mă fericesc că, printre aceștia, oameni dezagreabili nu am întâlnit

Desigur, românii, chiar și cei mai sensibili dintre ei, lasă uneori să se strecoare sentimentul unei superiorități. E și explicabil. Pentru lumea aceasta apăsătoare, accentuarea, până dincolo de limitele convenabilului, a principiului autorității bisericești are și o parte bună – dă individului izolat un fel de siguranță de corp, care lipsește la noi, unde viața interioară e mai bogată, unde omul e mai singur – unde problematica e mai complicată și mai tulburătoare. Vă înțică, e dreptul lor să se creadă superiori, pentru că sunt mai înșiști (după cum e dreptul nostru să-i judecăm – sub alte raporturi – cum o facem)

Dar am întâlnit și oameni cari vorbeau cu adâncă emoție de cu deosebită căldura religiozitate răsăriteană pe care unii din ei o cunoscuseră chiar în neamurile și săracele mănăstiri valahe. Rămâne pentru mine neuitată după amânarea anului trecut în care, la Meudon, lângă Paris, unul din cei mai drepli închinători ai Romei papale făcu elogiu Bisericii noastre?

Și totuși, „Unirea” ne desprețuiește. Adânc și de sus. Pentru ce suntem răi sau nevoiași? Nu. Pentru că suntem ortodocși.

E cel puțin deplasat. Nu e nici măcar scuza talentului – căci aceluși scrisor de acolo e doar acreală – iar veninul – doar un fel de borș răsuflat.

„Unirea” vrea să ne vadă fericiți – adică sub scutul Romei. Intențiile or fi bune – dar de! părinte redactor, bine cu de a sila nu se prea poate face. Cucerirea ta știu că nici Păcală, care tot valah era, n-a vrut să fie primar (și eu mă gândesc că parcă ar avea dreptate!). Deci, lasă-ne în plata Domnului.

Cât despre felul scrisurii, el ar trebui schimbat, în chiar interesul bisericii pe care o reprezintă și pe care noi o respectăm.

Biserica unică*

Confratele nostru de la „Biruința” din Cluj, d. I. Paleologu, cercetează problema Bisericii greco-catolice pentru a găsi soluția unificării viitoare noastre religioase. Cercetarea este făcută cu îndemnată întrebare a textelor și dă la încheierea că, de îndată ce „unirea” de la 1698 a fost un fapt pozitiv și nu unul religios, cea mai simplă soluție a problemei noastre bisericești ar fi amestecarea, într-un fel oarecare, a acestui act politic

* Că o prilej de studiu d. I. Paleologu. *Biserica română. Câteva probleme și soluții*. Cluj, 1926. Cluj. Tip. Bisericească, 24 p. 20 lei.

Mărturisesc că, față de un studiu așa de pozitiv și de precis al datelor noastre, soluția îmi apare ca prea simplă. Evident, anularea actului din 1698 nu duce - teoretic, cel puțin - la restabilirea unității noastre religioase. Dar anularea este ea astăzi în domeniul posibilităților imediate? Iată un fapt de care avem tot dreptul să ne îndoim:

Mai întâi, există astăzi între noi și uniți o tensiune care nu e de natură a încuraja apropierea. Ne dușmănim și disprețuim reciproc, și anume, din toată inima. Insași dl Paleologu, care dorește sincer împăcarea, tratează chestia „de autoritate”. El să stabilească atitudinea dușmănoasă și nici pe departe creștină pe care unii din episcopi uniți au avut o față de românii rămași dreptcredincioși. Eu nu vreau să contest afirmațiile dlui Paleologu, căci doar textele sunt aceluși dureroasă lor elocvență. Dar întreb: la ce slujește amintirea acestor păcate care nu pot decât să indispuină și să despartă într-o pledoarie pentru reinfrățirea Bisericii? Desigur, nu putem cere tuturor să profeseze de fapt sentimentul de iubire și de împăciuire - asta e și o chestie de temperament, dar o anumită „diplomatică” și mai ales obiectivitate se poate cere tuturor celor care văd necesitatea refacerii noastre religioase. Iată o exemplificare tipică a situației: acum, în urmă, am ezitat că trebuie să scriem, în această foaie, câteva cuvinte în apărarea școlii ortodoxe de la Blaj, abia apărută foaia, iată pe un prieten din Ardeal, care mi-a trimis o scrisoare de „sfaturi” rău fac că dau apărarea celor din Blaj și Gherla - că eu nu cunosc situația etc. Și îmi citează câteva întâmplări îngrozitoare. Din ele, corespondentul meu îmi trage sfatul de încheiere: să nu mai scriu pentru apărarea blăjenilor, care sunt niște răi.

Întâi iubite prietene, eu nu am luat „apărarea” blăjenilor, ci am chemat lumea noastră la realitate, făcând-o atentă asupra unor elementare datorii ale ei. O mică nuanță, care e bine să nu scape.

Pe urmă, or cine are dreptate - când vorbește singur. Faptele relatate de dl Paleologu sunt, în adevăr, îngrozitoare. Dar, dacă ai fi stat de vorbă cu un unit, ai fi putut constata că și ei îți pun în față întâmplări tot așa de grave, a căror vină apară asupra noastră, a ortodocșilor. Atunci? Atunci nici unii nu suntem mai buni decât ceilalți. Ne urmărim și ne îndușmănim adesea până la ură, și încă nu am auzit ridicându-se glasul care să cheme la pace.

Dl Paleologu dorește, ca și noi, Biserica unică românească. Dar unificarea aceasta - gestul spontan de abdicare a uniților e sigur că nu se poate produce în atmosfera actuală - învenimată de toate dușmăniile locale, pentru a căror înlăturare nu am găsit nici noi, nici ceilalți, lărgimea de spirit și inteligența necesare.

Dar să presupunem un moment că o prietenie frățască ar domni între uniti și ortodocși. Ar fi ea, în adevăr, suficientă, pentru ca anularea actului din 1698 să devină fapt? Eu zic, mai mult - să presupunem, prin imposibil, că toată țara noastră bisericască unită din Ardeal ar recunoaște originile pur politice ale unității. Roma și ar hotărâți sărbătorește reînnoirea la vechea mază a vieții noastre religioase. Ar fi, prin aceasta, realizată în adevăr unificarea?

Fu mă indoiesc. Și iată de ce: confesionalismul este o problemă ale cărei explicații stau în istorie. Suntem ortodocși sau catolici nu în măsura în care suntem mai inteligenți sau mai puțin inteligenți, mai buni sau mai răi, mai creștini sau mai păgani, ci în măsura în care suntem răsăriteni și apuseeni, reprezentanți ai unor structuri spirituale deosebite și ai unor tradiții culturale deosebite. Chiar dacă catolicii de la Roma ar renunța la „schisma” lor, sau chiar dacă noi am accepta punctul de vedere catolic, o religiozitate răsăriteană și una apuseană, bine deosebite, nu ar înceta să existe. O astfel de unificare ar fi posibilă în teorie, în fapt, ea este inoperantă.

Evident, nu chiar așa stau lucrurile cu „uniți”, căci, oricum, ei sunt romani și răsăriteni și, deci, mai aproape de urzeala noastră sufletească. Desigur. Dar deosebiri există nu numai între uniți și noi. Ci chiar între ortodocșii ardeleni și noi. Ultima lege bisericească votată de parlamentul trecut nu se potrivește vîieii religioase a Basarabiei și a Vechiului Regat. De ce? Ea e făcută de ardeleni sau sub inspirație ardelenască – și închide, ca atare, anumite elemente și puncte de vedere protestantizante. Afirmatia aceasta se poate dovedi oricând.

Iată, deci, că problema unificării vieții noastre religioase e mai complicată decît s-ar crede. Sub deosebirile confesionale – și adesea chiar acolo unde sunt asemenea deosebiri –, stau realmente deosebiri de structură spirituală, de înțelegere și valorificare a vieții.

Unificarea religioasă nu e o problemă cu care să începem, ci una cu care vom sfârși. A forța nota e și inutil, și primejdios.

Cînd viața noastră națională își va reconstrui ritmul ei unitar, care totalmente va fi de esență răsăriteană, toate manifestările sufletului național se vor dona după unificare. Atunci se va pune și problema Bisericii unite. Și se va rezolva singură, în chip natural, fără siluirea nimeni și fără jignirea nici unei coarde din noi.

E singura soluție adevărată și fecundă a problemei. Celelalte se pot încerca. Ee sunt însă artificiale și mi-e teamă că mai mult vor strica.

Pentru pacea confesională

„Cazul de la Hamba”, unde frații noștri ortodocși vor să deposedeze de casa parohiei – și mană, probabil, și de biserică – pe uniți agită presa bisericească de peste munți.

Intamplările de acest fel sunt cu atât mai dureroase cu cât condamnarea lor nu poate aduna sufragii tuturor oamenilor de răspundere. Căci, la orice încercare de aducere la realitate, ortodocșii obiectează că, la urma urmelor, ei nu fac astăzi, cu ajutorul jandarmului român, decît tocmai ceea ce au făcut anul trecut de 200 de ani, cu ajutorul jandarmului kesaro-crătesc.

O asemenea intamplare poate să fie valabilă în cazul unei dușmănii între cele două Biserici românești. Există această dușmănie? Din nefericire, ea nu e

decal prea evidentă. Vin în o poartă ambele părți și tactanța disprețului, de penitență a unor fete bisericăști unde și ambalaje brutale și nesățioase din partea celor alții noștri. Nu trebuie să se supere nimeni, eu am fapte precise, sarcina noastră ca și a cel rădăci în publicate și nu va face cinste nimănui.

Dar nu scriu ca să învârbesc, ci ca să chem să treacă-mi mie a tuturor cu meritul de răspundere asupra unor fapte, ca fapte care patează viața noastră religioasă.

Unii vor să ne ferească și pe noi puțin din în umbra scaunului Sântului Petru. O vreme au vrut să ne ferească cu de-a-ia acum vor să ne strică cu disprețul. Să recunoaștem însă că dintr-o viață cea mai mare nu e de partea lor, ci sunt în cele mai multe locuri, totuși, și în viața.

Noi ortodocșii, vrem să i scăpăm de „apărătorii” „măcararea cineva”. Și, pe urmă, îi mai banuim că nu sunt destul de buni. Să facem deci români, iar dacă nu se poate altfel, chiar și cu pară.

Iată substratul luptei. Se agită evident și țara, și din cauza ordii a Bisericii. Dar de ce să nu fim sinceri? Reținuase nu sunt motivele acestei fierberii, decal sus, la conducători. Marea majoritate a credincioșilor sunt turburați mai ales cu implorace politice. În orice caz, extra-bisericăști. Pentru orice m de răspundere situația este intolerabilă.

Procesul unificării noastre religioase își va găsi desigur drumul cel adevărat. Dar nu după vreața Sibiului sau a Blajului, ci după vreața lui Dumnezeu, adică în chip natural. Vioențele, de o parte sau de alta, nu năma, să nu ajute, dar strică această unificări. Ca să vorbesc pentru noi, graba creșterii mă jignește, am impresia că ea pleacă dintr-un fel, de teama și nesiguranța interioară, neîncredere în puterile de viață și de expansiune ale credinței răsăritene.

Războirea aceasta trebuie să înceteze.

Biserica creștină românească - Ortodoxă și unită - are alte lupte de purtat, mai grele și mai urgente: lupta împotriva destrămării lăuntrice, lupta contra protestantismului și a sectelor. Lupte care trebuie să se purtate în tovarășie fratească.

Pacea religioasă va începe să fie realizată când se va găsi, pentru ambele Biserici, surori un teren comun de acțiune și de înțelegere. Nu ar putea fi stărpirea protestantismului - de sus și de jos - acest punct de raliere a puterilor?

Ce zice Blajul și ce zice Sibiul?

Pro... juventute mea¹

Ah, dacă, cel puțin, d-l D. Gavrilă, care mă cenzurează în „Politica”, ar fi vrut să fie ironic! Dar nu, îl recunosc din scris, d-sa face parte din oamii de bună-credință, cari refuză să mântuiască ironia. În perfectă convingere scrie d-sa, deci „d-l Nae Ionescu, un tânăr...” și c-l E bine și așa. Dar, vezi, tinerețea mea pare a fi de vină că, în problema, cu deosebire gravă, a frământărilor religioase din Ardeal, eu am dat „un sfat” care ar fi „și straniu, și inoportun”.

Buna-credință m-a impresionat întotdeauna. Față de ea nu pot reacționa decât în dorința unei lămuriri cât mai complete. Să luăm deci lucrurile de la capăt.

Eu am constatat că agitațiile care se întrepun pe teme religioase, dar din nou și pe extra-religioase în viața publică ardelenă nu pot duce decât la o exacerbare a spiritualității creștine, unite sau ortodoxe, și am adăugat că lipsa de distanță tactice creată între cele două Biserici surori, trec în umbră principiile care amintă de fapt viața noastră religioasă. Numeam această principie pe nume și eu adevărat protestantismul, și o indicam atenției oamenilor de răspundere.

Nu am dat nici un „sfat”. Nu pentru că nu mi-ar permite „varsta” și pentru că socotesc steapă orice acțiune de sfătuire pur și simplu. Indicam drumuri de acțiune, LA CARE SUNT EU GATA SĂ PARTICIP pozitiv, dacă e nevoie și de puterile mele, atatea câte sunt. E bine să spunem odată răspicat că în genere aceasta e atitudinea noastră, a tuturor, aici, la „Cuvântul” nu stăteam la sau monitorii ai vieții publice, ci căutători de drumuri pe care la vremea lor cei dintr-un am fi gata să pășim.

Iată ce e cu „sfatul” meu, despre care d-l Gavrilă crede că ar fi „straniu și inoportun”.

Să ne lămurim și asupra acestui punct. Eu am îndreptat atenția asupra protestantismului. D-l Gavrilă spune „Protestantismul nu este o primă dată”. Iar dacă numărul protestanților romani se poate calcula pe degete, iar protestantismul nu face la noi operă de prozelitism.

E o neînțelegere. Pentru mine — și cred că nu e o accepție personală — protestantismul este un nume generic pentru toate încercările de a reduce creștinismul la o morală, prin negarea personalității divine a lui Hristos. Protestantismul nu e deci, numai lutheranism, pur și simplu, ci toate sectele — care nămează mai ales religiozitatea Ardealului, intră în acest cadru. Așa întese lucrurile perspectiva se schimbă. „Sfatul” meu încetează de a mai fi „straniu și inoportun” și poate chiar „tineretea” mea devine relativă.

Nu?

Ce e cu pacea confesională?

După „cazul de la Hamba”, „Unirea”, foaia greco-catolicilor de la Blaj poate raporta despre „o nouă ispravă” a ortodocșilor noștri ardeleni, și anume „spargerea bisericii din Gălăuș”.

Dacă lucrurile continuă în același tempo, activitatea ortodocșilor ardeleni va transforma „Unirea” într-un buletin de spargeri.

Conștemt descămlată, pentru ambele cazuri amintite, versiunea uniiilor. Am auzit să auzim și „partea cealaltă”, care să ne lămurească și temerile legărilor procedurii.

În cheile lumii din Căntăre, reporterul amestecă și persoana în cauză, Președintele Iatruș, în care se întâmplă aceste întâmplări nu ar fi deosebit de ușor.

Refuzăm să credem că paterul este un om care e desigur șeful Bisericii noastre Ortodoxe, dar care nu poate să se descurce în viața de zi cu zi, în viața dintr-un sat. Altfel, el ar fi putut contribui la înfrângerea dintr-un sat. Altfel, el ar fi putut contribui la înfrângerea dintr-un sat. Altfel, el ar fi putut contribui la înfrângerea dintr-un sat.

Regretăm întrucât din partea Bisericii noastre este o întârziere. Trebuie să credem că apăsă asupra noastră o greutate foarte mare, întrucât vine și.

Cei care din mizeria mizeriei și de la Biserica Ortodoxă și lucrează pentru ei au dreptul să se simtă ca fiind cei mai buni. Ei au dreptul să se simtă ca fiind cei mai buni. Ei au dreptul să se simtă ca fiind cei mai buni. Ei au dreptul să se simtă ca fiind cei mai buni.

Altfel, nu mai dă și creștinii să se simtă ca fiind cei mai buni. Altfel, nu mai dă și creștinii să se simtă ca fiind cei mai buni. Altfel, nu mai dă și creștinii să se simtă ca fiind cei mai buni.

Că într-o zi vom merge.

Or și în acest caz e bine să fim amabili.

Altfel, în atenția noastră ca și cum nu sunt o stare de fapt și o stare de fapt.

Colaborare confesională

Nu vin numai vești rele din Ardealul religios. Iată, de pildă, la melor scribării culturale din nordul țării, s-a întâmplat un fapt pe care nu e cu nimic mai puțin de dur pentru Biserica să nu-l aprecieze. La Goras au preotii așeză și cei ortodocși au slujit alături, aceluiși Dumnezeu caruia ne închinăm cu toții, pentru același neam românesc, care umplea câmpia. Să însemnăm cu o piatră albă ziua aceasta. Și să subliniem ca o faptă de mare laudă inițiativa canonicului de la Gherla, care, în aceeași vreme, la serbările ținute la Bășca în amintirea lui Barnuț, a chemat la o slujbă comună pe frații lui preotii creștini răsăriteni.

Este adevărat că, prin aceste părți, tradiția conlucrării și spiritul de împăcitură sunt mai vechi. În biserica din Ciurmaria uniți și ortodocși slujesc alternativ câte o duminică. Iar o însemnare din 1837, găsită pe un *Zvezd* de către preotul acelui sat, arată că această așezare a slujbelor alternative exista deja pe acea vreme.

Dar întâmplările acestea au anumite învățăminte. Nu am auzit ca, prin părțile țării pe care le amintim, nașta noastră să fie amenințată și nici credința noastră creștină să mai primească ca auză. Bănuim chiar că totemul dimpotrivă, buna înțelegere și pacea frățească întăresc în aceste împrejurări puterile noastre spirituale.

Ne pare numai rău că la Bășca inițiativa inițiată nu a plecat de la noi, ci de la alții. Așa este oare normal? Într-închipuim că mână întinsă trebuia să fie a noastră. Noi suntem și cei mai mulți, și într-un fel, cei mai puternici în țară.

Generozitatea și încrederea noastră sunt singure în stare să arunce punțile iubirii rodnice peste certurile confesionale mărunte.

Sunt în lagărul cel[ă]lalt oameni pizmași, temători, răutăcioși, slobozi la gura și păgubitori Bisericii lui Dumnezeu? Nu mă îndoiesc. Că și la noi, de altfel. Dar răutatea și miopia aceasta politică nu se pot înfrânge decât prin îngăduința și iubire. Să recunoaștem însă că nu ei, ci noi în primul rând suntem în măsură și trebuie să facem uz de o mai mare lărgime de vederi — și de inimă. Generozitatea lor ar însemna pentru ei înfrângere; generozitatea noastră e siguranță.

Sunt nuanțe, desigur, dar viața spirituală nu poate cu nici un preț trece peste nuanțe. Știm că, demult, papa a hotărât ca ortodocșilor să nu li se mai spună „schismatici”. Hotărârea nu e încă deplin realizată. E de datoria noastră să o ajutăm.

O pretenție costisitoare

Iarăși am căzut — personal, de data aceasta — între roate. La Unirea Blaj, și anume, am încăput pe mâinile părintelui-director Rusu, care — e și cu om plăcut e când „discută” — și ce gri aliu este de toate bunete procedee care singure, fac posibilă o discuție și, deci, o conlucrare rodnică.

Părintele Rusu nu e de părerea mea în chestiunea înfrântă unei voievodă episcopilor unite — *et pour cause!* — și mă roagă — cu toată supusa ironie de care e capabil — să retrag rezoluția pe care ai fi pus-o pe cererea Bisericii unite. Că să lăsuțese pe onorabilul meu precopinent și ca să — hotărâse să și schimbe procedeele care nu pot duce la nici un rezultat. Ai voi spune ceea ce desigur nu știe — că și eu am practicat ani de-a rândul *Exercițiile spirituale* ale lui Ignatie de Loyola. Dorește cucernicia sa să ne luăm la întrecere? Marturisesc că — pe mine personal — nu poate interesa, la urma urmelor — și un asemenea joc dialectic — și fugada este să nu rămân cu nimic dator. Dar de asta e vorba acum?

Mie mi se pare că nimic nu se poate crea în adevăr statornic dacă nu sunt la bază buna-credință și sinceritatea. Interesul nostru nu poate prima asupra bunei dreptăți, oricât de stringent ar fi acest interes. Nu voi contesta că Biserica unită ar fi în adevăr câștigată prin înfrântarea unei noi episcopii. Și marturisesc că nu văd în nici un fel primejdia în întinderea și întărirea Bisericii unite. Biserica Blajului e — din punct de vedere strict religios, nu primejdiosă — ci iată — am spus-o și altă dată, când am arătat că ideologia catolicizantă nu se poate grăbi pe structura noastră spirituală. Nu am pretenția ca părintele Rusu să fie de părere mea — eu știu ce înseamnă o psihologie contrafăcută, în care *der Herr ist Vater des Gedanken*. Înțeleg, deci, că directorul „Unirii” dorește cu căldură o nouă episcopie.

Dar nu e vorba de dorințele noastre, ci de posibilitățile țării. Și, precum se vede, bugetul bisericilor de tot felul se acoperă din banii statului. Noi avem pre-

tenția să credem că nu afirmăm chiar enormități atunci când susținem că trebuie să existe între pretențiile diferitelor biserici o proporționalitate. Și că atunci când Biserica Ortodoxă - dominantă dragă Doamne! - i se acordă financiarmente un episcop la aproape 700 de mii de suflete, e cel puțin nedelicat să pretindă alte culte mult mai mult.

Vor să aibă uniți mai mulți episcopi? Cred că nimeni nu se opune la asta. Dar, pe de altă parte, nu poate nimeni cere ca ei să fie plătiți de stat. Vedeti părinte Rusu, e - până la urmă - și o chestie de finanțe. De ce credeți că noi toți, contribuabilii români, suntem mai dați și față de Blaj decât de Ortodoxie?

Prin urmare - nu-mi veți lua în nume de rău dar - nu pot retrage rezoluția. Fără supărare, nu?

Uniatismul - o decadentă spirituală

Părintele Titul Korolevsky este preot catolic de rit bizantin. A trait multă vreme în sud-estul european și, dacă mi-aduc bine aminte, nu sunt nici cinci ani întregi de când a părăsit țara noastră pentru a merge la Roma, atașat Biblicii Vaticanului. Este un om de o observație sigură și severă și de o largă știință. Are obiceiul să judece, personal și marcat, dar de a nu se lăsa intimidat de prejudecăți.

A făcut de curând să apară în Belgia o broșură intitulată *L'Uniatisme*, în care discută cu o impresionantă libertate de spirit, cu metoda și cu bogata informație problemă uniaților - nu numai în țara noastră, ci în tot Răsăritul Europei, unde metode false de prozelitism catolic au dus la apariția acestei ciudate forme de viață religioasă.

Părerile părintelui Korolevsky este categorică: inspirația care a condus la „uniatism” a fost nefericită, formula aceasta nefiind decât o aparatură hibridă, care nu poate promova adevărata religiozitate.

Ne permitem să amintim că exact același punct de vedere l-am exprimat noi acum catava vreme. (Întrebuintăm chiar aceeași expresie hibridă.) Atunci, frații noștri uniți de la Blaj mi-au făcut cinstea unui răspuns care semăna mai mult cu o insultă personală. Nu am ridicat mânușa. Nu m-am supărat, după cum mă înmăbric ar atunci când aceiași frați blăjeni mă laudă. De îndată ce eu nu fac decât să păzesc linia precisă de conducere a gazetei, care e și a lui Nechifor Crăciun și a mea, toate comentariile care se fac pe de lături sunt ineperante asupra noastră.

Iată însă că cineva din lagărul lor ridică aceeași problemă, sub aceeași apreciere. Nu avem pretenția ca Blajul să se deciare înfrânt. Nici nu e cazul și poate nici nu ar fi bine. Din foarte multe motive. Dar poate că această broșură pomtă desigur din cele mai bune intențiuni - ca și cercetarea noastră (cu toate că din alt punct de vedere) vor fi pentru gânditorii religioși, istorici și politici ai Blajului prilej pentru o revizuire de conștiință curajoasă și sinceră.

Trăim cu toții o epocă de înnoire spirituală, în care problema religioasă e pe primul plan al preocupărilor. Este păcat ca revizuirea critică pe care o întreprinde partea ortodoxă a rumânismului și care dă multe nădejdi - chiar dacă tinde de rodnicie să nu fie folosită, după cuvîntă, de frații noștri uniți. Uniatismul este decadentă spirituală (Nu o spunem numai noi) Și nu numai în fapt (principal).

Nu s-ar putea ieși din acest grav impas? Părintele Korolevsky oferă o soluție. Noi am avea alta. Poate că o întâlnire între oameni cari au și respectul gândului altora, și dragoste de cuvîntul lui Hristos, și - *last not least* - buna cuvîntă care într-un fel, e începutul iubirii, ar grăbi sfârșitul crizei. Se va găsi cineva *amcolo* care să ne audă și să ne înțeleagă? Sau vom continua a ne dușmani un pe altu și a ne lăsa reciproc în bătaia sectelor și a protestantismului?

Un „răspuns”

Duminica mea de la 6 VI [19]27, în care analizez situația uniatismlui față de cele mai recente păreri ale catolicilor înșiși, formulate de părintele Korolevsky de la Roma, îmi procură prilejul unui răspuns din partea „Unirii” blăjene.

Mărturisesc că răspunsul acesta mă bucură pentru că, în tonul lui potolă și cordial, se recunoaște dorința sinceră a fraților noștri uniți de a trece la o revizuire cel puțin de conștiință, pe care noi o socotim necesară mai ales în actualele împrejurări pentru propășirea religiozității românești.

Dar mă și neliniștește, pentru că nu l-am înțeles. Și, cu toate acestea am mers și eu la școala Sfântului Toma, cel puțin atîta cît trebuia ca să găsesc drumul punctului de vedere catolic, iar dacă ar fi să fie vorba de cine știe ce întortocheată demonstrație specioasă, încă nu m-aș da bătut am frecventat și eu doară cazuistica și încă în exemplarele ei cele mai subtile.

Iată nedumerirea mea „Unirea” nu contestă că p[ă]rintele [Korolevsky] socotește uniatismlul, în genere, ca un produs hibrid, și nici nu pretinde că nu ar avea dreptate. Nu lasă nici o îndoială că biserica blăjană nu ar fi unită. Dar în cheie cu afirmația că nu e hibridă. În bună logică, ar fi altfel și anume

Uniatismul e hibrid,
Blăjenii sunt uniți, deci
Blăjenii sunt hibrizi

Sau? Nu. Asta o fi valabil pentru noi. Pentru frații și confrății noștri de la „Unirea” silogismul ia forma insolită

Uniatismul e hibrid,
Blăjenii sunt uniți, deci
Blăjenii *nu* sunt hibrizi

Și redăm că în toată această argumentare există o neprecizie. Și anume: am dat răspunsului nu recunoaște unatamismul un caracter propriu, bine definit, congenital vitios, ci își închipuie că unatamismul e hibrid numai pentru că exacerază în tendința latinizantă. Tot ardele grai spune preopinientul meu nu hibridăm, deci, nu suntem hibridi.

Iar, nu Unatamismul nu e hibrid pentru că latinizează și deopotrivă latinizează pentru că e hibrid. Asta reține clar și precis o breșă a părintelui Korolevsky și asta putem să o mai dovedim și noi: dacă e nevoie pe bază de așteptări considerăm. Să insistăm?

Religiozitate și disciplină

Pentru acest redactor al ziarului „Telegraful român” care mă citește cu deosebită dăruire atențiune, aș avea o rugămintă: să binecuvănteze această anamne a d. p. să mi se trimită și mie o foarte ori de câte ori sunt scârbit. Că, citind îndelung, „Telegraful român” scrie pentru cetitorii săi, în primul rând, dar nu e mai puțin adevărat că, dacă și eu aș ști întotdeauna ce grozăvie una am mai descoperit împotriva Ortodoxiei mele frații mei teologi de la Sibiu, poate ca aș interveni și am schimba ocară în discuție.

Știu că cererea mea nu e un drept. Dar dacă „Telegraful român” nu se gândește pe la noi! Iată, acum, îmi scrie un cetitor din provincie că ar mai descoperit teologi de la Sibiu că aici, la „Cuvântul”, am fi „catolici”. Și de! dar poate am avea de răspuns ceva! Dar nu o putem face, pentru că nu cunoaștem textul acuzat ei.

O lămurire generală e însă, totuși, posibilă. Și ea nici nu trebuie să întârzie, ca să nu se înasprească raporturile dintre publicațiile creștine, și așa destul de puțin animate de solidaritate. Impresia fraților noștri ortodocși de la Sibiu e falsă. Dar este, în oarecare măsură, explicabilă. În Ardeal, unde lupta confesională e - din nefericire - o realitate în ceea ce privește pe ortodocși și uniți, atmosfera se tulbură pe zi ce trece. Cuvinte grele și de-o parte, și de alta, „Telegraful român” și „Unirea” sunt deopotrivă mâinate de un umbaj pasional, care nu arareori depășește limitele civilității. Noi o regretăm, recunoaștem însă că nu se poate altfel: arderea luptei întunecă mințile și pierde măsura.

Noi însă stăm deoparte. Nu ne e străină această luptă, dar suntem oarecum în afara ei. Și, în această calitate a noastră, ne putem îngădui să urmărim și indicațiile dreptății, și pe cele ale interesului general. Asta e suficient ca să ne mulțumim și pe uniți, și pe ortodocși. Pentru cei dintâi suntem ignorați, pentru cei din urmă - catolici.

Nu avem nici un motiv să ne supărăm în ceea ce ne privește pe noi. Suntem în schimb, mahniti pentru ceea ce privește pe ceilalți. Ortodocși sau uniți, toți suntem creștini, fii ai Bisericii. Dar ce înseamnă în realitate Biserica, dacă ea nu izbuteste măcar să ne impună elementara disciplină a stăpânirii de noi înșiși.

ne? Întrebare însemnată între toate. Căci tocmai aci stă prilejul de mare îndoaie pe care oamenii de cugetare îl tem: liberul examen și spiritul critic nu numai că au dezorganizat viața lăuntrică religioasă a omenirii, dar au destrămat așezarea de disciplină a Bisericii. De aceea, chiar dacă asistăm astăzi la o renaștere a religiozității, nu putem descoperi tot așa de ușor o ridicare a Bisericii.

Ortodoxi sau uniți, toți suntem datori, prin atitudinea noastră, să dovedim că religiozitate și disciplină sunt aspecte corelate ale realității interioare. Alfel vom contribui la întărirea impresiei că viața religioasă se poate desfășura și în afară de Biserică. Iar asta înseamnă începutul sfârșitului.

Sunt fapte pe cari creștinii din Ardeal au tot interesul să le mediteze.

Învălmășeala

Nu se poate spune că grozăvia de la Târgu-Mureșului nu a fost dintr-o prevăzută. Nu a fost prevăzută în concret, e adevărat, dar din atatea părți, atras atenția asupra primejdiei pe care o prezintă exasperarea pasiunilor religioase. Nu s-a crezut. După cum, de obicei, nu se cred prevestiri rele. Dar tot că întâmplările de la Târgu-Mureșului sună ca o alarmă în ceasul din urmă.

Credincioșii - uniți - au vrut să facă un convoi demonstrativ, în legătură cu legea cultelor minoritare. O manifestare pacinică, o procesiune cu flamurii Bisericii și cu crucea. Vă închipuiți dacă oamenii aceștia erau porniți pe dezordine. Autoritățile însă nu au îngăduit manifestația.

Nu aveau nici un drept să o facă. La Târgu-Mureș nu e stare de asediu. În truniri și manifestațiile sunt libere. De ce au intervenit prohibitiv? Iumea se adanase în convoi, când au venit autoritățile și au așezat cordoane armate pentru a împiedica mișcările credincioșilor - așa de inofensive, totuși. Atunci s-a produs invălmășeala.

Între realitatea națională și internaționalismul catolic

Scandalul care se face în jurul participării P. S. mitropolit Vasile al Brașovului la sfîntirea steagurilor tineretului „chemărist” din Ardeal este sau exagerat, sau pornește dintr-o neînțelegere a situațiilor.

Să începem prin a observa că, de când există Biserica românească, Ortodoxă sau unită, a fost în Ardeal strâns legată de manifestațiile politice ale poporului nostru. Este adevărat că, înainte de Unire, orice mișcare politică lua un caracter național. Ceea ce astăzi s-ar putea să nu mai fie cazul.

S-ar putea, dar nu e. Însuși faptul că nici un partid politic nu a izbutit să pună până în prezent piciorul în Ardeal dovedește - indiferent dacă asta e bine sau

raun. Căci doar Partidul Național se identifică cu națiunea. Așa fiind, parerea mitropolitului Sucevi nu este un act politic, ci unul național. Cel puțin în interpretarea ardeleanilor psihotici a e perfect îndreptățită.

Că ceea ce este catolicismul e înădă la tot ceea ce are aici pe această temă pe ardeleanii adăugă la acest atac: acuzația că Biserica greco-catolică ne-ar vinde. Rămân. Acuzația este cel puțin lipsită de logică. Și dacă mitropolitul Vasile ar fi pasibil de o vină, apoi vina ar trebui să se joacească între Roma și nu noi, națiunea română.

În adevăr, Biserica apuseană este prin esență ei internațională. Ea se ține și trebuie să se țină, deasupra frământărilor sufletului nostru politic și național. Căci orice legătură cu acest suflet duce la divergențele sale și creează dificultăți operei de unificare spirituală, către care tendez catolicismul.

Mitropolitul Vasile și Biserica unită a Blajului se îndepărtează, deci de tradiția și disciplina română, ancorându-se în realitatea națională. Să condamnăm acest lucru? Ar fi ridicol!

Se poate obiecta că această naționalizare a catolicismului nu e decât o metodă perfidă, pentru că cu atât mai ușor să ne căștige. Să fim serioși. „Căștigarea” noastră de către uniți e o imposibilitate de fapt. Evident chiar și pentru cercari, teoretice ar dori o

Strajă gurii

„Prietenii” mei, uniți, au obiceiuri ciudate. Pe care odată, tot trebuie să le subliniez. Am tot amânat să o fac, pentru că nu e pentru nimeni plăcut să și scuture confrății. Și, pe urmă, am tot crezut că nu am de-a face cu un obicei, ci doar cu regretabile scăpări, ale unor oameni care întotdeauna sunt stăpani pe gândul și pe scrisul lor.

Dar sistemul se perpetuează, și atunci, e bine să precizăm o situație. Să începem prin a stabili că e greu să se poată pretinde unui gazetar o mai cinstită obiectivitate, o mai caldă convingere și o mai aspră disciplină controlată a scrisului, decât ducem noi la această foaie. Nu ocolim, fără îndoială, adevărurile grave, dar nimeni nu o poate contesta: avem grijă ca acestea să fie pe cât e omenește posibil - adevăruri.

Biserica unită, împotriva căreia s-au ridicat la noi atâtea zeluri necontrolate și uneori chiar atâtea pasiuni, a avut cea dintâi prilejul să se încredințeze de spiritul de înaltă obiectivitate pe care l-am păstrat, afirmând totuși precis desoberările fundamentale care ne despart în chip absolut și pentru totdeauna de Biserica greco-catolică.

Fără de această atitudine a noastră, pătrunsă de seriozitatea meseriei pe care o îndeplinim și de răspunderea locului pe care îl deținem, membrii Bisericii unite, în foile confesionale sau în simple foi politice, au adoptat în chip constant un limbaj și un fel de a gândi care nu pot ridica decât nedumerire, cel puțin!

... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...

... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...

... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...

... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...
... pe care l-au părăsit... nu au... religie... în treburile...

B. Catholicismul

O carte de îndrumare mistică

Cartea de îndrumare mistică pe care o dau publicului *Lectures* și *Revue* Maritain (*De la vie d'oraison*, Paris, A l'Art Catholique 1925, 68 p.) este unul din cele mai frumoase îndreptare la viața contemporană, de literatură universală. Că ea apare astăzi este, de bună seamă, încă un semn al vremii.

Pentru nevoile așa de răscolitoare ale generației noastre spirituale, dacă nu am avea de-a face decât cu o operă de excepțională valoare literară, ar fi desigur, prea puțin. Viața ne-a devenit cu mult prea apăsătoare prin conștiința tragică a golului nostru sufletească, pentru ca altitudinea estetizantă să mai fie o formulă care îndestulează și nu dezamăgește.

De la vie d'oraison e mai mult decât atât. Este experiența sistematizată și aproape transformată în tehnică a unei conștiințe care și-a găsit echilibrul spiritual în contemplația și — cine știe? — poate dincolo de aceasta — în unirea cu Dumnezeu în iubire.

Totuși, cartea este specific apuseană. Faptul că, pentru autori, mîburca procedează din Verb, adică din posesiunea spirituală a adevărului, este semnul cel mai neîndoielnic al tradiției augustinice în care li se mișcă gîndul. Autonomia desăvîrșită a filosofiei față de planul religios al vieții autonome, pe care structura spirituală a Răsăritului, prin Origen sau Clemens, o voia încă păstrată, este aici definitiv sacrificată. Ca și în *Enchiridion*-ul lui Augustin, *pietas* și *sapientia* se acopăr. Este o altă perspectivă, care ne rămîne străină, pentru care ne lipsesc, pur și simplu, înțelegerea

Asemenea cărți minunate, a căror înaltă valoare o recunoaștem dar pe care nu le putem folosi, ne măresc părerea de rău că nu s-a născut încă omul care să ni le dea pe ale noastre

O mișcare spirituală transplantată

Dintr-o lucrare editată de Seminarul franciscan din Hălucești, cu prefața celui de-al șaptelea centenar al nașterii Sfîntului Francisc din Assisi, luăm mîndre, îndepărtat contact cu forțele spirituale ale franciscanilor din România. Să ne marturisim, cu oarecare melancolie, deziluzia. Căci, chiar dacă religiozitatea simplă, dar serioasă, care palpită în aceste pagini este înduioșătoare și reconfortantă, intelectualitatea, gustul artistic, preciziunea și adîncimea de gîndire, disciplina științifică stau sub îngăduința glorioasei Biserici catolice.

Începînd de la tipăritură, care întrebunțează oribila tăietură de literă botelată, din naivitate sau ignoranță, „arhaic românesc”, și terminînd cu versuri stângace, lemnoase și reci ale cutărui părinte călugăr, pe care, pentru simplitatea lui robustă și fermă, ți l-ai dori nu director de conștiință, dar, desigur, duhovnic, totul e făcut să îndepărteze parcă de la ideea marii tradiții de cultură română.

Să nu mi se spună că franciscanii nu sunt oameni de carte și că tradiția lor nu e discursivă, ca a dominicanilor². Ar fi să ni se opună o erezie mioapă și prostească, care de prea multă vreme circulă pe seama fraților „sărăcutului”. Cum, Sfîntul Anton de Padua nu a fost franciscan? Dar Bonaventura? Dar Alexandru din Hales? Dar – cu îngăduința Romei! – întreaga mișcare cărturărească anglo-saxonă, care culminează în chinutul Scottus Eriugena? Desigur, cugetarea franciscană are o structură aparte, care, orice ni s-ar obiecta, include în ea germele gravei erezi filosofice a nominalismului. Dar este o cugetare, și încă puternică. La franciscanii din România nu o pot surprinde sau măcar bănuî niciieri. De ce?

Vina nu e în nici un fel a franciscanismului. Ci a transplantării acestei minunate și suave mișcări spirituale pe plaiurile Moldovei, într-un ținut și o atmosferă impropriu. S-a spus adesea, de oameni cari nu știu surprinde mecanismul resorțurilor delicate ale întâmplărilor, dacă noi, în loc să fim ortodocși, am fi fost

catolică cultura noastră ar fi cu 200 de ani înainte. Recomand acestor lecturi spirituale lectura la care de care mă ocup, ca arată mai clar și mai convingător decât orice demonstrație sa cantitate de ne catolicismul transpantat în cultura noastră se înălțare.

Pretenții care indispon

Biserica romană catolică din Vechiul Regat... formulat pretenții în ceea ce privește ajutorarea pe care crede că are dreptul să o ceră de la statul român 10 milioane lei. E cam mult și un Biserica catolică să facă lucrurile boierești din larg. Arhiepiscopia din București are nouăzeci de noiți canonici, Arhiepiscopia din Iași de șase. Se poate? Nu este totuși mulțumit hiecrat al Romei, e posibil, deci să fie neapărată nevoia de a se plăti anu. Dar un lucru e sigur: noi nu putem să-i plătim.

Să faceți o mică socoteală: cele două episcopii din București și Iași păstrează peste 105 000 de credincioși. Pentru această sumă de mii de catolici în majoritate necețatemi români, statul ar trebui să dea 20 milioane de lei anual, adică un ajutor de aproximativ 100 lei de catolic.

În țara românească sunt însă 12 milioane de ortodocși. Dacă le-am recunoaște și lor același drept, statul ar trebui să acorde Bisericii din țară 12 miliarde de lei. Dar întreg bugetul ministerului respectiv, care cuprinde toate cultele din țară, și pe deasupra și artele, nu e decât de 1 05 miliarde lei. De unde dară 10 milioane numai pentru catolicii din Vechiul Regat?

Că au două episcopii? E adevărat! Dar de ce au două? De unde pentru catolici, dreptul de a avea un episcop la 50 000 de credincioși, pe când noi, ortodocșii, dominanții, nu avem decât unul la 600 000 de oameni?

Să nu exagerăm. Larga noastră solitudine pentru Biserica română nu poate în nici un caz merge până la batjocorirea intereselor noastre ortodoxe. Suntem un stat creștin, dar, să nu se uite, 12 milioane din noi suntem ortodocși. Avem o cultură a noastră și o mândrie a noastră, care e bine să nu fie jignite.

O spunem pentru că, de la o vreme, lucrurile acestea au început să se cam uite. Iată, frații noștri uniți din Ardeal nu formulează și ei asemenea pretenții? Nu cer ei acum o a cincea episcopie? Pe ce drepturi și pe ce calcule reale e, pentru toți oamenii de simț al proporțiilor, o taină. Dar ei cer!

Nu li se va da. Nu se poate. La asta se împotrivesc și, bunul simț, și conștiința drepturilor noastre.

Pretenția Vaticanului ne cinstește, dar nu suntem în situația să ne întreținem prietenile pe bani!

O carte mediocră despre Descartes

Dimier a scris o carte mediocră asupra vieții lui Descartes¹, cu prețioase re-stabiliri de fapte, fără îndoială, dar, în schimb, cu o foarte redusă înțelegere a ideilor generale și a semnificației mai adânci a întâmplărilor.

El încearcă, între altele, de pildă, o reabilitare a personalității creștine a lui Descartes și aduce în sprijin nu atât texte și interpretări, cât, mai ales, declarații și mărturii personale. Pană și Berulle este adus cu un certificat de bună creștinătate, pentru ca, în sfârșit, să fie confundați odată detractorii părintelui filosofiei moderne.

Încercarea este zadarnică, iar pentru puterile lui Dimier, excedentă. Căci cercetătorul nostru nu deosebește *ideile lui Descartes de cartezianism* și nu-și dă seama că ceea ce e mai ales esențial și de însemnătate pentru înțelegerea istorică e tocmai cartezianismul, care e o nouă structură sp. rituată, ce depășește

oricât s-ar părea de ciudat – ideile lui Descartes. Cu aceste idei adunate și puse cap la cap cu penibilă hărnicie filologică, se poate demonstra orice teză cartezianismului însă, înțeles și definit precis, teza autenticității creștinești a lui Descartes suferă un zăluc nafragiu.

Și, cu toate acestea, o geană de adevăr mijește între confuziuni. Iar Dimir E drept, nu în sensul dorit de autorul nostru, și totuși, un adevăr. Tendința pozitivnicilor de a desolidariza catolicismul de cartezianism, sau personal de Descartes, nu poate fi fundată. Descartes decurge din catolicism, căci, chiar dacă el a răsturnat vechile raporturi dintre *ratio* și *intellectus*², nu e mai puțin adevărat că și în catolicism *ratio* e pur și simplu *ratio*, și nu *mens*³. Descartes rupe naia cugetării catolice? Nu știu. Aș crede mai degrabă că dezvoltă excesiv și abnorm un germen închis deja în această cugetare. E foarte adevărat, cartezianismul e un corelat al Reformei, dar tocmai aci e întrebarea: de ce și nominalismul și cartezianismul, și Reforma se dezvoltă în Apus, adică în ținuturile de religiozitate catolică? Chestiune mai veche, dar nerezolvată încă, deși ea e pusă demult, de când Hemiakov⁴ făcea constatarea că protestantismul nu a izbutit să prindă în Răsăritul ortodox.

Probleme delicate, fără îndoială, de o subtilitate reală, nu dialectică, demnă de interesul celor mai fine și mai ascuțite inteligențe. Căci, toate, ne privesc de-a dreptul. Căci dacă – cu toate rătăcirile mondene – definirea noastră față de protestantism e o operație care s-a început deja, delimitarea înspre catolicism nu există nici măcar în formă de problemă. Fapt cu atât mai primejdios cu cât chiar cei mai pravoslavnici dintre teologii noștri autentici nu simt nevoia unei asemenea delimitări.

În o greșală, Ortodoxia nu va începe să fie într-adevăr secundă și actuală, decât atunci când își va însemna hotarele, la dreapta, ca și la stânga.

(1) Ineptie

Am primit la redacție o nouă broșură anonimă intitulată „Memorandum și are esențial pe prima pagină: „*Il est évident*” (ceea ce pare vald naivă) sunt a șapte-prezece persoane cărora ne-a fost dat să amintim broșura în fața instigării onoare de a o trimite.

Am citit o nedumerit pară aprinde de la citire când am văzut că este o pledoarie pentru unirea Bisericii catolice cu Biserica Ortodoxă. Dar ca să ajungă la formilarea acestei concluzii, autorii broșurii se bazează pe termenii considerati, scoase din lucrarea rusului Novikov „*La politique internationale*”. Se pare că acesta încă din 1886 prevăzuse războiul mondial, prin creșterea în cea mai de seamă crearea statelor naționale.

Dintr-una într-alta, „Memorandumul” a jure la România Stat național din prime duit de tendințe centrifugare ale unor grupe de minorități etnice și religioase, încurajate de irendentismul revanșard al „ecumenilor de la vest”.

Se impune, deci, o acțiune care să accentueze caracterul unitar al statului. Și, cum același Novikov scrie că „cel dintai lucru de făcut pentru a ne apropiia sufletește de o minoritate este a o împinge la îmbrățșarea credinței ortodoxe ale majorității”, broșura anonimă se declară gata să subsoare reflecția. Cu un corectiv. Căci, adaugă anonimul, „azi mai mult ca oricând este arse ut imposibil a se gandi cineva la fortarea minorității să îmbrățșeze credința majorității. Și e și odios în cel mai înalt grad. În schimb nimic mai posibil decât ca majoritatea să îmbrățșeze religia minorității.” *Et pour cause*.

E de admirat logica argumentării. Trei milioane catolici (broșura) de minoritari (catolici și uniți) nu-și pot abandona religia și ar fi și „odios” să și o schimbe. Dar pentru 10 milioane de români neuniți: cum li se spune în „Memorandum”, care ocolește cu anumit scop termenul de ortodocși, treaba ar fi foarte ușoară. Trebuie doar „tact, pricepere și discreție absolută”. Și iacă, așa va să devenim catolici pentru a salva unitatea statului!

Căci întreaga afacere n-are decât acest scop politico-patriotic. Ca și cum spiritualul ar putea fi subordonat politicului. Ca și cum atatea veacuri trăite în Ortodoxie pot fi azvârlite ca un balast, iar de dragul unor teorii a căror verificare e lăsată viitorului, sensul culturii și dezvoltării noastre istorice ar putea fi abandonat.

Ineptia propunerii și tendința prea stângaci evidentă a broșurii m-ar fi scutit, poate, de o stăruire asupra ei, dacă n-aș cunoaște ravagile mentalității laicizante și ale raționalismului în pătura noastră conducătoare. Că „Memorandumul” este opera unor anumite cercuri catolice, nu încapă îndoiată. Dar, întreb, sunt creștinești asemenea mijloace de propagandă, care, la adăpostul anonimatului, coboară cele veșnice la cele trecătoare?

Ofensiva prozelitismului catolic

Însemnăm în trecuta zi a Domnului, pe marginea unei inepte broșuri de propagandă catolică, disprețul pentru anonimatul aceluși „Memorandum”, cum se intitula lucrarea.

Iată însă că, în cursul săptămânii, mai primește o broșură de propagandă catolică. De data asta, s-a renunțat la anonimat.

E o cârtică mestetică, a șaptea din „seria religioasă” a bibliotecii catolice „Presa bună”, tipărită în Institutul de Arte Grafice cu același nume la Iași. Titlul cărții: *Români și ortodocși*, iar subtitlul „De vorbă cu frații mei de aceeași neam”. E semnată de d-na Ana Jurgea-Negrilești, probabil soție ori rudă a prefectului de Bacău. Pe contrapagină, în mijloc, citești „Imprimatar + Mihai Roșu, episcop”, iar jos, formula obișnuită tipăriturilor catolice, trecute toate prin cenzură „cu învoirea superiorilor regulari”.

Cuprinsul? Ca valoare spirituală, nulă. De altfel, și scopul ei, pare a fi să câștige o anumită categorie de credincioși. Cartea, în intenția propagandei catolice, nu se adresează intelectualilor, pentru cari nivelul ei este prea scoborât, nici maselor populare, cărora o argumentare seacă, sprijinită pe câteva date istorice fals interpretate, este inaccesibilă. Ci unei anume pături din burghezia noastră, al cărei semidoctism se socotește – s-ar putea lăsa impresionat.

De aceea și broșura face apel la „latinitatea” noastră, înșiră câteva amănunte istorice, se străduiește să combată ca neîntemeiată jena morală a burghezului care ar vrea să-și schimbe religia, dar i-e rușine de ce va zice lumea și, îmbrobodit într-o stăruitoare sollicitare a orgoliului național, la care patriotismul nostru se presupune că nu va rămâne surd, un atac pieziș împotriva „inertiei” ortodoxe, d-n vina căreia poporul român n-ar fi dat omenirii ceea ce stătea în virtuțile sale.

Poate nici n-aș fi stăruit asupra acestei cărți, editate sub oblăduirea episcopului catolic de Iași, cuprinsul ei de o valoare submediocră nemeritând deosebită atențiune. Dacă nu s-ar vâdi prin tipărituri din ce în ce mai numeroase o recrudescență a propagandei papistașe. În fața acestei ofensive a prozelitismului catolic, ce face Biserica noastră?

Un dar pe care nu-l putem accepta

D-l Marius Theodorian-Carada a publicat în revista catolică „Irenikon” un mic studiu asupra problemelor unirii Bisericilor în România. D-l M. T.-C. este un vechi luptător pentru unirea catolicilor cu ortodocșii, în forma în care îl îndeamnă sufletul să renunțăm noi, ortodocșii, la „schisma” noastră.

Expunerea de care ne ocupăm e foarte împăciuitoare, am zice *predă*. Căci Biserica Ortodoxă Română nu e plină decât de unioniști. Unionist Prea

Terentiu Pătrășcu, Miron, unionist; P. S. Iacov și P. S. Iacov, unionist; Calaction și P. S. Nemediu tot unionist. Dar, la fel - părintele Moșoiu și Nichifor Crainic. Omisitor Căldăruș - *last not least* Codin Cernășanu. Tot unionist cu totu. Pina și puținătatea mea, cu toate că sunt aplecat spre sofismă și paradox.

Să avem iertare. Spiritul de hără cată a fi de, dar, înălțurat din aceste discutii, dar, chiar așa, fără nici un fel de obiectivitate, dar, nu putem trece pe lângă afirmațiile d-lui M. T.-C.

Să vorbesc, deci, pentru Cuvântul. Nu vreau unionist. Categorie nu. Recunoaștem că, din toate Bisericile schismatice, care se pretind a fi creștine, una singură mărturisește pe Hristos, cea catolică. Că una singură avem, deci, noi, pravoslavnicii, îngăduintă a sta de vorbă, cea de a Roma. Dar de aici și până la a spune că noi am putea stăruși prin a recunoaște pe „amasașii Stăntului Petru” ca șef al Bisericii noastre - să ne fie cu iertare, ne mai va!

De altfel, din însuși felul în care d-l M. T.-C. pune problema, se desprind argumente pentru noi. Noi am fi în schismă și, ca atare, ar trebui să fim mântuiți. Dar să se procedeze încetșor cu noi. Că suntem cam „peris”. Și, pe urmă, „mănușire năzdrăvană” mistuim catolici. O consecință a „mănușirii” noastre de catolici nu rezistă trei generații în țara asta, pe acă - sau se pierd în masa schismaticilor.

De aceea d-l M. T.-C. e prudent, nu vrea să ne categorizeze așa, dintr-o dată, ci să ne pună în categoria uniților. Acuma, problema asta e mai complicată. Sunt, în chiar cercurile catolice, oameni cu totul serioși și catolici adevărați, care condamnă uniatismul. Îl condamnă ca pe o formă „bridă” - și pe bună dreptate. D-l Carada îl recomandă, totuși. De ce? Pentru că d-l sa gândește în toată trebușoara asta, politic, atunci, când ar trebui să gândească religioasă.

Există, pentru cei care nu vor să admită istoria ca o componentă a realității, un șablon de gândire, deosebirea fundamentală, de natură, dintre cult și dogmă. Două realități între care nu ar fi nici un fel de legătură. Pot fi, adică, în speță, catolic și să faci slujba după ritul ortodox, după cum pot fi ortodox și să faci slujba după ritul catolic. Așa își închipuie treaba asta dumnealor. Și atunci, vedeți cum se simplifică lucrurile noi. „Schismaticii” ortodocși să ne păstrăm toate ale noastre, că, dacă o veni cineva să ne ceară a le schimba, cum suntem oameni buclucași, s-ar putea să ne supărăm. Mai ales dacă ar fi vorba să devenim „letini” - care, cum se știe, e în popor cuvânt de ocară. Dar, ca să nu fim lăsați pierzării în focul Gheenei, să recunoaștem supremația papei de la Roma și purcederea sfântului Duh „și de la Fiul”. Arăta doară.

Mărturisim că d-l Marius Theodorian-Carada nu e interesant. Noi ne așteptăm să ne pună o problemă religioasă. D-l sa - cum observăm - pune una politică, să recunoaștem pe papa. „Filoque”¹²⁹ Nici asta nu ar fi, poate, pentru d-l sa, chiar așa de important. Numai că, dacă nu am mărturisit o, nu ar vrea Prea Sfințitul părinte de noi!

Manifestația d-lui M. T.-C. ne-a bucurat, totuși. Căci am citit acolo lucruri pe care noi nu le puteam scrie decât sub primejdia de a fi înfrunțați de la Blaj.

Am citit, anume, că treceri individuale de la pravoslavia noastră la catolicism fie și sub forma unită, nu sunt de nădăjdut. Și ca, dacă este o cale de uminat apoi aceea e, desigur, cea a înțelegerii cu căpeteniile. Prețioasa macturisie în adevăr! Căci ea însemnează nu încercați să-i convingeți pe oameni, a și lepăda legea, că e bucluc, încercați mai degrabă a vă înțelege cu ierarhia, care să vă lăsați pe toți grămadă, dar, băgați de seamă, chiar când se va întâmpla asta, lăsați-i pe credincioși în ale lor (d-l Theodorian zice: nu vă atingeți de cult) că, altfel, te pomenești că se observă vânzarea, și iarăși s-ar putea să fie bucluc!

D-l Marius Theodorian-Carada mi-a făcut cinstea să mă socotească de bună-credință. Nici eu nu-l cred altfel pe d-sa. Dar, raportându-mă la cele de mai sus, mi-aș îngădui, între oameni de bună credință o întrebare:

Frumos e?

Și totuși, catolicismul este inactual

În publicația „Farul nou unit cu Dacia creștină” (ce titlu, Deamne!), organ săptămânal al catolicilor din România, un domn Gr. I. P. se întreabă: „De ce apare PREDANIA?” Se întreabă — și răspunde: „„Predania” apare pentru a lovi catolicismul pe orice cale”

Marturisesc că nu ne gândisem la asta. Biserica Ortodoxă și nat. a rumanească au astăzi o conștiință suficient de ridicată a valorii lor de sine stătătoare, pentru ca să mai acorde catolicismului importanța pe care și-o dorește pentru biserica d-sale d-l Gr. I. P.

Pe de altă parte, toți cei pe cari credințele lor i-au adunat în jurul PREDANIEI sunt de părere că, oricum ar fi, catolicii sunt totuși creștini; Biserica papală realizând, în adevăr, un maximum de creștinism posibil în bazinul de apus al Mediteranei, adică într-o regiune stăpânită până în adâncuri de ideea romană de stat, idee structural divergentă față de creștinism. Așa fiind, dacă, în adevăr, noi ne vom fi gândit la un adversar care trebuie „lovit”, apoi acela era mai degrabă protestan[tis]mul, dușman insidios al creștinismului, pe care îl atacă pe căile cele mai neașteptate, izbutind chiar uneori să-l dizolve — și neadecum catolicismul, care e cu atât mai puțin primejdios pentru noi, cu cât istoricește și structural e inaderent geniului nostru național.

Dacă totuși catolicii ne caută răcă — fie chiar prin pana, mai mult inventată decât ascuțită, a d-lui Gr. I. P. — nu noi ne vom da din drum, cu atât mai mult, cu cât găsim aci prilejul să lămurim și pentru ai noștri anumite afirmațiuni, uneori prea concentrat și prea eliptic înfățișate.

D-l Gr. I. P. nu este interesant. D-sa cultivă convingeri ca aceea că azi lumea nu mai e pozitivistă, evoluționistă și materialistă, datorită numai renașterii scolastice, convingere care, dacă e nevinovată și nu face rău nimănui, apoi nu dovedește mai puțin la ce coborât nivel de înțelegere stă precopinentul nostru

D-na este cu totul lipsit de prudenta, pentru că vorbește de „acele 1500 inutile acceptări” ale „vicii” din Bizant atunci când s-ar fi putut gândi, dacă nu l-ar fi căutat, ar putea să fim niște ignoranți, dar cel puțin la unul, căruia-i zicea Pascal, ar fi de găsit lucruri care înveselească lumea, de trei veacuri în legătură cu unele „discuții inutile și c...”, care nu sunt chiar „grecești”.

D-na nu știe să-ți fie și mîndrie, dacă știe să gîndească, pentru că atunci când vrea să ne imitășeze un echivalent, ne da să mestecăm dop de plută la vedeli vîrtoși o mustră. Tot ce e te parit, parit în lucrurile superioare în cele inferioare, și tot ceea ce este mai mare e te parit, parit în lucrurile inferioare. Tot ce este astfel prin parit, parit este supus la ceea ce este astfel în esență și universal. Tot ceea ce parit, parit și tot ceea ce este parit, parit, este posterior la ceea ce este prin esență. Încercând să precizăm logic poziția laicilor în ortodoxie, vedem clar că pentru parit, parit ar trebui să avem elementul formal din propoziția scolastică, adică ierarhia. V-ați lămurit, nu?

Dar dacă, personal, d-l Gr. I. P. nu este interesant în schimb e reprezentativ pentru o anumită mentalitate, pentru o anumită mentalitate catolică de la noi, agresivă și lipsită de măsură și de elementara bună cuvință, pe care orice străin de legea noastră o datorează în chip firesc unei țări și unui neam ospitalier și tolerant. Și de aceea nu e chiar lipsit de interes să ne oprim puțin asupra acestui caz.

Ceea ce depășește puțințele mele nu numai de acceptare, dar și de înțelegere, sunt îngaduințele pe care și le iau catolicii din România față de Ortodoxie. Și na-și dau seama, de pildă, că disprețul pe care îl arăta, fără nici un fel de discreție, pentru credința și Biserica noastră **constituie o imprudență**, care, în împrejurările de azi, ar putea fi chiar o gravă imprudență. Tonul absolut inacceptabil, pe care se cred îndreptățiți a-l adopta acești mîndri ai catolicismului nu e numai o chestie de temperament sau de bună creștere personală, ci decurge oarecum din atitudinea principială a lor față de noi. E suficient ca undeva, înăuntrul Ortodoxiei românești, să se ivească un efort organizatoriu, o încercare de lămurire, pe care ei o bănuiesc fecundă, o tovarășie de muncă ordonată, pentru ca reacțiunea aceasta necuvincioasă să se producă, automat. De pe catalagele catolicismului, orice Gr. I. P. „scrie” și „gîndește”, așa cum vazărăți, orice igrărie care mozelește câteva propoziții învățate într-un catehism uscat și anacronic ca tonalitate spirituală își permite să te repeadă, să creadă că te poate repezi înapoi, în neființă. Și dacă ar fi vorba numai de bietele noastre persoane — care, totuși, se întîmplă uneori să fie ale unora care au luptat din greu și cu cartea și cu lumea, și cu diavolul, și cu ei înșiși, așteptând împlinirea nădejdi de a fi învinși de Dumnezeu, dar nu! Aceeași atitudine de brutală agresivitate, de lipsă de considerație, se manifestă și față de credința noastră ortodoxă, uitând cu totul, acești vardiști ai lui Dumnezeu, că politic represivă nu poți exercita decît la tine acasă, și, atunci când îndrăznești să pui *ordinea ta — în casa altuia*, riști să îți se arate ușa.

Ceea ce mai ales a necăjit iritabilitatea d-lui Gr. I. P. este, se pare, o afirmație a noastră, în legătură cu inactualitatea catolicismului. Catolicismul inactual? se întreabă preopinentul nostru. Asta „înseamnă a ignora Italia lui Mussolini,

Austria lui Seipel, Dolfuss și a cancelarului Schuschnigg, înseamnă a uita Portugalia lui Salazar și a nu băga în seamă reacțiunea dărză și eroică a catolicismului spaniol nationalist. Dar, înainte de toate, înseamnă a uita că Ortodoxia nu a fost stavilă în fața materialismului comunist din Rusia și că protestantismul n-a putut zăgăzui extremismul național, de pure cadre materialiste, ale hitlerismului.

Chiar așa să fie? Să le luăm pe rând

Italia – Aud pentru prima oară că Italia lui Mussolini este fructul acțiunii catolice. Eu știam numai de o pace care s-a încheiat între fasciști și catolicism după instituirea statului fascist. De unde aş avea dreptul să deduc – în afară de alte informații – că până la pace fusese război?

Austria – Nu știam că Austria lui Seipel, Dolfuss și Schuschnigg se încadrează în „noua structură istorică înspre care lumea se îndreaptă precipitat”. Cunosc însă un raport, al unui agent diplomatic străin din Viena, care relatează că singurii lui aliați împotriva mișcării naționaliste sunt catolicii și evreii.

Spania – Informațiile mele diferă de ale preopinentalui meu. După știința mea, reacțiunea dărză și eroică a catolicismului spaniol nationalist a pornit prin inițiativa unui ostaș, Franco, și a continuat cu sprijinul fascismului italian și al „materialismului” hitlerist. Mai știu că, până în momentul de față, e greu să se spună care este atitudinea sfântului părinte față de generalul Franco. În orice caz, e mai prudent să așteptăm, căci tare aş vrea să văd ce va spune Sfântul Scaun dacă naționalismul lui Franco va lua forma totalitară.

Rusia – Procesul nu e terminat. Și e cel puțin imprudent să se vorbească de carenta Ortodoxiei, azi, când redeschiderea Bisericilor e un fenomen general și când stalinismul trece prin atât de profunde transformări structurale.

Germania – Afirmația că hitlerismul ar fi un naționalism „de pure cadre materialiste” nu poate curge decît dintr-un condei care nu se controlează. Incapacitatea protestantismului față de național-socialism? E evidentă. Dar nu cumva a fost zăgăzuit hitlerismul de catolicism? Și, pe urmă, dacă suntem așa de grozavi, nu am putea afla cum a zăgăzuit Biserica romană protestantismul?

Iată valoarea afirmațiilor preopinentalui meu

Dar, chiar dacă ar fi stat în picioare, ce ar fi dovedit ele? Că poate catolicismul e actual? Nu.

A fi actual înseamnă a intra ca o componentă hotărâtoare în structura prezentului istoriei. Această structură se precizează, după impresia mea, în momentul de față în sensul unui naționalism totalitar. Poate catolicismul să mure în componența acestei formule istorice? Foarte greu de crezut! Căci

1) Este un fapt, istoricește exact, că Biserica romană nu a sprijinit nicicând și nicăieri mișcările naționale, nici în Italia unificării, a lui Cavour, nici în Germania unificării, a lui Bismarck, nici în Italia evasi-naționalizării, a lui Mussolini, nici în Germania naționalizării, a lui Hitler, a combătut Franța gallicană și a excomunicat Franța creștină a Acțiunii Franceze, a sprijinit, în schimb, în cursul principiului național nu există deloc (Austria habsburgică) sau nu există

decât în al doilea rând (Spania înainte de Frontul Popular, Austria lui Dollfuss, Seipel, și Schuschnigg)

2) În toate țările de observanță etnică, voturile catolice nu au mers către dreapta naționalistă, ci întotdeauna către centrul democrat – atunci când și acolo este că democrația dizolvă formele de viață organică, așa de scumpe naționalistilor (În această operație, catolicii au fost întotdeauna alături de evrei!)

3) Este *principal imposibil* ca Biserica romană să accepte naționalismul – și cu atât mai puțin totalitarismul, aceste doctrine și forme de viață postulând absolutul națiunii, statului sau mai știu eu cui, catolicismul neadmitând *politicește* decât un absolut – cel al Bisericii române, care e și supranațional și suprastatal, și supra mai știu eu ce!

Dar, dacă actualitatea istorică se ține în marginile naționalismului și totalitarismului – și dacă Biserica romană nu poate decât dușmăni asemenea forme de viață, ar putea să mă lămurească preopinenții mei de la „Farul” cum mai e actual catolicismul?

Eu știu că lucrurile astea sunt neplăcute pentru catolici – care ar fi preferat ca ele să nu fie spuse (cu atât mai mult cu cât se mai pot spune și altele). Dar cine e de vină? Noi, cari vrem să ne vedem doar de ale noastre, sau domnii catolici cari umbra cu braul târaș prin lume?

Apoi, deh!

C. Anglicanismul

Pentru apărarea Ortodoxiei

Un episcop englez tratează astăzi la București, după cum a făcut-o și la Constantinopol, unirea Bisericii noastre Ortodoxe cu cea anglicană

Este o aberație

Dar este și un atentat împotriva ființei noastre naționale.

Eu am prevăzut și-l așteptam

De trei ani, asociațiile creștine ale triumphiului roșu și ale triumphiului albastru (Y M C A și Y W C A) fac propagandă religioasă, căutând prozeliti pentru o credință care nu este, nu poate și nu trebuie să fie a noastră.

De trei ani se continuă stărutor, la „Cuibu-cu-Barză”, acțiunea evanghelizatoare, eminamente neortodoxă, a preoșilor T. Popescu și D. Cornilescu, prin predică și prin cărți, pe a căror copertă sfânta cruce este încălecată de coroana bizantină a unei regine de sânge englez

De trei ani arhimandritul Scriban încearcă refacerea unei virginități morale făcându-se apostolul unui ortodoxism spălat cu toate apele Apusului, până la decolorare

Și mai sunt și alții

Impotriva acestui îndrăzneț atentat, ridicăm protest în fața istoriei noastre întregi

Fuziunea celor două Biserici înseamnă regele Angliei, cu drepturi egale, în viitorul sobor al Bisericii noastre de Răsărit.

Înseamnă contrafacerea credinței noastre, făcută nu din *Evangelheliu* și moralizare, ci din nevoia adancă, organică, a legăturii cu Dumnezeu.

Și, mai departe, deschiderea vieții noastre sufletești pentru orice influență politică străină

Respinși, prin înfrângeri politice răsunătoare, de la cheile Marii Negre și [ale] Asiei Mici, englezii caută drumul cel mai scurt la Golful Persic, peste Constanța și Trapezunt

Să și-l aibă, dacă nu se poate altfel, sau dacă așa trebuie să fie. Dar nu peste sufletele noastre

Necazurile noastre sunt altele, în aceste momente de renaștere religioasă drumurile noastre se desfac lămurit grele, dar pline de lumină

Și le vom călca cu hotărârea unui neam care nu a trăit decal prin puterea suferinței și nu a suferit decât prin nădejdea mântuirii

Dar mai întâi

În lături cu poliția anglicanismului

Forme românești ale problemei religioase

Cartea preotului T. Popescu de la Biserica „Cuișu-cu-Barză” din București s-ar fi putut să fie și un eveniment. Interesul vremii noastre este astăzi foarte multiplu și putința de a provoca șuvoaie în valbura opiniei publice, foarte ridicată, tăcerea cu care totuși a fost întâmpinată până acum cartea e, deci, aproape concludentă

Nu ne îndoiim că cetitorii-cumpărători ar lipsi. Cunoaștem doară stăruitoarea acțiune de evanghelizare a preotului Popescu și ne putem închipui că cel puțin ascultătorii de fiecare duminică se vor fi grăbit să ia cu ei acasă, tipărit, cuvântul îndrumătorului lor, care de multe ori îi va fi scos din încurcături sufletești serioase. Dar aceasta nu e de-ajuns. Acțiunea celor câțiva evanghelizatori români se plasează astăzi, fără voia lor, poate, într-un cadru cu mult mai larg. Dacă nu virtuțile personale, netăgăduite totuși, ale preotului adună atâta lume în

* *Cartea s-a cheamă* Predici roșite de pr. T. Popescu de la Biserica „Cuișu-cu-Barză” din București [București]. Societatea Evanghelică Română. Str. Bursei 1, 278 p., 20 lei

bisericei. Cămbă cu Barză — ci nevoia mai veche și mai cuprinzătoare se va se-
arzi undeva cu cuvântul în actiune.

Intelectul marilor creștini — a viața religioasă este în adevăr un fapt cu
rădăcini mai adânci în activitate socială, prinzând pe un talent — oricât de mare
chiboteste și coboară repede. Statistic prinde numai ceea ce e mai dinainte cerat.

Iată de ce valoarea predicilor prezente nu poate trebuie judecată cu atât mă-
sară decât cu aceea a unui succes personal.

În cadrul larg al nevoilor noastre religioase, cartea aceasta aproape dispare.
Chiar în forma simplă, cerută stăruitor de preot și de publicul pentru care au
fost scrise, predicile s'ar fi putut încheia într-un singur samant de valoare ceva
mai ridicată. Încercarea timida, dar statimică, de raționalizare a actului de cre-
dință se sprijină aici pe o vădită alunecare a judecării. Fapt ce se spune în cartile
sfinte e adevărat, pentru că vine de la Dumnezeu și Dumnezeu nu ne poate
înșela. Raționamentul e inferior, istoricește, mort din veacul al XVII-lea, între-
buințarea lui astăzi e stranie.

Dar și semnificativă. Ea arată, anume, cât suntem cu totu de slab prezătiți în
materie religioasă, câtă lipsă de înțelegere pentru necazurile și greutățile noas-
tre stăpânește chiar pe cei mai bine intenționați dintre noi. Ce poate ajuta în
adevar bisericii noastre om de la Dunăre raționalizându-le acestea la loc al lor doar
într-o întortocheată metafizică tomistă, deși chiar acolo insuficientă?

Nevoilor de rennoire religioasă nu am izbutit să potrivim încă nimic. Lip-
sește aici, ca și aiurea, încredințarea că există un *creștinism al nostru* în afară
de orice dogmă și orice biserică, un *creștinism de atmosferă*, a cărui înțelegere
și valorificare e singura cale ce ne rămâne deschisă.

În loc de acesta, ni se oferă astăzi evanghelizarea. O cunoaștem deja din altă
parte, e o problemă mai vastă. În ce ne privește, ni se pare că nici o religie nu
există în lume pentru ea însăși, ci își cumpără dreptul de existență prin măsura
în care contribuie la rezolvirea problemei mântuirii. Noua evanghelizare se m-șcă
greoi și în tipare vechi. Sunt aceleași forme întepenite, lipsite de mlădiere, fără
cel mai elementar simț istoric, fără nici o legătură cu viața noastră, cu necazurile
noastre. Simple lecțiuni de morală cu argument biblic, ele înțeleg religia ca un
instrument de poliție socială. Este cea mai hotărâtă și mai nimicitoare interpre-
tare a religiei. Se uită că virtuțile creștine nu sunt „scop”, și nici măcar mijloc
pentru înlesnirea conviețuirii; ci doar o simplă terapie, anexă la problema
metafizică a mântuirii.

Restaurarea creștinismului în funcțiunea lui metafizică, cu mijloace la îndea-
mana tuturor, este problema ceasului de față. Evanghelizarea în genere, ca și pre-
dicile preotului Popescu, o ignorează. Ar fi o vină pentru mari creatori, e numai
un drum fals pentru oamenii de treabă, al căror principal merit e buna lor intenție.

Ce realizează, deci, într-un cadru mai restrâns, cartea de predici *Iisus vă
cheamă*, adică în cadrul pe care și-l trage autorul însuși? O predică lucrează sau
prin adâncimea convingerilor, sau prin vorba arzătoare a cuvântătorului.

Adâncimea lipsește pretutindeni. Nicăieri, urme măcar din umilința, așa de
fundamentală totuși, creștinismului. Un ton artificial și de circumstanță, carac-

teristic pretutindeni aproape, în acțiunea de evanghelizare, personalism supărat și, nimic din Dubul Sfânt, care se coboară ca o binecuvântare asupra omului lui Dumnezeu

Restarea? Este probabil că, rostite, predicile acestea câștigă în valoare. Dar de zguduirea ascultătorilor nu se poate vorbi. Căutăm zadarnic vorba care merge de-a dreptul la inimă, cuvântul care biciuie sau chiar viziunea apocaliptică. Peste atâtea cărți mijlocii de predică, noi și vechi, tipăritura aceasta nu se ridică cu nimic

S-ar putea opune acestor considerații *faptul* întoarcerii la viața creștină a atator ascultători. Să ni se dea totuși voie să spunem că e o iluzie sau că e prea puțin!

Criza noastră sufletească e astăzi cu mult prea adâncă, pentru ca scăderea alcoolismului, împușinarea conflictelor conjugale sau ridicarea cinstei personale a unora dintre noi să fie tot atâtea dovezi de înălțare întru Hristos

La o tragică răscruce a istoriei, ceea ce ne-ar trebui, am spus-o. Sunt unii, care cred că tinerețea nouă a activității câtorva preoți din țară sunt începutul unei renașteri. Credem hotărât că se înșală. „Mișcarea de la «Cuibu-cu-Barza» e numai semnul nevoii unei reinnoiri

Reinnoirea însăși va avea, desigur, o altă față

Și nu suntem singurii care o așteptăm

Dar, *pe aceea!*

Domnule redactor,

La întâmpinarea d-lui D. Mitrany din numărul trecut al „Ideii europene”, vă rog să binevoiți a-mi îngădui două rânduri de răspuns. Problema pe care o puneam era de ordin sufletesc. Mi se dă un răspuns diplomatic. Evident, aș fi dorit un *altul*, pentru că el ar fi contribuit la lămurirea unor fapte și idei care, în primul meu articol, au fost numai — și încă incomplet — enunțate. Așa, trebuie să mă mulțumesc cu mai puțin.

Mărturisesc că mă interesează numai în chip mediocru dacă Anglia sau Franța va fi, peste cincizeci, o sută de ani, cea care va stăpâni marile drumuri ale lumii. Deci, nu din interes politic am ridicat această discuție. Aș fi fost mai bucurat dacă d-l Mitrany mi-ar fi dovedit că anglicanismul nu urmărește și nici nu poate urmări drumuri de expansiune. Dar nu o face.

Preocuparea d-sale e de a stabili că între politica Angliei și aceea a anglicanismului nu e nici o legătură. Și aceasta se dovedește prin aceea că

1) în Anglia nu există o biserică „dominantă”, care ar putea să angajeze întreaga națiune într-o activitate în favoarea ei,

2) diferiți conducători politici sunt de credințe religioase deosebite, ei nu ar putea lucra, deci, pentru prosperarea unei biserici căreia nu i se închină,

3) deosebitele frământări religioase din Anglia au luat bisericii forța ofensivă

(Chiar pentru cel care este de aceeași părere ca d-l Miranov, argumentarea
nu e convingătoare

(Încă)

a) atunci când întrebăm: este organizația bisericească drept armă politică, nu
ești determinat de „biserică” ci de scopul politic și atunci nu mai e vorba de
biserică „dominantă” ci de *organe organizate* ce e în stare a li servi scopurile

b) de aceea nici nu e nevoie ca omul politic conducător să fie „sub raportul
religios, solidar cu biserică a cărei activitate o împiedică” peste graniță,

c) iar o organizație slabă poate fi „la nevoie” *organizată*

Argumentarea mea este numai logică. D-l Miranov însă, care cunoaște mai bine
decât noi lucrurile englezești, îți va reaminti mai ușor rostul pe care l-au avut
Biblia și muzicarii la expansiunea politică și economică a Angliei și — de altfel
a capitalismului în genere. Repet totuși pentru necheare ca nu prezența *negus-
torului* ci a *spiritului englez*, mă neliniștește

Aș fi vrut să am câteva cuvinte și pentru dezmințirea P. C. preotii Popescu și
Cormilescu de la „Cuibu-cu-Barză”. Deocamdată imi este imposibil.

Serisoarea afirmă textual: „Nu am avut și nu avem *nici o legătură* cu asocia-
țiile așa-zise creștine ale triunghiului roșu și ale triunghiului albastru (Y. M. C. A.
și Y. W. C. A.)”

Dezmințirea aceasta e scrisă însă pe o hartie de blok, caracteristic liniată.
Partea de sus (*en-tete-ul*) și de jos a fiecărei foi e tăiată cu foarfecile. Nu așa de
îndemânatec însă, căci, pe foaia a doua, jos, se poate citi: *To the writer save
by writing on both sides of this paper*, iar pe prima, foarfecete, cari nu au co-
borât destul, au lăsat încă să se vadă *varful de jos al triunghiului roșu* P. C. sa
îți face, deci, corespondența pe hartia cercului Y. M. C. A. E aci ceva care nu
se potrivește. Până la o lămurire, prefer să aștept, eu neînțelegând a continua
discuția decât cu o perfectă bună-credință

Primiți salutările mele,

UN ORTODOX

București, 28 II '923

Preotul Tudor Popescu și agitația pentru anglicanism

Preotul Tudor Popescu de la „Cuibu-cu-Barză” a fost caterisit. Vasăzică, tot
era vinovat — iar cele ce s-au scris mai acum un an în această revistă, tot adevă-
rate au fost! Numai în parte? Numai în parte, *deocamdată*

„Hate voi păstorul și se vor împrăștiia turmele!” Turma se va fi împrăștiat
dar nu știu dacă tocmai păstorul a fost bătut. Să cercetăm, deci, puțin faptele

Preotul Tudor a început o acțiune de „modernizare” a Bisericii noastre. Nu, începuse singur, ci în bună și prea cuvioasă tovarășie, de îndată ce-și făcea corespondența pe hârtia englezească a triunghiului roșu (Y M C A). În jocul preotul Tudor a intrat însă o altă persoană – bisericască și ea. Această persoană e astăzi fugară în Germania, de ea nimeni nu s-a atins, după cum nimeni nu s-a atins de o a treia tovarășă, care, totuși, a contribuit cel mai mult la întorsătura pe care a luat-o acțiunea evanghelizatoare a preotului Tudor.

Eu aș vrea să-mi mărturisesc greșala. Când, anul trecut, vorbeam de încercarea de unire cu Biserica anglicană, treceam printre agenți și pe preotul Tudor. El a protestat, afirmând că nu are nici o legătură cu Y M C A. Nu l-am crezut, pentru că hârtia pe care ne scria era tocmai hârtia „Asociației Creștine”. Și totuși, părintele Tudor spunea adevărul: în acel moment el nu mai avea nici o legătură cu Y M C A.

Sub presiuni lăaturalnice, părintele Tudor sfârșise prin a deveni protestant. A spus-o doară – după câteva șovăiri – și la proces.

Aceasta explică de ce acuzatorul cel mai îndarjit al lui a fost părintele arhimandrit Scriban!

În sfârșit, preotul Tudor și-a pierdut darul și a fost exclus din Biserica noastră. Orice s-ar mai întâmpla, convingerea noastră e că episodul de la „Cuibu-cu-Barză” s-a închis.

Nu e numai părerea noastră. Vechii tovarăși ai preotului Tudor cred și ei același lucru. Căci agitația pentru anglicani a reînceput. O întrerupsese acțiunea la „Cuibu-cu-Barză”, care amenința să capteze pentru alte intervenții nevoia de lamurire spirituală a unor mulțimi necăjite. Acuma preotul Tudor e la pământ! Să reîncepem, domnilor!

L-am auzit, deci, din nou pe părintele arhimandrit Scriban. Îl așteptam. Nu ca să-l ascultăm. Ceea ce ne poate spune, o știm demult. Dar îl așteptam tocmai ca să ne întărească bănușala că, în adevăr, „mai întâi la pământ cu preotul Tudor”. Și a venit. *Ergo*.

Din câmpul Ortodoxiei nu se ridică nici un glas. Un tânăr scriitor de talent face din când în când variațiuni literare pe această temă. Dar, vezi, treaba e mai serioasă decât atât.

Înaltele fețe bisericesti tac. Scepticism, ignoranță sau din nou vremea în care o broșură putea să fie și un instrument de șantaj?

Părintele Scriban și-a găsit chiar și colaboratori nesperați. E însăși facultatea de teologie în persoana câtorva din profesorii ei. Să-i numim „delegația facultății”?

Ori poate, facultatea are, totuși, ceva de spus?

Iar cazul d-lui Tudor Popescu [I]

Preluăm din partea d-lui Tudor Popescu următoarea scrisoare
[...]

Nota redacției: Scrisoarea în care, spre a fi mai exact, bucură Burză, nu e suficient de clară mai ales în limitarea problemei la punctul 2. Evident, trebuie să credem pe cuvânt declarativele d-lui Tudor Popescu. Iar nu ne putem ascunde în presta că, chiar dacă tot ce a afirmat e exact, el nu a spus tot ce știe în această afacere.

Referitor la punctul [...] de imitare pe care îl fac între creștinismul de satie și adventism, sunt specioase. Că vor fi de fapt niște surse de încredere. Dar numai de nuanțe. De o parte și de alta, creștinii recurg la aceeași încercare tenace de a submina Biserica și de a instaura, în locul ei, pe o garanție de autoritate bisericăască, anarhia subiectivista a „bunului examen”.

Iar cazul d-lui Tudor Popescu [II]

Din partea d-lui D. Nanu primim următoarele
[...]

Nota redacției: Nu putem fi de părerea d-lui D. Nanu, care crede că între creștinismul Bisericii române strămoșești, cum zice d-sa, și creștinismul Societății „Trezirea” din jurul fostului preot Tudor Popescu nu ar fi nici o deosebire esențială.

Afirmația noastră precisă a fost că toate mișcările protestantizante tind spre deosebire de creștinismul ortodox sau catolic, să introducă liberul examen ca garanție și fundare a adevărilor religioase. D-l Nanu nici nu încearcă să conteste acest lucru, ba, dimpotrivă, face o apologie caldă a logicii. Iar aceasta e încurajat și de faptul că „autorul” *Evangheliei* este cel mai mare logician din câți au fost cu putință, fiindcă singur s-a numit pe sine „Calea Adevărului și Viața”.

Pentru că d-l Nanu cere „să respectăm formele elementare logice”, vom observa:

1) nu ne îndoiim că „autorul” *Evangheliei* e cel mai mare logician, dar asta nu fiindcă s-a numit pe sine Calea, Adevărul etc., ci, pur și simplu, fiindcă e Dumnezeu.

2) d-l Nanu confundă problema adevărului cu problema logicii. Iar când la o parte alie chestiuni, care nu-și au locul într-un ziar, indicăm doar că logica e un instrument de cunoaștere, cu ajutorul căruia, în cazul cel mai bun, se ajunge la adevăr. Dar la acest adevăr se poate ajunge și pe altă cale decât cea a logicii. Și tocmai aici e nodul chestiunii: gnoseologia creștină, și în special cea răsăritea-

10. Protestantismul

Rumanien - in Missionland

România lăsa de mult vreme protestantismul în pace, întrucât deocând nu
aşa se prezenta situaţia. De la război, protestantismul a apărut în fiecare an
într-o formă sau alta, cercetări de natură protestantă au fost făcute în viaţa
religioasă pe care noi nu izbutim să o înţelegem, să o înţelegem şi să o realizăm.

Aceia, în urmă, ne am bucurat de o vizită de primă mână la decanul Facultă-
ţii de Teologie protestantă din Paris, domnul profesor de teologie protestantă
primarilor. D-l a făcut şi două conferinţe pentru noi, la care a fost o audien-
tă cu remarcabilă condescendenţă de studiu, cu o înţelegere a problemei cu un
alt fel de înţelegere a problemelor religioase.

Dar d-l decan nu a venit în Bucureşti ca să ne vorbească. A spus însuşi
cu dezinvoltură sau cu candoare. A venit să ne prezinte o lucrare evident,
forma ei ceva mai alambicată, cel puţin la început. Ne vorbea mai, gratis, nici
mai mult, nici mai puţin, decât o capelă ortodoxă în acea universitate de la
Paris, capelă pe care Rockefeller ar fi dispus să o plătească pe secolul lui,
dacă am consimţi ca ea să fie comună nouă şi protestantă. Pe punerea
copilărească. Domnul decan ar fi putut găsi ceva mai ingenios. Chiar aşa de
naiv, ca să ne imbarcăm pe primul şlep în remorca protestantismului, nu sun-
tem. D-l Alier putea să se gândească o clipă că păstrăm şi noi ceva din tradiţia
bizantină!

Şi totuşi, trebuie să o recunoaştem: noul purtător de cuvânt al protestantis-
mului pe malurile înflorite ale Dâmboviţei nu a venit la noi fără oarecare incu-
rajări. Contactul pe care l-a luat cu Bisericele sărăcite şi dezorientate din Răsari-
tul balcanic - bucuroase de făgăduiala unui ban, chiar când acesta curge din
buzunarul dinadins rupt al protestanţilor - va fi fost, desigur, deschizător de
perspective. Iar la noi în ţară, bucuria cu care a fost primit în anumite cercuri nu
putea să-i facă decât să-şi mângâie satisfăcut barba.

E, deci, şi vina noastră. Nu am fost niciodată conştienţi de comoara de spiri-
tualitate pe care o deţinem, în calitate de moştenitori legitimi ai creştinismului
răsăritean. Atenţiunea care ni se acordă ne umple de umire şi de bucurie, ca o
cinste nemeritată şi neaşteptată. Ne comportăm ca nişte „imbogăţiţi de război”
ai spiritualităţii, pe cari relaţiile cu „lumea bună” a Apusului îi fac sau aroganţi
sau slugarnici, ne pierdem siguranţa noastră personală şi nu izbutim să păstrăm
o linie demnă, suntem aşa de năucii de „norocul” nostru, încât depăşim, prin
exces, limitele ospitalităţii, plebei, asta suntem! De pildă. Am asistat la confe-
rinţele d-lui Alier. O doamnă, care se osteneşte - fizic! - pentru progresul Or-
todoxiei, a jinit să-l salute. Şi am putut auzi, pentru prima oară în istoria Bise-

ne creștine – probabil, vorbim de-se de cele trei mari Biserici ale lui Hristos – catolică, cea protestantă, cea ortodoxă! Ierichimul domnii Adick! Dacă vrea cineva să demult s-ar fi grabit să vină în România, ca să ia în stăruie diploma de autenticitate a protestantismului. Astăzi, protestanța din lumea întreagă caută o legătură cu catolicii sau cu ortodocșii, tocmai pentru a-și legitima biserica. Și e de înțeles că ea era la București demult legitimată, prin generozitatea nobililor domni ortodocși! Iată știința, demnitatea, tactul și seriozitatea noastră!

Știm cu ce a plecat în traistă trimisul protestant al consorțiului Rockefeller – cu nume precis, dar cu foarte multe nădejdi – cari, toate, vor contribui la îmbunătățirea atmosferei de „mezat” create în jurul Bisericii Răsăritene. Trebuie să se ia o atitudine clară. Să se spună omului precis cine suntem și care e atitudinea noastră. Nu avem, din nici un punct de vedere și în nici un fel, interes să prelungim incertitudinea de raporturi în care se pot complăce cei multi protestanți – nu însă și noi.

Evident. Dar pentru asta trebuia să știm mai întâi noi înșine cine suntem și ce vrem. Iar până la asta, mai va! Căci în țara românească are dreptul oricine să ia inițiative și să hotărască în numele Ortodoxiei. E de ajuns ca o cecă să simtă necesitatea unor relațiuni internaționale, sau ca un domn să si dorească călătorie în străinătate – pentru acoperirea căreia, cekul de origine protestant nu a lipsit încă niciodată – pentru ca „Biserica Ortodoxă Română” să fie reprezentată – cu competența, siguranța și demnitatea pe cari le cunoaștem – în toate congresele suspecte, pătate de prezența impură a „interconfesionaliștilor”.

Sistemul trebuie să înceteze. Biserica noastră nu poate fi nesfârșit o casă cu ușile vrayite, și nici han la răscruci. Avem un Sinod și o ierarhie bisericească. A căror datorie e să creeze o conducere fermă și unitară. Să se ispravească cu inițiativele particulare, cari, chiar când sunt bine intenționate, se dovedesc bețe, nevolnice și irresponsible.

Aitfel, vom continua a rămâne țară de misiune protestantă. Și nu știm în al cui folos.

Protestantism

Parintele Petre Chiricuță crede că poate porni la atac împotriva celor cari creează panica protestantă. C [ucernicia]! Sa e de părere că nu există o reală primărie protestantizantă și că îngrijorarea care domnește în unele cercuri e o alarmă falsă, tinzând a deveni o marotă. Cam acesta e sensul articolului pe care ni l-a trimis părintele și pe care noi l-am publicat.

Iată-ne, prin urmare, alarmați, și încă amenințați cu o manie. Căci și de noi e vorba, părinte Chiricuță – nu e așa? E bine, deci, să ne lămurim.

Protestantism înseamnă mai multe lucruri. poate să însemneze și o conștiință cum pare a accepta preopinentul nostru, dar mai înseamnă – și anume,

manile sfinte, o tradiție teologică și metatologică și practică, în fața căreia
 fiecare trebuie să se poarte cu respect și cu o anumită rezervă. Este vorba de o tradiție
 care spiritul său este de înaltă înălțare, care este deosebit de pură în materie de viață
 religioasă și morală. Pentru a înțelege mai bine de ce este atât de importantă această
 tradiție, trebuie să ne gândim la rolul său în viața oamenilor și la faptul că, de fapt, este
 această tradiție care a dat naștere la toate celelalte tradiții religioase.

Parintele Chiriacă, care a avut o mare influență asupra noastră, ne spune că de
 aceea trebuie să ne gândim la faptul că, de fapt, este vorba de o tradiție care este
 nedreptă față de cei care nu au avut parte de ea. Nu se spune că se
 nedreptățește pe cineva, ci pe cineva care nu a avut parte de ea. Așa că primul rând de rechi-
 zarea lui Hristos în sufletul nostru este să ne gândim la faptul că, de fapt, este vorba de o
 tradiție care a dat naștere la toate celelalte tradiții religioase și la parășirea unor
 forme vechi de viață și de gândire.

Nu putem împărtăși această părere, deoarece, în afară de faptul că Hristos a dat viață
 și viață pe textele sfinte, este un procedeu eronat să se procedeze în acest fel. De exemplu, să
 bieciviste această metodă ducă la o înțelegere a deosebită de seră, așa cum
 s-a întâmplat de fapt în lumea Reformată.

Nu sunt decât de a doua însemnatate forme de viață. Bănănuț de demăi ca parintele
 Chiriacă împărtășește asemenea păreri. Căci, de fapt, nu este vorba de o tradiție, ci
 un funcționar și umblă ca un spioner. Să ne lăsați dar să vorbim de acord.
 Asta e în adevăr, protestantism. Formă însemnează dispoziția în afara ințin-
 tu. Și Biserica tot asta însemnează principiul autorității. La acea vreme, la
 dispoziția trecătoare dintre noi e anarhie subiectivă. E prea aspru punctul acesta
 de vedere? Se poate. Dar e singurul cu adevărat ortodox.

Parintele Chiriacă sunt încă multe lucruri de filosofie și de cultură pe care
 trebuie să și le asimileze Biserica noastră, dacă vrem să lasăm zeandă care din
 marea ruptă la care e chemată acum!

E. Mișcarea interconfesională

Ortodoxia răsăriteană și pancreștinismul

Încercarea de apropiere a Bisericilor creștine, începută anul trecut în chip
 mai concret prin Conferința de la Stockholm, va fi continuată acum într-o nouă
 adunare, convocată pentru sfârșitul lui august la Geneva.

Inițiativa pornește, atunci ca și acum, din lagărul protestant, care se dove-
 dește a fi nu numai cel mai harnic și mai stăruitor, dar și cel mai chinut de
 insuficiența lui metafizică, în actualele împrejurări de renaștere religioasă.

Într-un punct de cea mai mare însemnatate să ne dăm seama că ofensiva pro-
 testantă, pornită pe așa de largi baze, nu e numai decît un semn de vigoare și de

siguranță înăuntrică. Ci, dimpotrivă, aş considera această ofensivă ca o încercare involuntară, inconştientă, dar fatală de întoarcere la izvoarele vecinice vii ale religiozității. Căci şi legăturile unui Blake sau Hartmann cu biserica roşie ru-sească, şi sprijinul, de-a dreptul nelegal pentru noi, pe care ambiguităţile şi iactanţele răposatului Meletie din Constantinopol l-au găsit în Anglia, şi presiunile sistematice la care a fost supus mitropolitul pribeag Antonie al Kievului – şi – *last not least* – grija asiduă cu care este înconjurată Biserica noastră arată ca ţel al acestei ofensive Răsăritul.

De ce tocmai Răsăritul? Se complac unii în a crede – pentru că Răsăritul e mai slab şi, deci, mai uşor de înfrânt.

Nu. Pricinile sunt mai adânci. Circulă între protestanţi, în genere, convingerea că Luther ar fi dezlănţuit „din nou” puterile originare ale creştinismului. Se poate. Dar Luther a ignorat întreaga Apocaliptică iudaică – el a exclus din spiritualitatea creştină entuziasmul primitiv. Grija tragică a mântuirii – ca şi aspra disciplină bisericească paulinică s-au închiruit în negurile nordului. Toate demenţele mistic-ascetice pe care Sfântul Pavel le trecea ca moştenire creştinismului din lichidarea Antichității s-au risipit şi, mai ales, a dispărut fără urmă conceptul paulinic de sacrament, care, istoric şi structural, izvorăşte din culturi eminamente răsăritean – sincretist al misterelor. Luther a vrut să facă creştinism ignorând Răsăritul.

Nu se poate? Asta o simt acum, inconştient toţi protestanţii. Şi de aceea vin la noi, de aceea ne-au chemat la Stockholm şi ne cheamă la Geneva.

Ne vom duce *Non congaudet iniquitate*. TREBUIE să ne ducem. Dar nu saraei şi umiliţi. Ci conştienţi de slăbiciunea noastră în ceasurile de astăzi, dar generosi şi siguri pe moştenirea noastră – ca depozitari ai futuror tradiţiilor Răsăritului, fără de care nu a fost niciodată posibilă – şi, mai ales, nu e acum ridicarea spirituală a lumii creştine.

Să nu fie o ofensivă care jigneşte şi ridică bănuiele. Ci doar o sigură afirma-re, în care Geneva va trebui să audă din nou pe Tertullian *Quid Athenis et Hierosolymis?*² I a ce bun curiozitatea, când ochii noştri au văzut crucea? I a ce bun cercetarea, când noi avem cuvântul mântuirii. Dezbatare care nu e desigur încă la sfârşitul ei, dar pe care toate forţele istorice s-au conjurat ca să o rezolve în favoarea noastră.

*Ad maturandum Christianae unitatis bonum*¹

Se anunţă prin ziare că în curând vor avea loc la Malines, în Belgia, discuţiuni şi „trataţive” pentru unirea Bisericilor creştine, la care vor lua parte reprezentanţi ai catolicismului, protestanţilor şi Ortodoxiei.

În această formă, informaţia e falsă, sau cel puţin tendenţioasă, şi de natură să incurajeze confuziune sau nădejdi irealizabile. Miezul lucrurilor include însă un

schimbare de adevăr destul de semnificativ și nu e deci, lipsit de interes a prezenta situațiunea.

Întâlnirea de la Malines, dacă va avea loc, se va întâmpla după dorința exprimată oarecum *in articulo mortis* de răposatul cardinal Mercier, primatei catolice al Belgiei, și nu va fi decât continuarea încercărilor de apropiere să se poată puțin de înțelegere începute încă din 1921.

Aceste încercări pornesc din lagărul protestant. Este adevărat că, deja în 1895, papa Leon al XIII-lea cere tuturor catolicilor din lume să se roage pentru reconcilierea fraților de părtăși iar doi ani mai târziu, instituita între Înălțare și Rusalii o perioadă de rugăciuni în acest scop. Dispoziția se respectă încă și astăzi. Dar toate aceste acte au la bază îngrijorarea care cuprinde lumea protestantă în fata disoluției fără leac aproape a vieții lor religioase, îngrijorare căreia catolicul de mai târziu Neumann îi dădea expresie încă de acum 50 de ani.

Istoriceste, deci concret, dorința de reîntoarcere la adevărata Biserică a protestanților și-a găsit după război exprimarea în activitatea lordului Halifax, figură într-una foarte venerabilă și subită în țara lui. El este cel dintâi care a luat în 1921, inițiativa unei vizite la Malines, unde cardinalul Mercier l-a primit în tovarăș a abatelui Portal, personajul intim amestecat, sub pontificatul lui Leon al XIII-lea, în chestiunea hirotonirilor anglicane. A doua întâlnire, provocată de același lord Halifax, a avut loc în primăvara anului 1923.

Rapoartele care fixează conținutul acestor întâlniri abundă însă, toate, în precizări care stabilesc caracterul convorbirilor. Se spune, de exemplu, că întâlnirile au fost *private*, și anume, schimbări de păreri într-un *salon particular*. Lucru pe care, de altfel, îl confirmă și dr. Randall Davidson, arhiepiscopul de Cantorbery, în scrisoarea adresată la Crăciun, [în] 1923, arhiepiscopilor anglicani. Este, prin urmare, cel puțin inexactă telegrama publicată în ultimele zile de ziare, care vorbește de *tratative* între amintitele Biserici. Pentru ca cineva să „trateze”, trebuie să aibă un mandat. Asemenea împuterniciri însă nu au existat nici de o parte, nici de alta. În stadiul absolut preliminar al convorbirilor, care nu a fost depășit, chestiunea mandatelor ar fi fost, de altfel, și indiscretă, și inoportună. Aceasta, ca o primă precizare.

Și o a doua. „Conversațiile de la Malines” au avut loc între catolici și anglicani. Acum telegramele vorbesc de o întâlnire a catolicilor, anglicanilor și *ortodocșilor*. Să distingem. Nu se știe nimic de o participare a „ortodocșilor” la aceste convorbiri. Vestea pleacă, după originea telegramelor, de la protestanți. E foarte puțin probabil că ei ar poseda o autorizație formală în acest sens. Nu e, totuși, mai puțin adevărat că pasul lor are, în fond, o îndreptățire. Raporturile dintre anglicani și ortodocși sunt cel puțin ciudate. Biserica de Răsărit păstrează nestirbită tradiția creștinismului, în forma ei cea mai autentică. Nu e, deci, nimic mai natural ca anglicanii, la care conștiința sărăciei lor religioase e mai vie ca în toată lumea protestantă, să caute prietonia și - dacă se poate - înrudirea cu Răsăritul. Aceste relațiuni le creează lor o situație măcar indirect precisă în

lumea creștină, și poate asigura cuvântului lor o mai însemnată autoritate în adunările Bisericii universale.

Pe de altă parte, Ortodoxia constată că blazonul pe care și l-a trecut nepătat de-a lungul istoriei s-a cam fost spălat de ploa. Aur pe el, în orice caz, nu mai este. Biserica a sărăcit literal, în ordinea materială. Mai ales anumite patriarhate sunt silit astăzi să constate că nu mai au asigurată ziua de mâine. Pentru acestea, anglicanii sunt prietenul bogat. Îmbogățiți de război, probabil. Dar bogată Prietenia lor e, deci, dorită, iar înrudirea — și ea, acceptată. Trebuie să credem prin urmare, că cel puțin în particular, legăturile dintre anglicani și anumite Biserici Ortodoxe sunt indeajuns de strânse, încât ei să poată nădăjdui că, la viitoarele convorbiri de la Malines, ortodocșii le vor consolida — prin prezența lor — situația. Dar este, în orice caz, vorba numai de un serviciu *particular*, pe care din anumite motive foarte personale, unele organizații locale din lumea ortodoxă înțeleg să îl facă anglicanilor. De aci și până la participarea „ortodocșilor” la convorbirile din Malines, distanța este apreciabilă.

Iată, prin urmare, cum trebuie înțelese și precizate vestile care ne vin din străinătate în legătură cu „tratatивele” pentru unirea Bisericilor creștine. Acea în ce privește pe participanți.

Să presupunem însă că, în adevăr, reprezentanți ai acestor trei Biserici s-au întrunit să discute și să realizeze *haec populorum omnium in oecumenica unitate consensus*¹, cum ar zice Pius al XI-lea. Care sunt sortii de izbandă ai unor asemenea încercări?

Dintre cele trei grupe în prezentă, cei cari ar putea cel mai puțin ceda sunt ortodocșii. Pentru ca ei au preferit întotdeauna să vadă născându-se o schismă decât să admită soluții tranzacționale. Biserica pravoslavnică nu are, nici teoretic, nici istoric, posibilitatea unei mlădieri.

Cu catolicii, principial, s-ar putea trata. Ei au știut adesea să gasească un *modus vivendi* care, garantând fondul chestiunii, să înlesnească solutionarea unor probleme delicate. (O astfel de soluție neclară, dar, pentru Biserica română, de mare utilitate, este Biserica greco-catolică, uniții noștri.) În cazul special însă al anglicanilor, se pare că atitudinea romano-catolică va fi absolut intransigentă. Iată părerea cardinalului Mercier: „... Ne puserăm deci pe lucru, insuficient de aceeași dorință de înțelegere reciprocă și de frățesc ajutor. Este, totuși, lesne de înțeles că, atunci când se ridicară chestiuni esențiale — ca, de pilda primatul papei, stabilit la conciliul Vaticanului, și care fu prima și ultima la ordinea zilei — nici prietenii mei, nici eu, n-am avut măcar un moment gândul să jertfim unele dorințe stupide (*insense*) de unire cu orice preț, un singur articol al crezului catolic, apostolic și roman”.

E aproape drastic de clar.

Cine ar putea, deci, să cedeze? Evident, numai anglicanii. O vor face? Sunt serioase motive de îndoială. Dar să presupunem cazul afirmativ. Care va fi urmarea acestei „împăcări”? Anglicanii au mai fost odată catolici. De ce nu au rămas? Pentru că s-au supărat pe papă cutare rege², singherit în aventurile lui amorase de disciplina rigidă a Romei? E cel puțin ridicol să se facă așa istoria

Biserica Angliei s-a despărțit de Roma pentru că sufletul englez nu se potrivea în cadrul disciplinei dreptului roman și în mistica mediteraneană. Căci te poți mișca pe câmpul englez a trebuit să treacă în nominalism. Este o întrebare de care nu vor să și o pună convorbitorii de la Malines. Și totuși o întrebare impo-

sibilă de realitate. Iată adevăratele perspective ale problemei. Convorbirile vor avea loc. La urma urmelor, nu sunt excușii nici tratative. Dar împăcarea și mai ales împăcarea definitivă? Nu.

Deasupra bunei voințe și a tragicei răniri moarte a lordului Halifax (la 70 de ani, nu poate să meargă, pentru că nu poate să treacă în stau realitățile istorice. De ce să nu ne aducem aminte de ele?

Creștinismul - fapt istoric

Este poate ciudat, dar în încercările interconfesionale este de aplecare a Bisericilor, porțate din lagarul protestant, ca și în opoziția fermă la care aceste încercări sunt întâmpinate de către catolici, aceeași viciu fundamental de înțelegere ne întâmpină. Lipsa simțului istoriei.

Ciudățenia asta își are însă explicația ei. Căci după cum observăm și în *Lumen* trecută între catolici și protestanți sunt mai multe puncte de contact decât s-ar crede. (De aceea catolicizarea sunt pentru Ortodoxia noastră tot așa de nelalocul lor ca și protestantizarea.) În primul rând, trebuie să subliniem tendința spre universalism a amandurora, tendința ai cărei resurse nimeni nu este totuși incapacitatea de înțelegere a istoriei.

„Istoria” este categoria concretului, tot ce există individualizat în timp și spațiu. „Universalul” e de natură logică, utopic și ucratic. În momentul când o doctrină își simte velenită de universalism, ea se dovedește ca desprinsă de realitatea concretă. În toată existența, singur Dumnezeu depășește timpul și spațiul, fără să înceteze a fi real. Tot ceea ce se leagă de om nu e real decât într-o istorie.

Apusul nu poate să înțeleagă aceste lucruri - totuși așa de simple, de aceea, e în căutare universalizarea pe baza unui element forțamente abstract „rațiunea” pentru protestanți, „biserica română” pentru catolici, creștinismul unui singur, peste tot pământul și în toate timpurile.

Și totuși creștinismul unui singur e o imposibilitate. Unul singur e doar Hristos, alături veșnic în mijlocul nostru, în trup și sange, Hristosul euharistic. Creștinismul nu!

Unificarea? La ce bun? Nu a fost odată, la început, un singur creștinism? Și nu erau creștini ortodocși și creștini catolici și pseudo-creștini protestanți, care nu recunosc pe Domnul euharistic. Să ne re-unim? Da, dar pe ce bază? Și pe

urmă nu va fi iarăși zadarnic? Căci iarăși vor fi, analog și în alte forme, ortodocși și catolici, sau chiar protestanți – adică oameni refractari creștinismului.

Hristos e Dumnezeu și, ca atare, depășește istoria, creștinismul e un fapt istoric, trăind, deci, în forme individualizate, concrete. Ortodoxie și catolicism sunt realități necesare, momente constitutive ale istoriei, ireductibile unul la altul. Unificare? O glumă. Sau o neînțelegere, a unor oameni cari ar fi trebuit, totuși, să se gândească un moment că istoria tot Dumnezeu a făcut-o.

Îndatorirea Sfântului Sinod

Este foarte bine că vom avea peste câteva zile – în continuare – o sesiune a Sfântului Sinod. Recenta călătorie în Răsăritul creștin al Î. P. S. nostru Patriarh a provocat o fericită precizare a situației în lumea ortodoxă, și ne gândim că nu ar fi nimerit ca Sfântul Sinod să ia în discuție și în studiu noua situație întru ca Biserica pravoslavnică să poată folosi după cuviință legăturile rodnice stabilite cu prilejul amintitei călătorii și sugestiile născute în convorbiri mai mult decât protocolare.

Căci, fără îndorală, ar însemna să ne sub-pretuim și să ne lipsim de la o misiune istorică pe care, e adevărat, ne-o impun mai mult împrejurările decât vrednicia noastră, dacă ne-am mulțumi – din lene, comoditate sau lipsă de înțelegere – să considerăm această călătorie numai ca un schimb de politete între oficialități, să urâm Î. P. S. Miron „bun venit” și – să trecem la ordinea zilei.

E bine să reținem, din ultimele întâmplări, că trecerea Patriarhului nostru pe la curțile arhiepiscopale răsăritene se întâmplă în prezinua adunării „interconfesionaliştilor” la Lausanne. Și să judecăm viitorul congres în lumina acestei întâmplări.

Adunarea de la Lausanne urmează celei de la Stockholm. Acolo, ca și aici, inițiativa întâlnirii a plecat din lagărul protestant. Dar chemați și dorți au fost în primul rând ortodocșii. Așa de tare, încât am putea spune că singură prezența lor îndreptățește congresul. Protestanții între ei nu mai au ce să-și spună. Au spus tot, au spus prea mult, așa de mult, încât mai toată viața lor religioasă s-a transformat într-un spus. Religiozitatea, atâta cât a rămas, își caută azi forme de realizare și se îndreaptă plină de nădejde, către comorile intacte ale Ortodoxiei.

Din acest punct de vedere, se poate, deci, afirma că dorința protestanților de a stabili legături cu noi e sinceră, ea având la bază, în adevăr, necesități spirituale, în speță, religioase, pe cari dezământul dogmatic și nulitatea liturgică protestante nu le pot în nici un fel satisface. Dar se amestecă în atitudinea creștinilor acestora anglo-saxoni și anumite calcule, cari nu pot să nu ridice suspiciuni. Se poate prea bine să existe la ei convingerea, fondată istoric, că în Răsărit religiozitatea e mai pură și mai aproape de origine. Nu e însă mai puțin adevărat

că, intrucât sunt apăsări, ei stau, de fapt, mai aproape de catolici prin mișcarea lor sufletească. Natural ar fi deci, ca pentru ei întoarcerea în sânul Bisericii creștine să se facă pe drumurile Romei. Și totuși nu o fac. Ei preferă să stea în vorbă cu noi. Pentru că ne pricepesc mai mult? Nu. Pentru că ne socotesc mai slabi și mai puțin disciplinați decât mai lesne de cucerit. Care va fi Biserica în care vor intra ei, pentru ei, esențial indiferent oportunitatea primează. Dar unde apare oportunitatea, nu mai poate fi vorba de sincere necesități religioase.

Or, în speță, iată cum se prezintă situația. La Stockholm a fost o întâlnire pregătitoare, mai mult o luare de contact. Am fost chemați și noi, și ne-am dus. Foarte măgulți, bietii de noi, de atenția care ni se acorda de tele apusene așa de alese, ne-am apucat de atunci să învățăm englezește - ceea ce e un bine - și să umplem foile noastre religioase cu știri din biserica engleză - ceea ce e un rău. Uitând ca există un Răsărit cu care suntem efectiv solidari și în care avem mari rosturi de împlinit. Contactul cu fețele boierești ale protestanților ne-a intimidat, toate resturile unei umilințe de sclavi au trecut la suprafață. Imprejurări neprielnice pentru toate Bisericile Răsăritului au incurajat sugestia protestantă. Până în așa grad, încât prietenii noștri anglo-saxoni au devenit culezători. La Stockholm trebuia să ne cunoaștem - și ne-am cunoscut. La Lausanne unde suntem înv. țări acum, ni se cere să discutăm. Să discutăm - ce? *Bazele dogmatice pe care s-ar putea realiza o înțelegere între noi și protestanți.* Este o îndrăzneală pe care trebuie să o respingem categoric. Cursă ce ni se întinde e cu mult prea grosolană ca să putem cădea în ea. Baza noastră dogmatică este un bloc de care nu se mai poate atinge nimeni. O discuție asupra ei este imposibilă. Creștinismul ortodox este așa cum este. Cine vrea să vie la noi e binevenit. Dar nu cu discuții, nu cu condiții și nu cu tranzacții.

Trebuie să fie cineva care să spună fratilor noștri protestanți, că atențiunea lor ne onorează, dar că a sta de vorbă asupra dogmelor noastre nu putem. S-au primit invitații pentru Lausanne? Foarte bine. Să ne ducem. Dar Biserica noastră nu poate avea acolo delegați, ci numai *observatori*.

Asta e îndatorirea de azi a Sfântului Sinod - să stabilească hotărât că nu participă oficial și activ la lucrările congresului de la Lausanne - și să impună - sub anunțare de sancțiuni - celor cari vor merge acolo păzirea severă a punctului de vedere oficial. E nevoie de o disciplină strânsă și în Biserica noastră, ca să se sprăvească odată cu sistemul nenorocit al inițiativelor personale.

Și încă ceva. Călătoria înalt Prea Sfântului Patriarh a mărit coeziunea Bisericii răsăritene. Sfântul Sinod se poate sesiza de acest fapt și poate interveni în timp util, pentru promovarea unei atitudini unitare a tuturor autocefaliilor ortodoxe în congresul „interconfesionalistilor”. Ar fi pentru Biserica noastră o îndatorire tot așa de însemnată ca și cea dintâi.

Știu, greutățile sunt mari. Avem doar în sânul nostru atâția teologi protestanți, cari confundă indicațiile unui bolnăvicios orgoliu personal cu necesitățile Ortodoxiei. Dar greutățile tocmai de-asta sunt puse în calea omului - ca să fie înfrânte.

Enciclica papei

Suntem siguri, iarăși se va ridica, din vreun colț pomădat al Ortodoxiei, acuzația că suntem vânduți papistașilor – dacă nu chiar papistași noi înșine. Dar nu putem face nimic. Cine își mai pierde vremea să lupte împotriva oamenilor de rea-credință, când știut este că reaua-credință nu e decăt arma celor ce se simt că nu au dreptate!

Recunoaștem, a te ocupa de o enciclică a sfântului părinte de la Roma, în plină pretenție de ofensivă a Ortodoxiei, nu e deloc plăcut. Dar nu e deloc plăcut în primul rând pentru noi, care o facem. Cum am putea însă evita aceste neplăceri, când în probleme fundamentale, care interesează îndeaproape și în chip esențial viața noastră religioasă, nu Biserica Ortodoxă, ci Statul Staun împunește actele cele mai hotărâtoare!

Așadar, papa a dat acum, de curând, o enciclică. În ea se prevăd episcopii Romei asupra primejdiei reale pe care o reprezintă pentru creștinătatea autentică mișcarea interconfesională, a cărei ultima manifestare a fost congresul de la Lausanne, în vara trecută.

Nu se poate spune că Roma vorbește în necunoștință de cauză. Dintre cei de unificare a Bisericilor, pornite din lagărul protestanților, au fost mai întâi ascultate în Apus. La Malines au urmat convorbiri – cu întreruperi – luni de zile de a rândul, în care, de partea catolicilor, dacă a fost fermitate, nu a lipsit o largă bunăvoință și dorință de înțelegere, cu atât mai mult cu cât aceștia erau oarecum împunși în coastă de tratativele care se urmau paralel, aci, în Răsărit, cu ortodocșii, cercetași de aceeași anglicani.

La Malines, totuși, nu s-a ajuns la nici un rezultat. Atitudine rebarbativă din partea Romei? Nu. Ci numai conștiința purității credinței pe care o reprezintă și intransigența dogmatică. Enciclica papei nu face decăt să formuleze noua situație rezultată în urma acestor convorbiri și să tragă consecințele.

Punctul de vedere al Vaticanului este că încercarea de unificare a Bisericilor, așa cum este ea militată de protestanți, trebuie combătută. E evident, soluția indicată în enciclică trebuie să ridice din partea noastră cele mai vii aprehensiuni. Papa crede că o unificare este nu numai posibilă, dar și de dorit stăruitor, numai că această unificare trebuie făcută prin întoarcerea tuturor creștinilor în sânul Bisericii romane, singura autentică.

Nor am obiecta că, dacă e vorba de întoarcere și de autenticitate, apoi nu trebuie să se uite că este o altă Biserică, cea a noastră, *Biserica pur și simplă*, care e depozitara adevăratului creștinism. Dar nu de asta e deocamdată vorba aci. Căci dacă *soluția* sfântului părinte nu e bună, *motivele* pentru care respinge unirea cu protestanții sunt excelente. Enciclica precizează, anume, că o înțelegere cu protestanții este imposibilă, pentru că aceștia nu vor să recunoască faptul elementar că în viața religioasă accentul fundamental al interesului trebuie să cadă pe credință și nu pe caritate față de semenii.

Și ne împiedăm a ne aminti că acesta a fost și punctul nostru de vedere în vară, când seriam împotriva participării noastre fără garanții reale la congresul de la Lausanne. Dacă se încerca acolo printr-o rețetă, dar nu mai puțin scandaluoasă îndrăzneală să se pună în discuție înseși dogmele Bisericii noastre pravoslavnice.

Au urmat protestări din partea stockholmiștilor și lausannistilor. Pretentia noastră era absurdă de îndată ce ni s-a sărit în față pentru unii, legături cu oamenii așa de subțiri, bine crescuți și bine văzuți cum sunt doară unii din anglicani. Tărâna noastră parvenită era amenințată în rețeauile ei cu casele mari și boieresti ale Apusului. Iar protestările au luat forma obișnuită: insultăm Biserica.

Nu insultăm Biserica, dar nu prețuim să amintim oamenilor Bisericii îndatoririle lor, chiar în cuvinte aspre - atunci când aceste îndatoriri se uită.

Ce a uitat episcopul nostru amator de caeteri în străinătate și de legături cu oamenii „civilizați” ai protestanților? Un fapt foarte simplu: că ceea ce trebuie păstrat în primul rând este baza dogmatică a Bisericii, adică tocmai ceea ce neglijează cu totul protestantismul, care nu reprezintă în istoria vieții religioase decât disoluția dogmei.

Moldovenii noștri protestantizează cu totul, uneori, fără să și dea seama. Problema e simplă: pentru că nu mai cred. Și atunci, toată religiozitatea devine morală, adică cu totul altceva decât trebuie să fie.

Enciclica sfântului părinte al Romei pune din nou în actualitate această problemă. Vor găsi oamenii hotărâtori în Biserica noastră timp și putință să o judece în adevărata ei însemnatate?

Propaganda interconfesionalistă

E surprinzător cum crește în fiecare zi literatura pentru unirea Bisericilor. Mișcarea a pornit din lagărul protestant. Se simte în aceste cercuri, îndepărtate cu totul de la adevărata viață religioasă, nevoia de a face din nou legătura cu deținătorii autentici ai religiozității creștine. De origine sincer interioară, această campanie a degenerat. Forma accentuat interconfesionalistă pe care au luat-o discuțiile de la Stockholm și Lausanne dovedește că elemente politice au intrat în joc. Că doar nu pe baza abstracțiunilor rationalizante ale interconfesionalismului discută cel dornic de întoarcere la izvorul viu al dogmei și al tainei!

Din acest moment însă, inițiativa tratativelor a scăpat din mână protestanților. Mai stau de vorbă cu ei doar protestantizații Ortodoxiei, „oamenii moderni” și „novatori” din Biserica de Răsărit, cărora, dragă Doamne, la atâta bogăție de viață interioară câtă au, nu le mai ajunge comoara de adevăruri a Bisericii noastre dreptunătoare, și îi mai iau în serios, în afară de aceștia, cațiva bisericnici vanitoși, care se simt foarte importanți, în sărăcia bițelilor lor persoane. Că culare englez sau american șiret le trimite felicitări de Anul Nou cu „expresianea strănsei prietenii și prețuiri” pe care le-o păstrează.

Altfel, locul întâi în aceste discuțiuni l-au luat catolicii. Începând cu con-vorbirile din Malines, unde au izbutit să pună în inferioritate morală pe angli-cani, și sfârșind cu ultima enciclopică a papei

Unii ca și ceilalți însă ni se adresează tot nouă, ortodocșilor. Cei dintai, pen-tru că ne știu săraci și dezorganizați și ne bănuiesc gata la o tranzacție pentru bani (cazul Orientului mediteranean ortodox), cei din urmă, pentru că își dau seama că singurii cu care se poate sta de vorbă asupra creștinismului tot noi suntem

În lumea orientală, aceste încercări de apropiere sunt foarte diverse. În orice caz însă, li se acordă o exagerată importanță. Unirea Bisericilor, așa încât să fie doar o turmă și un păstor, se va face odată, căci doară e scris. Dar se va face prin voia lui Dumnezeu, când va fi hotărât El, și nu prin agitația noastră neisprăvită

În ce ne privește pe noi, românii, nu aceasta e cea mai simplă problemă a ceasului de față. Suntem dezorganizați și nu ne mai putem indeajuns bucura de darurile vieții religioase. E nevoie, pentru refacerea vieții noastre spirituale, de unirea tuturor Bisericilor? Mă îndoiesc. De aceea, cred că e mai folositor să vedem de treburile noastre lăuntrice, ieșind din calea discuțiunilor despre care, al cărui singur scop imediat este doar cel propagandistic

Că doară chiar așa de proști nu suntem?

8. SECTELE

Sectanții

În adunarea eparhială la Cluj s-au spus cuvinte grele atât de activitatea sectelor religioase din țară, iar între toate, cel mai greu cuvânt a căzut asupra statului, care se pare că, prin atitudinea și măsurile lui, mai mult împiedică decât înlesnește acțiunea Bisericii.

Este un fel comod, dar ineficace, de a înțelege dificultățile noastre religioase. De ce nu am avea sinceritatea și curajul să punem problema în adevărații ei termeni?

Este adevărat că, din toate punctele de vedere, sectele acestea, mistice sau protestante, sunt, ca spiritualitate, incomparabil inferioare Ortodoxiei. Dar ele, și mai ales cele care vin din Apus, au marele avantaj politic că izvorăsc din aceeași structură spirituală care ne-a dat statul modern. Dezbrăcând marele principiu creștin al iubirii de toată semnificația lui ontologic-metafizică și transpunându-l în plan subiectiv-psihologic, al realității concrete, „noul creștinism”, din care se inspiră toate aceste secte, a încetat, e drept, să aibă cel mai ușor contact cu religiozitatea, dar a izbutit să se încadreze perfect în ideologia juridică a noilor state europene. Mai mult, el face parte integrantă din această ideologie, este pur și simplu această ideologie.

A cere, deci, statului modern, științist, democratic și egalitar, sprijin împotriva ofensivei dizolvante a sectelor protestantizante este cel puțin nepotrivit. Unul și celelalte sunt frați buni, vorbesc aceeași limbă, sunt unul și același lucru. Atunci?

Biserica noastră e victima unei iluzii grave. Din faptul că ultima noastră Constituție a consimțit să recunoască o religie *de stat* în înfrățirea ortodoxă a creștinismului, oamenii Bisericii se socotesc îndreptățiți a crede că statul s-a

identificat cu interesele înalte ale Bisericii. Dar cercetați documentele oficiale ale timpului și veți vedea că dominația Bisericii Ortodoxe în noul stat românesc nu a fost *acordată* de constituantă, ci simulsă acesteia. Și anume

gratie lășității oamenilor politici, care nu au avut curajul să opună ceva drepturilor istorice ale Bisericii.

gratie ignoranței aceluiași oameni, cari au crezut că Ortodoxia ar putea fi un instrument de poliție socială, un simplu protestantism oarecare

Nu. Statul actual nu mai este aliatul firesc al Bisericii, pentru că el a încetat de a fi statul creștin. Tovărășia este hibridă, iar conlucrarea va fi doar o luptă de fiecare zi, lipsită de sinceritate, unde fiecare din părți va încerca să sustragă celeilalte un maximum de foloase

Astăzi și mâine, cei mai mari sorți de izbândă îi are Biserica. Căci formula modernă a statului s-a dovedit a fi deficientă față de realități, iar omenirea lăuna pentru un nou echilibru spiritual. La noi, ca și aiurea, adevărurile mari ale Bisericii pot reconstitui acest echilibru. Toate semnele sunt că lumea îl cere

Întrebarea e numai dacă Biserica noastră va înțelege noua ei chemare și, mai ales, dacă va ști să vorbească vremii în limba ei

Să-și plămădească, deci, Biserica noul stat care ne trebuie. Dacă poate. Dacă nu, plangerile și învinuirile sunt de prisos

Pater Olasz

P. Olasz S. J., adică Pater Olasz, călugăr din ordinul iezuiților, colindă de o bucată de vreme Ardealul, făcând predici. Rosturile lui nu sunt tocmai clare. În alegerile trecute, se pare să fi avut anumite însărcinări precise prin Satu-Mare și județ. Activitatea lui a fost foarte vie și, s-a spus atunci, cu un real folos pentru o listă de candidați

Acum a ajuns la Cluj, unde vorbele lui grele au căzut ca plesnituri de bici apocaliptic asupra imoralității teatrului evreo-maghiar. Agitația în public a fost vie iar rezultatele - unele, cel puțin -, neașteptate, câțiva din artiștii catolici ai amintitului teatru au denunțat actul lui de supunere către sfântul părinte de la Roma (Adăugăm noi reîntorcându-se la iudaism)

Cred că asupra pentru-Dumnezeu-ostenitorul-părinte Olasz ar trebui să avem un ochi mai atent. Nu e prea greu de descursat, din toată activitatea lui, că deocamdată cel puțin, părintele face agitații antisemite. Asupra acestei probleme punctul nostru de vedere e clar. Am respins din capul locului doctrina și practica unui antisemitism pe bază și din punct de vedere religios-creștin, ca o rătăcire gravă. Lucrurile nu trebuie amestecate, și preoții, *ca preoți*, vor face bine să se gândească în grija noastră sau cel puțin să militeze cu argumentele noastre, adică cu cele piet extrareligioase, chestiunile de politică naționalistă. O asemenea fanatizare nu numai o coborâre și o falsificare a Bisericii, dar și o acțiune primejdioasă

Vreau să facă părintele Olasz o critică — oricât de vehementă — a societății și a moralității noastre? E binevenit. Să ia biciul de foc, harapnicul cor lăutar, sau chiar al lui Savonarola. Va merge lumea înspre el cu încredere și îl vor binecuvânta mulțimile, chemate la o nouă viață. Dar să lase politica.

Nu avem nici o încredere într-o astfel de acțiune. Cine poate să ne dea siguranța că predicile întreprinse astăzi întruiva creșterea ca națiune sau rasă distinctă nu vor schimba de obiectiv, a când și o altă națiune? Nu vrem să comitem un păcat, dar e greu să înțelegem cum numai din îndemnul Bisericii și al religiozității se poate începe o asemenea acțiune. Chiar ca tovarăși, sau mai ales ca tovarăși, oameni de acest fel devin îndezirari. Părintele Olasz să lase politica în burueni!

Despre propaganda baptistă

Ministrul Cultelor a primit astăzi vizita șefului baptiștilor, care a venit în țară să ne facă oarecum proces. Vedeți că baptiștii nu sunt mulțumiți cu regimul în care trăiesc și au ridicat proteste peste graniță la șeful lor religios. Că protestele au mers peste graniță este, din punctul de vedere al baptiștilor, foarte normal. Ei nu recunosc doară organizația lumească și nu se simt ca făcând parte decât dintr-o singură comunitate, aceea baptistă, care e supranatională.

Dar tot așa de normal este ca nici statul nostru românesc să nu se emoționeze de prezența eminentului reprezentant al bisericii baptiste. Nu numai pentru că, la urma urmelor, fiecare stat național e dator să facă politică națională, ci, mai vartos încă, pentru că frații noștri baptiști nu sunt, între toți locuitorii statului românesc, cei mai fără de păcat față de așezarea noastră politică. Poate că nu vor fi decât coincidențe. Poate. Dar statul are datoria să vegheze ca astfel de coincidențe să nu se mai întâmple. Pentru că, să vedeți ce stranii lucruri se petrec cu baptiștii noștri. Progresele propagandei lor sunt însemnate mai ales în Basarabia și în ținuturile de graniță ale părților ungurene ale Ardealului. Coincidență, probabil, dar coincidență supărătoare, atunci când ne gândim că baptismul anarhizează populația, și că tocmai la granițe se întâmplă acest proces de disoluție.

Și dacă ar fi numai atât. Dar se stabilește, cu chiar declarații de pe la Budapesta, că baptismul este, în sud-estul Europei, operă misionară ungară. Iar pe de altă parte — iarăși coincidență, dar suspectă, de data aceasta —, statisticile arată că, în țara noastră, cei mai puțin deschiși propagandei baptiste sunt tocmai cetățenii de limbă maghiară. Nu este oare cel puțin ciudat că ungurii, așa de buni ca misionari ai baptismului, se dovedesc dintr-o dată așa de refractari când e vorba să adopte această religie? Și cum ar fi, de pildă, dacă onorabilului reclamant, care se prezintă astăzi cu jalba la guvernul nostru, i s-ar atrage atenția asupra acestor ciudățenii?

O să spuneți: ăsta e american, nu e ungur. De acord. Dar, vedeți, tot americani sunt și cei care au înființat aici, la București, seminarul baptist și au luat prin mijloace astăzi de domeniul public, să asigure o stăpanire *neoromânească* asupra acestei școale. Și tot americani sunt cei care trimit fonduri în Basarabia, pentru botezare întru baptism a populației de prin acele părți. Ne-am învățat să fim puțin încantați de oameni care ne iubesc fără să ceară nimic de la noi. Să continuăm să o facem. E prudent și eficient.

Și cred că nu ar strica să spunem punctul nostru de vedere și reprezentantului bisericii baptiste, astăzi în anchetă pe meleagurile noastre.

De ce două măsuri?

Instanțele judecătorești militare au judecat pe adventistul I. Bauer și l-au condamnat la un an închisoare și cincizeci de mii de lei amendă. Căteva, spun, bine au făcut. Bauer s-a făcut vinovat de o faptă gravă: în propagandă împotriva Bisericii creștine Ortodoxe a întrebuintat gravuri insultătoare pe preoții noștri. Sistemul a absurd și oribil, el trebuie să înceteze. Căci nu se poate indica în abstract și în simbol cazuri izolate, care sunt strict personale, pentru a face din ele însăși înfățișarea Bisericii noastre în genere. Biserica una și indivizibilă, trupul mistic al lui Hristos, nu poate fi solidarizată și cu atât mai puțin întinată de păcatele slujitorilor ei. Ea include în ea însăși principiul purității absolute, căci cine păcătuiește nu o face decât în urma ruperii comunității de iubire care e Biserica și, ca atare, se exclude singur din această unitate spirituală, fie el chiar purtător al unui veșmânt sacerdotal sau detinător al darurilor. Orice încercare de confuziune pe această temă pornește, deci, din ignoranță sau din rea-credință, una și alta trebuiesc reprimare cu asprime. Drept și cu cale a procedat, deci, judecata, condamnând acțiunea adventistului Bauer.

Noi suntem însă oameni drești. Adventiștii nu ne sunt în nici un fel simpatici. Ei reprezintă în genere o spiritualitate primară, iar la noi în țară acțiunea lor pare a fi nu numai religioasă. Dar nu numai adventiștii încearcă să ne baljocorească Biserica înfățișându-ne preoții imorali. De ce atunci nu se iau măsuri egale împotriva tuturor?

Iată, la Teatrul Național, d-l Horia Furtună reprezintă o piesă *Păcala* în care sunt aduși pe scenă călugări beți, călugărițe cari caută leacuri de „lepadat” într-un decor de mănăstire transformată în local de orgii. Iar mai acum câteva vreme d-l Victor Eftimiu ne înfățișa în *Glasfira* călugări pruncuizi. Noi înțelegem toate. Înțelegem că d-l Eftimiu, care e francmason, întrebuintează toate prilejurile pentru a ciătina Biserica adevărată. Îl înțelegem și pe d-l Furtună, care și d-sa e, probabil francmason, dar nu înțelegem de ce două măsuri. De ce adventiștii sunt condamnați, iar francmasonilor li se pune, în scop de propagandă, Teatrul Național la dispoziție?

Pe cine să tragem la răspundere? Pe directorul teatrului? Dar nu ştim nouă e un director de teatru terorizat de diversele comitete de lectură şi de pretenţiile autorilor dramatici?

Ne-am adresa mai degrabă Ministerului Artelor, care e, precum se ştie, şi al Bisericii. Şi am cere din nou ministrului, care de vreme a fost acuzat de prea multă ortodoxie, să dea delegare directorului, repectiv să treacă peste avizele comitetelor pe de eventuale poze ale marelui şi să scoată presa de pe aliv. Şi anume, cât mai repede, până nu ne facem de râs şi până nu se prevesteşte adventişti de precedentul baptizorii Bisericii la subverzia Ministerului Cultelor.

Un excelent îndrumător tactic

De la Arad ne vine o cântărea de îndrumare teologică. E scrisă de P. S. episcop Origoie şi cuprinde indicaţii pentru combaterea activităţii sectelor. Aradul e unul din metrezetele mai vechi ale Ortodoxiei aşezat nu numai în punctul extrem al creştinismului răsăritean, dar şi în hata a sectelor. E natural deci ca prin acele părţi oamenii să fie mai harsiti cu lupta şi mai pricepuţi în cunoaşterea crezurilor.

Carticica de care vorbim surprinde totuşi printr-un plus de înţelegere a problemei şi a situaţiei. Ea este un excelent îndrumător tactic, cu scurte caracterizări - aproape definitive - ale fiecărei secte în parte, cu recapitulări comparative cu indicaţii istorice asupra vieţii sectei respective prin ţările noastre, cu o *scara biblică* cuprinzând, sistematizate, toate locurile din Sfânta Scriptură cu ajutorul cărora se pot combate poziţiunile sectanţilor.

Dar lucrarea aceasta mai are un merit, ieşită din necesităţile practice, de luptă, ea ştie să deosebească teoria de realitate şi să ierarhizeze diferitele secte după importanţa pe care efectiv o au la noi în ţară. E interesant, fără îndoială, să începi o campanie împotriva adventiştilor. Când te gândeşti însă că totuşi adventişti din ţara românească la un loc s-ar putea să nu treacă de 5 000, pe când baptişti avem probabil, peste 40 000, parcă altă înfăţişare la planul tău de luptă.

Într-un curs universitar, citeam mai acum câteva luni în urmă despre secta swedenborgienilor. Interesant, desigur, şi absolut de nevoie acest capitol într-o lucrare ştiinţifică asupra sectelor, unde trebuie să găsim cel puţin un registru al tuturor ereziilor aflătoare în lume. Mă gândeam totuşi, câţi swedenborgieni vor fi pe plaiurile noastre? Probabil, nici unul. Iar viitorul nostru teolog trebuie să cunoască toate aceste nume; chiar dacă nu i se va fi vorbit niciodată de viaţa sectelor din România.

Asta înseamnă să faci „teorie”. Se mai îndoieşte cineva de dreptatea noastră atunci când cerem ca învăţământul teologic să aparţină întru totul Bisericii? Biserica este un organism viu. Ştiinţa ei nu face decât să teoretizeze anumite realităţi existente. Cealaltă ştiinţă pune accentul fundamental pe teoria ca atare. Ceea ce, în materie de religiozitate, poate să fie primejdios.

Y. M. C. A.

Adică *Young Men's Christian Association*, sau, pe românește Asociația Tinerilor Creștini. Este o organizație internațională, de educație integrată a tinerilor. Așezată și activă prin una din secțiunile ei și în România. Dar cine poate spune ceva precis în legătură cu activitatea ei? Știm că printre persoanele care conduc sau cel puțin patronază această asociație sunt și câțiva profesori universitari¹, dintre cari unul e îndeosebi interesat la organizarea științifică a vieții studentești. Dar mai mult?

Trunghiul roșu barbat cu albastru, insigna distinctivă a tovarășiei, a apărut prin țara noastră după război. Stătea în legătură și cu o operă de ajutorare materială, dar și cu încercări tenace, dar puțin clare, de încreștinare a tineretului nostru. La un moment dat, anumite legături au putut fi stabilite între Y. M. C. A. și câțiva români cari lucrau pentru modernizarea Ortodoxiei, tocmai în momentul în care anglicanii ne făceau stăruitoare oferte de unificare a Bisericii. Și denunțate opiniei publice.

A fost o forțată în toate părțile, ca într-o mișună de șoareci, când apare presa. Cine a urmărit atunci mișcarea a putut stabili tot felul de legături neașteptate și aproape neverosimile, cari au rezistat totuși verificării. Pe urmă, lucrurile au început să se potolească. Personalul străin din conducere s-a tras înspre origine încet-încet, înlocuit cu un fel de personal românesc. Singur, directorul a rămas dintre cei vechi: un boxeur. Care a continuat și continuă încă să facă educația creștină a tineretului. Cu ajutorul câtorva milioane de lei anual, adunate prin chete și administrate de d-l director boxeur și comitetul de patronaj.

De la o vreme însă, studenții români, pe cari îi atrăgea în asociație interesul religios, s-au tras deoparte, din nevoi lăuntrice cari manau înspre Ortodoxie. Și au intrat în cadrul altor organizații. Y. M. C. A. le acorda numai un adăpost în subsolul localului din strada Sălcilor. Pană în primăvara trecută, când au fost evacuați. Directorul avea nevoie de încăperea de la subsol. Cu atât mai mult cu cât adăpostului nu prea dovedeau înțelegere pentru acțiunea d-lui boxeur, dat fiind și faptul că erau sau doreau stăruitor să devină ortodocși!

Cei cari aveau ochiul asupra activității patronate de Asociația Tinerilor Creștini au crezut – din acest moment – că ce se petrece în strada Sălcilor nu mai e demn de interes. Pană când, acum în urmă, la Congresul Studentesc Internațional de la Roma, se întâmplă lucruri în adevăr ciudate, de natură a pune într-o stranie lumină activitatea d-lui boxeur din strada Sălcilor.

Studenții americani și englezi ridică glasul împotriva românilor. Ce e cu pogromurile din țara românească și cu martiriul populației evreiești? Stupoare generală. Stupoare și revoltă. În definitiv, fiecare om are dreptul să facă în țară lui ce vrea dacă legile îngăduiesc. Iar dacă faptele înfrâng legea, orice țară are o justiție care e însărcinată tocmai cu respectarea legilor. Dintr-un exces de camaraderie, delegații români se oferă să dea lămuriri. Se opun însă celelalte delegații: francezi, italieni, cehoslovaci, polonezi. Imixtiunea și controlul acestora

pat pe drept cuvânt indiscrete și deplasate. Dar, în sfârșit! E vorba de pogromuri și de tot soiul de prozăvrie. De unde știți d-voastră de pogromuri. De la cine detineti informații: domniilor englezi și americani. De la Y. M. C. A.?

Și nu numai atât. În Elveția se ține concomitent cu congresul de la Roma un alt congres. La care englezi și americani vin să protesteze în numele umanității împotriva pogromurilor din România. Studenți români nu sunt de față din lipsă de bani, dar e de față secția română a Y. M. C. A. Se vorbește de pogromuri în România. Are ceva de spus? Nu face nimic.

Ar fi bine să intervină o lămurire. La Roma Asociația Creștină a Tinerilor secția București, apare ca informație falsă și tendențioasă a străinătății asupra împrejurărilor din țara noastră. Dincoace noi suntem infierați și ocărâți pentru fapte pe care Y. M. C. A. le știe inexacte. Y. M. C. A. e de față. Dar Y. M. C. A. tace. Nu are nimeni nimic de spus?

În această perioadă, grea între toate, în care propaganda străină își umflă bucle pentru a sufla în panzele calomniei împotriva noastră Y. M. C. A. ni se dovedește dășmana.

Nu știu dacă trebuie să așteptăm intervenția guvernului. Suntem însă, în orice caz, îndreptățiți să cerem lămuriri profesorilor universitari din comitetul de patronaj.

Iar patronii — datori să răspundă.

Un proces... al cui?

Se judecă zilele acestea la Focșani un proces din cele mai stranie. Aproape că refuză mintea omenească să înțeleagă împrejurările. Și ar trebui considerată toată întâmplarea aceasta ca o poveste de rău gust, dacă nu ar fi existat dezno-dământul tragic, asupra căruia trebuie să cadă hotărârea juraților.

Să înșirăm întâmplarea. La o vie de lângă Focșani a doamnei Cotlescu era angajat ca îngrijitor un om de treabă, care se bucura de toată încrederea proprietarei. Dar via era arendată. Și probabil că arendașului nu-i convenea persoana îngrijitorului. Dar nu se putea scăpa de el. De aceea omul trebuia să suporte adesea violențele de limbaj ale noului stăpan. Până când, într-o zi, arendașul i-a dat și o palmă. O palmă e, pentru un om de treabă, insultă gravă. La care, de obicei, se răspunde. Dar îngrijitorul este adventist. El știe că așa scrie la cartea sfântă: de te va lovi cineva pe obrazul drept, întoarce și pe cel stâng. Deci, l-a întors. Și arendașul, care, probabil, nu era adventist, l-a izbit și pe stângul. O dată. Pe urmă, scena s-a repetat. Adventistul continua să fie adventist, iar arendașul — bătăuș. Până când, într-o bună zi, bietul om s-a luat de gânduri. Și cum singur nu a ieșit la capăt cu socotelile, s-a mai sfătuit și cu alți. Ce va fi cules ei din aceste sfaturi nu se știe. Fapt e însă că, într-o zi, când proaspă-

tul lui stăpân l-a izbit din nou, a pus mâna pe o armă și și-a culcat la pământ insultătorul. Asta e procesul care se judecă acum la Focșani.

Stă mintea în loc. Ce jalnică anarhie de gândire trebuie să se fi încuibat în capul bietului om pentru ca, de la pasivitatea animalică aproape, care interpretează literal un text biblic și se conformează lui, să treacă la gestul deznădăjduit al uciderii! Oribilă rătăcire, desigur. Dar o rătăcire care își are izvoarele în însăși structura spirituală a adventismului. Omul care nu mai vrea să recunoască legile firești ale lumii se ridică în virtutea dreptului rațiunii sale suverane deasupra lucrurilor și le judecă. Legea e el, rațiunea lui, buna lui credință.

Refuzandu-se voluntar și cu încăpățănare încadrării pe care o vrea și o impune societatea, el trebuie să sfârșească a veni în conflict cu ea și a fi sfârșimat. Știu, adventiștii vor protesta: e o răstălmăcire! Nu e nici una: să se gândească mai bine și să-și măsoare răspunderile.

Urmașii călugărului din Wittenborg

Apusul ne-a trimis în zilele din urmă un sol pentru o prietenie care, în unele cercuri, se dorește nu numai din ce în ce mai stăruitor, dar și – ceea ce e de și mai mare însemnătate – din ce în ce mai sincer.

D-l Kullmann, secretar al secției rusești Y. M. C. A., a conferențiat la Fundația Carol, încercând să stabilească elementele de Ortodoxie cari, mai ales, ar putea fi valorificate de religiozitatea apuseană, domnică de un Dumnezeu adevărat, de cand marea și neînțelegătoarea schismă a lui Luther a izgonit pe Hristos din viață.

D-l Kullmann nu ne cunoaște, sau nu ne cunoștea decăt prin dorințele sale și prin lipsurile protestantismului. E natural, deci, ca domnia sa să împodobească Ortodoxia cu anumite daruri pe cari, chiar dacă, principial, ar putea să le posede, religiozitatea noastră răsăriteană, totuși, nu le are efectiv. Am asistat, așadar, la o conferință care ne înfățișa o Ortodoxie nu numai ideală, ci și idealizată. Protestantizării, ca și catolicizării noastre, cași erau în sală, vor fi fost, desigur, dezolați. Dacă au înțeles. Să nu exagerăm, totuși.

Ceea ce a putut în adevăr interesa în vorbirea conferențiarului de ieri seara este necesitatea Apusului protestant de a se întoarce, după patru sute de ani, la izvoarele autentice ale creștinismului. Nu o întoarcere la sursă, așa cum de fapt, a încercat și Reforma, și cum în genere procedează ereticii, cari, tot se cred deținători doctrinei pure, ci la sanul Bisericii, care înseamnă mai mult decăt puritatea originară. Puritatea originară e o abstracție, sau, în orice caz, o poziție de plecare care ignorează istoria și vrea să treacă buretele peste optsprezece veacuri de viață, de durere și de experiență în căutarea lui Dumnezeu. Biserica este cuvântul lui Hristos, așa cum a înflorit și a rodit el de-a lungul seacurilor, după voia lui, Dumnezeu însuși.

lată ce au înțeles, în sfârșit urmașii și închinători inutili răzvrătiți a că-
gării din Willenborg și a vrut să ne lămurească, în limba lui ceva cam încă-
cată de retorism, joi seară, oaspetele nostru, d-l Kullmann

Să-l primim prietenește și să-l ascultăm cu obiectivitate. Avem ceva de în-
văța de la un asemenea soi. Are și Apusul protestant ceva de învățat de la noi.
Să ne vadă la noi acasă. Să ne măsoare și păcatele, să ne înțeleagă și comorile
cari zac chiar dacă nevalorificate în adâncurile religiozității noastre.

Să priceapă de ce inerția noastră de răsăriteni ca și mândria noastră de deli-
natori ai autenticului cuvânt al lui Hr stos resping hotarat orice încercare de
colonizare protestantă și să castige elementele trebuitoare pentru a trage - cel
puțin pentru viitor - drumuri noi și potrivite de acțiune asociației pe care o
reprezintă.

D-l Kullmann e indicat a folosi o asemenea experiență. Să nu negligeze a
o face.

Iov

Întâmplarea preotului sas Leonhardt Ion conține în ea ceva din simplitatea
măreată a unui destin biblic. Nu putem, firește, concepe un Dumnezeu al româ-
nilor. Trebuie însă să existe un Dumnezeu al Adevărului sufleteș și al unei
armonii superioare, de bună-credință, la care toată lumea, și cu atât mai mult
servitorii Domnului, sunt ținuți. Preotul Leonhardt Ion însă a uitat lucrul acesta,
pare-se, în clipa când, urcând amvonul unui templu din Gratz, a ridicat cuvânt
în fața lui Dumnezeu pentru a mărturisi persecuții și torturi aplicate minorități-
lor în România. Preotul Ion Leonhardt a căzut pentru de-a pururi în amvonul pe
care încercase să-l presare cu neadevăruri și cuvântul i-a fost, astfel, curmat de
îngerul morții.

Închidem ochii o clipă și medităm. Care vor fi fost, după trecerea primului
moment de panică, simțămintele din inimile pelerinilor adunați la Gratz să sărbă-
torească o biserică evanghelică și reduși la praveștița unei morți fulgerătoare?

Iov a avut un moment de tăcere înainte de a da un răspuns prietenilor săi,
veniți să-l vadă în mizerie. Și tăcerea lui Iov nu a fost o simplă nedumerire.
A fost, poate, o clipă de supremă despărțire de sine, o întrerupere a ființei lui
spirituale de până atunci, pentru a lăsa lui Dumnezeu deplina libertate de a-și
arăta în el noile sale porunci.

Și a fost clipa de trecere a Domnului. În ea s-au precipitat dintr-o dată toate
cele mai contradictorii simțăminte s-au ciocnit pentru a-și găsi astfel, echili-
brul cel nou, care trebuia să dea omenirii pilda de totdeauna a primei tragedii
omenești în fața destinului. Iov însă a străbătut într-o clipă, în ochiul sufletului,
toată adâncimea prăpastiei pe ale cărei margini ar fi putut aluneca și, oprindu-se
pe marginea ei, într-o supremă încordare spre cunoaștere, a rămas în iatura

dumnezeiască a chemării lui. Căci marginea prăpastiei e, în același timp, și picul muntelui ei.

Preotul Ion Leonhardt, nesocotindu-și misiunea lui de păstor al adevăraților, pentru omenești patimi, a lunecat în prăpastie. Amintirea lui însă trebuie să ne rămână nouă, care avem datoria să descifrăm căile Domnului, cu îndoită lumină a conștiinței noastre și a pildelor cu care Dumnezeu își însemnează, pentru noi, voința și puterea.

O provocare adventistă

Preotul Chiricuță, din București, a provocat pe predicatorul șef al adventiștilor de ziua a șaptea la o discuție contradictorie, publică, asupra problemei *A doua venire și sfârșitul lumii*. La această provocare, șeful adventist a răspuns. Nu însă fără a pune condițiuni, care făceau ținerea discuțiunii imposibilă. Așa el cerea ca hotărâtoare în această discuțiune să fie numai mărturiile cartilor canonice ale *Scripturei*. Pretindea, adică, preotului ortodox să adopte metoda adventistă. Știut este că adventiștii nu recunosc decât autoritatea *Scripturii*. Tradiția care le-a dăruit aceste *Scripturi* pentru ei nu are autoritate.

Mai cerea apoi ca, în sala aleasă pentru ținerea discuției, jumătate din locuri să fie ocupate de credincioși adventiști. Ca și cum acolo avea să aibă loc o veritabilă „încercare a puterilor”. După unele discuțiuni, s-a publicat în ziare un proces-verbal semnat de cei doi, cuprinzând condițiunile în care se va ține discuțiunea în contradictoriu. Se hotărăște, pentru fiecare, libertatea de a folosi, în interpretare, orice material documentar. Se stabilește un punct de plecare. Se fixează ordinea discuțiunilor. Acestea vor avea loc în zilele de 8, 15 și 22 martie la Fundația Carol. Se declară că discuțiunile sunt *numai pentru intelectuali*. Se alege un arbitru: profesorul S. Mehedinți.

La noi, asemenea discuții sunt o noutate. Inițiativa preotului Chiricuță e laudabilă. Nu pentru roadele pe care le-ar produce asemenea discuții în ogorul credinței adventiste. Nu ne facem iluzii. Cine a stat, măcar o singură dată, de vorbă cu un adventist și-a putut da seama că un astfel de om nu se poate „convinge”. Nu. Ci, pentru lămurirea oamenilor care nu cunosc, în sine însăși, această rătăcire care este adventismul. Dar care simpatizează cu ea, pentru că-i văd roadele în viața cea nouă și curată a altor adventiști. Și tocmai de aceea sarcina preotului Chiricuță este foarte grea. Bunăvoința auditoriului este de partea sectanților. Preotul Petre Chiricuță, îmbrăcat într-o haină unora simpatică, multora antipatică, are de partea sa adevărul și, incontestabil, erudiția. Va avea oare și înfrângerea absolut necesară unei victorii categorice? Iată întrebarea.

Când capul nu e cap

Șeful Bisericii trebuie să aibă pe subalternii săi în situația de a nu n-ți putea da ascultă de ordinele lui.

În caz Petre Chiricuță, cu aprobarea Prea Fericitului, a pus la cale o discuție contradictorie publică cu șeful adventiștilor. Patriarhul a intervenit chiar pe cale de adresă pentru obținerea unei reduceri de preț la amfiteatrul ales pentru aceasta.

Oamenii au închiriat sală, au vândut scaune, au convenit cu cei de la radio pentru instalarea unui microfon acustic. A fost după amiază urma să țină loc prima ședință.

Iată însă că o cucoană ortodoxă (sau mai multe cucoane) și un arhimandrit cer, în scris, părintelui patriarh interzicerea discuțiilor cu adventiștii. Și aceasta pentru mai multe motive. Dintre care cel mai serios pare a fi teama de nevocotirea unui principiu de bază al Ortodoxismului. Care principiu spun dumnealui ar fi „Crede și nu cerceta”.

Grav, nu? Iată ce se întâmplă când cucoanele se apucă să facă teologie!

Dar să trecem la cererea cucoanelor. Părintele patriarh răspunde (în scris) că „nici Prea Fericirii sale nu i-a fost simpatică ideea unei astfel de discuțiuni, dar... dacă s-a ajuns aici, să se țină asta, însă pe viitor nu va mai îngădui așa ceva altui preot.”

Dar iată că și preotul Popescu-Mălăiești, decan al Facultății de Teologie din București, cere, în scris, interzicerea discuțiilor cu sectanții. Între altele pentru cuvântul că arbitri în asemenea cazuri nu pot fi decât stinți părinți. (Cei doi aleseseră pe profesorul S. Mehedintzi, care precum se știe, nu e părinte bisericesc.) Pe cererea părintelui decan, șeful Bisericii pune rezoluție. De data asta crede că e bine să nu se mai țină. Dar, deocamdată, să ne amâne numai. Să mai treacă o vreme. Să întrebe și pe ceilalți episcopi. Să se sfătuiască împreună. Că altfel este când își iau cu toții răspunderea. Și preotul Chiricuță a primit ordin pentru amânare.

Acuma, evident, se poate discuta dacă asemenea controverse sunt sau nu folositoare Bisericii. Tot creștinul are dreptul să creadă ce vrea în această chestiune. Și să ceară, de asemenea, ce poftiște. Când însă tu, șeful Bisericii, dai aprobare pentru ținerea discuției și apoi revii, în etape, asupra-i, pe lângă paguba ce o aduci pungașilor bieților oameni, apoi pui pe un reprezentant al Bisericii într-o situație penibilă în situația de a provoca și a fugi apoi.

De ce i-ai dat aprobarea? De ce l-ai încurajat? Iată unde ajungem când Capul nu e cap.

VI

Estetica sacră

Literatură religioasă

Sunt mai multe chipuri de a valorifica inspirația poetică de temă religioasă. Chiar în literatura noastră. Unul a fost cel întrebunțat de Galaction: aspru și sincer, o strictă încadrare în Biserică și în formele ei de realizare a vieții sufletești, cu o mare bogăție de momente interioare, dar cu un fel de intepenire hieratică la aparență. Bine sau rău? În materie de artă, în genere, sistemul nu înseamnă mai nimic, el nu condamnă - și nici nu promovează o operă, aceasta trăiește prin ea însăși - adică, în măsura în care izbutește să fie operă de artă. Și nu e nevoie să insist asupra valorii literare a lui Galaction.

D-nii Patrășcanu și Sadoveanu au întrebunțat o altă metodă. Hotărând să refacă *Viețile sfinților*¹, nu au putut să se oprească numai la o nouă redactare stilistică. De la această încercuire de activitate îi îndepărta și materialul - deosebit de dramatic prin el însuși -, și neînșteea lor creatoare, de scriitori împătimiți în ale „compunerii”. Să observăm însă că, pe când la Galaction avem de-a face cu o valorificare spirituală a vieții prin integrarea ei în Biserică, și, prin urmare, o amplificare și o adâncire a ei, în *Viețile sfinților* găsim o sărăcire a vieții. Cadru rămâne cel religios, întâmplările se leagă toate cu Dumnezeu, dar numai exterior și numai prin afirmație. În fond, elementul de mister, de supranatural, care e propriu planului religios de existență, este adesea supus unei amenințări. Căci, cel puțin într-o parte din aceste *Vieți*, textul este „revăzut”. Unele din minuni sunt, pur și simplu, lăsate la o parte; cele care au rămas par a fi, toate, alese pe criteriul posibilității de explicare. Adică, o parte din *Viețile sfinților* nu cuprind decât minunile care .. nu mai sunt minuni. Asta înseamnă o raționalizare a textului, prin înlăturarea elementului supranatural. O asemenea ediție „expurgată” nu înseamnă, principial, o scădere a valorii artistice - dar, de bună seamă, o reducere a coeficientului de intensitate a vieții religioase. (De unde se vede că tovarășia cu „Viața românească” nu a rămas fără influență, nici chiar pentru scriitori așa de solid construiți, cum e d-l Sadoveanu.)

Iată însă pe cel mai nou scriitor de inspirație religioasă: Ion Pillat D-sa publică, la „Cartea românească”, un volum de versuri, *Biserica de altădată*. Aș putea spune că îl așteptam. D-sa este unul dintre scriitorii cei mai „români”. O foarte intimă legătură cu istoria noastră, cu pământul nostru, cu peisagiul nostru românesc (E adevărat, un ciudat amestec de autohton și de hipersensibilitate artistică. Poezia d-sale este românească, dar este și subtil rafinată. În literatura noastră, s-a confruntat românescul cu rudimentarul, cu primul. O intelectualitate mai ridicată reprezintă de-abia Crainic, Maniu, Cezar Petrescu și Bucuța. La Pillat, conștiința artistică îl duce până aproape de dezagregarea expresionistă. Dar legătura cu pământul nu se pierde o clipă. De aci și tonalitatea pastoral-idilică a poeziei sale.)

Solidaritatea organică a temperamentului său cu tradiția noastră mă îndemna să-l aștept pe poteca ce duce la Biserică. A venit. Dar în felul lui Pillat este emanamente concret. El trăiește în realități imediate. Nu abstractizează – și nici nu-și construiește o lume de arhetipuri. Procedul lui e altul: însuflețește lucrurile moarte și creează în spatele lor o a doua existență, care, aceasta, poate fi simbolică, dar nu trăiește decât în funcție de exprimarea ei imediată și concretă. Aceasta hotărâște la Pillat și modalitatea de realizare practică a motivului religios. *Biserica de altădată* este adaptarea, mai mult, localizarea românească a *S[an]c[t]e[i] Scriptur[i]*. Peisagiul este românesc, personagiile sunt românești, și anume nu [numai] ca structură spirituală, ci și ca decor, îmbrăcăminte, plasare geografică, nume. Metoda e caracteristică – și, credem, foarte potrivită. Căci, de fapt, așa trăiește țărănul creștinismul lui: concret și imediat. El nu se lasa stingerit de anacronisme sau anatopisme. Înțelesul simbolic îi scapă. De o „interpretare” nu poate fi vorba. Femeia care în Vinerea Patimilor plânge la prohodirea lui Hristos ca la îngroparea unui vecin (eu am văzut scena!) nu tipizează și nu hipostaziază abstracțiuni, mecanismul cerebral urmează, în asemenea cazuri, mai degrabă calea inversă: el coboară pe pământ și leagă de concret simbolul. Acesta e și procedul lui Pillat.

Să mărturisim că a izbutit în chip impresionant. Pentru omul cult, obișnuit cu abstracțiunile cărții, *Biserica de altădată* e o revelație. Poetul creează, pur și simplu, o cosmologie specială, în care natural și supranatural nu se mai deosebesc: pentru că toată în desfășurarea evenimentelor se face după alte legi decât cele ale științei și logicii pozitivistice. O lume stranie, desigur, dar o lume pe care o recunoaștem a fi efectiv aceea a țăranilor noștri.

E o mare taină aceea de a te putea identifica cu spiritul poporului tău – și anume, în formele lui Pillat o posedă. *Biserica de altădată* este, în cel mai bun înțeles, poezia cultă în cadre populare. Taina acestor realizări o deține un poet, într-un fel sau altul, de la Dumnezeu. De aceea îi dorim – să nu facă școală.

Păreri de rău .. indiscrete

Nu avem, în noi un fel, simț al monumentalului. Este o lipsă a rasei noastre a cărei principală calitate este intimitatea. Așa am crescut noi, în raporturi încredințate ca proporții, pe care, e drept, uneori se-am adăncit cu pasiunea miniaturistului.

Dar asta nu mai e azi suficient. Nu numai pentru că am devenit un stat mare, ci și pentru că există anumite organisme care nu pot fi fecunde decât în funcție de monumental. Așa este, între altele, Biserica.

La sensibilizează transcendența, aduce în mijlocul lumii concrete acordurile spirituale ale altor sfere. Sărăcia nu-i poate prinde, nu pentru că Dumnezeu nu poate fi invocat și într-o colibă numai, ci pentru că maiestatea divină nu poate orbi și cutremura masele omenești decât atunci când se coboară în proporții adecvate.

Ascentența lucruri însă noi nu înțelegem. Noi, ortodocși? Nu, noi, români. Nu ne aducem aminte de investirea primului nostru patriarh. Ce lipsă de linie mare, de pompă, de amploare! Suntem jenați, dar o spunem reprezentativ. *Mestecul Manote* a fost, în ridicolul ei, mai impunătoare decât procesiunea patriarhală.

Nu e în sangele nostru. Și dacă ar fi numai atât. Dar nu avem înută. Noi nu știm să distanțăm, dacă nu prin persoana noastră, cel puțin prin funcțiunea noastră. Iată un fapt. Caracteristic. De când s-au înmulțit episcopii, toate restaurantele sunt pline de vlădici. Mănâncă la rand cu noi – beau la rand cu noi. Sunt oameni ca fiecare din noi, cu toate că noi îi știm, sau ne încăpățănăm a-i crede mitropoliți și episcopi.

Prinți ai Bisericii. Asta sunt de drept, asta ar trebui să fie în fapt. Nu ne putem freca coatele cu ei la garderobă și nici nu-i putem auzi chemați pe nume, cu „tu” și cu „mă”, de câte un laic, chiar dacă acesta i-ar fi frate sau prieten de școală.

Sunt ai Bisericii și slujitorii lui Dumnezeu, semnul autorității lui Dumnezeu pe pământ. De ce vor cu orice chip să iasă din această funcțiune, de ce se concretizează, bagatelizându-și darul?

Nu se poate lua o măsură? Înainte de război, episcopii își aveau locul lor, la Antim sau în altă parte. E mai bine acum, când stau la „Royal” și mănâncă la „Maiorul Mura”? Ori astea sunt semne ale prefacerii și înnoirii bisericesti?

Palatul și Catedrala Patriarhală

Chestiunea Palatului și a Catedralei Patriarhale a României tulbură și excede competențele urbanistilor noștri. Nici nu-i știam că sunt atâția. De câte ori în tâmplări ne sileau să gândim asupra înălțării și organizării orașului nostru de

capitală, trebuia să constatăm cu descurajare că preocuparea de clădirea și gospodărirea așezărilor noastre orășenești nu a ajuns încă așa de departe, încât să creeze și la noi o clasă de oameni de meserie. Proiectele pe care, în diferite împrejurări, le preda publicului și celor în drept aproximativ acum așa numita Casă a Clădirii Orașului erau numai niște improvizații cu caracter local. Ochiul sigur, văzând în linii mari, europene, lipsea.

Și acum, iată, de odată, o întreagă salangă de urbanisti care își pun competențele în slujba interesului public. E adevărat, unii nu sunt decat адвоаți sau doctori. Au ei însă pentru acest motiv mai puțin dreptul de a propune și? Doamne ferește, de a hotărî chiar? Nu am asistat cum p-acu era să se dea la pământ Biserica Sf. Gheorghe, pentru că așa hotărâseră unele competențe? Și dacă nu era intervenția energetică a d-lui Iorga, nu ar fi rămas bună hotărârea?

Să nu se supere nimeni, dar noi, în toată discuția purtată prin presă în jurul construirii viitoarei Patriarhii, nu am găsit decat un punct de vedere serios, acel exprimat de arhitectul Ion Davidescu, prin ziarul „Viitorul”. Aci se pune problema ceva mai vast, dintr-un punct de vedere care devine bogat în perspective chiar pentru simplul om de bun-simț – care, precum se știe, ascultă dar nu dă soluții. D-l Davidescu crede că o construcție de însemnătatea Patriarhiei nu poate fi considerată ca o problemă izolată. Că așezarea și înfățișarea acestui viitor monument arhitectonic e în funcție de viitoarele și actualele mari clădiri ale orașului, precum și de marile artere de comunicație, existente sau urmând a se deschide.

E așa de simplu și de evident; dar se va lua în considerare acest punct de vedere? Planul de sistematizare a orașului e o stăruitoare dorință a celor câțiva urbanisti serioși din țara noastră. Nu se face totuși. De ce? Pentru că, în virtutea vechilor noastre apucături turcești, preferim încă să facem întâi casele și pe urmă îngăduim străzii să se strecoare printre ele cum va putea.

Preocuparea urbanistică reprezintă o mentalitate publică evoluată, pe care noi nu o avem încă. În această direcție, totul trebuie făcut de sus în jos, de un cap modern al unui om de curaj. Să-l așteptăm. Ne gândim însă că, poate, în împrejurările de azi, Patriarhia ar trebui să contribuie la promovarea acestui cap.

Valorificarea estetică în Biserică

Seminarul Central din București a încheiat activitatea școlară a acestui an. Au fost obicinuitele cuvântări, mai impresionant simțite și mai semnificative poate și din pricina asistenței Patriarhului Miron, a cărui înțelegere pentru problemele școlară bisericăști se dovedește din ce în ce mai adâncă. Și a fost, între altele, în sfârșit o „seară artistic-culturală”.

Factul acesta din urmă alarmează puritatea dogmatică a unui ziar de seară, promovat nu demult la calitate de monitor oficial al Ortodoxiei, prin câteva

științifice interviuri, acordate unui pravoslavnic redactor de către unele „reviste literare” din luminile noastre reformatoare-teologice. Când ești monitor ortodox pe lângă Biserică — în același chip în care un june Georgescu era pe vremuri „elev pe lângă Ilicul” Carol I din Craiova — îți cresc dintr-o dată îndatoririle de conștiință și scrupule puritane în materie de autenticitatea creștină, cărora trebuie neapărat să le dai satisfacție.

Deci confratele nostru se constată dintr-o dată îngrijorat de apariția stranie a unei „șezători artistic-literare” în programul de activități de închidere a activității anuale într-un seminar. Șezătoare artistic-literară cu seminarist! Oftează îndurerat monitorul — vai! ce va mai ajunge și Biserica noastră! Și redactorul respectiv își amintește cu aproximație suficientă de focarul de idei subversive pe care, la 1907, îl constituia orice seminar așa cum o dovedea pe vremuri ancheta lui Spiridon Popescu (sau, mai exact, a lui Virgil Arion, domnule confrate). Dacă nu lipsea colegului meu vâna apocaliptică, nota respectivă de gazetă se termina, desigur, cu anunțarea lui Antihrist.

Totuși, să fim și serioși. Alarma ziarului de seară e de-a dreptul surprinzătoare. Ce e, mă rog, neobicinuit în preocuparea literar-artistică a seminaristilor noștri și ce e subversiv? Nu cumva literatura se reduce la memorie marchizului de Sade și arta, la exhibițiile de la Cărbăuș?

Este o incompatibilitate între Biserică și valorificarea estetică a existenței? Și ce ne face să uităm rosturile împlinite de fapt de Biserică în viața artistică a omenirii și elementele artistice care intră, de drept constitutiv, în viața religioasă?

Domnule confrate, rămâi, te rog, la genul „interviului” de conținutul căruia nu ești — cel puțin — responsabil. Iar Seminarul Central cu toate cele ale lui lasă-l în grija părintelui Partenie. E în mâni bune!

Muzica sacră

Nu am avut niciodată prea multă înțelegere pentru muzica de cor, care întovărășește pe preot în bisericile noastre la Sfânta Liturghie. Este, în genere, o muzică dăoasă ca factură, fără nici un fel de legătură nici cu vechea muzică bizantină, de la care, totuși, ar fi trebuit să ia cel puțin stilul, nici cu gama românească, pe care, ca pe un fundament solid, ar fi trebuit să se ridice. Partiturile de liturghie existente și întrebuințate astăzi în biserici sunt un straniu și hibrid amestec de incapacitate creatoare și tehnică, de lipsă de înțelegere în gradarea dramatică a diverselor momente din Sfânta Liturghie. Singura acceptabilă, aceea a lui Gavril Muzicescu, stă prea direct sub influența muzicii rusești, pentru a nu o recunoaște la prima intrare într-o biserică rusească și pentru a nu-i stabili caracterul de imprumut forțat. Să mărturisesc — pentru că specialiștii tac — că nici încercarea maestrului Kiriac nu poate fi considerată ca izbutită. Îi lipsește pentru aceasta caracterul de înflorită ingenuitate a creștinismului nostru (tără-

nesc precum și adâncimea elementară, simplă. Asemenea lucruri nu se pot face decât sau de un biez călugăr, uitat printr-o mănăstire, cu o puternică, dar inconștientă viață mistică, sau de un muzician excepțional de cultivat, cărui să nu-i lipsească nici înțelegerea metafizică a Sfintei Liturghii.

Pe acest autor de muzică sacră îl așteptăm încă. E adevărat că nu am stat cu mâinile încrucișate, deși până azi așteptarea ne-a fost zadarnică. Iată, noi am trimis regulat la Paris tineri cari să conducă corul capelei românești de acolo și să se specializeze în asemenea lucruri de muzică. Nu am avut noroc. Cine a trecut prin Paris știe că, chiar dacă însuși corul ca atare nu e rău, partitura e fan-tezistă, căci nici gălgăreliile în stil de operă italiană, nici veselele axioane în chip de polka nu pot fi acceptate ca muzică românească de Biserică.

Acum, locul de la Paris e iarăși vacant. S-a publicat concurs. Suntem surprinși însă că așa-numitele condiții au fost schimbate. Înainte vreme, se cereau candidatului serioase studii de teologie, în afară de cele muzicale. Așa era și drept, și bine. Trebuia să fii licențiat în teologie - sau cel puțin absolvent de seminar. Acum, e de ajuns să fii absolvent al unei școli de cântăreți bisericești. E puțin. Cine a schimbat condițiile și în ce cop? Cauza însăși nu e falsă. E așa de evident, încât ne putem dispensa de orice argumentare. Nu vrem să bănuim pe nimeni. Dar rugăm pe Î. P. S. Patriarhul Miron, care a dovedit că prețuiește opera de intelectualizare a Ortodoxiei românești, să cerceteze din nou chestiunea: coborarea nivelului cultural nu se face fără nici o primejdie. Mai ales astăzi.

Nevoia de monumental

Am asistat dumineca trecută la Sfânta Liturghie oficiată în catedrala episcopală din Constanța. Biserica e rece și aria ei interioară nu izbuteste să creeze atmosfera de cufundare lăuntrică, așa de caracteristică pietății răsăritene. Dar slujba religioasă e un minunat prilej de reconfortare sufletească. Un așezat ton călugăresc coboară asupra ostenitorilor la Sfânta Liturghie, creând o unitate rituală de cea mai autentică Ortodoxie. Prea Sfințitul Ghenadie e străin de toate modernismele, cari fac credința comodă și ușor de consumat. Să-l felicităm.

Dar să-i dăm, domnule ministru Lapedatu, și o mână de ajutor, dacă se poate. Iată, alături de catedrală se înalță, din roșu deocamdată, palatul de reședință al episcopului. Lucrările stau - căci pentru anul în curs nu mai sunt bani. Foarte bine se vor continua la anul. Se vorbește însă că s-ar schimba destinația palatului: el ar trebui să devină seminar. E o greșală. Seminarul are nevoie de un nou local, neapărat și cât mai grabnic. Dar palatul episcopal nu e potrivit pentru asemenea lucru. Nici prin așezarea lui, nici prin proporții. Pe de o parte

iar pe de alta, chiriarhul respectiv are neapărată nevoie de plănuita clădire. Constanța stă în drumul tuturor creștinilor răsăriteni, fețe bisericești cari vor să

la contact cu noi - cea mai însemnată țară ortodoxă - și laici. Să nu confundăm palatul nu e al episcopului, ci al Bisericii. Și dacă, omenește și creștinește asprime, Biserica noastră, în reprezentanța ei, are nevoie de monumental. Să se isprăvească odăla cu lăchireala aceasta dezgustătoare, cu măsurarea exagerată a banului dat pentru Biserică. Prinși ai Bisericii sunt și rămân episcopii noștri și ceva din siava împărătească a lui Iliodor trebuie să se răsfrângă asupra celor mai înalți slujitori ai Lui. Am fost o Biserică roană, pentru că toată bogăția noastră a mers alăta vreme să aurească altarele Răsăritului. Dar asta nu dă în nici un fel dreptul statului să se substituie spătorilor Bisericii noastre și să țină pe toți credincioșii în convingerea că proporțiile în viața Ortodoxiei nu pot fi decât modeste.

Biserica noastră are și ea dreptul la strălucire și statul nu poate să i-o refuze. Palatele episcopale sunt la locul lor - de o schimbare de destinație nu poate fi în nici un fel vorba.

Cartea sfântă a mântuirii

A apărut, din teascurile tipografiei cărților bisericești, *Noul Testament*, tradus de părintele Grigore¹ (Gala Galaction). În orice altă țară, o asemenea întâmplare, care e de natură a domina desfășurarea generală a culturii, ar fi întâmpinată ca un mare eveniment. La noi, totul riscă să treacă aproape neobservat.

Nu vorbesc de marile publicații de specialitate. Chiar dacă ar exista, e în natura lor să se miște mai greu. Traducerea *Noului Testament*, așa cum a fost făcută de părintele Grigore, e mai întâi o lucrare de știință și numai în urmă, una literară. Tălmăcirea pe românește a acestei cărți sfinte între toate, include în ea o migăloasă muncă de comentare, savantă și erudită, în care nu intră numai cunoștințe de filologie, ci, mai ales, istorie, teologie și, ceea ce e mai rar și mai greu de găsit, simț al vieții religioase.

Analiza unei asemenea lucrări cere, deci, cunoștințe, metodă, cere atitudine și timp.

Dar traducerea *Noului Testament* e, totuși, și o operă literară. Filologi clasici și literatori trebuie să aibă ceva de spus. Comparând cu textul sau numai urmărind versiunea românească în realizările ei de frumusețe. Dacă părintele Grigore e creștin și teolog, Gala Galaction este literat. Și doar *amândoi* sunt traducători, fapt care, de altfel, ne este indicat și pe copertă. Nu prezintă aceste lucruri pentru literaturii noștri nici un interes? Imposibil! În altă parte stă, deci, pricina acestei întârzieri, care echivalează cu o abținere - sau amenință să devină una. Începem să bănuim că în critica literară curentă au dispărut forțele înțeleghătoare și cunoscătoare ale frumuseților formale. Căderea clasicismului aduce cu sine barbarizarea literară, incapacitatea de a scrie și de a înțelege scrisul frumos. Iată de ce tac încă literaturii.

Cu toate acestea, traducerea părimelut nu este mai puțin un eveniment, care depășește și interesul științific, și cel literar, adresându-se peste toate preocupările de artă de-a dreptul sufletului.

Cartea stăină a mântuirii stă astăzi, cetitorule, în fața ta într-o strălucire care năvălește de sarbătoare, e un mare dar care îți cade, *tolle lege!*

Reprezentarea lui Hristos pe scenă

Sfântul Sinod a fost sesizat de o cerere a d-lui I. Gr. Periețeanu, privitoare la reprezentările operelor de teatru care aduc pe scenă figura Mântuitorului. I. Gr. Periețeanu a tradus, anume, *La Samaritaine* a lui Rostand, într-o caldă, sonoră și miadiaoasă formă românească — dar piesa nu se poate reprezenta. Există mai din vechi o opreliște a Sfântului Sinod în această privință. Căci problema a nu fost pusă, acum vreo 30 de ani, cu prilejul încercării de a realiza scenic poezia dramatică *I. A. R. I.* al răposatului Haralamb Lecca?

Înaltul nostru for bisericesc a fost de părere și a hotărât ca asemenea și cele în care ar trebui să apară în scenă figura Mântuitorului, să fie interzise și de atunci așa a rămas. De aceea, nici d-l Periețeanu nu izbatește să treacă pe podiu[m] *Samariteanca* lui Rostand.

Marturisim că interdicția aceasta ne surprinde. Este adevărat că la baza acestei hotărâri stă un sentiment în aparență legitim — jena pe care am resimti-o în fața Mântuitorului, reprezentat printr-un om obicinuit. Nu e puțin lucru și nu e plăcut să te întâlnești pe stradă cu o persoană concretă, care, aseară sau descără, va infățișa pe Iisus Hristos. Recunoaștem.

Dar să recunoaștem că acest sentiment izvorăște dintr-o prejudecată. Și nici măcar din atot. Ci din lipsa de obicinuință cu situația. Îmi aduc aminte, sunt mulți ani de-atunci, pe o stradă din Oberammergau, am întâlnit un personaj pe omul care infățișa, de obicei, în *Passionspiele*, pe Mântuitorul. Eu, care îl vedeam pentru prima oară, l-am privit cu oarecare curiozitate. Dar semenii lui nu erau de oc izbiți sau jenați de dubla existență sau, mai exact, de dubla funcțiune a acestui om de treabă. E, deci, chestie de obicinuință.

Canonic, chestiunea nu se pune și atitudinea Sfântului Sinod apare, în consecință, ca nefundată. Nu există text în canoane care să interzică o asemenea reprezentare. E și natural. Căci reprezentarea aceasta a Mântuitorului printr-un om concret e pur și simplu o prefigurare. Sfântul Sinod, care a luat aminita hotărâre, ar fi putut să se gândească, în treacăt, că consecința logică a unei asemenea atitudini e — să fii iconoclast. Căci e indiferent, la urma urmelor, din ce material prefigurezi pe Hristos — din lemn, pânză, vopsea, piatră — sau din trup umanesc. Păcatul ar fi același. Și, de îndată ce Sfântul Sinod nu interzice pictorii și sculptorii de a infățișa, cu mijloacele lor, pe Mântuitorul, de unde dreptul de a interzice actorilor acest lucru? Că doar tot de asta e vorba.

... nu se interzice a l'primu...
... să reediteze clarificarea pentru
...

Structura spirituală a vremii

Vineri seara Teatrul Regina Maria prezintă...
din toate straturile, stand ci reține în...
fi, deci prilej de sărbătoare sufletescă. Mar...

... însemnată însă atitudine publică...
strict artistică. Au fost în repetate rânduri...
portau însă nu la o izbită realizare de...
elemente eminamente retoricizante, deschi...
el labete sau arăste diversele personaje...
când fundamentală realitate a ficțiunii...
pe actor cu rolul. Desigur Ion Manolescu este un mare talent, dar apăsătoare nu au
mers către artistul Ion Manolescu, ci către înflăcăratul și generosul marchiz Po...

Asta e plin de însemnatate între cavalerul de Maria, care cerea războiul drep...
tul la linieră eugetare, și marele inchiizitor care se ridică în apărarea al...
tu, simpatia publicului mergeau toate, înspre cel dintâi. Desigur, scriitorul po...
sedă cuvântul înaripat și poziția lui personală în materie de poezie lăuce să se
plece câmpăna în favoarea libertarului. Dar asta nu ar fi suficient. Căci un pu...
blic interesat la semnificația politică a textului, ar putea să supună acest text
unui examen critic. Dacă nu o face e tocmai pentru că e de aceeași parere cu
autorul.

Faptul merită deosebită atenție a Bisericii. Opera de restaurare a vechi re...
gioase trebuie să țină seamă de această dificultate capătă de pretențiile publicului,
se îndreaptă către ideologiile libertare. Dar cu asemenea structură spirituală
viata religioasă autentică e imposibilă.

Aci trebuie să intervină, deci, acțiunea de refacere morală. Nu e numai mi...
siunea Bisericii. Am spune chiar că Biserica propriu-zisă ar trebui să se țină pe
al doilea plan. Aci rolul e al laicilor, cari stau în slujba creștinismului adevărat.
Să activeze pentru grăbirea procesului de lichidare a ideologilor libertare este
operă care se poate realiza prin mijloace cu totul altele decât ale Bisericii, și
încă mai eficace.

Dar pentru asta ar trebui să întreprindem mai întâi o lămurire a Bisericii în...
săși. Căci Biserica geloasă de drepturile ei, pe cari totuși nu le exercită efectiv,
nu se încrede decât în teologi. Fără să-și dea seama că viața religioasă nu e izo...
lată în structura spirituală a unei vremi, ci se angrenează între celelalte aspecte,
cari sunt corelate și se condiționează reciproc. Drumul refacerii noastre suflete...
tești este cu un mare ocol.

Un element al tradiției noastre spirituale

Un cetitor ne scrie alarmat de o propunere făcută în consiliul comunal să se schimbe numele actualei străzi Sărindar, făcând-o să poarte numele lui Constantin Mille. Cetitorul nostru protestează pentru că – doar atâta a mai rămas din măreata biserică de odinioară – numele străzii. Să se renunțe și la asta?

Realmente, cazul nu e așa de grav. Propunerea, făcută de un romantic liberar, din vechea generație a pozitivistilor, care erau pozitivisti fără a fi oameni de știință, ci numai din poezie, nu prezintă deocamdată nici o primejdie – nu a trecut încă de la moartea lui Mille termenul cerut de lege pentru ca o stradă să poată purta numele unui cetățean.

Cazul e destul de caracteristic însă, principal. Nu e în discuție dreptul lui Constantin Mille de a avea o stradă în București. E ciudată însă soarta întâmplărilor religio-istorice. Își mai aduce cineva în București aminte de Biserica Sărindar? Și totuși, a fost pe vremuri cea mai mare biserică a Capitalei. Pe locul unde-i astăzi Cercul Militar, și unde până mai acum 15 ani exista încă scara Sărindar, se ridica pe vremuri biserică cu același nume, îi mai zicea și Biserica Coconilor, după denumirea pe care o purtau fectorii domnilor manteni – până n-au deveni bezadele. Era o clădire impanătoare, cu trei nave, în mijloc pentru neamul domnitorului, mari dregători și boierime, pe laturi, pentru popor. Mai știe cineva că în această biserică s-au însurat pe vremuri și Grigore Voda Ghica, și Bibescu, și Știrbey? Că la 178 aici au ascultat Liturghia împăratul Alexandru al II-lea cu țareviciul și cu puterile il Gorceakov – după cum mai înainte aici era locul de închinăciune al lui Kisseleff?

Biserica a fost dărâmată. Nu e nici măcar o cruce, un semn pe undeva, ca să arate cel puțin locul sfântului pristol. De-abia dacă strada adăncă mai păstrează, ștersă, această amintire. Și încă! Pentru că, mă întreb, câți din tinerii bucureșteni de azi știu că „Sărindar”, în afară de semnificația propriu-zisă, în spectru are evanție este numele unei biserici dispărute?

Și aici începe să aibă dreptate corespondentul nostru. Pentru pomenirea lui Constantin Mille s-a găsit un om care să ridice glasul. Pentru perpetuarea amintirii unei biserici istorice – nimeni. Ce însemnează iureșul acesta în viața noastră istoric-religioasă? De ce așa de puțin respectuoși cu asemenea realități? Cine este genul rautășos, care exclude sistematic de la masa amintirilor toate elementele tradiției noastre spirituale, de natură a ne defini istoric ca națiune caracteristică?

A protestat împotriva străzii C. Mille primarul. Dar pentru strada Sărindar nu a intervenit nimeni. Biserica noastră unde e?

Academia de Muzică Bisericească

Cântăreții bisericești, în sanul cărora se desemnează de catavă vreme o intenție de organizare, fac să apară publicație profesională „Cântăreții străni” unde nu e vorba numai de apărarea intereselor lor materiale, ci și de încercarea de a înlesni precizarea spiritului de corp.

E o inițiativă meritorie, care trebuie sprijinită. Căci e de neapărată nevoie ca aceasta breaslă să ajungă la conștiința roșturilor ei și, dacă nu se poate altfel, să impună celor cu cădere înțelegerea pentru însemnătatea cântărețului de strană.

Publicația de care vorbim apare, de altfel, într-o conjunctură fericită. Î. P. S. Patriarh a luat nu demult inițiative care făgăduiesc o renaștere a muzicii noastre bisericești. Academia de Muzică Bisericească, înființată după hotărârea înaltului ierarh, dovedește o impresionantă și ridicată înțelegere pentru problemele cruciale ale vieții noastre religioase și va fi, probabil, cea mai de seamă faptă care va împodobi păstoria Î. P. S. Miron.

Cea mai de seamă, și foarte de seamă. Căci, dacă, în adevăr, acolo se va lucra științific – și elementele de judecată de până în prezent sunt toate favorabile ca auspicii – atunci Biserica noastră va restaura, cel puțin pe această latură, celele și immonata tradiție răsăriteană, pe care nemistuite considerațiuni moderniste nu izbutit pe nesămșite, să o corupă până la nerecunoaștere.

Suntem siguri că efectele acestei înalte Academii muzicale – care poate deveni o autoritate și un centru de cultură artistică ortodoxă pentru întreg Răsăritul creștin – nu vor lipsi să se răsfrângă și asupra artei umile dar de cea mai mare însemnătate, a cântăreților de strană. Grijă, de altfel, nu lipsește la Patriarhie pentru ei. Există o școală de cântăreți îndeaproape supravegheată.

Iată de ce spuneam că e conjunctura favorabilă. Dar va fi ea tolosită în adevăr? Ne temem. Pentru ca să fie altfel, ar trebui să dispară tonul polemic. Cu ceartă nu se face nimic. Nu spunem că tonul aceasta nu ar fi, poate, îndreptățit. Dar el nu făgăduiește nimic bun. De aceea ne am ruga sus, pentru mai multă bunăvoință încă față de cântăreții străni.

Limba duhovnicească

Sărbătorile Nașterii Domnului ne-au fericit anul acesta, între altele, și cu o serie de scrisori pastorale, pe care chiriarhii noștri le-au îndreptat către credincioși.

Am citit câteva din ele. Și mi-am întristat de stilul oribil, de cancelarie, întru buințat în aceste scrisori. Și aci, ca peste tot în viața noastră bisericească, se pierde buna tradiție. Episcopii și mitropolii încep să vorbească – cum le e portul. Adică, un hibrid amestec de grai duhovnicesc, de barbarisme și de termeni tehnici, luați de-a dreptul din structura spirituală a industrialismului modern.

Nici chiar acolo unde există efortul conștient și binevoitor către un stil a Bisericii, cum, de pildă, ar fi în cuvântările și scrisorile părintelui patriarh, amestecul acesta supărător nu izbutește a fi înlăturat. Ba, în această împrejurare hibriditatea apare cu atât mai crudă cu cât, între încheieturile înțelinite ale limbii, se deslușește intenția de a „scrie frumos”

Încercarea părintelui Gr. Pișculescu – pe numele său literar, Gala Galaction –, în acest sens, desigur, onorabilă. Dar, pe de o parte, nici P. C. sa nu izbutește să realizeze complet o omogenitate de termeni, iar pe de alta, avem totuși de-a face cu... literatură.

Singurul nostru scriitor care în adevăr posedă o limbă bisericească – așa în cât, din acest punct de vedere, scrisul lui e o desfătare, este părintele Neculai Popescu, de la Biserica Bradu Boteanu. Singurul – după știrea noastră.

Și trebuie să mărturisim că, pentru starea de azi a Bisericii Ortodoxe Române, e mult și atât. Ca să scrii frumos adevărata limbă dahovnicească e nevoie sau de simplitatea primitivă aproape a credinciosului – care vorbește de-a dreptul din păturile adânci ale sufletului – unde vorba e mai degrabă scamei, atunci când nu e *lucru real* – sau de o cultură așa de înaintată, încât simte nevoia să se depășească pe ea însăși uitând tot ce „a învățat” și întorcându-se înapoi la izvoarele vii ale vieții.

Dar, veți recunoaște, nici una, nici cealaltă din atitudini nu poate fi cerută astăzi de la Biserica noastră.

Asemenea lucruri nici catolicii nu mai au. Ei au, în schimb, altceva: un limbaj tehnic propriu preocupărilor lor care se deosebește de limbajul nostru obișnuit, dar care, totuși, nu e decât un limbaj tehnic.

Să le urmărim exemplul, încercând a ne făuri și noi un stil și un vocabular al nostru potrivit cu nevoile noastre? Nu aș avea curajul să o recomand. Cu toate că orice e preferabil actualei noastre limbi bisericești – care numai bisericească nu e.

Și pe urmă, dacă, cum e adevărat, scrisul e în bună parte și un dar de la Dumnezeu, nu putem rămâne numai în dar. Cu acolo unde lipsește, căutăm a-l împuni cu altceva.

Odoarele bisericești

Am fost căutat acum de curând la redacție de o veche cunoștință a familiei mele. Descinde din neamul mitropolitului Stamati – dar preciza pentru care vrea să mi vorbească se leagă de o altă figură a Bisericii – cu care această persoană pare iarăși a fi înrudită. Mi s-au arătat trei obiecte istorice toate: (1) o colecție de documente, un portret miniat în și capul, în argint, al unei carje arhierice. Toate privind pe *Fravral Bînulescu* – fost mitropolit al Kievului.

Conținutul de documente cuprinde o serie de acte, minunat conservate de-a lungul secolului al XVIII-lea, emanând, toate, și purtând semnătura tatălui

Alexandru I. și, contemporanul lui Napoleon I. și privind pe mitropolit. Miniatura, înscrisă operă de artă lucrată pe porțelan și legată în aur cu cifru portreturatului, arată chiar chipul lui Gavril Bănulescu, de o surprinzătoare vioiciune și frumusețe. Iar capul de carje, o bucată de argint masiv, admirabil lucrată de mână.

Toate aceste lucruri, de cel mai mare interes pentru istoria noastră și pentru viața noastră culturală, au fost pe rând oferite de posesor în diverse locuri: la Ministerul Artelor, la Comisia Monumentelor Istorice, la Academia Romană, la Mitropolia Chișinăului, la Patriarhie.

Cele mai interesate ar fi, desigur, Academia, care însă nu are bani, Mitropolia Chișinăului care iarăși nu are bani, Patriarhia, care ar vrea să le aibă, dar cu kilogramul, sau, în sfârșit, Mitropolia Cernăuților, dat fiind că locul de origine al mitropolitului Gavril este Câmpulungul Bucovinei.

Cred că e mai bine de un an de când obiectele acestea trec din mână în mână, sunt admirate, cântărite, dorite, li se dau certificate dar ele tot la vechiul proprietar raman. Pană când, într-o zi, vor lua drumul străinătății, de unde, probabil, tot țara românească le va răscumpăra mai târziu pe un pret întreit.

Asta e o simplă întâmplare, care însă pune încă o dată problema griii noastre, pentru cele ale trecutului și ale sufletului. Se va găsi cineva să înțeleagă independent de împrejurarea de față, ce e de înțeles? Pentru că chiar cazul aceasta e tipic și povestea lui, pe care o vom face odată, va deschide capitolul dureros al odoarelor bisericesti.

Și despre odoarele bisericesti

Întâmplarea cu obiectele istorice privind pe Gavril Bănulescu-Bodoni, fost mitropolit al Moldo-Valahiei, Basarabiei și Kievului pe vremea țarului Alexandru I, pe care am povestit-o dumineca trecută, s-a complicat de atunci.

Primul ministru a declarat că obiectele îl interesează, că le poate face dar părintelui patriarh, dacă, cu alte cuvinte, acesta ar dori să le aibă.

Vasăzică, e adevărat că profesorul Bianu le-ar dori pentru Academie. Dar nu sunt bani. Totuși, dacă le-am putea oferi în dar Î. P. S. Patriarh, ar fi ceva de făcut (adică s-ar putea găsi eventual și bani!). Concepția e, în adevăr, caracteristică. Să trecem însă.

Părintele patriarh a spus că lucrurile nu-l interesează, între altele, și pentru că miniatura ar fi falsă (?). Dar nu asta e partea cea mai însemnată a treburii. În definitiv, putem să presupunem chiar că toate acele obiecte nu ar avea, în adevăr, nici o valoare — cu toate certificatele d-lui Bianu. Și atunci, Î. P. S. Miron ar avea dreptate. Iată însă ce s-a mai întâmplat cu acest prilej. Părintele Patriarh a supus pe prezentatorul acelor obiecte unui adevărat interogator: cum te cheamă, de unde ești, de unde ai lucrurile etc. Și a sfârșit prin a amenința na-

ști că există o lege, care interzice particularilor să posede și să negocieze obiecte bisericești? Nu știu că aci ar trebui să intervină poliția? Și pe urmă o foarte bine simțită și - în principiu - o foarte îndreptățită filipică, împotriva abuzurilor cu odoarele bisericești.

Pentru aceste din urmă considerațiuni - cari desigur ca nu privesc și pe urmasii mitropolitului Gavril - suntem recunoscători părintelui patriarh, și e recunoscătoare toată lumea de cultură din țară. E, în adevăr, dureros răful care s-a făcut cu aceste odoare. Biserici și mănăstiri au fost despuinate, de către amatori și colecționari, cari - după situație - le-au cumpărat sau și le-au oferit. Palate întregi, în București sau prin alte colțuri de țară, gem de tot felul de icoane, candele, cădelnițe și policandre. Vechi stofe au fost sustrate rosturilor lor rituale pentru a împodobi cine știe ce perete sau cine știe ce spetează de scaun. Există undeva un fel de casă de țară a unui om - de gust, care s-a întâmplat să fie ne vremuri și ministru al Cultelor, casă care e un adevărat muzeu de lucruri prețioase, rare și minunate de frumoase.

Legea, Î. P. S. părinte? Dar când a fost în stare legea, care - da' - oprește vânzarea odoarelor bisericești, să apere de risipă averea și comorile de artă ale mănăstirilor?

Și pentru că veni vorba - adică pentru că părintele patriarh aduse vorba de lege, am să dau și eu aci, mai jos, un document caracteristic. Documentul poartă data de 30 mai 1924 și numărul de ieșire 2397. Autoritatea de la care el emană

„Sfânta Mitropolie a Ungro-Vlahiei” iar persoanele cărora li se adresează - P. P. C. C. stareți și starețe ale mănăstirilor din eparhie. Iată și textul.

„Prea Cuvioase, constatând desele furturi ce se fac pe la mănăstiri, mai ales asupra bijuteriilor și obiectelor scumpe fiind îndreptați ochii pofticioși ai răulăcătorilor, dispunem ca aceste bijuterii de la icoane sau din alte locuri să fie luate și puse în casa de fier a mănăstirii. Unele din ele, care nu prezintă o valoare antică sau artistică, ori asupra cărora nu e pusă o dorință a donatorului, SE POT VINDE și valoarea lor în bani, depusă la economie.

În tot cazul, să se facă o consemnare de toate, să se aducă la Mitropolie spre a le vedea și Noi, iar pentru valorificarea lor ne-am putea adresa în București firmei Resch, unde este un hunc creștin (la Resch? n. a.), care ne va da toate detaliile și îndrumările necesare.”

Semnează acest ordin circular „Mitropolit primat, Miron”, și „Director Bormianu”.

Nu îndrăznesc să comentez acest ordin. Îi afirm însă autenticitatea (originalul îl am doară în buzunar). Toată lumea care știe să citească va înțelege însemnătatea lui.

Nu e permisă negocierea obiectelor bisericești? Nu. Să intervină poliția? Să intervină? Dar de ce să umblăm așa pe departe? Tocmai pe la moștenitorii mitropolitului Gavril! Uite - am eu o indicație care mi s-a dat și mie și pe care o dau la fel - nu ar fi potrivit să se cerceteze în ce stare se află obiectele rămase de pe urma mitropolitului Ghenadie? E aci, aproape, la o azvârlitură de băi la Căldărașani. Și după ce se va face această cercetare, om mai încerca și altele. Nu?”

Note

I ȘTIINȚĂ ȘI RELIGIE

Vremuri apocaliptice

Publicat în Ideea europeană an VI nr 155 5-12 noiembrie 1942
 Inc. în NAF BURESCU Sufărâşa rasei albe laş Ed I 1942 p 45

Problema religioasă

Însemnări publicate în: Ideea europeană an VI nr. 157 2-4 noiembrie 1933 2-4 decembrie
Revista săptămânii } Însemnate
Titlu aparține ed. toare

„Piatra din capul unghiului.

Apărut în Cuvantul an III nr 472 5 iunie 1926 p. 1-2 Semna. Val. nr 47

Inclus in NAE IONESCU, *Roză canturitor*, 1976-1977, Cugetarea, nr. 23 de Miercuri, 14 iunie 1977, p. 8-12.

1. Pseudonimul lui Gorgore Păculescu (1879-1961). Într-un al căsătorie de introducere și exegeza *Noului Testament* de la Facultatea de Teologie din Chișinău (1926-1941), și decan al acesteia (1928-1930), profesor de exegeza *Lechului Testament* la Facultatea de Teologie din București (1941-1942).

Publica și traducător al *Noului Testament* (1927) și al *ntregii Scripturi* împreună cu Vasile Rada (1936) romancier și novelist memorialist și eseuist. Printre lucrările sale teologice se numără *Cartea creștinului ortodox* (1926) *Meditație la Rugămintea domniei adică la ad notorii* (1927), *Scrisori către Școala în memoria învinsului* (1930) *Zeul Dumnezeu* (1938) etc.

2 GAI A GALACTON Scriitori teologice. Patru ani, 1920-1924. Bucuresti, 1926. 111 p.

3. $\text{Marg } F \text{ in } \Delta_{\text{fr}}(\text{fr})$

„Sufletul mistic”

Tipărit în Căminul de tipărit nr. 520, 31 iulie 1926 p. 1-2 *Seminarul de Teologie*

lucius in *Nucleus* Set. *Rosa variegata* L. d. v. p. 21-25

1. Cu tot respectu, pe care i-l datorez (fr.)

² Asprăluie să-lră țevă neprecizată înăd (germ.)

Teodor Studitul, părintele Dionisie și ajutoarele sale

Publicat în Cuvântul an III, nr 527 8 august 1926 p. 1 Semnat *Skithes*

1. Vezi DIM. I. IONULESCU, *Maurrasismul în viața de familie* în *Adversus* I an XXXV nr 11078 6 august 1926 p. 1

2. Probabil de Ygrece pseudonimul lui I. Găsinanu (1871-1938) redactor la *Adversus* care a tipărit în 1916 broșura *Filosofia lui Spinoza în lumina cunetării moderne*

3. În *Adversus* monahilor nr 45 din 15 iulie 1926 p. 3 cromatică Dionisie I nr 10633 12 iulie 1926 care și un răspuns d-lui Aae Ionescu După replica acestuia Dionisie I nr 10633 revine în nr 47 din 15 august 1926 p. 4 cu *Răspuns d-lui Aae Ionescu* semnat G. Mo

4. JULES PARGOIRE, *L'église byzantine de 527 à 843* Troisième édition Paris Librairie Victor Leclerc J. Gabalda éditeur, 1923 XXIV + 413 p. (Bibliothèque de l'enseignement de l'histoire ecclésiastique)

Misticism?

Apărut în Cuvântul an III, nr 546 30 august 1926 p. 1 rubrică Dumnezeu Semnat Aae Ionescu

Inclus în NAE IONESCU, *Rozavânturilor* Ediția p. 26-27

Tatăl este prețut din această ediție

1. Vezi scrisoarea lui D. Nanu publicată sub titlul aparținând redacției *Iar eu stătu la* Popescu în Cuvântul an III nr 545, 29 august 1926 p. 2

2. Eunomie († 395) (forma latinizată Eunomios) Episcop al Cyzicului adept al erezei Arie (256-336) al cărui discipoli s-au separat în două grupe: cei care considerau că Tatăl a o esență asemănătoare cu Tatăl de o parte și eunomieni care considerau că este două persoane ale Sfintei Treimi nu au nimic în comun. Condamnat de Sinodul al doilea de la Constantinopol (381) Eunomie profesa un optimism gnoseologic fără limite, el afirma că-l poate cunoaște pe Dumnezeu la fel de bine ca pe sine însuși

Pentru el există două feluri de nume unele inventate de gândirea omenească prin reflecție alte e obiective, care exprimă esența lucrurilor. Dumnezeu poate fi cunoscut pe cale științifică numai prin găsirea unui nume care-i e propriu și deci exprimă esența lui. Acest nume este nedescoperibil care îl opune pe Tatăl Fiului născut

Disputele dintre anii 365-385 împotriva lui Eunomie dăse încheie de Părinți Capadocieni au un rol fundamental în gnoseologia creștină

3. Cuvinte adresate de Eunomie lui Vasile cel Mare (330-379) și Grigorie de Nyssa (333-399), *Oratio ad Basilium et Gregorium de Nyssa Contra Iulianum Eunomium* (I 5 P. G. XLV 648 A)

În prefața sa împotriva lui Eunomie Sfântul Vasile cel Mare respinge distincția între nume e esențiale și cele prin reflecție arătând că toate sunt prin reflecție dar că nu putem epuiza cu odată în concepte conținutul ființei rămânând întotdeauna un rest ce scapă analizei. Numele e o promec pe care le aplicăm lui Dumnezeu ne revelează o anumită realitate, ce se manifestă prin energiile cunoscute ale Dumnezeirii, dar ființa lui rămâne inaccesibilă (cf. *Adversus Eunomium* I 6 P. G. 21)

Grigorie de Nyssa a luat parte alături de fratele său la disputa eunomiană scriind douăsprezece cărți *Contra Iulianum Eunomium* în care arată că nici măcar în cazul lucrurilor create nu ajungem să cunoaștem esențele în ele însele lucrurile rămânând nepuizabile pentru cunoașterea divină. Cuvântul și paterle și el va cărea la marginea cunoașterii unde gândirea devine contemplație

Capadocienii au concretizat o cale de cunoaștere care transcende inteligibilul o supra-cunoaștere prin unire cu Dumnezeu

4. Căci acum vedem prin ogindă că n-ghicim dar ai încă față către față. Acum cunoaștem în parte așcum încă dep-n-o cunoaște așa cum și ea deplin s-nt cunoscui' (at 3/1 Co 13 12)

Filosofie și religie

Apărut în „Cuvântul”, an IV, nr. 987, 16 ianuarie 1928, p. 1, rubrica „Duminica” Semnat Nae Ionescu
Titlul aparține editoarei

Teismul universal-religios

Publicat în „Cuvântul”, an IV nr. 994, 23 ianuarie 1928 p. 1 rubrica „Duminica” Semnat Nae Ionescu
Titlul aparține editoarei

Libertatea de gândire

Apărut în „Cuvântul”, an VI, nr. 1740, 24 februarie 1930, p. 1 rubrica „Duminica” Semnat Nae Ionescu
Titlul aparține editoarei

Infirmitate spirituală

Tipărit în „Cuvântul”, an VI nr. 1801, 28 aprilie 1930, p. 1 rubrica „Duminica” Semnat Nae Ionescu
Titlul aparține editoarei

Misticism, fals misticism și Ortodoxie

Publicat în „Predania”, an I, nr. 3, 15 martie 1937 p. 1-3 Semnat Nae Ionescu

Inclus în NAE IONESCU „Convorbiri Freising, 1951”

1. Am schimbat pe „pe” în „de” (fără a putea controla dacă în „Convorbiri” e vorba de o greșeală, cum deseori e cazul, că și în *Roza vânturilor* de altfel) pentru simplul motiv că țărana romană care s-a gândit desigur „N-1” nu „ură” *pe* ci *de* Dumnezeu *pe* un semen al lui, chiar dacă construcția gramaticală a înjurăturilor noastre (de a fel, după știința mea, complet neglijată de filologi) face uneori din „Dumnezeu” un obiect drept (în acuzativ). Asupra teoriei izărite în acest articol m-am întors tot cu „N-1” prin 1930, plecând de la afirmația lui Mihail Ralea, publicată pe-atunci în „Valea românească” că țărana română nu e religioasă ci numai superstitioasă și nu mi-așue aminte ca el să fi fost de părere că țărana noastră injură *pe* Dumnezeu, ceea ce ar fi fost tot una cu negarea „a” „Dumnezeu” și ar fi însemnat un argument *pentru* teza lui Ralea, pe care „N-1” o respinge totuși categoric. De altfel, această interpretare nu e așa de nouă cum ar părea. Montesquieu scria în 1721 în *Lettres persanes*: „I y a de médisances qui m'exhortent à l'amour et de blasphèmes qui m'elevent vers le Créateur, comme les hymnes que j'entends chanter.” La rândul lui, Ralea nu făcuse decât să aplice țăranelui român ceea ce criticul rus Vladimir Bencinsk (1814-1848) afirmase despre religiozitatea poporului său.

Nota cu D. C. Amzăr din *Indreptar ortodox*, Frăția Ortodoxă, Wiesbaden. Colecția „Bucurâtorul creștin” 1957 p. 106-107.)

Științifici și teologia

Apărut în „Predania”, an I nr. 10-11, 1-15 octombrie 1937 p. 1-3 Semnat Nae Ionescu
Inclus în NAE IONESCU „Convorbiri Freising, 1951”

Iubirea, act de cunoaștere

Apărut în „Predania”, an I nr. 12-13, 1-15 noiembrie 1937 p. 1-3 Semnat Nae Ionescu

1. *Deuteronom* 6, 5-10, 12. *Matei* 22-37 și locurile paralele

2. Schimbare prin iubire (lat.)

II. MĂNTUITORUL.

I. NAȘTEREA

Făcătoarea Domnului

Împărat în Cuvântul an VII nr 1682, 25 decembrie 1929 p. 1 Semnat Vae Ionescu
Inclus în NAE IONESCU, *Răzvanțurător* Ed. cit. p. 413-415

1. Hirsch Grätz (1817-1881) *Die Juden in der Zeit der Aufklärung* (1870-1879)
Die Juden in der Zeit der Aufklärung (1870-1879) p. 10

2. Apocalipsa Statutului Ebraic care este o descriere a statului ebraic în vorbă de această dată. Singura Evanghelie care poartă numele de Statut Ebraic este cea a lui Matei (2-16)

3. Vezi AMBRASIS MACROBIUS *De Saturnalia* (1961) cap. IV § 11-10 cu
reși. F. I. Academi 1961 p. 114

4. În data de 29 decembrie

5. Fuga în Egipt au fost ucizi pentru Hristos

6. Fuga în Egipt a familiei lui Iosif și Maria

Fuga în Egipt

(Articol cu talc, care ocolește noul proiect de lege a presei)

Apărut în Cuvântul an VI nr 1682, 25 decembrie 1929 p. 1 Semnat Vae Ionescu
Inclus în NAE IONESCU, *Răzvanțurător* Ed. cit. p. 413-415

1. Vezi *Evanghelia după Matei* 13-34, 36 și *Evanghelia după Luca* 12-1

Crăciunul - sărbătoarea singurătății metafizice a omului

Publicat în Cuvântul an VIII nr 2401, 25 decembrie 1931 p. 1 Semnat Vae Ionescu
Inclus în NAE IONESCU, *Între zaristism și filosofie* Ed. cit. p. 220-223

Titlul aparține editoarei

1. „Slavă mîrșă de sus” (lat.)

Trei Crai de la Răsărit

Apărut în Cuvântul an VIII nr 2759, 25 decembrie 1932 p. 1 Nesemnat
Titlul aparține editoarei

1. Mergi înapoi Mea, Satana! (*Evanghelia după Matei* 4-10)

Măcelul

Publicat în Cuvântul an X nr 3114, 25 decembrie 1933 p. 1 Semnat Vae Ionescu

2. ÎNTÂMPINAREA

Duminica Stălpărilor

Împărat în Cuvântul an VI nr 1789, 14 aprilie 1930, p. 1, rubrică Duminică Semnat Vae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Articolul este publicat de Congresul analizilor culturale şi artisticilor, în anul 1936, în *Saia Dacia* de ziua 12 aprilie 1936 p. 1. A fost publicat în revista *Roza vânturilor* în anul 1936, pe 10 aprilie, în Prefectura Poliei Capitalei, intervenţia studenţilor în favoarea lui, au fost de reţinut două tabere şi la arestare. Vezi ziarul *Curierul* din 12 aprilie 1936 p. 1 p. 4.

2. *Evangelia după Matei* 21-9 passim

3. RĂSTIGNIREA

Pascalie [I]

Publicat în *Alba Europeana* anul nr. 38-411 aprilie 1936 p. 1-2. Semnat de Nae Ionescu, în *Saia Dacia* în *Roza vânturilor* Id. cit. p. 198-199.

1. 'Mă simt' (lat.) *Evangelia după Ioan* 19-8

2. *Evangelia după Matei* 27-46

Juxta Crucem

Apărut în *Curierul* an VII nr. 4 aprilie 1927 p. 120-121. Semnat de Nae Ionescu, în *Saia Dacia* în *Roza vânturilor* Id. cit. p. 392-402.

1. 'Golgota care înseamnă Locul' (Apărut) (lat.) (*Evangelia după Matei* 27-46)

2. 'Din cauza slăbiciunii sexului' (lat.)

3. 'Avea' (gr.)

Tristia

Tipărit în *Curierul* an IX nr. 2866-16 aprilie 1933 p. 1. Semnat de Nae Ionescu, în *Saia Dacia* în *Roza vânturilor* Id. cit. p. 417-420.

1. *Evangelia după Matei* 26-36-43

2. *Evangelia după Marcu* 14-34

3. 'La înfinit' (lat.)

4. *Evangelia după Marcu* 14-37

5. *Ibidem* 14-40

6. *Evangelia după Luca* 22-44

Sofismă cea mare

Publicat în *Vestitorul* an I nr. 3 12 aprilie 1936 p. 1. Nesemnat.

1. *Evangelia după Matei* 23-13-29

4. ÎNVIEREA

Pascalie [II]

Apărut în *Curierul* an III nr. 744 24 aprilie 1927 p. 1. Nesemnat.

1. *Evangelia după Matei* 16-18

Înviere [I]

Apărut în *Curierul* an VI nr. 1795 20 aprilie 1930 p. 1. Semnat de Nae Ionescu,

în *Saia Dacia* în *Roza vânturilor* Id. cit. p. 58-61

Minunea din Bethleem

Tipărit în „Cuvântul”, an VII, nr. 2041, 25 decembrie 1930, p. 1. Semnat *Nae Ionescu*
1. „Mare reînnoire” (ibid.)

Creăriune și păcat

Studiu publicat în „Buna-Vestire”, an V (seria a II-a) nr. 89, 31 decembrie 1940, p. 2. Semnat *Nae Ionescu*. În subtitlu se precizează: „Articol nedit, scris în anul 1929”

1. „Vechiul Testament. Fecerea I”, 26

2. *Ibidem* 3-5

3. „Istoria sufletului” (ibid.)

IV. ORTODOXIA

I. ECUMENICITATEA ORTODOXĂ

Sinodul Ecumenic Ortodox

Apărut în „Cuvântul”, an III, nr. 463, 26 mai 1926, p. 1. Semnat *Nae Ionescu*

1. Patriarhul ecumenic Vasile al III-lea al Constantinopolului (1843-1929). Profesor la Școala Teologică din Halki, director al Seminarului din Craiova, mitropolit de Ambalox al Patagoniei și al Niseei. Cărturar și patriarh al Constantinopolului între 1925-1929

2. C. CHIRIȚESCU. *Adaptation de la Pascha au calendrier rectifié*. Traduction de J. M. B. Gratiano. Edition revue par l'auteur. Bucarest, 1925, 27 p.

Constantin Chiricescu (1863-1929). Profesor la catedra de Patologie și Istoria cultelor la Facultatea de Teologie din București. Traductor, autor de manuale și al unor lucrări de specialitate: *Exegetica biblică* (1898), *Arheologia biblică* (1913), *Introducere în studiul cărții de Testamentului Vechi* (1903), *Istoria dogmei* (1904).

În legătură cu chestiunile privitoare la calendar, a publicat: *Către Ierusalim pentru anul 1923*, *Pacea și Biserica creștină Ortodoxă de Răsărit în conformitate cu calendarul ortodox* (1925) și în versiune franceză și *Așezarea Paștelui în calendarul ortodox* (1926) și în versiune franceză și rusă.

3. Patriarhul ecumenic Grigorie al VII-lea (între 1913-1921).

La Ierusalim

Publicat în „Cuvântul”, an III, nr. 511, 21 iulie 1926, p. 2 (rubrica: „Bloc-notes”). Semnat *Dimitrie Ionescu*

Discurs despre GRIGORIE CRISTESCU. *Mai aproape de tine, Ierusalime! Meditație din căminul Sibiului*, 1926, 320 p.

Nevoia unor congrese panortodoxe

Tipărit în „Cuvântul”, an III, nr. 783, 13 iunie 1927, p. 1, rubrica: „Duminică”. Semnat *Nae Ionescu*

Titlul aparține editurii

Mihail Călinescu (1868-1939). Episcop al Caransebeșului (1910-1919), mitropolit primar al României întregite din 18 decembrie 1919, patriarh al Bisericii Ortodoxe Române din 1 noiembrie 1925 până la moarte.

Militant pe lângă social, cultural și politic, a luat inițiativa apariției sau reapariției unor reviste (Biserica Ortodoxă Română - Apostolul), a tipărit *Bihorul* sinodal (1876), a creat *Noul Testament* și a altor colecții de cărți teologice, a înființat Academia de Muzică și Găină din București (1927), a ridat palatul patriarhal și a dispus reparația catedralei ortodoxe din Iași.

Pe plan național și politic, a fost membru al delegației românilor transilvăneni la Conferința de la București (1919), a făcut parte din regentă (21 iunie 1927 - 8 iunie 1930) și a fost prim-ministru (10 februarie 1938 - 6 martie 1939).

A publicat mai multe volume de predici, cu cântări și pastorale.

2. Revista „Logos” cu subtitlul „Revistă internațională de sinteză ortodoxă”, înființată și condusă de Nae Ionescu, a apărut în două numere nr. 1 - 928, 160 p., cu contribuții unor personalități ale vieții religioase europene ca G. Florovskij, N. Berdiaev, Leon Karsavin, F. W. Lörster și românești: Victor Popescu, Al. Bănuțeanu, I. Scriban, Mircea Eliade etc. și nr. 2 - 1928, a carei coaborează N. N. Gribokovsky, I. H. Greenwood, H. Stroth, și de la noi Basile Gheorghiu, I. Mădălescu, Virgil Godeanu, Victor Popescu, Mircea Eliade, I. Scriban și al.

Conducerea religioasă a Răsăritului

Apărut în „Cuvântul”, an V, nr. 1422, 8 aprilie 1929, p. 1, rubrica „Duminică”, Semnat Nae Ionescu.

1. Titlul aparține editoarei.

Sinodul de la Iași din 1642 a adunat pentru prima dată reprezentanți ai celor trei mari ramuri ale Ortodoxiei: greacă, slavă și română. Desfășurat între 15 septembrie - 27 octombrie 1642, în sala vestică a Mănăstirii Sfînti Trei Ierarhi, a avut drept principala chestiune cercetarea *Marturisirii ortodoxe* a lui Petru Moșilă.

2. Vasile Lupu (domnia între 1634 - 1653), Mare apărător al Ortodoxiei, cărturar și autor de lucrări teologice precum *Academia de la Mănăstirea Sfînti Trei Ierarhi* (1640).

3. Petru Moșilă, mitropolit al Kievului între 1633 - 1646, unde a înființat Academia Moșilă, cea mai veche universitate ortodoxă. Autor al *Marturisirii ortodoxe*, compusă în limba română între 1639 - 1640, aprobată de sinodul de la Kiev din 1640, cu excepția a două chestiuni de lămurire: cea a celui de la Iași din 1642, tradusă în greacă popoară de Meletie Smigul de către al Patriarhiei Ecumenice și considerată cea mai completă expunere a învățăturii Bisericii Ortodoxe după vechile Simboloare de credință.

4. În textul din ziar: „împrejurări”.

Rosturile conducătoare ale Bisericii noastre

Publicat în „Cuvântul”, an V, nr. 1547, 12 august 1929, p. 1, rubrica „Duminică”, Semnat Nae Ionescu.

1. Titlul aparține editoarei.

1. Constantin Medrea (1886 - 1971), Preot, călugăr în 1924, arhiepiscop care a Arhiepiscopiei Bucureștilor sub numele de Târnovișteanul, între 1926 și 1935, director și profesor de liturgică la Academia de Muzică Religioasă din București, mitropolit al Bucovinei (1941 - 1945).

2. *Învățătură*, editor, autor de studii teologice și a unor lucrări de specialitate printre care *Prințul și domnia*, *Acte și documente* (1926), *Catavul de hirotonia al Episcopiei Rădăuților pe anul 1757 - 1782* (1943) etc.

3. Biserica bulgară a cerut în 1859 crearea unui exarhat bulgar independent de Patriarhia Ecumenică, recunoscut de sultanul Abdul-Aziz în 1870. Prin urmare, Patriarhia Ecumenică a declarat Biserica Bulgară schismatică în sinodul de la Constantinopol din 1872, sub Patriarhatul Ecumenic Antim al VI-lea. Schisma a durat până în 1945, când a fost ridicată de Patriarhatul Ecumenic Veniamin I.

3. În ziar lipsă în ziar.

Sfinți naționali?

Apărut în Cuvântul, an VI nr. 1768, 24 martie 1930, p. 1, rubrica Duminică. Semnat Vae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Cerută de A. I. Caza în 1864, autocelația Bisericii Ortodoxe Române este recunoscută de Patriarhia Ecumenică la 25 aprilie 1885 prin Tomosul sinodal acordat de Patriarhul ecumenic de Constantinopol, Ioachim al IV-lea și de Sinodul patriarhal sub mitropolitul primat Calinic Alieșescu

Nedumeriri

Apărut în Cuvântul, an VI nr. 1782, 7 aprilie 1930, p. 1, rubrica Duminică. Semnat Vae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Cherontie Nicolau (1867-1948), ieromonah la Cernica, arhieru-vicar al Episcopiei Tomisului și titlul Silistreanului, din 1923 până în 1926 și apoi episcop al Tomisului reșus în 1942. Autor al unor lucrări de muzică psaltică, al unui *Indrumător liturgic* (1939) și al unui *Indrumător pentru*

Pregătiri pentru Sinodul panortodox

Publicat în Cuvântul, an VI nr. 1835, 2 iunie 1930, p. 1, rubrica Duminică. Semnat Vae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Sfântul Sinod și statul român sunt în vină

Publicat în Cuvântul, an VIII nr. 2544, 23 mai 1932, p. 1. Semnat Vae Ionescu
1. Sinodul panortodox s-a desfășurat la bandă autocelația la 12 aprilie 1932 prin Tomosul Patriarhului Ecumenic de Constantinopol

În chestiunea Bisericii albaneze

O punere la punct -

Apărut în Cuvântul, an VIII nr. 2548, 27 mai 1932, p. 3. Nesemnat

2. PRI DANIA SAU SFÂNTA TRADIȚIE

Iubirea aproapelui și iubirea metafizică

Apărut în Cuvântul, an III nr. 570, 27 septembrie 1926, p. 1, rubrica Duminică. Semnat Vae Ionescu

1. Citat în N. Ionescu, *Introducere în știința și filosofia* I d. cit., p. 200-201

Titlul aparține editoarei

2. Noaptea iubirii este să faciă din doi unul (lat.)

Învățătura Bisericii

Publicat în Cuvântul, an III nr. 576, 4 octombrie 1926, p. 1, rubrica Duminică. Semnat Vae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Marin Ionescu (1891-1965), Profesor și teolog, preot din 1926 la biserica Sfântul Ștefan

(Cărbu-cu-Harză) I d. n. București

Iertarea creștină

Apărut în „Cuvântul” an III nr. 624, 29 noiembrie 1926, rubrica „Duminică” Semnat *Nae Ionescu*

Inclus în NAE IONESCU *Roca vânturilor* Ed. cit. p. 41-43 c. 10 al *Duminică*

Titlul aparține editoarei

1. *Evangelia după Matei* 18-22

2. *Evangelia după Luca* 23-34

3. Nu te mai agita în interesul tău (lat.)

Crede și te vei mântui

1. p. 1 în „Cuvântul” an IV nr. 1090, 7 mai 1928 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat *Nae Ionescu*
Titlul aparține editoarei

Ce e Predania?

Publicat în *Predania* an I nr. 2, 1 martie 1932 p. 1-2 Semnat *Nae Ionescu*

Inclus în NAE IONESCU *Roca vânturilor* Ed. cit. p. 72-76

1. A. J. E. Fouillée (1836-1912) filosof francez neospiritualist, autor al unor cărți de căutare a surselor forte inspirată din filosofia kantiană a libertății Ernst Haeckel (1804-1919) biotolog german darwinist, reprezentant al materialismului științific, autor al *Legii heredității* după care organismul repetă filogenia

3 DISCIPLINA CANONICĂ ȘI DOGMATICA ORTODOXĂ

Stil nou – stil vechi

- Sau cum se face propaganda rusească -

Apărut în „Cuvântul” an III nr. 645, 24 decembrie 1926, p. 1 Semnat *B. Răduț*

1. Papa Grigore al XIII-lea (între 1572-1585) prin bula *Inter gravissimas* a îndreptat calendarul, adică ziua de 4 octombrie devenind 15 octombrie 1582. Calendarul numit *gregorian* de la numele său, nu a fost adoptat de Biserica Ortodoxă, acestea menținându-l pe cel *ian* până la Conferința panortodoxă de la Constantinopol din 1923. Biserica Ortodoxă Română l-a aplicat începând cu 1 octombrie 1924, dată care devine 14 octombrie

2. Vezi *Penru iericii basarabeni* în „România nouă”, an III, nr. 169 (389) 22 decembrie 1926 p. 4. Ne-semnat

Locotenința patriarhală

1. p. 1 în „Cuvântul” an III nr. 822, 29 iulie 1927 p. 1 Semnat *Nae Ionescu*

1. Situație determinată de moartea regelui Ferdinand în 20 iulie 1927. Miron Cristea este regent de la 20 iulie 1927 până la 8 iunie 1930

2. Publicat în „Cuvântul”, an III nr. 818, 24 iulie 1927 p. 1 Semnat *Nae Ionescu*

Canoanele

Publicat în „Cuvântul” an III nr. 825, 1 august 1927, rubrica „Duminică” Semnat *Nae Ionescu*

Titlul aparține editoarei

Patriarhul și regenta

1. Apărut în „Cuvântul” an III nr 847 27 august 1927 p. 1. Semnat Vae Ionescu
2. Vezi: IIT SIMEONIA LARGOVISTEANU, Patriarhul și regenta în „Cuvântul” an III nr 849 29 august 1927 p. 1

Ministerul

Apărut în „Cuvântul” an III nr 848 28 august 1927 p. 1. Semnat Vae Ionescu
1. Vezi: IIT SIMEONIA LARGOVISTEANU, Patriarhul și regenta în „Cuvântul” an III nr 849 29 august 1927 p. 1

Indatorire de

1. Apărut în „Cuvântul” an III nr 848 28 august 1927 p. 1. Semnat Vae Ionescu
2. Vezi: IIT SIMEONIA LARGOVISTEANU, Patriarhul și regenta în „Cuvântul” an III nr 849 29 august 1927 p. 1

Apărătorii patriarhului

1. Apărut în „Cuvântul” an III nr 849 29 august 1927 p. 1. Semnat Vae Ionescu
2. Vezi: IIT SIMEONIA LARGOVISTEANU, Patriarhul și regenta în „Cuvântul” an III nr 849 29 august 1927 p. 1
3. Vezi: IIT SIMEONIA LARGOVISTEANU, Patriarhul și regenta în „Cuvântul” an III nr 849 29 august 1927 p. 1

În sfârșit, argumentele

Apărut în „Cuvântul” an III nr 849 29 august 1927 p. 1. Semnat Vae Ionescu

Răspuns unui canonist

1. Apărut în „Cuvântul” an III nr 848 28 august 1927 p. 1. Semnat Vae Ionescu
2. Vezi: IIT SIMEONIA LARGOVISTEANU, Patriarhul și regenta în „Cuvântul” an III nr 849 29 august 1927 p. 1

„Patriarhul și regenta”

Răspuns P. S. Ia Simeonia Lărgovisteanu

Apărut în „Cuvântul” an III nr 850 30 august 1927 p. 1. Semnat Vae Ionescu
1. Vezi: IIT SIMEONIA LARGOVISTEANU, Patriarhul și regenta în „Cuvântul” an III nr 849 29 august 1927 p. 1
2. Al. I. Iepedatu (1876-1954) ministru al Cultelor și Arhiepiscop în guvernul I. I. C. Brătianu (10 octombrie 1923 - 29 martie 1926) în guvernul G. R. Averescu (4 21 iunie 1927) în guvernul B. Știrbey (22 iunie - 23 noiembrie 1927) și în guvernul I. I. C. Brătianu (24 noiembrie 1927 - 9 noiembrie 1928)
3. Sub ministerialul său s-a votat Statutul de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române (1925)

Patriarhul român și canoanele

Al doilea răspuns P. S. Tit Simedrea Târgovișteanului

Tipărit în „Cuvântul”, an III nr. 852, 1 septembrie 1927, p. 1-2. Semnat Nae Ionescu
1. În termenii clari. (lat.)

Convocarea Sf[ântului] Sinod

Chestiunea prealabilă

Publicat în „Cuvântul”, an III nr. 875, 24 septembrie 1927, p. 1. Semnat Nae Ionescu
1. Contradicție în alinbuirea unei calități. (lat.)

Biserica, îndreptarul nostru

Apărut în „Cuvântul”, an III, nr. 947, 5 decembrie 1927, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu
Tit. ul aparține editoarei

Scrisoare deschisă Înalte Prea Sfinției Sale domnului domn dr. Miron Cristea, Patriarh al României

Publicată în „Cuvântul”, an III nr. 950, 8 decembrie 1927, p. 1. Semnată Nae Ionescu
1. Probabil monseniorul Vladimir Ghica (1873-1954), convertit în 1902 la catolicism, ordinar în 1923 la Paris, prieten al filosofului român

Jurământul preoților

Tipărit în „Cuvântul”, an IV nr. 1083, 30 aprilie 1928, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu
Titlul aparține editoarei
1. Vezi: *Regulament pentru disciplina bisericească*. București, 1873, 32 p. (Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice)
2. *Evangelia după Matei* 5-37
3. C. A. RA. C. S. S. M. POTIIS, *Συντάγμα τῶν Θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων τῶν τε ἑλλήνων καὶ πανεπιστημίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἑκκλησιαστικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος ἁγίων πατέρων ἐκδοθέν*. Τόμος I-VI. Ἀθῆναι 1852-1859

Între roate

Tipărit în „Cuvântul”, an IV, nr. 1114, 31 mai 1928, p. 1. Semnat Nae Ionescu

Distinguo

Apărut în „Cuvântul”, an IV nr. 1120, 6 iunie 1928, p. 1. Semnat Nae Ionescu

Conflictul din Sf[ântul] Sinod

Publicat în „Cuvântul”, an IV, nr. 1129, 15 iunie 1928, p. 1. Semnat Nae Ionescu

Nedumeriri canonic-juridice

Tipărit în „Cuvântul”, an IV nr. 1132, 18 iunie 1928, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu
Titlul aparține editoarei

1. *THEOCLITUS H. VASILCOV, Lavodikov sine Pandector canonum sive apostolorum...*
Insum ab Alex. Ilexia tirae a receptum. Titulus in typis in duos omnes divisum. (Londra,
 Oxoni, 1672. 2 vol.)

Ce este un sinod?

Apărut în „Cuvântul”, an IV, nr. 1140, 26 iunie 1928, p. 1. Semnat Nae Ionescu.

1. Sfântul Ioan Hrisostom († 407). Mare predicator al Bisericii, asceț și reformator, autor al Eutropiei, care-i poartă numele. A fost episcop al Constantinopolului în 397, intră în conflict cu Eutropia, ministru al împăratului Arcadius, este depus de sinodul local de la Stejar, nr. 402 și exilat.

Schisma

1. p. 1 în „Cuvântul”, an IV, nr. 1142, 28 iunie 1928, p. 1. Semnat Nae Ionescu.

Liga arhierilor creștini

Publicat în „Cuvântul”, an IV, nr. 1143, 29 iunie 1928, p. 1. Semnat Nae Ionescu.

1. Lucian Triteanu (1872-1953). Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Râmnicului cu titulul Craioveanul, în 1922 episcop al Romanului, din 1923 până în 1947.

2. Vartolomeu Stănescu (1875-1954). Profesor de *Nou Testament* la Facultatea de Teologie din București (1913-1919), episcop eparhial la Râmnic, din 1921 până în 1938, când se stabilește la Mănăstirea Bistrița, unde rămâne până la moarte.

Amplă activitate culturală, misionară și filantropică, inițiator al ziarului „Renașterea”, autor de lucrări teologice, printre care: *Autenticitatea cărților sfinte ale Noului Testament* (1935), *Scurte încercări de creștinism social* (1913), *Produsuri sufletești și realități verificate* (1934) etc.

3. Vasilion Puiu (1879-1964). Episcop de Argeș în 1921, episcop al Hotinului, din 1923, mitropolit al Bucovinei, din 1935, retras în 1940, mitropolit al Transnistriei, între 1942-1944. Refugiu în Occident după 1944, conducător al eparhiei române cu sed al la Paris.

Teolog și predicator, publică mai multe lucrări, printre care: *Din istoria vieții monahale* (1911), *Mănăstirile din Basarabia* (1919), *Glas în pustie* (1931), *Documente basarabene* (1928-1938) etc.

Dificultăți bisencești

Ce e cu data Sfintelor Paști?

Apărut în „Cuvântul”, an IV, nr. 1147, 3 iulie 1928, p. 1. Nesemnat.

1. Nae Ionescu se referă la perioada cât Octavian Goga a fost ministru de Interne în cabinetul condus de generalul Al. Averescu (30 martie 1926 - 3 iunie 1927).

Agitații pe tema calendarului

Tipărit în „Cuvântul”, an IV, nr. 1199, 24 august 1928, p. 1. Semnat N. I.

Pentru liniștirea creștinilor

Publicat în „Cuvântul”, an IV, nr. 1201, 26 august 1928, p. 1. Semnat Nae Ionescu.

O pastorală nesincară

Apărut în „Cuvântul”, an IV, nr. 1223, 17 septembrie 1928, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

Revizuirea canoanelor

Tipărit în „Cuvântul”, an IV nr 1228 22 septembrie 1928 p. 1 Semnat Nae Ionescu

1. Dimitrie Boroianu (1864-1951) Profesor de Dogmatică (1902-1904) și de Drept bisericesc (1904-1936) la Facultatea de Teologie din București. Autor de articole în presă, de manuale și de lucrări de specialitate printre care *Istoria dogmelor Bisericii creștine Ortodoxe de Răsărit* (1893), *Istoria Bisericii creștine* (1895), *Dreptul bisericesc*, vol. I și II (1899), *Costumi de drept bisericesc* (1905) etc.

2. Constantin Dron (1883-1972) Preot, traducător și autor al unor lucrări de drept canonic printre care *Canoanele Tevi și interpretare* vol. I (1933) și vol. II (1935).

3. C. DRON, *Canonarea actuală a canoanelor* (teză de doctorat) București 1928 190 p.

4. Vezi GH. RĂDOVEANU *Canoanele* în „Cuvântul” an IV nr 1169 25 iulie 1928 p. 1-2. Urmat de replica lui C. DRON *Canoanele?* *ibidem*, an IV, nr 1181 6 august 1928 p. 1 și de alte două articole ale lui GH. RĂDOVEANU *Problema canoanelor* I *ibidem* an IV nr 1197 22 august 1928 p. 1-2 și II nr 1206 25 august 1927 p. 1-3.

Pentru reluarea tradiției dogmatice răsăritene

Publicat în „Cuvântul”, an IV, nr 1244, 8 octombrie 1928, p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlu aparține editoarei

1. Vezi art. nesemnat *Adevăr și iubire. Note pe marginea unui articol despre unitatea bisericii creștine în Unitate* an XXVIII nr 38 22 septembrie 1928 p. 1.

2. P. S. SPATARU, *Lui Teofil al nostru* (I), în „Cuvântul” an IV, nr 1234 28 septembrie 1928 p. 1.

3. Mișcare împotriva raționalismului protestant, născută în sinul acestuia în secolul al XVIII-lea, care prevedea întoarcerea la un creștinism al lui Dumnezeu în care dogma să nu lucreze numai asupra rațiunii ci și asupra sentimentului și a voinței. Intemeietor Filip Iacob Spener.

Un sghinion patriarhal

Apărut în „Cuvântul” an V nr 1333, 7 ianuarie 1929 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlu aparține editoarei

1. Una dintre cele trei răspunsuri ale Patriarhului Ieremia al II-lea al Constantinopolului către teologii protestanți din Tübingen (1573-1581). Așezat de unii dogmaticieni precum I. N. KARMER în *Monumente dogmatice și simbolice ale Bisericii Ortodoxe Sahornicești* (ed. în limba greacă, 2 vol. Atena, 1960-1963) în rândul acelor texte dogmatice neratificate de un sinod ecumenic, dar având un grad de autoritate apropiat de al acestora.

Prin mărăciuni

Tipărit în „Cuvântul” an V nr 1340, 14 ianuarie 1929 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlu aparține editoarei

Rătăciră cea de pe urmă

Publicat în „Cuvântul” an V nr 1353 27 ianuarie 1929 p. 1 Semnat Nae Ionescu

După hotărârea Sinodului

Publicat în „Cuvântul” an V nr 1355 29 ianuarie 1929 p. 1 Semnat Nae Ionescu

Lot despre rătăcirea sinodală Încheiere -

- 1 pâră în „Cuvântul”, an V, nr. 1362, 9 februarie 1929, p. 1. Semnat Nae Ionescu.
1 Judecătoria tale Doamne mă adresezi (lat).
2 Cât corupți din Echiul Testament Ieremie! 3, 19 și 21.

Despre sinoadele tâlhărești, pe care le uită d-l V. Goldiș

- Publicat în „Cuvântul”, an V, nr. 1366, 9 februarie 1929, p. 1. Semnat Nae Ionescu.
1 Vasile Goldiș (1862-1934). Om politic, membru secretar de stat în guvernele M. Phocșkyde (17 septembrie 1918 - 27 septembrie 1919), A. Văcărescu (27 septembrie 1919 - 16 noiembrie 1919) și Al. Averescu (18 martie 1920 - 6 decembrie 1921), ministrul Justiției și Afacerilor în guvernul Averescu (30 martie 1926 - 3 iunie 1927).
2 Creștină împietrită (lat).
3 Sinodul tâlhăresc de la Efes a fost convocat în august 449 pentru dăruirea tulburărilor produse în Biserica de creștină monofizită a lui Eutihie. Sinodul a aprobat monofizismul. Hotărârile lui au fost anulate de Sinodul Ecumenic de la Calcedon, d.n. 451.

Tranzacție

- Apărut în „Cuvântul”, an V, nr. 1368, 11 februarie 1929, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.
Titlul aparține editoarei.

Panica sinodală

- 1 pâră în „Cuvântul”, an V, nr. 1369, 12 februarie 1929, p. 1. Semnat Nae Ionescu.
1 Se tolerează (lat).

Sinodul în gravă încurcătură

Scrisoarea pastorală este neutralizată de hotărârea de la 8 februarie
O nouă campanie de lămurire

- Publicat în „Cuvântul”, an V, nr. 1371, 14 februarie 1929, p. 1 sub genericul „Rătăcirea sinodală”. Nesemnat.
1 Cronologia acestor articole nu a fost respectată întocmai. Iată titlurile și data publicării lor: MIHAILA VIȘCĂNESCU, *Neîncredințarea scrisorilor sinodale*, în „Cuvântul”, an V, nr. 1373, 16 februarie 1929, p. 1-2; PAUL STERIAN, *Nesinceritatea scrisorilor sinodale*, *ibidem*, nr. 1374, 17 februarie 1929, p. 1-2; GHEORGHE RĂDOVEANU, *Falsurile scrisorilor sinodale*, *ibidem*, nr. 1375, 18 februarie 1929, p. 1-2; SANDU TUDOR, *Fostul Sinod față de el însuși*, *ibidem*, nr. 1376, 19 februarie 1929, p. 1-2. În încheierea acestei campanii, Nae Ionescu a semnat articolul: *Cele două Paști*, *ibidem*, nr. 1377, 20 februarie 1929, p. 1.

Cresc agitațiile

- Apărut în „Cuvântul”, an V, nr. 1375, 18 februarie 1929, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.
Titlul aparține editoarei.
1 Grigorie Comșa (1889-1935). Episcop de Arad din 3 mai 1925, păstorind până la moarte. Publicist, autor al câtorva colecții de lucrări teologice și moralizatoare și al mai multor volume de predici și lucrări antisectare.

Cine e vinovatul de la 24 ianuarie

- Cum s-a schimbat calendarul. Un ministru excesiv și un mitropolit plecat
De ce nu s-a renunțat la data de 31 martie

Tipărit în „Cuvântul” an V nr 1376, 19 februarie 1929 p. 1-2, sub genericul Rădăceala sinodala. Nesemnă

Cele două Paști

Publicat în „Cuvântul” an V, nr 1377, 20 februarie 1929 p. 1. Semnat Nae Ionescu.
1. Justinian Teculescu (1865-1932). Președinte al Consiliului Național Român din Alba Iul și membru al guvernului care pregătirea Marii Adunări Naționale de la 1 decembrie 1918, episcop al Armatelor din 1922 și episcop al Cetății Albe și Ismailului din 17 decembrie 1924 până la moarte. Coordonator în presa vremii, autor de predici strânse în volumul *Pentru neam și țară* (1931).

În legea strămoșilor și a lui Dumnezeu

Apărut în „Cuvântul” an V nr 1382, 25 februarie 1929 p. 1 rubrica Duminică. Semnat Nae Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

Un episcop sincer

Tipărit în „Cuvântul” an V nr 1386, 1 martie 1929 p. 1. Semnat N. I.
1. Ep. I. C. IAN Ștantul sinod. *Calendarul Paștelui* în *Cronica Romană*. Revista culturală episcopială Romană, cu binecuvântarea P. S. S. episcop Iucian. An VI nr 2 februarie 1929 p. 1. Revista apare cu perioadă lunară între 1924-1935-1949.

Pentru reintrarea în Ortodoxie

Publicat în „Cuvântul” an V nr 1387, 2 martie 1929 p. 1. Semnat Nae Ionescu. Rev. Nae Ionescu. *Rădăcina vânturilor*. Ed. cu p. 34-38.
1. *Evangelia după Luca* 19:39-40.

Pentru restabilirea autorității Bisericii

Apărut în „Cuvântul” an V nr 1389, 4 martie 1929 p. 1 rubrica Duminică. Semnat Nae Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

1. N. I. Lupu (1876-1947). Om politic român, membru de onoare al guvernului Văcărescu din 20 decembrie 1919-9 ianuarie 1920 și Șef al Pop. 10 ianuarie-12 martie 1920, ministru al Instrucțiunii în guvernul Barbu Ștefănescu (14-20 iunie 1920), ministru al Instrucțiunii (1-10 noiembrie 1920) și al Muncii, Cooperatelor și Asigurărilor sociale (22 iunie-20 noiembrie 1927) în guvernul I. I. C. Brătianu și ministru al Muncii, Cooperatelor și Asigurărilor sociale în guvernul V. V. Brătianu (24 noiembrie 1927-9 noiembrie 1928).

Unde e dezlegarea?

Tipărit în „Cuvântul” an V nr 1395, 10 martie 1929 p. 1. Semnat Nae Ionescu.

1. Vezi „Cuvântul” an V nr 1394, 9 martie 1929 p. 3. *Interpretarea d. lui dr. Lupu*.

Prolog de polemică

Publicat în „Cuvântul” an V nr 1395, 10 martie 1929 p. 1 sub genericul „Tot Paștele”.
Semnat Popescu.

Cu privire la calendar a publicat *Chestiuirea calendarului* Conferință ținută la Univer. Buc.
în ziua de 8 (26) februarie 1898. București, 1898, 16 p.

Răspuns Prea Sfințitului Vartolomeu (II)

Apărut în „Cuvântul” an V, nr. 1411, 26 martie 1929, p. 1-2 sub genericul Răstărea sime-
nială. Semnat: Cuvântul.

1. *Evangelhica după Matei* 24-35.

Răspuns Prea Sfințitului Vartolomeu (IV)

Tipărit în „Cuvântul”, an V, nr. 1414, 29 martie 1929, p. 1-2 sub genericul Răstărea sime-
nială. Semnat: Cuvântul.

Ei, și?

Imprimat în „Cuvântul”, an V, nr. 1418, 4 aprilie 1929, p. 1. Semnat: V. I.

1. Principiu de drept roman care înseamnă a-ți reda cuiva deplinătatea unei posesiuni știrbite
dat.

Paștele cel adevărat

Publicat în „Cuvântul”, an V, nr. 1429, 15 aprilie 1929, p. 1 rubrica Duminică. Semnat
Nae Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

Prăznuirea adevăratei Învieri

Imprimat în „Cuvântul”, an V, nr. 1450, 6 mai 1929, p. 1, rubrica Duminică. Semnat Nae
Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

1. Gherasim Săfirin (1849-1922) Profesor și arhiepiscop-vicar al Episcopiei Râmnicului, ca titlu
Orădoveanul, din 1900 episcop al Romanului, până în 1911, când a fost depus din scaun pentru
asa-zise acuzații calomnioase la adresa mitropolitului Atanasie Mirunescu. Autor de lucrări de
muzică psaltică.

Pe când anatema?

Tipărit în „Cuvântul”, an V, nr. 1474, 31 mai 1929, p. 1. Semnat Nae Ionescu.

1. Cuvânt neimprimat în afară.

Înnoire?

Apărut în „Cuvântul”, an V, nr. 1505, 1 iulie 1929, p. 1 rubrica Duminică. Semnat Nae
Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

1. *Raze de lumină* „Revista studenților în teologie din București” apare din ianuarie 1929
până la sfârșitul anului 1930.

2. În afară de studenți în teologie publică articole P. Vintilescu, D. Fecioru (secretar de redac-
ție), T. M. Popescu, I. Mihăilescu, P. C. Deleanu, M. Rea Vulcănescu ș. a.

3. *Revista* ardezează îndăaproape modelul revistei „Logos” a lui Nae Ionescu, căreia îi dedică
multe recenzii și din care reza, în chiar primul număr, studiul lui N. BERDIAEV, *Despre natu-
ra esențiale*.

De asemenea, prezintă mai multe traduceri făcute de Vasile Popescu
 1. „Cuvântul”, an V nr. 1856-23 iunie 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Vasile
 Popescu

2. „Cuvântul”, an V nr. 1856-23 iunie 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Vasile
 Popescu

3. „Cuvântul”, an V nr. 1856-23 iunie 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Vasile
 Popescu

Reclamația curții (lat.)

Publicat în „Cuvântul”, an V nr. 1856-23 iunie 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Vasile
 Popescu

Titlul aparține editoarei

Pentru reînnoirea vieții noastre

Apărut în „Cuvântul”, an VI nr. 1856-23 iunie 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Vasile
 Popescu

Titlul aparține editoarei

1. „Restaurarea regelui Carol al II-lea a avut loc la 27 iunie 1926”

4 CREȘTINISMUL ROMÂNESC

Reforma bisericăască

– Problema autonomiei

1. p. 1 în „Ideea europeană”, an I nr. 34 7-15 februarie 1922 p. 2 Semnat *La prelu de
 Dincoace*

Inclus în: NAL IONESCU, *Suferința rasei albe* Edit. cit. p. 200-204

Sfânta Scriptură în creștinismul românesc

Publicat în „Cuvântul”, an III nr. 456, 18 mai 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Vasile
 Popescu

Titlul aparține editoarei

1. „Lectura domnezească” (lat.)

Organicitatea Ortodoxiei românești

Imprimat în „Cuvântul”, an III nr. 468 31 mai 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Vasile
 Popescu

Titlul aparține editoarei

1. „În concret” (lat.)

Ortodoxia de foileton și radicalismul literar

Apărut în „Cuvântul”, an III nr. 479 13 iunie 1926 p. 1 2 Semnat Vasile Popescu

1. „Biserica Ortodoxă Română” revistă a Sfântului Sinod apare din octombrie 1874 până în
 septembrie 1916 își reia apariția în octombrie 1921 și continuă să apară și azi

2. „Indrăzneală nerușinată” (engl.)

Biserica țărănilor

Tipărit în „Cuvântul” an III, nr. 606, 8 noiembrie 1926, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Inclus în NAE IONESCU, *Rosa vânturilor*. Id. cit., p. 34-36. Titlul este preluat din aceeași editie.

1. Vezi ALEXI PROCUPIVICI, *Introducere în studiul literaturii vechi* (Temeșuța: Inst. de lingv. grafice și educație, Clasașă Bucovinei, 1922, 127 p.

Ecclesia docens

Publicat în „Cuvântul” an III, nr. 623, 28 noiembrie 1926, p. 1. Semnat Nae Ionescu.

1. Biserica învățătură (lat.).

2. Vezi nota 2 de la articolul *Nevoia unor congrese panortodoxe*, p. 583.

Spirit nou în Biserică

Apărut în „Cuvântul” an III, nr. 748, 1 mai 1927, p. 1. Semnat N. I.

1. În anul 1926.

2. *Gânduri creștinești*. Foarte religioasă a parohiei Sf. Ștefan, Curbu-cu-Barză, publicate lunară ce apare (cu întreruperi) din martie 1926 până în noiembrie 1929.

Zeloșii „ortodoxiei”

Tipărit în „Cuvântul” an III, nr. 755, 9 mai 1927, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

O izbândă a Bisericii noastre

Publicat în „Cuvântul”, an III, nr. 863, 12 septembrie 1927, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

O inițiativă pentru întărirea Bisericii

Apărut în „Cuvântul” an IV, nr. 1036, 5 martie 1928, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

O liturghie românească

Tipărit în „Cuvântul” an IV, nr. 1139, 25 iunie 1928, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

Ardelenii în Biserică

Publicat în „Cuvântul” an V, nr. 1182, 7 august 1928, p. 1. Semnat Nae Ionescu.

1. *Statutul Organic al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania* întocmit de mitropolitul Arhiepiscop Săguna (+ 828, 1877), a fost aprobat de Congresul național-bisericesc al românilor orto-

1. p. 100-101. Cuvântul „Cuvântul” an VI, nr. 1804, 1 mai 1930 p. 1. Semnat Nae Ionescu.
Inclus în NAE IONESCU, *Roza vanthurilor* Ed. cit. p. 61-65.
2. Pentru amănuntele tragediei de la Costești - Argeș vezi „Cuvântul” an VI nr. 1795
20 aprilie 1930 p. 3 și 4.
3. (I) dau ca să-mi dai (lat.)

Orthodoxia românească

Apărut în „Cuvântul” an VI nr. 1804, 1 mai 1930 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Apostolul - Căminul Arhiepiscopiei ortodoxe din România - revistă publicată lunar de apate la București din ianuarie 1924 până în 1926.

Apar articole semnate de preoți: Marin C. Ionescu, Vasile P. Ionescu, Nicolae de la B. etica și teologie etc. din y de laici precum și de alții din țară.

Extrem de interesante pentru reconstituirea „ortodoxiei” din România. Bine rești or. În Simedrea sub a căru palamă, apate de la teologie și teologie etc. acestia a semnate uncori. Serex - printre care (I) dau ca să-mi dai (lat.) etc. (I) dau ca să-mi dai (lat.) etc.

Intrudirea de gândire dintre P. S. Tit și Nae Ionescu etc.

2. *Orthodoxie* - *Orthodoxie* dar - pe temeiul conștientizării etc. de P. S. Tit și Nae Ionescu la Congresul Asociației Generale a etc. din România 1928. În „Apostolul” an V nr. 21 1 noiembrie 1928 p. 31-32.

Orthodoxie

1. p. 100-101. Cuvântul an VI, nr. 1804 1 mai 1930 p. 1. Semnat Nae Ionescu

Inclus în NAE IONESCU, *Roza vanthurilor* Ed. cit. p. 61-65

1. Pentru amănuntele tragediei de la Costești - Argeș vezi „Cuvântul” an VI nr. 1795
20 aprilie 1930 p. 3 și 4.

2. (I) dau ca să-mi dai (lat.)

Misiunea pravoslavnică a Bisericii

Publicat în „Cuvântul”, an VI, nr. 1808 5 mai 1930 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

1. *Biblia*, *Cartea lui Iov* 1, 21

Titlul aparține editoarei

Pentru o teologie cu „nespecialiști”

Apărut în „Predania”, an I, nr. 1, 15 februarie 1937 p. 3-4. Semnat Nae Ionescu.

Inclus în NAE IONESCU, *Suferința rasei albe* Ed. cit. p. 226-230

1. Probabil, N. Iorga.

Limitele criticii teologice

Tipărit în „Predania” an I, nr. 5, 15 aprilie 1937 p. 1-3. Semnat Nae Ionescu

Inclus în NAE IONESCU, *Suferința rasei albe* Ed. cit. p. 242-246

V. BISERICA

I. IERARHIA BISERICĂSCĂ

A Laicii

Cultura academică și teologia

Publicat în „Cuvântul”, an III, nr. 636, 13 decembrie 1926, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Ofensiva religioasă a laicilor

Apărut în „Cuvântul”, an III, nr. 940, 28 noiembrie 1927, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Tot despre Biserica luptătoare

Tipărit în „Cuvântul”, an III, nr. 970, 30 decembrie 1927, p. 1, Semnat Nae Ionescu

1. Conferința internațională de la Stockholm, din 19-30 august 1925, organizată de o grupare neoprotestantă intitulată *Life and Work*, pusă sub semnul ecumenismului. Delegația română a fost condusă de mitropolitul Nicolae Bălan.

2. Conferința de la Lausanne din 3-21 august 1927, organizată de o altă grupare a mișcării ecumenice, *Faith and Order*, având drept scop unirea bisericilor pe plan doctrinar. Delegația română a fost condusă de mitropolitul Nectarie Cotlareac al Bucovinei.

3. „A tăcea este moarte” (germ.)

Ah! femeile . ortodoxe

Publicat în „Cuvântul”, an IV, nr. 1038, 7 martie 1928, p. 1, Semnat N. I.

1. Titlul este o aluzie la povestirea omonimă a lui A. P. Cehov.

2. Două rânduri a-be în ziar.

3. În apă de ceva mai bun. (fr.)

De la pregătirile preliminare la discutarea principiilor

Apărut în „Cuvântul”, an IV, nr. 1230, 24 septembrie 1928, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Suplimentul „Cuvântul ortodox” nu a apărut.

O pildă

Imprimat în „Cuvântul”, an V, nr. 1198, 13 martie 1929, p. 1, Semnat N. I.

Iașii în Bizeneă

Tipărit în „Cuvântul” an V nr. 1436 22 aprilie 1929 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Vezi PAUL SIBIRIAN, *Declarațiile celor mai de seamă profesori ai Academiei ruse de Teologie Ortodoxă din Paris. O convertire cu profesorii de drept canonic Kartachoff* în „Cuvântul” an V nr. 1435 21 aprilie 1929 p. 1-2

Un organism al conștiinței religioase

Publicat în „Cuvântul” an V nr. 1433 29 iunie 1929 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

B. Tinerii

Etica sportului

Tipărit în „Cuvântul” an III nr. 462 24 mai 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Nae Ionescu a fost profesor titular de Psihologie la Institutul Național de Educație Fizică din 1923 până în 1938.

2. Nae Ionescu a fost profesor și director de studii la Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu din februarie 1920 până la 1 octombrie 1921.

3. Al. Dolanescu preot și profesor de religie la Liceul de la Mănăstirea Dealu.

Ideologia societăților creștine studențești

Apărut în „Cuvântul” an III nr. 474 7 iunie 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. G. G. ANTONESCU, *Rolul școlii în societatea românească de ieri* în *Revista generală a învățământului*, an XIV nr. 5 mai 1926 p. 301-309.

2. Raffaello Lambruschini (1788-1879), Mayer și Pietro Guicciardini (1808-1886) cei trei reprezentanți ai mișcării de secularizare a statului pontific.

3. Vezi: A. C. T. *Asociația Creștină a Tinerilor* 1. M. C. A. București, Institutul de arte grafice „Sportul” 1924, 13 p. *The* 1. M. C. A. in Roumania 1919-1926 București, Imprimeria Fundației Culturale „Principele Carol” 1926 23 p., *Asociația Creștină a Tinerilor* A. C. T. *O mișcare* A. C. T. *Instituți* București, *Tiparul Universitar*, 1924 127 p.

Tineretul și Ortodoxia

Tipărit în „Cuvântul”, an III, nr. 493, 30 iunie 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Inclus în NAE IONESCU, *Roză vânturilor* Ed. cit., p. 17-19. Titlul este preluat din această ediție.

1. Vezi nota 3 de la articolul *Răspuns Prea Sfințitului Iarol meu* (I), p. 593.

F. A. S. C. R.-ul la Cernăuși

Publicat în „Cuvântul” an III nr. 601, 3 noiembrie 1926 p. 1 Semnat Skyykes

De la noi, la Blaj

Apărut în „Cuvântul” an III nr. 607, 10 noiembrie 1926, p. 1. Semnat *I. Ionescu* în vârstă.

1. Vezi articolul nesemnat *O problemă uitată* în „Lucea” an XXXVI nr. 45, 6 noiembrie 1926, p. 1, în care se citează masiv și se comentează articolul lui Nae Ionescu *F. A. S. C. R. în Cernăuți* (v. supra).

2. Vezi articolul *Biserica părintilor*, în acest volum, p. 211.

La Bran

Tipărit în „Cuvântul” an III nr. 853, 2 septembrie 1927, p. 1. Semnat *A. I.*

Congresul studentesc de la Oradea

Publicat în „Cuvântul”, an III, nr. 954, 12 decembrie 1927, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat *Nae Ionescu*.

Titlul aparține editoarei.

Noua tinerime

Apărut în „Cuvântul” an IV nr. 1079, 26 aprilie 1928, p. 1. Semnat *Nae Ionescu*.

1. „Grădinișă a sufletului” (lat.).

Folosința launtrică a Ortodoxiei

Tipărit în „Cuvântul” an IV nr. 1153, 9 iulie 1928, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat *Nae Ionescu*.

Titlul aparține editoarei.

1. Paul Stenari, secretar general al F. A. S. C. R., și Mircea Vlăcănescu, între 1927 și 1928, director al Oficiului Universitar creat pe lângă Opera de Ajutorare Studențească din cadrul Asociației Studenților Creștini.

Pentru înființarea unui ordin călugăresc de cărturari

Publicat în „Cuvântul” an IV, nr. 1209, 3 septembrie 1928, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat *Nae Ionescu*.

Titlul aparține editoarei.

1. „Descurajare”, „phletis”, în engleză, franceză și germană.

Dezorientare duhovnicească

Apărut în „Cuvântul” an IV nr. 1272, 5 noiembrie 1928, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat *Nae Ionescu*.

Titlul aparține editoarei.

C. Monahii

Un atlet al restaurării vieții monahale

Publicat în „Cuvântul” an III nr. 486, 21 iunie 1926, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat *Nae Ionescu*.

Titlul aparține editoarei.

[illegible]

Disciplines: 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 85

[illegible]

1. Vezir Jeromonah Broussard, 1926, p. 13, fig. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835,

Trei, Doamne și tu + etc.

1. Apare în Cuvântul an III nr 583 21 august 1926, p. 2. Sursa: *op. cit.*
2. Vezi nota 1 de la articolul precedent, p. 5.

1. Vezi nota 1 de la articolul precedent § 6314. Vezi și Raportul din 1947 al Comitetului de salmoneatori, an II, nr 47 13 august 1946 p 4.

2. Vezi PACA A Domnului Vas sare din buie. Din puterile mele se poate face un Afecsiu
an XXXIX nr 13040 20 august 1926 p 1

3. Vezi I. GAVRI. Carte între uniți și ortodocși, în *Proclamații* nr. 64 18 august 1926.

Vezi și NAI ÎNFRUȘINĂ, *Pro Juventute mea*, în „Cuvântul” an 1er nr. 672, 22 aug. 1926
p. 11 inclus în volumul de față p. 507)

Pentru restaurarea tradiției monahale ardelene

Împărit în „Cuvântul”, an III nr. 662 17 ianuarie 1927 p. 1 rubrica „Dumnezeu” Semnat
Nae Ionescu
+ text aparține editoarei

Pentru restaurarea monahismului

Publicat în Cuvântul an III, nr 757 13 mai 1927 p. 1 Seminar 3/1

Banul săracului

Apărut în "Cuvântul", an V nr 1561, 26 august 1929 p. 1 rubrica Duminică Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

D Clericii

Preon

Tipărit în „Cuvântul” an III, nr. 560, 16 septembrie 1926, p. 1. Semnal Skithes

1. Teodor Scorobet (1881-1967) Preot, profesor, consilier arhiepiscopal la Sibiu (1922-1941), călugăr în 1940, vicar arhiepiscopal din 1941 și arhieru vicar al Arhiepiscopiei Sibului din 1946. Traducător și autorul a numeroase articole în presa bisericească.

2. Vezi: IPANDAEU SCOROBET *Chetia recrutării de clerici*. În: *Telegraful* nr. XXIV, nr. 51, 16 iulie 1926, p. 1, nr. 55-57, 30 iulie 1926, p. 1, nr. 58, 13 august 1926, p. 1, nr. 59, 20 august 1926, p. 1, nr. 60, 27 august 1926, p. 1, nr. 61, 3 septembrie 1926, p. 1, nr. 62, 10 septembrie 1926, p. 1.

„Adunările creștinești”

Publicat în *Cuvântul*, an III, nr. 642, 20 decembrie 1926, p. 1, rubrica *Duminică*, Semnal Sărbătorii.

Textul aparține editoarei.

La o aniversare

Apărut în *Cuvântul*, an III, nr. 671, 29 ianuarie 1927, p. 1, Semnal *Skybaci*.

1. Iosif Ierla (1888-1938). Preot, misionar, întemeietor al for. religioase „Lumină creștină” (1922-1935), apoi al suplimentului acestora, „Glasul Domnului”, animator al mișcării cu același nume. Autor a mai multor volume de predici și asemănări, printre care: *Evangelia de după evanghelie* (1922), *De peste an și tălmăcirea lor* (1925), *Din pi dele Mântuitorului* (1927), *Și domnia lui mare* (1929), *Corabia lui Noe* (1930), *Duhul Sânt* (1932-1936), *Ce este Glasul Domnului* (1934, ed. a cincea), *Palde din Evanghelie* (1937) etc.

Obiceruri proaste

Tipărit în *Cuvântul*, an III, nr. 729, 7 aprilie 1927, p. 1, Semnal *Sărbătorii*.

Preotul în religiozitatea răsăriteană

Publicat în *Cuvântul*, an IV, nr. 1008, 6 februarie 1928, p. 1, rubrica *Teologie*, Semnal *Sărbătorii*.

Textul aparține editoarei.

O pagină de disciplină creștinească

Apărut în *Cuvântul*, an IV, nr. 1237, 1 octombrie 1928, p. 1, rubrica *Duminică*, Semnal *Sărbătorii*.

Textul aparține editoarei.

1. Vezi: PR. NICOLAE M. POPESCU *Preoți de mir adormiți în Domnul*. Ed. tura, Institutul Biblic și de Misune al B. O. R., Literatura nr. 2, București, 1942, p. 57-61, capitolul *Papa Ierla din Negrași. Preot văduv cu șapte copii*, 1626.

Congresul preoților

1. par. în *Cuvântul*, an IV, nr. 1260, 24 octombrie 1928, p. 1, Semnal *A. I.*

1. Ion Măhălescu (numele de botez, Ioan) (1874-1948). Profesor agregat, apoi titular din 1908, la catedra de Teologie dogmatică și simbolică a Facultății de Teologie din București, (pană în 1909), decan al facu. tăii (1927-1929 și 1933-1936), preot, din 1923, mitropolit al Moldovei din 1927 până în 1947.

A scris mai numeroase lucrări teologice, printre care: *Teologia dogmatică specială* (1907), *Teologia mistică*, *testinului ortodox* (1918), *Curs de teologie fundamentală* (1925-1926), *Curs de teologie fundamentală sau Apologetică* (1941) etc.

Solidaritatea preoților cu chiriarhii

Publicat în *Cuvântul*, an V, nr. 1519, 15 iulie 1929, p. 1, rubrica *Duminică*, Semnal *Sărbătorii*.

Simonie?

Apărut în Cuvântul , an IV, nr 1167, 23 iunie 1928, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu
Titlul aparține editoarei

Îndatorirea episcopatului

Tipărit în Cuvântul , an IV nr 1181, 6 august 1928, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu
Titlul aparține editoarei

Sprrijinul presei în renașterea vieții religioase

Publicat în Cuvântul , an IV, nr 1202, 27 august 1928, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu
Titlul aparține editoarei

După alegerile episcopale

Publicat în Cuvântul , an X nr 3055, 26 octombrie 1933, p. 1 Semnat Nae Ionescu

F Mitropolii

Misionarism

Însemnări apărute în Cuvântul , an III nr 548, 2 septembrie 1926, p. 2 rubrica „Acțiunile” (Articole) Nesemnat

1. TRANDAFIR SCOROBET *„Iăzuit-am lumina cea adevărată”* Recentele cărări de trecere a unilor la Ortodoxie. Însemnate de Sibila Tiparu. Tipografia Arhidiecezane 1921, 63 p.

2. VECI *„Eparhia Râmnicului și Nouului Severin Anuar pe anul 1921-1925”* Intocmit de P. S. episcop Vartolomeu [] București: Tipografiile Române Unite, 1924 (pe coperta I 1925) XVI + 944 p.

Mitropolia Basarabiei

Apărut în Cuvântul , an IV nr 1080, 27 aprilie 1928, p. 1 Semnat Nae Ionescu

1. Biserica Ortodoxă Română a fost ridicată la rangul de Patriarhie la 30 iulie 1925, prin hotărârea 1579 a Patriarhului, ecumenic Vasile al III-lea și al Sfantului Sinod al Patriarhiei din Constantinopol.

În plin Ev Mediu

Apărut în Cuvântul , an IV nr 1158, 14 iulie 1928, p. 1 Semnat N. I.

Și despre Canon

Apărut în Cuvântul , an IV nr 1162, 18 iulie 1928, p. 1 Semnat N. I.

1. Canon Dionisie Arădănescu (1837-1922) (slugă la Mănăstirea Neamț, ierodac, ieromonah și prelosinghel, hirotonit arhieric cu titlul „Hăcșoianul” la Roman, mitropolit primat al României din 1912, rețaxat din scaun în 1919 din cauza atitudinii sale în timpul războiului).

Și o vorbă de pace

- Apărat în „Cuvântul” an IV, nr. 1177-2 august 1928 p. 1. Semnat Nae Ionescu.
 1. Chelmarcea I. P. S. în timpul primarului Călinescu, călător pe la părinți în Moldova Jale 1923. Titlu aparține editoarei.
 1917. Vezi textul acestor publicații în „Pacea” nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

Fapte

1. Părinte în „Cuvântul” an IV, nr. 1188-13 august 1928 p. 1 rubrica Duminică. Semnat Nae Ionescu.
 Titlu aparține editoarei.
 1. Iosebici Roșca (1856-1944) Profesor de Drept canonic la Institutul teologic-pedagogic din Sibiu (1894-1928) rector al Academiei teologice după 1921.

Păcatul orgoliului

- Publicat în „Cuvântul”, an V, nr. 1396-11 martie 1929 p. 1 rubrica Duminică. Semnat Nae Ionescu.
 Titlu aparține editoarei.

Absenteism

- Apărat în „Cuvântul” an V, nr. 1461-20 mai 1929 p. 1 rubrica Duminică. Semnat Nae Ionescu.
 Titlu aparține editoarei.

Vorba noastră

- Tipărit în „Cuvântul” an VI, nr. 1877-14 iulie 1930 p. 1 rubrica Duminică. Semnat Nae Ionescu.
 Titlu aparține editoarei.
 1. Neclarie Căltăreanu (1875-1935) Profesor la catedra de Teologie practică a Facultății de Teologie din Cernăuți, din 1919 episcop de Cetatea Albă din 1923 arhiepiscop al Cernăuților și mitropolit al Bacovinei din 1924, păstorind până la moarte. Editor și autor al unor lucrări de drept bisericesc, omiletică și liturgică.
 2. *Evangelia după Matei* 5-37.

G. Patriarhul

Tot despre refacerea vieții mănăstirești

- Publicat în „Cuvântul” an III, nr. 528-9 august 1926 p. 1, rubrica Duminică. Semnat Nae Ionescu.
 Titlu aparține editoarei.
 1. DAMIAN STĂNESCU: *Mănăstirea Căldărușani*. Cu o prefață de I. P. S. mitropolit personal al României. Dr. Miron Cristea București 1924, 120 p.

Pierderea simțului Ortodoxiei

Apărut în „Cuvântul” an V nr. 1354, 28 ianuarie 1929 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Patriarh ecumenic sub numele de Meletie al IV-lea, între 1921 și 1923 sub a cărui direcție s-a desfășurat prima conferință panortodoxă de la Constantinopol (10 mai - 9 iunie 1923) pentru îndreptarea calendarului patriarh al Alexandriei sub numele de Meletie al II-lea, între 1926 și 1934. În urma discuțiilor avute la a șaptea conferință de la Canterbury (15-18 iulie 1936) comunică Patriarhiei Ecumenice decizia Patriarhiei Alexandriei de a recunoaște hirotoniile anglicane

Pentru mai mare slavă a lui Dumnezeu

Tipărit în „Cuvântul”, an V nr. 1340 5 august 1929 p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Sabia stăpânirii lumești

Publicat în „Cuvântul” an V nr. 1645 18 noiembrie 1929 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

„Pre stăpânul și arhierul”

- La 20 de ani de păstorie a î. p. S. Miron

Apărut în „Cuvântul” an V nr. 1651 24 noiembrie 1929 p. 1 Semnat Nae Ionescu

1. La 18 decembrie 1919 Miron Cristea a fost ales mitropolit primat al României iar la 4 februarie 1925 patriarh

2. Nae Ionescu este luat prizonier de război pe vremea când se afla la studii de doctorat în Germania după intrarea României în război împotriva Puterilor Centrale, în 4-17 octombrie 1916. Stă în lagărul Celle-Schloß de lângă Hanovra până pe la jumătatea lunii septembrie a anului 1917

3. Locotenentul în rezervă August Vasilescu, student la Technische Schule de la Charlottenburg

Un plan european

Tipărit în „Cuvântul” an VI nr. 1698 13 ianuarie 1930 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Victor Popescu (1897-1978) Doctor în teologie în 1929, preot și profesor la Internatul Teologic și respectiv la Liceul „Societății Ortodoxe a Femeilor Române”, director al Școlii de cântăreți bisericești (1948-1952), preot la Biserica Sfântul Anton din București (1952-1978)

Traducător, autor de lucrări teologice printre care *Jertfă de soră* (1927), *Problema religioasă în țara noastră* (1933), *Simbolurile euharistice în frescele din catacombe* (1937), *Orientul creștin* (1937), *Sufletul preotului în lupta cu ispitele* (1943), *Icoana Maicii Domnului* (1944), etc.

„Demisia” părintelui patriarh

Publicat în „Cuvântul” an VI nr. 1935 30 septembrie 1930 p. 1 Semnat Nae Ionescu

Unde e ierarhul?

Aparut în Cuvântul, an VI nr. 454 27 septembrie 1930 p. 1 rubrica Duminică Semnat
Nae Ionescu
Titlu aparține editoarei

2. PROBLEME ȘI RĂDĂCINI ADMINISTRATIVE

A Din interiorul țării

O stare de spirit periculoasă

1. Partea în Cuvântul, an III nr. 494 1 iulie 1926 p. 1 Nesemnat
2. Instalat la 30 martie 1926, până la 3 iunie 1927

În jurul cazului de la Hamba

Publicat în Cuvântul, an III nr. 547 septembrie 1926 p. 1 Semnat Nae Ionescu
1. Vezi: *Harta de trecere la Biserica moșilor și strămoșilor noștri* de Nae Ionescu
Hamba în Lumina satelor, an V nr. 34 15 august 1926 p. 2
2. C. Ionescu: *La sabă de sabă treburile se sfășie* în *Apărarea dreptății* anul III, nr. 31.

Centralizarea administrației mănăstirești

Aparut în Cuvântul, an III nr. 564 20 septembrie 1926 p. 1 rubrica Duminică Semnat
Nae Ionescu
Titlu aparține editoarei

Între Sfântul Sinod și congresul bisericesc

1. Partea în Cuvântul, an III nr. 589 20 octombrie 1926 p. 1 2 Semnat Nae Ionescu
1. De drept (lat.)
2. De fapt (lat.)

Dificultăți ale organizării monahismului

Publicat în Cuvântul, an III, nr. 668 24 ianuarie 1927 p. 1 rubrica Duminică Semnat
Nae Ionescu
Titlu aparține editoarei

1. Iuliu Scriban (1878-1949) Superior al Capelei Ortodoxe române de la Baden-Baden (1901-1909) profesor de Omiletică și Pastorală la Facultatea de Teologie din Chișinău (1928-1941) și apoi la cea de Omiletică și Catehetică a Facultății de Teologie din București (1941-1943) Predicator și misionar autor a numeroase articole în presa bisericească autor de manuale pentru seminarii și de studii teologice, printre care *Lupta contra scrierilor imorale* (1913) *Tăcerea Sfintelor Evanghelii ale celor patru evangheliști* (1931) *Cartea cârșilor Sfânta Scriptură sau Biblia* (1937) *Predici pentru popor* (1944) etc.

2. Vezi în acest volum articolul *Centralizarea administrației mănăstirești* p. 297

3. Vezi: *Ț. VARTOLOMLU, Li se poate suprapune ierarhiilor țării o altă autoritate administrativă decât cea a Sfântului Sinod?* în Cuvântul, an III nr. 570 27 septembrie 1926 p. 2 3

Nepreciziunea juridică în viața bisericească

Apărut în „Cuvântul”, an III, nr. 877, 26 septembrie 1927, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

Averile bisericești

Împărit în „Cuvântul”, an III, nr. 899, 18 octombrie 1927, p. 1. Semnat Nae Ionescu.

Fondul religios din Bucovina

Publicat în „Cuvântul”, an III, nr. 933, 21 noiembrie 1927, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

Articolul XLI

Apărut în „Cuvântul”, an IV, nr. 999, 28 ianuarie 1928, p. 1, sub genericul „Legea cultelor minoritare”. Semnat Nae Ionescu.

1. Vezi, în acest volum, articolul *Averile bisericești*, p. 302.

Polemici confesionale

Împărit în „Cuvântul”, an IV, nr. 1001, 30 ianuarie 1928, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

Protestul Blajului

Publicat în „Cuvântul”, an IV, nr. 1020, 18 februarie 1928, p. 1. Semnat Nae Ionescu.

1. Despre articolul lui Nae Ionescu, vezi *Diema cea mare*, articol nesemnat, publicat sub genericul „Tot legea cultelor”, în *Telegraful român*, an LXXVI, nr. 16, 22 februarie 1928, p. 1.

Iarăși despre legea cultelor minoritare

Apărut în „Cuvântul”, an IV, nr. 1022, 20 februarie 1928, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

Ceasuri grele

Împărit în „Cuvântul”, an IV, nr. 1029, 27 februarie 1928, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Titlul aparține editoarei.

Visaron Puiu

Publicat în „Cuvântul”, an IV, nr. 1069, 13 aprilie 1928, p. 1. Semnat Nae Ionescu.

B Din afara granițelor

Ce e cu capela română din Viena?

Apărut în „Cuvântul” an III nr. 864 13 septembrie 1927 p. 1 Semnat *Nae Ionescu*

Iarăși despre capela română de la Viena

Tipărit în „Cuvântul” an III nr. 891 16 noiembrie 1927 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat *Nae Ionescu*

Titlul aparține editoarei

Jurisdicția romanilor din America

Publicat în „Cuvântul” an IV nr. 1286 19 noiembrie 1928 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat *Nae Ionescu*

Titlul aparține editoarei

Organizarea ortodocșilor din afara granițelor

Apărut în „Cuvântul” an V nr. 1456 13 mai 1929 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat *Nae Ionescu*

Titlul aparține editoarei

1. „Libertatea” The Liberty apare la Detroit Michigan între 1929-1936

Problemele politice ale Ortodoxiei

Tipărit în „Cuvântul” an V nr. 1470 27 mai 1929, p. 1 rubrica „Duminică” Semnat *Nae Ionescu*

Titlul aparține editoarei

„Popa Tandă”

Publicat în „Cuvântul” an V nr. 1480 6 iunie 1929 p. 1 Semnat *Nae Ionescu*

Românii din Istria

Apărut în „Cuvântul” an V nr. 1603, 7 octombrie 1929 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat *Nae Ionescu*

Titlul aparține editoarei

3. ANOMALII ÎN VIAȚA BISERICII

A Racile diverse

Domnul Cuza revizuitește

Tipărit în „Cuvântul” an III nr. 459, 21 mai 1926, p. 1 Semnat *Nae Ionescu*

1. În textul tipărit, „creștinismul”

Modernismul în Biserică

Publicat în „Cuvântul” an III nr 555, 10 septembrie 1926 p. 1 Nesemnat

Religia ca instrument politic

Apărut în „Cuvântul” an III nr 558 13 septembrie 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Năț Ionescu

Titlul aparține editoarei

Glume nelațocul lor

Tipărit în „Cuvântul” an III nr 582 11 octombrie 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Năț Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Gustav Carol Mailath (1864-1940) Comile și episcop romano-catolic al Ardealului (născut în 1897) cu reședința la Alba-Iulia

2. Ioan Stroia (1865-1937) Preot și profesor numit la 20 mai 1925 episcop al Ardealului cu reședința la Alba-Iulia, păstorind până la moarte. A publicat arti. cole. în presa ecologică, o serie de lucrări teologice și manuale școlare

„Parlament bisericesc”?

Publicat în „Cuvântul” an III, nr 588 18 octombrie 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Năț Ionescu

Titlul aparține editoarei

Reprodus în mare parte în ziarul „Unirea” an XXXVI nr 45 6 noiembrie 1926 p. 1

1. Ce de-al de-lea Congres al Consiliului Național Bisericesc Ortodox Român. București 14-16 octombrie 1926. Vezi ampe dări de seamă despre lucrările congresului în nr. din 6, 17, 18 și 20 octombrie 1926

2. *Legea și Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române* au fost votate de Senatul 24 martie 1925 și de Camera Deputaților la 3 aprilie 1925 și promulgate la 6 mai 1925. Vezi și *Proiectul legii și Statutului pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române* București 1925

3. Spirit conducător (lat.)

Anarhia bisericească

Apărut în „Cuvântul” an III nr 597 29 octombrie 1926 p. 1 Semnat Năț Ionescu

„Couardise, mere de la cruaute”

Tipărit în „Cuvântul” an III nr 618 22 noiembrie 1926 p. 1 Semnat Skithus

Publicat în Năț Ionescu *Între ziaristău și filosofie* Ed. Lit. p. 206-208

1. „Caștile, ma ca ferocități” (fr.)

2. Atunci cașpile se frământă în jurul și ngurului Dumnezeu (lat.)

3. Despre morți numai de bine (lat.)

4. Căptare a bunăvoinței (lat.)

5. Vezi ALEXANDRU ȘTEFULESCU *Istoria Targu-Iuiului Târgul-Iuiului* Tip. Nicu D. Mito. 1906 p. 51

6. Iacob Greceș, episcop de Roman între februarie-octombrie 1786 (Vezi MIRCEA PACURARIU *Cartea Bisericii Ortodoxe Române* vol. 2 București Ed. Institutului Biserice și de Misiune Ortodoxe Române 1981 p. 459-460 *passim*)

7. La spatele lui Dumnezeu (lat.)

Anarhia de sus

Publicat în „Cuvântul”, an III, nr. 647, 28 februarie 1927, p. 1-2. Semnat Vae Ionescu.
 1. O listă de organizatori de interne în cabanul general al Avarescu (10 martie 1926-4 iunie 1927) dintr-un document de p. 1-35, scris.

La închetarea vicatelor

Aparut în „Cuvântul”, an III, nr. 651, 2 martie 1927, p. 1. Semnat Vae Ionescu.

Anarhia de sus și magărimea de jos

Tipărit în „Cuvântul”, an III, nr. 666, 22 aprilie 1927, p. 1. Semnat Vae Ionescu.
 1. O listă de comitat dat aparținând p. 1-3, 2-3, 3-4, 4-5, 5-6, 6-7, 7-8, 8-9, 9-10, 10-11, 11-12, 12-13, 13-14, 14-15, 15-16, 16-17, 17-18, 18-19, 19-20, 20-21, 21-22, 22-23, 23-24, 24-25, 25-26, 26-27, 27-28, 28-29, 29-30, 30-31, 31-32, 32-33, 33-34, 34-35, 35-36, 36-37, 37-38, 38-39, 39-40, 40-41, 41-42, 42-43, 43-44, 44-45, 45-46, 46-47, 47-48, 48-49, 49-50, 50-51, 51-52, 52-53, 53-54, 54-55, 55-56, 56-57, 57-58, 58-59, 59-60, 60-61, 61-62, 62-63, 63-64, 64-65, 65-66, 66-67, 67-68, 68-69, 69-70, 70-71, 71-72, 72-73, 73-74, 74-75, 75-76, 76-77, 77-78, 78-79, 79-80, 80-81, 81-82, 82-83, 83-84, 84-85, 85-86, 86-87, 87-88, 88-89, 89-90, 90-91, 91-92, 92-93, 93-94, 94-95, 95-96, 96-97, 97-98, 98-99, 99-100, 100-101, 101-102, 102-103, 103-104, 104-105, 105-106, 106-107, 107-108, 108-109, 109-110, 110-111, 111-112, 112-113, 113-114, 114-115, 115-116, 116-117, 117-118, 118-119, 119-120, 120-121, 121-122, 122-123, 123-124, 124-125, 125-126, 126-127, 127-128, 128-129, 129-130, 130-131, 131-132, 132-133, 133-134, 134-135, 135-136, 136-137, 137-138, 138-139, 139-140, 140-141, 141-142, 142-143, 143-144, 144-145, 145-146, 146-147, 147-148, 148-149, 149-150, 150-151, 151-152, 152-153, 153-154, 154-155, 155-156, 156-157, 157-158, 158-159, 159-160, 160-161, 161-162, 162-163, 163-164, 164-165, 165-166, 166-167, 167-168, 168-169, 169-170, 170-171, 171-172, 172-173, 173-174, 174-175, 175-176, 176-177, 177-178, 178-179, 179-180, 180-181, 181-182, 182-183, 183-184, 184-185, 185-186, 186-187, 187-188, 188-189, 189-190, 190-191, 191-192, 192-193, 193-194, 194-195, 195-196, 196-197, 197-198, 198-199, 199-200, 200-201, 201-202, 202-203, 203-204, 204-205, 205-206, 206-207, 207-208, 208-209, 209-210, 210-211, 211-212, 212-213, 213-214, 214-215, 215-216, 216-217, 217-218, 218-219, 219-220, 220-221, 221-222, 222-223, 223-224, 224-225, 225-226, 226-227, 227-228, 228-229, 229-230, 230-231, 231-232, 232-233, 233-234, 234-235, 235-236, 236-237, 237-238, 238-239, 239-240, 240-241, 241-242, 242-243, 243-244, 244-245, 245-246, 246-247, 247-248, 248-249, 249-250, 250-251, 251-252, 252-253, 253-254, 254-255, 255-256, 256-257, 257-258, 258-259, 259-260, 260-261, 261-262, 262-263, 263-264, 264-265, 265-266, 266-267, 267-268, 268-269, 269-270, 270-271, 271-272, 272-273, 273-274, 274-275, 275-276, 276-277, 277-278, 278-279, 279-280, 280-281, 281-282, 282-283, 283-284, 284-285, 285-286, 286-287, 287-288, 288-289, 289-290, 290-291, 291-292, 292-293, 293-294, 294-295, 295-296, 296-297, 297-298, 298-299, 299-300, 300-301, 301-302, 302-303, 303-304, 304-305, 305-306, 306-307, 307-308, 308-309, 309-310, 310-311, 311-312, 312-313, 313-314, 314-315, 315-316, 316-317, 317-318, 318-319, 319-320, 320-321, 321-322, 322-323, 323-324, 324-325, 325-326, 326-327, 327-328, 328-329, 329-330, 330-331, 331-332, 332-333, 333-334, 334-335, 335-336, 336-337, 337-338, 338-339, 339-340, 340-341, 341-342, 342-343, 343-344, 344-345, 345-346, 346-347, 347-348, 348-349, 349-350, 350-351, 351-352, 352-353, 353-354, 354-355, 355-356, 356-357, 357-358, 358-359, 359-360, 360-361, 361-362, 362-363, 363-364, 364-365, 365-366, 366-367, 367-368, 368-369, 369-370, 370-371, 371-372, 372-373, 373-374, 374-375, 375-376, 376-377, 377-378, 378-379, 379-380, 380-381, 381-382, 382-383, 383-384, 384-385, 385-386, 386-387, 387-388, 388-389, 389-390, 390-391, 391-392, 392-393, 393-394, 394-395, 395-396, 396-397, 397-398, 398-399, 399-400, 400-401, 401-402, 402-403, 403-404, 404-405, 405-406, 406-407, 407-408, 408-409, 409-410, 410-411, 411-412, 412-413, 413-414, 414-415, 415-416, 416-417, 417-418, 418-419, 419-420, 420-421, 421-422, 422-423, 423-424, 424-425, 425-426, 426-427, 427-428, 428-429, 429-430, 430-431, 431-432, 432-433, 433-434, 434-435, 435-436, 436-437, 437-438, 438-439, 439-440, 440-441, 441-442, 442-443, 443-444, 444-445, 445-446, 446-447, 447-448, 448-449, 449-450, 450-451, 451-452, 452-453, 453-454, 454-455, 455-456, 456-457, 457-458, 458-459, 459-460, 460-461, 461-462, 462-463, 463-464, 464-465, 465-466, 466-467, 467-468, 468-469, 469-470, 470-471, 471-472, 472-473, 473-474, 474-475, 475-476, 476-477, 477-478, 478-479, 479-480, 480-481, 481-482, 482-483, 483-484, 484-485, 485-486, 486-487, 487-488, 488-489, 489-490, 490-491, 491-492, 492-493, 493-494, 494-495, 495-496, 496-497, 497-498, 498-499, 499-500, 500-501, 501-502, 502-503, 503-504, 504-505, 505-506, 506-507, 507-508, 508-509, 509-510, 510-511, 511-512, 512-513, 513-514, 514-515, 515-516, 516-517, 517-518, 518-519, 519-520, 520-521, 521-522, 522-523, 523-524, 524-525, 525-526, 526-527, 527-528, 528-529, 529-530, 530-531, 531-532, 532-533, 533-534, 534-535, 535-536, 536-537, 537-538, 538-539, 539-540, 540-541, 541-542, 542-543, 543-544, 544-545, 545-546, 546-547, 547-548, 548-549, 549-550, 550-551, 551-552, 552-553, 553-554, 554-555, 555-556, 556-557, 557-558, 558-559, 559-560, 560-561, 561-562, 562-563, 563-564, 564-565, 565-566, 566-567, 567-568, 568-569, 569-570, 570-571, 571-572, 572-573, 573-574, 574-575, 575-576, 576-577, 577-578, 578-579, 579-580, 580-581, 581-582, 582-583, 583-584, 584-585, 585-586, 586-587, 587-588, 588-589, 589-590, 590-591, 591-592, 592-593, 593-594, 594-595, 595-596, 596-597, 597-598, 598-599, 599-600, 600-601, 601-602, 602-603, 603-604, 604-605, 605-606, 606-607, 607-608, 608-609, 609-610, 610-611, 611-612, 612-613, 613-614, 614-615, 615-616, 616-617, 617-618, 618-619, 619-620, 620-621, 621-622, 622-623, 623-624, 624-625, 625-626, 626-627, 627-628, 628-629, 629-630, 630-631, 631-632, 632-633, 633-634, 634-635, 635-636, 636-637, 637-638, 638-639, 639-640, 640-641, 641-642, 642-643, 643-644, 644-645, 645-646, 646-647, 647-648, 648-649, 649-650, 650-651, 651-652, 652-653, 653-654, 654-655, 655-656, 656-657, 657-658, 658-659, 659-660, 660-661, 661-662, 662-663, 663-664, 664-665, 665-666, 666-667, 667-668, 668-669, 669-670, 670-671, 671-672, 672-673, 673-674, 674-675, 675-676, 676-677, 677-678, 678-679, 679-680, 680-681, 681-682, 682-683, 683-684, 684-685, 685-686, 686-687, 687-688, 688-689, 689-690, 690-691, 691-692, 692-693, 693-694, 694-695, 695-696, 696-697, 697-698, 698-699, 699-700, 700-701, 701-702, 702-703, 703-704, 704-705, 705-706, 706-707, 707-708, 708-709, 709-710, 710-711, 711-712, 712-713, 713-714, 714-715, 715-716, 716-717, 717-718, 718-719, 719-720, 720-721, 721-722, 722-723, 723-724, 724-725, 725-726, 726-727, 727-728, 728-729, 729-730, 730-731, 731-732, 732-733, 733-734, 734-735, 735-736, 736-737, 737-738, 738-739, 739-740, 740-741, 741-742, 742-743, 743-744, 744-745, 745-746, 746-747, 747-748, 748-749, 749-750, 750-751, 751-752, 752-753, 753-754, 754-755, 755-756, 756-757, 757-758, 758-759, 759-760, 760-761, 761-762, 762-763, 763-764, 764-765, 765-766, 766-767, 767-768, 768-769, 769-770, 770-771, 771-772, 772-773, 773-774, 774-775, 775-776, 776-777, 777-778, 778-779, 779-780, 780-781, 781-782, 782-783, 783-784, 784-785, 785-786, 786-787, 787-788, 788-789, 789-790, 790-791, 791-792, 792-793, 793-794, 794-795, 795-796, 796-797, 797-798, 798-799, 799-800, 800-801, 801-802, 802-803, 803-804, 804-805, 805-806, 806-807, 807-808, 808-809, 809-810, 810-811, 811-812, 812-813, 813-814, 814-815, 815-816, 816-817, 817-818, 818-819, 819-820, 820-821, 821-822, 822-823, 823-824, 824-825, 825-826, 826-827, 827-828, 828-829, 829-830, 830-831, 831-832, 832-833, 833-834, 834-835, 835-836, 836-837, 837-838, 838-839, 839-840, 840-841, 841-842, 842-843, 843-844, 844-845, 845-846, 846-847, 847-848, 848-849, 849-850, 850-851, 851-852, 852-853, 853-854, 854-855, 855-856, 856-857, 857-858, 858-859, 859-860, 860-861, 861-862, 862-863, 863-864, 864-865, 865-866, 866-867, 867-868, 868-869, 869-870, 870-871, 871-872, 872-873, 873-874, 874-875, 875-876, 876-877, 877-878, 878-879, 879-880, 880-881, 881-882, 882-883, 883-884, 884-885, 885-886, 886-887, 887-888, 888-889, 889-890, 890-891, 891-892, 892-893, 893-894, 894-895, 895-896, 896-897, 897-898, 898-899, 899-900, 900-901, 901-902, 902-903, 903-904, 904-905, 905-906, 906-907, 907-908, 908-909, 909-910, 910-911, 911-912, 912-913, 913-914, 914-915, 915-916, 916-917, 917-918, 918-919, 919-920, 920-921, 921-922, 922-923, 923-924, 924-925, 925-926, 926-927, 927-928, 928-929, 929-930, 930-931, 931-932, 932-933, 933-934, 934-935, 935-936, 936-937, 937-938, 938-939, 939-940, 940-941, 941-942, 942-943, 943-944, 944-945, 945-946, 946-947, 947-948, 948-949, 949-950, 950-951, 951-952, 952-953, 953-954, 954-955, 955-956, 956-957, 957-958, 958-959, 959-960, 960-961, 961-962, 962-963, 963-964, 964-965, 965-966, 966-967, 967-968, 968-969, 969-970, 970-971, 971-972, 972-973, 973-974, 974-975, 975-976, 976-977, 977-978, 978-979, 979-980, 980-981, 981-982, 982-983, 983-984, 984-985, 985-986, 986-987, 987-988, 988-989, 989-990, 990-991, 991-992, 992-993, 993-994, 994-995, 995-996, 996-997, 997-998, 998-999, 999-1000, 1000-1001, 1001-1002, 1002-1003, 1003-1004, 1004-1005, 1005-1006, 1006-1007, 1007-1008, 1008-1009, 1009-1010, 1010-1011, 1011-1012, 1012-1013, 1013-1014, 1014-1015, 1015-1016, 1016-1017, 1017-1018, 1018-1019, 1019-1020, 1020-1021, 1021-1022, 1022-1023, 1023-1024, 1024-1025, 1025-1026, 1026-1027, 1027-1028, 1028-1029, 1029-1030, 1030-1031, 1031-1032, 1032-1033, 1033-1034, 1034-1035, 1035-1036, 1036-1037, 1037-1038, 1038-1039, 1039-1040, 1040-1041, 1041-1042, 1042-1043, 1043-1044, 1044-1045, 1045-1046, 1046-1047, 1047-1048, 1048-1049, 1049-1050, 1050-1051, 1051-1052, 1052-1053, 1053-1054, 1054-1055, 1055-1056, 1056-1057, 1057-1058, 1058-1059, 1059-1060, 1060-1061, 1061-1062, 1062-1063, 1063-1064, 1064-1065, 1065-1066, 1066-1067, 1067-1068, 1068-1069, 1069-1070, 1070-1071, 1071-1072, 1072-1073, 1073-1074, 1074-1075, 1075-1076, 1076-1077, 1077-1078, 1078-1079, 1079-1080, 1080-1081, 1081-1082, 1082-1083, 1083-1084, 1084-1085, 1085-1086, 1086-1087, 1087-1088, 1088-1089, 1089-1090, 1090-1091, 1091-1092, 1092-1093, 1093-1094, 1094-1095, 1095-1096, 1096-1097, 1097-1098, 1098-1099, 1099-1100, 1100-1101, 1101-1102, 1102-1103, 1103-1104, 1104-1105, 1105-1106, 1106-1107, 1107-1108, 1108-1109, 1109-1110, 1110-1111, 1111-1112, 1112-1113, 1113-1114, 1114-1115, 1115-1116, 1116-1117, 1117-1118, 1118-1119, 1119-1120, 1120-1121, 1121-1122, 1122-1123, 1123-1124, 1124-1125, 1125-1126, 1126-1127, 1127-1128, 1128-1129, 1129-1130, 1130-1131, 1131-1132, 1132-1133, 1133-1134, 1134-1135, 1135-1136, 1136-1137, 1137-1138, 1138-1139, 1139-1140, 1140-1141, 1141-1142, 1142-1143, 1143-1144, 1144-1145, 1145-1146, 1146-1147, 1147-1148, 1148-1149, 1149-1150, 1150-1151, 1151-1152, 1152-1153, 1153-1154, 1154-1155, 1155-1156, 1156-1157, 1157-1158, 1158-1159, 1159-1160, 1160-1161, 1161-1162, 1162-1163, 1163-1164, 1164-1165, 1165-1166, 1166-1167, 1167-1168, 1168-1169, 1169-1170, 1170-1171, 1171-1172, 1172-1173, 1173-1174, 1174-1175, 1175-1176, 1176-1177, 1177-1178, 1178-1179, 1179-1180, 1180-1181, 1181-1182, 1182-1183, 1183-1184, 1184-1185, 1185-1186, 1186-1187, 1187-1188, 1188-1189, 1189-1190, 1190-1191, 1191-1192, 1192-1193, 1193-1194, 1194-1195, 1195-1196, 1196-1197, 1197-1198, 1198-1199, 1199-1200, 1200-1201, 1201-1202, 1202-1203, 1203-1204, 1204-1205, 1205-1206, 1206-1207, 1207-1208, 1208-1209, 1209-1210, 1210-1211, 1211-1212, 1212-1213, 1213-1214, 1214-1215, 1215-1216, 1216-1217, 1217-1218, 1218-1219, 1219-1220, 1220-1221, 1221-1222, 1222-1223, 1223-1224, 1224-1225, 1225-1226, 1226-1227, 1227-1228, 1228-1229, 1229-1230, 1230-1231, 1231-1232, 1232-1233, 1233-1234, 1234-1235, 1235-1236, 1236-1237, 1237-1238, 1238-1239, 1239-1240, 1240-1241, 1241-1242, 1242-1243, 1243-1244, 1244-1245, 1245-1246, 1246-1247, 1247-1248, 1248-1249, 1249-1250, 1250-1251, 1251-1252, 1252-1253, 1253-1254, 1254-1255, 1255-1256, 1256-1257, 1257-1258, 1258-1259, 1259-1260, 1260-1261, 1261-1262, 1262-1263, 1263-1264, 1264-1265, 1265-1266, 1266-1267, 1267-1268, 1268-1269, 1269-1270, 1270-1271, 1271-1272, 1272-1273, 1273-1274, 1274-1275, 1275-1276, 1276-1277, 1277-1278, 1278-1279, 1279-1280, 1280-1281, 1281-1282, 1282-1283

Ce e cu „noul curs” în Biserică?

Apărut în „Cuvântul” an III nr 821 28 iulie 1927 p. 1 Semnat *N. I.*

1. Vasile Radu (1887-1940) Superior al Bisericii Ortodoxe Române din Paris (1921-1927), profesor de Limba ebraică și I. vegeta *Noul Testament* al Facultății de Teologie din Cluj (1927-1940) orientalist, traducător al *Bibliei* în limba română împreună cu Gala Galaction, teolog

Mentalitatea personalistă

Tipărit în „Cuvântul” an III, nr 831, 8 august 1927 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat *Nae Ionescu*

Titlul aparține editoarei

1. Ignorarea subiectului (gr) Sofism ce constă în ignorarea temei a lucrului care trebuie dovedit, de unde respingerea altui lucru decât cel în discuție

O gravă erezie

Publicat în „Cuvântul” an III nr 856 5 septembrie 1927 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat *Nae Ionescu*

Titlul aparține editoarei

1. Întoarțere la enunțul inițial (lat) Eroare logică ce constă în a considera admisă însăși ceea ce de demonstrat

2. Dumitru Georgescu-Karac (1866-1928) Compozitor și folclorist român, profesor la Conservatorul din București. Autor de manuale, ediții critice, culegeri de folclor, piese corale, muzică de cameră și al unei *Lămuriri psaltice*

Fântâna din Zmeeni

Apărut în „Cuvântul” an III nr 859, 8 septembrie 1927 p. 1 Semnat *N. I.*

În mâna lui Dumnezeu

Tipărit în „Cuvântul”, an III nr 903, 24 octombrie 1927 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat *Nae Ionescu*

Titlul aparține editoarei

Încă un specialist

Împrejmuit în „Cuvântul” an III nr 932 11 noiembrie 1927 p. 1 Semnat *N. I.*

Asupra unor stări din Biserică

Publicat în „Cuvântul” an III nr 945 3 decembrie 1927 p. 1 Semnat *Nae Ionescu*

1. Vezi nota 1 de la articolul *Apărătorii patriarhului* p. 587

Plângere din Vărădia

Apărut în „Cuvântul” an IV nr 974 3 ianuarie 1928 p. 1 Semnat *Skythes*

1. Ionel Bădescu. Vezi nota 2 la articolul *Indreptarea unei erori* p. 584

De la...dr. Matei cetire

Publicat în „Cuvântul” an IV nr 1000 29 ianuarie 1928 p. 1 Semnat *N. I.*

1. Semnificațiune (fr.)

Modernizarea e în curs

Aparut in "Cuvantul", an IV nr 1016 8 ianuarie 1928 p. 1 Semnat V. I.

În altă țară

Publicat in "Cuvantul", an IV nr 1015 7 aprilie 1928 p. 1 rubrica "Duminica" Semnat V. I. Ionescu
Titlul aparține editoarei

Unde comentarii le sunt de prisos

Aparut in "Cuvantul", an IV nr 1078 25 aprilie 1928 p. 1 rubrica "Duminica"

Și la Raleza

Tipărit in "Cuvantul", an IV nr 1093 10 mai 1928 p. 1 Semnat V. I.

Excomunicare?

Publicat in "Cuvantul", an IV nr 1097 14 mai 1928 p. 1 rubrica "Duminica" Semnat V. I. Ionescu
Titlul aparține editoarei

Moldovanu & Co

Aparut in "Cuvantul", an IV nr 1116 2 iunie 1928 p. 1 Semnat V. I.
I. P. S. Tat. Simeon, Targovisteanul

Minti betege

Tipărit in "Cuvantul", an IV nr 1118 4 iunie 1928 p. 1 rubrica "Duminica" Semnat V. I. Ionescu
Titlul aparține editoarei
1. Generalul dr. Vasile Panaitescu (1879-1959), cumnat al lui Nae Ionescu, căsătorit din 1928 cu sora acestuia, Antoaneta Ionescu

S-a închis o biserică

Publicat in "Cuvantul", an IV nr 1137 23 iunie 1928 p. 1 Semnat V. I.

Duplicitate

Aparut in "Cuvantul", an IV nr 1160 16 iunie 1928 p. 1 rubrica "Duminica" Semnat V. I. Ionescu
Titlul aparține editoarei

Veșmintele preoțești

Tipărit in "Cuvantul", an IV nr 1195 20 august 1928 p. 1 rubrica "Duminica" Semnat V. I.
Titlul aparține editoarei

Preoți și cenușari

Publicat în Cuvântul, an IV, nr. 1198, 23 august 1928, p. 1. Semnat N. I.

Profitorii Bisericii

Apărut în Cuvântul, an IV, nr. 1307, 10 decembrie 1928, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.
 Titlul aparține editoarei.

Îndatoriri elementare ale preoției

Împărit în Cuvântul, an IV, nr. 1236, 31 decembrie 1928, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.
 Titlul aparține editoarei.
 I. N. Leonard (1886-1928), tenor, considerat cel mai mare interpret de operă din România, supranumit „Prințul operetei românești”.

Cum se gospodărește

Publicat în Cuvântul, an IV, nr. 1420, 6 aprilie 1929, p. 1. Semnat N. I.

Moravuri universitare

Apărut în Cuvântul, an IV, nr. 1473, 30 mai 1929, p. 1. Semnat N. I.

Datoria de a mărturisi adevărul

Împărit în Cuvântul, an IV, nr. 1477, 3 iunie 1929, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.
 Titlul aparține editoarei.
 În ex. a împărit îndrumează
 2. Apnea pro Statului Ioan Teologul 3-16

Alături de drumurile lui Hristos

Publicat în Cuvântul, an V, nr. 1554, 19 august 1929, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.
 Titlul aparține editoarei.

Buna-cuvință

Apărut în Cuvântul, an V, nr. 1638, 11 noiembrie 1929, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.
 Titlul aparține editoarei.
 I. Nicolae Ivan (1855-1936), Episcop al Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului din 1921 până la moarte. A înființat Academia Teologică din Cluj, toată eparhia sa „Renasterea” o împingea pentru „seriozitate” teologică și a ridicat catedrala ortodoxă din Cluj. Publicist și luptător național.
 2. Actele conferinței la *Renasterea Ortodoxiei. Conferința a lui Nae Ionescu* publicat în *Renasterea*, 1929, în oficiul al Episcopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului, Clujului și Gheorgheniului, an V, nr. 43, 3 noiembrie 1929, p. 6.

După trimis conferinței, noi ne așteptam ca d-l Nae Ionescu să ne vorbească într-adevăr de „Renasterea” teologică română, așa după cum o vede un gazetar de seamă, cum este d-l Nae

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

...într-o vreme în care se vorbea de un război de jumătate de secol...

O situație ilegală

Publicat în Cuvântul an VI nr 1666 9 decembrie 1927 p 1 publica Dumitru Semnat Vas Ionescu

Titlul aparține editoarei

În numele adevărat

Publicat în Cuvântul an VI nr 1689 23 decembrie 1927 p 1 publica Dumitru Semnat Vas Ionescu

Titlul aparține editoarei

„Virtuți” călugărești

Publicat în Cuvântul an VII nr 2008 23 februarie 1928 p 1 publica Dumitru Semnat Vas Ionescu

Titlul aparține editoarei

B. Politica în Biserică

„Scandalul bisericesc”

Publicat în Cuvântul an III nr 715 21 martie 1927 p 1 publica Dumitru Semnat Vas Ionescu

Titlul aparține editoarei

De la cruce, la topor

Publicat în Cuvântul an III nr 758 14 mai 1927 p 1 Semnat Skithes

„Politicianti împotriva Bisericii”

Publicat în Cuvântul an III nr 762 19 mai 1927 p 1 Semnat Skithes

1. Două cifre lipsă în textul tipărit

La punct

Publicat în Cuvântul, an III nr 769 27 mai 1927 p. 1 Semnat *Mythes*

O sentință nedreaptă

Apărut în Cuvântul an IV, nr 1077 23 aprilie 1928 p. 1, rubrica Duminică Semnat *Nae Ionescu*
Titlu aparține editoarei.

Politica în Biserică

Tipărit în Cuvântul an IV nr 1121, 7 iunie 1928, p. 1 Semnat *Nae Ionescu*

Clericalism român?

Publicat în Cuvântul an IV nr 1242 6 octombrie 1928 p. 1 Semnat *N. I.*

Spiritul de compromis în Biserică

Apărut în Cuvântul an IV nr 1251, 15 octombrie 1928 p. 1 rubrica Duminică Semnat *N. I.*
Titlu aparține editoarei

1. Vezi P. S. SPATARU *În Teofia al nostru (III) Unu catolic de a doua caleorie*
în Cuvântul an IV nr 1250 14 octombrie 1928 p. 1

Un preot nevrednic

Tipărit în Cuvântul an IV, nr 1321 25 decembrie 1928 p. 1 rubrica Duminică Semnat *Nae Ionescu*
Titlu aparține editoarei
1. *Evangelia după Matei* 26-52

Primatul spiritualului

Publicat în Cuvântul an V, nr 1361 4 februarie 1929 p. 1 rubrica Duminică Semnat *Nae Ionescu*
Titlu aparține editoarei.

1. Roman Ciorgariu (1852-1936) Profesor la Institutul teologic-pedagogic din Arad (1881-1889 și 1892-1917) și director al acestuia (1901-1917) primul episcop ortodox de Oradea din 1929 până la moarte. Ziarist și luptător pe tărâni național

Între „Roma locuta” și „toleretur”

Apărut în Cuvântul an V nr 1397 12 martie 1929 p. 1 Semnat *Nae Ionescu*
1. „Roma locuta” (lat.) formă prescurtată a maximei lui Augustin „Roma locuta, causa finis data est” - în propoziția Roma chestiunea este închisă (*Sermo* 131-10)
2. „Se tolerează” (lat.)

Cine tulbură pacea în Biserică

Tipărit în Tărânișul an V nr 28 1 decembrie 1929 p. 3 Semnat *Nae Ionescu*
1. Gheorghe Petrescu (1836-1918) Episcop eparhial al Episcopiei Argeșului (din 1876) și apoi primat din 1893 până în 1896 când este înlăturat din scaun. Este reabilitat în același an dar nu mai capătă scaunul. Stareț la Căldărușani până la moarte

Cănu, nr. 11 Mitrop și editor al colecției *Documente privitoare la istoria modernă* (X-XI, 1900-1911) (11 volume)

2. Alina Teodorescu (1856-1931) Episcop al Râmnicului din 1898 mitropă, primat din 1909 până în 1911 când s-a retras în secul. Mitropolitul veșnic la Cernica.

Traducător al unor de art care în preambulele cărții și al unor vorbiri precum *Mineralele și puterile lor* (1895) *Mineral, pentru copii* (1897) *Carta Episcopiei și episcopii Râmnicului* (1898) *Scrisorile mele și înaintașii mei* (1900) *Carta Mitropoliei Cernica* (1911)

Exces de devotament

Tipărit în „Cuvântul”, an VI nr. 1828, 26 mai 1926, p. 1 rubrica „Duminică” Semnal Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Autonomie bisericească și acțiune politică

Publicat în „Cuvântul”, an VI nr. 1889, 26 iulie 1926, p. 1 Semnal Nae Ionescu

C Cezaro-papismul

Cezarismul bisericesc

Tipărit în „Cuvântul”, an III nr. 504, 12 iulie 1926, p. 1 rubrica „Duminică” Semnal Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. „dar Dintre care pînă să fie primul între ei, nu ne primește” (lat.) *Epistola subornării* (lat.) a Sf. otului de istol Ioan 9

O durere pe care ne-o credeam crutată

Apărut în „Cuvântul”, an V, nr. 1652, 25 noiembrie 1929, p. 1 rubrica „Duminică” Semnal Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Cezaro-papism

Tipărit în „Cuvântul”, an V, nr. 1659, 2 decembrie 1929, p. 1 rubrica „Duminică” Semnal Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. „în una sfântă, apostol că” (lat.) verset din *Creșutul catolic*

Altă manifestare cezaro-papistă

Publicat în „Cuvântul”, an VI, nr. 1775, 31 martie 1931, p. 1 rubrica „Duminică” Semnal Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Zece mii de lei și o pastorală

Apărut în „Cuvântul”, an VI, nr. 1800, 27 aprilie 1930, p. 1 Semnal Nae Ionescu

1. Nichita Duma (1864-1936) Episcop al Argeșului din 1923 până la moarte

Tot despre „Zece mii de lei și o pastorală”

Răspuns ziarului „Universul”

Publicat în „Cuvântul” an VI nr. 1802, 29 aprilie 1930, p. 4. Semnat Nae Ionescu.

Un conflict de autoritate

Tipărit în „Cuvântul” an VI nr. 1821, 19 mai 1930, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Totul aparține editoarei.

4 BISERICĂ ȘI NAȚIE

Biserică și națiune

Publicat în „Cuvântul” an VI nr. 612, 15 noiembrie 1926, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Totul aparține editoarei.

1. Konstantin Leontiev (1831-1891) Gânditor rus, apropiat al lui Dostoievski, teolog, membru la Mănăstirea Optina, unde se călugărește sub numele de Clement.

Scrisorile sale au apărut în ediția *Sobranie sochineni* (*Opere complete*), Moscova, 1912-1914, 9 volume.

O afirmare a nației

Apărut în „Cuvântul” an V, nr. 1631, 4 noiembrie 1929, p. 1, rubrica „Duminică”. Semnat Nae Ionescu.

Totul aparține editoarei.

A fi „bun român”

Tipărit în „Cuvântul” an VI, nr. 1987, 1 noiembrie 1930, p. 1. Semnat Nae Ionescu.

Inclus în NAȚIUNESCU, *Roza vânturilor*, Ed. cit., p. 194-198.

1. Vezi I. SA. FROLOV, *Scrisoare deschisă către S. S. arhimandrit Scriban*, în „Cuvântul” an VI nr. 1985, 30 octombrie 1930, p. 1.

2. „Și pe bună dreptate” (fr.).

3. „E mai puțin” (germ.).

Noi și catolicismul

Publicat în „Cuvântul” an VI, nr. 1988, 2 noiembrie 1930, p. 1, sub genericul „A fi „bun român””. Semnat Nae Ionescu.

Inclus în NAȚIUNESCU, *Roza vânturilor*, Ed. cit., p. 198-202.

1. Alexandru Rău (1884-1963): Profesor, rector al Academiei teologice din Bala, (1925-1926), redactor al ziarului „Tineria”, episcop greco-catolic al diecezei Baia Mare din 1930 până în 1948.

Sorți de izbândă a noui ofensive catolice

Apărut în „Cuvântul” an VI nr. 1991, 5 noiembrie 1930, p. 1, sub genericul „A fi „bun român””. Semnat Nae Ionescu.

Inclus în NAȚIUNESCU, *Roza vânturilor*, Ed. cit., p. 202-206.

S. BISERICĂ ȘI STAT

Autonomia bisericească

Apărut în „Cuvântul” an III, nr. 639, 6 decembrie 1926, p. 1, rubrică: „Dumnezeu” — Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Pro domo

Tipărit în „Cuvântul” an III, nr. 642, 20 decembrie 1926, p. 1, Semnat N. I.

Pentru hrana călugărilor

Publicat în „Cuvântul” an III, nr. 671, 31 ianuarie 1927, p. 1, rubrică: „Dumnezeu” — Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

„Pâinea noastră”

Apărut în „Cuvântul” an III, nr. 697, 28 februarie 1927, p. 1, Semnat N. I.

Pentru prestigiul Bisericii

Tipărit în „Cuvântul” an III, nr. 719, 18 aprilie 1927, p. 1, rubrică: „Dumnezeu” — Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Biserica a adresat Ministerului Artelor cererea de a fi scoasă din repertoriul Teatrului Național piesa lui Horia Furtună *Păcatul*, care pune într-o lumină nefavorabilă monarhia.

2. Vezi NAE IONESCU, *De ce două măsuri?* în volumul de față, p. 550.

„Statul”

Publicat în „Cuvântul” an III, nr. 751, 5 mai 1927, p. 1, Semnat N. I.

În jurul concordatului

Apărut în „Cuvântul” an III, nr. 752, 6 mai 1927, p. 1, Semnat Nae Ionescu

1. Vezi PAVEL ȘICARU, *Concordatul, Statul și Ortodoxia*, în „Cuvântul”, an III, nr. 750, 4 mai 1926, p. 1.

Către anti-concordatarii sinceri

Tipărit în „Cuvântul” an III, nr. 753, 7 mai 1927, p. 1, Semnat Nae Ionescu

Precizări

Publicat în „Cuvântul” an III, nr. 761, 20 mai 1927, p. 1, Semnat Nae Ionescu

1. Trebuie să desemnăm *Problema concordatului*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an XIV, nr. 1, mai 1927.

Legiferarea în materie religioasă

Publicat în Cuvântul an IV nr 1058 2 aprilie 1928 p 1 rubrica (Duminica) Semnat
Nae Ionescu
Titlu aparține editoarei

Închirierea pământului

Tipărit în Cuvântul an IV nr 1059 2 aprilie 1928 p 1 rubrica (Duminica) Semnat
Nae Ionescu
Titlu aparține editoarei

Arhiepiscopul

Tipărit în Cuvântul an IV nr 972 1 martie 1928 p 1 rubrica (Duminica)

Interducat în pântec

Publicat în Cuvântul an IV nr 1058 2 aprilie 1928 p 1 rubrica (Duminica)
1. Cuvântul se cere să alieze cu...
2. Cuvântul se cere să alieze cu...
3. Și totuși (tr)

Încheierea discuției la legea cu te...

Apărut în Cuvântul an IV nr 1058 2 aprilie 1928 p 1 rubrica (Duminica) Semnat Nae
Ionescu
Titlu aparține editoarei
1. Vin la Brătianu șefu celui de-a 55-lea guvern al României pe demisionar 24 noiembrie
1927 - 9 noiembrie 1928)

Cuvântarea P. S. Neșu

Tipărit în Cuvântul an IV nr 1061 5 aprilie 1928 p 1 rubrica (Duminica)
1. Fără termen (al)

Cuminecătura

Tipărit în Cuvântul an IV nr 1072 18 aprilie 1928 p 1 rubrica (Duminica)

Salarizarea preoților

Publicat în Cuvântul an IV nr 1265 29 octombrie 1928 p 1 rubrica (Duminica) Semnat
Nae Ionescu
Titlu aparține editoarei

Primenire

Apărut în Cuvântul an IV nr 1279 12 noiembrie 1928 p 1 rubrica (Duminica) Semnat
Nae Ionescu
Titlu aparține editoarei
1. În 3 noiembrie 1928 guvernul Brătianu a demisionat. Din 10 noiembrie este instaurat gu-
vernul Iohu Manta

Moștenirea lui Iftus Enacovici

Împănat în „Cuvântul”, an IV, nr. 1293, 26 noiembrie 1928, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Secularizarea spiritului bisericesc

Împănat în „Cuvântul”, an V, nr. 1347, 21 ianuarie 1929, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

În disoluție

Publicat în „Cuvântul”, an V, nr. 1410, 25 martie 1929, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Inconsecvențe

Apărut în „Cuvântul”, an V, nr. 1449, 5 mai 1929, p. 1, Semnat Nae Ionescu

Ofensiva sinodală

Împănat în „Cuvântul”, an V, nr. 1469, 26 mai 1929, p. 1, Semnat Nae Ionescu

Biserica dominantă

Publicat în „Cuvântul”, an V, nr. 1484, 10 iunie 1929, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

„Dominanță” și realitate

Apărut în „Cuvântul”, an V, nr. 1490, 16 iunie 1929, p. 1, Semnat Nae Ionescu

Revenis în NAE IONESCU, *Între statistică și filosofie*, Ed. cit., p. 218-220

Ministrul român la Vatican

Împănat în „Cuvântul”, an V, nr. 1491, 17 iunie 1929, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Preoți împotriva statului

Publicat în „Cuvântul”, an V, nr. 1498, 24 iunie 1929, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Politica religioasă a guvernului

Apărut în „Cuvântul”, an V, nr. 1532, 8 iulie 1929, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

în: *Naș Ionescu. Antropologia culturală* (Ed. cit., p. 215-221).

În *Academia* (1912-1924), în: *Academia* (Ed. cit., p. 135-136), alături de articole de teologie și teologie în diverse universități străine. A fost autorul unor lucrări importante și mai ales a unor opere în epocă controversate.

Contra-versa apărută (16-17-1899) dăde la impunerea înfrământărilor antipapale, pe care le susținea și sublinia catolicii la 5 iulie 1909. Conflictul dintre papă și arhiepiscopul de Iași, în loc de depunerea celui din urmă de la praterul lui (Italia) unde se refugiase, a dus la o război la ordonamentul care împiedicase relatarea papalului. Semnificativ Apostolul.

Zvonuri despre concordat

În *Academia*, în: *Ideea europeană* (an VI nr. 53-7-14 septembrie 1924, p. 4-5), în: *Revista Apărării* (1924) Nesemnate.

Titlu apăruie editat.

Concordatul [II]

În *Academia* (Cuvântul) an III nr. 565-22 septembrie 1926, p. 1. Semnat *Nae Ionescu*.

Reprodus în: *Academia* (an XXXVI nr. 39-25 septembrie 1926, p. 2).

O diversiune

Apărut în: *Cuvântul* (an III nr. 919-7 noiembrie 1927, p. 1), rubrica: *Forma* (an III nr. 919-7 noiembrie 1927, p. 1).

Titlu apăruie editat.

Concordatul [III]

În *Academia* (Cuvântul) an IV nr. 1039-8 martie 1928, p. 1. Semnat *Nae Ionescu*.

Reprodus în: *NAE IONESCU. Roza vânturilor* (Ed. cit., p. 51-54).

În: *NAE IONESCU, Concordatul Arad*, f. a. 42 p.

Responsabilitățile

În *Academia* (Cuvântul), an IV nr. 1040-9 martie 1928, p. 1, sub genericul: *Concordatul* (semnat *Nae Ionescu*).

Contra sau pentru?

În *Academia* (Cuvântul) an IV nr. 1042-11 martie 1928, p. 1, sub genericul: *Concordatul* (semnat *Nae Ionescu*).

Precizări

Apărut în: *Cuvântul* (an IV nr. 1043-12 martie 1928, p. 1), rubrica: *Duminică* (semnat *Nae Ionescu*).

Titlu apăruie editat.

În: *Academia* (Cuvântul) an IV nr. 1043-12 martie 1928, p. 1, rubrica: *Duminică* (semnat *Nae Ionescu*).

În: *Academia* (Cuvântul) an IV nr. 1043-12 martie 1928, p. 1, rubrica: *Duminică* (semnat *Nae Ionescu*).

Alteia, Heceri, n. dominante

Publicat în Cuvântul, an III nr. 400, 14 februarie 1926 p. 1 rubrica „Semnat Nae Ionescu”
Titlul aparține editoarei

Curse

Publicat în Cuvântul, an III nr. 404, 20 februarie 1926 p. 1 rubrica „Semnat Nae Ionescu”
Titlul aparține editoarei

Cum se face

Apărut în Cuvântul, an III nr. 405, 21 februarie 1926 p. 1 rubrica „Semnat Nae Ionescu”
Titlul aparține editoarei

Încheiți un contract

Publicat în Cuvântul, an VII nr. 124, 14 februarie 1930 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat
Nae Ionescu

6 ÎNVAȚĂMÂNTUL TEOLOGIC

A. Legislația

O știință ofensivă

Publicat în Cuvântul, an III nr. 498-500, 1 decembrie 1926 p. 1 rubrica „Semnat Nae Ionescu”
Titlul aparține editoarei

Încălzit în NAE IONESCU, *Rozăvânturilor* Ed. cu p. 14-21 cu titlul „O știință ofensivă”
Titlul aparține editoarei

Învățământul teologic

Apărut în Cuvântul, an III nr. 643, 22 decembrie 1926 p. 1 Semnat Nae Ionescu

1. Vezi: SEPTIMIU POPA, *Reforma învățământului teologic*, în *Arhiva*, an III nr. 2, 3-20 decembrie [1926] p. 1

2. Vezi nota 1 de la articolul *Clame nefaloculilor*

3. Andrei Măgieru (1891-1960) Arhiepiscop-vicar la Oradea, ~~episcop~~ Cuvântul (1926-1935)
rector și profesor de *Noul Testament* la Academia teologică din Oradea, 1923-1936; episcop al
Aradului din 1936 până la moarte

Legea învățământului teologic

Tipărit în Cuvântul, an III nr. 790, 22 iunie 1927 p. 1-2 Semnat Nae Ionescu

Mai puțin decât nimic

Publicat în Cuvântul, an VI nr. 1726, 10 februarie 1930 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat
Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Legea pentru reforma învățământului teologic în România

Apărut în „Cuvântul” an VI nr 1163 30 iunie 1930 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat N. Ionescu

Tutură aparține editoarei

B Școli

Socoteți

Tipărit în „Cuvântul” an III nr 516 26 iulie 1926, p. 1 rubrica „Duminică” Semnat N. Ionescu

Tutură aparține editoarei

1. Vezi articolele „Școlile de la Blaj și lar școlile de la Blaj” în „Carpaiu” an VI nr 133 13 iulie 1926, p. 1 și respectiv nr 335 25 iulie 1926, p. 1. Neșemnale

Școlile Bisericii

Publicat în „Cuvântul” an III nr 795 27 iunie 1927 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat N. Ionescu

Școalele confesionale

Apărut în „Cuvântul” an V nr 1536, 1 august 1929, p. 1 Semnat Nae Ionescu

C Seminarile

„Carnet de conștiință”

Tipărit în „Cuvântul” an III nr 594, 25 octombrie 1926, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Tutură aparține editoarei

Un caraghioslăc de import

Publicat în „Cuvântul” an III, nr 849, 29 august 1927, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Tutură aparține editoarei

Evacuarea seminarului din Constanța

Tipărit în „Cuvântul” an IV nr 1146 2 iulie 1928 p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Tutură aparține editoarei

1. Vezi nota 1 de la articolul „Vedumarii” p. 585

Soarta seminarilor

Tipărit în „Cuvântul” an IV nr 1203 28 august 1928 p. 1 Semnat N. I.

Profesori-teologi

Apărut în „Cuvântul”, an III, nr. 600, 1 noiembrie 1926, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlu aparține editoarei

1. Numele Crainic este numit, la 1 noiembrie 1926, profesor la Catedra de literatură religioasă modernă (vezi: NICHIFOR CRAINIC *Zile albe zile negre* Memoriu (I) București: Casa editoră a gândirii, 1991, p. 198-203)

2. Probabil: Petre Constantinescu-Iași

3. Vezi: IULIA NESTOIRESCU-BĂLCIȘ, *Ordinul mistic român. Mai puțind legendă și mai mult adevăr* București: Ed. Șansa, 1993, 624 p.

Consummatum est!

Împărit în „Cuvântul”, an III, nr. 604, 6 noiembrie 1926, p. 1 Semnat Nae Ionescu

1. Stăruindu-s-a (lat.) (*Fvanghetta după Ioan 19, 30*)

Lămuriri

Publicat în „Cuvântul”, an III, nr. 607, 10 noiembrie 1926, p. 1 Semnat Nae Ionescu

1. Vezi: *În jurul Facultății de Teologie de la Chișinău*. O scrisoare a preoților C. Cerne Iordăchescu și Vasile Iordăchescu, în „Cuvântul”, an III, nr. 607, 10 noiembrie 1926, p. 2

2. Am spus și mi-am mântuit sufletul (lat.) Citat corupt din *Biblia lezechiel 3: 19 și 21*

În chestia studenților teologi

Apărut în „Cuvântul”, an III, nr. 625, 1 decembrie 1926, p. 1-2 Semnat Nae Ionescu

Chestiunea profesorilor navetiști

Împărit în „Cuvântul”, an III, nr. 733, 11 aprilie 1927, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlu aparține editoarei

1. Dr. C. Angelescu ministru al Instrucției publice (24 noiembrie 1927 - 15 noiembrie 1928) în guvernul Vintilă Brătianu

2. La persoană (lat.)

Facultatea tradiției ortodoxe

Publicat în „Cuvântul”, an III, nr. 749, 2 mai 1927, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlu aparține editoarei

Tot despre facultatea Chișinăului [II]

Apărut în „Cuvântul”, an III, nr. 908, 27 octombrie 1927, p. 1 Semnat N /

Academia de la Iași

Apărut în „Cuvântul”, an IV, nr. 1112, 29 mai 1928, p. 1 Semnat N /

Capela Universității

Publicat în „Cuvântul”, an IV, nr. 1216, 10 septembrie 1928, p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlu aparține editoarei

Evaziune

Apărut în *Convântul* an VI nr. 1673 16 decembrie 1923 p. 1 subtitlu: *Dumnezeu, Semnul
Noului început*
Titlul igarilor este fals

Intelectual și Bisericească

Publicat în *Convântul* an VI nr. 1733 28 noiembrie 1924 p. 1 subtitlu: *Intelectual și Bisericească*

7 CONFESSIONS

A Uniatismul

Problema confesională în România

Apărut în *Ideea europeană*, an VI nr. 150 27 iulie - 3 august 1924 p. 3 subtitlu: *Problema confesională în România*

Confesionalismul

Publicat în *Ideea europeană* an VI nr. 156 19-26 octombrie 1924 p. 1-2 Semnat *Alina*

Publicat în NAI IONESCU *Suferința rasei albe* Ed. cit. p. 210-215

* În textul din revistă: "a doua"

2 O. VLADIMIR *Problema confesională în România* în *Ideea europeană* an VI nr. 150 27 iulie - 3 august 1924, p. 3 (inclus în volumul de față p. 498)

3 Prin pacea de la Karlovitz, din 26 ianuarie 1699 Transilvania trecea de sub suzeranitatea turcească sub cea a Imperiului habsburgic. Împăratul Leopold I (1658-1705) a promisi o acțiune de catolicizare a românilor ortodocși promițându-le că în cazul în care vor accepta să se unească cu una din cele patru religii „recepte” (catolică, calvină, luterană și un țărănesc), se vor bucura de aceleași privilegii cu credincioșii acestor religii.

În 1698, 38 de protopopii au semnat actul de unire, cu condiția ca nimic din obiceiurile Bisericii Răsăritene, să nu se clătească. Dar așa cum au dovedit istoricii Ion Lupas și Silviu Dragomir, traducerea în limba latină a textului prevedea desființarea Mitropoliei Ortodoxe a Transilvaniei.

Mitropolul ortodox al Transilvaniei, Atanasie Anghel (între 1698-1713) hirotonit la București de mitropolitul Teodosie al Ungro-Vlahiei, care semnasese o *manifestare de neîncredere* față de acest prilej, nu a semnat actul de unire. Chemat la Viena și pus în fața perspectivei de a fi judecat în ianuarie 1701, el a acceptat să semneze actul de unire primind drept recompensă titlul de consilier imperial. Este hirotonit a doua oară, la 24 martie 1701, în capela Sfânta Ana, a rezidențelor din Viena. Diploma a doua leopoldină din 19/30 martie 1701 este considerată actul de întemeiere a Bisericii unite din Transilvania și de creare a episcopiei unite de Alba-Iulia. Atanasie Anghel este instalat în catedrala lui Mihai Viteazul de la Alba-Iulia.

Marea masă a credincioșilor rămas fidelă Bisericii Ortodoxe

Atanasie Anghel a fost anatemizat de Patriarhul ecumenic Calinic al II-lea al Constantinopolului la 5 august 1701.

Actul unirii nu a fost acceptat nici de mireni, considerat „cel mai înjositor act public săvârșit până atunci de vreun vlădică ortodox” (N. Iorga), nici de ierarhia Bisericii, care a observat că decizia de unire nu este luată într-un *sobor*, cum se iau deciziile dogmatice ale Bisericii de Răsărit, ci individual, nefiind deci valabilă din punctul de vedere al acestei Biserici.

Ortodoxia văzută de un catolic

Însemnări publicate în „Idee europene” an VI nr. 167 12 aprilie 1925 p. 4 (rubrica „Revista săptămânii”) 1. Nesemnate

Titlu: aparține editoarei

Despre păcatul disprețului

Apărut în „Cuvântul” an III nr. 480 14 iunie 1926, p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlu aparține editoarei

1. Vezi „Cuvinte sincere sau cum privește un preot ortodox” apropiatul „Sinod Ecumenic al Ortodoxiei” în „Unirea” an XXXVI nr. 24 12 iunie 1926 p. 2-3

2. La Meudon, lângă Paris, își avea locuința Jacques Maritain, prieten al filosofului român

Biserica unică

Tipărit în „Cuvântul” an III nr. 524 5 august 1926, p. 1 Semnat Nae Ionescu

1. Vezi și G. M. IVANOV, *Iertus dormitiva* în „Biruința” an I nr. 87 29 iulie [1926] p. 1-2

2. Vezi în acest volum art. col. al Soarelui, p. 468

Pentru pacea confesională

Publicat în „Cuvântul”, an III nr. 534 16 august 1926 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlu aparține editoarei

1. Vezi dr. VIKTOR MACAVEIU, *Cazul de la Hamba* în „Unirea”, an XXXVI nr. 31 3 iulie 1926 p. 1-2. Și replica aceluiasi ziar la articolul de față „Câteva cuvinte pentru d. Nae Ionescu” an XXXVI nr. 34 21 august 1926, p. 1-2, nesemnat

Pro-juventute mea

Apărut în „Cuvântul” an III nr. 537 20 august 1926, p. 1 Semnat Nae Ionescu

1. Pentru „Iunerețea mea” (lat.)

2. Vezi I. GAVRIL, *Cearță între uniți și ortodocși* în „Politica” an I nr. 64 18 august 1926 p. 1

Ce e cu pacea confesională?

Tipărit în „Cuvântul” an III nr. 541 26 august 1926 p. 1 Semnat Nae Ionescu

1. Vezi ALEXANDRU RUSU, *O nouă ispravă: Spargerea bisericii noastre din Gălățușay* în „Unirea” an XXXVI nr. 34 21 august 1926 p. 1-2

Colaborare confesională

Publicat în „Cuvântul” an III nr. 569, 26 septembrie 1926, p. 1 Semnat Skithes

O pretenție costisitoare

Apărut în „Cuvântul” an III nr. 721 28 martie 1927 p. 1, rubrica „Duminică” Semnat Nae Ionescu

Titlu aparține editoarei

- Fișul aparține editoarei**

B Catolicismul

O carte de îndrumare mistică

Însemnări publicate în „Ideea europeană”, an VII, nr. 174-15 septembrie 1925, p. 4 (rubrica „Revista săptămânii”) Nesemnate

Titlul aparține editoarei

O mișcare spirituală transplantată

Publicat în „Cuvântul”, an III, nr. 656, 10 ianuarie 1927, p. 1 (rubrica „Duminică”) Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Franciscanismul: ordin religios monahal întemeiat în 1209 de Francisc din Assisi (1182-1226), recunoscut de papa Honoriu al III-lea, sub numele de Ordinul fraților minori sau minorișci; recomanda o sărăcie totală: după moartea lui Francisc, ordinul s-a împărțit în două: observanți sau rigoriști, numiți și *fratelli*; păstrau regula primitivă: conventuarii sau liberalii duceau viață comună. Papalitatea l-a sprijinit pe cei din urmă.

2. Dominicanismul este întemeiat în 1215 de canonul spaniol Dominic Guzman (1170-1221); ca ordin religios ce predica sărăcia, Toma d'Aquino a făcut parte din ordinul dominicanilor, numiți și tomiști.

Pretenții care indispun

Apărut în „Cuvântul”, an III, nr. 706, 11 martie 1927, p. 1. Semnat Nae Ionescu

O carte mediocră despre Descartes

Împărit în „Cuvântul”, an III, nr. 766, 23 mai 1927, p. 1 (rubrica „Duminică”) Semnat Nae Ionescu

Încus în NAE IONESCU, *Între ziaristică și filosofie* (Ed. cit., p. 211-213)

Titlul aparține editoarei

1. LEON DUMIER, *La vie raisonnée de Descartes* (Paris: Librairie Plon, 1926), 281 p. („Les romans des grandes existences”, 5)

2. „Rațiune” și „intelect” (lat.)

3. „Minte” (lat.)

4. Alexei Homiaikov (1804-1860), părintele ecologiei ruse: slavofil. Vezi *L'Eglise Latine et le Protestantisme du point de vue de l'Eglise Orthodoxe d'Orient* (Lausanne, 1872)

O ineptie

Publicat în „Cuvântul”, an V, nr. 1568, 2 septembrie 1929, p. 1 (rubrica „Duminică”) Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Căchete după fr. *insigne*: însemnat „deosebit”

2. J. Noyelles, *La politique internationale* (Précédé d'une introduction de M. Eugène Veron) (Paris, 1886, XXVIII + 393 p. (Bibliothèque historique et politique))

Ofensiva prozelitismului catolic

Apărut în „Cuvântul”, an V, nr. 1575, 9 septembrie 1929, p. 1 (rubrica „Duminică”) Semnat Nae Ionescu

Titlul aparține editoarei

Preotul Tudor Popescu și agitația pentru anglicanism

Apărut în *Lucea europeană*, an V nr. 142, 6-13 aprilie 1924, p. 1. Semnat: *Cuvântul*.
 1. *Franghia ta după Matei 26-31* (și locurile paralele)

Iar cazul d-lui Tudor Popescu [I]

Notă apărută în *Cuvântul*, an III nr. 519, 22 august 1926, p. 2. Ne cunoaște
 1. Nu e produsul scrisorilor lui Tudor Popescu în care lăsa cugetul răzvrătit să
 se scurge. *De ce părăsirea popii* apărut în *Cuvântul*, an III nr. 536, 19-26 oct. 1926, p. 1.
 2. Căci Dumnezeu nu lăsa în viața lui „de laș” la p. 251.

Iar cazul d-lui Tudor Popescu [II]

Apărut în *Cuvântul*, an III nr. 515, 29 august 1926, p. 2. Ne cunoaște
 1. Fapt de publicitate scrisoarea pe care a și publicistului D. Nădejde, 1873-1924, în presa veche a S.
 2. Trebuie ca

Congresul Bisericii anglicane

Apărut în *Cuvântul*, an VI nr. 1891, 28 iulie 1930, p. 1, rubrica: *Duminică*. Semnat: *S.
 2. Trebuie ca*
 3. Iliu aparține editoarei

D Protestantismul

Rumanien - ein Missionland

Publicat în *Cuvântul*, an III nr. 764, 21 mai 1927, p. 1. Semnat: *Vae Iovescu*.
 Rămân a... țară de misiune (germ.)

Protestantism

Apărut în *Cuvântul*, an III nr. 884, 3 octombrie 1927, p. 1, rubrica: *Duminică*. Semnat:
Vae Iovescu.
 1. Că aparține editoarei

E Mișcarea interconfesională

Ortodoxia răsăriteană și pancreștinismul

Apărut în *Cuvântul*, an III nr. 446, 2 mai 1926, p. 1, rubrica: *Duminică*. Semnat: *Vae
 Iovescu*.
 1. Publicat în *Nădejdea*, *Revista interconfesională* Ed. cit. p. 3-5.
 2. Că aparține prezentei în această ediție.
 3. Că aparține paleo-ortodoxiei (cit.)
 4. Că aparține în termenul *Atena cu Ierusalimul*? Formulă aparținând lui Tertulian (160-240).
 5. Că aparține *„Eusebiu de cel pie”*

Unii din România (Unii din România)

Publicat în Cuvântul, an III nr. 452 10 mai 1926 p. 1

Titlul este preluat din această ediție

Titlul este preluat din această ediție

Titlul este preluat din această ediție

Titlul este preluat din această ediție

Titlul este preluat din această ediție

Titlul este preluat din această ediție

Titlul este preluat din această ediție

Titlul este preluat din această ediție

Titlul este preluat din această ediție

Unii din România (Unii din România)

Publicat în Cuvântul, an III nr. 452 10 mai 1926 p. 1

Titlul este preluat din această ediție

Titlul este preluat din această ediție

Titlul este preluat din această ediție

Unii din România (Unii din România)

Publicat în Cuvântul, an III nr. 452 10 mai 1926 p. 1

Unii din România (Unii din România)

Publicat în Cuvântul, an IV nr. 984 18 noiembrie 1926 p. 1

Titlul este preluat din această ediție

Unii din România (Unii din România)

Publicat în Cuvântul, an IV nr. 1258 22 octombrie 1926 p. 1

Titlul este preluat din această ediție

Titlul este preluat din această ediție

Unii din România (Unii din România)

Sectanți

Publicat în Cuvântul, an III nr. 452 10 mai 1926 p. 1

Titlul este preluat din această ediție

Titlul este preluat din această ediție

Pater Olasz

Publicat în Cuvântul, an III nr. 613 17 noiembrie 1926 p. 1

Titlul este preluat din această ediție

O provocare adventistă

Publicat în „Cuvântul” an VII nr 2105 2 martie 1931 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Vae Ionescu
Titlul aparține editoarei

Când capul nu e cap

Apărut în „Cuvântul” an VII nr 2112 9 martie 1931 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Vae Ionescu
Titlul aparține editoarei

1. Ioan Popescu Mădărești (1874-1953) diacon al Bisericii române din Baden-Baden (1900) profesor de *vechul testament*, *Arheologie biblică* și *teologia ebraică* la Facultatea de Teologie din București (1907-1939) și decan al acesteia (1929-1931 și 1936-1938) publicist, traducător, autor de manuale și de lucrări de cultură la *Vechea Teologie* și *Arheologie biblică*

VI. ESTETICA SACRĂ

Literatură religioasă

Apărut în „Cuvântul” an III nr 521 1 august 1926 p. 2 rubrica „Bocnetes” Semnat n.c.
Vezi MIHAI SADOVEANU D.D. PATRASCANI *Din viața lui n.c. Vol. I Spre Emaus* vol. I. *Simbolism amintiri* București Ed. Cartea românească 1924 262 + 28 (pl.) + 251 p. + 16 (pl.)
2. Vezi ION PĂLAT *Biserica de altădată Poezii* București Ed. Cartea românească 1926 13 p.

Părerii de rău... indiscrete

Tipărit în „Cuvântul” an III nr 611, 14 noiembrie 1926 p. 1 Semnat Skithes

Palatul și Catedrala Patriarhală

Publicat în „Cuvântul” an III, nr 679 7 februarie 1927 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Vae Ionescu
Titlul aparține editoarei

Valorificarea estetică în Biserică

Apărut în „Cuvântul” an III nr 801, 4 iulie 1927, p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Vae Ionescu
Titlul aparține editoarei

Muzica sacră

Tipărit în „Cuvântul” an III nr 806, 11 iunie 1927 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Vae Ionescu
Titlul aparține editoarei

Nevoia de monumental

Publicat în „Cuvântul” an III nr 843, 22 august 1927 p. 1 rubrica „Duminică” Semnat Vae Ionescu
Titlul aparține editoarei

Cartea sfântă a mântuirii

Apărut în „Cuvântul”, an III, nr. 870, 19 septembrie 1927, p. 1, rubrica „Duminică” — Semnat N. A. Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Vezi: *Noul Testament* — Traducerea părintelui Grigorie C. Gala (Calixtus) — București, 1927, II — 355 p. (ed. a doua, 1930)

2. „In cristește!” (lat.) — Cuvinte pe care le-au folosit Ieremicul Augustin, cu referire la o epistolă a Sfântului Pavel, care a determinat convertirea lui

Reprezentarea lui Hristos pe scenă

Tipărit în „Cuvântul”, an III, nr. 898, 17 octombrie 1927, p. 1, rubrica „Duminică” — Semnat N. A. Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. EDMOND ROSTAND, *La Samaritaine* — Evanghile en trois tableaux en vers — Paris: L. Genevieve, 1903 — 159 p.

Traducerea EDMOND ROSTAND, *Samaritana* — *Evangheliu în trei tablouri* — în versuri — Traducere de I. Gr. Pericleanu — București, 1927 — 159 p.

2. Vezi: HARALAMB G. ILECA, *I N R I* — poemă biblică în cinci părți — în proză și cantec — bare — A zecea — București, 1904 — 86 p.

Structura spirituală a vremii

Publicat în „Cuvântul”, an IV, nr. 980, 9 ianuarie 1928, p. 1, rubrica „Duminică” — Semnat N. A. Ionescu

Titlul aparține editoarei

Un element al tradiției noastre spirituale

Apărut în „Cuvântul”, an IV, nr. 1104, 21 mai 1928, p. 1, rubrica „Duminică” — Semnat N. A. Ionescu

Titlul aparține editoarei

Academia de Muzică Bisericească

Tipărit în „Cuvântul”, an IV, nr. 1174, 30 iulie 1928, p. 1, rubrica „Duminică” — Semnat N. A. Ionescu

Titlul aparține editoarei

Limba duhovnicească

Publicat în „Cuvântul”, an VI, nr. 1685, 30 decembrie 1929, p. 1, rubrica „Duminică” — Semnat N. A. Ionescu

Titlul aparține editoarei

Odoarele bisericesti

Apărut în „Cuvântul”, an VI, nr. 1739, 3 februarie 1930, p. 1, rubrica „Duminică” — Semnat N. A. Ionescu

Titlul aparține editoarei

1. Iacoh Stamati (1749-1803), călugăr la Mănăstirea Neamț (1764), episcop de Huș din 1788, mitropolit al Moldovei din 1792 până la moarte. Susținător al activității tipografice, al

tân) la publicarea unor lucrări ca: *Euhaghierul* (1794), *Psaltirea* (1794), *Ceaslovul* (1797), *Pravilească* (1802), *Molitvelnic în scurt* (1802) și a unor cărți de Balhasar Craciun și Amfilohie Hotinul.

2. Gavril Bănulescu-Bodoni (1746-1821). După studii la Kiev, Patmos, Smirna și Muntele Athos, este profesor în Transilvania și la Iași, profesor de greacă și predicator la catedrala mitropolitană din Iași, rector al Seminarului din Bălăneasa (1786-1791), mitropolit al Poltavaei (1793-1799) și apoi al Kievului (1799-1803), membru al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse din 1801, exarh al Bisericii din Moldova și Țara Românească din 1808, conduce Mitropolia Moldovei până în 1812. Din 1813, arhiepiscop al Basarabiei cu reședința la Chișinău, până la moarte.

Cuitor de biserică, de azerăminte școlare și îndrumător al activității editoriale. Din grija sa au apărut: *Euhaghierul* (1815), *Molitvelnicul* (1815 și 1816), *Ceaslovul* (1817), *Psaltirea* (1818), *Mineul de obște* (1820), *Apostolul* (1820), *Frunghiea* (1821), *Țipul* (1821) etc.

Și despre odoarele bisericesti

Publicat în „Cuvântul” an VI nr. 1727, 11 februarie 1936, p. 1. Semnat Vas Ionescu

Indice de nume

▲

Abdul-Aziz 583
Achebis Ioh 31 577
Adam 63 68 73, 74 75, 79 85 88, 90 406,
124 619
Airedon 180 593
Aparutghel episcop 110
 pactes 216
 Bernas Magnus 29
 Casa de Vastile 33
 Cămin 49
 Căminul 573
Alexandru II-lea 570
Alexandru din Hales 518
Aler Raoul 535 536
Ambrozie, episcop 110
Ambrosius sfânt 90
Amfilohie Hotinul 639
Amzâr D C 15 578 619
Anastasiu, episcop 118, 119
Anderson 240
Andrei preot 516
Andrieux cardinal 324
Angelescu C 235 491, 492 493, 628 636
Angelo de Foligno 79
Anghel Atanasie 456 624, 629
Anselm din Canterbury 26
Antim al VI-lea 583
Antonescu G G 240, 241, 599
Antonie al Kievului 96, 212 538
Antonie din Padua 221 518
Antoniu împărat 55
Antonovici Iacov 523
Aquinas Thomas, vezi d'Aquino Toma
Arămescu-Domici Canon 279, 280, 281 282,
604, 605
Aronius, Imodratu 589

Ardeleanu 49
 Ardeleanu preot 377 378
 Argher Tudor 461
 Aric 576
 Arin Virgil 545
 Aristobul din Cassandrea 49
 Arseniev N. G. a. 6
 Asmonet împărat 49
 Atanasie vezi Mironescu Atanasie
 Atanasiu Theodosie 269 613
 August împărat 49
 Augustin Feretaru 29 89 164 165 166
 518, 616 638
 Averescu Al 295 378 476 484 485 486
 587 589 591 611 627
 Aximene 191

B

Badeş, preot 246
Bacumker Clemens 9
Baltaga preot 295 296
Banu C 449
Basarab Malei 7
Batzarina N 601
Bauer Fr Chr 5
Bauer I 412 550
Bădescu Iosif 104 346 584 612
Bădulescu Virgil 636
Bălan Neculai 97, 105, 144, 148, 150
170, 171, 183 216, 217 219, 234,
256 276, 283 308 310, 311, 314,
316, 317, 361 421, 422, 423, 431,
456, 458 584, 598 621
Bălănescu Silvestru 189
Băncilă Vasile 11
Bănuţescu-Bodonî Gavril 572, 573 574
Bărbulescu, preot 198 199

Bismaj Simon 509
 Bodeac I. 259
 Beldarm n Roberto 447 624
 Benedict stăni 237
 Berdarex Nicolae 6 12 415 583 593
 Berdnkov I. N. 189
 Beresoa Henri 24
 Bernate 520
 Beveregius G. belmus 141 145 589
 Bănu I. 573
 Băbescu Gh. 570
 Belinski, Vasarion 578
 Benet-Sange Gh. 30 577
 Benet-Sange Gh. 526
 Blackwell arhiepiscop 624
 Blake 538
 Bles Leon 62 67
 Bluber Hans 31
 Bogdan Ioan 486 627
 Boia R. 128
 Boia Z. 308
 Boicev Ana 635
 Bonaventura stăni 518
 Bonavia 382
 Bonescu I. Gh. 616
 Borizan D. 156 574 590
 Borjan B. 587
 Borșan I. 171 302 393 587 592
 Borșan V. 20 115 185 372 436 442 463
 483 485 489 592 621 628
 Botnărescu Constantin 7 292
 Botnărescu Constantin 24
 Botnărescu I. Gh. 415
 Brenano I. 69
 Brumă 352
 Buchner K. 42
 Buda I. 362
 Bugakov Serghe 6 188
 Buncu Alexandru 598
 Bursucanu A. 583

C

Călin C. Mihail 679
 Căntăceuzo Alexandrina 234 235
 Căntăceuzo Șerban 7
 Căntemir Demitrie 7
 Cara 33
 Caragiu I. I. 204 413
 Caracul 62
 Caracul I. Gh. 203 285 297 299 303 305
 636
 Caracul Mare 286

Calcerina, stăni 25
 Caterina de Aragon 635
 Căvour conde Canullo di 526
 Cecropide Bartolomeu 601
 Cebot A. P. 598
 Cernăianu Codin 523
 Chiorescu C. 96 191 215 216 582
 Chiricuță Petre 536 537 556 557
 Ciob-Pop Si. 592
 Ciogogianu Roman 375 376 381 412 616
 Ciosu Platon 123 364 587
 Claudia Procula 81
 Clemens Alexandrina 157 518
 Ciemen a. VII-lea 615
 Cleopatra împărăteasă 49
 Cocteau J. 24 321
 Coculescu Nicolae 191 593
 Collar preot 470 471
 Coman Ioan 14
 Comnen Isaac 133
 Comșa Grigore 170 206 207 370 551 591
 636
 Condache preot 368 369 371
 Constantin cel Mare 173 184 186 147
 Constantinescu Al. 367
 Constantinescu Emma 41
 Constantinescu N. 426
 Constantinescu Iasi P. 628
 Corbulescu 527 531 631
 Corbiș Veniamin 591
 Corbulea Neacșu 166 284 285 312 313
 533 578 635
 Corbiș I. P. 28
 Corbiș Neacșu 11 14 42 50 51 258
 43 44 46 487 541 542 543
 628
 Crețu Gh. 257
 Crăciun Mihail 8 11 12 38 100 101 119
 121 122 123 124 125 126 127 128
 129 130 131 132 133 134 135 136
 137 138 139 140 141 142 143 144
 145 146 147 148 149 150 151 152
 153 154 155 156 157 158 159 160
 161 162 163 164 165 166 167 168
 169 170 171 172 173 174 175 176
 177 178 179 180 181 182 183 184
 185 186 187 188 189 190 191 192
 193 194 195 196 197 198 199 200
 201 202 203 204 205 206 207 208
 209 210 211 212 213 214 215 216
 217 218 219 220 221 222 223 224
 225 226 227 228 229 230 231 232
 233 234 235 236 237 238 239 240
 241 242 243 244 245 246 247 248
 249 250 251 252 253 254 255 256
 257 258 259 260 261 262 263 264
 265 266 267 268 269 270 271 272
 273 274 275 276 277 278 279 280
 281 282 283 284 285 286 287 288
 289 290 291 292 293 294 295 296
 297 298 299 300 301 302 303 304
 305 306 307 308 309 310 311 312
 313 314 315 316 317 318 319 320
 321 322 323 324 325 326 327 328
 329 330 331 332 333 334 335 336
 337 338 339 340 341 342 343 344
 345 346 347 348 349 350 351 352
 353 354 355 356 357 358 359 360
 361 362 363 364 365 366 367 368
 369 370 371 372 373 374 375 376
 377 378 379 380 381 382 383 384
 385 386 387 388 389 390 391 392
 393 394 395 396 397 398 399 400
 401 402 403 404 405 406 407 408
 409 410 411 412 413 414 415 416
 417 418 419 420 421 422 423 424
 425 426 427 428 429 430 431 432
 433 434 435 436 437 438 439 440
 441 442 443 444 445 446 447 448
 449 450 451 452 453 454 455 456
 457 458 459 460 461 462 463 464
 465 466 467 468 469 470 471 472
 473 474 475 476 477 478 479 480
 481 482 483 484 485 486 487 488
 489 490 491 492 493 494 495 496
 497 498 499 500 501 502 503 504
 505 506 507 508 509 510 511 512
 513 514 515 516 517 518 519 520
 521 522 523 524 525 526 527 528
 529 530 531 532 533 534 535 536
 537 538 539 540 541 542 543 544
 545 546 547 548 549 550 551 552
 553 554 555 556 557 558 559 560
 561 562 563 564 565 566 567 568
 569 570 571 572 573 574 575 576
 577 578 579 580 581 582 583 584
 585 586 587 588 589 590 591 592
 593 594 595 596 597 598 599 600
 601 602 603 604 605 606 607 608
 609 610 611 612 613 614 615 616
 617 618 619 620 621 622 623 624
 625 626 627 628 629 630 631 632
 633 634 635 636 637 638 639 640
 641 642 643 644 645 646 647 648
 649 650 651 652 653 654 655 656
 657 658 659 660 661 662 663 664
 665 666 667 668 669 670 671 672
 673 674 675 676 677 678 679 680
 681 682 683 684 685 686 687 688
 689 690 691 692 693 694 695 696
 697 698 699 700 701 702 703 704
 705 706 707 708 709 710 711 712
 713 714 715 716 717 718 719 720
 721 722 723 724 725 726 727 728
 729 730 731 732 733 734 735 736
 737 738 739 740 741 742 743 744
 745 746 747 748 749 750 751 752
 753 754 755 756 757 758 759 760
 761 762 763 764 765 766 767 768
 769 770 771 772 773 774 775 776
 777 778 779 780 781 782 783 784
 785 786 787 788 789 790 791 792
 793 794 795 796 797 798 799 800
 801 802 803 804 805 806 807 808
 809 810 811 812 813 814 815 816
 817 818 819 820 821 822 823 824
 825 826 827 828 829 830 831 832
 833 834 835 836 837 838 839 840
 841 842 843 844 845 846 847 848
 849 850 851 852 853 854 855 856
 857 858 859 860 861 862 863 864
 865 866 867 868 869 870 871 872
 873 874 875 876 877 878 879 880
 881 882 883 884 885 886 887 888
 889 890 891 892 893 894 895 896
 897 898 899 900 901 902 903 904
 905 906 907 908 909 910 911 912
 913 914 915 916 917 918 919 920
 921 922 923 924 925 926 927 928
 929 930 931 932 933 934 935 936
 937 938 939 940 941 942 943 944
 945 946 947 948 949 950 951 952
 953 954 955 956 957 958 959 960
 961 962 963 964 965 966 967 968
 969 970 971 972 973 974 975 976
 977 978 979 980 981 982 983 984
 985 986 987 988 989 990 991 992
 993 994 995 996 997 998 999 1000

D

Damocles 410
 Dante Alighieri 28
 D'Aquino Toma 5 29 512 632
 Davia 58
 Das descu lion 564
 Davidson Randall 539
 Danău preot 10 471
 Dăscălescu Alexandru 269
 Deleanu Paul Costin 594
 Descartes René 35 520 632
 D'Herbigny episcop 287
 Dinnier Louis 520 632
 Dinitie parit arh 110
 Domsie mitropolit 103
 Dietriche 381 382 617
 Dissescu C. Gh. 128 129
 Dobrogeanu Gherca I. 20
 Dollfus 526 527
 Domescu Al. 240 599
 Dolibinski preot 326
 Domnu - vezi Ihsus Hristos
 Dostoyevski F. M. 6 81 205, 209 618
 Dragășan Răz. 405 406 407
 Drăgan S. I. 439 440 623 629
 Drăvas A. 75
 Drăvescu Arthur 28
 Drăvescu 156 157 354 355 590
 Drăvescu Elena 101 102
 Drăvescu G. 38 276 427
 Drăvescu I. 11 57 56 424 530 633
 Drăvescu Nichita 386 587 617
 Druzeze 5 10 13 21 23 24 26 27 29
 32 33 34 35 36, 37 39, 41 43 46 51
 52 53 55 56 60 62 63 65 66 67 68
 69 71 73 74 75 76 79 80 81 82 85
 86 88 89 90 91 101 104 112 113
 114 115 120 125 131 134 136 137
 138 140 142 143 150 157 158 159
 160 161 162 163, 167, 173 174 180
 181 182 185 186 188 189 190 192
 194, 197 205 206 207 218 209 218,
 220 221 222 225 226 227 238, 244
 247 252 254 258 259 261, 263 264,
 269 274 278 280 282 284, 285, 286
 287 288 289 294 296, 306, 321, 328
 330 337 341, 342 343 346 348, 353,
 356 362 372 376, 378, 379 382, 385,
 394 395 396 400 404, 406 407 410,
 424 426 427 429 439 443, 450 452,
 456 469 472 473 474 475, 495 497
 503 507 509 510 517, 525 528 529
 530, 533, 534, 541, 542 546, 548, 554,

555 556 561 562 563 567
 592 606 610 612 619 631

Dural personaj 563

Dăvian Vișanion 108 109 110 11

E

E. D. M. V. 550
 E. D. M. V. 209
 E. D. M. V. 217 339
 E. D. M. V. 10 15 575 583
 E. D. M. V. 320
 E. D. M. V. 427 622
 E. D. M. V. 122 236 268 613
 E. D. M. V. 60 64
 Erasmus din Rotterdam 37
 Erasmian, Constantin 427
 Erasmian Scollus 518
 Erasmian episcop 110
 Erasmian 26 576
 Erasmian sau Erasmian
 Eusebiu sfânt 173
 Eusebiu 591
 Eutropia 589
 Eva 68
 Evghenie episcop 110

F

Faguet Emile 25
 Fasquelle Eugene 638
 Fecioru Dumitru 594
 Ferdinand I. 12 283 586
 Filipescu Nicolae 427
 Filofteia sfântă 220 221 222
 Fischer Alois 9
 Florenski Pavel 6, 7 13
 Florenski Gh. 12 13 583
 Förster F. W. 9, 12 583
 Foullee A. J. F. 116 586
 Fra Angelico da Fiesole 24
 Francisc din Assisi 518 632
 Franco Bahamonde 526
 Freud S. 30 31 209
 Frollo I. 392 399 400 401, 618 619 633
 Furoagă I. 180 182 593
 Funk Fr. 173
 Furtună Horia 411, 550 620

G

Gabalda J. 576
 Galaction Gata 21 22 248 321 479, 523
 561, 567, 572, 575, 612, 616, 618

Galilei Galileo 75
 Gandhi M. K. 52
 Gardiner R. H. 240
 Cartan Lagrange R. 401
 Gasparri cardinal 302
 Gaster A. 255 601 630
 Gavrilă D. 507 508
 Gentile Giovanni 28
 Georgescu A. 128 129 130 131
 Georgescu Pimen 124 136 149 151 152,
 54 155 171 273 301 428 477 494
 587
 Georgescu preot 335 336
 Georgescu-Rădulescu D. 340 341 565 612
 Ghendăre, vezi Enăceanu Ghendăre
 Gheorghiu Banile 587
 Gherasim monah 376 377
 Gherea, vezi Dobrogeanu-Gherea I
 Gherman arhiepiscop 216
 Ghibu Onisifor 343 521
 Ghica Orzore Vodă 570
 Ghica Vladimир 588
 Ghesmann I. 576
 Ghibokovsk, N. N. 6 12 583
 Gheorghiu V. I. 583
 Goga Octavian 38 151 438, 439 441 589
 6
 Goidis Vasile 164 165, 168, 310 329 330,
 439 440 442 448, 449 439 452 454
 455 456 457 458 459, 460 591 624
 Gorceakov A. M. 570
 Grabmann Martin 9
 Graciar Barthasar 679
 Gratie Henrich 49 55 579
 Gratie F. St. 636
 Greenwood Thomas 12 583
 Greșore Sfânt 347
 Greșore de Nissa 26 576
 Griegore al III-lea 96 582
 Griegore al VII-lea 118 586
 Grigoriu Gheorghe 150 161 162 167 172 183
 207 208 284 326 377 431 487
 Grigoriu d. Mathias 59 6 62
 Grigoriu na preot 295 296
 Grigoriu-Pietri 241 599
 Grigoriu Eumir 616
 Grigoreanu Marin 204
 Grigoriu Domn 632

H

Habermas 42 116 562 586
 Habermas 5 9 541
 Habermas 81

Harnack Adolf 5 206
 Hartmann N. 538
 Hasenklever W. 24
 Heges as 66 64
 Henric al IV-lea 355
 Henric al VIII-lea 615
 Heraclius 135
 Hermes Trismegistul 88
 Heracles Antipa, vezi Irod
 Herwig O. 9
 Hilbert David 9
 Hicari, rege 49 55
 Hitler Adolf 526
 Homiakov A. S. 188 520 632
 Honoriu al III-lea 632
 Hossu Iulia 404, 405 421
 Hristofor, episcop 110
 Hristos, vezi Iisus Hristos
 Husserl Edmund 9
 Huysmans J. K. 503

I

Iakov Greco 328 610
 Iakov sfânt 66
 Ibrăileanu G. 20
 Ichova 55 320
 Ieremia, profet 20
 Ieremia al II-lea 158 590
 Ierote, episcop 110
 Iezechiel 591 628
 Ignatie de Loyola 510
 Iisus Hristos 12 13 19 20 28 29 33 39
 49 50, 51 52 53 54 55 56 57 58 59
 60 61 62 63 65 66 68 70 71 72 73
 74 75 76 79 80 81 97 102 103 104
 114 115 116 117, 120 136 140 142
 145 148 151 155 157 158 159 162
 163 175 182 189 194, 195 199 205
 207 217 220 232 242, 247 252 253
 261 265, 267 286 291 312, 320 321
 333 351 361 362 371 375 376 382
 383, 387, 400 426 450 475 503 508
 512, 516 523 528 529 530 536 537
 541 550 554 555 562, 567 568 576
 577 579 581 602 614 615 613
 Ilarie episcop 107
 Ileana, principesa 237 251
 Ioachim al IV-lea 7, 585
 Ioan Damaschin 157 250
 Ioan Evanghelistul 19 33 49 62, 66 112
 115, 188 181 579, 580 581 603 607,
 614, 617 628
 Ioan Gura de Aur, vezi Ioan Hrisostomul

Ioan Horea G. m. l. 147 157 163 182 250
582 60

Ioan I. I. 7

Ioan Scariol 24

Ioan, Anghelita 61

Ioan, Maria 23 24 369 469 476 585
597 611 615

Ioan, Na. 1 664

Iordăchescu Corina 189 618

Iordăchescu Valeriu 489 577 618

Iorga Nicolae 20 49 169 178 181 84
281 359 361 444 446 497 516 568
581 597 605 629 636

Iorgu de la Sadagura 33

Iosephus, Iavrus 49

Iosif Iani 53

Iosif 65 221 222 555 597 636

Irod împărat 49 50 54 55 56 81

Ivan 188 549

Iada Iscar otul 54 56 66 68 69 70 387

Ianu Cezar 118

Ivanov G. M. 630

Iapcu Nicolae, vezi Ionescu Nae

I

I. N. Miron, vezi Cristea Miron

J

Jean de Paris 447

Joni, Cristian 345 346

Juan de la Cruz 24 207

Jurgea Negrești Ana 522

K

Kafka 81

Kalikes, vezi Ionescu Nae

Kant Immanuel 21 27 320

Karamazov 81

Karmiris I. N. 590

Karsavin I. P. 6 12 583

Karlachoff A. 237 599

Kierkegaard Søren 10

Kiriac, vezi Georgescu-Kiriac D

Kisse eff I. D. 570

Klein Felix 9

Kogălniceanu M. 304

Kokoschka Oscar 24

Korolevsky C. r. l. 511, 512 513, 631

Kosigene 191

Kostaki Lupu 281

Ku Imann Gustav 248, 554, 555

Ku, pe Oswald J. 9

L

Lambertsen R. 241 529

Lapedata Al. 128 179 181 182

152 163 185 262 284 3

375 506 516 518 413 414 415

419 452 459 566 597

Lazăr Ioni 106

Leclercqatamb 568 638

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 53

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

586 592

Leclercqatamb 576

586 592

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

Leclercqatamb 576

586 592

M

Macave A. V. 670

Macrobias Ambrosius 49 579

Magiera Andre 11 464 471

Mahomed 79

Maița Domnului 39 50 51 52 59 62 79,

84 85 341 636

Maița Domnului 39 50 51 52 59 62 79,

84 85 341 636

Maița Domnului 39 50 51 52 59 62 79,

84 85 341 636

Maița Domnului 39 50 51 52 59 62 79,

84 85 341 636

Maița Domnului 39 50 51 52 59 62 79,

84 85 341 636

Maița Domnului 39 50 51 52 59 62 79,

84 85 341 636

Maița Domnului 39 50 51 52 59 62 79,

84 85 341 636

Maița Domnului 39 50 51 52 59 62 79,

84 85 341 636

Maița Domnului 39 50 51 52 59 62 79,

84 85 341 636

Mark Kadi 101
 Mayer Evanghelistul 11, 62, 63, 579, 580, 581, 586, 588, 594, 603, 616, 634
 Matei I 124, 156, 157, 601, 338, 339, 343, 644, 346, 347, 363, 364, 365, 383, 612
 Matei Nădăru 601, 343, 347, 364, 384
 Măntănu Ch 324
 Maxim Măntănuțului 89
 Mayer Hans von 9
 Mayer 241, 399
 Măntănuțului, vezi Iosif Hristos
 Mcheduriș Simon D 356, 557
 Meletie, vezi Metaxak's Meletie
 Meletie Sirgul 583
 Merator D 1 339, 540
 Mexa, vezi Iosif Hristos
 Metaxak's Meletie 287, 538, 606
 Mihailescu Carmel 7, 585
 Micu Samuil 393
 Micu, vezi Iosif Hristos
 Migne J P 9
 Mihail rege 324
 Mihail vîlcarii 342, 495, 629
 Mihail episcop 310
 Mihailescu Ion 442
 Mihailescu Ion, vezi Mihăilescu Ioncu
 Mihăilescu Ioncu 8, 264, 265, 436, 479, 583, 594, 601, 602
 Mîlcovanu cel 272, 273
 Mîlcu Constantin 570
 Mîlculescu N D 610
 Mironescu Ananie 378, 594, 617
 Miron, daard 159
 Miraru preot 312
 Mironcu I M 312, 313
 Miranu D 530, 531, 633
 Mîrse 29
 Mîrșescu N 636
 Mironovanu preot 351, 352
 Mîrșichon I 42
 Montesquieu Ch I 578
 Mottu, vezi 606
 Movăls Petru 99, 180, 583
 Mărcu Conrad 37
 Mărcu's P 9
 Mărcuța preot 296
 Mărcuța preot 296
 Moșolim Benno 3, 8, 525, 526, 611
 Moșulescu Gavril 565

N

Nădăru, vezi Iosif Hristos
 Nădăru, vezi Iosif Hristos

Nădăru D 76, 333, 334, 378, 611
 Napiercu Honapont 571
 Neagă, preot 293
 Nechito, vezi Iosif Hristos Nae
 Neicu 20
 Nestorescu-Băicey I II 618
 Neumann 539
 Nicolae principe 217
 Nico de al Iliea 306
 Nicolie Ivan 367, 388, 391, 392, 516, 611
 Nicodan Gheronție 106, 107, 473, 585
 Nicolăescu 150
 Niculescu Al 457
 Niculescu Ghenadie 191, 587
 Nietzsche Fr 61, 65
 Nikiti Al 248
 Nikolaos din Damasc 49
 Novikov J 521, 612

O

Octavian împărat 49
 Oaszi S J 548, 549, 635
 Origen 37, 68, 157, 213, 518
 Ormolu M 636
 O Vlad mir, vezi Iosif Hristos Nae

P

Paleologu I 504, 505
 Pamfil I țarei 365
 Panătescu Emil 318
 Panătescu Vasile 613
 Pargone Jules 25, 576
 Partenie P 565
 Pascari Băse 25, 76, 163, 525, 581
 Pavel, sfânt 37, 70, 80, 129, 153, 174, 187, 382, 538, 581, 593, 638
 Păcală 504, 516, 601
 Păcuraru M 610
 Pătrășcanu D D 561, 637
 Păclșanu Z 449
 Părvan Vasile 577, 623
 Pericleanu I Cir 568, 638
 Petit Louis 593
 Petrescu Cezar 562, 601
 Petrescu Ghenadie 327, 356, 366, 378, 566, 574, 616
 Petrescu N 636
 Petrovici Ion 34, 485, 486, 487, 494, 627
 Petru sfânt 66, 67, 70, 151, 153, 174, 322, 377, 435, 501, 507, 523, 615
 Petru cel Mare 6
 Pfänder Al 9

[illegible][illegible]

K

[illegible]

3

Sade D. A. F. de 565
Sadoveanu M. 56 617
Safiro O. Liberavim 149 236 269 594
Salazar Antonio de Oliveira 526
Salcic Eric 24
Sava Stant 106
Savonarola Girolamo 25 349 615

- Scheler Max 24
 Scherer Friedrich 569
 Schunberg Arnold 24
 Schuschnigg cancellar 526 527
 Secheret I. 258 277 310 314 315 316, 317 601 602 604
 Secheret J. u. B. 300 357 360 476 479 528, 532 585 601 607 618
 Seclăreanu preot 374 375
 Seclăreanu Gh. preot 326
 Seclăreanu A. 526 527
 Seclăreanu vezi Simedrea Tit
 Seclăreanu Tit 12 100 103 125 131 135 162 219 220 248 251 272 284 412 423 583 587 588 597 601 613
 Seclăreanu Nicolae Teolog 13
 Seclăreanu stăut 106
 Seclăreanu vezi Petru sfânt
 Seclăreanu vezi Ionescu Nae
 Seclăreanu vezi Ionescu Nae
 Seclăreanu 60 61
 Seclăreanu Bercu 392 393
 Seclăreanu Vlad mir 6 10 415
 Seclăreanu preot 157 590 616
 Seclăreanu F. I. 5 590
 Seclăreanu Baruch 576
 Seclăreanu V. 38
 Seclăreanu Iacob 572 638
 Seclăreanu preot 263 264 602
 Seclăreanu Vartolomeu 30 150 169, 174 183 187 188 189 190 191 194 195 196 208 267 268, 269 270, 271 272 273, 274 300 311 314 348 350 351, 458, 471 587 589 593, 594, 603 604 607
 Seclăreanu Nae Dumitru 14
 Seclăreanu Damian 286 601 605
 Seclăreanu Paul 168 591 599, 600
 Seclăreanu vezi Ionescu Nae
 Seclăreanu Gh. 374
 Seclăreanu 248
 Seclăreanu Gh. Serghie 13
 Seclăreanu D. Fr. 42
 Seclăreanu 12 583
 Seclăreanu 325 464 610
 Seclăreanu Todor 25 576
 Seclăreanu Maria 312 313
 Seclăreanu 308 422 432 469 514 515, 516
 Seclăreanu 585 586
 Seclăreanu Andrei 7 217 502 596
 Seclăreanu Paul C. 255 269 413 620
 Seclăreanu 106 585 596
 Seclăreanu Mari 66
 Seclăreanu Nicodim 7
 Seclăreanu Al. 611
 Seclăreanu Barbu dinu 570
 Seclăreanu Barbu 285 587 592
 Seclăreanu
 Seclăreanu O. 141
 Seclăreanu preot 126
 Seclăreanu O. 192
 Seclăreanu personaj 491 492
 Seclăreanu vezi Dumăreza
 Seclăreanu Iustinian 167 172 592
 Seclăreanu Paul N. 261 262
 Seclăreanu mitropolit 629
 Seclăreanu 590
 Seclăreanu de Av. la 37
 Seclăreanu 26 578 634
 Seclăreanu Dem. 576
 Seclăreanu Carada M. 330 522 523 524 633
 Seclăreanu vezi Alinașu Theodor
 Seclăreanu Leo 503
 Seclăreanu 593
 Seclăreanu Lev 6
 Seclăreanu Ion 207
 Seclăreanu Mihai, vezi Ionescu Nae
 Seclăreanu Fr. A. 9
 Seclăreanu 260 261 602
 Seclăreanu patriarh 8
 Seclăreanu Lucian 149 174, 175 269 355 368 369, 370 523 589 592
 Seclăreanu 29
 Seclăreanu Sandu 169 591 601
 Seclăreanu
 Seclăreanu 96
 „Un ascerist mai în varstă” vezi Ionescu Nae
 „Un ortodox”, vezi Ionescu Nae
 „Un preot de D. neoaie” vezi Ionescu Nae
 Seclăreanu Evelyn 597
 Seclăreanu
 Seclăreanu Vaida Voievod Al. 20 399 592
 Seclăreanu Vasile al III-lea 8 95 101 102, 582 604
 Seclăreanu cel Mare 144 145, 146 576
 Seclăreanu August 606
 Seclăreanu Arthur 591
 Seclăreanu 583, 585
 Seclăreanu Eugène 632
 Seclăreanu Victor Imanuel 322
 Seclăreanu P. 594

Cuprins

<i>Nae Ionescu – teologul</i> (Dora Mezdrea)	5
Notă asupra ediției	13

I ȘTIINȚĂ ȘI RELIGIE

Vremuri apocaliptice	19
„Viața religioasă	20
„... tra din capul unghiului”	21
„Sufletul mistic”	23
Ieodur Studitul, părintele Dionisie și ajutoarele sale	25
Misticism?	26
Rațiune și credință	26
„Horoscopul religiilor”	27
Religie și psihanaliză	30
Religie și morală	32
În jurul „Evangeliei a cincea”	33
Problema deismului, ateismului și panteismului	34
Un misticism al disperării	35
Filosofie și religie	36
Teismul universal-religios	37
Libertatea de gândire	38
Infirmitate spirituală	39
Misticism, fals misticism și Ortodoxie	40
Științificii și teologia	42
Iubirea, act de cunoaștere	44

II MÂNTUITORUL

I NAȘTEREA

La nașterea Domnului	49
Fuga în Egipt	50
Crăciunul - sărbătoarea singurătății metafizice a omului	52
Trei Crai de la Răsărit	53
Măcelul	55

2. ÎNTÂMPINAREA

Duminica Stălpărilor	57
----------------------	----

3 RĂSTIGNIREA

Pascala (I)	59
<i>Juxta Crucem</i>	61
Tristia	66
Sofisma cea mare	68

4 ÎNVIEREA

Pascala (II)	70
Înviere (I)	71
Să mărturisim Paștele!	73
Paștele gândului și celelalte Paște	74
Înviere (II)	76

III. ANTROPOLOGIE CREȘTINĂ

„Și s-a făcut om”	79
Dialectica păcatului	81
Trup și întrupare	82
Mănuca din Bethleem	84
„reațiune și păcat”	85

IV. ORTODOXIA

1 ECEMENICITATEA ORTODOXĂ

Sinodul Eumenic Ortodox	
La Ierusalim	95
Nevoia unor congrese panortodoxe	97
Conducerea religioasă a Răsăritului	98
Rosturile conducătoare ale Bisericii noastre	99
Crima sovietică împotriva Duminicii	106
Dezorganizarea în Biserica Răsăriteană	100
Impasibilitate	101
Îndreptar	102
Primatul temporalului?	103
Îndreptarea unei erori	104
Sfinți naționali?	105
Nedumeriri	106
Pregătiri pentru Sinodul panortodox	107
Sfântul, Sinod și statul român sunt în vină	108
În chestianca Bisericii albaneze	109

2 PREDANIA SAU SFANTA TRADITIE

Iubirea aproapelui și iubirea metafizică	112
Învățătura Bisericii	113
Iertarea creștină	114
Crede și te vei mântui	115
Ce e Predania?	116

3 DISCIPLINA CANONICĂ ȘI DOGMATICA ORTODOXĂ

Stil nou - stil vechi	118
Locotenența patriarhală	119
Canoanele	121
Patriarhul dă delegați	122
Mai avem patriarh?	123
O îndatorire de conștiință	126
Apărătorii patriarhului	127
În sfârșit, argumentele	128
Răspuns unui canonist	129
„Patriarhul și regența”	131
Patriarhul român și canoanele	133

Convocarea Sfântului Sinod	136
Biserica, îndreptarul nostru	137
Scrisoare deschisă înalt Prea Sfinției Sale domnului domn dr. Miron Cristea, Patriarh al României	138
Jurământul preoților	140
Între roate	141
Distinguo	143
Conflictul din Sfântul Sinod	144
Nedumeriri canonic-juridice	145
Ce este un sinod?	146
Schisma	148
Liga arhierilor creștini	149
Dificultăți bisericești	151
Agitații pe tema calendarului	152
Pentru liniștirea creștinilor	153
O pastorală nesinceră	154
Revizuirea canoanelor	155
Pentru reluarea tradiției dogmatice răsăritene	157
Un sighalion patriarhal	158
Prin mărăcini	159
Rătăcirea cea de pe urmă	160
Dupa hotărârea Sinodului	161
Tot despre rătăcirea sinodală	162
Despre sinoadele tâlhărești, pe care le uită d-l V. Goldiș	164
Tranzacție	166
Panica sinodală	167
Sinodul în grava încurcătură	168
Cresc agitațiile	169
Cine e vinovatul de la 24 ianuarie	170
Cele după Paști	172
În legea strămoșilor și a lui Dumnezeu	173
Un episcop sincer	174
Pentru reintrarea în Ortodoxie	175
Pentru restabilirea autorității Bisericii	177
Unde e dezlegarea?	178
Prung de prerie	179
Între Afredon și Materu Vlastare	180
Spre pacea religioasă	183
Nu guvernul ci patriarhul!	184
Metoda amanării	185
Răspuns unui preot ardelen	186
Răspuns Prea Sfințitului Vartolomeu (I)	187
Răspuns Prea Sfințitului Vartolomeu (II)	190
Răspuns Prea Sfințitului Vartolomeu (III)	191

Răspuns Prea Sfințitului Varticomeu (IV)

Ii, și?

Paștele cel adevărat

Prăznirea adevăratei Învieri

Pe cand anatema?

Înnoire?

Restabilirea ecumenicității

Pentru reînnoirea vieții bisericești

203

4 CREȘTINISMUL ROMÂNESC

Reforma bisericească

Sfânta Scriptură în creștinismul românesc

Organicitatea Ortodoxiei românești

Ortodoxia de foileton și radicalismul literar

Biserica țăranilor

Ecclēsia docens

Spirit nou în Biserică

Zeșii „ortodoxiei”

O izbandă a Bisericii noastre

O inițiativă pentru întărirea Bisericii

Liturgie românească

Artelele în Biserică

Ortodoxia românească

Ortodoxie

Misiunea pravoslavnică a Bisericii

Pentru o teologie cu „nespecialiști”

Limitele criticii teologice

204

206

207

209

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

222

223

225

V. BISERICA

1 IERARHIA BISERICĂ

A Laici

Cultura academică și teologia

Ofensiva religioasă a laicilor

Tot despre Biserica luptătoare

Ah! femeile ortodoxe

De la pregătirile preliminare la discutarea principilor

O pildă

Laici în Biserică

Un organism al conștiinței religioase

231

232

233

234

236

237

237

238

B Tinerii

Etica sportului	239
Ideologia societăților creștine studențești	240
Tineretul și Ortodoxia	241
F. A. S. C. R. ul la Cernăuți	242
De la noi, la Blaj	244
La Bran	246
Congresul studențesc de la Oradea	246
Noua tinerime	247
Folosinta lăuntrică a Ortodoxiei	249
Pentru înființarea unui ordin călugăresc de cărturari	250
Dezorientare duhovnicească	251

C Monahii

Un atlet al restaurării vieții monahale	252
Disciplina călugărească	253
Trei, Doamne, și toți trei	254
Pentru restaurarea tradiției monahale ardeleni	255
Pentru restaurarea monahismului	256
Banul săracului	257

D Clericii

Preoții	258
"Adunările creștinești"	259
La o aniversare	260
Ohice-uri proaste	261
Preotul în religiozitatea răsăriteană	262
O pagină de disciplină creștinească	263
Congresul preoților	264
Solidaritatea preoților cu chinari	265
Partea parei clerului la viața bisericească	266

E Episcopi

Ierarhia ortodoxă	267
Judecata morților	269
Într-o chestie personală de un interes mai larg	269
Vrem o lămurire!	270
De ce nu aparăm pe P. S. Vartolomeu	271
Simonie?	272
Restaurarea episcopatului	273
Prima presă în renașterea vieții religioase	274
Pe lângă egerile episcopale	275

I Mitropolia

Misionarism	
Mitropolia Basarabiei	
În plan Ev. Mediu	
Și despre Canon	280
Și o vorbă de pace	280
Lapte	281
Păcatul orgoliului	281
Absenteism	281
Vorba noastră	281

C Patriarhul

Lot despre refacerea vieții mănăstirești	286
Pierderea simțului Ortodoxiei	287
Pentru mai marea slavă a lui Dumnezeu	287
Sabia stăpânirii lumești	288
„Pre stăpânul și arhierul ”	289
Un plan european	291
„Demisia” părintelui patriarh	292
Unde e ierarhul?	293

2 PROBLEME JURIDIC-ADMINISTRATIVE

A Din interiorul țării

O stare de spirit periculoasă . . .	295
În jurul cazului de la Hamba	296
Centralizarea administrației mănăstirești	297
Între Sfântul Sinod și congresul bisericesc	298
Dificultăți ale organizării monahismului	300
Nepreciziunea juridică în viața bisericească	301
Averile bisericești	302
Fondul religios din Bucovina	303
Articolul XLI	304
Polemici confesionale	306
Protestul Blajului	307
Iarăși despre legea cultelor minoritare	308
Ceasuri grele	310
Visarion Puiu . . .	311

B Din afara granițelor

Ce e cu capela română din Viena?	312
Iarăși despre capela română de la Viena	314

Jurisdicția românilor din America	314
Organizarea ortodocșilor din afara granițelor	315
Problemele politice ale Ortodoxiei	316
„Popa Tandă	317
Românii din Istria	318

3 ANOMALII ÎN VIAȚA BISERICII

A. Racile diverse

Domnul Cuza revizuește	320
Modernismul în Biserică	322
Religia ca instrument politic	323
Glume nefalocul lor	324
„Parlament bisericesc”?	325
Anarhia bisericească	326
„Couardise, mere de la cruaute”	327
Anarhia de sus	328
La încheierea socotelilor	330
Anarhia de sus și slugărmicia de jos	332
Ascultarea	333
Zarafii în Casa Domnului	334
Racile: e personalismului în viața bisericească	3
Inchiderea capelei din Edineț	335
Jelhanii noștri	336
Tipuri de realizare a religiozității	337
Cudățeni	338
Ce e cu „noul curs” în Biserică?	339
Mentalitatea personalistă	339
O zravă crezie	340
Fântana din Zmeeni	341
În mână lui Dumnezeu	342
Încă un specialist	343
Asupra unor stări din Biserică	344
Plângere din Vărădia	345
De la „dr. Matei cetire	346
Modernizarea e în curs	347
Însalvătore	348
Cînd comentariile sunt de prisos	349
S. a. Rătezu	350
„Excomunicare”?	351
„Goldovanu & Co	351
„Măști belege	352
„Așa în bis o biserică	353

Duplicitate	
Veșminte de preotesc	354
Preoți și cerșari	355
Profitorii Bisericii	356
Indatoriri elementare ale preoților	357
Cum se gospodărește	358
Moravuri universitare	359
Datoria de a mărturisi adevărul	359
Alături de drumurile lui Hristos	360
Buna cuviință	361
O situație ilegală	362
În numele altcuiva	363
„Virtuți” călugărești	364
	365

B Politica în Biserică

„Scandalul bisericesc”	366
De la cruce, la topor	367
„Politicianii împotriva Bisericii”	368
La punct	369
O sentință nedreaptă	370
Politica în Biserică	371
Clericalism român	373
Spiritul de compromis în Biserică	373
Un preot nevrednic	374
Primatul spiritualului	375
Între „Roma locuta” și „toleretur”	376
Cine tulbură pacea în Biserică	377
Exces de devotament	379
Autonomie bisericească și acțiune politică	379

C Cezaro-papismul

Cezarismul bisericesc	381
O durere pe care ne-o credeam cruțată	383
Cezaro-papism	384
Altă manifestare cezaro-papistă	384
Zece mii de lei și o pastorală	385
Tot despre „Zece mii de lei și o pastorală”	387
Un conflict de autoritate	388

4 BISERICĂ ȘI NEAM

Biserică și națiune	390
O afirmare a nației	391

A fi „bun român”	392
Noi și catolicismul	394
Sortii de izbandă a nou ofensive catolice	396
Iluzele catolicizantilor	397
La inchiderea unei discuții	399
„Internationala” sub glugă	401
Biserica, stat, națiune	403
Nationalism și Ortodoxie	405

5 BISERICĂ ȘI STAT

Autonomia bisericească	408
Pro domo	409
Pentru hrana călugărilor	410
„Pâinea noastră”	411
Pentru prestigiul Bisericii	411
„Statul”	412
În jurul concordatului	413
Către anti-concordatarii sinceri	415
Precizări	416
Legiferarea în materie religioasă	417
Biserica și bugetul	418
Anomaliu bugetare	
<i>Inter duos litigantes</i>	
Incheierea discuției la legea cultelor	4
Cuvântarea P. S. Neculai	422
Cuminecătură	424
Salarizarea preoților	425
Primenire	426
Moștenirea lui Titus Enacovici	427
Secularizarea spiritului bisericesc	428
În soluție	428
Inconsecvențe	429
Ofensiva sinodală	430
Biserica dominantă	432
„Dominantă” și realitate	433
Ministrul român la Vatican	435
Preotii împotriva statului	435
Politica religioasă a guvernului	436
Autonomie, dar cu tutelă!	437
Apelul la țară!	439
„În” despre politica din Biserica	440
Importanță practică în Biserica	442

Pentru respectarea aze zămintelor dumnezeiești	
O portă	133
Doamnă episcopie	134

Amică

Concordatul dintre statul român și Biserica catolică

Concordatul [I]	
Zvonuri despre concordat	116
Concordatul [II]	119
O diversivne	150
Concordatul [III]	151
Responsabilitățile	152
Contra sau pentru?	153
Precizări	156
Atleții Bisericii dominante	157
Ce e cu concordatul?	158
Concordatul [IV]	159
În chestiunea „statusului catolic”	160

6 ÎNVĂȚĂMÂNTUL RELIGIOS

A Legislația

O știință ofensivă	463
Învățământul teologic	464
Legea învățământului teologic	465
Mai puțin decât nimic	466
Legea pentru reforma învățământului teologic în Cameră	467

B Școlile

Socoteli	468
Școlile Bisericii	469
Școalele confesionale	470

C Seminarile

„Carnet de conștiință”	471
Un caraghioslăc de import	472
Evacuarea seminarului din Constanța	473
Soarta seminarilor	474
Seminarul de studii monahale de la Cernica	475

D Facultățile

O nouă facultatea de teologie	476
Între Chișinău și Iași	478
Facultatea Chișinăului	479
Tot despre facultatea Chișinăului [I]	481
"Interesul bisericesc-național"	484
Pentru încheierea discuției	485
Profesorii-teologi	486
<i>Consummatum est</i>	487
Lămuriri	489
În chestia studenților teologi	489
Chestiunea profesorilor navetiști	491
Facultatea tradiției ortodoxe	492
Tot despre facultatea Chișinăului [II]	493
Academia de la Iași	494
Capela Universității	495
Evaziune	495
Toleranță și Biserică	496

7 CONFEȘIUNILE

A Umatismul

Problema confesională în România	498
Confesionalismul	500
Ortodoxia văzută de un catolic	503
Despre păcatul disprețului	503
Biserica unică	504
Pentru pacea confesională	506
<i>Pro iuventute mea</i>	507
Ce e cu pacea confesională?	508
Colaborare confesională	509
O pretenție costisitoare	510
Umatismul - o decadență spirituală	511
Un răspuns	512
Religiozitate și disciplină	513
Învăță-mășeala	514
Între realitatea națională și internaționalismul catolic	514
Strajă guri	515
Euroare anti-ortodoxă	516

B Catolicismul

O carte de îndrumare mistică	517
O mîscare spirituală transplantată	518

Pretenții cari indispon	519
O carte mediocră despre Descartes	520
O ineptie	521
Ofensiva prozelitismului catolic	522
Un dar pe care nu-l putem accepta	522
Și totuși, catolicismul este inactual	524

C. Anglicanismul

Pentru apărarea Ortodoxiei	527
Forme românești ale problemei religioase	528
Domnule redactor,	530
Preotul Tudor Popescu și agitația pentru anglicanism	531
Iar cazul d-lui Tudor Popescu [I]	533
Iar cazul d-lui Tudor Popescu [II]	533
Congresul Bisericii anglicane	534

D. Protestantismul

<i>Rumänien – ein Missionland</i>	535
Protestantism	536

E. Mișcarea interconfesională

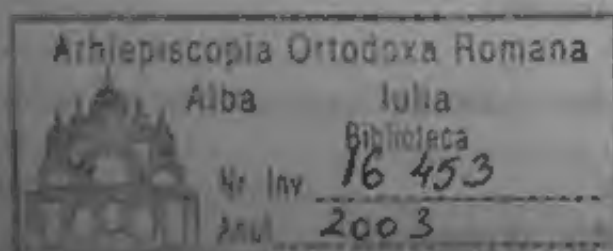
Ortodoxia răsăriteană și pancreștinismul	537
<i>Ad maturandum Christianae unitatis bonum</i>	538
Creștinismul – fapt istoric	541
Îndatorirea Sf[ântului] Sinod	542
Enciclica papei	544
Propaganda interconfesionalistă	545

8. SECTELE

Sectanții	547
Pater Olasz	548
Despre propaganda baptistă	549
De ce două măsuri?	550
Un excelent îndrumător tactic	551
Y. M. C. A.	552
Un proces... al cui?	553
Urmașii călugărului din Wittenborg	554
Iov	555
O provocare adventistă	556
Când capul nu e cap	557

VI. ESTETICA SACRĂ

Literatură religioasă	561
Părerii de rău... indiscrete	563
Palatul și Catedrala Patriarhală	563
Valorificarea estetică în Biserică	564
Muzica sacră	565
Nevoia de monumental	566
Cartea sfântă a mântuirii	567
Reprezentarea lui Hristos pe scenă	568
Structura spirituală a vremii	569
Un element al tradiției noastre spirituale	570
Academia de Muzică Bisericească	571
Limba duhovnicească	571
Odoarele bisericesti	572
— Și despre odoarele bisericesti	573
Note	575
Indice de nume	641

Editura Deisis anunță publicarea unui tiraj limitat, numerotat, în condiții grafice de excepție, al acestui volum. Cei interesați pot face comenzi pe adresa editurii.

În timp de douăzeci de ani, Nae Ionescu a expus de la înălțimea catedrei o filosofie creștină cu rădăcini adânc înfipte în tradiția ortodoxă: o logică static-realistă, ieșită din realitățile spirituale răsăritene, o metafizică restaurată în demnitatea ei dintâi și o gnoșeologie de cea mai pură extracție patristică, în care sunt exprimate în limbaj modern dionisienele trepte ale cunoașterii, de la cea rațională, catafatică și apofatică, până la cea supra-rațională, a participării mistice. Căci Nae Ionescu este un *theo-log*, în sensul cel mai riguros al termenului, de vorbitor despre cele dumnezeiești; nu de pe pozițiile oficiale ale unei ierarhii constituite, ci în aceeași măsură în care orice îns afiliat autorității harismatice, în tradiția ortodoxă, este *theo-log* pentru că este *theo-didact*: învățat direct de Dumnezeu.

Teologia lui Nae Ionescu nu trebuie căutată însă în prelegerile universitare; nu-i putem cere logicianului Nae Ionescu încălcarea domeniilor: acelea sunt cursuri de *filosofie*, fie ea copios inspirată de teologia ortodoxă, nu de teologie. Aceasta din urmă poate fi însă regăsită în publicistica religioasă; cât de coerentă și de riguros ortodoxă este această teologie putem vedea doar în prezența totalității (sistematizate) a acestei publicistici. Și aceasta este menirea ediției de față.

În publicistica sa religioasă, Nae Ionescu rupe cu totul cu pietismul, psihologismul și utopiile intelectuale ale secolului XIX, ancorând de-a dreptul în Tradiție, cu mult înainte ca exigența ancorării în Tradiție să devină o cerință expresă în teologia ortodoxă a secolului XX. În articolele religioase, Nae Ionescu recuperează realismul metafizic, dogmatic și sacramental al Sfinților Părinți într-un limbaj și cu o argumentare de o izbitoră modernitate, singura în măsură să convingă insul modern, fără ca, în același timp, să afecteze ceva din rigoarea dogmatică, canonică și ecleziologică a teologiei ortodoxe.

Meritul lui Nae Ionescu (1890–1940) ca adevărat și singular precursor al teologiei românești neopatrstice nu poate fi tăgăduit. După el au venit Nichifor Crainic (1889–1972), care în anii '20 practica un creștinism rural, cu ceva iz sămănătorist, preotul profesor Ioan Coman (1902–1987), Teodor Popescu (1893–1973) și preotul profesor Dumitru Stăniloae (1903–1993), marele teolog neopatristic, care începe să publice după 1938, când Nae Ionescu era, practic, la capătul vieții.

Poate a venit, în sfârșit, vremea ca Biserica românească să primească în rândul co-liturghisitorilor săi și pe acest adevărat *bărbat apostolic* al său, iar cartea de față e cel mai bun argument.

Dora Mezdrea